POLYBII HISTORIAE.

RECENSUIT

APPARATU CRITICO INSTRUXIT

FRIDERICUS HULTSCH.

VOL. I.

EDITIO ALTERA.

BEROLINI
APUD WEIDMANNOS
MDCCCLXXXVIII.

POLYBII

HISTORIAE.

RECENSUIT

APPARATU CRITICO INSTRUXIT

FRIDERICUS HULTSCH.

VOL. I.

EDITIO ALTERA.

BEROLINI

APUD WEIDMANNOS

MDCCCLXXXVIII. 1888

THEODORO MOMMSEN

S.

THEODORO MOMMSEN

S.

EX PRAEFATIONE IN PRIMAM EDITIONEM

QUAE PRODIIT ANNO MDCCCLXVII.

Ad Polybiana studia, quae primum per aliquot adulescentiae annos unice colueram, tum aliis saepe negotiis intermissa nunquam tamen plane abieci, redire libenti animo institui, postquam a bibliopola honestissimo facultas oblata est scriptoris Megalopolitani reliquias una cum apparatu critico in publicum edendi. Ac quoniam, ut omnis dictionis Polybianae cognoscendae fundamentum nobis repetitur e quinque prioribus libris qui integri ad hanc aetatem pervenerunt, ita horum librorum genuina forma maxime codicis Vaticani CXXIV auctoritate nititur, certum mihi deliberatumque fuit editionem nisi illo codice accuratissime excusso suscipi non posse. Quam operam anno huius saeculi LXVI, quantum in me fuit, exsequi studui. Nam fieri non posse, ut unus omnia cernat, praesertim oculis longioris temporis intentione defatigatis, et aliorum exemplis edoctus sum et ipse percepi dubitatione de quibusdam locis exorta, quos cum iterum Romae inspiciendos curavissem, partim irritos, partim tamen iustos scrupulos meos fuisse cognovi. Maxime vero, id quod significavi in Fleckeiseni annalibus (a. 1867 p. 291 s.), optandum est, ut recentioribus codicibus collatis tres pluresve variae manus, quae in Vaticano libro reperiuntur, certa ratione distinguantur. Atque etiam ad indaganda primae manus vestigia, ex quibus iam tot et tam praeclarae scripturae restitutae sunt, tunc non sine fructu spero alios iteratis curis redituros esse.

PRAEFATIO IN HANC ALTERAM EDITIONEM.

I.

Exacto viginti annorum spatio cum munus Polybii historias recensendi denuo ad me delatum esset, exordium eius praefationis, quae olim primi voluminis limen obtinuerat, repetendum esse duxi, reliqua autem, prout novae accesserunt aut meae aut aliorum curae ad illa quae in priore praefatione attigeram, recognovi atque amplificavi, sed omnia tamen in antiquioribus, ut aiunt, fundamentis exstruenda esse censui.

Ut ad eam operis Polybiani partem, quae libris quinque prioribus continetur, recensendam et emendandam summi momenti est codex Vaticanus CXXIV, quem Romae anno 1866 contuli, ita illa collectio, qua loci memorabiles ex Polybii historiarum libro primo ad duodevicesimum continuo excerpti, non dispersi sub variis titulis continentur, recte recenseri non potuit, nisi e codice Urbinate CII, reliquorum eiusdem generis librorum manu scriptorum archetypo, omnis scripturae varietas enotata esset. Itaque ego illo quem dixi anno, dum Romae versabar, hunc codicem inde a libro VI ipse conferre coepi, perrexerunt paulo post AVGVSTVS WILMANNS et HVGO HINCK precibus meis non gravate obsequentes. Atque Hinckius quidem, postquam librum duodevicesimum absolvit, cum interim huius editionis volumen secundum sub manibus meis esset, adiunxit etiam librorum quarti et quinti varietatem, quam anno 1868 in adnotatione ad volumen secundum edidi. Denique annis post undeviginti, hoc ipsum volumen retractaturus, precibus adii AVGVSTVM MAV, qui cum nuper de scholiis, quae sunt in Theodosii Tripolitae sphaerica, bibliothecae Vaticanae thesauros meum in usum inspexisset, insigni benevolentia atque humanitate id quoque petenti mihi concessit, ut hunc de quo agitur Urbinatem ad libros tres primos summa diligentia conferret. Itaque contigit, ut codicis praestantissimi, cuius umbram quandam admodum fluxam et incertam Spallettus prae-

buerat Schweighaeusero, iam imaginem expressam manibus teneremus. Quin etiam, cum Spallettus e primo et secundo codicis foliis duas tantum scripturas varias ad libri primi initium adnotavisset (v. Schweighaeuseri vol. V p. 118 s.), in iisdem foliis, quae, etsi recentiore aetate quam reliqua folia inde a quarto scripta sunt, tamen antiquioris scripturae vices gerunt minime spernendas, Mauius invenit duas eclogas satis conspicuas, a prima editionis nostrae pagina ad decimam pertinentes. At vero codicis folium tertium, ut iam Schweighaeuserus (vol. V p. 119) demonstravit, a Polybii historiis plane alienum est.

Ex Urbinate non pauci libri recentiores derivati sunt, nulla sua auctoritate, interdum tamen propter coniecturas, quae in iis reperiuntur, memorabiles. Quorum variam scripturam, ne qua de cognatione cum Urbinate dubitatio relinqueretur, in recensendo Polybii libro sexto largius e Schweighaeuseri apparatu repetivi, omissis tamen utique ineptissimis et plane inanibus mendis; verum a septimo libro eam tantum varietatem attuli, quae ad historiam, ut ita dicam, contextus Polybiani cognoscendam pertinere videretur.

Pervenio iam ad reliquias operis illius amplissimi, quo iussu Constantini Porphyrogenneti loci ex plurimis rerum scriptoribus sub quinquaginta tribus titulis excerpti sunt. Ex quibus selecta *περὶ πρεσβειῶν* retractavi ex codicum Monacensium CLXXXV et CCLXVII auctoritate, quibus utendi occasionem mihi praebuit Carolvs Halm, tum bibliothecae Monacensis antistes, cuius memoriam pio ac grato animo recolere nunquam desinam. De eclogis *περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας* olim a Valesio e codice Peiresciano editis cum aliquamdiu ambigerem, quomodo et quando cognoscendi illius codicis, qui nunc Turonibus servatur, copia mihi fieri posset, atque etiam ad Aemilium Hvebnerum de ea re litteras dedissem, huius humanitate contigit ut Ivlivs Wollenberg Berolinensis de proposito meo certior factus ultro concederet mihi schedas quibus Turonensis libri ab editione Didotiana discrepantiam enotaverat. Quod quo magis praeter exspectationem evenit, eo maiorem gratiam viro egregio me debere professus sum in ea quam viginti et uno abhinc annis scripsi praefatione.

Praeter codicem Peirescianum sive Turonensem, collectionis *περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας* servatorem, breviter commemoro librum manu scriptum bibliothecae Barberinae II, 58, saeculi XVI, in quo haec quinque fragmenta, descripta sine dubio e codice aliquo qui Peiresciano fuit simillimus, inveni:

[fol. 103^a] *Ἐκ τῆς ἱστορίας Πολυβίου μεγαλοπολίτου.*

Ὅτι Ἀννίβα παρέσχον τὴν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν οἱ καρχηδόνιοι μετὰ θάνατον ἀσδρούβα νέῳ ὄντι διὰ τὴν ὑποφαινομένην ἐκ τῶν πράξεων ἀγχίνοιαν αὐτοῦ καὶ τόλμαν. Vide 2, 36, 2.

Ὅτι οἱ μαντινεῖς ἁλόντες ὑπὸ τῶν ἀχαιῶν καὶ διὰ φιλανθρωπίαν καὶ φιλοφροσύνην παραδόξως διασωθέντων. εἶτα διὰ τὰς ὑπ' αἰτωλῶν καὶ λακεδαιμονίων ἐπιβουλὰς παραφυλακὴν αὐτοῖς ἐπιστήσαντες ἀπεκλήρωσαν τ̄ ἄνδρας. μετ' οὐ πολὺ οἱ μαντινεῖς στασιάσαντες πρὸς σφᾶς καὶ λακεδαιμονίους cet. Vide 2, 57, 8. 58, 1 et 4 cum adnot. ad p. 181, 6. Continuatur ecloga, omissis quibusdam intermediis, perinde atque in codice Peiresciano; sed est paulo brevior, quippe quae in verbis *τὸ ψεῦδος ἀπίθανον* (2, 58, 12) desinat:

[fol. 104] *Ἐκ τοῦ λόγου κ̄ᾱ.*

Ὅτι Παμφιλίδας ὁ τῶν ῥοδίων ναύαρχος cet. Vide 21, 7 (5), 5 et 6.

Ἐκ τοῦ κζ λόγου.

Ὅτι ὁ Κότυς ἦν ἀνὴρ καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν cet. Vide 27, 12 (10), 1—3.

Ἐκ τοῦ λόγου κ̄η̄.

Ὅτι φησὶ Πολύβιος. πρότερον ἐπιστήσαντες τοὺς ἀναγινώσκοντας cet. Est initium eclogae Peirescianae 30, 6, 1—3 usque ad verbum *ἐπισκέψασθαι*[1]).

Ad illa igitur fragmenta, quae in codice Urbinate ex Polybii libro primo usque ad duodevicesimum, atque ad ea quae in aliis manu scriptis sub titulis *περὶ πρεσβειῶν* et

1) Romae cum anno 1866 commorarer, inspexi etiam codicem Barberinum 263, saeculi XVI, qui post *Ἀριστοτέλους μηχανικά* aliaque nonnulla foliis 197—304 excerpta e Polybii libris sexto, decimo, duodevicesimo continet; similis igitur est eorum codicum generi, de quo Schweighaeuserus vol. II p. VIII s. et vol. VI p. 615 s. agit. Incipit hic Barberinus fol. 197 hunc in modum: *Πολυβίου τοῦ ϛ̄ λόγου περὶ διαφορῶν πολιτειῶν. τῶν μὲν γὰρ ἑλληνικῶν πολιτευμάτων* cet., id est libri VI ecloga quae a cap. 3 ineunte ad 10 extremum pertinet, quam sequitur altera inde a cap. 11 ad 18 extremum. Sequitur fol. 237 sub titulo *Περὶ τῆς τῶν ὁπλιτῶν κατασκευάσεως* ecloga cap. 19: *Ἐπειδὰν ἀποδείξωσι τοὺς ὑπάτους* cet. Deinde enotavi quaedam breviora, quae ex libro XVIII excerpta sunt, denique fol. 296 ex libro X sub titulo *Περὶ ποπλίου σκηπίωνος τοῦ ἀννίβαν καὶ καρχηδονίους καταστρεψαμένου* sequitur brevius fragmentum eius eclogae, quae in codice Urbinate a capite 2 § 5 nostrae editionis incipit, cui fragmento foliis 302—304 subiunctus est locus *Περὶ μηδίας*, id est nostrae editionis caput 27.

περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας excerpta sunt, novis uti licuit artis criticae subsidiis. Quae autem praeterea eclogae sub titulis *περὶ γνωμῶν, περὶ ἐπιβουλῶν, περὶ πολιορκιῶν* in codicibus Vaticano palimpsesto (M), Escurialensi (Q), Parisino (T) ad nostram aetatem pervenerunt, eae secundum eorum virorum auctoritates editae sunt, quos infra sub notis M, Q, T, *Hey*, *Ma* citaturus sum.

II.

Inter omnes Polybii historiarum codices, quotquot exstant, longe praestantissimum esse Vaticanum, cuius librarius (primam dico codicis scripturam, non secundarias alias) ductus archetypi propter vetustatem vel aliam labem passim obscuriores, servata litterarum in singulos versus discriptione, quam accuratissime expresserit et, si quid in describendi negotio peccaverit, id quod non accidere non potuit vel diligentissimo librario, certe nihil suo arbitrio, nihil sua coniectura mutaverit, tum ad hunc proxime accedere codices Urbinatem illosque quibus eclogae quaedam Constantinianae traditae sunt, denique inter codices, qui perinde ac Vaticanus libros quinque priores continent, non spernendum esse Florentinum eumque dignissimum, qui denuo excuteretur, reliquos autem, ubicumque a Vaticano dissentiant, aut neglegentia corruptos aut coniecturis virorum criticorum temptatos esse demonstraveram iam ante quam prima mea editio in lucem prodiret[1]). Quae omnia posthac longiore studio atque usu et cognitis aliorum quoque virorum doctorum de eo argumento sententiis ita vidi confirmata, ut hoc tempore, quo alteram recensionem emissurus sum, in illis ipsis quae olim proposui argumentis acquiescere me posse existimem. At ne quis forte longiorem etiam de codicibus Polybianis disputationem desideret vel plures etiam scriptoris locos, quibus singulae argumentationis partes illustrentur, proferri cupiat: omnia eius generis, quae novisse interest virorum Polybii studiosorum, ita vel brevius in adnotatione continua vel in latioribus commentariis, quos haec continet praefatio, sub oculis sunt posita, ut facile, quidquid de codicum auctoritate singillatim quaerere libet, ex iis copiis, quas congerere editoris

1) Conf. quaestiones Polybianas, quae programmati gymnasii Zwiccaviensis a. 1859 praemissae sunt, tum priorem partem eius censurae, quam de Dindorfii editionis voluminibus primo et secundo egi in Fleckeiseni annalibus (*Jahrbücher für classische Philologie, herausg. v. A. Fleckeisen, Leipzig, Teubner*) a. 1867 p. 289—307.

fuit munus atque officium, colligi posse videatur. Quin etiam Buettnerus Wobstius, vir dictionis Polybianae peritissimus, qui nuper primum volumen eius recensionis retractavit, quae anno 1866 a Ludovico Dindorfio instituta erat, paene omnia, quae ille secus ediderat ac ratio elocutionis vere Polybianae ex codice Vaticano, tamquam purissimo fonte, depromptae postulabat, expellenda esse censuit et de huius codicis auctoritate ceterisque quae ad textum recensendum pertinent quaestionibus ita meae sententiae adstipulatus est, ut de gravissimis quibusque artis criticae praeceptis omnia inter nos convenire, dissensiones autem iis tantummodo de rebus occurrere videantur, quae unicuique editori suo ingenio, suo usu, suis viribus constituendae sunt[1]). Quae cum ita sint, de codicibus Polybianis in hac praefatione satis esse videtur eadem quae ante hos viginti et unum annos proposui, additis tamen quibusdam supplementis, repetere.

Constat codex Vaticanus Gr. CXXIV (nobis A), undecimo fere saeculo exaratus, CCCIV foliis membranaceis formae quadratae maioris. Singulae paginae binos ordines tricenorum versuum continent. Nomen librarii, nec tamen, quod dolendum est, annum subscriptio indicat sic exarata (nisi quod vocabula asteriscis notata peculiaribus compendiis expressa sunt): *πολυβίου ϊστο|ριῶν: ε̄ | εὐτυχῶς|χρῶ| *ἐγράφη χειρὶ ἐφραὶμ | *μοναχοῦ ¦ *μηνὶ ἀπριλλίωι ε̄ *ἰνδ. ε̄* |. Singuli versus rarissime litteras plus XXII, minus XVIII, plerumque inter XXI et

1) Initio praefationis in volumen I Buettnerus Wobstius 'In nova', inquit, 'Dindorfii editione Polybiana paranda cum nihil antiquius haberem, quam ut Vaticani codicis (A) auctoritatem, quam plurimi ducendam esse cum Hultschii disputationibus, tum inscriptionum testimoniis mire consentientibus cum Vaticani scripturis confirmatum est, diligenter et accurate sequerer, per se patet me de genere dicendi Polybii . . . prorsus aliter sentire atque Naberum et Dindorfium'. Porro idem editor per totam praefationem et de Vaticani libri praestantia et de primariis eiusdem ac secundariis scripturis passim disseruit aliaque id genus paulo uberius exposuit in Fleckeiseni annal. a. 1884 p. 111—122. Secundariam codicis Vaticani scripturam (A^2) cum ego in Fleckeiseni annal. 1867 p. 291 paene omnem ex alio quodam codice, qui etsi coniecturis et interpolationibus non intactus esset, multis tamen locis ipsam antiquam scripturam servasset, derivatam esse statuissem (id quod Carolus Schenkl comprobat in *Jahresbericht üb. class. Alterthumswiss.* XII [1884], vol. 38, p. 242), Buettnerus Wobstius (praef. p. VI—XXIX, Fleckeiseni annal. 1884 p. 111 s.) omnia, quaecunque in Vaticanum codicem a secunda manu illata sunt, a correctore quodam, qui in eo negotio nullum praeter Vaticanum librum adhibuisset, aut feliciter aut imperite esse excogitata statuit.

XIX, omnino igitur vicenas fere capiunt. Quam versuum discriptionem ex ipso codice archetypo propagatam esse haud dubiis documentis confirmatur, e quibus nonnulla attuli in Fleckeiseni annalibus[1]). Ibidem etiam de scripturis duplicibus et de secunda correctoris manu ac recentioribus scripturis commemoravi. Ac dittographias quidem eas dixi quas librarius statim in describendo archetypo libro, sicubi iam binas scripturas inveniebat, ducere solitus est. Primae autem manui sive A^1 opposui alteram A^2, quae eiusdem est aetatis repraesentatque varietatem scripturae ex alio antiquo codice repetitam. Duas tresve recentiores manus promiscue nota A^r significavi. Codices recentiores B C D E (sive coniunctim R) Vaticani simillimos esse facilius apparet, quam quomodo ex antiquiore fonte derivati sint perspicitur. Etenim praeter multas coniecturas, quas horum quisque quasi proprias exhibet, reliqua quae in iisdem tradita sunt, modo cum A^1, modo A^2, saepe etiam cum A^r faciunt. Quocirca non plane omittendas esse huius familiae scripturas arbitratus ex apparatu Schweighaeuseri et coniecturas interpolationesque plerasque, licet plurimae minime probabiles essent (attamen, quae fuerit interpolatorum ratio, inde liquido cognoscitur), et reliquas scripturas omnibus locis enotavi ubicunque a prima manu in A vel secunda vel recentior quaedam dissentit.

Ex ipso codice Vaticano, quoniam in hac scriptorum collectione Weidmanniana angustioribus finibus adnotatio circumscripta est, non omnem scripturae varietatem afferre licuit; sed tamen id egi, ut quam minimam partem omitterem. Itaque nec spiritus lenes asperosve inter se confusos neque omissos vel mendose positos accentus nec vocabula prave vel diremta vel coniuncta ad unum omnia enotavi; ubicunque autem vel levissimam dubitationem oriri posse existimarem, etiam ea quae nonnullis supervacanea viderentur afferre quam eadem aliis invitis praeterire malui[2]). Atque in hac quidem altera editione e numero leviorum, quae vocantur, mendorum paulo plura atque antea, velut vocales η et ι et terminationes εια et ια inter

1) *Jahrbücher für class. Philologie* a. 1867 p. 292—294, et conf. ea quae postea adiunxi in quaestionum Polybianarum parte secunda, Dresdae 1869, p. 6—11.

2) Velut spiritum aut asperum aut lenem aut omissum in formis αὑτοῦ ac similibus adnotavi, ubicunque opus esse videbatur, ac singillatim etiam de ea re in hac praefatione ad 1, 85, 6 quaedam commemorabo.

se commutatas, e Vaticano attuli, siquidem ex Urbinate, quo planius et huius cum Vaticano consensus et variae eaeque fere leviores discrepantiae perspici possent, enotandi erant etiam aperti quidam scribae errores, maxime in vocalibus *ο* et *ω*, *ι* et *η* et *ει*, *ε* et *αι* commissi. Sed tamen alia eaque pauca, quorum nullum momentum ad cognoscendam archetypi scripturam esse videretur, velut *ὥσται* pro *ὥστε* (conf. ad 3, 115, 8) *συναῖβη* pro *συνέβη*, *δυσχριστία* pro *δυσχρηστία* omittere satius duxi. Denique in nominibus propriis, inprimis geographicis, et in vocabulis *ζῷον*, *σῴζειν* aliisque quibus *ι* subscribitur (praeterquam quod *ῥάδιος* sine *ι* exaratum non adnotavi) et in formis ambiguae adspirationis, velut *ἀθροίζειν* sive *ἁθροίζειν*[1]), vix quidquam, quod requiri posset, a me neglectum esse puto.

III.

Quoniam hiatus orationis a Polybio omnino evitatos esse constat (qua de re ipse disserui in Philologi volumine XIV), nunquam mihi dubium esse potuit, quin elisionibus et crasibus, ubicunque eas recte adhibere liceret, scriptor constanter usus sit. Attamen in prioris editionis contextu plurimos eius generis hiatus intactos reliqueram nulla alia de causa nisi opportunitati cuidam inserviens, quam in illa praefatione his verbis significaveram:

Non mediocriter adnotationis ambitum auxissem, si in contextu et breves vocales exeuntes sequentibus vocalibus elisissem et crases nonnullis locis servatas omnibus intulissem. Nam etsi re iam satis illustrata dubitari non potest, quin Polybius hiatum omnino evitaverit, tamen tacite ab antiquissimi libri auctoritate tot locis aberrare non licuit. Et cum vicissim illis innumeris paene discrepantiis adnotatio onerari non posset, nihil relictum est, nisi ut ipsa Vaticani scriptura, legentibus facile corrigenda, ederetur.

Sic igitur cum brevitati magis quam veritati consuluissem (quamquam ipsam veritatem haud dubie legentibus monstraveram), in his etiam rebus, etsi leviores videri possent, genuinam Polybii scripturam restituendam esse censuerunt Carolus Iacoby[2]) et Franciscus Krebs[3]), et restituit ubique in editione sua Buettnerus Wobstius. Quorum virorum iudicio eo facilius

---

1) Omnia id genus quasi sub uno conspectu proponam paulo infra ad 1, 18, 5, exceptis tamen formis *αὑτοῦ*, *αὐτοῦ* ceteris, de quibus, ut iam dictum est, commemorabo ad 1, 85, 6.

2) In annalium qui inscribuntur *Philologischer Anzeiger* vol. VI (1874), p. 22 s.

3) *Die Präpositionen bei Polybius*, *Würzburg* 1882, p. 29—31.

me accommodavi, quo magis aliis etiam de causis adductus sum, ut adnotationem, olim artissimis finibus circumscriptam, paulo ampliorem redderem et uberiorem.

Formas ἀεί et αἰεί Polybius promiscue admisisse, idemque ante consonas modo οὕτω modo οὕτως posuisse videtur[1]; itaque has formas in quinque prioribus libris ubique ex Vaticani auctoritate, in reliquis secundum optimos quosque codices edidi. Item cum Vaticano ν ἐφελκυστικόν et omisi ante maiores interpunctiones et posui non solum ante leviora commata, verum etiam nulla sequente interpunctione additum, passim adstipulantibus codicibus antiquissimis illis, qui excerpta e Polybio continent.

IV.

Restat ut conspectum notarum, quibus in adnotatione usus sum, proponam.

A Vaticanus 124, saeculi XI (conf. supra p. v. ix s.),
  A^1 prima manus,
  A^2 manus correctoris eiusdem aetatis,
  A per dittogr. duplex primae manus scriptura,
  A^r duae vel tres manus recentiores.

R recentiores codices quinque priorum librorum vel ad unum omnes vel excepto uno, e quibus singuli
  B Florentinus (Laurentianus, olim bibliothecae Benedictinorum), anno 1417 exaratus, a. Jac. Gronovio passim collatus cum sua editione,
  C Bavaricus (Monacensis 157), saeculi, ut Schweighaeusero videtur, XIV,
  D Augustanus (Monacensis 388), saeculi fere XIV,
  E Regius (Parisinus 1648), saeculi XV extremi: hos tres libros ipse Schweighaeuserus diligenter excussit.

F Urbinas 102, saeculi XI, ut mihi, vel duodecimi, ut Spalletto (apud Schweighaeus. vol. I p. xlv) videtur, partim a me, partim a viris doctis quos p. vi laudavi, collatus. Et notata est

1) De promiscuo formarum ἀεί et αἰεί usu conf. ea quae breviter exposui in Fleckeiseni annal. 1867 p. 308, et Buettnerum Wobstium vol. I p. lxxvi, qui hoc loco impugnat contrariam Kaelkeri sententiam, in quaestionibus de elocutione Polybiana p. 229 s. αἰεί ubique reponentis. De οὕτω et οὕτως dixi l. c. p. 311.

F^1 prima manus,
F^2 secunda manus,
F^r manus recentiores duae vel plures, e quibus una folia primum et secundum supplevit (supra p. VII).
S codices recentiores, ex Urbinate derivati (supra p. VII), vel omnes vel complures, e quibus singuli
D Augustanus, nunc Monacensis (supra p. XIII),
G Mediceus (v. Schweighaeuser. vol. II p. VII s. VI p. 304),
H Regius D (v. eundem vol. II p. VIII s. VI p. 303 s.),
K Regius E (vol. II p. XIII s. VI p. 303 s.),
L Oxoniensis (vol. II p. X),

aliique nonnulli. Hi aut cunctas Urbinatis eclogas repetunt (ut DG), aut sexti libri reliquias ac praeterea pauca admodum fragmenta e reliquis libris electa continent (ut HL), aut omisso sexto libro a septimo demum incipiunt (ut Regii F et G, Vesontinus, Tubingensis, Vindobonensis, de quibus vide Schweighaeus. vol. II p. X—XII). Est etiam, qui partem tantum sexti libri et nonnullas reliquorum librorum eclogas continet, Regius E sive, ut modo notatum est, nobis K. Accedit nota

^{m} quae scripturam in margine vel codicis vel editionis Hervagianae additam designat.
M Vaticanus 73 palimpsestus, saeculi X, a Maio inde a VI libri fragmentis, ab Heysio ab initio editus; sed hunc in quinque prioribus libris saepius editionis Didotianae, non codicis scripturam oculorum aciem eludentem repraesentasse apparet (conf. infra sub *Hey*).
N Monacensis 267, saeculi XVI.
O Monacensis 185, saeculi XVI.
P Peirescianus, nunc Turonensis, saeculi X, a Wollenbergio cum editione Didotiana collatus[1]).

1) Wollenbergii schedas illo tempore, quo priore Polybii recensione occupatus eram, meis in manibus fuisse supra commemoravi p. VII. Pluribus de illo codice egit E. Gros in *Histoire romaine de Dion Cassius*, vol. I, Parisiis 1845, *introduction* p. LVII—LXXXIV, aetatemque libri contra Haenelii opinionem definit p. LVIII. Ad ea quae Grosius praefatus est Julius Wollenberg in programmate gymnasii Francogallici Berolinensis a. 1861, cui inscripsit 'Excerpta ex Joanne Antiocheno ad librum Peirescianum a se excussum emendavit', pag. 2, postquam Valesii et Grosii editiones laudavit, haec adnotat: 'quorum uterque cum satis de libro exposuisse mihi videatur, tantum addo codicem, id quod primo iam obtutu adparet, eadem manu qua praestantissimum illum Aristotelis librum Parisinum 1835 P exaratum esse'. (Ex eadem Grosii introductione non-

Q Escurialensis I, Ω, 11, saeculi XVI[1]).

T Parisinus suppl. Gr. 607, olim in monasterio montis Athonis servatus, cuius media pars, qua variorum scriptorum poliorcetica et excerpta Constantiniana περὶ πολιορκιῶν continentur, scripta est ineunte X saeculo[2]).

U scripturae quas Ursinus ex suo codice de legationibus attulit.

V Barberinus II, 58, saeculi XVI (supra p. VII s.).

[s] notae codicis adiectum significat dubitationem de scriptura quae silentio tantum, ut aiunt, indicatur.

( ) uncini notae codicis circumscripti, ut (B), declarant huius quidem codicis scripturam eandem esse atque eius, cuius nota ante uncinos posita est, sed nullam fidem praestari de spiritu vel accentibus vel ι subscripto vel ν ἐφελκυστικῷ vel denique de interpunctione, aut versus exeuntis signum | ad Vaticanum tantum librum spectare qui extra uncinos notatus est.

* in contextu scriptoris indicat lacunam, in adnotatione singulas litteras erasas.

. litterae unius spatium in lacuna, ubi nulla rasura est[3]).

| versus exeuntis nota.

Sequuntur notae editorum aliorumque virorum doctorum quorum emendationes coniecturaeque frequentius laudandae fuerunt.

---

nulla, quae ad librum Turonensem pertinent, repetivit Lud. Dindorfius in praef. ad Polyb. vol. II p. IV s. et in praef. ad Histor. Graec. min. vol. I p. LV s.)

1) Conf. Fragmenta historic. Graec. coll. Car. Müllerus, vol. II, Parisiis 1848, praef. p. IV. (editum est Polybii fragmentum ibid. p. XXVII—XXX), Excerpta e Polybio, Diodoro, Dionysio Halic. atque Nicolao Damasc. cet. ed. C. Aug. L. Feder, Darmstadii 1848—1855, praef. p. IV—VIII (haec quidem editio inchoata a. 1848, anno demum 1855 in forma quarta apparuit, cum interim sub eodem titulo Federus forma octava haec excerpta 'cum notis maximam partem criticis' Darmstadii a. 1849 in lucem emisisset).

2) Edidit haec de obsidionibus excerpta Carolus Wescher in *Poliorcétique des Grecs, ouvrage publié par l'imprimerie Impériale*, Parisiis 1867, quo ex opere idem nonnulla repetivit et cum alias notas tum comparationem narrationis Livianae cum Polybiana sub titulo ***Fragments inédits de Polybe relatifs au siége de Syracuse*** adiunxit in ***Revue archéologique, nouvelle série***, vol. XIX, 1869, p. 50—60. 124—130. Aetatem mediae codicis partis (fol. 16—104) definit Wescherus in *Poliorcétique* p. XVI (et conf. p. IV).

3) In varietate scripturae e Vaticano palimpsesto M enotatae punctis (. . .) non omissarum litterarum spatia, sed singulae litterae, quae nunc legi nequeunt, significantur.

Be Polybius ex recognitione Immanuelis Bekkeri. Berolini 1844.

Ben De hiatu in oratoribus Atticis et historicis Graecis — disputavit G. E. Benseler. Fribergae 1841.

BW Polybii historiae. editionem a Lud. Dindorfio curatam retractavit Theod. Büttner-Wobst. Vol. I. Lipsiae 1882. (Numeri ipsis notis *BW* adscripti paginas praefationis significant.)

Ca Polybii — historiarum libri qui supersunt. Isaacus Casaubonus — emendavit. Parisiis apud Hieronym. Drouardum. 1609.

Di Polybii historia. edidit Ludovicus Dindorfius. Lipsiae 1866. 1867. (Numeri adiecti indicant paginas praefationis ad vol. I.)

Gro Polybii — historiarum libri — Jacobus Gronovius recensuit. Amstelodami 1670.

He Polybii Megalopolitani historiarum libri priores quinque — item epitome sequentium librorum usque ad decimumseptimum. Basileae, per Joannem Hervagium. 1549.

Hey Polybii historiarum excerpta gnomica in palimpsesto Vaticano LXXIII Ang. Maii curis resignato retractavit Theodorus Heyse. Berolini 1846[1]).

Hu editoris coniecturae vel in his voluminibus vel in quaestionibus Polybianis vel aliis in commentariis propositae[2]).

---

1) Sicubi codicis M scriptura diversa ab Heysii editione a nobis afferetur (velut ad 4, 32, 10), haec scito ab eodem editore in Zimmermanni annalibus (*Zeitschr. f. d. Alterthumswissenschaft, begründet von C. L. Zimmermann, herausg. von Th. Bergk und J. Caesar*) 1847 n. 41 p. 327 s. correcta esse.

2) Compendiis 'quaest. I' et 'quaest. II' citabuntur Quaestiones Polybianae, *Programm des Gymnasium zu Zwickau* 1859, Quaestiones Polybianae, pars II, *Programm des Gymnas. z. heil. Kreuz in Dresden* 1869. In Philologi volumine XIV, a. 1859, p. 288—319 prodiit dissertatio '*Ueber den hiatus bei Polybius*', cui accessit commentariolus '*Ueber den gebrauch von ὅσπερ und ὅστις bei Polybius*' ibid. vol. XV p. 152 s. In Fleckeiseni annalibus (*Jahrbücher für classische Philologie, herausg. v. A. Fleckeisen, Leipzig, Teubner*) hi commentarii prodierunt: *Emendationen zu Polybios* a. 1857 p. 832—834 et a. 1858 p. 813—819, *Zu Polybios* a. 1867 p. 564—566. 624. 676, a. 1868 p. 392, a. 1869 p. 456, a. 1870 p. 728. 735 s., a. 1887 p. 763—766. Denique multa quae ad rem criticam pertinent tractavi in censura quam de Dindorfii editionis voluminibus I et II egi in Fleckeiseni annalibus a. 1867 p. 289—317. De infinitivi absoluti usu breviter dictum est ibidem a. 1884 p. 742—744.

Ma Scriptorum veterum nova collectio e Vaticanis codicibus edita ab Angelo Maio. Tomus II. Romae 1827.

Na Polybiana. Scripsit S. A. Naber in Mnemosyne, bibliotheca philologica Batava, vol. VI. Lugduni Bat. 1857[1]).

Re ignotus vir doctus, cuius emendationes (factae inter annum 1530 et 1547) exstant in codice Parisino 1649 descripto ex editione principe, quem codicem Regium B appellat Schweighaeuserus (vide vol. I p. LII ss.) Ab hoc rarissime dissentit Regius C, i. e. simile apographum, cuius pars prior Parisiis, altera Oxoniae servatur (v. ibid. p. LVI s.), notatum a nobis *Re**.

Rei Joannis Jacobi Reiske animadversionum ad Graecos auctores volumen quartum quo Polybii reliquiae pertractantur. Lipsiae 1763[1]).

Sca Scaligeri (partim etiam, ut videtur, Dan. Heinsii) notae ad marginem exempli Scaligerani editionis Hervagianae adscriptae (vide Schweighaeus. vol. V p. XVI ss.)

Sch Polybii Megalopolitani historiarum quidquid superest. recensuit — Johannes Schweighaeuser. 1789 — 1795.

Ur Ex libris Polybii Megalopolitani selecta de legationibus. ex bibliotheca Fulvii Ursini. Antverpiae 1582[2]).

Va Polybii — excerpta ex collectaneis Constantini Augusti Porphyrogenetae Henricus Valesius — edidit. Parisiis 1634.

Reliquorum auctorum, qui Polybii reliquiis emendandis operam navaverunt, commentationes suo quamque loco vel in huius praefationis capite VIII vel in perpetua adnotatione citabo. Sed quoniam horum libellorum tituli, ne immodice augeretur adnotationis ambitus, fere in brevius a me contracti sunt, non alienum esse videtur hosce latiores commentarios commemorare, in quibus scriptiones recentiores, quae ad Po-

1) Numeri notis *Na* et *Rei* adiuncti paginas eorum quae supra citata sunt voluminum significant.

2) Notae *Ur* simplex numerus additus significat *Selecta de legationibus*, quae initium prioris partis eius operis quod supra citatum est occupant, numerus autem cum litteris *a* vel *b* spectat ad *Fulvi Ursini emendationes in Polybium*, quae in altera parte eiusdem operis p. 149—182, binis columnis expressae, leguntur. Initio huius quam dixi alterius partis editae sunt *Fulvi Ursini notae in Polybium*, quas citavi Latina nota II ac praeterea paginarum numeris additis.

lybii historias pertinent, paucis admodum exceptis, recensitae earumque pleni tituli enotati sunt:

Campe, J. F. C.[1], *Polybius (Jahresbericht)*, in Philologi volumine II, Gottingae 1847, p. 333—354.

Jacoby, C., Polybios (Jahresbericht). Erster Abschnitt, die Litteratur von 1846—1866. Ibidem vol. XLV, Gottingae 1886, p. 321—368.

Schenkl, Karl, Polybios (Jahresbericht 1873—1884), in annalium qui inscribuntur *Jahresbericht über die Fortschritte der classischen Alterthumswissenschaft (zwölfter Jahrgang, 1884)* volumine XXXVIII, Berolini 1886, p. 227—250.

V.

In altera parte quaestionum mearum Polybianarum (supra p. XVI) edideram coniecturas nonnullas viri docti tum quidem ignoti, qui ut notus fieret omnibus, paulo post contigit, cum L. Spengelius in Philologi appendice, quae *Philologischer Anzeiger* inscribitur (a. 1869 p. 97 s.), professus est illas suas adnotationes ab aliquo eorum, qui scholis ipsius inter annum 1834 et 1836 interfuerint, ita perscriptas esse, ut multa propter nimiam brevitatem obscurarentur, nonnulla etiam prave intellecta gravius corrumperentur. Manserunt tamen quidam veritatis igniculi satis splendidi, quos et eruisse et suo auctori vindicasse neutiquam me poenitet. Hic igitur est 'Spengelius apud *Hu* quaest. II' aliquotiens in adnotationibus ad librum VI eosque qui sequuntur citatus.

In iisdem quaestionibus (II p. 1 extr.) attigi coniecturas sub 'floridorum' titulo propositas in Zimmermanni annalium tomo I (a. 1834 p. 980), quarum auctorem Conradum Schwenckium esse testatur Luchtius in praefatione ad Phylarchi historiarum fragmenta p. vii.

VI.

Quoniam nonnulli viri docti paginas primae editionis meae citare consueverunt, numeros illarum ad huius novae editionis marginem interiorem apponendos curavi. Quin etiam

1) Sic nomen suum cum praenominibus ipse auctor profert in Quaestionum Polybianarum specimine I (*Gymnasialprogramm, Neu-Ruppin*, 1849), cum in Philologi volumine II, quod supra citavimus,

versuum numeri prioris editionis, quia vocabulorum ac fere etiam syllabarum in singulos versus descriptio in hac editione eadem est atque in illa, facili computatione inveniri et cum numeris, quos haec editio exhibet, comparari possunt.

Praeterea inde a libro VI, id est in ea Polybii historiarum parte, cuius fragmenta tantum exstant, paginarum etiam editionis Bekkeri numeros adnotavi. Etenim cum in his laceris pleni operis reliquiis, varios quasi per rivulos diductis ac passim perturbatis, vulgarem fragmentorum seriem interdum mutari et novos librorum capitumque numeros apponi necesse esset, non solum his novis numeris pristinos adieci uncis inclusos, verum etiam Bekkeri paginas, quo facilius sedes fragmentorum quacunque ratione citatorum in his voluminibus inveniri posset, ad imos margines apposui, id quod permultis gratum me fecisse existimo.

VII.

Bibliothecae philologicae Batavae, quae Mnemosyne inscribitur, undecim volumina eo tempore prodierant, quo Polybii reliquias recensere coepi. Secuta est inde ab anno 1873 nova Mnemosynes series[1]), cuius volumina a primo usque ad XIV,

---

Kampe scribi maluerit. Et hanc scripturam, invito ipso Campio professore, retinuit gymnasii Ruppinensis director in eiusdem quod diximus programmatis pag. 15—17 et 23, donec aliquando pag. 24 initialem C collegae suo concessit.

1) Singulis huius seriei voluminibus inscripta sunt „Nova series. Volumen primum. Lugduni-Batavorum — Lipsiae — 1873“, item „Volumen secundum — 1874“, ac similiter ceteris. Prioris seriei, quae hanc novam antecessit, volumina inscriptione, quae seriem significet, carent praeter paenultimum atque ultimum, quae Amstelodami annis 1861 et 1862 prodierunt. His enim non solum, similiter ac prioribus, inscripta sunt „Vol. X“ et „Vol. XI“, sed additae etiam notationes „Novae seriei Vol. I“ et „Novae seriei Vol. II“. En habes bina novae seriei prima volumina, scilicet annorum 1861 et 1873, et bina secunda, scilicet annorum 1862 et 1874. Ergo si quis „novae seriei volumen I“ vel „II“ citaverit, neque anni, quo quodque emissum est, notas adiunxerit — id quod subinde factum esse video — dubium est, utrum veram novam seriem an, ut ita dicam, pseudonovam (quae proprie est antiqua) significaverit, atque molestiores etiam turbae moventur, si forte iidem Mnemosynes loci ab aliis secundum voluminum numeros antiquae, ab aliis pseudonovae seriei citati sunt. Quocirca ego in hac editione seriem pseudonovam plane abieci antiquamque seriem numeravi usque ad volumen XI anni 1862, novam autem nullam dixi nisi eam quae inde ab anno 1873 Lugduni Batavorum et Lipsiae prodiit, quam brevius „N. S.“ notare consuevi.

quod quidem anno 1886 prodiit, pertractavi. Nonnullos hinc locos, quibus Polybii verba vel emendarentur vel illustrarentur, excerpsi, verum etiam non pauca inveni, quae minus probabilia viderentur, ac fere plura etiam, quae, sive probabilia sive aspernanda, certe non nova essent, sed vel ab aliis viris doctis vel ab iisdem, qui illa ei quam dixi bibliothecae inseruerunt, multo iam antea in lucem emissa[1]). Ac primum de his repetitionibus mihi dicendum erit, sed paucis; nam taedium istud molestissimum, quod, tamquam in cibis coctis recoquendis, ita in coniecturis lectis iterum iterumque legendis non sine suspiriis percepi, nunc neque mihi nec benevolo lectori renovare est in animo.

Multa protulerat Cobetus ad Polybii librum duodecimum, multa ad tricesimum septimum aliosque in Mnemosynes — antiquam dico seriem — volumine XI, quod prodiit anno 1862; ex his tamen pleraque tamquam nova ab eodem iterata sunt in altera Mnemosynes serie, nempe voluminis IV, quod anno 1876 prodiit, paginis 353—375; denique haec omnis disputatio verbo tenus anno 1878 repetita est in Collectaneis criticis p. 1—23. Itaque non semel, sed ter propositae sunt eae Cobeti coniecturae, quas ego e superiore Mnemosyne iam in prima mea adnotatione adnotaveram ad pag. 709, 6. 772, 11. 819, 14. 847, 16. 852, 17. 20. 916, 29. 1299, 7. 1333, 8. 1334, 3. 1341, 26. 1342, 2. 1345, 18. Accedit coniectura ad librum 29, 5, 3 *ἐκλογιζόμενος* pro *ἐκπληττόμενος*, quae non solum in Mnemos. N. S. vol. IV p. 362 s. et Collect. crit. 10 s., sed etiam in Mnemos. N. S. vol. IX p. 431 proponitur, tum ad 29, 8, 10 *ἐξερρύη* aliaque, quae commendantur in Mnemos. N. S. vol. IV 364 s., IX 431, Collect. crit. 12 s., denique ad 38, 2, 14 *ἠλιθιωτέρους*: Mnemos. N. S. vol. IV p. 374, IX p. 209, Collect. crit. 22. Quin etiam quater legentium oculis oblata sunt ad 12, 15, 10 *ἐπεσκοτημένος* (pro *ἐπεσκοτισμένος*) et ad 13, 5, 6 *ἐπισκοτηθεῖσα*: Mnemos. XI p. 14 s., N. S. IV p. 357 et 374, IX p. 372, Collect. crit. 5 et 22. Iam vero si

1) De eodem argumento brevius scripsit Carolus Schenkelius in commentationis, quam supra p. XVIII citavi, pag. 246—249. Et ille quidem non solum de coniecturis aliorum a Cobeto vel Herwerdeno repetitis commemorat, sed etiam earum quas suo ingenio hi duo viri invenerunt censuram agit compendiariam; at mihi in hac praefationis parte tantummodo propositum fuit ostendere, quo auctore, quo loco, quo tempore singulae coniecturae, quas quasi novas inde ab anno 1873 isti protulissent, primum in lucem emissae essent. De aliis eiusmodi coniecturis, quas in antiqua Mnemosynes serie Cobetus sibi vindicaverat, ego satis cavi

his suis coniecturis vir doctissimus chartam, quam patientissimam esse quis est qui nesciat, iterum iterumque implet, suam rem agit nec tam legentium fastidium extimescere quam festive ac lepide minitari videtur, si cui forte haec non probentur ter ab ipso dicta, quartum et quintum ac saepius etiam, donec persuaserit, eadem sese prolaturum esse; tamen paulo acrius coniectandi studio indulgere videtur, cum ea quae multis iam ante annis ab aliis emendata sunt, tamquam sua iterum atque iterum venditat. Velut locum qui est 7, 11, 6: *τὴν φρουράν, ἣ παρέλαβες παρ' Ἀντιγόνου φρουρουμένους τοὺς συμμάχους* anno 1763 emendaverat Reiskius in Animadversionum ad Graecos auctores volumine IV p. 468 et hoc Reiskii inventum anno 1792 commemoraverat Schweighaeuserus in adnotatione ad eum quem dixi locum (vol. VI p. 421); attamen eandem emendationem tamquam suam protulit Cobetus primum anno 1862 in Mnemos. vol. XI p. 25, tum, quamvis ego in editionem meam anno 1868 Reiskii scripturam recepissem, idem anno 1876 in Mnemos. N. S. vol. IV p. 355, postquam Polybii locum secundum Bekkeri recensionem laudavit, „impedita“ inquit „haec sunt et mendosa. Lege *τὴν φρουρὰν ἣ — φρουρουμένους*“. Rursus igitur tamquam suum protulit id quod est Reiskii, et tamquam novum id quod iam dudum alius editor, ac laudato quidem eius scripturae auctore, Polybio restituerat. Eadem denique anno 1878 repetivit in Collectaneis criticis p. 3.

Brevius dicam de aliis locis duobus. Rectissime in verbis quae sunt 31, 25 (17[a]), 4 pro *πολίτην* scripserat *πόλιν* Orellius anno 1834 in indice (aestivo) lectionum in academia Turicensi habendarum, quem ego et laudaveram et secutus eram anno 1872 in volumine meo quarto: eandem emendationem rursus proposuit Cobetus annis 1876—1881 in Mnemos. N. S. vol. IV p. 367, vol. IX p. 244, Collect. crit. p. 15. Magis etiam mirum hoc est: in codice Vaticano invenerat annoque 1846 ediderat *φιλανθρώπους* Heysius in Polybii fragmento, quod 29, 6 (1[c]), 3 legitur: idem ter coniecit eo quod attuli annorum spatio Cobetus in Mnemos. N. S. vol. IV p. 363, vol. IX p. 436, Collect. crit. p. 11. Haec atque alia eiusmodi cum legerem, relegerem, componerem, non semel mecum deliberare coepi, an forte, ut lucus a non lucendo, ita a non reminiscendo dicta esset Mnemosyne.

---

in editione priore, proprios ad quemque locum auctores adnotans; et disertis verbis de eo argumento egit Carolus Jacoby in Philologi volumine XLV p. 341 s.

In commentatione „de locis nonnullis apud Polybium in titulo *περὶ γνωμῶν*“, quam anno 1876 Mnemosynes novae seriei volumini IV inseruit annoque 1878, ut supra commemoravimus, repetivit in Collectaneis criticis, „relegebam nuper“ inquit „Geelii mei annotationes in *Polybii Historiarum excerpta Vaticana in titulo de sententiis* Lugduni Batavorum anno 1829 editas, easque cum Bekkeri editione Polybii Berol. 1844 conferebam“. Hic mihi repetenda sunt et auctorum nomina et annorum indicia: annis 1876 et 1878 Cobetus profitetur se usum esse editionibus Geelii et Bekkeri, quarum altera anno 1829, altera 1844 prodiit. Iam vero Geelius codicis Vaticani palimpsesti, quo excerpta de sententiis continentur (supra p. XIV), scripturam non noverat nisi ex Angeli Mai apographo, quod cum mendis et erroribus scateret, Theodorus Heyse codicem diligenter recognovit et, quamquam multorum locorum scriptura adiumentis chemicis a Maio olim incautius adhibitis paene deleta erat, tamen, quidquid etiam tum intenta oculorum acie cognosci posse ei videbatur, id anno 1846 in medium protulit. Ubicumque igitur de codicis M scriptura agebatur post annum 1846, non Mai, non Geelii, non Bekkeri editione, sed una Heysiana utendum erat. Quem librum cum probe novisset ac passim etiam laudavisset Cobetus anno 1862 in Mnemosynes volumine XI, eundem autem quattuordecim annis post ignorare coepisset, neque alia ad Polybium pertinentia, quae interim in lucem emissa erant, curaret, in Mnemosynes novae seriei volumine IV (cui illam de locis nonnullis apud Polybium commentationem inseruit) et de codicis Vaticani scriptura et de auctoribus emendationum recentioribus tot commisit errores et tam misere historiam, ut ita dicam, contextus Polybiani perturbavit, ut, si quis omnia in ordinem redigere vellet, longis opus esset disputationibus et criticis et chronologicis. At quis est, qui in eo negotio operam perdere velit et tempus? Scilicet satis est scire, quis quemque Polybii locum, in libris manu scriptis depravatum, primus emendaverit, vel, sicubi Maius Vaticani ductus minus recte cognoverat, quid rectius legerit Heysius: nemo hoc insuper curaverit, quis postmodum emendationem aliquam vel tamquam suam repetiverit vel alii cuicumque tribuerit, ignarus principis inventoris, ad quem omnis eius coniecturae laus referri debeat. Sed tamen ex multis, quae in eo genere mihi occurrerunt, pauca hoc loco commemoranda esse videntur, ne forte Cobeti mentionem quibusdam locis iniuria ab editore omissam esse suspicentur ii qui his meis vo-

luminibus usuri sunt. Velut ad 37, 9 (4), 7 Cobetus (Mnemos. N. S. IV 373, Collect. crit. 21) citat scripturam a Maio p. 451, 2 editam *ἀλεξανεμίαν καὶ φιλατρημοσύνην* et, postquam illum propter has absurdas lectiones reprehendit, „melius Dubnerus“ inquit „mentis oculis codicem legens dedit *ἀλαζονείαν καὶ φιλοχρημοσύνην*, neque ulla est dubitatio quin sic in vetere libro sit exaratum“. Unde haec? quidni recte sic scripserit vir acutissimus: quod si ita se habet, falsa esse sequitur ista quae longe secus mea in editione leguntur? Ergo mihi, tamquam in causa agenda, illud de quo disceptatur a primis quasi radicibus eruendum est ac pervestigandum. Non Heysii, non Luchtii[1]), non Hultschii editiones respicit Cobetus: Didotianam passim citat, at quibus auctoribus in Didotiana singuli loci emendati sint, ignorat. Et hanc quidem editionem ab Ioanne Friderico Dübnero — quem Dubnerum ubique appellat — curatam esse iure suspicari videtur; sed id scire vix quidquam attinet, quoniam ille, quisquis fuit, compilatoris magis quam editoris partes egit atque — ut taceam de erroribus nonnullis, quos ipse commisit — si forte quos locos emendatiores protulit, tamen eos viros doctos, a quibus emendati essent, citare supersedit[2]). Absurdum igitur est Didotianam aut „Dub-

---

1) Polybii et Appiani historiarum excerpta Vaticana — recognita a J. Fr. Lucht. Altonae 1830.

2) Editio Didotiana stereotypa sub titulo „*Πολυβίου ἱστοριῶν τὰ σωζόμενα.* Polybii historiarum reliquiae. Graece et Latine cum indicibus“ prodiit Parisiis anno 1839. Prorsus eadem inde ab anno 1852 venire coepit nulla re nisi tituli praescriptione annique, quo emissa sit, nota immutata. Nec vero nisi paucissimis locis emendata est ea repetitio Didotiana, quae anni MDCCCLIX numerum in fronte gerit et praefationem paulo ampliorem quam exempla, quae antea in publicum emissa sunt, exhibet. Atque in illa quidem superiore praefatione, id est anno 1839, editor laudaverat Geelium, Luchtium, Orellium (neque tamen, ut iam significavi, quid cuique deberetur, addiderat); in hac autem praefatione paulo latiore, quae mense Martio MDCCCLIX scripta est, Bothium (Polybiana scripsit F. H. Bothe, Lipsiae 1844) et Bekkerum atque Heysium breviter commemorat: ergo Cobetus de nonnullis eorum quos silentio praeterit auctorum, si non aliunde, certe ex hac quam ipse citat editione Didotiana reminisci debuit. Errores ab editore Didotiano commissos nunquam conquisivi dedita opera, sed forte oblatos adnotavi hos qui sequuntur: 4, 82, 2 *ὑπὸ τῶν ζυγὸν*, 4, 84, 5 *αὐτὸς* pro *αὐτοὺς*, ibidem 6 *τούτων* omissum, 9, 13, 3 *κοινωνοῦσθαι* pro *κοινοῦσθαι*, 10, 28, 5 *ὁμῶς* pro *ὁρῶν* (sequuntur accusativi *ἐπιβαλλόμενον αὐτὸν*, suspensi ex *ὁρῶν*: iidem sublato *ὁρῶν* construi non possunt), 12, 28, 6 *ἐν* ante *ἑνὶ τόπῳ* omissum, 13, 5, 6 *παρὰ τοῦ Φιλίππου τοῦ βασιλέως* (cum Bekkero et Dindorfio), 15, 8, 11 septem verba et pars octavi, id est totus versus, omissa, 15, 34, 1 *διασκευασίας* (pro *διασκευάς*), 15, 37, 1 *κατὰ* omis-

nerum“ citare, nisi antea, unde cuiusque loci scriptura Didotiana profecta sit, accurate inquisiveris. Velut locus ille, quem supra attuli, ab editore Didotiano correctus est ex Orellii et Baiteri auctoritate, quorum alter *ἀλαζονείαν*, alter *φιλοχρημοσύνην* proposuerat in indice lect. Turic. a. 1834 p. 9. Hi igitur viri, omni artis philologae laude ornatissimi, „mentis oculis codicem legerunt“, non Dubnerus iste personatus, qui aliena arripuit non laudatis auctoribus. Et quod Cobetus eo quem modo attulimus loco praeterea dicit nullam esse dubitationem, quin sic in vetere libro sit exaratum, profecto non id agitur, utrum de codicis scriptura, quasi alioquin ignota sit, dubitare liceat necne, sed quam Heysius scripturam in membranis vetustissimis iterum iterumque excussis agnoverit. Qui ad p. 86, 29 editionis suae disertis verbis adnotat: C[odex] *ἀλαζονί|αν*, M[aius] *ἀλεξανεμίαν καὶ φιλοτρημοσύνην*. Ergo, quod quidem ad *ἀλαζονείαν* pertinet, minime quaerendus est qui mentis oculis codicem legerit, sed in conspectu est Heysius, qui suo visu eam in codice formam invenit, unde genuina Polybii scriptura haud dubie elicitur. De *φιλοχρημοσύνη* ambigi posse concedo. Sane sic in sua editione expressit Heysius neque e codice variam scripturam adnotavit; tamen, cum in palimpsesto illo permulta, ut supra significavimus, cognosci vix possent, non ubique eam dubitationem, quam debebat, significavit, sed secundum editionem Didotianam nonnulla ita repetivit, ut silentio codici ea tribuerentur, quae non sunt in codice[1]). Ergo in contextu Heysiano distinguenda sunt ea quae disertis verbis (velut modo *ἀλαζονίαν*) codici adscribit ab iis quae silentio eidem tribuuntur. Sed hoc de quo

sum, 16, 16, 4 *ὥστε μηδὲν διαφέρει* (pro *διαφέρειν*), 18, 37 (20), 12 *χειρῶ*, monstrum futuri ex *χειρίζειν*, quam corruptelam, tamquamsi in libris manuscriptis traditam — at vero illi nusquam tam foedas corruptelas admiserunt quam editor Didotianus — emendat Naberus in Mnemos. vol. VI p. 132. Ex reliquis addo unum *δοκες* (sic) *σὺ σοὶ πραΰτερον εἶναι* 32, 10, 4, ubi, etiamsi *δοκες* typothetae imputes pro *δοκεῖς*, manet tamen soloecismus *σὺ σοὶ* temere et invito codice illatus ab editore neque ferri potest *πραΰτερον* subjecto *σὺ* appositum. Ex his locis miserrime corruptis in editione, quae a. 1859 prodiit, correcti sunt hi: 10, 28, 5. 12, 28, 6. 15, 8, 11. 18, 37 (20), 12. 32, 10, 4; ceterorum corruptela eadem mansit quae in editionibus annorum 1839 et 1852.

1) Unum hoc ante omnia optandum esse, ut codex Vaticanus LXXIII denuo excutiatur, vix est quod proloquar. Sed donec in iis subsidiis acquiescere oportet, quae Heysius suppeditavit, de fide eius hac quam supra proposui distinctione critica est utendum. Quam multa Heysius in legendo codice vel praeterierit vel aliter erraverit, concludere licet

agimus loco, quoniam Heysius φιλοτρημοσύνην[1]) a Maio editum esse adnotat, φιλοχρημοσύνην veri similius est exstare in codice quam irrepsisse e volumine Didotiano.

Idem quem modo laudavi Orellius 12, 25[d], 6 pro λόγους rectissime scripserat ὄχλους idque ego anno 1870 in tertium meum volumen p. 843, 6 addito, ut par erat, auctoris nomine recepi; tamen Cobetus anno 1876 in Mnemos. N. S. vol. IV p. 357 s. itemque anno 1878 in Collect. crit. p. 5 s. hanc emendationem Dubnero suo tribuit, ac praeterea verba ἐπ' ὀνόματος, quae ibidem leguntur, cum sequentibus coniungenda esse scribit. Recte hoc quidem; sed tamen iam octo ante annis eadem interpunctio, quam Cobetus praecipit, a me erat restituta. Breviter addo 12, 26[b], 5 πότοις ab Orellio emendatum esse, non a Dubnero, ut Cobetus l. c. p. 359 (Collect. crit. p. 7) opinatur. Denique 37, 6 (2[d]), 4 ἀποκλειόμενον (cuius loco a Dindorfio ἀπολόμενον restitutum est) idem Orellius coniecit, non Dubnerus Cobetianus p. 369 (Collect. crit. 17).

Dubnero accedit Madvigius auctor emendationis secundum Cobetum p. 365 s. (Collect. crit. p. 13 s.), scilicet 29, 9 (1[f]), 9 ἄγειν correctum esse a Dubnero, ἂν αὑτὸν a Madvigio. Utrumque iniuria positum esse statim vidisset, si Heysii et Luchtii editiones inspexisset. Nam ἄγειν anno 1830 coniecit Luchtius et ἂν αὑτὸν anno 1872 a me editum est auctore Heysio, qui illa codicis palimpsesti vestigia, quae ἀναφανδὸν legerat Maius (id quod transiit in Didotianam), potius ἂν αὐ|τὸν significare perspexit. Rursus Luchtius eo quem meritus est honore privatur Mnemos. (ant. ser.) IV p. 323, N. S. IV p. 367 (Collect. crit. p. 15); nam hic εὐθανασίαν apud Polyb. 32, 19 (20[a]), 3 correxit, non Bekkerus, ut ait Cobetus, eandemque formam postea e Vaticano edidit Heysius, variam Mai lectionem ἀθανασίαν adnotans.

Ac multi praeterea sunt loci, quibus actas res agit Cobetus propterea, quod omnem quam Heysius laudabiliter praestiterat operam (quam illi anno 1862 non ignotam fuisse demonstravimus) inde ab anno 1876 respicere noluit. Videas, si placet,

---

ex eo supplemento, quod ipse subiunxit in Zimmermanni annalibus loco supra p. XVI adn. 2 citato. Et conf. L. Spengel in *Gelehrte Anzeigen herausg. v. Mitgliedern der k. bayer. Akad. d. Wissensch.* vol. 24, Monaci 1847, p. 113 ss. 127 s., C. Jacoby *Polybios* (*Jahresbericht*) in Philol. vol. 45 p. 325 s.

1) Sic apud Heysium typotheta expressit pro φιλατρημοσύνην, quod Maius dedit (conf. supra p. XXIV).

et cum Heysiana editione conferas ea quae a Cobeto in Mnemos. N. S. volumine IV (atque iterum in Collectaneis criticis) scripta sunt pag. 358 ad 12, 25[h], 4 et 6, pag. 359 ad 12, 26[a], 4 (περιζώματα), pag. 360 ad 12, 26[c], 2 et 28[a], 4, pag. 361 ad 16, 10 (1[a]), 1, pag. 362 ad 24, 14 (25, 9[a]), 1, pag. 369 ad 37, 6, 5 (τι).

Itaque etiam factum est, ut idem ad locos quosdam, quorum vera scriptura iam dudum e membranis Vaticanis edita neque tamen ab eo respecta esset, coniectura sua hanc ipsam scripturam commendaret, Iliadis post Homerum scribendae studiosus. Vide Mnemosynen l. c. pag. 362 ad 29, 5 (1[b]), 1, pag. 363 ad 29, 6 (1[c]), 3, pag. 368 ad 37, 5 (2[c]), 2.

Restat ut quam brevissime illud absolvam, quod supra (p. XXI) inchoavi, et suis auctoribus reddam alias coniecturas nonnullas, quas in Mnemosynes nova serie annis 1876 et 1881 Cobetus repetit tamquam ab ipso inventas:

Vol. IV p. 357 verba, quae 12, 4[d], 5 s. leguntur, φησὶ τοιγαροῦν τὴν Ἀρέθουσαν cet. ita citat, ut a Bekkero sunt edita, atque ad ἀναδύειν adnotat „leg. ἀναδύνειν“. At id ipsum anno 1857 iam correctum erat a Nabero Mnemos. (ant. ser.) VI p. 354 annoque 1870 receptum in meam editionem. — Ibid. p. 366 ad 31, 25 (17[a]), 1 σώζοντες, p. 369 ad 37, 6, 4 (p. 104, 13 Dind.) ἀπολόμενον, p. 375 ad 39, 1, 9 (p. 122, 7 Dind.) μάλιστα δέ: haec omnia a Lud. Dindorfio iam anno 1868 in quarto Polybii volumine emendata erant. — Ibid. p. 369 ad 37, 6 (2[d]), 5 πῶς δὲ καταταχήσασαν et ἔχουσαν, p. 373 ad 37, 9 (4), 7 τὸ πλεῖστον: haec a me iam anno 1872 in quarto meo volumine emendata vel coniecta erant.

Vol. IX p. 272 ad 11, 29, 10 „pro absurdo κυκλοῦντες“ inquit „repone κυκῶντες id est ταράττοντες“. At vero gravissimae sunt illae tempestates, quae tamquam in circulum fluctus circumagant, unde a nostratibus vocabulo ex ipso κυκλοῦν derivato *cyclones* aptissime dicuntur. Itaque Reiskius in Animadversionum ad Graecos auctores volumine IV p. 557 „cogitabam aliquando“ inquit „κυκῶντες. sed bene habet vulgata ... κυκλοῦν est idem atque στρέφειν ἐν κύκλῳ ... in orbem agere atque volvere, ut rotam“. Ergo homo subtilissimo ingenio excellens hanc coniecturam, postquam tamquam puella recens nata ei oblata est, repudiavit anno salutis 1763; nec tamen in perpetuum derelicta est miserula infans, sed anno 1857 Naberum in Mnemosynes volumine VI p. 244 tutorem ac patronum nacta est, quin etiam paulo post alterum parentem invenit

Cobetum, qui eo quem diximus loco sua auctoritate illam suscepit nulla aut Reiskii aut Naberi mentione facta.

Ibidem p. 244 atque iterum vol. X p. 294 (quasi res non iam anno ante acta sit) ad 18, 46 (29), 4 pro pristina scriptura vulgata *σιωπησάμενος* commendatur *κατασιωπησάμενος*, quod quidem iamdudum in contextum receperat Dindorfius, idque his auctoribus (quos indicaverat adnotatio mea in tertio volumine ad hunc locum adscripta): „*κατασιωπησάμενος* (ex § 9) Lobeckius ad Sophocl. Aiac. p. 74 ed. tert. pro *σιωπησάμενος* (conf. etiam Fr. Osann. commentariorum seminarii Gissensis part. V a. 1858 p. 15 s.)." — Ibidem p. 178 ad 25, 4 (26, 7), 10 Cobetus praecipit, ut pro *στελγίδα* legatur *στλεγγίδα*, quam formam iam anno 1867 Dindorfius in sua editione protulerat. — Denique *ῥητορεύων*, quod Cobetus ibidem p. 224 proposuit, iam occupatum erat a Valckenario eo loco, quem in Stephani thesauro v. *ἐμπορεύω* editores Angli adnotaverunt.

Praeter Cobetum H. van Herwerden in Mnemosynes N. S. volumine II anno 1873[1]) operam dedit emendandis Polybii libris, quos se percurrisse tales, quales paucis abhinc annis Dindorfius ediderit, testatur p. 75. Alias igitur editiones, unde, quibus auctoribus singuli loci correcti essent, facile cognoscere posset, noluit adhibere neque, opinor, veritus est, ne res actas ageret aut principes cuiusque loci emendatores iusta laude privaret. Quapropter nunc mihi ad illa Herwerdeni Polybiana breviter adnotanda sunt haec:

Pag. 73 post verba quae 12, 15, 11 leguntur *περὶ τοὺς τὰ* et ante id quod sequitur *γεγονότα* interponit *γεγονότα σιωπῶντας ἢ περὶ τοὺς τὰ μὴ* et, ne quis de fide ipsius dubitet, „supplevi" inquit „de meo quae exciderunt, quum librarii oculi ab priore *γεγονότα* ad posterius aberraverint". Haec nisi oculis meis legissem, nunquam credidissem virum, qui inter doctos haberi vellet, istud „de meo" affirmare audere, priusquam Schweighaeuseri saltem editionem inspexisset, ut, quid antea viri gravissimi de eo loco statuissent, cognosceret neve aliena temere sibi arrogaret. Neque vero meum esse puto nunc illa repetere quae apud Schweighaeuserum voluminibus III (p. 412) et VII (p. 105) accurate perscripta sunt: optime de illo loco restituendo meriti sunt Casaubonus, Reiskius, Schweig-

---

1) Volumen quod supra citavi prodiit anno 1874. Iam cum Herwerdenus Polybianis suis, quae in priore huius voluminis parte leguntur, subscripserit „Scribebam mense Octobri", hanc temporis notationem ad annum 1873 pertinere apparet.

haeuserus, quorum inventis ego quoque addidi quantulumcunque in me fuit. Quid igitur Herwerdenus in medium protulit, quod vere suum esset, non praeoccupatum ab aliis? Suspicio quam significat de oculis ab uno *γεγονότα* ad alterum aberrantibus est Schweighaeuseri, *ἢ περὶ τοὺς τὰ* est eiusdem Schweighaeuseri, *μὴ* meum est, praeeunte Causaubono, qui *οὐ* scripserat, emendatum; ergo restat unum *σιωπῶντας*, ex imitatione Reiskiani *κρύψαντας*, vel Schweighaeuseriani *κρύπτοντας* concinnatum, neque id commendari debebat nisi meae simul coniecturae *φιλαπεχθῶς ἐπικρυπτομένους* ratione habita[1]). — Ibidem p. 75 ad 12,12 (7), 1 Herwerdenus *μὴ* addit post *ὅταν δὲ*: at vero hanc particulam iam Bekkerus sub finem eiusdem sententiae interposuerat. Porro p. 75—79 tamquam sua profert haec, quae iis potius quos ad quemque locum laudabo auctoribus vindicanda sunt: 1, 14, 3 *πεπραχέναι* Bekkero; 1, 41, 2 seclusa *διὰ ταῦτα* Hultschio; 3, 58, 9 *ἑαυτῆς* Schweighaeusero, ibidem *πάρεξ τῶν ὄντων* Casaubono; 8, 25, 3 *λαβόντα* Reiskio; 12, 12^b, 1 *διασύρειν* Geelio; 16, 21, 5 *ἑαυτὸν* Reiskio; 20, 12 (21, 15), 1 *ἑκὼν* Heysio, 29, 12 (6^a), 7 *Ἁλιάρτου* Luchtio; 29, 11, 5 lacunae explendae ratio Valesio; 37, 9 (4), 13 *χρ⟨όνῳ⟩ φυγ⟨αδευθέ⟩ντας καὶ στρ⟨εβλωθ⟩έντας* Heysio.

Ut Herwerdenus eos quos dixi viros doctos, ita Herwerdenum neglexit J. M. van Benten in Observationibus criticis in Polybium, quae anno 1878 prodierunt. Nam *τούτων ἀκούειν* 1, 80, 3, *ἂν* deletum 2, 7, 4[2]), *ἑαυτῆς χάριν* 3, 58, 9 illius sunt, non Benteni, qui Observationum suarum p. 14 s. 30. 51, ubi has coniecturas commendat, Herwerdenum auctorem laudare omisit, cum tamen alio eiusdem commentationis loco (p. 26) se admonitum ab amico sero cognovisse scribat plura, quae ipse quoque animadvertisset, iam ab illo sibi esse praerepta. — Praeterea Bentenus p. 19. 28 s. 31. 39. 42 nonnulla alia tamquam sua in medium protulit, quae iam ab his quos ad quemque locum citaturus sum occupata erant: 14, 2, 9 *ἐν* additum a Schweighaeusero, 32, 3, 3 *ποιεῖν* pro *ποιήσειν* scriptum a Dindorfio, 7, 4, 7 *ἐπαρκέσειν* pro *ἐπαρ-*

---

1) Omnino litteris XLII ea lacuna, quae in codicibus deprehenditur, a me est suppleta: statueram igitur duos plenos archetypi versus excidisse. Conf. Quaest. Polyb. part. II p. 6—11.

2) Ad hunc locum Bentenus commodae inscitiae socium habet Hertleinium, in Fleckeiseni annal. 1877 p. 33 idem *ἂν* expungentem.

κεῖν a Nabero, 3, 68, 14 παραστρατοπεδεύσας traditum in codice C, 6, 9, 11 ποῖ pro ποῦ coniectum a Schweighaeusero idemque 16, 36, 6 ab Hertleinio (Fleckeiseni annal. 1877 p. 34), 10, 41, 7 ἐπὶ τοῦ Φιλίππου ab eodem Hertleinio (l. c. p. 37).

Sed ut tandem aliquando ad finem molestae huius pervestigationis veniamus, quid existimandum esse videtur de ista nesciendi arte? Num forte similis est illi, unde Socrates olim deduxit verae scientiae initia? An casui tribuenda, an denique neglegentiae? Non diiudicabo equidem, sed ipsos, quorum causa agitur, citabo suis de rebus testimonium ferentes. Namque Bentenus Observationum p. 26 „casu quodam“, inquit, „sive potius dixerim socordia mea, accidit, ut ea, quae Vir Clar. Van Herwerden . . . disseruit de Polybio emendando, mihi non in manus pervenerint nisi post maiorem partem huiusce opusculi perfectam“. Atque apertius etiam culpam suam confitetur Herwerdenus in Mnemos. N. S. volumine XIII p. 82 his verbis: „Satisfacere debeo Nabero nostro de iniuriis, quas certa quadam de causa nimium festinans primi Herodoti mei voluminis editionem imprudens ei intuli, aliquanto rarius quam par fuerat eius emendationibus . . . recipiendis aut commemorandis, licet ea neglegentia et Herodoti lectoribus et mihi plus quam illi nocuerim. Cuius paene incredibilis (quidni enim fatear?) socordiae causa hinc repetenda est, quod olim illarum emendationum partem in margine mei exemplaris annotaveram, postea vero in edendo occupatus omnes me annotasse putavi: quam rem aliter se habere eheu non nisi sero animadverti. Hinc quoque factum est ut subinde aut mihi aut Cobeto correctiones dudum ab illo propositas tribuerem“.

Verbum non amplius addam.

VIII.

Longiore usu edoctus praefationi illi brevissimae, quae prioris editionis limen obtinuerat, cognovi cum alia, quae quidem modo absolvi, tum hanc quae sequitur partem adiungendam esse, scilicet ut ad nonnullos Polybii locos paulo uberiore disputatione exponerem, quibus de causis vel hanc scripturam in contextum recepissem, vel illam, quae forte aliis probabilior videretur, aspernatus essem, ne multa, ut eius, quam in quemque eorum locorum impendissem, operae criticae rationem red-

derem atque idonea argumenta in medium proferrem. Verum tamen ne quis, quod saepius fecerim, idem omnibus locis, qui unquam coniectura aliqua temptati sint, mihi praestandum fuisse existimet: non omnes coniecturas novisse interest virorum Polybii studiosorum, sed eas tantum, quae aut probabiles aut certe non omnino improbabiles esse videantur; atque ex hoc ipso numero plurimas licuit in conspectum producere nulla nisi auctoris mentione addita aut iis quoque commentariis citatis, e quibus coniecturae cuiusque ratio planius perspici posset; pauci denique, ut in tanta multitudine, loci fuerunt, qui editori, quamvis brevitatis studioso, paulo latius explicandi essent. De his igitur iam ex ordine est dicendum.

PAG. 3, 3 1, 2, 6: *ἰσχνῶς εἰπεῖν*] Adverbium *ἰσχνῶς* cum Casauboni et Ernesti suspicionem movisset, Dindorfius in praefatione ad vol. IV p. XIII s. *σχεδὸν ὡς εἰπεῖν* coniecit, quae formula non semel apud Polybium legeretur. Atque ille quidem 1, 66, 10; 1, 67, 9; 3, 49, 7; 5, 31, 6 citavit, quibus ego locis in praesentia addo 3, 72, 3; sed puto alios etiam nonnullos, si quis quaesiverit, inventum iri. At vero ex ullo dicendi usu vel frequentissimo, quem nos recentiores in aliquo scriptore antiquo observavimus, effici posse, ut ille omnibus eius generis locis eundem usum unice amplexus nihil praeterea, quod et apte diceretur et ornate, admiserit, quis est qui contendat? Atqui elegantissime dictum esse apparet illud quod antiquitus traditum est *ἰσχνῶς εἰπεῖν*, siquidem apud veteres rhetores *ἰσχνὸς χαρακτήρ* dicendi genus tenue, proprium, pressum, non cumulatum aut magnificum, significat (v. Stephani thesaurum sub *ἰσχνός*). Recte igitur Schweighaeuserus in lexico suo Polybiano codicum scripturae patrocinatus est collato Lycurgo in Leocr. 80: *ἰσχνῶς ἔστιν ἐν τοῖς γεγραμμένοις ἰδεῖν*. Accedit quod *ἰσχνός* et *ἰσχνῶς* propria, ut ita dicam, Hippocratis medici sunt vocabula (v. Steph. thes.), cuius ex libris diligenter lectitatis Polybium nonnulla, quae memoria comprehendisset, repetivisse docet Ludovicus Goetzeler de Polybi elocutione (Wirceburgi 1887) p. 15 s. Atque aliud est verbum, insolentius etiam, *ἐπαύρασθαι*, quod secundum Hippocratis usum Polybio 18, 11, 7 restituendum esse exposui in Fleckeiseni annal. 1887 p. 764 s.

4, 7 1, 3, 2: *Ἀράτου Σικυωνίου*] Quod in librorum omnium scriptura *παρὰ τοῦ Σικυωνίου* mendum latebat, id acutissime Reiskius animadv. ad Graec. auct. vol. IV. p. 7 indagavit *Ἀράτου* nomen reponens. Neque tamen *Ἀράτου τοῦ Σικυωνίου*, sed

aut una littera *π* eiecta *Ἀράτου Σικυωνίου* aut *αρ* duplicatis *παρ' Ἀράτου Σικυωνίου* (ut Buettnerus Wobstius edidit) scribere debebat, quemadmadum his qui sequuntur locis Polybius nominibus propriis *ἐθνικά* apposuit: 2, 39, 7 *τῆς Διονυσίου Συρακοσίου δυναστείας*, 2, 65, 3 *Κερκιδᾶς Μεγαλοπολίτης*, 5, 17, 4 *Δυμαίους Ἀγησίπολιν καὶ Διοκλέα*, 5, 63, 12 et 65, 7 *Κνωπίας Ἀλλαριώτης*, 5, 64, 4 *Ἀνδρόμαχος Ἀσπένδιος καὶ Πολυκράτης Ἀργεῖος*, 5, 79, 6 *Μενέδημος Ἀλαβανδεύς*, 5, 79, 9 *Ἱππόλοχος Θετταλός*, 7, 9, 1 *Ξενοφάνη Κλεομάχου Ἀθηναῖον* (ubi foederis inter Hannibalem et Philippum facti verba citantur), 10, 29, 6 *Πυλυξενίδας Ῥόδιος*, *Νικομήδης Κῷος καὶ Νικόλαος Αἰτωλός*, et sic aliis quoque locis nonnullis, quos conquirere supervacaneum esse duxi. Ne multa, *ἐθνικά* sine articulo suis nominibus a Polybio saepius apponi nemo negaverit; sed alioquin hanc quasi regulam scriptor secutus est, ut cum articulo *ἐθνικά* nominibus propriis adderet (velut 2, 40, 2 bis; 2, 43, 2; 2, 48, 4; 2, 65, 4; 2, 67, 4; 5, 17, 4; 5, 61, 9 bis; 5, 63, 11 et 12 quater; 5, 65, 2 et 3 quater; ibid. 6—10 cet.). Verum similiter ac reliqui quoque scriptores articulum passim omisit, vel ne plures, quam necesse esset, genitivos inter articulum et substantivum interponeret, ut in locis quos supra citavimus *τῆς Ἀράτου Σικυωνίου συντάξεως* et *τῆς Διονυσίου Συρακοσίου δυναστείας*, vel hiatus evitandi causa, ut supra *Ἀλλαριώτης*, *Ἀσπένδιος*, *Ἀργεῖος*, *Ἀλαβανδεύς*, *Αἰτωλός* sine articulo leguntur, vel etiam, id quod item cum usu aliorum scriptorum convenit, nulla causa cogente. Et propter hiatum quidem 5, 65, 3 librorum scriptura *Ἀνδρόμαχος ὁ Ἀσπένδιος* sine dubio corrigenda est in *Ἀνδρόμαχος Ἀσπένδιος*, sicut ante Schweighaeuserum erat editum (conf. Philol. XIV 295). Breviter addo populorum ac gentium nomina modo cum articulo poni modo sine articulo, velut 5, 6, 4, *τῶν δ' Αἰτωλῶν τοὺς μὲν ἡμίσεις ἔχων* cet. et 5, 5, 1 *ἡμίσεις ἔχων Αἰτωλῶν* legimus neque Herwerdeno adsentimur Mnemos. N. S. II 77 *τῶν Αἰτωλῶν* ex illo loco etiam in hunc inferenti.

1, 3, 4: *συμβαίνει γίνεσθαι — πρὸς ἓν γίνεσθαι*] Libros manu scriptos hoc loco partim *γίνεσθαι*, partim *γίγνεσθαι* exhibere exposui in adnotatione. Schweighaeuserus olim *γίγνεσθαι*, Atticam formam, quam in codicibus (vetustioribus praesertim) plerumque inveniri scribit vol. V. p. 132, constanter edidit. Nos contra *γίνεσθαι* ubique edidimus ipsum Vaticanum codicem (A) secuti, qui in primo libro *γίνεσθαι* bis et 4, 12—15

quadragies, *γίγνεσθαι* autem novies, et similiter in reliquis libris multo saepius illam quam hanc formam servavit[1]). Loci autem singuli ex libro primo collecti hi sunt: *γίνεσθαι* 14, 6; 21, 1; 22, 2; 26, 1; 28, 11; 29, 3 et 6; 31, 4; 32, 8; 35, 9; 36, 5; 39, 2; 40, 7 et 13; 41, 6 et 7; 42, 10; 46, 7; 48, 2. 5. 6. 8; 53, 5; 55, 6; 59, 11; 60, 6; 61, 8; 66, 1. 6. 8. 10; 67, 2; 69, 13; 73, 7; 74, 1 et 8; 75, 8; 76, 7; 81, 1. 5. 8; 82, 3; *γίγνεσθαι* 3, 4 bis; 11, 10; 13, 9; 23, 6; 42, 13; 48, 7 et 8; 57, 7. In Vaticano palimpsesto (M) quid quoque loco scriptum sit, non ita constat; tamen dubitari vix potest, quin ex huius quoque codicis auctoritate forma recentior *γίνεσθαι* alteri vetustiori praeferenda sit; nam *γίγνεσθαι* tantum ad 14, 6; 35, 9; 57, 7, ad reliquos autem libri primi locos duodequinquaginta *γίνεσθαι* adnotatum est. Ac similiter codices antiquissimi Turonensis (P) et Parisinus (T) constanter fere scripturam *γίνεσθαι* exhibent. Item in *γινώσκειν* potior librorum auctoritas conspirat, quam formam Vaticanus libris primo et secundo ubique servavit, et tertio demum libro (velut 21, 5 et 6; 23, 2; 32, 3; 48, 2; 58, 4) alteram quoque scripturam, illatam sine dubio ab Atticista quodam, agnoscere coepit.

5, 9 1, 3, 8: *βύβλον*] Sic per *υ* hoc vocabulum a Polybio usurpatum esse demonstravi in Fleckeiseni annal. 1867 p. 309, ubi de inscriptionum testimoniis Keilium in Musei Rhen. vol. XVIII p. 269 s. citavi. Et alios, qui postea de hac forma in inscriptionibus obvia egerunt, Buettnerus Wobstius laudat praef. vol. I p. LXXVII. Iam e libris primo usque ad quintum codicum Polybianorum scripturas sub uno conspectu propono hunc in modum. Recta forma *βύβλος* in A exstat libro I cap. 3, 8 et 10; 5, 1; 15, 1; II, 1, 1; III, 1, 1 et 2; 9, 3; 10, 1; 28, 4; 34, 3; IV, 1, 1; 28, 2; V, 111, 10 (post *ταύτῃ τῇ*), eadem in F XVIII, 28, 1, in M XII, 25[d], 6. Contra *ι* in A exstat II, 71, 10; III, 26, 5; 32, 1 et 2; 40, 7; 118, 10; IV, 1, 4; 28, 6; 66, 10; 87, 12; V, 105, 10; 111, 10 (post *μετὰ ταῦτα*).

5, 23 1, 4, 1 *οὕτως καὶ δεῖ διὰ τῆς ἱστορίας ὑπὸ μίαν σύνοψιν ἀγαγεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσι τὸν χειρισμὸν τῆς τύχης*] Sic hunc locum inserto verbo *δεῖ* correxi in Fleckeiseni annal. 1857 p. 832 s. atque ibidem, cum Schweighaeuserus vol. V p. 136—138 pluribus de omisso verbi *ἀγαγεῖν* subiecto disseruisset, *τὸν συγγραφέα* silentio addendum esse censui. Et *δεῖ* quidem ante *διὰ* recte illatum esse postmodo comprobari

1) Brevius de eadem re dictum est in Fleckeiseni annal. 1867 p. 309. Et conf. Buettnerum Wobstium vol. I praef. p. LXXVII s.

vidi similibus locis 2, 56, 11: ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ διὰ τῶν πιθανωτάτων λόγων ἐκπλῆξαι cet., et 6, 12, 4: καὶ μὴν ὅσα δεῖ διὰ τοῦ δήμου συντελεῖσθαι cet. Item δεῖ in codicibus omissum restituit Scaliger 10, 47, 8: διότι δεῖ πρῶτον — ἐπιστῆσαι cet., quem ad locum conferendi sunt hi, quibus perinde διότι δεῖ coniuncta inveniuntur: 10, 37, 4; 27, 8, 1; 28, 7, 1; 28, 12, 2; 29, 24, 10. Accedit δεῖν 9, 42, 6 ante διαπρεσβεύεσθαι a Geelio et Campio (progr. Greiffenb. 1855 p. 8) intersertum. Sed illud quod supra legitur δεῖ iam ante me Campius quaest. Polyb. part. II (progr. Greiffenb. 1855) p. 7 proposuerat neque tamen, quo loco addendum esset, adscripserat. Nam quod, codicis M scriptura ὑπὸ δὲ μίαν citata, δὲ ex δεῖ natum esse existimabat, certe non ausus est hanc verborum collocationem „ὑπὸ δεῖ μίαν σύνοψιν ἀγαγεῖν“ commendare. Paulo aliter „ὑπὸ μίαν δεῖ σύνοψιν ἀγαγεῖν“ edidit Buettnerus Wobstius, contra quem paucis disputat Carolus Schenkl in *Jahresbericht über die Fortschritte der class. Alterthumswiss.* XII (1884) vol. 38 p. 243. Neque supervacaneum esse videtur hanc quoque in medium proferre coniecturam, quae mihi nuper locum retractanti occurrebat: οὕτως καὶ δεῖ τὴν ἱστορίαν — ἀγαγεῖν, ita ut subiecti loco τὴν ἱστορίαν positum esset (quam in sententiam olim Reiskio p. 7 αὐτή, scilicet ἡ ἡμετέρα πραγματεία, ἄγει in mentem venerat). Sed tamen, cum nusquam Polybius τὴν ἱστορίαν personae agentis instar introduxerit (nam alia est ratio loci qui sequitur 1, 4, 10), saepius autem vel ὑπὸ τὴν ἱστορίαν vel ἐκ τῆς ἱστορίας vel alia similiter scripserit, comparatis illis quos modo citavi locis retinui haec quae iam prius edideram: δεῖ διὰ τῆς ἱστορίας.

1, 4, 11: μόνως ἄν τις ἐφίκοιτο καὶ δυνηθείη κατ- 7, 4
οπτεύσας ἅμα καὶ τὸ χρήσιμον ·α τὸ τερπνὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ἀναλαβεῖν] Tribus hic locus difficultatibus laborat, quas iam ex ordine expediam. Primum verbum ἐφίκοιτο genitivi structuram requirere videbatur, quam cum Reiskius p. 8 in verbis ἔτι δ' ὁμοιότητος καὶ διαφορᾶς partim servatam esse putaret, ante haec ipsa verba et post παραθέσεως τοῦ τε χαρακτῆρος καὶ μεγέθους ἑκάστου τῶν πολιτευμάτων, tamquam priorem partem genitivi structurae ex ἐφίκοιτο suspensae, interseruit. At Schweighaeuserus verba ἔτι δ' ὁμοιότητος καὶ διαφορᾶς recte praepositioni ἐκ, quae antecedit, subiunxit et ad ἐφίκοιτο e § 9 silentio supplenda esse censuit τοῦ ἐπιστήμην καὶ γνώμην ἀτρεκῆ ἔχειν. Quod cum non intellegeret Campius progr. Greiffenb. 1855 p. 6, ipsa

verba *ἐπιστήμην ἀτρεκῆ ἔχειν* temere interpolabat. At vero verba *ἐφίκοιτο καὶ δυνηθείη* ita in unam quasi significationem coire apparet, ut coniuncta infinitivum *ἀναλαβεῖν* regant. Falsum igitur est illud quoque, quod Bothius Polybian. p. 7 verba *καὶ δυνηθείη* delenda esse opinatus est, cui obloquens Campius in Philologi volumine II p. 341 miram quandam interpungendi rationem proposuit. Secunda difficultas verbo *κατοπτεύσας* absolute posito adhaeret, ad quod ex superioribus intellegenda esse *τὴν συμπλοκὴν ἔτι δὲ τὴν ὁμοιότητα καὶ διαφοράν* Schweighaeuserus adnotavit. Et recte id quidem, dummodo omne verbum transitivum sine accusativo ita poni posse concedas, ut vis transitiva quodammodo quiescat, obiectum autem ex totius loci ratione silentio supplendum sit. Ergo nihil egit Campius progr. Greiffenb. 1855 p. 6 *ταῦτα*, quod quidem s u b a u d i e n d u m esse iam Reiskius docuerat, post *κατοπτεύσας* interpolans. Multo probalilius pro *ἅμα* quod sequitur corrigendum esse *ἅπαντα* coniecit Buettnerus Wobstius, cui adstipulatur Carolus Iacoby in Philologi vol. XLV p. 331. Neque ego repugnarem, nisi *ἁπάντων* initio eiusdem sententiae Polybius scripsisset, quo comparato repetitio accusativi *ἅπαντα* excludi videtur (nam alia est ratio sententiae 1, 4, 1, ubi antecedenti *ἅπαντα* per anaphoram subiunctum est *πάντα*; neque vero illi loci, quos infra p. XLI ss. afferam, illud *ἅπαντα* repetitum satis tueri videntur). Ergo videamus an *ἅμα* per se recte dictum sit. Certe quidem, sed tertia difficultas haec obvenit, quod non solum *ἅμα καί*, sed etiam paulo post *ἅμα λαβεῖν* in codicibus tradita sunt. At uno tantum loco *ἅμα* posuerat Polybius, idque aut post *τὸ χρήσιμον* aut ante *καὶ τὸ χρήσιμον*. Iam cum ante *καὶ τὸ χρήσιμον* exstet *ἅμα*, idem ante *λαβεῖν* tolerari non potest. Ergo aut eiiciendum est aut cum Bekkero pro *ἅμα λαβεῖν* una tantum littera mutata scribendum *ἀναλαβεῖν*. Iam quicunque numerum illum rhetoricum, de quo multus est Cicero in libris de oratore, a Polybio ubique observatum esse mecum iudicabit, certe periodum in *ἀναλαβεῖν*, id est *recipere*, quam in nudum istud *λαβεῖν* exire malet.

7, 30 1, 6, 2: *τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου λ ε γ ο μ έ ν η ν εἰρήνην*] Cum *γενομένην* inde a principe editione pervulgatum esset, Schweighaeuserus veterum codicum scripturam *λεγομένην*, quam aptissimam esse apparet ad huius loci sententiam, iure restituit. Et similiter Plutarchus (quem citat idem) in vita Artax. 21: *τὴν περιβόητον εἰρήνην βραβεῦσαι τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου προσαγορευομένην*. Unde autem

γενομένην illud ortum esset, luculenter exposuit idem Schweighaeuserus. Namque *τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου γενομένην εἰρήνην* et ipse Polybius scripsit 4, 27, 5 ac 6, 49, 5 et Strabo 6, 4, 2 (p. 287), hunc de quo agimus Polybii locum liberius citans, dedit, nimirum eum dicendi usum, qui ipsi usitatior esse videretur, secutus. Sic etiam Arrianus 2, 1, 4: *κατὰ τὴν εἰρήνην τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου γενομένην πρὸς βασιλέα Δαρεῖον*. Praeterea apud Polybium conferendi sunt loci 3, 15, 5: *τὰς ἐπ' Ἀσδρούβου γενομένας ὁμολογίας*, 3, 21, 2: *τὰς ἐπὶ Λυτατίου γενομένας συνθήκας*, 15, 11, 8: (*μάχην*) *τὴν περὶ Κάννας γενομένην πρὸς Αἰμίλιον* (ubi ipsa verba *πρὸς Αἰμίλιον* postulant *γενομένην* quod pro *λεγομένην* hoc loco Reiskius emendavit). Ergo, ut paucis absolvam, dubitari non potest, quin apud Polybium aliosque scriptores usitatissima sint *ἡ γενομένη εἰρήνη*, *ἡ γενομένη μάχη* aliaque similia; neque tamen ex hoc dicendi genere, quamvis pervulgatum sit, concludere licet Polybium etiam 1, 6, 2, quo loco *λεγομένην* et codices exhibent et sententiae ratio tuetur, *γενομένην* scripsisse. Nihil igitur agit J. M. van Benten observat. crit. in Polybium (Lugduni Bat. 1878) p. 2, cum nulla aut Strabonis aut editoris principis aut Schweighaeuseri ratione habita istud *γενομένην* tamquam novi aliquid profert.

1, 6, 2: *τῇ περὶ τὸν Ἐλλέπορον ποταμὸν μάχῃ*] 8, 2
Ἔλωρον collato Diodoro 14, 104, 1 dubitanter coni. Fr. Osannus commentar. semin. Gissensis spec. VI p. 14 s. (a. 1858). Verum *ἐλέπορον* apud Polyaenum 5, 3, 2 exstat in codice Mediceo vetustissimo.

1, 8, 3: *Μεργάνην*] *Μοργύναν* Fr. Osannus l. c. p. 16 10, 30
commendat collato Stephano Byz., qui Philistum Syracusanum citat; et hoc ipso Polybium usum esse videri. At Polybianum *Μεργάνη* propius quam *Μοργύνα* abest a formis *Μοργάντιον, Μοργαντίνη* cet., quas et scriptores et nummi exhibent.

1, 9, 8: *βασιλεὺς ὑπὸ πάντων προσηγορεύθη τῶν* 12, 9
συμμάχων] Saepius in legendis veterum libris animadverti verborum quandam ambiguitatem non evitari, si nulla rerum sit ambiguitas. Velut haec quae modo citavi verba, si rerum quae traduntur nullam habueris rationem, per se duo diversa significare possunt, aut Hieronem salutatum esse regem a sociis, non a Syracusanis, aut a Syracusanis simul et sociis. Iam cum illud absurdum esse reapse cognoscatur, non est quod in verbis *ὑπὸ πάντων τῶν συμμάχων*, omissa Syracusanorum mentione, offendamus. Nimirum *συμμαχία* fuit Syracusa-

norum aliarumque civitatium; fac igitur Polybium ἐκ δόγματος πάσης τῆς συμμαχίας vel similiter scripsisse: nemo, opinor, offenderit. Ergo haec etiam, quae in libris manu scriptis exstant, a Polybio recte scripta esse concedamus. Virorum criticorum, ut in loco sane quidem difficili, diversae sunt sententiae, nam Schweighaeuserus et Stichius (*Philologischer Anzeiger* XIII 828) librorum scripturam comprobant, alii autem locum lacuna laborare statuunt, quam variis rationibus explent hisce: ὑπὸ πάντων προσηγορεύθη πολιτῶν τε καὶ συμμάχων Campius progr. Greiffenb. 1855 p. 9 s., ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν προσηγορεύθη καὶ τῶν συμμάχων Jacobyus Philol. XLV 331, ὑπὸ πάντων προσηγορεύθη καὶ τῶν Συρακοσίων καὶ τῶν συμμάχων Buettnerus Wobstius praef. p. LXXXII (conf. 7, 8, 1: κατεν κτήσατο τὴν Συρακοσίω καὶ τῶν συμμάχων ἀρχήν).

21, 21 1, 17, 8: καὶ στρατοπεδεύσαντες] Verbi στρατοπεδεύειν unum hoc exemplum in lexico Polybiano affert Schweighaeuserus et „alias“ inquit, „quoad quidem vel observaverim vel meminerim, constanter composito verbo καταστρατοπεδεύειν utitur scriptor noster“. Itaque hoc quoque loco, praesertim cum καὶ antecederet, in promptu erat καταστρατοπεδεύσαντες coniicere. Attamen integra est codicum scriptura; simplex enim στρατοπεδεύειν etiam 1, 58, 2; 1, 73,6; 1, 74, 4; 2, 5, 5; 2, 34, 4; 2, 65, 7; 2, 66, 1; 3, 55, 6; 3, 66, 9; 3, 68, 5; 5, 99, 8; 5, 103, 5; 14, 10, 3; 15, 7, 3; 18, 19, 3 (atque aliis quoque, opinor, locis) apud Polybium legitur. Quin etiam antecedente καὶ particula — praeterquam in formis cum augmento, ubi hiatus evitandus erat[1]) — simplex στρατοπεδεύειν fere praetulisse videtur composito καταστρατοπεδεύειν: conf. praeter locum, quem supra proposui, καὶ στρατοπεδεύσας 1, 74, 4; 3, 66, 9; 15, 7, 3, καὶ στρατοπεδεύσαντες 2, 34, 4, καὶ στρατοπεδεῦσαι 14, 10, 3, cum καὶ καταστρατοπεδεύσας tribus tantum locis a me enotatum sit hisce: 3, 55, 7; 3, 56, 6; 3, 68, 14.

22, 27 1, 18, 5: ἤθροιζον] In Fleckeiseni annal. 1867 p. 308 s. cum breviter de codicis A spiritum modo lenem, modo asperum, modo nullum praebentis scriptura egissem, fortasse asperum spiritum ubique restituendum esse significavi, quam adspirationem, Atticorum consuetudine commendatam, in suam editionem recepit Buettnerus Wobstius (conf. eius praef. vol. I p. LXXVII).

1) Conf. καὶ κατεστρατοπέδευσεν 1, 40, 2; 3, 77, 1, καὶ κατεστρατοπέδευσαν 1, 67, 13.

Tamen ego, ut in re dubia, vulgatas apud Polybium scripturas *ἀθροίζειν, ἀθροισμός, ἄθρους*, ut in priore editione, ita etiam in hac altera retinui. Formarum autem, quas codex A praebet, brevem conspectum iam sic proponam: I. nullam discrepantiam ad Bekkeri editionem, in qua spiritus lenis expressus est, e codice A adnotavi ad 1, 18, 5; 1, 44, 5; 1, 49, 6; 1, 84, 3; 2, 24, 6; 2, 28, 5; 3, 14, 3; 3, 18, 8; 3, 92, 8; 3, 93, 4; 3, 105, 6; 5, 29, 9; II. disertis verbis in A lenem spiritum exaratum esse adnotavi ad 1, 78, 14; 2, 4, 1; 2, 12, 2; 2, 18, 6; 3, 54, 1; 3, 71, 11; 3, 107, 3; 4, 9, 8; 4, 14, 1; 4, 58, 5; 4, 64, 6; 5, 2, 11; 5, 3, 2; 5, 18, 2; 5, 49, 1; 5, 71, 4; III. asper spiritus in A exaratus est 1, 71, 1; 1, 82, 1; 3, 41, 3; 3, 42, 4; 3, 95, 3; 3, 100, 8; 3, 111, 2; 4, 22, 9 et 10; 4, 64, 5; 4, 66, 1; 4, 67, 1; 4, 79, 7; 5, 41, 6; 5, 76, 1; 5, 99, 10; 5, 103, 1; IV. spiritum omisit scriba codicis A 1, 83, 7; 2, 4, 9; 3, 68, 13; 3, 76, 4; 3, 90, 2; 4, 9, 1; 4, 12, 5; 4, 32, 2; 4, 37, 6; 4, 58, 1; 5, 2, 4; 5, 50, 1; 5, 62, 4. Sunt igitur loci XVI, quibus spiritum lenem scriptum esse certo constat, hisque accedunt alii XII, quibus eundem inveniri e silentio colligitur; contra spiritus asper decies septies exstat. Neutram in partem inclinant loci XIII, quibus adspiratio omissa est. Codex F fere ubique lenem spiritum servavit; sed tamen asper enotatus est ad 10, 27, 13 et 15, 30, 3. Sequuntur alia vocabula ancipitis adspirationis: *ἕδαφος* in A exstat 3, 118, 5; 4, 64, 10; 4, 65, 4; accedit in F verbi forma *ἡδάφισαν* 6, 33, 6; sed 5, 9, 3 et 5, 10, 6 ad *ἔδαφος* leniter adspiratum nullae neque ex A a me neque ex F ab Hinckio discrepantiae adnotatae sunt. *Ἑθίζονται* 4, 20, 8 et *ἡθεσί τε* (sic) 4, 21, 2 in A exarata sunt. *Ὀμίχλης* 3, 84, 13 et *ὀμιχλώδους* 3, 84, 1, cum antea *ὁμίχλης* et *ὁμιχλώδους* vulgo legerentur, ex A recepit Buettnerus Wobstius, cui ego nunc adstipulor; itemque Polybius 34, 11, 15 *ὀμιχλώδη* voluisse videtur, ubi e Strabone *ὁμιχλώδη* editum est. Denique aliis quoque de formis veteres librarios dubitavisse docent codicis A scripturae *ἑαρινῆς* 5, 68, 1 et 5, 79, 1; *ἑλεφάντων* 5, 82, 8; 5, 84, 9; 5, 86, 6, *ἑλέφασι* 5, 84, 5, *ἑλέφαντες* 5, 86, 6 (sed 5, 84, 6 ad *ἐλέφαντας* nullam discrepantiam adnotavi).

1, 19, 2: *ἐκκλίνασιν*] Cum *ἐγκλίνασιν* sua coniectura 24, 3
Casaubonus dedisset, caute ac prudenter Schweighaeuserus librorum scripturam restituit, quam tamen rursus expulit Dindorfius. Tum eandem ego revocavi, et adsensus est Buettnerus Wobstius, qui praef. p. LXXVIII locis a Schweighaeusero citatis addidit 3, 116, 6 et 7, ubi Polybius verba *ἐκκλίνειν* et *ἐγκλίνειν* cogitate

iuxta posuisse videretur. Sed cum longum sit omnes, qui huc pertinent, locos conquirere — neque equidem, ut in re manifesta, id necesse esse arbitror — ad ea quae Schweighaeuserus de utriusque verbi usu adnotavit, haec breviter addenda esse videntur. Quid discriminis inter *ἐκκλίνειν* et *ἐγκλίνειν* proprie intercedat, neminem fugiat, qui aut in mathematicis linearum elementa aut in physicis, quid sit convexum, quid concavum, perceperit. Ac sic Polybius, vir in rebus mathematicis multum versatus, et Padum fluvium *ἐκκλίνειν τῷ ῥεύματι* proprie scripsit 2, 16, 7, et in proeliis describendis neutiquam per abusum dicendi (id quod aliis videtur), sed subtili iudicio *ἐκκλίνειν* ab *ἐγκλίνειν* distinxit. Nam sine dubio adversa militum, vel etiam navium, acies, si forte hostes in mediam incumbunt, inclinat sive *ἐγκλίνει* idque fugae initium esse solet: vide 1, 23, 10; 1, 57, 8; 1, 74, 7; 3, 69, 11; 3, 116, 7; 5, 14, 5; 5, 23, 4 (quo loco *ἐκκλίνειν* praetulit Schweighaeuserus); 11, 14, 6. Similiter de iaculatoribus, qui impetu hostium perterriti, per aciei intervalla se recipiunt, 3, 65, 7: *ὥστε τοὺς ἀκοντιστὰς μὴ φθάσαι τὸ πρῶτον ἐκβαλόντας βέλος, φεύγειν δ' ἐγκλίναντας εὐθέως διὰ τῶν διαστημάτων ὑπὸ τὰς παρ' αὑτῶν ἴλας.* Contra, ut transitive *ἐκκλίνειν*, i. e. declinare, impetum aliquem milites dicuntur[1]), ita equites praecipue, qui in cornibus collocati sunt, intransitive *ἐκκλίνειν* dicuntur, id quod aptissime hoc ipso loco, unde disputandi initium fecimus, illustratur: *παραγγείλας τοῖς Νομαδικοῖς ἱππεῦσι προπορεύεσθαι καὶ — ἐρεθίζειν καὶ πειρᾶσθαι τοὺς ἱππεῖς αὐτῶν ἐκκαλεῖσθαι, κἄπειτα πάλιν ἐκκλίνασιν ἀποχωρεῖν* cet. Item 3, 116, 6: *οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐκκλίναντες ἀπεχώρουν.* Ac fieri etiam potuit, ut una legio incursu hostium loco suo demota fugeret (1, 30, 11), vel in maritimo proelio naves ad litus declinarent: *ἔφευγον ἐκκλίναντες εἰς γῆν* 3, 96, 4, cuius loci similitudine rerumque quae traduntur ratione habita etiam 1, 54, 3 *ἐκκλίνας εἰς τόπους τραχεῖς — καθωρμίσθη* restituendum esse videtur pro *ἐγκλίνας,* quod est in libris manu scriptis[2]). Denique non est quod Suidae fidem in dubitationem vocemus, qui fragm. 107 de barbarorum copiis tradit: *ἐκκλίναντες ἔφευγον.*

24, 24 1, 19, 8: *συνέβαλλον*] Cum *συνέβαλον*, primo in editione Hervagiana expressum, vulgo legi coeptum esset, imperfectum

1) De hoc transitivo verbi *ἐκκλίνειν* usu conf. Schweighaeuserum in lexico et Goetzelerum de Polybi elocutione, Wirceburgi 1887, p. 38.

2) Similiter etiam *ἐξελίττειν* legitur 1, 28, 12; 1, 51, 11.

συνέβαλλον e veterum codicum auctoritate, praeeunte Schweighaeusero, restitui in hac altera editione. Nam Polybius, cum omnino tempora verborum accuratissime distinguit, tum in proeliis describendis, etiamsi aoristi vel antecedant vel sequantur, imperfecto locum suum tribuit. Velut paulo supra (1, 19, 3), dum proelium committi enarrat, imperfecto tempore ubique usus est neque formae *ἐξεχέοντο* adverbium *εὐθὺς* apponere dubitavit, donec ad exitum proelii progressus tandem aoristos adscivit. Similiter 2, 3, 4 s. (ut alios locos praetermittam quam plurimos) in proelii descriptione imperfecta *παρενέβαλλον* et *προκατελάμβανον* sequuntur aoristi *ἐξέωσαν* et *ἠνάγκασαν*. Ac praecipue *συνέβαλλον*, ut proelii, quod committitur, statum quendam et eventum aliquantisper ancipitem significaret, adhibere solitus est. Quod ego cum cognovissem, et hoc quem supra praescripsi loco, et 1, 51, 1; 1, 87, 9; 2, 10, 1; 2, 19, 10; 2, 69, 7 cum Schweighaeusero *συνέβαλλον* edidi, eandemque formam etiam 1, 25, 4; 1, 61 1; 1, 78, 10 Polybio restitui. Neque vero quod scriptor saepius et cuiusque loci ratione diligenter excussa fecit, idem omnibus locis, tamquam si regulis, quas grammatici pueris tradere solent, non suo ingenio serviret, fecisse putandus est. Ergo 1, 27, 10 et 2, 33, 4 aoristum *συνέβαλον*, in quem omnes libri et manu scripti et editi consentiunt, intactum reliqui. Item 1, 28, 1 *ἐνέβαλε* mansit secundum codicum auctoritatem, quamquam in eadem statim sententia *παρεῖχε* subsequitur; nam tempora verborum recte sic variari cum alii loci plurimi tum is qui paulo post (§ 2) legitur: *ἐνέβαλον — συνεπλέκοντο καὶ διηγωνίζοντο*, demonstrant. Et conf. quae infra praefatus sum ad 3, 54, 8.

1, 22, 4: *ἐν πρώρρᾳ*] Scripturas *πρῶρρα* et *ἀντίπρωρρος* 29, 2
pro vulgatis antea *πρῷρα* et *ἀντίπρῳρος* restitui in Fleckeiseni annal. 1867 p. 311 secundum codicem A: vide adnotata ad h. l. et ad libri primi cap. 22, 8 et 9; 23, 3 et 5; 26, 12; 27, 3; 28, 2; 47, 2; 50, 4 et 6; 60, 10. Accedunt loci 8, 6, 6; 8, 8, 1—4; 16, 2, 8; 16, 4, 7 et 10—12; 16, 5, 2, quibus eadem scriptura codicis F auctoritate nititur. Scripturas *πρῷρα* et *ἀντίπρῳρος*, quas Dindorfius praetulit, commendaverant Bekkerus ad h. l. et Naberus Mnemos. VI (1857) p. 118.

1, 25, 3: *αὕτη μὲν ταῖς ὑπηρεσίαις ἐξηρτυμένη*] „Ano- 32, 27
nymus vir doctus, qui censuram primi Schweighaeuserianae editionis voluminis egit in annalibus Gothanis (*Gothaische gelehrte Zeitungen auf das Jahr* 1789 vol. I p. 636), pro *μὲν ταῖς* coniecit *βελτίσταις*, idque Ernesto Schulzio Mus. Rhen.

XXIII p. 427 s., nisi quod is *μὲν* servat, probatur. Verum si quid mutandum (quod mihi quidem vix videtur), *διαφερόντως* ante *ταῖς ὑπηρεσίαις* additum propius Polybii usum accedat.“ Postquam haec anno 1872 in editionis meae vol. IV p. 1394 s. adnotavi, eodem loco, quo *διαφερόντως* ego, *εὖ* interserendum esse coniecit Buettnerus Wobstius, quod et facile post *μὲν* intercidere potuit et his locis ab illo in praef. p. LXXXIII allatis commendatur: 1, 47, 10: *ταύτης τῆς νεὼς εὖ κατεσκευασμένης*, 2, 11, 16: *πολισμάτιον εὖ πρὸς ὀχυρότητα κατεσκευασμένον*, 14, 10, 9: *τὰς καταφράκτους ναῦς — πρὸς πολιορκίαν εὖ καὶ δεόντως ἐξηρτυμένας*. Quae coniectura, cum non improbabilis esse videretur, suum ad locum a me adnotata, neque tamen in contextum recepta est. Nam scriptura in libris manu scriptis tradita etiamnunc commode explicari posse mihi videtur ea ratione quam Schweighaeuserus iniit vol. V p. 214: „Ceterum ne desideret quidem medicam manum hic locus. Sicut *ταῖς χορηγίαις ἐξηρτῦσθαι* 3, 18, 8 est *commeatibus bene esse instructum*, sic forsitan *ναῦς ταῖς ὑπηρεσίαις ἐξηρτυμένη* poterit esse *navis remigibus bene instructa*. Certe eodem modo verbum *καταρτίζω* ... usurpatum videmus 5, 2, 11 *τῶν Μακεδόνων ἤδη ταῖς εἰρεσίαις κατηρτισμένων*, *Macedonibus iam bene instructis, bene paratis, quoad remigium.*“

47, 18 1, 36, 8: *ἐναυπηγοῦντο*] Sic pro codicum scriptura *ἐναυπήγουν* primus edidit Bekkerus, quem secuti sunt proximi editores. Sed, ut iam in priore mea editione adnotavi, ante Bekkerum idem coniecerat Schweighaeuserus in lexico, cuius sententiae etiamnunc adstipulor. Nam cum verbi medii formas *ναυπηγεῖσθαι* 1, 20, 9 et 1, 38, 5 ac *ναυπηγοῦνται* 1, 39, 15 Polybius scripserit, non credibile est eundem in tam brevi narrationis spatio, quasi harum formarum proxime occurrentium oblitus sit, activum *ἐναυπήγουν* interposuisse. Similiter de insolita forma *καθώρμισαν* 1, 53, 10 iudicandum est. Nam cum scriptor ceteroquin primo in libro (*καθωρμίσθη* 21, 5, *καθωρμίσθησαν* 25, 9; 39, 5, *καθορμισθεὶς* 25, 1; 44, 2 et 6, *καθορμισθέντες* 41, 4) itemque in reliqua historia ubique passivis formis usus sit, recte Buettnerus Wobstius illo quoque loco *καθωρμίσθησαν* restituisse videtur.

48, 13 1, 37, 4: *μὴ πλεῖν παρὰ τὴν ἔξω πλευρὰν τῆς Σικελίας τὴν πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος ἐστραμμένην διὰ τὸ π ε λ α γ ί α ν εἶναι καὶ δυσπροσόρμιστον*] (α) Cum *πελαγίαν*, in codice D recentiore pro *πλαγίαν* scriptum, non satis ad

huius loci rationem quadrare videretur, alia alii viri docti in medium protulerunt: *τεναγίαν* (vocabulum inauditum pro *τεναγώδη*, quod ipsum plane alienum esset ab h. l.) Bothius Polybian. p. 10, *πεδιάδα* (perquam absurde) Campius quaest. Polyb. partic. II, progr. Greiffenb. 1855, p. 12, *σπιλώδη* (cum hiatu) Herwerdenus Mnemos. N. S. II p. 76, *τραχεῖαν* Buettnerus Wobstius[1]), denique *πετραίαν* Schenkelius *Jahresbericht über die Fortschritte der class. Alterthumswiss.* XII (1884) vol. 38 p. 246. Equidem, ut in priore editione, ita etiamnunc retineo vulgatum *πελαγίαν*, quod pro *πλαγίαν* antiquitus tradito in codice D non minus recte restitutum esse videtur quam a Casaubono 1, 26, 10 *πελάγιον* pro *πλάγιον*, cui emendationi nemo adhuc oblocutus est. Nam Siciliae orae, qua septentrionem versus et orientem vergunt, cum multi ibi portus inveniantur, navigandi prope litora copiam et tempestate imminente tutum receptum praebent; hanc autem oram, quae Africo mari opposita est, propter scopulos et portuum paucitatem in alto mari, id est navigatione *πελαγίᾳ* eaque procellis obnoxia, praetervehi oportet[2]). Velut *τὸν πλοῦν εἶναι συμβαίνει πελάγιον* 1, 26, 10, et *πελαγίαν ἀποχώρησιν* 1, 28, 9, ac *πελάγιον δίαρμα* 10, 8, 2 Polybius scripsit, unde non solum ii qui in alto mari navigant (1, 37, 5; 4, 41, 2), sed etiam regiones quaedam (1, 29, 2) *πελάγιοι* appellantur. Ac profecto, ut hoc quem postremo citavi loco *ἡ ἄκρα προτείνειν πελάγιος* dicitur, ita verba quae supra proposuimus *διὰ τὸ πελαγίαν εἶναι*, scil. *τὴν ἔξω πλευρὰν τῆς Σικελίας τὴν πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος ἐστραμμένην*, recte scripta esse apparet.

(β) Quamquam restat aliquid, in quo forsitan offendas. Taceo similitudinem vocabulorum *πέλαγος* et *πελάγιος* iuxta positorum, verum post haec *διὰ τὸ πελαγίαν εἶναι* languida esse videntur illa quae statim sequuntur *ἔδραμον ἔξω πελάγιοι*. Sed tamen, cum utrumque suo loco recte dictum sit, concedamus stilo Polybii hanc sive neglegentiam sive ieiunitatem, ornandae limandaeque orationis incuriosam eandemque aliis quoque locis permultis obviam. E quibus iam afferam hos

1) Nimirum in eadem Siciliae ora illi loci siti erant, quos *τραχεῖς καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐπισφαλεῖς* scriptor appellat 1, 54, 3. Et similiter 5, 69, 1 (quem locum Buettnerus Wobstius praef. p. LXXXIII comparat) angustiae quaedam prope maris litora coartari dicuntur *ῥάχει δυσβάτῳ καὶ τραχείᾳ*.

2) Commentarii instar ad hunc locum habenda sunt illa quae paulo post capite 54 de clade, quam classis Romana ad eadem litora accepit, Polybius tradit.

qui statim in praesentia occurrunt: *ὥστε τοὺς Συρακοσίους, καίπερ οὐδαμῶς εὐδοκουμένους ἐπὶ ταῖς τῶν στρατιωτῶν ἀρχαιρεσίαις, τότε πάντας ὁμοθυμαδὸν εὐδοκῆσαι* cet. 1, 8, 4; *οἱ δ' ἀσμένως ἀκούσαντες ἐξέπεμψαν αὐτῶν τοὺς πρώτους ἄνδρας, οἳ καὶ συμμίξαντες αὐτῷ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ ῥέπειν ταῖς γνώμαις — ὥστ' οὐδ' ἀκούοντες ὑπομένειν ἐδύναντο* cet. 1, 31, 5; *ὥστε πᾶν ὑπομένειν εἵλετο καὶ παντὸς ἔργου καὶ καιροῦ πεῖραν λαμβάνειν ἐφ' ᾧ μηδὲν ἀγεννὲς μηδ' ἀνάξιον τῶν πρὸ τοῦ πράξεων ὑπομεῖναι* 1, 31, 8; *τοσούτῳ λαμπρότερος ἦν ὁ κίνδυνος ὡς ἂν ἐκ τοσούτου πλήθους — συνεστώσης — τῆς φιλοτιμίας* 1, 45, 9[1]); *οὗ πρεσβευτὰς ἐκπέμψαντος εἰς Γαλατίαν ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων παρασπονδήσαντες ἐπανείλοντο τοὺς πρέσβεις* 2, 19, 9; *τοῖς μὲν ὀπίσω τῶν Κελτῶν πολλὴν εὐχρηστίαν οἱ σάγοι μετὰ τῶν ἀναξυρίδων παρεῖχον, τοῖς δὲ γυμνοῖς προεστῶσι παρὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ πράγματος συμβαίνοντος τἀναντία πολλὴν ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν παρεῖχε τὸ γινόμενον* 2, 30, 1. 2; *ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν εἴχετο κατὰ τὸ συνεχὲς τῶν ἑξῆς, καὶ προῆγε κατὰ σπουδὴν εἰς τὴν Λακωνικήν* 2, 54, 8[2]).

---

1) Scilicet *τοσούτῳ* hoc loco unice ad id quod antecedit *ὅσῳ* spectat neque vero per conexum sententiae ad *τοσούτου πλήθους* referri potest. Quod propterea adnoto, ne quis notissimam illam figuram pronominis demonstrativi cum vi repetiti a Polybio perinde hic usurpatam esse dicat ac 2, 32, 8: *εὐλαβοῦντο τοιούτοις ἀνδράσιν τοιούτου καιροῦ καὶ πράγματος κοινωνεῖν*, vel 2, 42, 3: *τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ ταύτῃ τῇ προθέσει τοῦτο τοὔργον ἐπετέλεσαν*, similiterque 2, 58, 13. 14 cet.

2) Addere poteram *παρά* ter occurrens 3, 9, 2: *μὴ πιστευθῇ παρά τισιν (ἡ μὲν γὰρ παρὰ τούτων ἀλογία καὶ χωρὶς τῆς ἐμῆς ἐξηγήσεως αὐτὴ δι' αὑτῆς δύναται θεωρεῖσθαι παρὰ τοῖς ἐντυγχάνουσιν)*. Tamen hic non extremum quidem *παρά*, quod Campius quaest. Polyb. I, progr. Ruppin. 1849, p. 9 delendum esse censet (respicere debebat 9, 3, 9: et vide Krebsium *Präpositionen bei Polybius* p. 53 s.), sed medium, quod est ante *τούτων*, corruptum esse videtur. Primus suspicionem movit Casaubonus *παρὰ τούτῳ* (scil. *τῷ Φαβίῳ*) scribens, contra quem Reiskius animadv. ad Graec. auct. vol. IV p. 197 s.: *ἡ παρὰ τούτων* (scil. *τῶν εἰρημένων συμβαίνουσα*) *ἀλογία* idem est atque *ἡ περὶ ταῦτα ἀλογία*. Et exempla nonnulla praepositionis *παρά* similiter articulo vel soli vel cum substantivis appositae collegerunt Schweighaeuserus ad h. l. ac Krebsius l. c. p. 52 s. (adde 3, 15, 4; 3, 65, 7; 3, 75, 3; 5, 23, 4; 8, 32, 2; 9, 5, 6; 10, 39, 2; 11, 12, 4 et 7; 11, 13, 1 et 3; 11, 20, 5 cet.). Verum omnibus his locis hominum, non rerum, nomina e praepositione *παρά* casu genitivo suspensa sunt. Contra, ut verbis sentiendi *περί* cum genitivo addi solet, ita cognata etiam substantiva cum eadem praepositione eodemque casu construi solere docet Krebsius

(γ) Haec igitur vocabula singulis in sententiis, non ita multis interpositis verbis repetita sunt; verum etiam in pluribus enuntiatis, uno orationis tenore coniunctis vel eadem vocabula vel admodum similia interdum iterantur. Velut 1, 49, 12—50, 3, id est in decem nostrae editionis versibus, formam ἀνάπλουν sequuntur similes εἴσπλον, ἐπίπλουν, εἴσπλουν, πλοῦν, εἴσπλουν. Et 2, 35, 4—7 (cuius loci nuper Buettnerus Wobstius sermone familiari mentionem fecit) duodecim versuum spatio ἔφοδον, ἐφόδους, ἔφοδον leguntur. Qua ex repetitione vir ille criticus, quem nota *Re* significavi, hoc sibi iuris arrogavisse videtur, ut eodem loco etiam quartam huius vocabuli formam τὴν ἔφοδον coniectura adderet, id quod Bentenus et Buettnerus Wobstius comprobaverunt (vide praef. ad 2, 35, 6.) Ac multa praeterea eius dicendi generis exempla inveniet qui de industria quaesiverit.

(δ) Verum haec non eo consilio disputavi, ut languidam istam coniectandi rationem eamque vilissimo pretio prostantem tuerer aut commendarem, quae sic fere breviter describenda est. Vitium alicubi in librorum scriptura deprehendi videtur: proxima quaeque verba, licet in eodem versu vel proximis binis ternisve posita sint, inspiciuntur: hinc vocabulum, quo illa quam dixi corruptela sanetur, repetitur. Velut 3, 72, 3 olim ego περιῆν e vestigiis antiquae scripturae restitueram[1]). Cognovit postmodo Dindorfius veram hanc esse loci emendandi rationem; sed nusquam omnino in editione sua aut in aliis commentationibus meum nomen citare ausus est (scilicet ne quisquam sua compararet cum meis). Quid igitur faciendum erat? Verba a me emendata περιῆν τὸ πλῆθος sequitur in eodem versu ἐπιγενομένης: ergo περιῆν mutatum est in περιεγίγνετο, itaque, cum mea emendatio utique silentio premenda esset, gemella alia coniectura, sed ea propter ipsum ἐπιγενομένης improbabilis, subdita est. Similis est locus 2, 56, 14, s. nisi quod ibi vocabulum de quo agitur vetere corruptela in codices AB propagatum est. Conclusit Polybius sententiam quae antecedit verbis προσέτι καὶ τιμῆς καὶ χάριτος οἱ τύπτοντες τοὺς ἐλευθέρους ἀξιοῦνται. Sequitur enuntiatum de caede aut nefaria aut honesta ac laudabili: καὶ μὴν τό γε τοὺς πολίτας ἀποκτεινύναι μέγιστον ἀσέβημα τίθεται καὶ μεγίστων ἄξιον προστίμων· καίτοι

l. c. p. 100 s. Ergo ἡ περὶ τούτων ἀλογία hoc quoque loco Polybius scripsisse videtur.

1) Vide quae infra ad h. l. praefatus sum.

γε προφανῶς ὁ μὲν τὸν κλέπτην ἢ μοιχὸν ἀποκτείνας ἀθῷός ἐστιν, ὁ δὲ τὸν προδότην ἢ τύραννον τιμῶν καὶ προεδρείας τυγχάνει παρὰ πᾶσιν. Genitivum *τιμῶν* e codicibus AB pro vulgata olim lectione *τιμωρῶν*, quam absurdam esse constat, edidit Dindorfius. Sed tamen ipsum *τιμῶν*, vocabulis *τιμῆς* et *προστίμων* statim antecedentibus, non sine offensione legitur, et cum vitium aliquod eodem loco latere alia de causa (quam breviter in adnotatione infra contextum exposui) constet, e pluribus, quae in promptu sunt, coniecturis haec probabilissima esse videtur, qua *τιμ'ων* ita distrahitur, ut totus versus olim in archetypo interpositus restituatur: *τύραννον τιμ| ωρησάμενος* (conf. 2, 60, 2) *καὶ στεφάν|ων καὶ προεδρείας τυγχάνει.*

48, 19 1, 37, 5: *ἔδραμον ἔξω πελάγιοι*] Codicum scripturam *ἔλαθον* primum Schweighaeuserus in *ἤλασαν* vel *ἤλαυνον*, tum Naberus Mnemos. VI p. 225 in *ἔπλεον* mutavit. Sed potius *ἔδραμον*, quod ego in Fleckeiseni annal. 1868 p. 392 proposui, Polybio restituendum esse videtur, qui similiter 4, 41, 2: *ἐφ' ἣν ἔτι πελάγιοι τρέχοντες οἱ πλέοντες τὸν Πόντον λανθάνουσιν ἐποκέλλοντες*, 4, 44, 6: *ἂν ἀφ' Ἑλλησπόντου τρέχῃ τις τοῖς νότοις* cet., 7, 3, 6 (antecedentibus verbis *πεποιῆσθαι τὸν ἐπίπλουν*): *αὖθις εἰς τὸ Λιλύβαιον ἀναδραμεῖν* scripsit. Ita postquam ego *τρέχειν* navigantes dici docui, Dindorfius praef. vol. IV p. XIV *ἔθεον* subiunxit, claudam sine dubio coniecturam.

49, 10 1, 38, 1: *νομίσαντες κατὰ μὲν γῆν ἀξιόχρεως σφᾶς αὑτοὺς εἶναι*] Cum *σφᾶς αὑτοὺς* absit a libris manu scriptis, locum simillimum, qui est 1, 53, 10: *νομίσαντες οὐκ ἀξιόχρεως σφᾶς αὑτοὺς εἶναι*, comparat et „addendum *σφᾶς* vel *ἑαυτούς*" inquit Reiskius animadv. ad Graec. auct. vol. IV p. 23. Praeterea ego in Philologi vol. XIV p. 316 contuli 11, 16, 7: *οὐκ ἀξιόχρεως νομίσαντες σφᾶς αὑτοὺς εἶναι.* Itaque duorum locorum quasi gemellorum similitudo (quibus accedit tertius ipse quoque mentione dignus 4, 12, 6: *ἀξιομάχους ὑπέλαβον εἶναι σφᾶς αὑτούς*) suasit, ut ne *σφᾶς* vel *ἑαυτούς* auctore Reiskio, sed coniuncta *σφᾶς αὑτοὺς* hoc quem praescripsimus loco restituerentur. Simplex *σφᾶς* praetulit Buettnerus Wobstius praef. p. XXX collato 4, 3, 3: *νομίζοντες ἀξιόχρεως εἶναι σφᾶς.*

50, 18 1, 39, 3: *ἐπιγενομένης ἀμπώτεως*] Hanc vulgatam ex A²R scripturam, ut in priore editione, ita etiamnunc retineo. Nam etsi simplex *γενομένης*, quod prima Vaticani manus de-

dit, commendari videtur loco, quem Schweighaeuserus v. ἄμπωτις affert, 20, 5, 7: παραδόξου γενομένης ἀμπώτεως (qua similitudine nisus hoc quoque loco γενομένης praetulit Buettnerus Wobstius), tamen ἐπιγενομένης ita, opinor, hic aptum est, ut reponi oportuerit, etiamsi in nullo libro vetere scriptum esset. Namque illo altero loco (20, 5, 7) id quod praeter exspectationem supervenit adiectivo παραδόξου satis significatur, in hac autem de qua agitur sententia duae sine dubio navigandi difficultates significantur; nam primum consules Romani εἴς τινα βράχεα διὰ τὴν ἀπειρίαν inciderant, cui calamitati accessit (ἐπεγένετο) altera, scilicet maris recessus. Ac similiter ἐπιγενομένου χειμῶνος posuit 1, 54, 6 et 8, atque in terrestris itineris descriptione ἐπιγενομένης χιόνος 3, 54, 8. Quid, quod ἐπιγενομένης τῆς ἀμπώτεως, id quod ex articulo τῆς colligitur, temporis notionem quandam continet, quemadmodum saepissime ἐπιγενομένης τῆς νυκτός, τῆς ἡμέρας, τῆς ὥρας (vide lex. Schweigh. et adde 14, 6, 1) leguntur? Denique εὐφωνίας ratio, quam plurimi fecisse Polybium magis in dies cognovi, ἐπιγενομένης, non γενομένης, commendare videtur. Ergo hic locus mea quidem sententia illis est adnumerandus, quibus in codice Vaticano levius mendum prima manu commissum secundis curis emendatum est. Conf. supra p. X adnot. 1 sub finem.

1, 40, 7: πρὸ τοῦ τείχους καὶ τάφρου] Non deest arti- 52, 20
culus ante τάφρου in codicibus. Nam cum vulgo τῆς τάφρου editum neque ulla ex ABCDE discrepantia adnotata esset, equidem in A τοῦ τάφρου scriptum inveni. Iam cum dubitari non possit, quin nullum nisi femininum eius vocabuli genus Polybius cognoverit, in priore editione mea quaesivi, an forte hoc loco articulum scriptor omisisset, quo omisso ab antiquo quodam librario imperitius τοῦ interpolatum idque postea ab aliis, qui grammaticae legis meminissent, in τῆς mutatum esset. Item ad vulgatam 3, 48, 2 scripturam οὔτε τὰς ὁδοὺς οὔτε τ ο ὺ ς τόπους articulum τούς, ut a librariis omissum, ita ne ab ipso quidem scriptore positum esse suspicatus sum. Utrumque comprobavit Buettnerus Wobstius praef. p. XLV s., quem nunc, re identidem deliberata, in edendis his locis non invitus sequor. Ad illa igitur, quae anno 1859 in quaestionibus Polybianis p. 16 s. de articulo in copulatione substantivorum vel repetito vel omisso disserui, salva hac quam statui regula, ubi ad duo substantiva diversi generis nullum neque adiectivum neque substantivum appositum sit, geminato articulo Polybium uti

solere, addenda est exceptio his tribus locis confirmata: 1, 40, 7 *τοῦ τείχους καὶ τάφρον*, 3, 48, 2 *οὔτε τὰς ὁδοὺς οὔτε τόπους*, 3, 81, 11 *κατὰ τὰς ἐπιβολὰς καὶ συλλογισμούς*. Quamquam, si quis in contrariam partem disputare et vulgatis istis *τῆς τάφρον* ac *τοὺς τόπους* patrocinari velit, non taceo de similitudine loci qui est 8, 34, 3, ubi, cum in omnibus libris *παράλληλον τῷ τείχει τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῷ πρὸ τούτου τάφρῳ* traditum sit, non deleri poterat vitiosa articuli forma, sed eandem in *τῇ* corrigi oportuit. Verum sic res se habet: non certa et rata ubique possumus constituere quicumque editorum munere fungimur, sed saepius, pluribus propositis probabilibus, in eo quod probabilius videatur acquiescere cogimur.

63, 8 1, 48, 8: *προωθεῖτο*] In librorum scriptura *προσωθεῖτο* praepositionem *πρός* corruptam esse manifesto apparet. Iam a ductibus quidem litterarum proxime abest forma *προεωθεῖτο*, quam Dindorfius hoc loco ac similiter reliquis ubique edidit; sed syllabico quod dicunt augmento Polybium tantummodo in aoristi formis usum esse recte commemorat Buettnerus Wobstius Fleckeiseni annal. 1884 p. 119, qui cum *ἐξέωσαν*, 2, 3, 5; 2, 69, 9; 5, 84, 9 obvium, citaverit, ego e collectaneis meis addo *ἐξεώσθησαν* 10, 31, 2. At imperfecti forma *προωθεῖτο* loco quem supra citavi merito a Casaubono restituta est, ut *προώθουν* 15, 33, 4, *συνωθοῦντο* 3, 74, 2, *ἐξωθεῖτο* 9, 41, 4 in omnibus libris (nisi quod *συνοθοῦντο* F 3, 74, 2) exstant. Item 11, 18, 2 ex *ἄπωθεν*, codicum scriptura, forsitan restituendum sit *ἀπώθει* (vide adnotationem meam).

81, 26 1, 65, 4: *πολλοὺς καὶ μεγάλους ὑπομείναντες φόβους*] In libello qui inscribitur *Conjecturen zu griechischen Prosaikern, dritte Sammlung,* progr. Wertheim. 1873 p. 3, K. F. Hertleinius pro *φόβους* coniecit *πόνους*, quod ad *ὑπομείναντες* aptius esset. At vero *ὑπομένειν φόβον* non minus recte scriptum est quam *ἀποστρεψαμένων τὸν ἐνεστῶτα φόβον* 35, 3, 9, quem locum comparat Schenkelius *Jahresbericht* etc. XII (1884) vol. 38 p. 244. Et conf. Schweighaeuserum in lexico v. *φόβος*.

88, 18 1, 70, 3: *Μάθω τὸν στρατηγὸν ἀπαιτεῖν ἐκέλευεν*] Hoc loco scriptor, quod neque quos petere jussisset Gisco, neque quid petendum esset, disertis verbis perscripsit, minime est reprehendendus. Namque e conexu rerum eisque quae antecedunt verbis sponte intellegitur sic supplendam et construendam esse sententiam: *ἐκέλευεν* *α ὐ τ ο ὺ ς* (scil. mercennarios)

ἀπαιτεῖν Μάθω τὸν στρατηγὸν τὰς σιταρχίας, idque recte expresserunt et interpres Latinus „ipsos a Mathone duce suo stipendia petere iuberet" et Campius atque Haakkius in versione Germanica. Nempe initio statim, cum primum seditionem moverunt mercennarii, Mathos et Spendius se stipendia quae debebantur soluturos esse promiserant (1, 72, 6), quod cum non ignoraret Gisco neque tamen vim inferre posset militibus seditiosis (ipse nullo armatorum praesidio tectus), obiurgans illorum temeritatem (*βουλόμενος ἐπιπλῆξαι τὴν προπέτειαν αὐτῶν*) non sine irrisione quadam stipendia eos ab illo duce quem sibi ipsi praefecissent repetere iussit. His vero verbis, quibus alii forsitan, nondum rabie correpti, ad sanam mentem revocati essent, homines seditiosi ita exacerbati sunt, ut extemplo Gisconem et socios eius, qui usque ad id tempus una populi Carthaginiensis auctoritate tuti fuissent, comprehenderent et vincirent. Haec propterea paulo latius explicavi, quia pro *ἀπαιτεῖν* Schanzius in Musei Rhen. vol. XXXVIII p. 140 *ἀπαίρειν*, i. e. proficisci, et Wundererus in actis seminarii Erlang., vol. IV p. 244 s., *ἀπάγειν* coniecerunt. Et Schanzium quidem refellit Wundererus p. 245, hunc autem impugnare, postquam verba scriptoris in codicibus tradita, quantum in me fuit, explanavi, non meum esse existimo. Scilicet segnitiem Gisconis et stultitiam alio loco scriptor reprehendit: eundem si quis adeo deliravisse statuit, ut e medio furentium agmine Mathonem ducem *in carcerem deduci* iuberet, equidem non habeo quod contra dicam.

1, 72, 3: *τιμῶντες τῶν γε στρατηγῶν οὐ τοὺς πρᾴως* 90, 12
καὶ φιλανθρώπως τῷ πλήθει χρωμένους cet.] Pro *γε*, quod mea coniectura edidi, *τε* libri manu scripti exhibent, quam particulam Schweighaeuserus eiecerat. Bentenus observat. crit. p. 14 de hoc loco ita disseruit, quasi ipsum *γε* in codicibus traditum esset, idque prorsus absurdum esse iudicavit. Neque Buettnerus Wobstius *γε* comprobavit, sed eius loco *ἀεὶ* edidit. At Polybius cum in aliis sententiis, ut *ἔν γε τῷ προειρημένῳ πολέμῳ* 1, 64, 5, et *τήν γ' ἀληθῶς μουσικὴν* 4, 20, 4, tum negatione aut antecedente aut sequente particulam *γέ*, ut vim substantivi augeat, articulo, qui substantivo praefixus est, addere solet. Conf. *ὅ γε στρατηγός* 1, 42, 12, *τῆς γε πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβείας* 5, 10, 6, *ὅ γ' Ἀντίγονος* 2, 70, 4, *τοῦ γε Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων πολέμου* 3, 9, 6[1]). Ac sine sub-

1) Cogitaveram etiam aliquando *μὴ πιστεύειν τῇ γ' ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ — γεγενημένῃ φιλανθρωπίᾳ* 1, 79, 11 scribere, id quod neque

stantivo 2, 68, 3: *οἵ γε περὶ τὸν Εὐκλείδαν*. Plurimi praeterea loci afferri possunt, quos equidem non collegi. Ac taceo de simili eiusdem particulae usu, vel ipsis substantivis, vel adiectivis, participiis, pronominibus adiunctae.

93, 5 1, 74, 13 s.: *λαβὼν καιροὺς δὶς μὲν ἐκ παρατάξεως εἰς τὸ νικᾶν δὶς δ' ἐξ ἐπιθέσεως*] Aut delenda esse verba *εἰς τὸ νικᾶν* aut pro his *συμβαλεῖν* interponendum censet Dindorfius praef. vol. IV p. VII s.; proxima autem, sicut in libris scripta sunt, servat: *ὅτε μὲν στρατοπεδευόντων σύνεγγυς αὐτῷ τῶν ὑπεναντίων*, post quae coll. 5, 80, 7 haec fere excidisse statuit: *ὅτε δ' ἐξιόντων καὶ λεηλατούντων* vel *ὑδρευομένων καὶ προνομευόντων*.

107, 16 1, 85, 6: *τῶν δὲ Λιβύων, ἐπεὶ τὴν σύλληψιν ᾔσθοντο τῶν ἡγεμόνων, νομισάντων αὐτοὺς παρεσπονδῆσθαι* cet.] Ad *αὐτοὺς*, quam in formam consentiunt libri, in prima editione coniecturam *αὑτοὺς* adnotaveram. Quoniam vetustissimi codices AMF pronominis reflexivi formis *αὐτοῦ, αὐτῷ* cet. saepius fere lenem spiritum quam asperum tribuerunt[1]) — taceo de iis locis, quibus *ἑαυτοῦ, ἑαυτῷ* cet. antiquitus tradita sunt — apparet non ex codicum auctoritate, sed ex rerum quae traduntur ratione et conexu, utrum hoc loco *αὐτοὺς* an *αὑτοὺς* legamus, diiudicandum esse. Ac mercennariis quidem Afris in illo rerum discrimine certe in mentem venit se ipsos (*αὑτοὺς*) in fraudem inductos esse; verum tamen eius suspicionis causa in eo posita erat, quod, postquam comprehensos teneri duces audiverunt, pactionis ignari, fraudem illis factam esse rebantur (conf. versionem Latinam in Schweighaeuseri editione).

multum discederet a codicis A scriptura et negatione *μή* quodam modo commendaretur. Verum tamen accusativos *τὴν — γεγενημένην φιλανθρωπίαν*, quos ipsa forma *τῆν* in Vaticano exstans indicaret, schema illud *πιστεύειν τὴν πίστιν* spectans restituere malui quam particulam hoc certe loco supervacaneam Polybii verbis inculcare.

1) Satis visum est e libri primi parte maiore (cap. 1—60) locos qui huc pertinent excerpere. Recte asperum spiritum exhibet codex A cap. 9, 1 *ἐν αὑτοῖς*, 21, 7 *αὑτὸν* (non *αὐτὸν*, quam in formam libros manuscriptos consentire scribit Schweighaeuserus tom. V p. 207), 32, 2 *ὑφ' αὑτῶν*, 37, 6 *αὑτῶν*, 40, 11 *δι' αὑτῶν*, 49, 8 *ἐν αὑτῷ*, 52, 2 *καθ' αὑτὸν*, 55, 10 *ὑφ' αὑτόν*. Loco qui est 43, 1 incertum est, utrum *αὐτοῖς* an *αὑτοῖς* prima codicis scriptura sit, quam postmodo in *ἑαυτοῖς* mutavit eadem manus. Cum leni spiritu pro aspero exarata sunt *αὐτοῖς* 2, 7; 3, 6, *αὐτῶν* 3, 5, *ἐξ αὐτῆς* 5, 4, *ὑπ' αὐτοὺς* 10, 7, *αὐτῶν* 11, 5; 17, 5; 20, 2, *αὐτοῖς* 20, 9, *ἐπ' αὐτοὺς* 21, 2 (ubi *ἐφ' αὑτοὺς* in margine correctum est), *αὐτῶν* 27, 3; 31, 5, *παρ' αὐτοῖς* 33, 10, *αὐτῶν* 45, 9, *πρὸ αὐτῶν* 48, 8, *αὐτοῦ* 49, 11; 50, 1, *αὐτῶν* 51, 1; 56, 1; 57, 8, *αὐτὸν* 52, 1, *ἐν αὐτῶι* 56, 6, *αὐτοῖς* 58, 8; 59, 1.

Quod cum Polybium scripsisse admodum sit probabile, et olim et nunc servo illud quod vulgo editum est: *αὐτοὺς* (scil. *τοὺς ἡγεμόνας*) *παρεσπονδῆσθαι*, sed tamen, utpote in re ancipiti, in priore adnotatione dubitationem quandam, an forte *αὑτοὺς* legendum esset, significaveram. Et sic nuper edidit Buettnerus Wobstius.

Hic igitur, utrum pronomen reflexivum (*αὑτοῦ*), an determinativum (*αὐτός*) adhiberetur, disceptatum est: aliis locis de pronominis reflexivi, quod indirectum vocant, formis *αὐτοῦ* vel *αὑτοῦ* quaeritur. Velut 1, 50, 1 *αὑτοῦ*, quoniam ex ipsius Claudii sententia positum esset, aspero spiritu carere non posse breviter demonstravi in Fleckeiseni annal. 1858 p. 814. Eadem ratione 1, 49, 11 nunc *πρὸς τὴν αὑτοῦ* (pro *αὐτοῦ*) *ναῦν* lego cum Dindorfio et Buettnero Wobstio. Contra 1, 17, 3 in verbis *οἱ Καρχηδόνιοι θεωροῦντες τὸν Ἱέρωνα πολέμιον αὑτοῖς γεγονότα* in participii structura pronomen leniter adspiratum cum AR perinde scripsi ac paulo ante (§ 2) in infinitivi structura *οἱ Ῥωμαῖοι νομίζοντες κεκουφίσθαι τὸν πόλεμον αὑτοῖς*[1]). Itemque in verbis quae sunt 1, 67, 12: *τοὺς μὲν εἰδότας στρατηγοὺς τὰς γεγενημένας χρείας κατὰ Σικελίαν ἐξ αὐτῶν*, et 3, 50, 6: *προέπεμψε δέ τινας τῶν καθηγουμένων αὐτοῖς Γαλατῶν*, cum olim Bekkeri coniecturas *αὑτῶν* et *αὑτοῖς* recepissem, iam codicum scripturas a reliquis editoribus comprobatas restitui.

2, 1, 6: *κατὰ τὰς Ἡρακλέους στήλας*] Perinde atque 11 3, 2
hoc loco libri vel omnes vel optimi quique *Ἡρακλέους στήλας* exhibent 3, 37, 3; 3, 39, 2; 3, 57, 2; 16, 29, 6 et 8. Contra *Ἡρακλείους στήλας* legimus 3, 37, 5 et 10; 3, 39, 4 et 5; 16, 29, 10 et 12, et similiter *Ἡρακλείων στηλῶν* 3, 37, 10; 10, 7, 5; 10, 40, 7, *στηλῶν Ἡρακλείων* 3, 37, 5. Utrumque per se recte dici satis constat; sed hoc nunc quaeritur, utrum Polybius sic, ut traditum est, freti Herculei appellationem variaverit, an ubique, id quod Dindorfio videtur, adiectiva forma *Ἡράκλειος* usus sit. Atque huius quidem rationis duae causae afferri possunt: primum enim genitivus *Ἡρακλέους* non legitur nisi sequente accusativo *στήλας*, itaque multo lenius *Ἡρακλείους* mutatur, quam si *Ἡράκλειοι στῆλαι* pro *Ἡρακλέους*

1) Conf. etiam 1, 66, 12: *πάντες — μεγάλας εἶχον ἐλπίδας καὶ μεγάλην προσδοκίαν τῆς ἐσομένης περὶ αὐτοὺς ἐπανορθώσεως*, ubi in *αὑτούς*, quamquam ad illud *πάντες* refertur, omnes libri et manu scripti et editi consentiunt, et recte quidem, quoniam sententia *τῆς ἐπανορθώσεως ἣ ἔσται περὶ αὐτούς* praevalet.

στῆλαι, vel similiter in genitivo ac dativo rescribendum esset. Accedit quod, si libros manu scriptos sequimur, in proxima quasi vicinia formae Ἡρακλέους et Ἡρακλείους iuxta se positae sunt, velut libri tertii capite 37 primum Ἡρακλέους στήλας, tum bis Ἡρακλείους et bis Ἡρακλείων, ibidem capite 39 semel Ἡρακλέους, bis Ἡρακλείους, denique libri sexti decimi capite 29 bis Ἡρακλέους ac bis Ἡρακλείους legimus. Sed omnino nihil est nostro scriptori usitatius promiscuo similium formarum usu. Qui cum 1, 88, 9 s. Sardos primum Σαρδῴους, tum paucis verbis interiectis Σαρδονίους dixerit, atque aliis quoque locis plurimis regionum, urbium, gentium appellationes variare consueverit, qua de re optime disseruit Buettnerus Wobstius in Fleckeiseni annal. 1884 p. 112 ss., satius esse videtur illis quoque locis, quos initio citavimus, libros manu scriptos, sive ipsum Herculis nomen sive adiectivum Ἡράκλειος exhibent, ubique sequi quam contra librorum auctoritatem unam dicendi formam scriptori variandae orationis studiosissimo obtrudere[1]).

120, 7 2, 8, 2: πολλοὺς τῶν Ἰταλικῶν ἐμπόρων ἔσθ' οὓς μὲν ἐσύλησαν οὓς δ' ἀπέσφαξαν cet.] Pro εὐθὺς librorum scriptura ἔσθ' οὓς legendum esse suspicatus eram in priore editione eamque coniecturam in quaest. Polyb. II p. 5 similibus quibusdam locis comprobavi, quibus iam addas 34, 7, 6, ubi ex ipsa Polybii oratione ἔσθ' ὅπου Strabo servavisse videtur. Ἔστιν ὅτε non solum 3, 17, 8 (quem locum in quaestionibus attuli), sed etiam 11, 28, 7; 14, 1, 12; 16, 4, 10; 16, 28, 7 legitur. Illud ἔσθ' οὓς primus in textum recepit Buettnerus Wobstius.

134, 17 2, 18, 6: οὐκ ἐτόλμησαν ἀντεξαγαγεῖν Ῥωμαῖοι τὰ στρατόπεδα διὰ τὸ παραδόξου γενομένης τῆς ἐφόδου προκαταληφθῆναι καὶ μὴ καταταχῆσαι τὰς τῶν συμμάχων ἀθροίσαντας δυνάμεις] Bekkeri coniecturam ἀθροίσαντες a Dindorfio comprobatam ego quoque recepi in editionem priorem; nunc autem cum Kaelkero de eloc. Polyb. p. 280 s. et Buettnero Wobstio codicum scripturam ἀθροίσαντας restituo. Nam similiter Polybius 2, 7, 10; 3, 111, 2; 8, 31, 6 (quos locos comparat Kaelkerus) accusativos posuit, ubi secundum gramma-

1) Ne omittamus fretum illud a Polybio non solum Ἡρακλέους vel Ἡρακλείους στήλας, sed etiam (quasi nihil, quod variari posset, intemptatum reliquerit) simpliciter στήλας appellari (vide locos e libro XXXVI in indice meo citatos). Platonem modo Ἡρακλείας, modo Ἡρακλέους στήλας dixisse demonstrat Buettnerus Wobstius l. c.

ticorum regulas nominativos exspectaveris. Ac de structura quidem quae 8, 31, 6 legitur: *ἐλπίζων καὶ πρὸς αὐτόν τι διατείνειν τὴν εὐαγρίαν — διὰ τὸ μερίτην ἀεὶ γίνεσθαι* cet., non est quod plura dicamus; scilicet pro *μερίτης*, quam formam verbum *ἐλπίζων* requirere videretur, accusativum scriptor ponere maluit attractum quodammodo ad propius *αὐτόν*[1]). Verum 2, 7, 10: *οὐδὲν ἐποιήσαντο προυργιαίτερον τοῦ παροπλίσαντας αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς πλοῖα* cet., et 3, 111, 2: *τί μεῖζον εὔξασθαι τοῖς θεοῖς κατὰ τοὺς παρόντας ἐδύναντο καιρούς, δοθείσης αὐτοῖς ἐξουσίας, τοῦ παρὰ πολὺ τῶν πολεμίων ἱπποκρατοῦντας ἐν τοιούτοις τόποις διακριθῆναι περὶ τῶν ὅλων*, quibus locis infinitivos in genitivo comparationis posuit, similiter atque eo quem supra praescripsimus loco, ubi infinitivi structura e praepositione *διά* suspensa est, anacoluthia quadam usus esse videtur[2]), quam eo facilius admittere potuit, quo saepius aliis in sententiis, quamvis eodem manente subiecto, accusativo cum infinitivo usus est. Vide 1, 38, 1 (cum praef.); 1, 53, 10; 1, 68, 9; 3, 10, 1; 3, 82, 2; 4, 3, 3; 4, 12, 6; 5, 17, 5; 6, 58, 6; 8, 35, 3; 11, 16, 7; 16, 22, 5. Et similis est illa structura participiorum infinitivo appositorum, ubi accusativus sequitur dativum substantivi vel pronominis antecedentem, velut 4, 64, 6: *παρήγγειλε τοῖς πελτασταῖς πρώτοις ἐμβαλεῖν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ποιεῖσθαι τὴν ἔκβασιν ἀθρόους κατὰ τάγμα συνησπικότας*. Adde 2, 33, 3; 4, 71, 3; 5, 5, 14; denique duos locos, quibus *αὐτοῖς* subaudiendum est: 1, 80, 4; 2, 25, 5.

2, 18, 9: *ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ φόβου τριακαίδεκα μὲν* 134, 27

1) Contra si quis secundum Bekkeri coniecturam *μερίτης* scripserit, nullam, opinor, similem periodum sic a Polybio constructam afferre poterit.

2) Illud *παροπλίσαντας* quod 2, 7, 10 legitur merito omnes adhuc editores intactum reliquerunt ac ne in compositione quidem accusativorum *παροπλίσαντας* et *αὐτούς*, quorum alter subiecti est, obiecti alter, offenderunt; nempe eodem iure scriptor, utpote rebus quae enarrantur minime ambiguis, 1, 80, 4 diversos accusativos copulavit: *συνεβούλευε τόν τε Γέσκωνα καὶ τοὺς — αἰχμαλώτους τῶν Καρχηδονίων αἰκισαμένους ἀποκτεῖναι.* Altero autem eorum quos supra attuli locorum olim in Fleckeiseni annalibus (a. 1858 p. 817) nominativum *ἱπποκρατοῦντες* commendaveram. Sed quamquam negari non potest nonnullas passim eiusmodi terminationes nominum vel participiorum a librariis corruptas esse (vide meas adnotationes ad Polyb. vol. II p. 357, 2 et 365, 2. 3, Sintenim ad Plut. Camill. 15 vol. I p. 274, 11), tamen ego locis illis quos supra citavi collatis accusativum *ἱπποκρατοῦντας* non minus recte a scriptore positum esse cognovi quam illos *παροπλίσαντας, ἀθροίσαντας* cet.

ἔτη τὴν ἡσυχίαν ἔσχον cet.] Henricus Matzatius, cuius coniecturam *ἑκκαίδεκα* in adnotatione commemoravi, litteris anno 1888 d. XXI mensis Febr. ad me datis haec praeterea disserit: „Zur Unterstützung meiner Conjectur IϚ statt IΓ (Römische Chronol. I. S. 89) ist noch Livius XXXI, 29, 16 heranzuziehen. Hier sagen makedonische Gesandte zu den Aetolern: Hoc eodem loco iidem homines de eiusdem Philippi pace triennio ante decrevistis iisdem improbantibus eam pacem Romanis. Das ist aus Polybios abgeschrieben (Nissen). Nun fällt aber die Verhandlung, in welcher das gesagt wird, in den Anfang des Jahres 199, und der gemeinte Frieden ist im Frühling 205 geschlossen (Liv. XXIX, 12, ebenfalls nach Polybios); bei Polybios hat also *ϛ ἔτη* gestanden, und Livius hat dafür Γ *ἔτη* gelesen".

135, 4 2, 19, 1: *ἐπὶ δὲ Ῥωμαίους παρώξυναν καὶ μετέσχον αὐτοῖς τῆς στρατείας*] In hac sententia subiecti locum obtinent *Galli Cisalpini*, obiecto autem *αὐτοῖς* *Transalpini* significantur. Iam ipsa quidem structura *παρώξυναν καὶ μετέσχον αὐτοῖς* pro *παρώξυναν αὐτοὺς καὶ μετέσχον αὐτοῖς*, etsi durior est, tolerari tamen possit: at vero *αὐτοῖς* ad illos Transalpinos relatum, cum statim antea *Ῥωμαῖοι* commemorati sint, tolerari vix potest. Cogitabam igitur aliquando *τῆς ἐπ' αὐτοὺς* (scil. Romanos) *στρατείας* commendare pro *αὐτοῖς τῆς στρατείας*. Sed veri similius est *αὐτοὶ* a Polybio scriptum esse, id quod expressit Casaubonus p. 107 B „hostis iam concitati impetum a se amoliti, in Romanos eundem irritarunt, atque adeo expeditionis comites ipsi fuerunt".

138, 23 2, 22, 5: *ἐθελοντὶ*] Hanc codicum scripturam item in priore mea recensione edidi, sed in adnotatione *ἐθελοντὴν* fortasse legendum esse significabam, quae quidem forma 1, 49, 5; 2, 38, 7; 2, 46, 3; 2, 54, 13; 2, 57, 1; 5, 77, 3; 5, 101, 9; 6, 31, 2; 6, 58, 12; 8, 16, 10; 9, 28, 4; 9, 33, 6; 9, 38, 3; 14, 9, 4; fragm. 50 — cum plerisque locis vulgo *ἐθελοντὶ* legeretur — e librorum auctoritate a me edita est. Tamen Buettnerus Wobstius in Fleckeiseni annal. 1884 p. 120 Polybium, ut multarum aliarum vocum, ita huius quoque adverbii formas promiscue adhibuisse neque illud *ἐθελοντί*, quamvis uno tantum loco traditum, expellendum esse tam probabiliter demonstrat, ut ego, quod contra dicam, non habeam.

139, 17 2, 22, 11: *πρὸς τοὺς κατὰ Κελτοὺς πολέμους*] Sic ego iam in priore editione, cum usum dicendi Polybianum tum illa quae antecedunt *τὰ κατὰ τοὺς Κελτοὺς* respiciens, emen-

daveram corruptam librorum scripturam. Alia alii viri docti ad hunc locum proposuerunt, quae iam ex ordine affero neque tamen in disputationem criticam ingredior: πρὸς τοὺς κατ' Ἰταλίαν πολεμίους, additis antea verbis πρότερον διακινδυνεύειν, J. F. C. Campius coniecit in quaest. Polyb. spec. I, progr. Ruppin. 1849, p. 6, πρὸς τοὺς κατ' αὐτοὺς πολεμίους Dindorfius, πρὸς τοὺς κατὰ τούτους τοὺς τόπους πολεμίους Madvigius adversar. crit. I. p. 481, quam coniecturam nisi quod τούτους supervacuum esse censet, Hertleinius comprobat in Fleckeiseni annal. 1877 p. 33: at τοὺς τόπους alienum esse ab hoc loco docet Schenkelius *Jahresbericht* etc. XII (1884) vol. 38 p. 244. Accurate, ut solet, hoc de loco disputat Franciscus Krebsius *Präpositionen bei Polybius*, Wirceburgi 1882, p. 131, cuius de coniectura πρὸς τοὺς κατὰ Κελτῶν πολέμους ipse quoque quondam cogitaveram, sed praetuli illud quod initio posui Κελτούς, quod et proxime accederet ad librorum scripturam neque alienum esset a Polybii dicendi genere (si sedes quidem Gallorum, non Gallos hostes hoc loco intellegi concedas). Campium sequens Buettnerus Wobstius πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν πολεμίους edidit collatis verbis quae 2, 13, 7 leguntur: εὐθέως ἐξήνεγκαν τὸν πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κελτοὺς πόλεμον, „nisi forte" inquit „quispiam proposuerit ἐνεχείρησαν . . τοῖς πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κελτοὺς πολέμοις". Denique Stichius in annalium quibus *Philologischer Anzeiger* inscribitur vol. XIII p. 830, in structura ἐγχειρεῖν πρός τι offendens et infinitivum requirens, πρὸς τοὺς Κελτοὺς πολεμεῖν coniecit.

2, 30, 9: ἐξ ὑπερδεξίων] Hanc primae manus in codice 149, 12
A scripturam, quam ego iam prius edidi, contra Kaelkerum de eloc. Polybiana p. 255 cum aliis argumentis tum collato 3, 51, 7 tuetur Buettnerus Wobstius Fleckeiseni annal. 1884 p. 118 s. Et adsentitur Schenkelius l. c. p. 236 s.

2, 32, 1: οἷς συμβαίνει μὴ μακρὰν ἀπὸ Μασσαλίας 150, 23
ἔχειν τὴν οἴκησιν] Μασσαλίας intactum reliqui, non quod probarem, sed quia id ex Πλακεντίας, quod Cluverus coniecerat, ortum esse incredibile videbatur. Verum, nisi fallor, hic quoque archetypi codicis unus versus interciderat sic fere: ἀπὸ | τῆς τῶν Ἀπεννίνων παρωρε|ίας, quo facto interpolator quidam, cum nihil nisi ἀπὸ ίας inveniret, ex initio cap. 16 Μασσαλίας inculcasse videtur[1]). Displicuit hoc

1) De spatio quod archetypi versus obtinuerunt vide supra p. X s. cum adnot. 1 p. XI.

G. F. Ungero, qui in Philologi vol. XXXIII p. 691—93 non solum hoc loco, sed etiam 2, 14, 6 et 8; 2, 16, 1; 3, 47, 4 urbis Massiliae nomen corruptum esse suspicatus typothetae quidem non persuasit, qui *„hiernach schreiben wir bei Polybios ἀπὸ Μασσαλίας, ὑπὲρ Μασσαλίας und ὑπὲρ Μασσαλίαν“* exprimeret, quo facto Ungerus p. 760 *ἀπὸ Σαββατίας*, *ὑπὲρ Σαββατίας* et *ὑπὲρ Σαββατίαν* legenda esse declaravit. Ego vero, quod ad locos 2, 14, 6 et 8; 2, 16, 1; 3, 47, 4 attinet, in librorum manu scriptorum consensu hodieque acquiesco (quis enim quinque pariter locis Massiliae nomen ex Sabbatiae depravatum esse neque ulla istius quam Ungerus statuit vetustioris scripturae vestigia remansisse crediderit?), de verbis autem quae initio citavi pristinam sententiam meam etiamnunc sustineo. Ipse ad locum emendandum attuli id quod non improbabile esse videretur: num forte probabilius Sabbatiam Ungerus intulerit (quod oppidulum vix ulli lectori notum si Polybius dicere voluisset, certe non nude *ἀπὸ Σαββατίας* posuisset), alii viderint.

155, 13 2, 35, 6: *ἵνα μὴ τελέως οἱ μεθ᾽ ἡμᾶς — ἐκπλήττωνται τὰς αἰφνιδίους καὶ παραλόγους τῶν βαρβάρων ἐφόδους, ἀλλ᾽ ἐπὶ ποσὸν ἐν νῷ λαμβάνοντες, ὡς ὀλιγοχρόνιόν ἐστι καὶ λίαν εὔφθαρτον τοῖς * * τὸ φῦλον αὐτῶν, ὑπομένωσι καὶ πάσας ἐξελέγχωσι τὰς σφετέρας ἐλπίδας* cet.] E priore editione ea quae sub contextu adnotata sunt verbo tenus repetivi: accedunt iam aliae coniecturae haece. Bentenus in observationibus criticis in Polyb. (Lugduni Bat. 1878) p. 20 perinde atque ignotus ille vir doctus, quem notis *Re* significavi, articulum *τοῖς* delet et ad similitudinem illorum quae modo antecedunt verborum *ἐκπλήττωνται τὰς — ἐφόδους*, ante *ὑπομένωσι* obiecti loco *τὴν ἔφοδον* addit. Tenet hoc obiectum Buettnerus Wobstius praef. p. XXXII, sed id ex codicum scriptura *τὸ φῦλον* corruptum esse statuit, quo facto subiectum sententiae ab *ὡς* incipientis addit et post *τοῖς* ea quam ego quondam significaveram ratione participium supplet hunc in modum: *ὡς ὀλιγοχρόνιόν ἐστι καὶ λίαν εὔφθαρτον* | τὸ τῶν βαρβάρων πλῆθος | τοῖς σὺν νῷ κινδυνεύουσι, | *τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὑπομένωσι* cet. Quam contra coniecturam paucis disputat Schenkelius *Jahresbericht über class. Alterthumswiss.* XII (1884) vol. 38 p. 243: non expellendum esse *τὸ φῦλον αὐτῶν*, atque hoc quidem subiecti locum obtinere, verbum autem *ὑπομένειν* intransitive positum esse. Denique quod idem vir doctissimus

addit coniecturam τὴν ἔφοδον propter ipsum quod antecedat ἐφόδους improbabilem videri, non meum est repugnare, sed tamen illam materiem comparari velim, quae supra p. XLI ss. congesta est.

2, 39, 6: *Διὸς ὁμαρίου*] P. Foucartus in *Revue archéologique* XXXII, 1876, p. 96 ss. inscriptionis Orchomeniae fragmentum edidit, quod iuris iurandi per *Δία Ἀμάριον, Ἀθάναν Ἀμαρίαν* cet. formulam continet. Ac Iovis quidem appellationem *Ἀμάριον*, quae ex ἀμάρα, id est ἡμέρα, originem duxerit, Polybio et Straboni sine dubio restituendam esse contendit. At vero Polybium ὁμάριον Iovem, id est coniunctorem sive conciliatorem, quippe qui foederi Achaeorum patrocinaretur, dixisse et huius loci scriptura in codicibus ABDE tradita et illa 5, 93, 10 fani cuiusdam prope Aegium siti, cui Ὁμάριον nomen, mentio manifesto docent. Quid quod Pausanias quoque 7, 24, 1—3 eius significationis umbram quandam servavit, Iovem illum Aegiensem Ὁμαγύριον nuncupans? Itaque Strachan-Davidsono in *Selections from Polybius*, Oxfordii 1888, p. 145 *Διὸς Ἀμαρίου* in Polybii contextum inserenti adsentiri non possum. Ac forsitan iure quaeras, an is qui in inscriptione Orchomenia citatur Iuppiter Ἁμάριος potius (cum aspero spiritu) audiverit idemque quod ὁμάριος Polybianus significaverit. Nam de Strabone quidem 8, 7, 3 et 5 (p. 385 et 387) Gustavo Kramero editori sic videtur: pro ἀρνάριον et αἰνάριον, quae formae in codicibus exstant, Ἁμάριον (templi scilicet nomen) restituendum, idque cum Polybiano Ὁμάριον perinde congruere atque ὁμαρτῇ cum ἁμαρτῇ. 160, 6

2, 41, 6: *μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου δυναστείας*] In addendis ad priorem editionem (vol. IV p. 1396) haec adnotaveram: „quoniam de Philippo Demetrii filio h. l. cogitari non potest, relinquitur is qui Amyntae filius fuit; huius autem nomen a Polybio, rerum scriptore accuratissimo, Alexandro, qui post eum regnavit, postpositum esse quis credat? Ergo *Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου* scribendum agiturque de solo Alexandro perinde ac paulo post § 9: *τῶν κατ' Ἀλέξανδρον καιρῶν*". Sed nunc Buettnero Wobstio adsentior, qui in Fleckeiseni annal. 1884 p. 122 Philippum Amyntae a Polybio significari, structuram autem ὕστερον πρότερον, ut hiatus evitaretur, vel cum periculo offensionis perinde admissam esse ac 2, 31, 2: *Ἀνηρόεστος — προσήνεγκε τὰς χεῖρας αὑτῷ καὶ τοῖς ἀναγκαίοις*, et 2, 35, 2: *ὁ μὲν οὖν πρὸς τοὺς Κελτοὺς πόλεμος τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος* 162, 13

— *κατὰ τὰς μάχας καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐταῖς ἀπολλυμένων καὶ παραταττομένων οὐδενὸς καταδεέστερος τῶν ἱστορημένων* (quo loco verba *καὶ παραταττομένων* eiiciuntur a Bothio Polybian. p. 15, eadem in *καὶ κατακοπτομένων* mutantur a Campio progr. Ruppin. 1849 p. 7). Accedunt duo alii eius generis loci: *Δημήτριος — ἅμα τοῦ βίου καὶ τῆς ἀρχῆς ἐστερήθη* 3, 5, 3, et *ἀπώλλυντο καὶ κακῶς ἔπασχον* 3, 74, 3, quorum ad priorem Reiskius animadvers. ad Graec. auct. vol. IV p. 195 adnotat: „imo vero inverso ordine *ἅμα τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ βίου ἐστερήθη*. Nam per se intelligitur vita privatum etiam imperio privari, non item, si hoc una et illa privari quemquam necesse est." At vero ipsum hiatum, quem Reiskius nescius admisit, a Polybio et hoc loco et reliquis quos citavimus evitatum esse apparet.

165, 22 2, 44, 3: *προτείνοντα — ἐπανατεινόμενον*] Cum pro his accusativis, quos libri CDE exhibent, in AB formae *προτείνοντος* et *ἐπανατεινόμενος* legantur, equidem in priore editione genitivos, scilicet absolutos, posueram idque recte factum esse persuasi etiam Buettnero Wobstio. Neque incredibile erat Polybium scriptorem, cum plures causae afferendae essent, quibus tyranni illi, qui erant in Peloponneso, dominationem suam deponerent, structuram participio *δυσελπιστήσαντες* inchoatam postmodo variasse et genitivis absolutis ita usum esse, ut subiecti loco subaudiretur *Ἀράτου*. Itaque tota periodus in duo quasi membra divisa esse videbatur, quorum utrumque rursus bipertitum esset, prius scilicet *δυσελπιστήσαντες ἐπὶ τῷ μετηλλαχέναι μὲν τὸν Δημήτριον — ἐπικεῖσθαι δὲ τὸν Ἄρατον* cet., alterum autem (*Ἀράτου*) *τοῖς μὲν — προτείνοντος, τοῖς δὲ — ἐπανατεινομένου* cet. Attamen nec rerum quae hoc loco traduntur conexum nec totius sententiae rationem cum ista quam olim statueram structura congruere apparet, siquidem alterum quod posueram membrum (*Ἀράτου*) *τοῖς μὲν* cet. nihil nisi superioris membri partem alteram *ἐπικεῖσθαι δὲ τὸν Ἄρατον* cet. continuat. Ergo necesse est omnia quae *Ἄρατον* sequuntur participia huic uni subiecto a scriptore apposita esse, librarii igitur cuiusdam antiquioris errorem, in terminationibus participii commissum, ut multis aliis locis ita hoc quoque deprehendimus, qui error deinde in nostros codices vetustissimos propagatus, in recentioribus autem coniectura emendatus est.

168, 20 2, 47, 5: *τοὺς δὲ βασιλεῖς σαφῶς εἰδὼς φύσει μὲν οὐδένα νομίζοντας οὔτ' ἐχθρὸν οὔτε πολέμιον, ταῖς*

δὲ τοῦ συμφέροντος ψήφοις αἰεὶ μετροῦντας τὰς ἔχθρας καὶ τὰς φιλίας] Hanc scripturam in libris manu scriptis traditam postquam in quaest. I p. 9 s. explicare ac tueri conatus sum, in editionem priorem recepi. Tamen neque ipsa vocabulorum *ἐχθρός* et *πολέμιος* copulatio ad hunc locum apta esse et parallelismus sententiae utique postulare videtur, ut illis *τὰς ἔχθρας καὶ τὰς φιλίας* respondeat aliquid simile in priore membro. Id quod iam ille vir criticus vidit, qui scripturae in codicem C illatae eiusdemque posthac in editionibus vulgatae *οὔτ' ἐχθρὸν οὔτε φίλον* auctor exstitit. Quam ad coniecturam, ut saltem aliqua scripturae antiquae similitudo servaretur, ego in editione priore *προσφιλῆ* proposui pro *πολέμιον*. Sed tamen Wundererus in actis semin. Erlang. IV p. 233 s. vulgatum *φίλον* collatis nonnullis locis similibus praetulit. Rursus aliis locis in comparationem vocatis Buettnerus Wobstius praef. p. LIV *φίλιον* scripsit neque tamen *πολέμιον* expulit, scilicet *οὔτ' ἐχθρὸν οὔτε πολέμιον οὔτε φίλιον* componens. Sed concinnitas orationis postulare videtur, ut et bina vocabula in utraque sententiae parte exstent et tamen languida repetitio, velut *φίλον — φιλίας*, evitetur. Ne multa, cum corruptam esse scripturam antiquitus traditam iam constet inter omnes, quidni etiam fortius remedium ad locum sanandum periclitemur? Videas igitur, an *οὔτε σύμμαχον οὔτε πολέμιον* in hac parte scripserit et per chiasmum in altera *τὰς ἔχθρας καὶ τὰς φιλίας* adiecerit Polybius. Scilicet loco sic emendato, si pro abstracto *φιλία* concretum *φίλος* substituerimus (id quod facere licet sententiam scriptoris interpretantibus), haec duo *σύμμαχος* et *φίλος* similiter inter se respondere apparebit, ut 1, 16, 9 *ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις*, 1, 71 6, *οὐδὲ φίλων οὐδὲ συμμάχων*, 2, 61, 7 *ὑπὲρ φίλων καὶ συμμάχων*, 3, 29, 7 *φίλοι καὶ σύμμαχοι* composita legimus. Et conferas *συμμαχικὴν καὶ φιλικὴν κοινωνίαν* 2, 37, 10, *εἰς φιλίαν προυκαλεῖτο καὶ συμμαχίαν* 3, 60, 9, *ὑπὲρ τῆς φιλίας καὶ συμμαχίας* 3, 67, 7.

2, 58, 4: *μετ' οὐ πολὺ δὲ στασιάσαντες πρὸς σφᾶς* 181, 6
οἱ Μαντινεῖς cet.] De ecloga codicis V, id est Barberini II, 58, quam in adnotatione citavi, supra p. VIII dictum est.

3, 3, 6: *Φαρνάκην*] Cum *φάρνακαν* vel *φάρνακα* codi- 201, 5
ces exhibeant, iam in priore editione ad *Φαρνάκην*, vulgatam scripturam eamque a me servatam, infra contextum *Φαρνάκαν* adnotaveram, quam coniecturam recepit Buettnerus Wobstius. Sed tamen vulgatam *Φαρνάκην*, quamvis hoc quidem loco forma

in *αν* exiens probabilior sit, propterea etiamnunc retineo, quia in fragmentis librorum XXIV—XXVII ubique *η* traditum est: vide *Φαρνάκης* 24, 8, 1; 25, 2, 1; 27, 17, *Φαρνάκη* 24, 1, 2, *Φαρνάκην* 24, 5, 3; 24, 8, 7. 11; 24, 9, 7; 25, 2, 3. 8. 15; 27, 7, 5.

203, 12 3, 5, 2: *Ἀττάλου*] *αὐτοῦ*, librorum scripturam, defendere conatur M. H. E. Meier *Allgemeine Encyclopädie* sect. III vol. 16 p. 403; at vide Diodori fragmentum Escurialense lib. 31, 32^b ed. Dindorf.

221, 17. 18 3, 21, 2: *Αυτατίου*] In editione priore formam *Αυτάτιος*, quam Vaticani scriptura *αὐτάτιος* haud dubie monstrabat, primo quidem libro (cap. 59, 8; 60, 4; 62, 7) ubique posueram, tertio autem libro cap. 21, 2; 29, 3; 30, 3 cum eodem Vaticano *Λουτάτιος* edideram ac sic etiam cap. 40, 9 scripseram, ubi rursus *αὐτάτιος* Vaticanus praebebat. Sed volumine IV p. 1397 in addendis breviter significavi his quoque locis auctore Dindorfio in Fleckeiseni annal. 1869 p. 126 *Αυτάτιος* restituendum esse. Et consentit Buettnerus Wobstius in iisdem annalibus 1884 p. 114.

223, 5 3, 22, 2: *δυεῖν*] Hanc formam pro vulgata olim *δυοῖν* iam in priore editione, ubicunque per optimos libros id facere licebat, Polybio restitui atque eodem fere tempore in Fleckeiseni annal. 1867 p. 300 veri simillimum esse censui illud quod Naberus Mnemos. vol. VI p. 233 statuerat, nullam omnino huius vocabuli formam nisi *δυεῖν* a scriptore nostro usurpatam esse, quam sententiam postea tamquam novam repetivit Kaelkerus in quaestionibus de elocutione Polybiana p. 233. Cum tamen ego in priore editione et eo quem supra praescripsi loco et 3, 90, 11 ex ipsius Vaticani auctoritate alteram formam *δυοῖν* intactam reliquissem, Dindorfius autem in sua editione usque ad 15, 30, 7 *δυοῖν*, ac tum inde a 15, 36, 3 *δυεῖν* scripsisset, Buettnerus Wobstius praef. p. LXXVIII s. et in Fleckeiseni annal. 1884 p. 115 non dubitavit unam *δυεῖν* ubique restituere. Itaque non ultra cunctatus sum id ipsum, quod olim veri simillimum esse existimavissem, his quoque quos dixi locis in contextum recipere.

242, 11 3, 40, 2: *Τεβέριον*] Quamquam prima huius praenominis syllaba et hic et cap. 41, 2; 68, 6 et 12; 70, 12; 72, 10; 74, 2 in codice A per *ι* exarata est[1]), tamen scripturam *Τεβέριος*, quae in eodem libro cap. 61, 9 et 10; 69, 8 et 11; 70, 1 et 6;

1) Hanc quidem scripturam in Vaticano exstare ad 3, 68, 6 et reliquos deinceps locos diserte in schedis meis adnotavi: ad 3, 40, 2 et 41, 2 eadem ex silentio, ut aiunt, in eo codice inesse proditur.

72, 1; 75, 1, et in F cap. 70, 1 et 6; 72, 1; 74, 2; 75, 1 exstat, Polybio ubique restituendam esse demonstrant Dindorfius in Fleckeiseni annal. 1869 p. 125 s. et W. Dittenberger *Hermes* VI (1872) p. 134.

3, 41, 2: *ὑπὸ τὴν ὡραίαν*] Wunderero librorum scrip- 244, 3
turam *ἐπὶ* restituenti in act. semin. Erlang. IV p. 227 propterea adsentiri non possum, quia non ineuntem aestatem, sed latiore quodam ambitu tempus fere aestivum scriptor ita significasse videtur, ut etiam de vergente aestate cogitare liceat. Sed ut accuratior temporis definitio hoc loco restituatur, suadet Henricus Matzatius litteris a. 1888 d. xxi mensis Febr. ad me datis: „es muss *ἔτι* heissen, *noch bei guter Jahreszeit* (scilicet extremo mense Augusto): *τὴν ὡραίαν* ist Accusativ der Dauer, ganz wie wir sagen *noch diesen Sommer, noch dieses Jahr*". Et conf. eundem *Kritische Zeittafeln für den Anfang des zweiten punischen Krieges*, progr. Weilburg. 1887, p. 4 s.

3, 52, 6: *συλλογιζόμενος δὲ * ὡς δεξάμενος μὲν τὰ* 258, 8
προτεινόμενα cet.] Cum e coniectura, quam codex C praebet, vulgo *συλλογιζόμενος μὲν ὡς εἰ λάβοι τὰ προτεινόμενα* edita essent, Reiskius animadv. ad Graec. auct. IV p. 227 pro *μὲν* emendavit *δὲ*. Sed altius vitium latere cognovit Bekkerus, qui scriptura librorum ABDE innisus lacunam inter *συλλογιζόμενος* et *μὲν* statuit ibique verba *δὲ ὡς δεξάμενος* excidisse censuit. Et similiter Polybius (quem locum in priore editione citavi) 5, 103, 7 s.: *κελεύσας ἐπὶ τούτοις προτείνειν τὴν εἰρήνην τοῖς Αἰτωλοῖς — δεξαμένων δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἑτοίμως* cet. Sed paulo plures litteras, quae quidem in archetypo unius versus spatium occupavissent, excidisse veri simile erat, unde *δὲ νουνεχῶς ὡς δεξάμενος* ego in quaest. Polyb. II p. 8, *δ' Ἀννίβας ὡς δεξάμενος* Buettnerus Wobstius praef. p. LX coniecit. Quodsi verba quae antecedunt *πολὺν μὲν χρόνον ηὐλαβεῖτο* cet. respexeris, primo in mentem veniat *τέλος δὲ* ante *συλλογιζόμενος ὡς δεξάμενος* supplere: at sic duobus locis, non uno, lacuna statuenda esset atque etiam participia *συλλογιζόμενος δεξάμενος* proxime posita male sonarent; ergo in praesentia *συλλογιζόμενος δ' εἰς τέλος ὡς δεξάμενος* temptaverim neque tamen aliud, quod melius conveniat, adhuc quaerendum esse infitier.

3, 52, 6; *εὐλαβεστέρους*] Ad hoc vocabulum Reiskius l. c. 258, 9
aptissime haec adnotavit: „Cogitavi quoque aliquando *ἀβλαβεστέρους, minus nocentes.* sed nil opus ulla mutatione. potest enim voc[abulum] vulgari significatione accipi pro *cautiores,*

timidiores, minus pronos ad damna Hannibali danda.“ Quae cum fugerent Campium in quaest. Polyb. specimine I (progr. Ruppin. 1849), „Cautiores“ inquit p. 11 „hostes plus periculi offerunt. Lege *ἀβλαβεστέρους*, de cuius transitiva vi conferas H[enricum] St[ephanum]“.

260, 24 3, 54, 8: *τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπεβάλετο περιελθεῖν τὰς δυσχωρίας — ἐπιγενομένης δὲ χιόνος — ἀπέστη τῆς ἐπιβολῆς*] Ad hunc locum Ioannes Stich de Polybii dicendi genere (act. semin. Erlang. vol. II) p. 166 s. sic disputat: „De *ἐπεβάλλετο* hoc primum assentior Hultschio, 2, 67, 4 *τὸ μὲν πρῶτον ὑποδεικνύειν ἐπεβάλλετο* defendendum esse ab coniectura Bekkeri ... scribentis *ἐπεβάλετο*. Hoc quoque laudo quod Hu. 3, 48, 11 *εἰς ἣν ἐπεβάλλετο καθιέναι* pro *ἐπεβάλετο* scribendum esse coniecit; sed haud scio an alii quoque loci vehementius desiderent eandem medicinam. Sic 3, 54, 8 *τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπεβάλετο* ... equidem vix dubitaverim quin *ἐπεβάλλετο* sit scribendum; item 3, 86, 3; 95, 4; cf. praeter locos supra laudatos 3, 60, 9 *τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς εἰς φιλίαν προυκαλεῖτο καὶ συμμαχίαν, οὐχ ὑπακουόντων δὲ — τὴν βαρυτάτην πόλιν ἐξεπολιόρκησε*. Dubius autem locus est 3, 41, 3: *οὕτως καταπληκτικῶς ἐπεβάλετο πολεμεῖν καὶ τοιαύτας ἐποιεῖτο παρασκευάς*. Sed cum non desint loci eiusmodi, quibus tamen aoristus sine dubio invenitur, de qua re infra [p. 167] exponemus, in medio relinquenda res est.“ Plurimos ego praeterea locos, quibus imperfectumne an aoristum Polybius posuerit ambiguum videatur, in collectaneis meis congessi; sed alios tamen paene innumerabiles, qui sunt in posterioribus Polybii libris, nondum in disceptationem venisse video; ergo, antequam de omni eo dicendi genere diiudicabitur, illi qui adhuc desiderantur colligendi erunt. Sed in praesentia haec breviter monuerim. Imperfecti vim in verbo *συμβάλλειν* explicavi supra p. XXXVIII s.; tamen aliis id genus locis etiam aoristos et huius verbi et cognati *ἐμβάλλειν* occurrere ibidem docui. Verbi *ἐπιβάλλεσθαι* imperfectum, mox in eadem sententia sequente aoristo, cum libris manu scriptis retinui 2, 67, 4 (quo de loco Stichius mecum consentit); neque tamen me fugit aliis similibus locis aoristum inveniri. Vide 1, 53, 12 s.: *τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τούτους — οὐ προχωρούσης δὲ τῆς ἐλπίδος — ἀπέπλευσαν* (quem locum Stichius reliquit intactum), 2, 51, 2 ss.: *ἐπεὶ δὲ Πτολεμαῖος — Κλεομένει χορηγεῖν ἐπεβάλετο — τότ' ἤδη — ἠνάγκαζε τὰ περιεστῶτα καταφεύγειν ὁμο-*

θυμαδὸν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον (ubi alii aoristi interpositi vel invitis A¹R *ἐπεβάλετο* scribendum esse comprobant). Quibus locis collatis apparet item 3, 54, 8; 3, 86, 3; 3, 95, 4, ubi Stichio medicina vehementius desiderari videbatur, aoristos sanos esse atque integros. Itaque etiam 1, 49, 10, quamquam duo imperfecta statim antecedunt, aoristum *ἐπεβάλετο* servavi et 1, 88, 8; 2, 2, 1; 2, 45, 1 vulgatum *ἐπεβάλοντο* ac 2, 1, 3 *ἐπεβαλόμεθα*, sententiarum quae ibi traduntur ratione habita, retinui, quamvis codex A et partim etiam reliqui imperfecta praebeant. Item 3, 41, 3, quo de loco in medio rem relinquit Stichius, aoristum retinendum esse existimo. Contra 3, 48, 11, quoniam et antecedit imperfectum et sequitur plusquamperfectum, verbum quod in medio legitur *ἐπεβάλλετο* legendum esse, non *ἐπεβάλετο*, meo iure suspicatus sum; neque tamen haec coniectura ita certa esse mihi videbatur, ut eam in contextum recipere auderem.

3, 58, 9: *καταφρονήσαντα τῆς παραδοξολογίας καὶ τερατείας ἑ α υ τ ο ῦ χάριν προτιμῆσαι τὴν ἀλήθειαν*] Ad hunc locum Reiskius animadv. ad Graec. auct. vol. IV p. 230 sic disserit: „cogitavi aliquando *ἑαυτῆς χάριν*. et id videtur quoque Casaubonus coniecisse. id quod eius interpretatio demonstrat. neque inconcinna ea est sententia. *veritati studet, nullius alius rei praeterquam ipsius veritatis gratia.* potest tamen etiam vulgata satis bene defendi, cuius haec erit sententia. spreta vanitate in comminiscendis et venditandis fabulis mirificis et prodigiosis sese iactante, qua id quaerunt illi nugatores, ut non paulo plus, quam alii, sapere atque praestare videantur, veritatem rebus omnibus unam praeferre." Quae cum scripserit, in *ταυτολογίαν* quandam delapsus esse videtur vir alioquin subtilissimus, neque Schweighaeusero persuasit, qui vol. I p. 516 „*ἑαυτῆς*" inquit „utique videtur legendum". Tum Herwerdenus Mnemos. vol. II (a. 1874) p. 76, quasi nemo antea de hoc loco egisset, „corrigatur" inquit „*ἑ α υ τ ῆ ς χάριν προτιμῆσαι τὴν ἀλήθειαν καὶ μηδὲν π α ρ ὲ ξ τ ῶ ν ὄ ν τ ω ν ἡμῖν ἀναγγεῖλαι*". Verum etiam *πάρεξ τῶν ὄντων* Casaubonus iamdudum proposuerat. Denique et vetustiores auctores et Herwerdenum, aequalem ac popularem suum, neglegens Bentenus observat. crit. in Polyb., Lugduni Bat. 1878, p. 30, postquam verba quae 13, 5, 4 leguntur citavit, haec adnotat: „oportet historicum spretis miraculorum figmentis ac portentis ipsam propter se veritatem colere, i. e. Graece *ἑαυτῆς* (non *ἑαυτοῦ*) *χάριν προτιμῆσαι τὴν ἀλήθειαν*." At vero, si *ἑαυτῆς* scriptor posuisset, haec forma a legentibus ad *παραδοξολογίας καὶ*

τερατείας relata esset: quam ambiguitatem ut evitaret, κατὰ σύνεσιν neutrum ἑαυτοῦ praetulit, quasi τὸ τὴν ἀλήθειαν λέγειν sequeretur. Quapropter ne hoc quidem coniicere necesse est, quod aliis forsitan in mentem veniat: τὸ κατὰ τὴν ἀλήθειαν.

265, 15 3, 59, 7: τούτου χάριν ὑπεδεξάμεθα τοὺς κινδύνους [καὶ τὰς κακοπαθείας] τοὺς συμβάντας ἡμῖν ἐν πλάνῃ τῇ κατὰ Λιβύην καὶ κατ' Ἰβηρίαν ἔτι δὲ Γαλατίαν καὶ τὴν ἔξωθεν ταύταις ταῖς χώραις συγκυροῦσαν θάλατταν, ἵνα διορθωσάμενοι cet.] Verborum structuram in codice A eiusque adseculis traditam τοὺς κινδύνους καὶ τὰς κακοπαθείας τοὺς συμβάντας Graecam esse unus, quantum scio, contendere ausus est Kaelkerus quaest. de eloc. Polyb. p. 270, quo quidem loco alia quoque admodum insulse disputata sunt. Rectius Schweighaeuserus (quem Bekkerus in sua editione secutus est neque tamen laudavit) vol. V. p. 614: „τὰς συμβάσας oportuit, quoniam proximum nomen est τὰς κακοπαθείας". Et corruptelam aliquam in hunc locum irrepsisse haud ambigue testatur codex M palimpsestus, in quo non καὶ τάς, sed ἅμα δὲ vel ἔτι δὲ [1]) κακοπαθείας agnovit Heysius. Ergo iam saeculo X (qua aetate palimpsestus ille exaratus est) discrepantia fuit in codicibus duobus, quorum ex altero palimpsestus, altero Vaticanus A derivatus est. Ne multa, in alio quodam vetustiore codice, unde illa quae dixi codicum M et A archetypa originem duxerunt, ad genuina Polybii verba τοὺς κινδύνους τοὺς συμβάντας sive in margine sive inter lineas adsutum erat glossema καὶ τὰς κακοπαθείας, quod cum minutissimis litteris iisque in compendia contractis notatum esset, ab eo quidem librario, qui codicis A archetypum descripsit, recte est intellectum et, ut fieri solebat, in ipsum contextum receptum, ab altero autem, qui palimpsesti archetypum exaravit, in alias similes notas mutatum est, unde porro illa quam Heysius affert scriptura sive ἅμα δὲ sive ἔτι δὲ κακοπαθείας orta est. Itaque ego et in priore editione verba καὶ τὰς κακοπαθείας uncinis inclusi atque infra contextum ad codicis M scripturam breviter adnotavi „quae varietas haud ambigue glossema prodit," et in eadem sententia etiam nunc permaneo. Neque vero unquam fugit me verba sic composita, ut Schweighaeuserus coniecit: τὰς κακοπαθείας καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς συμβάντας cet., cum omnino propter illam verbositatem stili Polybiani propriam tum collatis locis nonnullis similibus com-

1) Conf. mox in eodem Polybii loco vs. 18 ἔτι δὲ Γαλατίαν.

mendari posse[1]). Sed tamen quicunque artem criticam recte exercere studebit, non eas sententias aut verborum compositiones, quas aliis locis quamvis plurimis scriptor adhibuit, sed verba ipsa quoque loco in codicibus tradita vel, si qua in illis corruptela patefacta est, ea verba, quae ex istis mendosae scripturae vestigiis probabiliter restitui possunt, in publicum edet. Et quod ad hunc locum alii adnotaverunt *κακοπαθείας* et *κινδύνους* ac similia saepius a Polybio componi, nonne, quo saepius id factum esse constat, eo facilius a viro grammatico in Polybii historiarum libris vel mediocriter versato ad *κινδύνους* illud *καὶ τὰς κακοπαθείας* adscribi potuit? Praeterea haec quam brevissime addiderim. Verbositatis amantissimum esse Polybium concedo: ne tamen, quod multis locis facere consuevit, idem ubique et, ut aiunt, sine ulla exceptione ab eo observatum esse existimemus[2]). Quin etiam hoc quidem

1) Neque Schweighaeuserus neque Wundererus, qui in actis semin. Erlang. vol. IV p. 235 Schweighaeuseri coniecturam tamquam suam repetivit (conf. *Berliner Philologische Wochenschrift* 1887 p. 1145) hunc locum, quo maxime inniti possent, comparaverunt: *τὰς κακοπαθείας καὶ τοὺς κινδύνους αὐτὸς ἀναδέδεκται τοὺς κατὰ τὴν πολιορκίαν* 2, 2, 9. Accedit alter 11, 28, 9: *ἐγὼ τὰς μὲν κακοπαθείας ὑμῖν καὶ τοὺς κινδύνους πλείους ἢ τοῖς ἄλλοις ἐπέταττον.* Praeterea etiam conferas *ἄνευ πάσης κακοπαθείας καὶ κινδύνου* 4, 38, 9; *ταῖς ἐν τῷ ζῆν κακοπραγίαις καὶ κινδύνοις* 8, 14, 8; *χωρὶς κινδύνου καὶ κακοπαθείας* 12, 27, 4; *καὶ κακοπαθείας καὶ κινδύνου καὶ δαπάνης ἱκανῆς τινος ἀπολυθέντες* 12, 5, 3. Hos quidem locos (praeter 4, 38, 9 et 8, 14, 8) merito in comparationem vocat Guilelmus Jerusalem *Die Inschrift von Sestos und Polybios* in annalium qui inscribuntur *Wiener Studien* volumine I (1879) p. 47 s., idemque quo planius, quo sensu *κακοπάθειαν* Polybius dicere consueverit, declaret, hos quoquo locos citat: *διὰ τῆς αὐτοῦ κακοπαθείας καὶ τόλμης δεινότατος* 4, 8, 3; *πᾶσαν ἐπεδέχοντο δαπάνην καὶ κακοπάθειαν* 10, 28, 4; *τὴν γεγενημένην ἐκ τῶν γεννησάντων ἐπιμέλειαν καὶ κακοπάθειαν περὶ τὰ τέκνα* 6, 6, 3; *ἀναπαύοντες σφᾶς ἐκ τῆς προγεγενημένης κακοπαθείας* 3, 42, 9; *πρὸς τὰς κακοπαθείας ἀλλότριος* 37, 7, 2. Adde insuper *πρωτόπειρα πάσης κακοπαθείας καὶ παντὸς δεινοῦ* 1, 61, 4; *κακῶς ἀπαλλάττοντες ἐκ τῆς προγεγενημένης ἐν τῇ νυκτὶ πορείας καὶ κακοπαθείας καὶ ταλαιπωρίας* 2, 25, 10; *πᾶσαν κακοπάθειαν καὶ μέριμναν ὑπομείνας* 3, 17, 9; *μείζονος δεῖσθαι δαπάνης καὶ κακοπαθείας* 12, 28ᵃ 4 (similiter ac *πολλῆς προσδεῖται ταλαιπωρίας καὶ δαπάνης* 12, 27, 6).

2) Vocabuli *κίνδυνος* nullo accedente synonymo positi novem exempla affert Schweighaeuserus in lexico, quibus ego in praesentia addo: *τοσούτῳ λαμπρότερος ἦν ὁ κίνδυνος* 1, 45, 9; *μέγαν καὶ φοβερὸν αὐτοῖς ὑπολαμβάνοντες ἐπιφέρεσθαι κίνδυνον* 2, 23, 7; *πρὸς τὸν ἐπιφερόμενον κίνδυνον* 2, 64, 7; *εἰς ὁλοσχερῆ κίνδυνον* 2, 67, 2; *εἰς τὸν περὶ τῆς πατρίδος — παρεγένοντο κίνδυνον* 3, 8, 11; *εἰς τοὺς μεγίστους ἦλθε κινδύνους* 3, 14, 2; *παραβόλως διδοὺς αὐτὸν εἰς τοὺς κινδύνους* 3, 17, 8; *συνέβη μεγίστοις αὐτὸν περιπεσεῖν κινδύνοις* 3, 50,

loco multo gravius sola pericula, in quae olim inciderit, quam labores cum periculis commemoravit. Denique (id quod illorum causa commemoro, qui Polybiana esse negant, nisi quae verborum copia abundent) nude et simpliciter scriptor hoc loco *τοὺς κινδύνους τοὺς συμβάντας ἡμῖν* propterea dicere maluit, quoniam longissimam adiecturus erat verborum catenam hance: *ἐν πλάνῃ τῇ κατὰ Λιβύην καὶ κατ' Ἰβηρίαν ἔτι δὲ Γαλατίαν καὶ τὴν ἔξωθεν ταύταις ταῖς χώραις συγκυροῦσαν θάλατταν.*

282, 27 3, 72, 3: *τὸ μὲν πρῶτον ὁρμῇ καὶ προθυμίᾳ περιῆν τὸ πλῆθος*] Sic locum et emendandum esse demonstravi in Fleckeiseni annal. 1867 p. 304 s. et expressi in editione priore. Quo facto Dindorfius, qui in editione sua vulgarem scripturam *ὁρμὴ καὶ προθυμία περὶ τὸ πλῆθος ἦν* intactam reliquerat in iisdem annalibus a. 1869 p. 117 pro mea coniectura *περιῆν* commendavit *περιεγίγνετο*, verbum *ἐπιγενομένης*, quod apud Polybium statim sequitur, minime curans. Mecum facit Buettnerus Wobstius. Wundererus in actis semin. Erlang. IV p. 235 cum alia quae probari non possint de hoc loco disserit, tum miro quodam errore coniecturam Dindorfii *περιεγίγνετο* postea a me receptam esse proclamat. Videas, si placet, addenda mea in vol. IV p. 1397; nunquam mihi in mentem venit languidum istud *περιεγίγνετο*, quod ad similitudinem mei *περιῆν* affinxerat Dindorfius, comprobare, nedum in contextum recipere, et verbum *ἐπιγενομένης* iam tum distinctis litteris una citaveram, ut *περιεγίγνετο* ab eodem loco alienum esse significarem.

288, 25 3, 77, 1: *προῆγε διὰ Τυρρηνίας καὶ κατεστρατοπέδευσε πρὸ τῆς τῶν Ἀρρητίνων πόλεως*] Pro *πρὸ* libri manu scripti *διὰ* exhibent, quod e verbis quae antecedunt prave huc illatum esse adnotaveram in priore editione. Ac tum quidem secundum Suidae glossam *καταστρατοπεδεύω· γενικῇ*, deleto altero *διὰ* commendabam *κατεστρατοπέδευσε τῆς — πόλεως*. Verum in addendis vol. IV p. 1397 cum Schweighaeusero, qui verba *στρατοπεδεύοντα πρὸ τῆς τῶν Ἀρρητίνων πόλεως* 1, 80, 1 contulit, utique hoc quoque loco *πρὸ* inserendum esse censui. Atque adsensus est Krebsius *Präpositionen bei Polybius,* Wirceburgi 1882, p. 66.

1; *τῶν παρατετυχηκότων τοῖς κινδύνοις* 12, 28^{a}, 5. Et confer verba quae 12, 28^{a}, 5 statim sequuntur *τῶν δεινῶν καὶ τῶν ἅμα τούτοις συμβαινόντων*, quae si recte Polybius posuit, non minus recte *τοὺς κινδύνους τοὺς συμβάντας ἡμῖν* cet. scripsit.

3, 81, 10: δι' ὧν εὐχείρωτος ἔσται ὁ προεστὼς τῶν 293, 14
πολεμίων] εὐχείρωτός ἐσθ' ὁ hiatus expellendi causa proposui quaest. Polyb. II p. 5 („ἔστ' ὁ, i. e. ἐστὶν ὁ“ adnotaverat Benselerus p. 221). Contra Dindorfius praef. vol. IV p. v in promptu esse scribit ὁ προεστὼς ἔσται; sed fortasse expungendum esse ὁ προεστὼς τῶν πολεμίων, quo post praecedentia τὸν τῶν ὅλων ἡγεμόνα non admodum opus sit. Buettnerus Wobstius coniecturae meae adsentiens praesentis formam elisam eamque cum accentu acuto edidit ἔσθ' ὁ cet.

3, 82, 9: τὴν Ταρσιμένην καλουμένην λίμνην] Ταρ- 294, 24
σιμέννην per duo ν scribendum esse videtur Frid. Ritschelio in Museo Rhen. vol. XXII p. 605. Reliquis locis Polybius pugnam ad Trasumennum lacum commissam latiore Etruriae appellatione significat: conf. τὸν — κίνδυνον τὸν γενόμενον ἐν Τυρρηνίᾳ 3, 84, 15, τῇ περὶ Τυρρηνίαν μάχῃ 5, 101, 3, τὴν ἐν Τυρρηνίᾳ πρὸς Φλαμίνιον (μάχην) 15, 11, 8, τοῖς κατὰ Τυρρηνίαν ἀγωνισαμένοις 3, 108, 9.

3, 88, 8: Δαυνίαν] Ad hanc scripturam in schedis meis 302, 7
Vaticanis adnotavi „*αυν auf Rasur, zum Teil mit Benutzung der ursprünglichen Schriftzüge, die aber nicht mehr zu lesen sind. Die Correctur scheint nicht von der ersten Hand zu sein.*“ Et earundem litterarum formas αυν ita appinxi, ut particulam quandam notae ν extra rasuram exstare significarem. Tota ν prima librarii manu exarata esse videtur Seeckio eo loco quem in adnotatione citavi. Eiusdem coniecturam Ναρνίαν comprobat Buettnerus Wobstius praef. p. xxvii coll. Ihnii hist. Rom. II p. 181.

3, 109, 1: πρῶτον γὰρ ἡμεῖς ἀμφότεροι πάρεσμεν 326, 14
— ὑμεῖς γε μὴν οὐ μόνον ἑωράκατε cet.] Sic hunc locum iam in priore editione expressi deleta particula μέν, quae post πρῶτον e codice C vulgo addita erat. Quo de dicendi genere cum in Fleckeiseni annalibus anno 1867 p. 305—307 uberius exposuissem, nuper Fridericus Kaelker in quaestionibus de elocutione Polybiana (*Leipziger Studien zur classischen Philologie* III, Lipsiae 1880) p. 288, non curans ea quae iam antea pertractata erant, rem difficillimam tam leviter attigit, ut facere non possem, quin et illa quae annis abhinc XXI disserui, mutatis tamen quibusdam vel verbis vel sententiis, repeterem et, si quae posthac ad eam quaestionem pertinentia invenissem, suo quidque loco adnotarem:

„(α) 3, 109, 1 ist von den früheren Herausgebern mit Unrecht aus C πρῶτον μὲν γὰρ beibehalten worden, während

μὲν mit A und den übrigen Handschriften wegzulassen war. Um dies zu erweisen, scheint es nötig etwas ausführlicher über eine Anzahl von Stellen zu sprechen, in denen *μέν* durch Conjectur, sei es in Handschriften oder in Ausgaben, hinzugefügt worden ist. Vor allem wird als leitender Gesichtspunkt aufzustellen sein, dafs Polybios *μέν*, trotz des folgenden *δέ*, dann wegzulassen pflegt, wenn der Gegensatz schon anderweit mit hinreichender Deutlichkeit hervortritt. Dies zeigt sich zunächst an zwei Stellen, wo in dem einen Glied eine Benennung so ausgedrückt ist, dafs diese den Gegensatz zu der Sache selbst, welche benannt wird, bildet[1]). Sicherlich schrieb Polybios 1, 44, 2 so wie überliefert ist: *καϑορμισϑεὶς ἐν ταῖς καλουμέναις Αἰγούσσαις, μεταξὺ δὲ κειμέναις Λιλυβαίου καὶ Καρχηδόνος ἐπετήρει τὸν πλοῦν.* Zwar fügten Schweighaeuser und Bekker hier ein *μὲν* nach *καλουμέναις* hinzu; doch hat dies Dindorf mit Recht wieder beseitigt. Denn wo, so fragen wir, will man etwa 2, 16, 6: *ὁ δὲ Πάδος ποταμός, ὑπὸ δὲ τῶν ποιητῶν Ἠριδανὸς ϑρυλούμενος, ἔχει* u. s. w., ein *μέν* im ersten Gliede einschieben? Hiernach wird wesentlich modificiert, was Hertlein in den Beiträgen zur Kritik des Diodorus, zweite Hälfte (Wertheim 1865), S. 4 bemerkt".

„(β) Ferner kann *μέν* wegbleiben, wo zwei oder mehrere Glieder durch die ausdrückliche Form der Aufzählung erstens, zweitens oder in ähnlicher Weise einander gegenübergestellt sind. So 1, 43, 8: *Ἀλέξων δὲ πρότερον* [*μὲν* Bekker] *Ἀκραγαντίνοις ἔσωσε διὰ τὴν πίστιν οὐ μόνον τὴν πόλιν — τότε δὲ Καρχηδονίοις αἴτιος ἐγένετο τοῦ μὴ σφαλῆναι τοῖς ὅλοις.* Ähnlich 3, 70, 9: *ϑέλων μὲν πρῶτον* [Bekker und Dindorf stellen um] *ἀκεραίοις ἀποχρήσασϑαι ταῖς τῶν Κελτῶν ὁρμαῖς*, worauf dann weitere Glieder, eingeführt durch *δεύτερον, τρίτον* (beidemal ohne *δέ*), *τὸ δὲ μέγιστον*, folgen. Ferner 3, 109, 1 (dies ist die Stelle, von der wir ausgingen): *πρῶτον* [*μὲν* C] *γὰρ ἡμεῖς ἀμφότεροι πάρεσμεν — ὑμεῖς γε μὴν* u. s. w.[2]). Zu vergleichen ist noch Arrian Anab. 1,

1) Non raro hoc dicendi genere iam Herodotus usus est. Vide 1, 56, 2: *τὴν ὑπὸ τὴν Ὄσσαν τε καὶ τὸν Ὄλυμπον χώρην, καλεομένην δὲ Ἱστιαιῶτιν*, 1, 80, 1: *ἐς τὸν μέγιστον* (*ποταμόν*), *καλεόμενον δὲ Ἕρμον.* Item 3, 106; 7, 155. Et vice versa 1, 96, 1: *ἀνὴρ — τῷ οὔνομα ἦν Δηιόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω.* — Locis Polybianis, qui supra citati sunt, accedit 1, 64, 6: *Ἀμίλκαν — τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον, πατέρα δὲ κατὰ φύσιν Ἀννίβου.*

2) Accedit 6, 25, 3: *πρῶτον ϑώρακας οὐκ εἶχον*, sequentibus

18, 4: *πρόσθεν γράμματα παρ' Ἀλέξανδρον ἔπεμπεν — τότε δὲ* u. s. w."

„(γ) Hiermit sind in Verbindung zu setzen solche Stellen, wo verschiedene Zahlenangaben, gleichsam als die einzelnen Posten einer Summe, zusammengestellt werden. So 12, 26ᵇ, 1: *Γέλωνος ἐπαγγελλομένου τοῖς Ἕλλησι δισμυρίοις πεζοῖς διακοσίαις δὲ ναυσὶ καταφράκτοις βοηθήσειν* (freilich in der Überlieferung nicht ganz sicher, weil es die Anfangsworte eines Fragments sind). Ähnlich 7, 16, 5. 6: *μετὰ δὲ τούτους ἄλλους ἐπελέξαντο τριάκοντα* [*μὲν* Bekker] — *δισχιλίους δὲ* u. s. w.[1]) (δ) Oder es werden zwei kurze Ausdrücke, welche ihrer Bedeutung nach einen selbstverständlichen Gegensatz bezeichnen, unmittelbar einander gegenübergestellt[2]), und zwar zunächst (wie in den eben angeführten Fällen) mit Zahlenangaben. 2, 24, 16: *πεζῶν* [*μὲν* C] *ὑπὲρ τὰς ἑβδομήκοντα*

---

§ 5 verbis *τα δὲ δόρατα* cet., § 7 *τόν γε μὴν θυρεὸν* cet., ubi post *πρῶτον* codex G *μὲν* iniuria addidit.

1) Adde 3, 35, 5: *ἀπεμέρισε — πεζοὺς μυρίους ἱππεῖς δὲ χιλίους*, 4, 63, 7: *συμπαρειληφὼς Ἀκαρνάνων πεζοὺς δισχιλίους ἱππεῖς δὲ διακοσίους* [*μὲν* ante *πεζοὺς* add. BˢCDE, idem post *πεζοὺς* Bekkerus].

2) Rursus, ut modo p. LXVI, Herodotus tamquam vetustissimus auctor huius dicendi generis citandus est, qui 7, 10, 2 *πατρὶ τῷ σῷ ἀδελφεῷ δὲ ἐμῷ Δαρείῳ* et 1, 7, 1 *Κανδαύλης — τύραννος Σαρδίων ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου* scripsit. Similiter idem 8, 23: *τῆς Ἑλλοπίης μοίρης γῆς δὲ τῆς Ἱστιαιώτιδος τὰς παραθαλασσίας κώμας*. Multa etiam Xenopho similiter scripsit, de quo conf. Kruegeri *Griech. Sprachlehre* § 69, 16, 1, Gust. Sauppii lexilogum Xenophonteum v. *μέν*; et de Demosthene, Platone, aliis conf. Rehdantzium in indice ad Dem. or. Phil. p. 254. Polybii locis iis qui supra citati sunt accedunt hi postea a me collecti: 3, 118, 5: *Ῥωμαῖοί γε μὴν τὴν* [*μὲν* add. Bekkerus] *Ἰταλιωτῶν δυναστείαν — ἀπεγνώκεισαν, ἐν μεγάλοις δὲ φόβοις καὶ κινδύνοις ἦσαν* cet., 5, 69, 1: *συμβαίνει καὶ τοῦτον αὐτὸν* (*τὸν τόπον*) *ῥάχει δυσβάτῳ καὶ τραχείᾳ διεζῶσθαι, στενὴν δὲ* [*τε* Casaubonus edidit] *καὶ δυσχερῆ — ἀπολειπούσῃ πάροδον*, 11, 16, 5: *τὸ προειρημένον νῦν, γινόμενον δὲ τότ' ἐπὶ τῆς ἀληθείας*, 5, 37, 11: *τότε γοῦν* [*μὲν οὖν* Bekkerus] *ἐπιγελάσας ὁ Νικαγόρας ἐσιώπησε, μετὰ δέ τινας ἡμέρας* cet., 16, 21, 9: *καθόλου γὰρ ἀνανεύειν οὐκ ᾔδει, τῷ δὲ πρὸς χάριν ὁμιλήσαντι πᾶν — ἐδίδου*, 18, 10, 10: *τῶν ἐκ Θουρίου πεφευγότων κατοικούντων δ' ἐν Ἀμβρακίᾳ*, et paulo post: *φυγὰς ἐκ Θετταλίας κατοικῶν δ' ἐν Στράτῳ*, 29, 27, 8: *βαρυνόμενος* [*μὲν* add. Schweighaeuserus] *καὶ στένων, εἴκων δὲ τοῖς καιροῖς κατὰ τὸ παρόν*, 39, 11, 10: *ὄντας* [*μὲν* add. Valesius] *οἵους εἶπον, ἐπιλαβομένους δὲ προτερήματος*. Denique illud *μόνον* post *ὑπομνήσεως* 3, 109, 7 (quem locum statim p. LXVIII afferam) iniuria a Nabero temptatum esse demonstrat similis sententia 2, 61, 7: *τοὺς λόγῳ καὶ δόγματι μόνον ὑπομείναντας πόλεμον — ἄνδρας ἀγαθοὺς νομίζομεν, τοῖς δὲ καὶ χώρας καταφθορὰν καὶ πολιορκίαν ἀναδεξαμένοις — δωρεὰς τὰς μεγίστας ἀπονέμομεν*.

μυριάδας, ἱππέων δ' εἰς ἑπτὰ μυριάδας, geschützt durch 11, 33, 4: *τῶν πεζῶν κατὰ πρόσωπον, τῶν δ' ἱππέων κατὰ νώτου περιεστώτων*, wo ein Blick auf die vorhergehende Gliederung der Stelle zeigt, dafs die von Reiske vorgeschlagene Einfügung eines *μὲν* unerträglich schwerfällig sein würde. Ein solcher sichtlicher Gegensatz ist aber auch anzunehmen 2, 45, 2: *Ἀντιγόνῳ τῷ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς προεστῶτι* [*μὲν* Bekker und Naber] *Μακεδόνων, ἐπιτροπεύοντι δὲ Φιλίππου* (freilich steht *μὲν* gleich im folgenden Paragraph in einer ähnlichen Verbindung); ferner 3, 109, 7: *ὑπομνήσεως μόνον, παρακλήσεως δ' οὐ προσδεῖ* (Naber Mnemos. VI S. 127 vergleicht 3, 31, 12: *ἀγώνισμα μὲν μάθημα δ' οὐ γίνεται*, und will danach *μὲν* für *μόνον*); 1, 73, 3: *ἀσφαλῶς* [*μὲν* Bekker und Dindorf] *ἐπολιόρκουν τοὺς Ἰτυκαίους καὶ τοὺς Ἱππακρίτας, βεβαίως δὲ τὴν ἐν τῷ Τύνητι στρατοπεδείαν κατεῖχον*, und ganz ähnlich 10, 31, 1: *ἀσφαλῶς* [*μὲν* Naber] *διέβησαν τὰς δυσχωρίας τῷ προειρημένῳ τρόπῳ, βραδέως δὲ καὶ δυσχερῶς*. Ferner gehören hierher die Stellen 3, 32, 5: *διὰ τὸ τὰς* [*μὲν* Bekker] *καταλλήλους τῶν πράξεων παραλείπειν — τῶν δὲ κυριωτάτων μηδὲ ψαύειν αὐτοὺς δύνασθαι*, 5, 76, 1: *ἡτοίμαζε* [*μὲν* Bekker] *τοὺς ἠθροισμένους κατὰ τὴν οἰκίαν, διεσκευάζετο δὲ καὶ καθωπλίζετο*, 6, 58, 7: *Ῥωμαῖοι μεγάλοις* [*μὲν* Bekker] *κατὰ τὰς μάχας περιπεπτωκότες ἐλαττώμασι, πάντων δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐστερημένοι* u. s. w., 9, 36, 10: *πῶς δὲ τούτους* [*μὲν* Reiske, Bekker und Dindorf] *ἀθετεῖν εὐλαβεῖσθε — Φίλιππον δὲ καὶ Μακεδόνας οὐκ ἐντρέπεσθε;*"

„(ε) Es ist klar, dafs von diesen zahlreichen Stellen immer eine die andere schützt, und dafs man jedenfalls sicherer geht, auch hierin der guten Überlieferung zu folgen und vielleicht ein- oder zweimal mit derselben zu fehlen, wo durch Versehen das *μέν* ausgefallen sein mag, als nach einer leicht anzulegenden Schablone möglichst viele *μέν* gegen die Überlieferung in den Text zu bringen. Auch sei es fern von uns zu behaupten, dafs der Schriftsteller bei dieser Auslassung des *μέν* im vordern Gliede eines Gegensatzes einer feststehenden Norm gefolgt sei. Jedenfalls bleibt für ihn, wie für die übrigen Prosaiker, die Regel bestehen, dafs ersichtliche Gegensätze, wie im zweiten Gliede ein *δέ*, so im ersten ein *μέν* haben, und es lassen sich, gegenüber den vorher behandelten Stellen, nicht blofs die gelegentlich im Einschlufs angeführten, sondern noch

viele andere ähnliche Belege beibringen, welche für die Setzung des *μέν*, nicht für seine Auslassung, zeugen. Die letztere beruht, wie gesagt, auf einer von dem sonst gültigen Sprachgebrauche abweichenden Freiheit des Ausdrucks, welche Polybios nach dem Vorgange früherer Schriftsteller einige Male sich gestattet hat, ohne jedoch den Zwang sich aufzuerlegen, in allen derartigen Fällen so zu schreiben. Die Aufgabe der besonnenen Kritik aber ist, eine gewisse Regel auch in der Unbeständigkeit aufzusuchen und das Üble, was in jenem Schwanken liegt, möglichst zu beschränken und zu umgrenzen."

„(ϛ) Zum Schlufs sei noch kurz auf einige Stellen hingewiesen, wo ein Satzteil mit *δέ* so spät folgt, dafs man annehmen kann, Polybios habe zu Anfang des ersten Gliedes, wo *μέν* zu fehlen scheint, noch gar nicht an einen Gegensatz gedacht[1]). So erklären wir 2, 50, 5 f. (Bekker fügt *μὲν* nach *περιχαρὴς* hinzu), 3, 26, 6 f. (Bekker *μὲν* nach *εἰ*, wozu das entsprechende *εἰ δὲ* erst nach einer langen Periode folgt), 9, 16, 2 (Bekker *μὲν* nach *ἱκανὰ* ohne hinreichenden Grund), 10, 37, 5 (*μὲν* nach *Ἀσδρούβας* Reiske und Bekker). Andere Ergänzungen von *μέν*, die noch weniger Wahrscheinlichkeit für sich haben, übergehen wir absichtlich[2])."

3, 117, 3: *ἐκ δὲ τῶν πεζῶν μαχόμενοι μὲν ἑάλωσαν* 337, 4
εἰς μυρίους, οἱ δ' ἐκτὸς ὄντες τῆς μάχης cet.] Intacta haec verba plerique editores reliquerunt, non quod ea sana atque integra esse censerent, sed, opinor, quia nihil aliud, quod satis probabile esse videretur, erat in promptu. Peditum numerum, quibus tum Romanorum exercitus constabat (nam de peditibus solum hoc loco agitur, postquam equitum statim antea mentio facta est), scriptor ipse 3, 113, 5 ad octoginta milia computavit, e quibus hoc loco caesa esse dicit ad septuaginta milia, capta ad decem, effugisse tria tantum milia.

1) Locis qui supra citati sunt accedit 4, 15, 8. 9: *ἐβουλεύσαντο πρός τε Λακεδαιμονίους καὶ Μεσσηνίους — εἰρήνην ἄγειν — πρὸς αὐτοὺς δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς — ἄγειν ἐψηφίσαντο τὴν εἰρήνην* cet., ubi ipsa *ἀνακολουθία* in altera longioris periodi parte demonstrat non opus esse *μὲν*, quod pro *τε* ante *Λακεδαιμονίους* Reiskius inferebat.

2) Inter locos, quibus *μέν* desiderari possit, sed idem tamen non necessarium sit, Kaelkerus l. c. refert 2, 51, 7—52, 1: *τὸ πρῶτον ὑπέρθεσιν ἔσχε τὸ διαβούλιον χάριν τῆς περὶ τῶν πίστεων ἐπισκέψεως. ὁ δὲ Κλεομένης* cet., 3, 43, 7. 8: *τῶν ἐν τοῖς πλοίοις — τῶν δὲ στρατοπέδων ἀμφοτέρων* (ubi utrisque qui dimicare dicuntur plura addita sunt participia, et illis quidem qui in navibus fuerunt haec: *ἁμιλλωμένων μὲν — διαγωνιζομένων δὲ* cet.).

Quos numeros si per se spectamus, nihil sane esse videtur, in quo iure offendamus: nam fere septuaginta milia ac fere decem milia, etiamsi tria insuper milia adduntur, summam efficiunt octoginta fere milium. Ergo equidem neque iis adsentior, qui in numerorum computatione a Polybio erratum esse putant, neque iis, qui in *ἑπτὰ μυριάδων* numero, caesorum scilicet, mendum latere statuunt. Agedum, nulla profecto suspicio orta esset, si alius forte scriptor, rebus in omnibus cum nostro consentiens, verba sic composuisset: *ἐκ δὲ τῶν πεζῶν ἑάλωσαν μὲν εἰς μυρίους, οἱ μὲν μαχόμενοι οἱ δ' ἐκτὸς ὄντες τῆς μάχης*. Sed cum hiatus *μαχόμενοι οἱ δ'* alienum esse appareret a Polybii sermone, quaerendum erat, an forte probari posset hunc hiatus evitandi causa illam quam statim proposui sententiam in eam ipsam formam quam codices exhibent „*μαχόμενοι μὲν ἑάλωσαν εἰς μυρίους, οἱ δ' ἐκτὸς*“ cet. mutavisse. At vero hoc si dicere voluisset, primum, quoniam de summa omnium captivorum ageretur, verba *εἰς μυρίους* non media inter singulas totius summae partes, sed extrema posuisset post *ἐκτὸς ὄντες τῆς μάχης*, neque unquam participio *μαχόμενοι*, quod articulo caret, opposuisset alteram partem cum articulo „*οἱ δ' ἐκτὸς ὄντες τῆς μάχης*“. Ne multa, verba in codicibus tradita, si in illam quam supra proposui sententiam detorqueantur, certe duriora sunt et obscuriora, quam ut Polybio, scriptori accuratissimo et perspicui sermonis studiosissimo, imputari possint. Restat igitur, ut alicubi in ea quae vulgo fertur huius loci scriptura mendum lateat. Iam omnibus e rationibus quae ad verba persananda iniri possunt (quarum nullam equidem intemptatam reliqui), haec mihi demum probabilissima est visa, ut ipse *μυρίους* numerus corruptus esse iudicaretur. Nam quod in iis codicibus Polybianis, qui ad nostram aetatem pervenerunt, omnes fere numeri plenis litteris, non notis, perscripti sunt, non continuo sequitur eundem usum etiam in illis antiquioribus voluminibus, ex quibus haec nostra originem duxerunt, ubique a librariis observatum esse. Testimonio est Matzatii coniectura illa admodum probabilis de notis Γ et ϛ inter se permutatis, de qua et in adnotatione ad 2, 18, 9 et in hac praefatione (p. LI s.) breviter est commemoratum. Itaque si hoc in quo haeremus loco olim notas ЄIC͵A͵H^οι ΔЄKTOC cet. exaratas fuisse supponimus, insolentior haec scriptura facillime in ductus ЄIC A M̆ (υ supra M) OI ΔЄKTOC abire potuit; denique e notis A M̆ (υ supra M), id est *μίαν μυριάδα*, quivis li-

brarius vel mediocriter in sermone Polybiano versatus *μυρίους*, id quod nunc vulgatum est, efficere debebat. Sed ab ipso Polybio, quantum quidem videre in nobis fuit, hi captivorum numeri positi sunt; *μαχόμενοι μὲν ἑάλωσαν εἰς χιλίους, ὀκτακισχίλιοι δ' ἐκτὸς ὄντες τῆς μάχης*. Et *ὀκτακισχίλιοι* quidem, numerum ab ipso scriptore paulo post (§ 11 coll. § 8) traditum, e codicum scriptura *οἱ* elicuit Campius in quaest. Polyb. spec. I, progr. Greiffenb. 1849, p. 13, intactum autem post *μαχόμενοι μὲν ἑάλωσαν* numerum *εἰς μυρίους* reliquit. At sic summa eorum qui et in pugna et post pugnam capti essent, ad duodeviginti milia augeretur, id quod absurdum esse recte demonstrat Schemannus eo libello quem statim citaturus sum. Itaque *χιλίους*, nostra coniectura, non solum ratione illa palaeographica, verum reapse etiam commendatur, nam neque nullos omnino e septuaginta milibus in pugna captos esse credibile est, neque multos fuisse dicere audeas, ac summa etiam 1000 + 8000 + 3000 + fere 70 000 probabiliter comprehenditur octo fere myriadum numero, quem alio loco scriptor tradidit.

Haec postquam paulo uberius, sicut necesse erat, exposui, brevius aliorum virorum doctorum vel interpretationes vel coniecturas percensebo. Non moror Perottum, qui, cum locum sic interpretatus sit „ex pedestribus autem copiis circiter decem millia in potestatem hostium vivi pervenere, vix tria millia fugerunt“, et *μαχόμενοι μὲν* et *οἱ δ' ἐκτὸς ὄντες τῆς μάχης* omisit, id est omnem Graecorum verborum difficultatem transsiluit potius quam expedivit. Et conferas illa quae Casaubonus sub finem praefationis suae (fol. *u*, I ss.) de Perotti licentia adeo effrenata, ut nullum persaepe Graeci idiomatis in Latina eius versione vestigium appareat, ac praecipue de verbis plurimis ac sententiis vel propter inscitiam, vel quia sic commodius esse videretur, praetermissis, aptissime disserit. Ipse autem Casaubonus p. 267 A (quem Schweighaeuserus secutus est) in interpretatione Latina e peditibus pugnantes captos esse ad decem milia, sed eos huic proelio non interfuisse significat. Quam sententiam si Polybius declarare voluisset, omissis verbis *μαχόμενοι μὲν* sic fere scripsisset: *ἑάλωσαν μὲν εἰς μυρίους οἵ γ' ἐκτὸς ὄντες τῆς μάχης*, id quod mihi olim non improbabile videbatur, et de *γέ* quidem particula conferri poterant illa quae supra ad 1, 72, 3 praefatus sum. Haec igitur verba, quamquam ab ipso Polybio profecta esse affirmare non ausim, tamen et Graeca erant ne-

que Polybii stilo indigna; at vero non perinde dicere licet de Hermanni Hesselbarthii coniectura, quam in dissertatione inaugurali de pugna Cannensi Gottingae 1874 p. 9 s. proposuit his verbis: „satisfacit, ni fallor, loco *ου δ' ἐκτος ὄντες τῆς μάχης*". Et haec quidem typotheta dedit, quae primum ex sententia auctoris corrigenda sunt in *οὐ δ' ἐντὸς* cet. At ne sic quidem Graeca facta est oratio, nam neque *οὐ δ'* ferri potest neque coniunctum *οὐδ'* ad hunc locum conveniat neque *ἐντὸς τῆς μάχης εἶναι* scribere unquam Polybius in animum induxisset. Item in dissertatione inaugurali Ludovicus Schemannus Bonnae 1875 p. 20 locum sic restituendum esse suspicatur: „*μαχόμενοι μὲν ἑάλωσαν οὐδένες* — sive *ὀλίγοι* —, *οἱ δ' ἐκτὸς ὄντες τῆς μάχης εἰς μυρίους*". Ergo numerus *εἰς μυρίους* ad finem sententiae delatus est, et in priore membro utrum *οὐδένες* an *ὀλίγοι* legamus, optio datur. Mitto *οὐδένες*, quod Polybio in mentem venire non potuit eo ipso tempore quo singulas partes, quibus tota illa octo myriadum summa compleretur, enumeraturus erat. Alterum autem, quod Schemannus coniecit, *ὀλίγοι*, non ita est improbabile, dummodo sermonem vere Polybianum eundemque ab omni hiatu orationis alienum restituamus hunc in modum: *ὀλίγοι παντελῶς, οἱ δ' ἐκτὸς ὄντες* cet. Nam sic Polybius 3, 116, 6; 14, 8, 13 et 15, 14, 8, ac similiter *βραχὺ παντελῶς* 1, 2, 4 et 1, 4, 10 scripsit[1]). Sed ut hoc *ὀλίγοι παντελῶς* non abhorret a veri similitudine, tamen propius ad verum accedere videtur illa loci emendandi ratio, quam initio proposui.

Cum haec altera primi voluminis Polybiani recensio una cum praefatione paene ad finem perducta esset, Buettnerus Wobstius observationes nonnullas ad hos tres Polybii libros compendiatim adnotatas, sed ab ipso nondum in publicum editas, benevolentissime mihi tradidit, quo in apparatu multa quidem, ut consentaneum erat, inveni, quae ipse iam antea eadem ratione vel correxeram vel addideram; sed pauca praeterea, quae me fugerant, grato animo ad adnotationem meam augendam atque ornandam converti. Sequitur singulorum locorum brevis conspectus.

---

1) Non me fugit etiam *τελέως ὀλίγοι*, velut 1, 34, 7; 2, 20, 3; 2, 70, 3, inveniri, sed *παντελῶς*, ut propria significatione gravius, ita ad hunc de quo agimus locum aptius est.

1, 62, 2: πολεμήσειαν, quod in priore editione correxi, iam dudum emendaverat vir ille doctus quem nota *Re* significavi. Huius igitur notam pro *Hu* inserui in hanc alteram recensionem. 1, 73, 2: παρεσκεύαζον] Naberi coniecturam κατεσκεύαζον olim silentio praeteritam iam in adnotatione commemoravi. 2, 4, 5: βεβαιουμένους] Addidi Schweighaeuseri coniecturam βεβαιουμένως, quae in illius lexico Polybiano latuerat. 2, 21, 9: ποιήσασθαι] Madvigium ποιήσεσθαι coniecisse in addendis ad. h. l. (vol. IV. prioris editionis) adnotaveram. Et huius quidem adversariorum volumen I anno 1871 prodiit. Sed paulo ante idem in medium attulerat Campius, quem iam in hac altera editione laudavi. 2, 38, 9: καὶ αἰτίαν] καὶ παραίτιον legendum esse sibi videri *BW* mecum communicavit. 2, 50, 11: προσελθὼν] De προελθὼν, Naberi coniectura, Schweighaeuserum ad 2, 2, 10 conferendum esse idem monuit. 2, 66, 6: καὶ Κρῆτας] καὶ τοὺς Ἠπειρώτας, coniecturam e Schornii sententia concinnatam, idem mihi tradidit, quam, si videretur, commemorarem. 3, 61, 4: σαφεστέρως, quod in editione priore restitui, iam a Scaligero correctum esse me fugerat. 3, 81, 11: κατὰ τὰς ἐπιβολὰς καὶ συλλογισμοὺς] hunc locum ad disputationem, quam supra p. XLV s. ad 1, 40, 7 institui, addidit *BW*. 3, 90, 2: καθάπαξ, Dindorfii coniecturam, monente *BW* recepi in hanc alteram editionem. 3, 99, 9: ἐπικειμένας] Coniecturam προκειμένας suo nomine Bekkerus adnotaverat, sed eandem iam a Reiskio propositam esse monuit Buettnerus Wobstius.

Restat ut eidem viro amicissimo iustam gratiam propterea referam, quod huius alterius editionis plagulas typis modo expressas perlegit et, si quae leviora typothetae menda oculos meos fugissent, diligenter adnotavit.

Scribebam Dresdae mense Martio a MDCCCLXXXVIII.

CORRIGENDA.

Praefationis paginae numerus XLV falso LXV expressus est. Ibidem p. XXXVI vs. 14 exitus *ν* verbi *Συϱακοσίων* editore invito alienum in locum transmigravit: restituas *κατεκτήσατο τὴν Συϱακοσίων*.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α Ι.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ Α.

Εἰ μὲν τοῖς πρὸ ἡμῶν ἀναγράφουσι τὰς πράξεις παραλελεῖφθαι συνέβαινε τὸν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἱστορίας ἔπαινον, ἴσως ἀναγκαῖον ἦν τὸ προτρέπεσθαι πάντας πρὸς τὴν αἵρεσιν καὶ παραδοχὴν τῶν τοιούτων ὑπομνημάτων διὰ τὸ μηδεμίαν ἑτοιμοτέραν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις διόρθωσιν τῆς τῶν προγεγενημένων πράξεων ἐπιστήμης. ἐπεὶ δ᾽ οὔ τινες 2
οὐδ᾽ ἐπὶ ποσόν, ἀλλὰ πάντες ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀρχῇ καὶ τέλει κέχρηνται τούτῳ, φάσκοντες ἀληθινωτάτην μὲν εἶναι παιδείαν καὶ γυμνασίαν πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας μάθησιν, ἐναργεστάτην δὲ καὶ μόνην διδάσκαλον τοῦ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν τὴν τῶν ἀλλοτρίων περιπετειῶν ὑπόμνησιν, δῆλον ὡς οὐδενὶ μὲν ἂν δόξαι καθήκειν περὶ τῶν καλῶς καὶ πολλοῖς εἰρημένων ταυτολογεῖν, ἥκιστα δ᾽ ἡμῖν. αὐτὸ γὰρ 4
τὸ παράδοξον τῶν πράξεων, ὑπὲρ ὧν προῃρήμεθα γράφειν, ἱκανόν ἐστι προκαλέσασθαι καὶ παρορμῆσαι πάντα καὶ νέον καὶ πρεσβύτερον πρὸς τὴν ἔντευξιν τῆς πραγματείας. τίς γὰρ οὕτως ὑπάρχει φαῦλος ἢ ῥᾴθυμος ἀνθρώ- 5

---

1. 2. ΠΟΛΥΒΙΟΥ | ΙΣΤΟΡΙΩΝ Ā A, *πολυβίου μεγαλοπολίτου ἱστοριῶν πρώτη* C, *πολυβίου ἱστοριῶν λόγος πρῶτος* DE 3. inc. $\mathrm{F^r}$ fol. 1: *τῆς πολυβίου ἐπιτομῆς λόγος ᾱος* + *εἰ μὲν τοῖς* cet. (codicis folia primum et secundum a recentiore manu suppleta sunt: v. praef.) *ἀναγράφουσι* AR, *ανα**γράφουσι* $\mathrm{F^r}$, *ἀναγεγραφόσι* coni. *Di* 45 s., *ἀναγράψασι Sca* 5. *ἂν* post *ἴσως* invitis libris a principe editore reliquisque additum delevit *Be*, revocant *Na* 134 *Di* 46 13. inc M: *τῆς τύχης* 15. *ἂν* om. M *δόξαι* AMR, *δόξῳ* $\mathrm{F^r}$, (sed *αι* super *ω* add. alia manus recentior 16. *ταυτολογεῖν* AMR, *παλιλογεῖν* $\mathrm{F^r}$ *ἥκιστα*** | *δ᾽* $\mathrm{F^r}$ 17. *προειρήμεθα* M 18. *καὶ παρακινῆσαι* $\mathrm{F^r}$ 20. *ῥᾴθυμος* $\mathrm{M^s}$, *ράθυμος* A, *ῥάθυμος* R

πων, ὃς οὐκ ἂν βούλοιτο γνῶναι πῶς καὶ τίνι γένει πολι-
τείας ἐπικρατηθέντα σχεδὸν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμέ- 2
νην ἐν οὐχ ὅλοις πεντήκοντα καὶ τρισὶν ἔτεσιν ὑπὸ μίαν
ἀρχὴν ἔπεσε τὴν Ῥωμαίων; ὃ πρότερον οὐχ εὑρίσκεται
6 *γεγονός. τίς δὲ πάλιν οὕτως ἐκπαθὴς πρός τι τῶν ἄλλων*
θεαμάτων ἢ μαθημάτων, ὃς προυργιαίτερον ἄν τι ποιή-
σαιτο τῆσδε τῆς ἐμπειρίας;

2 *Ὡς δ᾽ ἔστι παράδοξον καὶ μέγα τὸ περὶ τὴν ἡμετέραν*
ὑπόθεσιν θεώρημα, γένοιτ᾽ ἂν οὕτως μάλιστ᾽ ἐμφανές, εἰ
τὰς ἐλλογιμωτάτας τῶν προγεγενημένων δυναστειῶν, περὶ
ἃς οἱ συγγραφεῖς τοὺς πλείστους διατέθεινται λόγους, πα-
ραβάλοιμεν καὶ συγκρίναιμεν πρὸς τὴν Ῥωμαίων ὑπεροχήν.
2 *εἰσὶ δ᾽ αἱ τῆς παραβολῆς ἄξιαι καὶ συγκρίσεως αὗται.*
Πέρσαι κατά τινας καιροὺς μεγάλην ἀρχὴν κατεκτήσαντο
καὶ δυναστείαν· ἀλλ᾽ ὁσάκις ἐτόλμησαν ὑπερβῆναι τοὺς
τῆς Ἀσίας ὅρους, οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ἀλλὰ καὶ περὶ
3 *σφῶν ἐκινδύνευσαν. Λακεδαιμόνιοι πολλοὺς ἀμφισβητή-*
σαντες χρόνους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας, ἐπειδή
ποτ᾽ ἐκράτησαν, μόλις ἔτη δώδεκα κατεῖχον αὐτὴν ἀδήρι-
4 *τον. Μακεδόνες τῆς μὲν Εὐρώπης ἦρξαν ἀπὸ τῶν κατὰ*
τὸν Ἀδρίαν τόπων ἕως ἐπὶ τὸν Ἴστρον ποταμόν, ὃ βραχὺ
5 *παντελῶς ἂν φανείη μέρος τῆς προειρημένης χώρας· μετὰ*
δὲ ταῦτα προσέλαβον τὴν τῆς Ἀσίας ἀρχήν, καταλύσαντες
τὴν τῶν Περσῶν δυναστείαν. ἀλλ᾽ ὅμως οὗτοι, πλείστων
δόξαντες καὶ τόπων καὶ πραγμάτων γενέσθαι κύριοι, τὸ
πολὺ μέρος ἀκμὴν ἀπέλιπον τῆς οἰκουμένης ἀλλότριον·

---

1. *πολιτείας* AMR, *καὶ πολιτεία* F[r] 3. *ἐν οὐχ* M (conf. Cobetum Mnemos. XI 401), *οὐχ* AF[r]R, *οὐδ᾽ Di*, *ἐν οὐδ᾽* Polybius 6, 1, 3, *ἐν οὐδὲ* Zosimus 1, 1, 1, hunc locum liberius citans *ὅλως* M 8. *ἔστι τι* vel *ἔτ᾽ ἐστὶ* incerta scriptura in M *τὸ* A[2] MR, *τι* A[1], *τί* F[r] 9. *γέ|||τ᾽ ἄν*, tribus litteris evanidis, F[r] *οὕτως* AF[r], *οὕτω* M[s]R[s] et sic infra ubicunque ante consonas ex A *οὕτως* editum est *μάλιστα* AR vulgo ante *BW* 10. *ἐλλογιμωτάτας* AR, item F[r] correctus ex *ἐλογιμωτάτας*, *ἐλλογιμωτάτους* M 11. *διατέθεινται* AMR, item F[r] correctus e *διατέθηνται* *παραβάλοιμεν* M, *παραβάλλοιμεν* AF[r]R 13. *αὗται*: desinit M 18. *ἡγεμονείας* A 19. *ἐπεκράτησαν* D *κατεῖχον Ur* 149[a], *κατεῖδον* AF[r]R, *κατέσχον Be* 21. *τῶν ἀδρίαν τόπον* F[r], corr. eadem manus 26. *ἀκμὴν ἀπέλειπον* AF[r]E, *ἀπέλι-*

2, 26]

Σικελίας μὲν γὰρ καὶ Σαρδοῦς καὶ Λιβύης οὐδ' ἐπεβάλοντο καθάπαξ ἀμφισβητεῖν, τῆς δ' Εὐρώπης τὰ μαχιμώτατα γένη τῶν προσεσπερίων ἐθνῶν ἰσχνῶς εἰπεῖν οὐδ' ἐγίνωσκον. 6
Ῥωμαῖοί γε μὴν οὐ τινὰ μέρη, σχεδὸν δὲ πᾶσαν πεποιημένοι τὴν οἰκουμένην ὑπήκοον αὑτοῖς, ἀπαραμίλλητον μὲν τοῖς πρότερον *οὖσιν, ἀνυπέρβλητον* δὲ καὶ 7
3 *τοῖς* ἐπιγινομένοις ὑπεροχὴν κατέλιπον τῆς αὑτῶν *δυναστείας . . . . . . μὲν τὰ ὅλα διὰ τῆς . . . .* γραφῆς *ἐξέσται* 8
σαφέστερον κατανοεῖν, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ πόσα καὶ πηλίκα συμβάλλεσθαι πέφυκε τοῖς φιλομαθοῦσιν ὁ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας τρόπος.

Ἄρξει δὲ τῆς πραγματείας ἡμῖν τῶν μὲν χρόνων ὀλυμπιὰς ἑκατοστή τε καὶ τετταρακοστή, τῶν δὲ πράξεων παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ὁ προσαγορευθεὶς συμμαχικὸς πόλεμος, ὃν πρῶτον ἐξήνεγκε μετ' Ἀχαιῶν πρὸς Αἰτωλοὺς Φίλιπ- 3

πον ἀκμὴν C 1. *λυβύης* Fr 2. *δὲ* Rs 3. *ἰσχνῶς*] *σχεδὸν ὡς* coni. *Di* (at vide *Hu* praef. ad h. l.) 4. *δὲ* om. Fr 5. *περιειλημμένοι* Fr 5 — pag. 4, 12. locos lacunosos sic exaravit librarius codicis A

	fol. 1 vers. col. 2 ult.		fol. 2 rect. col. 2 v. 2.	
	οἰκουμένην ὑπήκοον αὐ		*χρόνοις ὡσὰν εἰ σποράδας*	
	τοῖσ	*τὸν μὲν*	*εἶναι συνέβαινε*	*τῆσ*
	τοῖσ	*σιναν*	*οἰκουμένης πρα*	
	ὑπε	*τοῖσ*	*το καὶ τὰσ ἐπιβουλὰσ*	
	ἐπιγι	*οχὴν*		*δε συντελείασ*
	κα	*δυ*	*αὐτ*	*καὶ κα*
	ναστ	*μεντο*	*τα τὸ*	*ειν ἐ*
fol. 2.	*λαδιατ*		*καστα*	*ενων*
	φῆσ ἐξέσται σαφέστερον κα		*ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν*	

5. *ἀπαραμίλλητον Be, ἀνυπόστατον BW* 6. *πρότερον οὖσιν*] . . . . *σιν* A (R), om. Fr, *πρότερον* J. F. C. Campe progr. Greiffenberg. 1855 p. 4, *οὖσιν Ur* 149a, *ὑπάρχουσι πᾶσιν BW* *ἀνυπέρβλητον Ur, αν | ὑπε* . . . . A (R), om. Fr *δὲ καὶ*] *δὲ Ur, καὶ Hu, δ' ἀκμὴν* Campius 7. *ἐπιγινομένοις Ca* *ὑπεροχὴν κατέλιπον Ur* *τῆς αὑτῶν* Campius *δυναστείας Ur* 8. . . . . . .] *ὧν Ur, τούτων Ca, περὶ ὧν Hu, περὶ δὲ τοῦ BW* *μὲν τὰ*] *μεν το* AC et, ut videtur, B, *μὲν τὸ* FrDE, *μέν τοι τὰ Ur* *ὅλα Hu, λα* ABD, om. Fr (in quo etiam proxima usque ad *σαφέστερον*, nullo spatio relicto, desunt), *πολλὰ Ur* *διατ* . . . . | *φῆς* A (BD), *διὰ τῆς γραφῆς Ur, διὰ τῆσδε τῆς ξυγγραφῆς Ca, διὰ τῆς ἡμετέρας γραφῆς Hu, ἐκ τῆς γραφῆς BW, δι' αὐτῆς τῆς συγγραφῆς* Stichius *Philologischer Anzeiger* XIII 828 9. inc. M: *Εἰρήσεται δὲ πόσα καὶ πηλίκα* 10. 11. *τῆς ἱστορικῆς πραγματείας* M 13. *τε* del. *Di* 48 (librorum scripturam tuetur Kaelkerus de eloc. Polyb. p. 287) 14. *συμαχικὸς* Fr, corr. altera m. 15. *πρῶτος* M

πος Δημητρίου μὲν υἱὸς πατὴρ δὲ Περσέως, παρὰ δὲ τοῖς
τὴν Ἀσίαν κατοικοῦσιν ὁ περὶ Κοίλης Συρίας, ὃν Ἀντίο-
χος καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλή-
2 λους, ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Λιβύην τόποις
ὁ συστὰς Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις, ὃν οἱ πλεῖστοι προσ-
αγορεύουσιν Ἀννιβιακόν. ταῦτα δ' ἐστὶ συνεχῆ τοῖς τε-
3 λευταίοις τῆς Ἀράτου Σικυωνίου συντάξεως. ἐν μὲν οὖν
τοῖς πρὸ τούτων χρόνοις ὡσανεὶ σποράδας εἶναι συνέ-
βαινε τὰς τῆς οἰκουμένης πράξεις διὰ τὸ καὶ κατὰ τὰς
ἐπιβολὰς μὲν ἔτι δὲ συντελείας αὐτῶν, ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ
4 τοὺς τόπους διαφέρειν ἕκαστα τῶν πεπραγμένων· ἀπὸ δὲ 4
τούτων τῶν καιρῶν οἱονεὶ σωματοειδῆ συμβαίνει γίνεσθαι
τὴν ἱστορίαν, συμπλέκεσθαί τε τὰς Ἰταλικὰς καὶ Λιβυκὰς
πράξεις ταῖς τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς, καὶ
5 πρὸς ἓν γίνεσθαι τέλος τὴν ἀναφορὰν ἁπάντων. διὸ καὶ
τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτῶν πραγματείας ἀπὸ τούτων πεποιή-
6 μεθα τῶν καιρῶν· τῷ γὰρ προειρημένῳ πολέμῳ κρατή-
σαντες Ῥωμαῖοι Καρχηδονίων, καὶ νομίσαντες τὸ κυριώ-
τατον καὶ μέγιστον μέρος αὐτοῖς ἠνύσθαι πρὸς τὴν τῶν
ὅλων ἐπιβολήν, οὕτως καὶ τότε πρῶτον ἐθάρρησαν ἐπὶ
τὰ λοιπὰ τὰς χεῖρας ἐκτείνειν καὶ περαιοῦσθαι μετὰ
δυνάμεως εἴς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν
τόπους.

---

2. *οἰκοῦσιν* M (conf. 1, 6, 8) *τῆς* ante *Κοίλης* add. M 4. *καὶ λιβύην* AMF^rR, *καὶ τὴν λιβύην* A^1 in marg. B 7. *Ἀράτου Hu* auctore *Rei* 7 (conf. praef. ad h. l.), *παρὰ τοῦ* AMF^rR 8. *εἶναι* hoc loco omissum ponit M post *οἰκουμένης* 9. *τὰς* om. AF^rB in lacuna *πράξεις* MC, *πρα . . .* AF^rR *διὰ τὸ Ur* 149^a, *. . . το* AR, om. MF^rE *κατὰ* add. *Ca* 10. *ἐπιβολὰς* M^s CD^2, item F^r ex *ἐπ********, *ἐπιβουλὰς* AR 10. 11. *ἐπιβολας αὐτῶν καὶ τὰς συντελείας. ἀπὸ δὲ* M omissis reliquis 10. *μὲν Hu* coll. 1, 81, 11. 4, 30, 3 *ἔτι Ur* *αὐτῶν* M *Ur*, *αὐτ . .* AR, *αυ* F^r *ὁμοίως δὲ Ur* 11. *τοὺς τόπους διαφέρειν Ur*, *τὸ . . . . ειν* AF^rR *τῶν πεπραγμένων Ur* 149^b, *. . . . . ενων* AR, om. F^r 12. *γίνεσθαι* MF^r, *γίγνεσθαι* AR (vide praef.) 15. *γίνεσθαι* M$F^r$$B^s$C, *γίγνεσθαι* ADE 16. *αὐτῶν* A$M^s$$F^r$R, corr. *Hu* (conf. Fleckeiseni annal. 1858 p. 813 s.) 17. *τῶν καιρῶν*: des. F^r 20. *ἐπιβολήν* A^2MR, *ἐπιβουλήν* A^1DE^1 *ἐθάρσησαν* AMR, corr. Kaelkerus de eloc. Polyb. p. 233 21. *περεοῦσθαι* A 22. *δυνάμεων* C

4, 14]

Εἰ μὲν οὖν ἡμῖν ἦν συνήθη καὶ γνώριμα τὰ πολιτεύ- 7
ματα τὰ περὶ τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς ἀμφισβητήσαντα, ἴσως
οὐδὲν ἂν ἡμᾶς ἔδει περὶ τῶν πρὸ τοῦ γράφειν, ἀπὸ ποίας
προθέσεως ἢ δυνάμεως ὁρμηθέντες ἐνεχείρησαν τοῖς τοιού-
τοις καὶ τηλικούτοις ἔργοις. ἐπεὶ δ' οὔτε τοῦ Ῥωμαίων 8
οὔτε τοῦ Καρχηδονίων πολιτεύματος πρόχειρός ἐστι τοῖς
πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἡ προγεγενημένη δύναμις οὐδ' αἱ
πράξεις αὐτῶν, ἀναγκαῖον ὑπελάβομεν εἶναι συντάξασθαι
ταύτην καὶ τὴν ἑξῆς βύβλον πρὸ τῆς ἱστορίας, ἵνα μηδεὶς 9
ἐπιστὰς ἐπ' αὐτὴν τὴν τῶν πραγμάτων ἐξήγησιν τότε δια-
πορῇ καὶ ζητῇ ποίοις διαβουλίοις ἢ ποίαις δυνάμεσι καὶ
χορηγίαις χρησάμενοι Ῥωμαῖοι πρὸς ταύτας ὥρμησαν τὰς
ἐπιβολὰς δι' ὧν καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάττης τῆς καθ'
ἡμᾶς ἐγένοντο πάσης ἐγκρατεῖς, ἀλλ' ἐκ τούτων τῶν βύ- 10
βλων καὶ τῆς ἐν ταύταις προκατασκευῆς δῆλον ᾖ τοῖς ἐν-
τυγχάνουσιν ὅτι καὶ λίαν εὐλόγοις ἀφορμαῖς χρησάμενοι
πρός τε τὴν ἐπίνοιαν ὥρμησαν καὶ πρὸς τὴν συντέλειαν
5 *ἐξίκοντο τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς καὶ δυναστείας. τὸ γὰρ τῆς* 4
ἡμετέρας πραγματείας ἴδιον καὶ τὸ θαυμάσιον τῶν καθ'
ἡμᾶς καιρῶν τοῦτ' ἔστιν ὅτι, καθάπερ ἡ τύχη σχεδὸν
ἅπαντα τὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα πρὸς ἓν ἔκλινε μέρος
καὶ πάντα νεύειν ἠνάγκασε πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκο-
πόν, οὕτως καὶ δεῖ διὰ τῆς ἱστορίας ὑπὸ μίαν σύνοψιν
ἀγαγεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσι τὸν χειρισμὸν τῆς τύχης, ᾧ κέ-
χρηται πρὸς τὴν τῶν ὅλων πραγμάτων συντέλειαν. καὶ 2
γὰρ τὸ προκαλεσάμενον ἡμᾶς καὶ παρορμῆσαν πρὸς τὴν
ἐπιβολὴν τῆς ἱστορίας μάλιστα τοῦτο γέγονεν, σὺν δὲ
τούτῳ καὶ τὸ μηδένα τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιβεβλῆσθαι τῇ
τῶν καθόλου πραγμάτων συντάξει· πολὺ γὰρ ἂν ἧττον
ἔγωγε πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐφιλοτιμήθην. νῦν δ' ὁρῶν 3

1. *ἦν* post *γνώριμα* ponit M 8. *ὑπέλαβον* M 9. *βίβλον* M^{s}R^{s} (conf. praef. ad h. l.) 10. *ἐπιστὰς* om. M 14. *πάσης* om. M *βύβλων* A et, ut videtur, B (e quo *κύκλων* enotavit *Gro*), *βίβλων* M^{s}R^{s} 17. *καὶ τῆς πρὸς τὴν* M 20. *τοῦτό ἐστιν* AR vulgo ante *BW* 23. *δεῖ* add. *Hu* auctore Campio (conf. praef.) *ὑπὸ δὲ μίαν* M 24. *ψυχῆς* B 27. *γέγονε* MR^{s} 30. *ἐφιλοτιμήθην*: des. M

τοὺς μὲν κατὰ μέρος πολέμους καί τινας τῶν ἅμα τούτοις πράξεων καὶ πλείους πραγματευομένους, τὴν δὲ καθόλου καὶ συλλήβδην οἰκονομίαν τῶν γεγονότων, πότε καὶ πόθεν ὡρμήθη καὶ πῶς ἔσχε τὴν συντέλειαν, ταύτην οὐδ' ἐπιβαλόμενον οὐδένα βασανίζειν, ὅσον γε καὶ ἡμᾶς εἰδέναι,
4 *παντελῶς ὑπέλαβον ἀναγκαῖον εἶναι τὸ μὴ παραλιπεῖν μηδ' ἐᾶσαι παρελθεῖν ἀνεπιστάτως τὸ κάλλιστον ἅμα καὶ*
5 *ὠφελιμώτατον ἐπιτήδευμα τῆς τύχης. πολλὰ γὰρ αὕτη καινοποιοῦσα, καὶ συνεχῶς ἐναγωνιζομένη τοῖς τῶν ἀνθρώπων βίοις, οὐδέπω τοιόνδ' ἁπλῶς οὔτ' εἰργάσατ'*
6 *ἔργον οὔτ' ἠγωνίσατ' ἀγώνισμα, οἷον τὸ καθ' ἡμᾶς. ὅπερ ἐκ μὲν τῶν κατὰ μέρος γραφόντων τὰς ἱστορίας οὐχ οἷόν τε συνιδεῖν, εἰ μὴ καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας πόλεις τις κατὰ μίαν ἑκάστην ἐπελθών, ἢ καὶ νὴ Δία γεγραμμένας χωρὶς ἀλλήλων θεασάμενος, εὐθέως ὑπολάβοι κατανενοηκέναι καὶ τὸ τῆς ὅλης οἰκουμένης σχῆμα καὶ τὴν σύμπασαν αὐ-*
7 *τῆς θέσιν καὶ τάξιν· ὅπερ ἐστὶν οὐδαμῶς εἰκός. καθόλου μὲν γάρ ἔμοιγε δοκοῦσιν οἱ πεπεισμένοι διὰ τῆς κατὰ μέρος ἱστορίας μετρίως συνόψεσθαι τὰ ὅλα παραπλήσιόν τι πάσχειν, ὡς ἂν εἴ τινες ἐμψύχου καὶ καλοῦ σώματος* **6**
γεγονότος διερριμμένα τὰ μέρη θεώμενοι νομίζοιεν ἱκανῶς αὐτόπται γίνεσθαι τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ ζῴου καὶ καλ-
8 *λονῆς. εἰ γάρ τις αὐτίκα μάλα συνθεὶς καὶ τέλειον αὖθις ἀπεργασάμενος τὸ ζῷον τῷ τ' εἴδει καὶ τῇ τῆς ψυχῆς εὐπρεπείᾳ κἄπειτα πάλιν ἐπιδεικνύοι τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις, ταχέως ἂν οἶμαι πάντας αὐτοὺς ὁμολογήσειν διότι καὶ λίαν πολύ τι τῆς ἀληθείας ἀπελείποντο πρόσθεν καὶ πα-*
9 *ραπλήσιοι τοῖς ὀνειρώττουσιν ἦσαν. ἔννοιαν μὲν γὰρ λαβεῖν ἀπὸ μέρους τῶν ὅλων δυνατόν, ἐπιστήμην δὲ καὶ*
10 *γνώμην ἀτρεκῆ σχεῖν ἀδύνατον. διὸ παντελῶς βραχύ τι*

---

6. *παραλειπεῖν* A 7. *ἑάσαι* A 9. *καὶ συναγωνιζομένη* B 10. 11. *εἰργάσατο — ἠγωνίσατο* AR 15. *ὑπολάβει* A, *ὑπολαμβάνει* *BW* (conf. eius praef. 22 s.) 19. *τὰ ὅ*λα* A 21. *μέλη* *Sca* 22. *ζώου* et 24. *ζῶον* AR 24. *τε* AR 25. *ἐπιδεικνύοι* *Sca* pro *ἐπιδεικνύει* 26. *ἂν* del. *Di* 47 27. *παραπλήσιοι* *Ur* 149b pro *παραπλήσιον* 30. *γνῶσιν* *Di* 48 *σχεῖν* *Ben* pro *ἔχειν* (conf. Philolog. XIV. 315)

νομιστέον συμβάλλεσθαι τὴν κατὰ μέρος ἱστορίαν πρὸς
τὴν τῶν ὅλων ἐμπειρίαν καὶ πίστιν. ἐκ μέντοι γε τῆς 11
ἁπάντων πρὸς ἄλληλα συμπλοκῆς καὶ παραθέσεως, ἔτι
δ' ὁμοιότητος καὶ διαφορᾶς, μόνως ἄν τις ἐφίκοιτο καὶ
δυνηθείη κατοπτεύσας ἅμα καὶ τὸ χρήσιμον καὶ τὸ τερ-
πνὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ἀναλαβεῖν.

Ὑποθησόμεθα δὲ ταύτης ἀρχὴν τῆς βύβλου τὴν πρώ- 5
την διάβασιν ἐξ Ἰταλίας Ῥωμαίων· αὕτη δ' ἐστὶν συνεχὴς
μὲν τοῖς ἀφ' ὧν Τίμαιος ἀπέλιπεν, πίπτει δὲ κατὰ τὴν
ἐνάτην καὶ εἰκοστὴν πρὸς ταῖς ἑκατὸν ὀλυμπιάδα. διὸ 2
καὶ ῥητέον ἂν εἴη πῶς καὶ πότε συστησάμενοι τὰ κατὰ
τὴν Ἰταλίαν, καὶ τίσιν ἀφορμαῖς μετὰ ταῦτα χρησάμενοι,
διαβαίνειν ὥρμησαν εἰς Σικελίαν· ταύτῃ γὰρ τῇ γῇ πρῶ-
τον ἐπέβησαν τῶν ἐκτὸς τόπων τῆς Ἰταλίας. καὶ ῥητέον 3
αὐτὴν τὴν τῆς διαβάσεως αἰτίαν ψιλῶς, ἵνα μὴ τῆς αἰτίας
αἰτίαν ἐπιζητούσης ἀνυπόστατος ἡ τῆς ὅλης ὑποθέσεως
ἀρχὴ γένηται καὶ θεωρία. ληπτέον δὲ καὶ τοῖς καιροῖς 4
ὁμολογουμένην καὶ γνωριζομένην ἀρχὴν παρ' ἅπασι, καὶ
τοῖς πράγμασι δυναμένην αὐτὴν ἐξ αὑτῆς θεωρεῖσθαι, κἂν
δέῃ τοῖς χρόνοις βραχὺ προσαναδραμόντας κεφαλαιώδη
7 τῶν μεταξὺ πράξεων ποιήσασθαι τὴν ἀνάμνησιν. τῆς 5
γὰρ ἀρχῆς ἀγνοουμένης ἢ καὶ νὴ Δί' ἀμφισβητουμένης
οὐδὲ τῶν ἑξῆς οὐδὲν οἷόν τε παραδοχῆς ἀξιωθῆναι καὶ
πίστεως· ὅταν δ' ἡ περὶ ταύτης ὁμολογουμένη παρα-
σκευασθῇ δόξα, τότ' ἤδη καὶ πᾶς ὁ συνεχὴς λόγος ἀπο-
δοχῆς τυγχάνει παρὰ τοῖς ἀκούουσιν.

Ἔτος μὲν οὖν ἐνειστήκει μετὰ μὲν τὴν ἐν Αἰγὸς πο- 6
a. u. 364 ταμοῖς ναυμαχίαν ἐννεακαιδέκατον, πρὸ δὲ τῆς ἐν Λεύκ-
τροις μάχης ἑκκαιδέκατον, ἐν ᾧ Λακεδαιμόνιοι μὲν τὴν 2
ἐπ' Ἀνταλκίδου λεγομένην εἰρήνην πρὸς βασιλέα τῶν Περ-

---

4. ἐφίκοιτο — 6. ἀναλαβεῖν] vide praef. 6. ἀναλαβεῖν coni. *Be*, ἅμα λαβεῖν ABE, λαβεῖν CD 7. ταύτης *Gro* pro ταύτην βίβλον R[s] 8. δ' ἐστὶ R[s] 9. ἀπέλειπεν AR, corr. C 17. καὶ post δὲ om. *Sch Be Di*, non libri 22. νὴ δί' B[s]C, νὴ δία ADE 25. τότ' B[s]C, τότε ADE 27. inc. F[r] fol. 1[v]: ἔτος μὲν οὖν 30. ἐπ' Strabo 6, 4, 2 hunc locum citans, ἐπὶ AF[r]R γενομένην Strabo et Polybii editor

σῶν ἐκύρωσαν, καὶ πρεσβύτερος· *Διονύσιος* τῇ περὶ τὸν Ἐλλέπορον ποταμὸν μάχῃ νενικηκὼς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἕλληνας ἐπολιόρκει Ῥήγιον, Γαλάται δὲ κατὰ κράτος ἑλόντες αὐτὴν τὴν Ῥώμην κατεῖχον πλὴν τοῦ Καπετω- 3 λίου. πρὸς οὓς ποιησάμενοι Ῥωμαῖοι σπονδὰς καὶ διαλύσεις εὐδοκουμένας Γαλάταις, καὶ γενόμενοι πάλιν ἀνελπίστως τῆς πατρίδος ἐγκρατεῖς, καὶ λαβόντες οἷον ἀρχὴν τῆς συναυξήσεως, ἐπολέμουν ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις πρὸς 4 τοὺς ἀστυγείτονας. γενόμενοι δ' ἐγκρατεῖς ἁπάντων τῶν Λατίνων διά τε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἐν ταῖς μάχαις ἐπιτυχίαν, μετὰ ταῦτ' ἐπολέμουν Τυρρηνοῖς, ἔπειτα Κελτοῖς, ἑξῆς δὲ Σαυνίταις, τοῖς πρός τε τὰς ἀνατολὰς καὶ τὰς ἄρ- 5 κτους συντερμονοῦσι τῇ τῶν Λατίνων χώρᾳ. μετὰ δέ τινα χρόνον Ταραντίνων διὰ τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς Ῥωμαίων ἀσέλγειαν καὶ τὸν διὰ ταῦτα φόβον ἐπισπασαμένων Πύρρον, τῷ πρότερον ἔτει τῆς τῶν Γαλατῶν ἐφόδου τῶν τε περὶ Δελφοὺς φθαρέντων καὶ περαιωθέντων εἰς τὴν 6 Ἀσίαν, Ῥωμαῖοι Τυρρηνοὺς μὲν καὶ Σαυνίτας ὑφ' αὑτοὺς πεποιημένοι, τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κελτοὺς πολλαῖς μάχαις ἤδη νενικηκότες, τότε πρῶτον ἐπὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἰταλίας ὥρμησαν, οὐχ ὡς ὑπὲρ ὀθνείων, ἐπὶ δὲ τὸ πλεῖον ὡς ὑπὲρ ἰδίων ἤδη καὶ καθηκόντων σφίσι πολεμήσοντες, ἀθληταὶ γεγονότες ἀληθινοὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον 8 ἔργων ἐκ τῶν πρὸς τοὺς Σαυνίτας καὶ Κελτοὺς ἀγώνων. 7 ὑποστάντες δὲ γενναίως τὸν πόλεμον τοῦτον, καὶ τὸ τελευταῖον τάς τε δυνάμεις καὶ Πύρρον ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Ἰταλίας, αὖθις ἐπολέμουν καὶ κατεστρέφοντο τοὺς κοινωνή- 8 σαντας Πύρρῳ τῶν πραγμάτων. γενόμενοι δὲ παραδόξως

princeps (conf. praef.) *τῶν*] *τὸν Di* 49 1. *ὁ* ante *πρεσβύτερος* add. *Ca*; sed conf. 4, 48, 6 2. *Ἕλωρον* Diodorus (conf. praef.) *ποταμὸν* om. B, *παταμὸν* F^r 3. *γαλάται * δὲ* F^r 4. *καπιτωλίου* AR, *καπήτωλίου* F^r 8. *συντάξεως* F^r 9. *δὲ* R^s 10. *ἀνδρείαν* ADE, *ἀνδρίαν* $F^r B^s$ C vulgo ante *Di* 11. *μετὰ ταῦτ'* A, *μετ' αυτ'* F^r, *μετὰ ταῦτα* R^s 14. *ρωμαίων* AF^r, *τῶν ρωμαίων* R (vulgo) 17. *περεωθέντων* A, *τῶν περαιωθέντων Rei* 9 20. *νενικότες* (sic) F^r 22. *πλεῖον ὡς* F^rR, *πλειόνως* A 27. *κοινωνήσαντας* AR, *κοινωνη* in fine versus F^r, *οῦντας* add. alia manus

ἁπάντων ἐγκρατεῖς, καὶ ποιησάμενοι τοὺς τὴν Ἰταλίαν
a. u. οἰκοῦντας ὑφ' αὑτοὺς πλὴν Κελτῶν, μετὰ ταῦτα πολιορ-
484 κεῖν ἐνεχείρησαν τοὺς τότε κατέχοντας τὸ Ῥήγιον Ῥω-
μαίους.

Ἴδιον γάρ τι συνέβη καὶ παραπλήσιον ἑκατέραις ταῖς 7
περὶ τὸν πορθμὸν ἐκτισμέναις πόλεσιν· εἰσὶ δ' αὗται Μεσ-
σήνη καὶ Ῥήγιον. Μεσσήνην μὲν γὰρ οὐ πολλοῖς ἀνώτερον 2
χρόνοις τῶν νῦν λεγομένων καιρῶν Καμπανοὶ παρ' Ἀγα-
θοκλεῖ μισθοφοροῦντες, καὶ πάλαι περὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν
λοιπὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως ὀφθαλμιῶντες, ἅμα τῷ
λαβεῖν καιρὸν εὐθὺς ἐπεχείρησαν παρασπονδεῖν, παρεισελ- 3
θόντες δ' ὡς φίλιοι καὶ κατασχόντες τὴν πόλιν οὓς μὲν
ἐξέβαλον τῶν πολιτῶν οὓς δ' ἀπέσφαξαν. πράξαντες δὲ 4
ταῦτα τὰς μὲν γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν ἠκληρηκότων,
ὥς ποθ' ἡ τύχη διένειμεν παρ' αὐτὸν τὸν τῆς παρανομίας
καιρὸν ἑκάστοις, οὕτως ἔσχον, τοὺς δὲ λοιποὺς βίους καὶ
τὴν χώραν μετὰ ταῦτα διελόμενοι κατεῖχον. ταχὺ δὲ καὶ 5
ῥᾳδίως καλῆς χώρας καὶ πόλεως ἐγκρατεῖς γενόμενοι παρὰ
πόδας εὗρον μιμητὰς τῆς πράξεως. Ῥηγῖνοι γάρ, καθ' ὃν 6
καιρὸν Πύρρος εἰς Ἰταλίαν ἐπεραιοῦτο, καταπλαγεῖς γενό-
μενοι τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, δεδιότες δὲ καὶ Καρχηδονίους
θαλαττοκρατοῦντας, ἐπεσπάσαντο φυλακὴν ἅμα καὶ βοή-
θειαν παρὰ Ῥωμαίων. οἱ δ' εἰσελθόντες χρόνον μέν τινα 7
διετήρουν τὴν πόλιν καὶ τὴν ἑαυτῶν πίστιν, ὄντες τετρα-
κισχίλιοι τὸν ἀριθμόν, ὧν ἡγεῖτο Δέκιος Καμπανός· τέλος 8
δὲ ζηλώσαντες τοὺς Μαμερτίνους, ἅμα δὲ καὶ συνεργοὺς
λαβόντες αὐτούς, παρεσπόνδησαν τοὺς Ῥηγίνους, ἐκπαθεῖς
9 ὄντες ἐπί τε τῇ τῆς πόλεως εὐκαιρίᾳ καὶ τῇ τῶν Ῥηγίνων

---

2. *οἰκοῦντας* A[1] *BW* coll. 2, 23, 13 (adde 21, 48, 4), *κατοικοῦντας* A[2]F[r]R 7. *Μεσσήνῃ Sch* (conf. ad vs. 11) 8. *παρὰ* AF[r]R 11. *ἐπεχείρησαν* AR, *ἐπεχείρη* in fine versus F[r], *σαν γενέσθαι* add. alia manus *παράσπονδοι* AF[r]R *Sch*, corr. *Re* (conf. Fr. Krebsium *Zur Rection der Casus* II, Monachi 1888, p. 23) 14. *ἠκληροκότων* AE, *ἠκληρωκότων* D, *ἡκληρωκότων* F[r], corr. C 15. *διένειμεν* AF[r], *διένειμε* R[s] *αὐτὸν* F[r] ex *αὐτῶν* 19. *ῥηγινοι* (sine acc.) A 20. *ἐπερεοῦτο* A 24. *τετρακισχίλιοι* F[r] ex *τετρακισχίλιον* 27. *ῥηγινοὺς* A 28. *ῥηγινῶν* A

*περὶ τοὺς ἰδίους βίους εὐδαιμονίᾳ, καὶ τοὺς μὲν ἐκβαλόν-
τες τοὺς δ' ἀποσφάξαντες τῶν πολιτῶν τὸν αὐτὸν τρόπον
9 τοῖς Καμπανοῖς κατέσχον τὴν πόλιν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι βα-
ρέως μὲν ἔφερον τὸ γεγονός, οὐ μὴν εἶχόν γε ποιεῖν οὐδὲν
10 διὰ τὸ συνέχεσθαι τοῖς προειρημένοις πολέμοις. ἐπεὶ δ'
ἀπὸ τούτων ἐγένοντο, συγκλείσαντες αὐτοὺς ἐπολιόρκουν
11 τὸ Ῥήγιον, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον. κρατήσαντες δὲ τοὺς
μὲν πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ καταλήψει διέφθειραν, ἐκθύ-
μως ἀμυνομένους διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον, ζωγρίᾳ
12 δ' ἐκυρίευσαν πλειόνων ἢ τριακοσίων· ὧν ἀναπεμφθέντων
εἰς τὴν Ῥώμην, οἱ στρατηγοὶ προαγαγόντες εἰς τὴν ἀγορὰν
καὶ μαστιγώσαντες ἅπαντας κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἐπε-
λέκισαν, βουλόμενοι διὰ τῆς εἰς ἐκείνους τιμωρίας, καθ'
ὅσον οἷοί τ' ἦσαν, διορθοῦσθαι παρὰ τοῖς συμμάχοις τὴν
13 αὐτῶν πίστιν. τὴν δὲ χώραν καὶ τὴν πόλιν παραχρῆμα
τοῖς Ῥηγίνοις ἀπέδοσαν.*

8 *Οἱ δὲ Μαμερτῖνοι (τοῦτο γὰρ τοὔνομα κυριεύσαντες οἱ
Καμπανοὶ τῆς Μεσσήνης προσηγόρευσαν σφᾶς αὐτοὺς) ἕως
μὲν συνεχρῶντο τῇ τῶν Ῥωμαίων συμμαχίᾳ τῶν τὸ Ῥήγιον
κατασχόντων, οὐ μόνον τῆς ἑαυτῶν πόλεως καὶ χώρας
ἀσφαλῶς κατεκράτουν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς συνορούσης οὐχ
ὡς ἔτυχε παρηνώχλουν τοῖς τε Καρχηδονίοις καὶ τοῖς Συ-
ρακοσίοις, καὶ πολλὰ μέρη τῆς Σικελίας ἐφορολόγουν·
2 ἐπεὶ δ' ἐστερήθησαν τῆς προειρημένης ἐπικουρίας συγκλει-
σθέντων τῶν τὸ Ῥήγιον κατεχόντων εἰς τὴν πολιορκίαν,
παρὰ πόδας ὑπὸ τῶν Συρακοσίων αὐτοὶ πάλιν συνεδιώ-
3 χθησαν εἰς τὴν πόλιν διά τινας τοιαύτας αἰτίας. χρόνοις
οὐ πολλοῖς πρότερον αἱ δυνάμεις τῶν Συρακοσίων διενε-* a. u. 479
*χθεῖσαι πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει, καὶ διατρίβουσαι περὶ τὴν
Μεργάνην, κατέστησαν ἐξ αὑτῶν ἄρχοντας Ἀρτεμίδωρόν τε
καὶ τὸν μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα τῶν Συρακοσίων Ἱέρωνα,*

---

2. *δὲ* AF[r]R   5. 6. *δὲ ἄπο* AC, *δὲ ἀπὸ* F[r]R   9. *τὸ προορᾶσθαι*: des. F[r] in fine folii, *τὸ μέλλον* add. alia mauus recentior (eadem, ut videtur, atque illa quae initium eclogae 1, 75, 4 supplevit)   *ζωγρία* A(E), *ζωγρείᾳ* R[s]   14. *τε* AR   16. *ῥηγίοις* A   19. *οὖν* post *μὲν* add. C   22. *συρακουσίοις* R[s] et sic infra   30. *Μοργύναν* Osannus (conf. praef.)

9, 33]

*νέον μὲν ὄντα κομιδῇ, πρὸς δέ τι γένος εὐφυῆ βασιλικῆς
καὶ πραγματικῆς οἰκονομίας. ὁ δὲ παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν* 4
*καὶ παρεισελθὼν εἰς τὴν πόλιν διά τινων οἰκείων, καὶ κύ-
ριος γενόμενος τῶν ἀντιπολιτευομένων, οὕτως ἐχρήσατο
πρᾴως καὶ μεγαλοψύχως τοῖς πράγμασιν ὥστε τοὺς Συρα-
κοσίους, καίπερ οὐδαμῶς εὐδοκουμένους ἐπὶ ταῖς τῶν
στρατιωτῶν ἀρχαιρεσίαις, τότε πάντας ὁμοθυμαδὸν εὐδο-
κῆσαι στρατηγὸν αὐτῶν ὑπάρχειν Ἱέρωνα. ὃς ἐκ τῶν πρώ-* 5
*των ἐπινοημάτων εὐθέως δῆλος ἦν τοῖς ὀρθῶς σκοπουμέ-
νοις μειζόνων ὀρεγόμενος ἐλπίδων ἢ κατὰ τὴν στρατηγίαν.
θεωρῶν γὰρ τοὺς Συρακοσίους, ἐπειδὰν ἐκπέμψωσι τὰς* 9
*δυνάμεις καὶ τοὺς ἄρχοντας μετὰ τῶν δυνάμεων, αὐτοὺς
ἐν αὑτοῖς στασιάζοντας καὶ καινοτομοῦντας αἰεί τι, τὸν δὲ* 2
*Λεπτίνην εἰδὼς καὶ τῇ προστασίᾳ καὶ τῇ πίστει πολὺ δια-
φέροντα τῶν ἄλλων πολιτῶν, εὐδοκιμοῦντα δὲ καὶ παρὰ
τῷ πλήθει διαφερόντως, συνάπτει κηδείαν πρὸς αὐτόν,
βουλόμενος οἷον ἐφεδρείαν ἀπολιπεῖν ἐν τῇ πόλει τοῦτον,
ὅτ' αὐτὸν ἐξιέναι δέοι μετὰ τῶν δυνάμεων ἐπὶ τὰς πρά-
ξεις. γήμας δὲ τὴν θυγατέρα τοῦ προειρημένου, καὶ συν-* 3
*θεωρῶν τοὺς ἀρχαίους μισθοφόρους καχέκτας ὄντας καὶ
κινητικούς, ἐξάγει στρατείαν ὡς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους τοὺς
τὴν Μεσσήνην κατασχόντας. ἀντιστρατοπεδεύσας δὲ περὶ* 4
*Κεντόριπα, καὶ παραταξάμενος περὶ τὸν Κυαμόσωρον πο-
ταμόν, τοὺς μὲν πολιτικοὺς ἱππεῖς καὶ πεζοὺς αὐτὸς ἐν
ἀποστήματι συνεῖχεν ὡς κατ' ἄλλον τόπον τοῖς πολεμίοις
συμμίξων, τοὺς δὲ ξένους προβαλόμενος εἴασε πάντας ὑπὸ
τῶν βαρβάρων διαφθαρῆναι, κατὰ δὲ τὸν τῆς ἐκείνων τρο-* 5
*πῆς καιρὸν ἀσφαλῶς αὐτὸς ἀπεχώρησεν μετὰ τῶν πολιτῶν
εἰς τὰς Συρακούσας. συντελεσάμενος δὲ τὸ προκείμενον* 6
*πραγματικῶς καὶ παρῃρηκὼς πᾶν τὸ κινητικὸν καὶ στασιῶ-
δες τῆς δυνάμεως, ξενολογήσας δι' αὑτοῦ πλῆθος ἱκανὸν*

---

1. *προσδέ τι* A(R), *προσέτι δὲ* C, *πρὸς δὲ πᾶν τι* Campius progr. Greiffenb. 1855 p. 9, *πρὸς δὲ τὸ Hu* (quod comprobat Jacoby Philol. XLV 331) 5. *πρᾴως* AR 13. *ἀεί* vulgo invitis libris 17. *ἀπολειπεῖν* A 18. *ὅτε* AR 21. *στρατιὰν Ca* 23. *κυαμοσῶρον* A 26. *προβαλόμενος Be* pro *προβαλλόμενος* 28. *ἀπεχώρησε* R[s]

μισθοφόρων ἀσφαλῶς ἤδη τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν διεξῆγεν.
7 *θεωρῶν δὲ τοὺς βαρβάρους ἐκ τοῦ προτερήματος θρασέως καὶ προπετῶς ἀναστρεφομένους, καθοπλίσας καὶ γυμνάσας ἐνεργῶς τὰς πολιτικὰς δυνάμεις ἐξῆγεν, καὶ συμβάλλει τοῖς πολεμίοις ἐν τῷ Μυλαίῳ πεδίῳ περὶ τὸν Λογγανὸν κα-* 11
8 *λούμενον ποταμόν. τροπὴν δὲ ποιήσας αὐτῶν ἰσχυράν, καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐγκρατὴς γενόμενος ζωγρίᾳ, τὴν μὲν τῶν βαρβάρων κατέπαυσε τόλμαν, αὐτὸς δὲ παραγενόμενος εἰς τὰς Συρακούσας βασιλεὺς ὑπὸ πάντων προσηγορεύθη τῶν συμμάχων.*

10 *Οἱ δὲ Μαμερτῖνοι πρότερον μὲν ἐστερημένοι τῆς ἐπι-* a. u. 484
κουρίας τῆς ἐκ τοῦ Ῥηγίου, καθάπερ ἀνώτερον εἶπον, τότε δὲ τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐπταικότες ὁλοσχερῶς διὰ τὰς νῦν ῥηθείσας αἰτίας, οἱ μὲν ἐπὶ Καρχηδονίους κατέφευγον
2 *καὶ τούτοις ἐνεχείριζον σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν ἄκραν, οἱ δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἐπρέσβευον παραδιδόντες τὴν πόλιν καὶ δεόμενοι βοηθήσειν σφίσιν αὐτοῖς ὁμοφύλοις ὑπάρχουσιν.*
3 *Ῥωμαῖοι δὲ πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρησαν διὰ τὸ δοκεῖν*
4 *ἐξόφθαλμον εἶναι τὴν ἀλογίαν τῆς βοηθείας· τὸ γὰρ μικρῷ πρότερον τοὺς ἰδίους πολίτας μετὰ τῆς μεγίστης ἀνηρηκότας τιμωρίας, ὅτι Ῥηγίνους παρεσπόνδησαν, παραχρῆμα Μαμερτίνοις βοηθεῖν [ζητεῖν] τοῖς τὰ παραπλήσια πεποιηκόσιν οὐ μόνον εἰς τὴν Μεσσηνίων ἀλλὰ καὶ τὴν*
5 *Ῥηγίνων πόλιν, δυσαπολόγητον εἶχε τὴν ἁμαρτίαν. οὐ μὴν ἀγνοοῦντές γε τούτων οὐδέν, θεωροῦντες δὲ τοὺς Καρχηδονίους οὐ μόνον τὰ κατὰ τὴν Λιβύην ἀλλὰ καὶ [τὰ] τῆς Ἰβηρίας ὑπήκοα πολλὰ μέρη πεποιημένους, ἔτι δὲ τῶν νήσων ἁπασῶν ἐγκρατεῖς ὑπάρχοντας τῶν κατὰ τὸ Σαρ-*
6 *δῷον καὶ Τυρρηνικὸν πέλαγος, ἠγωνίων, εἰ Σικελίας ἔτι*

---

4. *ἐνεργῶς Sca* pro *ἐναργῶς* 7. *ζωγρεία* A (*ζωγρείᾳ* R[s]), corr. *Sca* 9. 10. *ὑπὸ πάντων — τῶν συμμάχων*] vide praef. 17. *βοηθεῖν Di* 47 (at vide *Hu* quaest. I 23, Kaelker. de eloc. Polyb. 281, Stich. de Polyb. dic. gen. 179 s.) *αὐτοῖς* del. *Di* 47 s. 22. *ζητεῖν* seclusit *Hu* 26. *τὰ* seclusit *Be* 28. *ὑπάρχοντας τῶν*] *ὑπαρχούσας τὰς* AR, *ὑπάρχοντας* corr. CD²E², *τῶν* corr. E² *σαρδάνιον* A, *σαρδόνιον* R, corr. *Hu*

11, 26]
κυριεύσαιεν, μὴ λίαν βαρεῖς καὶ φοβεροὶ γείτονες αὐτοῖς
ὑπάρχοιεν, κύκλῳ σφᾶς περιέχοντες καὶ πᾶσι τοῖς τῆς Ἰτα-
λίας μέρεσιν ἐπικείμενοι. διότι δὲ ταχέως ὑφ᾽ αὐτοὺς 7
ποιήσονται τὴν Σικελίαν μὴ τυχόντων ἐπικουρίας τῶν Μα-
μερτίνων, προφανὲς ἦν· κρατήσαντες γὰρ ἐγχειριζομένης 8
αὐτοῖς τῆς Μεσσήνης ἔμελλον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰς Συρα-
κούσας ἐπανελέσθαι διὰ τὸ πάσης σχεδὸν δεσπόζειν τῆς
12 ἄλλης Σικελίας. ὃ προορώμενοι Ῥωμαῖοι, καὶ νομίζοντες 9
ἀναγκαῖον εἶναι σφίσι τὸ μὴ προέσθαι τὴν Μεσσήνην μηδ᾽
ἐᾶσαι Καρχηδονίους οἱονεὶ γεφυρῶσαι τὴν εἰς Ἰταλίαν αὐ-
τοῖς διάβασιν, πολὺν μὲν χρόνον ἐβουλεύσαντο, καὶ τὸ μὲν 11
συνέδριον οὐδ᾽ εἰς τέλος ἐκύρωσε τὴν γνώμην διὰ τὰς ἄρτι
ῥηθείσας αἰτίας (ἐδόκει γὰρ τὰ περὶ τὴν ἀλογίαν τῆς τοῖς
Μαμερτίνοις ἐπικουρίας ἰσορροπεῖν τοῖς ἐκ τῆς βοηθείας
συμφέρουσιν), οἱ δὲ πολλοὶ τετρυμένοι μὲν ὑπὸ τῶν προ- 2
γεγονότων πολέμων καὶ προσδεόμενοι παντοδαπῆς ἐπαν-
ορθώσεως, ἅμα δὲ τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι περὶ τοῦ κοινῇ συμ-
φέρειν τὸν πόλεμον καὶ κατ᾽ ἰδίαν ἑκάστοις ὠφελείας προ-
δήλους καὶ μεγάλας ὑποδεικνυόντων τῶν στρατηγῶν, ἔκρι-
ναν βοηθεῖν. κυρωθέντος δὲ τοῦ δόγματος ὑπὸ τοῦ δήμου 3
a. u. 490 προχειρισάμενοι τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων στρατηγόν, Ἄπ-
πιον Κλαύδιον, ἐξαπέστειλαν κελεύσαντες βοηθεῖν καὶ
διαβαίνειν εἰς Μεσσήνην. οἱ δὲ Μαμερτῖνοι τὸν μὲν τῶν 4
Καρχηδονίων στρατηγὸν ἤδη κατέχοντα τὴν ἄκραν ἐξέβα-
λον, τὰ μὲν καταπληξάμενοι τὰ δὲ παραλογισάμενοι, τὸν
δ᾽ Ἄππιον ἐπεσπῶντο καὶ τούτῳ τὴν πόλιν ἐνεχείριζον.
Καρχηδόνιοι δὲ τὸν μὲν στρατηγὸν αὐτῶν ἀνεσταύρωσαν, 5
νομίσαντες αὐτὸν ἀβούλως ἅμα δ᾽ ἀνάνδρως προέσθαι τὴν
ἀκρόπολιν· αὐτοὶ δὲ τῇ μὲν ναυτικῇ δυνάμει περὶ Πε- 6
λωριάδα στρατοπεδεύσαντες, τῷ δὲ πεζῷ στρατεύματι περὶ

---

1. μὴ add. *Sca* 3. ὑπ᾽ αὐτοὺς AR, corr. C 6. inc. M: αὐτοῖς 7. ἐπανελεῖσθαι *Na* 343 9. πρόεσθαι A, item vs. 28 μηδὲ R[s] 10. ἐάσαι A 12. 13. διὰ τὰς — αἰτίας om. M 13. τῆς τοῖς MR[s], τοῖς τῆς A 15. τετρυμένοι D *Be*, τετρυμμένοι AMBE, τετρυχωμένοι C μὲν om. M 17. δὲ et ἄρτι om. M 20. βοηθεῖν: des. M 29. πελλωριάδα A

τὰς Σύνεις καλουμένας, ἐνεργῶς προσέκειντο τῇ Μεσσήνῃ.
7 κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ἱέρων, νομίσας εὐφυῶς ἔχειν
τὰ παρόντα πρὸς τὸ τοὺς βαρβάρους τοὺς τὴν Μεσσήνην
κατέχοντας ὁλοσχερῶς ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς Σικελίας, τίθεται
8 πρὸς τοὺς Καρχηδονίους συνθήκας. καὶ μετὰ ταῦτ᾽ ἀνα-
ζεύξας ἐκ τῶν Συρακουσῶν ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἐπὶ τὴν
προειρημένην πόλιν, καταστρατοπεδεύσας δ᾽ ἐκ θατέρου
μέρους περὶ τὸ Χαλκιδικὸν ὄρος καλούμενον ἀπέκλεισε
9 καὶ ταύτης τῆς ἐξόδου τοὺς ἐν τῇ πόλει. ὁ δὲ στρατηγὸς
τῶν Ῥωμαίων Ἄππιος νυκτὸς καὶ παραβόλως περαιωθεὶς
10. τὸν πορθμὸν ἧκεν εἰς τὴν Μεσσήνην· ὁρῶν δὲ πανταχό-
θεν ἐνεργῶς προσηρεικότας τοὺς πολεμίους, καὶ συλλογι-
σάμενος ἅμα μὲν αἰσχρὰν ἅμα δ᾽ ἐπισφαλῆ γίνεσθαι τὴν
πολιορκίαν αὐτῷ τῆς τε γῆς τῶν πολεμίων ἐπικρατούντων
11 καὶ τῆς θαλάττης, τὸ μὲν πρῶτον διεπρεσβεύετο πρὸς ἀμ-
φοτέρους βουλόμενος ἐξελέσθαι τοῦ πολέμου τοὺς Μαμερ-
12 τίνους, οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ τέλος ἐπαναγκαζό-
μενος ἔκρινε διακινδυνεύειν καὶ πρῶτον ἐγχειρεῖν τοῖς
13 Συρακοσίοις. ἐξαγαγὼν δὲ τὴν δύναμιν παρέταξε πρὸς
μάχην, ἑτοίμως εἰς τὸν ἀγῶνα συγκαταβάντος αὐτῷ καὶ τοῦ
14 τῶν Συρακοσίων βασιλέως. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον διαγωνι-
σάμενος ἐπεκράτησεν τῶν πολεμίων, καὶ κατεδίωξε τοὺς
15 ὑπεναντίους ἕως εἰς τὸν χάρακα πάντας. Ἄππιος μὲν οὖν
σκυλεύσας τοὺς νεκροὺς ἐπανῆλθεν πάλιν εἰς τὴν Μεσσή-
νην· ὁ δ᾽ Ἱέρων ὀττευσάμενός τι περὶ τῶν ὅλων πραγμά-
των, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς ἀνεχώρησε κατὰ σπουδὴν εἰς
12 τὰς Συρακούσας. τῇ δὲ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ γνοὺς Ἄππιος
τὴν ἀπόλυσιν τῶν προειρημένων, καὶ γενόμενος εὐθαρσής,
2 ἔκρινε μὴ μέλλειν ἀλλ᾽ ἐγχειρεῖν τοῖς Καρχηδονίοις. παρ-

---

1. *σύνεις* AR (*σήνεις* C), *Εὐνεῖς* Diodor. 23, 2, 3   5. *ταῦτα* AR   7. *δὲ* AR   13. *δὲ* | A   21. *πολὺ* A   22. *ἐπεκράτησε* R[s]   24. *ἐπανῆλθε* R[s]   25. *δὲ* AR   26. *νυκτὸς*] *νυ* ultimum est in codicis A fol. septimo; deest fol. octavum, suppletum a manu recentissima; incipit antiqua scriptura fol. nono a verbis *καὶ προθέσει* p. 16, 20; eadem absunt a B   28. *ἀπόλυσιν Gro*, *ἀπόδοσιν* A[r]DE, *ἀπόδρασιν* C   29. *μένειν* C

ἀγγείλας οὖν τοῖς στρατιώταις ἐν ὥρᾳ γίνεσθαι τὴν θε-
ραπείαν, ἅμα τῷ φωτὶ τὴν ἔξοδον ἐποιεῖτο. συμβαλὼν δὲ 3
τοῖς ὑπεναντίοις πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ
λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν προτροπάδην εἰς τὰς παρακειμέ-
νας πόλεις. χρησάμενος δὲ τοῖς εὐτυχήμασι τούτοις καὶ 4
λύσας τὴν πολιορκίαν, λοιπὸν ἐπιπορευόμενος ἀδεῶς ἐπόρ-
θει τήν τε τῶν Συρακοσίων καὶ τὴν τῶν συμμαχούντων
αὐτοῖς χώραν, οὐδενὸς ἀντιποιουμένου τῶν ὑπαίθρων. τὸ
δὲ τελευταῖον προσκαθίσας αὐτὰς ἐπεβάλετο πολιορκεῖν
τὰς Συρακούσας.

Ἡ μὲν οὖν πρώτη Ῥωμαίων ἐκ τῆς Ἰταλίας διάβασις 5
14 μετὰ δυνάμεως ἥδε καὶ διὰ ταῦτα κατὰ τούτους ἐγένετο
τοὺς καιρούς· ἣν οἰκειοτάτην κρίναντες ἀρχὴν εἶναι τῆς 6
ὅλης προθέσεως, ἀπὸ ταύτης ἐποιησάμεθα τὴν ἐπίστασιν,
ἀναδραμόντες ἔτι τοῖς χρόνοις τοῦ μηδὲν ἀπόρημα καταλι-
πεῖν ὑπὲρ τῶν κατὰ τὰς αἰτίας ἀποδείξεων. τῷ γὰρ πῶς 7
καὶ πότε πταίσαντες αὐτῇ τῇ πατρίδι Ῥωμαῖοι τῆς ἐπὶ τὸ
βέλτιον ἤρξαντο προκοπῆς, καὶ πότε πάλιν καὶ πῶς κρα-
τήσαντες τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν τοῖς ἐκτὸς ἐπιχειρεῖν ἐπε-
βάλοντο πράγμασιν, ἀναγκαῖον ὑπελάβομεν εἶναι παρακο-
λουθῆσαι τοῖς μέλλουσι καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτῶν τῆς νῦν
ὑπεροχῆς δεόντως συνόψεσθαι. διόπερ οὐ χρὴ θαυμάζειν 8
οὐδ᾽ ἐν τοῖς ἑξῆς, ἐάν που προσανατρέχωμεν τοῖς χρόνοις
περὶ τῶν ἐπιφανεστάτων πολιτευμάτων· τοῦτο γὰρ ποιή- 9
σομεν χάριν τοῦ λαμβάνειν ἀρχὰς τοιαύτας ἐξ ὧν ἔσται
σαφῶς κατανοεῖν ἐκ τίνων ἕκαστοι καὶ πότε καὶ πῶς ὁρ-
μηθέντες εἰς ταύτας παρεγένοντο τὰς διαθέσεις ἐν αἷς
ὑπάρχουσι νῦν. ὃ δὴ καὶ περὶ Ῥωμαίων ἄρτι πεποιή-
καμεν.

Ἀφεμένους δὲ τούτων λέγειν ὥρα περὶ τῶν προκειμέ- 13
νων, ἐπὶ βραχὺ καὶ κεφαλαιωδῶς προεκθεμένους τὰς ἐν

1. περὶ τὴν coni. *Be* 7. συρακουσίων A[r]R[s] τὴν (post καὶ) om. C 11. inc. M: Ἡ μὲν οὖν 12. καὶ ante κατὰ add. *Rei* 10 15. ἔτι MC, ὅτι A[r]DE 16. τῷ M[s]*Re*, τὸ A[r]R 17. τῇ om. M 20. εἶναι ὑπελάβομεν A[r]C 21. μέλλουσιν A[r] 30. θεμενους (sine acc.) et φ super θ A[r] 31. καὶ om. M

2 τῇ προκατασκευῇ πράξεις, ὧν εἰσι πρῶται κατὰ τὴν τάξιν
αἱ γενόμεναι Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἐν τῷ περὶ Σικε-
3 λίας πολέμῳ. ταύταις συνεχὴς ὁ Λιβυκὸς πόλεμος, ᾧ
συνάπτει τὰ κατ' Ἰβηρίαν Ἀμίλκᾳ μετὰ δὲ τοῦτον Ἀσ-
4 δρούβᾳ πραχθέντα καὶ Καρχηδονίοις. οἷς ἐγένετο κατὰ
τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ πρώτη Ῥωμαίων διάβασις εἰς τὴν
Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἐπὶ δὲ τοῖς
προειρημένοις οἱ πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Κελτοὺς ἀγῶνες.
5 τούτοις δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ
Κλεομενικὸς καλούμενος ἐνηργεῖτο πόλεμος, εἰς ὃν καὶ τὴν
καταστροφὴν ἐποιησάμεθα τῆς ὅλης κατασκευῆς καὶ τῆς
δευτέρας βύβλου.

6 Τὸ μὲν οὖν ἐξαριθμεῖσθαι τὰ κατὰ μέρος ὑπὲρ τῶν
προειρημένων πράξεων οὐδὲν οὔθ' ἡμῖν ἀναγκαῖον οὔτε τοῖς
7 ἀκούουσι χρήσιμον· οὐ γὰρ ἱστορεῖν ὑπὲρ αὐτῶν προτιθέ-
μεθα, μνησθῆναι δὲ κεφαλαιωδῶς προαιρούμεθα χάριν
τῆς προκατασκευῆς τῶν μελλουσῶν ὑφ' ἡμῶν ἱστορεῖσθαι
8 πράξεων. διόπερ ἐπὶ κεφαλαίων ψαύοντες κατὰ τὸ συνε-
χὲς τῶν προειρημένων, πειρασόμεθα συνάψαι τὴν τελευτὴν
τῆς προκατασκευῆς τῇ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἀρχῇ καὶ
9 προθέσει· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον συνεχοῦς γινομένης τῆς
διηγήσεως ἡμεῖς τε δόξομεν εὐλόγως ἐφάπτεσθαι τῶν ἤδη
προϊστορημένων ἑτέροις, τοῖς τε φιλομαθοῦσιν ἐκ τῆς τοι-
αύτης οἰκονομίας εὐμαθῆ καὶ ῥᾳδίαν ἐπὶ τὰ μέλλοντα ῥη-
10 θήσεσθαι παρασκευάσομεν τὴν ἔφοδον. βραχὺ δ' ἐπιμε-
λέστερον πειρασόμεθα διελθεῖν ὑπὲρ τοῦ πρώτου συστάν-
τος πολέμου Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις περὶ Σικελίας·
11 οὔτε γὰρ πολυχρονιώτερον τούτου πόλεμον εὑρεῖν ῥᾴδιον
οὔτε παρασκευὰς ὁλοσχερεστέρας οὔτε συνεχεστέρας πρά-
ξεις οὔτε πλείους ἀγῶνας οὔτε περιπετείας μείζους τῶν
12 ἐν τῷ προειρημένῳ πολέμῳ συμβάντων ἑκατέροις. αὐτά
τε τὰ πολιτεύματα κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἀκμὴν ἀκέ-

3. ᾧ M^s *Ca*, ὃς A^r R 4. κατ' M, κατὰ τὴν vulgo ex A^r R 5. τὰ ante πραχθέντα add. A^r R, om. M^s *Re* οἷς coni. *Sch* pro ἐν οἷς 11. προκατασκευῆς *Re* 12. βίβλον M^s A^r R 30. πλείους M^s *Re*, πλείστους AR

15, 21]

ραια μὲν ἦν τοῖς ἐθισμοῖς, μέτρια δὲ ταῖς τύχαις, πάρισα
δὲ ταῖς δυνάμεσιν· διὸ καὶ τοῖς βουλομένοις καλῶς συν- 13
θεάσασθαι τὴν ἑκατέρου τοῦ πολιτεύματος ἰδιότητα καὶ
δύναμιν οὐχ οὕτως ἐκ τῶν ἐπιγενομένων πολέμων ὡς ἐκ
τούτου ποιητέον τὴν σύγκρισιν.

Οὐχ ἧττον δὲ τῶν προειρημένων παρωξύνθην ἐπιστῆ- 14
σαι τούτῳ τῷ πολέμῳ καὶ διὰ τὸ τοὺς ἐμπειρότατα δο-
κοῦντας γράφειν ὑπὲρ αὐτοῦ, Φιλῖνον καὶ Φάβιον, μὴ
δεόντως ἡμῖν ἀπηγγελκέναι τὴν ἀλήθειαν. ἑκόντας μὲν 2
οὖν ἐψεῦσθαι τοὺς ἄνδρας οὐχ ὑπολαμβάνω, στοχαζόμενος
ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν· δοκοῦσι δέ μοι πε-
πονθέναι τι παραπλήσιον τοῖς ἐρῶσι. διὰ γὰρ τὴν αἵρε- 3
σιν καὶ τὴν ὅλην εὔνοιαν Φιλίνῳ μὲν πάντα δοκοῦσιν οἱ
Καρχηδόνιοι πεπρᾶχθαι φρονίμως καλῶς ἀνδρωδῶς, οἱ δὲ
Ῥωμαῖοι τἀναντία, Φαβίῳ δὲ τοὔμπαλιν τούτων. ἐν μὲν 4
οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν ἴσως οὐκ ἄν
τις ἐκβάλλοι· καὶ γὰρ φιλόφιλον εἶναι δεῖ τὸν ἀγαθὸν
ἄνδρα καὶ φιλόπατριν, καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς
ἐχθροὺς καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους· ὅταν δὲ τὸ τῆς ἱστο- 5
ρίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ τις, ἐπιλαθέσθαι χρὴ πάντων τῶν
τοιούτων καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγί-
στοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθρούς, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι
τοῦτο, πολλάκις δ᾽ ἐλέγχειν καὶ ψέγειν ἐπονειδίστως τοὺς
ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ᾽
ὑποδεικνύωσιν. ὥσπερ γὰρ ζῴου τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν 6
ἀχρειοῦται τὸ ὅλον, οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς
ἀληθείας τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίνεται διή-
γημα. διόπερ οὔτε τῶν φίλων κατηγορεῖν οὔτε τοὺς ἐχ- 7
θροὺς ἐπαινεῖν ὀκνητέον, οὔτε δὲ τοὺς αὐτοὺς ψέγειν ποτὲ
δ᾽ ἐγκωμιάζειν εὐλαβητέον, ἐπειδὴ τοὺς ἐν πράγμασιν ἀνα-
στρεφομένους οὔτ᾽ εὐστοχεῖν αἰεὶ δυνατὸν οὔθ᾽ ἁμαρτάνειν

2. δυνάμεσι MR[s] καλῶς om. M 14. πεπραχθαι A, πεπραχέναι coni. *Be* 17. ἐκβάλοι M[s]C γαρ om. M εἶναι δεῖ *Ben* pro δεῖ εἶναι (conf. 12, 12, 2 et 3) 19. τῆς om. M 23. δὲ AR 25. ζώου M[s]R[s] 29. ποτὲ μὲν ante ψέγειν add. *Re* (16, 28, 5 confert *Sch*) 30. δὲ AMR εὐλαβητέον evanuit in M 31. ἀεὶ M[s]

8 *συνεχῶς εἰκός. ἀποστάντας οὖν τῶν πραττόντων αὐτοῖς
τοῖς πραττομένοις ἐφαρμοστέον τὰς πρεπούσας ἀποφάσεις
9 καὶ διαλήψεις ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν. ὡς δ' ἔστιν ἀληθῆ
τὰ νῦν ὑφ' ἡμῶν εἰρημένα, σκοπεῖν ἐκ τούτων πάρεστιν.
15 ὁ γὰρ Φιλῖνος ἀρχόμενος ἅμα τῶν πραγμάτων καὶ τῆς
δευτέρας βύβλου φησὶ προσκαθῆσθαι τῇ Μεσσήνῃ πολε-
2 μοῦντας τούς τε Καρχηδονίους καὶ τοὺς Συρακοσίους, πα-
ραγενομένους δὲ τοὺς Ῥωμαίους κατὰ θάλατταν εἰς τὴν
πόλιν εὐθὺς ἐξελθεῖν ἐπὶ τοὺς Συρακοσίους, λαβόντας δὲ
πολλὰς πληγὰς ἐπανελθεῖν εἰς τὴν Μεσσήνην, αὖθις δ'
ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐκπορευθέντας οὐ μόνον πληγὰς
λαβεῖν ἀλλὰ καὶ ζωγρίᾳ τῶν στρατιωτῶν ἱκανοὺς ἀποβα-
3 λεῖν. ταῦτα δ' εἰπὼν τὸν μὲν Ἱέρωνά φησι μετὰ τὴν
γενομένην συμπλοκὴν οὕτως ἔξω γενέσθαι τοῦ φρονεῖν
ὥστε μὴ μόνον παραχρῆμα τὸν χάρακα καὶ τὰς σκηνὰς
ἐμπρήσαντα φυγεῖν νυκτὸς εἰς τὰς Συρακούσας, ἀλλὰ καὶ
τὰ φρούρια πάντα καταλιπεῖν τὰ κείμενα κατὰ τῆς τῶν
4 Μεσσηνίων χώρας· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Καρχηδονίους μετὰ
τὴν μάχην εὐθέως ἐκλιπόντας τὸν χάρακα διελεῖν σφᾶς εἰς
τὰς πόλεις, τῶν δ' ὑπαίθρων οὐδ' ἀντιποιεῖσθαι τολμᾶν
ἔτι, διὸ καὶ συνθεωρήσαντας τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν ἀπο-
δεδειλιακότας τοὺς ὄχλους βουλεύσασθαι μὴ κρίνειν διὰ
5 μάχης τὰ πράγματα· τοὺς δὲ Ῥωμαίους ἑπομένους αὐτοῖς
οὐ μόνον τὴν χώραν πορθεῖν τῶν Καρχηδονίων καὶ Συρα-
κοσίων, ἀλλὰ καὶ τὰς Συρακούσας αὐτὰς προσκαθίσαντας
6 ἐπιβαλέσθαι πολιορκεῖν. ταῦτα δ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῆς
πάσης ἐστὶν ἀλογίας πλήρη, καὶ διαστολῆς οὐ προσδεῖται
7 τὸ παράπαν. οὓς μὲν γὰρ πολιορκοῦντας τὴν Μεσσήνην
καὶ νικῶντας ἐν ταῖς συμπλοκαῖς ὑπέθετο, τούτους φεύ-
γοντας καὶ τῶν ὑπαίθρων ἐκχωροῦντας καὶ τέλος πολιορ-
κουμένους καὶ ταῖς ψυχαῖς ἀποδεδειλιακότας ἀπέφηνεν·*

---

1. *ἀποστάντας Sca* pro *ἀποστάντες* 6. *βίβλον* M[s]R[s]
7. *συρακουσίους* M[s]R, item vs. 9 9. *Συρακοσίους*: des. M
10. *δὲ* R[s] 12. *ζωγρεία* A (*ζωγρεία* R[s]), corr. E 17. *κατα-
λειπεῖν* A 25. 26. *προ|καθίσαντας ἐπιβάλλεσθαι* AR, corr. *Re**
27. *προσδεῖ* D

17, 18]

οὓς δ' ἡττωμένους καὶ πολιορκουμένους ὑπεστήσατο, τούτους διώκοντας καὶ παραχρῆμα κρατοῦντας τῶν ὑπαίθρων 8 καὶ τέλος πολιορκοῦντας τὰς Συρακούσας ἀπέδειξε. ταῦτα 9 δὲ συνᾴδειν ἀλλήλοις οὐδαμῶς δύναται· πῶς γάρ; ἀλλ' ἀναγκαῖον ἢ τὰς ὑποθέσεις εἶναι τὰς πρώτας ψευδεῖς ἢ τὰς ὑπὲρ τῶν συμβαινόντων ἀποφάσεις. εἰσὶ δ' αὗται 10 μὲν ἀληθεῖς· καὶ γὰρ ἐξεχώρησαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Συρακόσιοι τῶν ὑπαίθρων, καὶ τὰς Συρακούσας ἐπολιόρκουν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ πόδας, ὡς δ' οὗτός φησιν, καὶ τὴν Ἐχέτλαν, ἐν μέσῃ κειμένην τῇ τῶν Συρακοσίων καὶ Καρχηδονίων ἐπαρχίᾳ. λοιπὸν ἀνάγκη συγχωρεῖν τὰς ἀρχὰς καὶ 11 τὰς ὑποθέσεις εἶναι ψευδεῖς, καὶ νικώντων εὐθέως τῶν Ῥωμαίων ἐν ταῖς περὶ τὴν Μεσσήνην συμπλοκαῖς ἡττημένους αὐτοὺς ἡμῖν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀπηγγέλθαι.

Φιλῖνον μὲν οὖν παρ' ὅλην ἄν τις τὴν πραγματείαν 12 εὕροι τοιοῦτον ὄντα, παραπλησίως δὲ καὶ Φάβιον, ὡς ἐπ' 18 αὐτῶν δειχθήσεται τῶν καιρῶν· ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ τοὺς ἁρ- 13 μόζοντας πεποιήμεθα λόγους ὑπὲρ τῆς παρεκβάσεως, ἐπανελθόντες ἐπὶ τὰς πράξεις πειρασόμεθα, προστιθέντες ἀεὶ τὸν ἑξῆς λόγον, εἰς ἀληθινὰς ἐννοίας ἄγειν διὰ βραχέων τοὺς ἐντυγχάνοντας ὑπὲρ τοῦ προειρημένου πολέμου.

Προσπεσόντων γὰρ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ τῆς Σικελίας 16 τῶν περὶ τὸν Ἄππιον καὶ τὰ στρατόπεδα προτερημάτων, a. u. 491 καταστήσαντες ὑπάτους Μάνιον Ὀτακίλιον καὶ Μάνιον Οὐαλέριον τάς τε δυνάμεις ἁπάσας ἐξαπέστελλον καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἀμφοτέρους εἰς τὴν Σικελίαν. ἔστι δὲ παρὰ 2 Ῥωμαίοις τὰ πάντα τέτταρα στρατόπεδα Ῥωμαϊκά, χωρὶς τῶν συμμάχων, ἃ κατ' ἐνιαυτὸν προχειρίζονται· τούτων ἕκαστον ἀνὰ τετρακισχιλίους πεζούς, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους. ἂν παραγενομένων ἀπό τε τῶν Καρχηδονίων αἱ πλείους 3

1. δὲ AR 3. ταύτα A 8. ἐπολιόρκουν Re pro ἐπολέμουν (conf. Fr. Krebsium *Zur Rection der Casus* I, Monachi 1887, p. 6) 9. οὗτος φησὶν A, οὗτος φησὶ R[s] 10. μέσῳ B[1], quod comprobans τῆς — ἐπαρχίας coni. *Ca* συρακουσίων A[2]R 17. δὲ R[s] 18. ὑπὲρ e vs. 21 huc illatum esse videtur: conf. 1, 44, 1 24. ὀτακίλιον AR, ὀκτακοίλιον C, Ὀκτακίλιον Ernestus auctore *Ca* 25. αὐαλέριον AR, corr. E[2]

ἀφιστάμεναι πόλεις προσετίθεντο τοῖς Ῥωμαίοις ἀπό τε
4 τῶν Συρακοσίων. ὁ δ' Ἱέρων θεωρῶν τὴν διατροπὴν καὶ
κατάπληξιν τῶν Σικελιωτῶν, ἅμα δὲ τὸ πλῆθος καὶ τὸ
βάρος τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, ἐκ πάντων συνελογί-
ζετο τούτων ἐπικυδεστέρας εἶναι τὰς τῶν Ῥωμαίων ἢ τὰς
5 τῶν Καρχηδονίων ἐλπίδας· διόπερ ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος
ὁρμήσας τοῖς λογισμοῖς διεπέμπετο πρὸς τοὺς στρατηγούς,
6 ὑπὲρ εἰρήνης καὶ φιλίας ποιούμενος τοὺς λόγους. οἱ δὲ
Ῥωμαῖοι προσεδέξαντο, καὶ μάλιστα διὰ τὰς χορηγίας·
7 θαλαττοκρατούντων γὰρ τῶν Καρχηδονίων εὐλαβοῦντο μὴ
πανταχόθεν ἀποκλεισθῶσι τῶν ἀναγκαίων διὰ τὸ καὶ περὶ
τὰ πρὸ τοῦ διαβάντα στρατόπεδα πολλὴν ἔνδειαν γεγονέναι
8 τῶν ἐπιτηδείων. διόπερ ὑπολαβόντες τὸν Ἱέρωνα μεγάλην
εἰς τοῦτο τὸ μέρος αὐτοῖς παρέξεσθαι χρείαν ἀσμένως
9 προσεδέξαντο τὴν φιλίαν. ποιησάμενοι δὲ συνθήκας ἐφ'
ᾧ τὰ μὲν αἰχμάλωτα χωρὶς λύτρων ἀποδοῦναι τὸν βασιλέα
Ῥωμαίοις, ἀργυρίου δὲ προσθεῖναι τάλαντα τούτοις ἑκα-
τόν, λοιπὸν ἤδη Ῥωμαῖοι μὲν ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις
10 ἐχρῶντο τοῖς Συρακοσίοις, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἱέρων ὑποστείλας
ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων σκέπην, καὶ χορηγῶν ἀεὶ τού-
τοις εἰς τὰ κατεπείγοντα τῶν πραγμάτων, ἀδεῶς ἐβασίλευε
τῶν Συρακοσίων τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, φιλοστεφανῶν
11 καὶ φιλοδοξῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας· ἐπιφανέστατος γὰρ δὴ
πάντων οὗτος δοκεῖ καὶ πλεῖστον χρόνον ἀπολελαυκέναι
τῆς ἰδίας εὐβουλίας ἔν τε τοῖς κατὰ μέρος καὶ τοῖς καθό-
λου πράγμασιν.

17 Ἐπανενεχθεισῶν δὲ τῶν συνθηκῶν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ
προσδεξαμένου τοῦ δήμου καὶ κυρώσαντος τὰς πρὸς Ἱέ-
ρωνα διαλύσεις, λοιπὸν οὐκέτι πάσας ἔκρινον ἐξαποστέλ-
λειν οἱ Ῥωμαῖοι τὰς δυνάμεις ἀλλὰ δύο μόνον στρατόπεδα,
2 νομίζοντες ἅμα μὲν κεκουφίσθαι τὸν πόλεμον αὐτοῖς προσ-
κεχωρηκότος τοῦ βασιλέως, ἅμα δὲ μᾶλλον ὑπολαμβάνον-
3 τες οὕτως εὐπορήσειν τὰς δυνάμεις τοῖς ἀναγκαίοις. οἱ δὲ

2. συρακουσίων AR δὲ AR 5. τὰς post ἢ om. C 19. συρα-
κουσίοις AR 22. συρακουσίων AR

19, 15]

Καρχηδόνιοι θεωροῦντες τὸν μὲν Ἱέρωνα πολέμιον αὐτοῖς
γεγονότα, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ὁλοσχερέστερον ἐμπλεκομένους
εἰς τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν, ὑπέλαβον βαρυτέρας προσδεῖ-
σθαι παρασκευῆς, δι' ἧς ἀντοφθαλμεῖν δυνήσονται τοῖς πο-
λεμίοις καὶ συνέχειν τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν. διὸ καὶ ξενολο- 4
γήσαντες ἐκ τῆς ἀντιπέρας χώρας πολλοὺς μὲν Λιγυστίνους
καὶ Κελτούς, ἔτι δὲ πλείους τούτων Ἴβηρας, ἅπαντας εἰς
τὴν Σικελίαν ἀπέστειλαν. ὁρῶντες δὲ τὴν τῶν Ἀκραγαν- 5
τίνων πόλιν εὐφυεστάτην οὖσαν πρὸς τὰς παρασκευὰς καὶ
βαρυτάτην ἅμα τῆς αὐτῶν ἐπαρχίας, εἰς ταύτην συνήθροι-
σαν τά τε χορήγια καὶ τὰς δυνάμεις, ὁρμητηρίῳ κρί-
νοντες χρῆσθαι ταύτῃ τῇ πόλει πρὸς τὸν πόλεμον.
τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ μὲν πρὸς τὸν Ἱέρωνα ποιησάμενοι 6
στρατηγοὶ τὰς συνθήκας ἀνακεχωρήκεισαν, οἱ δὲ μετὰ τού-
a. u. 492 τους κατασταθέντες Λεύκιος Ποστούμιος καὶ Κόιντος Μα-
μίλιος ἧκον εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ τῶν στρατοπέδων.
θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν Καρχηδονίων ἐπιβολὴν καὶ τὰς 7
περὶ τὸν Ἀκράγαντα παρασκευὰς ἔγνωσαν τολμηρότερον
ἐγχειρεῖν τοῖς πράγμασιν· διὸ καὶ τὰ μὲν ἄλλα μέρη τοῦ 8
πολέμου παρῆκαν, φέροντες δὲ παντὶ τῷ στρατεύματι πρὸς
αὐτὸν Ἀκράγαντα προσήρεισαν, καὶ στρατοπεδεύσαντες ἐν
ὀκτὼ σταδίοις ἀπὸ τῆς πόλεως συνέκλεισαν ἐντὸς τειχῶν
τοὺς Καρχηδονίους. ἀκμαζούσης δὲ τῆς τοῦ σίτου συνα- 9
γωγῆς καὶ προφαινομένης χρονίου πολιορκίας, ὥρμησαν
ἐκθυμότερον τοῦ δέοντος οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ σιτολο-
γεῖν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι κατιδόντες τοὺς πολεμίους ἐσκε- 10
δασμένους κατὰ τῆς χώρας ἐξελθόντες ἐπέθεντο τοῖς σι-
τολογοῦσιν· τρεψάμενοι δὲ τούτους ῥᾳδίως οἱ μὲν ἐπὶ
τὴν τοῦ χάρακος ἁρπαγὴν ὥρμησαν, οἱ δ' ἐπὶ τὰς ἐφε-
δρείας. ἀλλ' ἡ τῶν ἐθισμῶν διαφορὰ καὶ τότε καὶ πολ- 11

6. ἀντίπερας A(B), ἀντίπερα CDE λιγιστινους (sine accentu) A 8. ἀκραγαντινῶν A καὶ post δὲ vulgo additum ex D 11. χορήγια coni. Ca, χορηγεῖα vulgo ex AR 14. τὰς συνθήκας στρατηγοὶ C 15. Μαμίλιος Xylander pro αἰμίλιος 20. φέροντες] ἐξάραντες Bentenus observat. crit. in Polyb. p. 4 ss. coll. 2, 23, 4; 18, 19, 3; 21, 10, 2 21. στρατοπεδεύσαντες] vide praef. 22. ὀκτῶι A 29. διαρπαγὴν Hero de repell. obsid. p. 322 med. ed. Thevenot. 30. καὶ

λάκις ἤδη σέσωκε τὰ Ῥωμαίων πράγματα· τὸ γὰρ πρόσ-
τιμον παρ' αὐτοῖς θάνατός ἐστι τῷ προεμένῳ τὸν τόπον
12 καὶ φυγόντι τὸ παράπαν ἐξ ἐφεδρείας. διὸ καὶ τότε πολ-
λαπλασίους ὄντας τοὺς ὑπεναντίους ὑποστάντες γενναίως
πολλοὺς μὲν τῶν ἰδίων ἀπέβαλον, ἔτι δὲ πλείους τῶν
13 ἐχθρῶν ἀπέκτειναν. τέλος δὲ κυκλώσαντες τοὺς πολεμίους
οσον οὔπω διασπῶντας τὸν χάρακα, τοὺς μὲν αὐτῶν διέ-
φθειραν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπικείμενοι καὶ φονεύοντες
συνεδίωξαν εἰς τὴν πόλιν.

18 Μετὰ δὲ ταῦτα συνέβη τοὺς μὲν Καρχηδονίους εὐλα-
βέστερον διακεῖσθαι πρὸς τὰς ἐπιθέσεις, τοὺς δὲ Ῥωμαί-
2 ους φυλακτικώτερον χρῆσθαι ταῖς προνομαῖς. ἐπεὶ δ'
οὐκ ἀντεξῄεσαν οἱ Καρχηδόνιοι πλὴν ἕως ἀκροβολισμοῦ,
διελόντες οἱ στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων εἰς δύο μέρη τὴν
δύναμιν τῷ μὲν ἑνὶ περὶ τὸ πρὸ τῆς πόλεως Ἀσκληπιεῖον
ἔμενον, θατέρῳ δὲ κατεστρατοπέδευσαν ἐν τοῖς πρὸς Ἡρά-
3 κλειαν κεκλιμένοις μέρεσιν τῆς πόλεως. τὰ δὲ μεταξὺ τῶν
στρατοπέδων ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πόλεως ὠχυρώ-
σαντο· καὶ τὴν μὲν ἐντὸς αὐτῶν τάφρον προεβάλοντο χάριν
τῆς πρὸς τοὺς ἐξιόντας ἐκ τῆς πόλεως ἀσφαλείας, τὴν δ'
ἐκτὸς αὐτῶν περιεβάλοντο φυλακὴν ποιούμενοι τῶν ἔξω-
θεν ἐπιθέσεων καὶ τῶν παρεισάγεσθαι καὶ παρεισπίπτειν
4 εἰωθότων εἰς τὰς πολιορκουμένας πόλεις. τὰ δὲ μεταξὺ 21
τῶν τάφρων καὶ τῶν στρατοπέδων διαστήματα φυλακαῖς
διέλαβον, ὀχυροποιησάμενοι τοὺς εὐκαίρους τῶν τόπων ἐν
5 διαστάσει. τὰ δὲ χορήγια καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν οἱ
μὲν ἄλλοι σύμμαχοι πάντες ἤθροιζον αὐτοῖς καὶ παρῆγον
εἰς Ἑρβησόν· αὐτοὶ δ' ἐκ ταύτης τῆς πόλεως οὐ μακρὰν
ὑπαρχούσης ἄγοντες καὶ φέροντες συνεχῶς τὰς ἀγορὰς
6 δαψιλῆ τἀναγκαῖα σφίσι παρεσκεύαζον. πέντε μὲν οὖν

---

post *τότε* add. C 1. *σέσωκε** A 17. *κεκλειμένοις* A[1], corr. A[2]R *μέρεσι* R[s] 19. *ἐντὸς* add. *Ur* 149[b] 20. *δὲ* R[s] 26. *χορηγεῖα* AR, corr. *Hu* 27. *ἤθροιζον BW* et similiter posthac (vide praef.) 28. *σερβησόν* ABC, *ἐρβησὸν* DE, *Ἐρβησσόν* vulgo, *Ἑρβησσόν Di*, corr. *Hu* coll. Livio 24, 30, 2; 24, 35, 1 (conf. Fleckeiseni annal. 1867 p. 309 s.) *δὲ* AR

21, 9]
ἴσως μῆνας ἐπὶ τῶν αὐτῶν διέμενον, οὐδὲν ὁλοσχερὲς
προτέρημα δυνάμενοι λαβεῖν κατ' ἀλλήλων πλὴν τῶν ἐν
αὐτοῖς τοῖς ἀκροβολισμοῖς συμβαινόντων· συναγομένων δὲ 7
τῷ λιμῷ τῶν Καρχηδονίων διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ
πόλει συγκεκλεισμένων ἀνδρῶν (οὐ γὰρ ἐλάττους πέντε
μυριάδων ὑπῆρχον) δυσχρηστούμενος Ἀννίβας ἤδη τοῖς
πράγμασιν, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῶν πολιορκουμένων δυνά-
μεων, διεπέμπετο συνεχῶς εἰς τὴν Καρχηδόνα τήν τε περί-
στασιν διασαφῶν καὶ βοηθεῖν παρακαλῶν. οἱ δ' ἐν τῇ 8
Καρχηδόνι τῶν ἐπισυνηγμένων στρατιωτῶν καὶ θηρίων
γεμίσαντες τὰς ναῦς ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Σικελίαν πρὸς
Ἄννωνα τὸν ἕτερον στρατηγόν, ὃς συναγαγὼν τὰς παρα- 9
σκευὰς καὶ δυνάμεις εἰς Ἡράκλειαν, πρῶτον μὲν πραξικο-
πήσας κατέσχε τὴν τῶν Ἑρβησέων πόλιν καὶ παρείλετο
τὰς ἀγορὰς καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων χορηγίαν τοῖς τῶν
ὑπεναντίων στρατοπέδοις, ἐξ οὗ συνέβη τοὺς Ῥωμαίους 10
ἐπ' ἴσου πολιορκεῖν καὶ πολιορκεῖσθαι τοῖς πράγμασιν·
εἰς γὰρ τοῦτο συνήγοντο τῇ σιτοδείᾳ καὶ σπάνει τῶν
ἀναγκαίων ὥστε πολλάκις βουλεύεσθαι περὶ τοῦ λύειν τὴν
πολιορκίαν. ὃ δὴ καὶ τέλος ἂν ἐποίησαν, εἰ μὴ πᾶσαν 11
σπουδὴν καὶ μηχανὴν προσφερόμενος Ἱέρων τὰ μέτρια καὶ
τἀναγκαῖα σφίσι παρεσκεύαζε τῶν χορηγίων. μετὰ δὲ 19
22 ταῦτα θεωρῶν ὁ προειρημένος ἀνὴρ τοὺς μὲν Ῥωμαίους
ὑπό τε τῆς νόσου καὶ τῆς ἐνδείας ἀσθενῶς διακειμένους
διὰ τὸ λοιμικὴν εἶναι παρ' αὐτοῖς κατάστασιν, τὰ δὲ σφέ-
τερα στρατόπεδα νομίζων ἀξιόχρεα πρὸς μάχην ὑπάρχειν,
ἀναλαβὼν τά τε θηρία περὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντα 2
καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν ἅπασαν προῆγε κατὰ σπουδὴν
ἐκ τῆς Ἡρακλείας, παραγγείλας τοῖς Νομαδικοῖς ἱππεῦσι

---

1. ἴσο*υς A ex ἴσωυς; videtur igitur in archetypo dittographia ἴσως et ἴσους fuisse; ἴσους R, corr. *Ca* 3. συνεχομένων C, συνηγμένων DE 4. τῷ om. Suid. v. συναγομένων 4. 5. τῶν συγκεκλεισμένων ἀνδρῶν ἐν τῇ πόλει Suid. 6 ss. δυσχρηστούμενος Ἀννίβας cet.] nonnulla ex his habet Hero de repellenda obsid. p. 321, 22 14. ἐρβησέων AR, Ἐρεβησέων Suid. v. πραξικοπήσας 18. τῇ om. Suid. v. συναγομένων σπάνηι A 22. χορηγιῶν AR, corr. *Di* 26. νομίζων *Re* pro νομίζειν

ἀφιστάμεναι πόλεις προσετίθεντο τοῖς Ῥωμαίοις ἀπό τε
4 τῶν Συρακοσίων. ὁ δ' Ἱέρων θεωρῶν τὴν διατροπὴν καὶ
κατάπληξιν τῶν Σικελιωτῶν, ἅμα δὲ τὸ πλῆθος καὶ τὸ
βάρος τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, ἐκ πάντων συνελογί-
ζετο τούτων ἐπικυδεστέρας εἶναι τὰς τῶν Ῥωμαίων ἢ τὰς
5 τῶν Καρχηδονίων ἐλπίδας· διόπερ ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος
ὁρμήσας τοῖς λογισμοῖς διεπέμπετο πρὸς τοὺς στρατηγούς,
6 ὑπὲρ εἰρήνης καὶ φιλίας ποιούμενος τοὺς λόγους. οἱ δὲ
Ῥωμαῖοι προσεδέξαντο, καὶ μάλιστα διὰ τὰς χορηγίας·
7 θαλαττοκρατούντων γὰρ τῶν Καρχηδονίων εὐλαβοῦντο μὴ
πανταχόθεν ἀποκλεισθῶσι τῶν ἀναγκαίων διὰ τὸ καὶ περὶ
τὰ πρὸ τοῦ διαβάντα στρατόπεδα πολλὴν ἔνδειαν γεγονέναι
8 τῶν ἐπιτηδείων. διόπερ ὑπολαβόντες τὸν Ἱέρωνα μεγάλην
εἰς τοῦτο τὸ μέρος αὐτοῖς παρέξεσθαι χρείαν ἀσμένως
9 προσεδέξαντο τὴν φιλίαν. ποιησάμενοι δὲ συνθήκας ἐφ'
ᾧ τὰ μὲν αἰχμάλωτα χωρὶς λύτρων ἀποδοῦναι τὸν βασιλέα
Ῥωμαίοις, ἀργυρίου δὲ προσθεῖναι τάλαντα τούτοις ἑκα-
τόν, λοιπὸν ἤδη Ῥωμαῖοι μὲν ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις
10 ἐχρῶντο τοῖς Συρακοσίοις, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἱέρων ὑποστείλας
ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων σκέπην, καὶ χορηγῶν ἀεὶ τού-
τοις εἰς τὰ κατεπείγοντα τῶν πραγμάτων, ἀδεῶς ἐβασίλευε
τῶν Συρακοσίων τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, φιλοστεφανῶν
11 καὶ φιλοδοξῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας· ἐπιφανέστατος γὰρ δὴ
πάντων οὗτος δοκεῖ καὶ πλεῖστον χρόνον ἀπολελαυκέναι
τῆς ἰδίας εὐβουλίας ἔν τε τοῖς κατὰ μέρος καὶ τοῖς καθό-
λου πράγμασιν.

17 Ἐπανενεχθεισῶν δὲ τῶν συνθηκῶν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ
προσδεξαμένου τοῦ δήμου καὶ κυρώσαντος τὰς πρὸς Ἱέ-
ρωνα διαλύσεις, λοιπὸν οὐκέτι πάσας ἔκρινον ἐξαποστέλ-
λειν οἱ Ῥωμαῖοι τὰς δυνάμεις ἀλλὰ δύο μόνον στρατόπεδα,
2 νομίζοντες ἅμα μὲν κεκουφίσθαι τὸν πόλεμον αὐτοῖς προσ-
κεχωρηκότος τοῦ βασιλέως, ἅμα δὲ μᾶλλον ὑπολαμβάνον-
3 τες οὕτως εὐπορήσειν τὰς δυνάμεις τοῖς ἀναγκαίοις. οἱ δὲ

---

2. συρακουσίων AR δὲ AR 5. τὰς post ἢ om. C 19. συρα-
κουσίοις AR 22. συρακουσίων AR

23, 6]
στων ἐκυρίευσαν θηρίων καὶ τῆς ἐπισκευῆς ἁπάσης. ἐπι- 12
γενομένης δὲ τῆς νυκτός, καὶ διὰ τὴν ἐκ τῶν κατορθωμά-
των χαρὰν καὶ διὰ τὸν κόπον ῥᾳθυμότερον ταῖς φυλακαῖς
αὐτῶν χρησαμένων, ἀπελπίσας Ἀννίβας τὰ πράγματα, καὶ
νομίσας ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν πρὸς σωτηρίαν διὰ τὰς προ-
ειρημένας αἰτίας, ὥρμησε περὶ μέσας νύκτας ἐκ τῆς πόλεως
ἔχων τὰς ξενικὰς δυνάμεις, χώσας δὲ φορμοῖς ἀχύρων σε- 13
σαγμένοις τὰς τάφρους ἔλαθε τοὺς πολεμίους ἀπαγαγὼν
ἀσφαλῶς τὴν δύναμιν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῆς ἡμέρας ἐπελ- 14
θούσης συνέντες τὸ γεγονός, καὶ τῆς οὐραγίας τῆς τῶν
περὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ βραχὺ καθαψάμενοι, μετὰ ταῦτα
πάντες ὥρμησαν πρὸς τὰς πύλας, οὐδενὸς δ' ἐμποδὼν 15
αὐτοῖς ἱσταμένου παρεισπεσόντες διήρπασαν τὴν πόλιν,
καὶ πολλῶν μὲν σωμάτων πολλῆς δὲ καὶ παντοδαπῆς
ἐγένοντο κατασκευῆς ἐγκρατεῖς.

Τῆς δ' ἀγγελίας ἀφικομένης εἰς τὴν σύγκλητον τῶν 20
Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸν Ἀκράγαντα, περιχαρεῖς γε-
νόμενοι καὶ ταῖς διανοίαις ἐπαρθέντες οὐκ ἔμενον ἐπὶ τῶν
ἐξ ἀρχῆς λογισμῶν, οὐδ' ἠρκοῦντο σεσωκέναι τοὺς Μαμερ-
τίνους οὐδὲ ταῖς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πολέμου γενομέναις ὠφε-
λείαις, ἐλπίσαντες δὲ καθόλου δυνατὸν εἶναι τοὺς Καρχη- 2
δονίους ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς νήσου, τούτου δὲ γενομένου μεγάλην
ἐπίδοσιν αὐτῶν λήψεσθαι τὰ πράγματα, πρὸς τούτοις
ἦσαν τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπι-
νοίαις. τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἑώρων κατὰ 3
λόγον σφίσι προχωροῦντα· μετὰ γὰρ τοὺς τὸν Ἀκράγαντα 4
a. u. 493 πολιορκήσαντας οἱ κατασταθέντες στρατηγοὶ Λεύκιος Οὐα-
λέριος καὶ Τίτος Ὀτακίλιος ἐδόκουν ἐνδεχομένως χειρίζειν
24 τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν. τῆς δὲ θαλάττης ἀκοντὶ τῶν Καρ- 5
χηδονίων ἐπικρατούντων ἐξυγοστατεῖτ' αὐτοῖς ὁ πόλεμος·

1. ἀποσκευῆς coni. *Sch* in lexico v. ἐπισκευή 3. ῥαθυμότερον AR 15. κατασκευῆς AB *Ca* (ut 2, 8, 4; 2, 23, 11; 3, 17, 10; 4, 73, 6; 16, 6, 5 et 6), παρασκευῆς DE vulgo 19. τῷ σεσωκέναι coni. *Be* 25. πεζὰς *Di* 49, et sic πεζός pro πεζικός paene omnibus locis 28. Ὀκτακίλιος vulgo post *Ca* 29. ἀκονητὶ A 30. ἐξυγοστατεῖτο AR

λάκις ἤδη σέσωκε τὰ Ῥωμαίων πράγματα· τὸ γὰρ πρόσ-
τιμον παρ' αὐτοῖς θάνατός ἐστι τῷ προεμένῳ τὸν τόπον
12 καὶ φυγόντι τὸ παράπαν ἐξ ἐφεδρείας. διὸ καὶ τότε πολ-
λαπλασίους ὄντας τοὺς ὑπεναντίους ὑποστάντες γενναίως
πολλοὺς μὲν τῶν ἰδίων ἀπέβαλον, ἔτι δὲ πλείους τῶν
13 ἐχθρῶν ἀπέκτειναν. τέλος δὲ κυκλώσαντες τοὺς πολεμίους
οσον οὔπω διασπῶντας τὸν χάρακα, τοὺς μὲν αὐτῶν διέ-
φθειραν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπικείμενοι καὶ φονεύοντες
συνεδίωξαν εἰς τὴν πόλιν.

18 Μετὰ δὲ ταῦτα συνέβη τοὺς μὲν Καρχηδονίους εὐλα-
βέστερον διακεῖσθαι πρὸς τὰς ἐπιθέσεις, τοὺς δὲ Ῥωμαί-
2 ους φυλακτικώτερον χρῆσθαι ταῖς προνομαῖς. ἐπεὶ δ'
οὐκ ἀντεξῄεσαν οἱ Καρχηδόνιοι πλὴν ἕως ἀκροβολισμοῦ,
διελόντες οἱ στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων εἰς δύο μέρη τὴν
δύναμιν τῷ μὲν ἑνὶ περὶ τὸ πρὸ τῆς πόλεως Ἀσκληπιεῖον
ἔμενον, θατέρῳ δὲ κατεστρατοπέδευσαν ἐν τοῖς πρὸς Ἡρά-
3 κλειαν κεκλιμένοις μέρεσιν τῆς πόλεως. τὰ δὲ μεταξὺ τῶν
στρατοπέδων ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πόλεως ὠχυρώ-
σαντο· καὶ τὴν μὲν ἐντὸς αὐτῶν τάφρον προεβάλοντο χάριν
τῆς πρὸς τοὺς ἐξιόντας ἐκ τῆς πόλεως ἀσφαλείας, τὴν δ'
ἐκτὸς αὐτῶν περιεβάλοντο φυλακὴν ποιούμενοι τῶν ἔξω-
θεν ἐπιθέσεων καὶ τῶν παρεισάγεσθαι καὶ παρεισπίπτειν
4 εἰωθότων εἰς τὰς πολιορκουμένας πόλεις. τὰ δὲ μεταξὺ 21
τῶν τάφρων καὶ τῶν στρατοπέδων διαστήματα φυλακαῖς
διέλαβον, ὀχυροποιησάμενοι τοὺς εὐκαίρους τῶν τόπων ἐν
5 διαστάσει. τὰ δὲ χορήγια καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν οἱ
μὲν ἄλλοι σύμμαχοι πάντες ἤθροιζον αὐτοῖς καὶ παρῆγον
εἰς Ἑρβησόν· αὐτοὶ δ' ἐκ ταύτης τῆς πόλεως οὐ μακρὰν
ὑπαρχούσης ἄγοντες καὶ φέροντες συνεχῶς τὰς ἀγορὰς
6 δαψιλῆ τἀναγκαῖα σφίσι παρεσκεύαζον. πέντε μὲν οὖν

post τότε add. C 1. σέσωκε * A 17. κεκλειμένοις A[1], corr. A[2]R μέρεσι R[s] 19. ἐντὸς add. *Ur* 149[b] 20. δὲ R[s] 26. χορηγεῖα AR, corr. *Hu* 27. ἤθροιζον *BW* et similiter posthac (vide praef.) 28. σερβησόν ABC, ἐρβησὸν DE, Ἐρβησσόν vulgo, Ἑρβησσόν *Di*, corr. *Hu* coll. Livio 24, 30, 2; 24, 35, 1 (conf. Fleckeiseni annal. 1867 p. 309 s.) δὲ AR

ἴσως μῆνας ἐπὶ τῶν αὐτῶν διέμενον, οὐδὲν ὁλοσχερὲς
προτέρημα δυνάμενοι λαβεῖν κατ᾽ ἀλλήλων πλὴν τῶν ἐν
αὐτοῖς τοῖς ἀκροβολισμοῖς συμβαινόντων· συναγομένων δὲ 7
τῷ λιμῷ τῶν Καρχηδονίων διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ
πόλει συγκεκλεισμένων ἀνδρῶν (οὐ γὰρ ἐλάττους πέντε
μυριάδων ὑπῆρχον) δυσχρηστούμενος Ἀννίβας ἤδη τοῖς
πράγμασιν, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῶν πολιορκουμένων δυνά-
μεων, διεπέμπετο συνεχῶς εἰς τὴν Καρχηδόνα τήν τε περί-
στασιν διασαφῶν καὶ βοηθεῖν παρακαλῶν. οἱ δ᾽ ἐν τῇ 8
Καρχηδόνι τῶν ἐπισυνηγμένων στρατιωτῶν καὶ θηρίων
γεμίσαντες τὰς ναῦς ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Σικελίαν πρὸς
Ἄννωνα τὸν ἕτερον στρατηγόν, ὃς συναγαγὼν τὰς παρα- 9
σκευὰς καὶ δυνάμεις εἰς Ἡράκλειαν, πρῶτον μὲν πραξικο-
πήσας κατέσχε τὴν τῶν Ἑρβησέων πόλιν καὶ παρείλετο
τὰς ἀγορὰς καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων χορηγίαν τοῖς τῶν
ὑπεναντίων στρατοπέδοις, ἐξ οὗ συνέβη τοὺς Ῥωμαίους 10
ἐπ᾽ ἴσου πολιορκεῖν καὶ πολιορκεῖσθαι τοῖς πράγμασιν·
εἰς γὰρ τοῦτο συνήγοντο τῇ σιτοδείᾳ καὶ σπάνει τῶν
ἀναγκαίων ὥστε πολλάκις βουλεύεσθαι περὶ τοῦ λύειν τὴν
πολιορκίαν. ὃ δὴ καὶ τέλος ἂν ἐποίησαν, εἰ μὴ πᾶσαν 11
σπουδὴν καὶ μηχανὴν προσφερόμενος Ἱέρων τὰ μέτρια καὶ
τἀναγκαῖα σφίσι παρεσκεύαζε τῶν χορηγιῶν. μετὰ δὲ 19
ταῦτα θεωρῶν ὁ προειρημένος ἀνὴρ τοὺς μὲν Ῥωμαίους
ὑπό τε τῆς νόσου καὶ τῆς ἐνδείας ἀσθενῶς διακειμένους
διὰ τὸ λοιμικὴν εἶναι παρ᾽ αὐτοῖς κατάστασιν, τὰ δὲ σφέ-
τερα στρατόπεδα νομίζων ἀξιόχρεα πρὸς μάχην ὑπάρχειν,
ἀναλαβὼν τά τε θηρία περὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντα 2
καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν ἅπασαν προῆγε κατὰ σπουδὴν
ἐκ τῆς Ἡρακλείας, παραγγείλας τοῖς Νομαδικοῖς ἱππεῦσι

---

1. ἴσο•υς A ex ἴσωυς; videtur igitur in archetypo dittographia ἴσως et ἴσους fuisse; ἴσους R, corr. *Ca* 3. συνεχομένων C, συνηγμένων DE 4. τῷ om. Suid. v. συναγομένων 4. 5. τῶν συγκεκλεισμένων ἀνδρῶν ἐν τῇ πόλει Suid. 6 ss. δυσχρηστούμενος Ἀννίβας cet.] nonnulla ex his habet Hero de repellenda obsid. p. 321, 22 14. ἑρβη-σέων AR, Ἐρεβησέων Suid. v. πραξικοπήσας 18. τῇ om. Suid. v. συναγομένων σπάνηι A 22. χορηγιῶν AR, corr. *Di* 26. νομί-ζων *Re* pro νομίζειν

*προπορεύεσθαι καὶ συνεγγίσασι τῷ χάρακι τῶν ἐναντίων
ἐρεθίζειν καὶ πειρᾶσθαι τοὺς ἱππεῖς αὐτῶν ἐκκαλεῖσθαι,
κἄπειτα πάλιν ἐκκλίνασιν ἀποχωρεῖν ἕως ἂν αὐτῷ συμ-*
3 *μίξωσι. πραξάντων δὲ τὸ συνταχθὲν τῶν Νομάδων καὶ
προσμιξάντων θατέρῳ τῶν στρατοπέδων, εὐθὺς οἱ τῶν
Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐξεχέοντο καὶ θρασέως ἐπέκειντο τοῖς*
4 *Νομάσιν. οἱ δὲ Λίβυες ὑπεχώρουν κατὰ τὸ παράγγελμα,
μέχρι συνέμιξαν τοῖς περὶ τὸν Ἄννωνα· λοιπόν τ' ἐκ
μεταβολῆς περιχυθέντες ἐπέκειντο τοῖς πολεμίοις, καὶ πολ-
λοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἕως εἰς τὸν*
5 *χάρακα συνεδίωξαν. γενομένων δὲ τούτων ἐπεστρατοπέδευ-
σαν οἱ περὶ τὸν Ἄννωνα τοῖς Ῥωμαίοις, καταλαβόμενοι
τὸν λόφον τὸν καλούμενον Τόρον, ὡς δέκα σταδίους ἀπέ-*
6 *χοντες τῶν ὑπεναντίων. καὶ δύο μὲν μῆνας ἔμενον ἐπὶ
τῶν ὑποκειμένων, οὐδὲν ὁλοσχερὲς πράττοντες, πλὴν ἀκρο-*
7 *βολιζόμενοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· τοῦ δ' Ἀννίβου δια-
πυρσευομένου καὶ διαπεμπομένου συνεχῶς ἐκ τῆς πόλεως
πρὸς τὸν Ἄννωνα, καὶ δηλοῦντος ὅτι τὰ πλήθη τὸν
λιμὸν οὐχ ὑπομένει, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς τοὺς πολε-
μίους αὐτομολοῦσι διὰ τὴν ἔνδειαν, ἔγνω διακινδυνεύειν
ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγός, οὐχ ἧττον ἐπὶ τοῦτο φερο-
μένων καὶ τῶν Ῥωμαίων διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας.*
8 *διόπερ ἐξαγαγόντες ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις εἰς τὸν με-*
9 *ταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων συνέβαλλον ἀλλήλοις. ἐπὶ
πολὺν δὲ χρόνον γενομένης τῆς μάχης τέλος ἐτρέψαντο
τοὺς προκινδυνεύσαντας μισθοφόρους τῶν Καρχηδονίων οἱ*
10 *Ῥωμαῖοι. τούτων δὲ πεσόντων εἰς τὰ θηρία καὶ τὰς λοι-
πὰς τάξεις τὰς ἐφεστηκυίας συνέβη πᾶν συνταραχθῆναι*
11 *τὸ τῶν Φοινίκων στρατόπεδον. γενομένου δ' ἐγκλίματος
ὁλοσχεροῦς οἱ μὲν πλεῖστοι διεφθάρησαν αὐτῶν, τινὲς δ'
εἰς Ἡράκλειαν ἀπεχώρησαν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῶν τε πλει-*

---

1. *συνεγγίσασι* * * A ex *συνεγγίσασθαι* 3. *ἐγκλίνασιν Ca* (conf. praef.) 5. *θατέρῳ Re* pro *θατέρων* 10. *ὡς* AR, corr. E² et *Re* 13. *ἀπέχοντα Rei* 14 21. *ἐπὶ τούτωι* A(R), corr. *Ca* 24. *συνέβαλλον* ADE (et B, ut videtur), *συνέβαλον He*, om. C in ampliore lacuna (conf. praef.) 29. *δὲ* R[s] 30. *ὁλοσχεροῦς Sch* pro *ὁλοσχερῶς*

23, 6]
στων ἐκυρίευσαν θηρίων καὶ τῆς ἐπισκευῆς ἁπάσης. ἐπι- 12
γενομένης δὲ τῆς νυκτός, καὶ διὰ τὴν ἐκ τῶν κατορθωμά-
των χαρὰν καὶ διὰ τὸν κόπον ῥᾳθυμότερον ταῖς φυλακαῖς
αὐτῶν χρησαμένων, ἀπελπίσας Ἀννίβας τὰ πράγματα, καὶ
νομίσας ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν πρὸς σωτηρίαν διὰ τὰς προ-
ειρημένας αἰτίας, ὥρμησε περὶ μέσας νύκτας ἐκ τῆς πόλεως
ἔχων τὰς ξενικὰς δυνάμεις, χώσας δὲ φορμοῖς ἀχύρων σε- 13
σαγμένοις τὰς τάφρους ἔλαθε τοὺς πολεμίους ἀπαγαγὼν
ἀσφαλῶς τὴν δύναμιν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῆς ἡμέρας ἐπελ- 14
θούσης συνέντες τὸ γεγονός, καὶ τῆς οὐραγίας τῆς τῶν
περὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ βραχὺ καθαψάμενοι, μετὰ ταῦτα
πάντες ὥρμησαν πρὸς τὰς πύλας, οὐδενὸς δ' ἐμποδὼν 15
αὐτοῖς ἱσταμένου παρεισπεσόντες διήρπασαν τὴν πόλιν,
καὶ πολλῶν μὲν σωμάτων πολλῆς δὲ καὶ παντοδαπῆς
ἐγένοντο κατασκευῆς ἐγκρατεῖς.

Τῆς δ' ἀγγελίας ἀφικομένης εἰς τὴν σύγκλητον τῶν 20
Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸν Ἀκράγαντα, περιχαρεῖς γε-
νόμενοι καὶ ταῖς διανοίαις ἐπαρθέντες οὐκ ἔμενον ἐπὶ τῶν
ἐξ ἀρχῆς λογισμῶν, οὐδ' ἠρκοῦντο σεσωκέναι τοὺς Μαμερ-
τίνους οὐδὲ ταῖς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πολέμου γενομέναις ὠφε-
λείαις, ἐλπίσαντες δὲ καθόλου δυνατὸν εἶναι τοὺς Καρχη- 2
δονίους ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς νήσου, τούτου δὲ γενομένου μεγάλην
ἐπίδοσιν αὐτῶν λήψεσθαι τὰ πράγματα, πρὸς τούτοις
ἦσαν τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπι-
νοίαις. τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἑώρων κατὰ 3
λόγον σφίσι προχωροῦντα· μετὰ γὰρ τοὺς τὸν Ἀκράγαντα 4
a. u. 493 πολιορκήσαντας οἱ κατασταθέντες στρατηγοὶ Λεύκιος Οὐα-
λέριος καὶ Τίτος Ὀτακίλιος ἐδόκουν ἐνδεχομένως χειρίζειν
24 τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν. τῆς δὲ θαλάττης ἀκονιτὶ τῶν Καρ- 5
χηδονίων ἐπικρατούντων ἐζυγοστατεῖτ' αὐτοῖς ὁ πόλεμος·

1. *ἀποσκευῆς* coni. *Sch* in lexico v. *ἐπισκευή* 3. *ῥαθυμότερον* AR 15. *κατασκευῆς* AB *Ca* (ut 2, 8, 4; 2, 23, 11; 3, 17, 10; 4, 73, 6; 16, 6, 5 et 6), *παρασκευῆς* DE vulgo 19. *τῷ σεσωκέναι* coni. *Be* 25. *πεζὰς* *Di* 49, et sic *πεζός* pro *πεζικός* paene omnibus locis 28. *Ὀκταχίλιος* vulgo post *Ca* 29. *ἀκονητὶ* A 30. *ἐζυγοστατεῖτο* AR

6 ἐν γὰρ τοῖς ἑξῆς χρόνοις, κατεχόντων αὐτῶν ἤδη τὸν Ἀκρά-
γαντα, πολλαὶ μὲν πόλεις προσετίθεντο τῶν μεσογαίων
τοῖς Ῥωμαίοις ἀγωνιῶσαι τὰς πεζικὰς δυνάμεις, ἔτι δὲ
πλείους ἀφίσταντο τῶν παραθαλαττίων καταπεπληγμέναι
7 τὸν τῶν Καρχηδονίων στόλον. ὅθεν ὁρῶντες αἰεὶ καὶ
μᾶλλον εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη ῥοπὰς λαμβάνοντα τὸν πό-
λεμον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἔτι δὲ τὴν μὲν Ἰτα-
λίαν πορθουμένην πολλάκις ὑπὸ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως,
τὴν δὲ Λιβύην εἰς τέλος ἀβλαβῆ διαμένουσαν, ὥρμησαν
ἐπὶ τὸ συνεμβαίνειν τοῖς Καρχηδονίοις εἰς τὴν θάλατταν.
8 διὸ καὶ τοῦτο τὸ μέρος οὐχ ἥκιστά με παρώρμησεν ποιή-
σασθαι μνήμην ἐπὶ πλεῖον τοῦ προειρημένου πολέμου,
χάριν τοῦ μηδὲ ταύτην ἀγνοεῖσθαι τὴν ἀρχήν, πῶς καὶ
πότε καὶ δι' ἃς αἰτίας πρῶτον ἐνέβησαν εἰς θάλατταν
9 Ῥωμαῖοι. θεωροῦντες δὲ τὸν πόλεμον αὐτοῖς τριβὴν λαμ- *a. u. 494*
βάνοντα, τότε πρῶτον ἐπεβάλοντο ναυπηγεῖσθαι σκάφη,
10 πεντηρικὰ μὲν ἑκατόν, εἴκοσι δὲ τριήρεις. τῶν δὲ ναυ-
πηγῶν εἰς τέλος ἀπείρων ὄντων τῆς περὶ τὰς πεντήρεις
ναυπηγίας διὰ τὸ μηδένα τότε τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν κε-
χρῆσθαι τοιούτοις σκάφεσιν, πολλὴν αὐτοῖς παρεῖχεν τοῦτο
11 τὸ μέρος δυσχέρειαν. ἐξ ὧν καὶ μάλιστα συνίδοι τις ἂν
τὸ μεγαλόψυχον καὶ παράβολον τῆς Ῥωμαίων αἱρέσεως.
12 οὐ γὰρ οἷον εὐλόγους ἀφορμὰς ἔχοντες ἀλλ' οὐδ' ἀφορμὰς
καθάπαξ, οὐδ' ἐπίνοιαν οὐδέποτε ποιησάμενοι τῆς θα-
λάττης, τότε δὴ πρῶτον ἐν νῷ λαμβάνοντες οὕτως τολμη-
ρῶς ἐνεχείρησαν ὥστε, πρὶν ἢ πειραθῆναι τοῦ πράγματος,
εὐθὺς ἐπιβαλέσθαι Καρχηδονίοις ναυμαχεῖν τοῖς ἐκ προ-
γόνων ἔχουσι τὴν κατὰ θάλατταν ἡγεμονίαν ἀδήριτον.
13 μαρτυρίῳ δ' ἄν τις χρήσαιτο πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν νῦν
ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων καὶ πρὸς τὸ παράδοξον αὐτῶν τῆς
τόλμης· ὅτε γὰρ τὸ πρῶτον ἐπεχείρησαν διαβιβάζειν εἰς
τὴν Μεσσήνην τὰς δυνάμεις, οὐχ οἷον κατάφρακτος αὐτοῖς

---

11. παρώρμησε Rs 15. δὴ pro δὲ coni. *Sch* 17. τετρήρεις Niebuhrius Rom. hist. III 675 20. σκάφεσι — παρεῖχε Rs 28. ἡγε-μονείαν A, 'Alii ἡγεμονεῖαν' adnotat *Sch* vol. I p. 51

25, 1]

25 ὑπῆρχεν ναῦς ἀλλ' οὐδὲ καθόλου μακρὸν πλοῖον οὐδὲ λέμ-
βος οὐδ' εἷς, ἀλλὰ παρὰ Ταραντίνων καὶ Λοκρῶν ἔτι δ' 14
Ἐλεατῶν καὶ Νεαπολιτῶν συγχρησάμενοι πεντηκοντόρους
καὶ τριήρεις ἐπὶ τούτων παραβόλως διεκόμισαν τοὺς ἄν-
δρας. ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὸν πορθμὸν 15
ἐπαναχθέντων αὐτοῖς, καὶ μιᾶς νεὼς καταφράκτου διὰ
τὴν προθυμίαν προπεσούσης ὥστ' ἐποκεῖλασαν γενέσθαι
τοῖς Ῥωμαίοις ὑποχείριον, ταύτῃ παραδείγματι χρώμενοι
τότε πρὸς ταύτην ἐποιοῦντο τὴν τοῦ παντὸς στόλου ναυ-
πηγίαν, ὡς εἰ μὴ τοῦτο συνέβη γενέσθαι, δῆλον ὡς διὰ 16
τὴν ἀπειρίαν εἰς τέλος ἂν ἐκωλύθησαν τῆς ἐπιβολῆς. οὐ 21
μὴν ἀλλ' οἷς μὲν ἐπιμελὲς ἦν τῆς ναυπηγίας, ἐγίνοντο
περὶ τὴν τῶν πλοίων κατασκευήν, οἱ δὲ τὰ πληρώματα
συναθροίσαντες ἐδίδασκον ἐν τῇ γῇ κωπηλατεῖν τὸν τρό-
πον τοῦτον· καθίσαντες ἐπὶ τῶν εἰρεσιῶν ἐν τῇ χέρσῳ 2
τοὺς ἄνδρας τὴν αὐτὴν ἔχοντας τάξιν ταῖς ἐπ' αὐτῶν τῶν
πλοίων καθέδραις, μέσον δ' ἐν αὐτοῖς στήσαντες τὸν κε-
λευστήν, ἅμα πάντας ἀναπίπτειν ἐφ' αὐτοὺς ἄγοντας τὰς
χεῖρας καὶ πάλιν προνεύειν ἐξωθοῦντας ταύτας συνείθι-
ζον, ἄρχεσθαί τε καὶ λήγειν τῶν κινήσεων πρὸς τὰ τοῦ
κελευστοῦ παραγγέλματα. προκατασκευασθέντων δὲ τού- 3
των ἅμα τῷ συντελεσθῆναι τὰς ναῦς καθελκύσαντες, καὶ
βραχὺν χρόνον ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἐν θαλάττῃ πειρα-
θέντες ἔπλεον παρὰ τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ
στρατηγοῦ. ὁ γὰρ ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τεταγμένος 4
τοῖς Ῥωμαίοις Γναῖος Κορνήλιος ὀλίγαις ἡμέραις πρότε-
ρον, συντάξας τοῖς ναυάρχοις, ἐπειδὰν καταρτίσωσι τὸν
στόλον, πλεῖν ὡς ἐπὶ τὸν πορθμόν, αὐτὸς ἀναχθεὶς μετὰ
νεῶν ἑπτακαίδεκα προκατέπλευσεν ἐπὶ τὴν Μεσσήνην,
σπουδάζων τὰ κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν παρασκευάσαι
τῷ στόλῳ. προσπεσούσης δ' αὐτῷ πράξεως ἐκεῖ περὶ τῆς 5
τῶν Λιπαραίων πόλεως, δεξάμενος τὴν ἐλπίδα προχειρό-

1. ὑπῆρχε R[s] 2. οὐδὲ AR δὲ R[s] 2. 3. δὲ λεατῶν A 18. ἀναπίπτειν Camerarius pro ἀνάπτειν ἐφ' αὐτοὺς A[r] in marg. R, ἐπ' αὐτοὺς A[1] 19. προνεύειν Camerarius pro προνομεύειν 26. γνάϊος κορνίλιος A 27. καταρτύσωσι *Sca*

τερον τοῦ δέοντος ἔπλει ταῖς προειρημέναις ναυσὶ καὶ
6 καθωρμίσθη πρὸς τὴν πόλιν. ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων 26
στρατηγὸς Ἀννίβας, ἀκούσας ἐν τῷ Πανόρμῳ τὸ γεγονός,
ἐξαποστέλλει Βοώδη τῆς γερουσίας ὑπάρχοντα, ναῦς εἴκοσι
7 δούς· ὃς ἐπιπλεύσας νυκτὸς ἐν τῷ λιμένι συνέκλεισε τοὺς
περὶ τὸν Γναῖον. ἡμέρας δ' ἐπιγενομένης τὰ μὲν πληρώ-
ματα πρὸς φυγὴν ὥρμησεν εἰς τὴν γῆν, ὁ δὲ Γναῖος ἐκ-
πλαγὴς γενόμενος καὶ ποιεῖν ἔχων οὐδὲν τέλος παρέδωκεν
8 αὑτὸν τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τάς τε ναῦς καὶ
τὸν στρατηγὸν τῶν ὑπεναντίων ὑποχείριον ἔχοντες παρα-
9 χρῆμα πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἀπῆραν. μετ' οὐ πολλὰς δ'
ἡμέρας, οὕτως ἐναργοῦς ὄντος καὶ προσφάτου τοῦ περὶ
τὸν Γναῖον ἀτυχήματος, παρ' ὀλίγον αὐτὸς Ἀννίβας εἰς τὸ
10 παραπλήσιον ἁμάρτημα προφανῶς ἐνέπεσεν. ἀκούσας γὰρ
τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον κομιζόμενον παρὰ τὴν Ἰταλίαν
σύνεγγυς εἶναι, κατιδεῖν βουλόμενος τό τε πλῆθος καὶ τὴν
ὅλην σύνταξιν τῶν ὑπεναντίων, λαβὼν πεντήκοντα ναῦς
11 ἐπέπλει· κάμπτων δὲ περὶ τὸ τῆς Ἰταλίας ἀκρωτήριον ἐμ-
πίπτει τοῖς πολεμίοις ἐν κόσμῳ καὶ τάξει ποιουμένοις
τὸν πλοῦν, καὶ τὰς μὲν πλείους ἀπέβαλε τῶν νεῶν, αὐτὸς
δὲ μετὰ τῶν ὑπολειφθεισῶν ἀνελπίστως καὶ παραδόξως
διέφυγεν.

22 Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μετὰ ταῦτα συνεγγίσαντες τοῖς κατὰ
τὴν Σικελίαν τόποις, καὶ συνέντες τὸ γεγονὸς σύμπτωμα
περὶ τὸν Γναῖον, παραυτίκα μὲν διεπέμποντο πρὸς Γάιον
Βίλιον τὸν ἡγούμενον τῆς πεζῆς δυνάμεως, καὶ τοῦτον
2 ἀνέμενον, ἅμα δ' ἀκούοντες οὐ μακρὰν εἶναι τὸν τῶν πο-
λεμίων στόλον ἐγίνοντο πρὸς παρασκευὴν τοῦ ναυμαχεῖν.
3 ὄντων δὲ τῶν πλοίων φαύλων ταῖς κατασκευαῖς καὶ δυσ-
κινήτων, ὑποτίθεταί τις αὐτοῖς βοήθημα πρὸς τὴν μάχην

---

2. καθωρμήθη AR, corr. *Sca* 4. *Βογούδη Sca* 7. εἰς] πρὸς C 18. ἔπλει A[r], corr. in addendis ad edit. priorem *Hu* collato ἐπιπλεῖ 1, 23, 2 (forma ἐπέπλει redit 16, 5, 1 sub fin.; 18, 1, 1), ἐπιπλεῖ *BW* 26. *Βίλιον* Ciacconius ad col. rostr. inscr. (Graev. thes. IV 1814) pro λίβιον 28. πρὸς] περὶ coni. *Di* 50 s. (librorum scripturam tuetur Krebsius *Präpos. bei Polyb.* p. 122)

26, 30]
τοὺς ἐπικληθέντας μετὰ ταῦτα κόρακας, ὧν συνέβαινε τὴν
κατασκευὴν εἶναι τοιαύτην. στῦλος ἐν πρώρρᾳ στρογγύλος 4
εἱστήκει, μῆκος μὲν ὀργυιῶν τεττάρων, κατὰ δὲ τὸ πλάτος
27 τριῶν παλαιστῶν ἔχων τὴν διάμετρον. οὗτος αὐτὸς μὲν 5
ἐπὶ τῆς κορυφῆς τροχιλίαν εἶχεν, περιετίθετο δ' αὐτῷ
κλῖμαξ ἐπικαρσίαις σανίσι καθηλωμένη, πλάτος μὲν ποδῶν
τεττάρων, τὸ δὲ μῆκος ἓξ ὀργυιῶν. τὸ δὲ τρῆμα τοῦ σα- 6
νιδώματος ἦν παράμηκες, καὶ περιέβαινε περὶ τὸν στῦλον
μετὰ τὰς πρώτας εὐθέως τῆς κλίμακος δύ' ὀργυιάς. εἶχεν
δὲ καὶ δρύφακτον αὕτη παρ' ἑκατέραν τὴν ἐπιμήκη πλευ-
ράν, εἰς γόνυ τὸ βάθος. ἐπὶ δὲ τοῦ πέρατος αὐτοῦ προσ- 7
ήρμοστο σιδηροῦν οἷον ὕπερον ἀπωξυσμένον, ἔχον δακτύ-
λιον ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ὡς τὸ ὅλον φαίνεσθαι παραπλήσιον
ταῖς σιτοποιικαῖς μηχανήσεσιν. εἰς δὲ τοῦτον τὸν δακτύλι- 8
ον ἐνεδέδετο κάλως, ᾧ κατὰ τὰς ἐμβολὰς τῶν πλοίων
ἐξαίροντες τοὺς κόρακας διὰ τῆς ἐν τῷ στύλῳ τροχιλίας
ἀφίεσαν ἐπὶ τὸ κατάστρωμα τῆς ἀλλοτρίας νεώς, ποτὲ
μὲν κατὰ πρῶρραν, ποτὲ δ' ἀντιπεριάγοντες τὰς ἐκ τῶν
πλαγίων προσπιπτούσας ἐμβολάς. ὅτε δὲ ταῖς σανίσι τῶν 9
καταστρωμάτων ἐμπαγέντες οἱ κόρακες ὁμοῦ συνδήσαιεν τὰς
ναῦς, εἰ μὲν πλάγιαι παραβάλοιεν ἀλλήλαις, πανταχόθεν
ἐπεπήδων, εἰ δὲ κατὰ πρῶρραν, δι' αὐτοῦ τοῦ κόρακος
ἐπὶ δύο συνεχεῖς ἐποιοῦντο τὴν ἔφοδον· ὧν οἱ μὲν ἡγού- 10
μενοι τὴν κατὰ πρόσωπον ἐπιφάνειαν ἐσκέπαζον ταῖς τῶν
θυρεῶν προβολαῖς, οἱ δ' ἑπόμενοι τὰς ἐκ τῶν πλαγίων
ἠσφάλιζον πλευρὰς ὑπὲρ τὸν δρύφακτον ὑπερτιθέμενοι
τὰς ἴτυς τῶν ὅπλων. οὗτοι μὲν οὖν τοιαύτῃ κεχρημένοι 11

2. πρώρραις A, πρώραις R[s], πρῴρᾳ coni. *Be* (conf. praef.) 4. οὗτος *Sch* pro οὕτως 5. τροχιλλίαν R[s], τριχειλίαν A περιετέθειτο coni. *Di* 51 9. δύο AR εἶχε R[s] 12. ὕπερον] ὕπερον. σχοινίον ναυτικόν manus antiqua ad marg. codicis A adscripsit; idem scholion exstat in E 14. μηχαναῖς coni. *Di* 51 s. (τοῖς σιτοποιικοῖς μηχανήμασιν *Na* 359) 15. ὃ ante κάλως additum in AR del. *Hu* Philol. XIV 315 s. 18. πρώρραν A, πρώραν R[s] τὰς] κατὰ τὰς *Re*, πρὸς τὰς Campius progr. Greiffenb. 1855 p. 10 21. πλάγιαι A[1]R, πλαγίαι A[2] 22. πρώρραν A, πρώραν R[s] 25. θυραιῶν A 26. ἠσφαλίζοντο C 27. ἴτυς] ἴτυς. τὸ περιφερὲς τῆς ἀσπίδ' manus antiqua ad marg. codicis A adscripsit; idem scholion exstat in E

23 *παρασκευῇ καιρὸν ἐπετήρουν πρὸς ναυμαχίαν· ὁ δὲ Γάιος*
Βίλιος ὡς θᾶττον ἔγνω τὴν περιπέτειαν τοῦ τῆς ναυτικῆς
δυνάμεως ἡγουμένου, παραδοὺς τὰ πεζικὰ στρατόπεδα τοῖς
2 *χιλιάρχοις αὐτὸς διεκομίσθη πρὸς τὸν στόλον. πυθόμε-*
νος δὲ τοὺς πολεμίους πορθεῖν τὴν Μυλαιῖτιν χώραν ἐπι-
3 *πλεῖ στόλῳ παντί. συνιδόντες δ' οἱ Καρχηδόνιοι μετὰ*
χαρᾶς καὶ σπουδῆς ἀνήγοντο ναυσὶν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα, 28
καταφρονοῦντες τῆς ἀπειρίας τῶν Ῥωμαίων, καὶ πάντες
ἔπλεον ἀντίπρῳροι τοῖς πολεμίοις, οὐδὲ τάξεως κατα-
ξιώσαντες τὸν κίνδυνον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ λείαν τινὰ πρόδηλον.
4 *ἡγεῖτο δ' Ἀννίβας αὐτῶν (οὗτος δ' ἦν ὁ τὰς δυνάμεις*
ἐκκλέψας νυκτὸς ἐκ τῆς τῶν Ἀκραγαντίνων πόλεως) ἔχων
5 *ἑπτήρη τὴν γενομένην Πύρρου τοῦ βασιλέως. ἅμα δὲ τῷ*
πλησιάζειν συνθεωροῦντες ἀνανενευκότας τοὺς κόρακας ἐν
ταῖς ἑκάστων πρῴραις ἐπὶ ποσὸν μὲν ἠπόρουν οἱ Καρ-
χηδόνιοι, ξενιζόμενοι ταῖς τῶν ὀργάνων κατασκευαῖς· οὐ
μὴν ἀλλὰ τελέως κατεγνωκότες τῶν ἐναντίων ἐνέβαλον οἱ
6 *πρῶτοι πλέοντες τετολμηκότως. τῶν δὲ συμπλεκομένων*
σκαφῶν ἀεὶ δεδεμένων τοῖς ὀργάνοις, καὶ τῶν ἀνδρῶν εὐ-
θὺς ἐπιπορευομένων δι' αὐτοῦ τοῦ κόρακος καὶ συμπλεκο-
μένων ἐπὶ τοῖς καταστρώμασιν, οἱ μὲν ἐφονεύοντο τῶν
Καρχηδονίων, οἱ δὲ παρεδίδοσαν ἑαυτοὺς ἐκπληττόμενοι
τὸ γινόμενον· παραπλήσιον γὰρ πεζομαχίας συνέβαινε τὸν
7 *κίνδυνον ἀποτελεῖσθαι. διὸ καὶ τριάκοντα μὲν τὰς πρώ-*
τας συμβαλούσας ναῦς αὐτάνδρους ἀπέβαλον, σὺν αἷς ἐγέ-
νετ' αἰχμάλωτον καὶ τὸ τοῦ στρατηγοῦ πλοῖον· Ἀννίβας
δ' ἀνελπίστως καὶ παραβόλως αὐτὸς ἐν τῇ σκάφῃ διέφυ-
8 *γεν. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν Καρχηδονίων ἐποιεῖτο μὲν*
τὸν ἐπίπλουν ὡς εἰς ἐμβολήν, ἐν δὲ τῷ συνεγγίζειν θεω-
ροῦντες τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὰς προπλεούσας ναῦς ἐξέκλι-
9 *νον καὶ διένευον τὰς τῶν ὀργάνων ἐπιβολάς. πιστεύοντες*

1. *γάϊος ἀτίλιος λίβιος* AR, *ἀτίλιος* del. Aretinus 5. *Μυλαιῖτιν* *Sch* pro *μυλασίτην, μυλαΐτιν* Holstenius ex Stephano Byz. 6. *τῷ* ante *στόλῳ* add. DE 9. *ἀντιπρώρροις* AR, *ἀντίπρωροι Re** 11. *δὲ ἀννίβας* R[s] 14. *τὸ*υς* A 15. *πρώραις* B[s] C[s] 23. *πεζομαχίᾳ* *Ur* 150[a] (conf. *Hu* quaest. I 19) 25. *συμβαλλούσας* AB *ἐγένετο* AR 27. *δὲ* R[s] 30. *προπλεούσας Ca* pro *προσπλεούσας*

28, 26]
*δὲ τῷ ταχυναυτεῖν, οἱ μὲν ἐκ πλαγίων οἱ δὲ κατὰ πρύμναν
ἐκπεριπλέοντες ἀσφαλῶς ἤλπιζον ποιήσασθαι τὰς ἐμβολάς.
πάντῃ δὲ καὶ πάντως ἀντιπεριισταμένων καὶ συνδιανευόν-* 10
*των τῶν ὀργάνων οὕτως ὥστε κατ' ἀνάγκην τοὺς ἐγγί-
σαντας συνδεδέσθαι, τέλος ἐγκλίναντες ἔφυγον οἱ Καρχη-
δόνιοι, καταπλαγέντες τὴν καινοτομίαν τοῦ συμβαίνοντος,
πεντήκοντα ναῦς ἀποβαλόντες.*

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παραδόξως ἀντιπεποιημένοι τῆς κατὰ 24
29 *θάλατταν ἐλπίδος, διπλασίως ἐπερρώσθησαν ταῖς ὁρμαῖς
πρὸς τὸν πόλεμον. τότε μὲν οὖν προσσχόντες τῇ Σικελίᾳ* 2
*τήν τ' Αἰγεσταίων ἔλυσαν πολιορκίαν ἐσχάτως αὐτῶν ἤδη
διακειμένων, κατά τε τὴν ἐκ τῆς Αἰγέστης ἀναχώρησιν Μά-
κελλαν πόλιν κατὰ κράτος εἷλον. μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν* 3
*Ἀμίλκας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς ὁ τεταγμένος ἐπὶ
τῶν πεζικῶν δυνάμεων, διατρίβων περὶ Πάνορμον, γνοὺς
ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις στασιάζοντας τοὺς συμ-
μάχους πρὸς τοὺς Ῥωμαίους περὶ τῶν ἐν ταῖς μάχαις
πρωτείων, καὶ πυνθανόμενος στρατοπεδεύειν αὐτοὺς καθ'* 4
*ἑαυτοὺς τοὺς συμμάχους μεταξὺ τοῦ Παρώπου καὶ τῶν
Θερμῶν τῶν Ἱμεραίων, ἐπιπεσὼν αὐτοῖς αἰφνιδίως ἀνα-
στρατοπεδεύουσι μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως σχεδὸν εἰς
τετρακισχιλίους ἀπέκτεινεν. μετὰ δὲ ταύτην τὴν πρᾶξιν* 5
ὁ μὲν Ἀννίβας ἔχων τὰς διασωθείσας ναῦς ἀπέπλευσεν
a. u. 495 *εἰς τὴν Καρχηδόνα, μετ' οὐ πολὺ δ' ἐκεῖθεν εἰς Σαρ-
δόνα διῆρε, προσλαβὼν ναῦς καί τινας τῶν ἐνδόξων
τριηράρχων. χρόνοις δ' οὐ πολλοῖς κατόπιν ἐν τῇ Σαρδόνι* 6
*συγκλεισθεὶς ὑπὸ Ῥωμαίων ἔν τινι λιμένι καὶ πολλὰς
ἀποβαλὼν τῶν νεῶν, παραυτίκα συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν δια-
σωθέντων Καρχηδονίων ἀνεσταυρώθη· Ῥωμαῖοι γὰρ ἅμα* 7
*τῆς θαλάττης ἥψαντο καὶ τῶν κατὰ Σαρδόνα πραγμάτων
εὐθέως ἀντείχοντο.*

---

2. *ποιήσεσθαι Na* 343 9. *ἐπερρώσθηαν*] *ἐχρῶντο*, idque post *πόλεμον*, Suid. v. *ἀντιπεποιημένοι* 10. *προσσχόντες*, *Sch* pro *προσχόντες* 11. *τε* AR *Αἰγεσταίων*, i. e. Segestanorum] *Ἐγεσταίων Di* (conf. ad vs. 12) 12. *ἐγέστης* AE 26. *τριηραρχῶν* AR 29. *τε* post *ἅμα* add. C 30. *σαρδόνι* A

8 Τὰ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων κατὰ *a. u. 496*
9 μὲν τὸν ἑξῆς ἐνιαυτὸν οὐδὲν ἄξιον ἔπραξαν λόγου, τότε
δὲ προσδεξάμενοι τοὺς ἐπικαθεσταμένους ἄρχοντας, Αὖλον
Ἀτίλιον καὶ Γάιον Σουλπίκιον, ὥρμησαν ἐπὶ τὸν Πάνορ-
μον διὰ τὸ τὰς τῶν Καρχηδονίων δυνάμεις ἐκεῖ παραχει-
10 μάζειν. οἱ δὲ στρατηγοὶ συνεγγίσαντες τῇ πόλει μετὰ
πάσης τῆς δυνάμεως παρετάξαντο· τῶν δὲ πολεμίων οὐκ
ἀντεξιόντων πάλιν ἐντεῦθεν ἐποιήσαντο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ
11 πόλιν Ἱππάναν. καὶ ταύτην μὲν ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος
ἔλαβον, εἷλον δὲ καὶ τὸ Μυττίστρατον, πολλοὺς χρόνους
ὑπομεμενηκὸς τὴν πολιορκίαν διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ τόπου. **30**
12 τὴν δὲ Καμαριναίων πόλιν μικρῷ πρότερον ἀπ' αὐτῶν
ἀποστᾶσαν, τότε προσενέγκαντες ἔργα καὶ καταβαλόντες
τὰ τείχη κατέσχον· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἔνναν καὶ ἕτερα
13 πλείω πολισμάτια τῶν Καρχηδονίων. ἀπὸ δὲ τούτων γε-
νόμενοι Λιπαραίους ἐπεχείρησαν πολιορκεῖν.

25 Τῷ δ' ἑξῆς ἐνιαυτῷ Γάιος Ἀτίλιος ὁ στρατηγὸς τῶν *a. u. 497*
Ῥωμαίων πρὸς Τυνδαρίδα καθορμισθεὶς καὶ συνθεασάμε-
νος ἀτάκτως παραπλέοντα τὸν τῶν Καρχηδονίων στόλον,
παραγγείλας τοῖς ἰδίοις πληρώμασιν ἕπεσθαι τοῖς ἡγου-
μένοις, αὐτὸς ὥρμησε πρὸ τῶν ἄλλων ἔχων δέκα ναῦς
2 ὁμοπλοούσας. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι συνιδόντες τῶν ὑπεναν-
τίων τοὺς μὲν ἀκμὴν ἐμβαίνοντας τοὺς δ' ἀναγομένους,
τοὺς δὲ πρώτους πολὺ προειληφότας τῶν ἄλλων, ἐπιστρέ-
3 ψαντες αὐτοῖς ἀπήντων, καὶ κυκλώσαντες τὰς μὲν ἄλλας
διέφθειραν, τὴν δὲ τοῦ στρατηγοῦ ναῦν παρ' ὀλίγον αὔτ-
ανδρον ἔλαβον. οὐ μὴν ἀλλ' αὕτη μὲν ταῖς ὑπηρεσίαις
ἐξηρτυμένη καὶ ταχυναυτοῦσα διέφυγε παραδόξως τὸν κίν-
4 δυνον· αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιπλέουσαι κατὰ
βραχὺ συνηθροίζοντο, γενόμεναι δ' ἐν μετώπῳ συνέβαλλον
τοῖς πολεμίοις, καὶ δέκα μὲν αὐτάνδρους ναῦς ἔλαβον,

---

5. τῶν AB (et reliqui, ut videtur), om. *Ca* 27. αυτη (sine spir. et acc.) A, αὐτὴ R[s], corr. *Di* εὖ ante ταῖς ὑπηρεσίαις add. *BW* (conf. praef.) 30. συνέβαλλον A, συνέβαλον R vulgo (conf. praef. ad 1, 19, 8)

30, 22]
ὀκτὼ δὲ κατέδυσαν. αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Καρχηδονίων ἀπε-
χώρησαν εἰς τὰς Λιπαραίας καλουμένας νήσους.
Ἐκ δὲ ταύτης τῆς ναυμαχίας ἀμφότεροι νομίζοντες 5
ἐφάμιλλον πεποιῆσθαι τὸν κίνδυνον ὥρμησαν ὁλοσχερέ-
a. u. 498 στερον ἐπὶ τὸ συνίστασθαι ναυτικὰς δυνάμεις καὶ τῶν
κατὰ θάλατταν ἀντέχεσθαι πραγμάτων. αἱ δὲ πεζικαὶ 6
δυνάμεις ἐν τοῖς κατὰ ταῦτα καιροῖς οὐδὲν ἔπραξαν ἄξιον
μνήμης, ἀλλὰ περὶ μικρὰς καὶ τὰς τυχούσας πράξεις κατ-
έτριψαν τοὺς χρόνους. διὸ παρασκευασάμενοι, καθάπερ 7
εἶπον, εἰς τὴν ἐπιφερομένην θερείαν ἀνήχθησαν Ῥωμαῖοι
μὲν τριάκοντα καὶ τριακοσίαις μακραῖς ναυσὶ καταφράκτοις,
καὶ κατέσχον εἰς Μεσσήνην, ὅθεν ἀναχθέντες ἔπλεον δε- 8
31 ξιὰν ἔχοντες τὴν Σικελίαν, κάμψαντες δὲ τὸν Πάχυνον
ὑπερῆραν εἰς Ἔκνομον διὰ τὸ καὶ τὸ πεζὸν στράτευμα
περὶ τούτους αὐτοὺς εἶναι τοὺς τόπους· Καρχηδόνιοι δὲ 9
πεντήκοντα καὶ τριακοσίαις ναυσὶ καταφράκτοις ἀναπλεύ-
σαντες Λιλυβαίῳ προσέσχον, ἐντεῦθεν δὲ πρὸς Ἡράκλειαν
τὴν Μινῴαν καθωρμίσθησαν. ἦν δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων 26
πρόθεσις εἰς τὴν Λιβύην πλεῖν καὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖ πε-
ρισπᾶν, ἵνα τοῖς Καρχηδονίοις μὴ περὶ Σικελίας ἀλλὰ
περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἰδίας χώρας ὁ κίνδυνος γίνηται.
τοῖς δὲ Καρχηδονίοις τἀναντία τούτων ἐδόκει· συνιδόντες 2
γὰρ ὡς εὐέφοδός ἐστιν ἡ Λιβύη καὶ πᾶς ὁ κατὰ τὴν χώ-
ραν λαὸς εὐχείρωτος τοῖς ἅπαξ εἰς αὐτὴν ἐμβαλοῦσιν, οὐχ
οἷοί τ᾽ ἦσαν ἐπιτρέπειν, ἀλλὰ διακινδυνεύειν καὶ ναυμα-
χεῖν ἔσπευδον. ὄντων δὲ τῶν μὲν πρὸς τὸ κωλύειν τῶν 3
δὲ πρὸς τὸ βιάζεσθαι, προφανὴς ἦν ὁ μέλλων ἀγὼν ἐκ
τῆς ἑκατέρων συνίστασθαι φιλοτιμίας. οἱ μὲν οὖν Ῥω- 4
μαῖοι πρὸς ἀμφότερα τὴν παρασκευὴν ἁρμόζουσαν ἐποι-
οῦντο, πρός τε τὴν κατὰ θάλατταν χρείαν καὶ πρὸς τὴν

---

8. *κατέτριψαν Ca* pro *κατέστρεψαν* 10. *θερεί*αν* A 11. *τριάκοντα καὶ* om. Suid. v. *θέρεια* et *κατέσχον* *καταφράκτοις Re* pro *κατάφρακτοι* 15. *αὐτοῖς Rei* 16 18. *μινῶιαν* A, *μινώαν* R[s] *τοῖς Ῥωμαίοις* Suid. v. *περισπᾶν* 19. *τὴν* om. Suid. 21. *ἰ*δ*ίας* A 24. *ἐμβάλλουσιν* AR, corr. C 25. *διαναυμαχεῖν* C 26 et 27. *πρὸς τῷ Sca* (conf. *Hu* quaest. I 20 s., Krebs. *Präpos. bei* Polyb. 122—125. 128)

5 ἀπόβασιν τὴν εἰς τὴν πολεμίαν. διόπερ ἐπιλέξαντες ἐκ
τῶν πεζικῶν στρατοπέδων τὰς ἀρίστας χεῖρας, διεῖλον τὴν
πᾶσαν δύναμιν ἣν ἤμελλον ἀναλαμβάνειν εἰς τέτταρα μέρη.
6 τὸ δὲ μέρος ἕκαστον διττὰς εἶχεν προσηγορίας· πρῶτον
μὲν γὰρ ἐκαλεῖτο στρατόπεδον καὶ πρῶτος στόλος, καὶ τὰ
λοιπὰ κατὰ λόγον. τὸ δὲ τέταρτον καὶ τρίτην ἐπωνυμίαν
ἔτι προσειλήφει· τριάριοι γὰρ ὠνομάζοντο κατὰ τὴν ἐν
7 τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις συνήθειαν. καὶ τὸ μὲν σύμπαν
ἦν στράτευμα τούτων τῆς ναυτικῆς δυνάμεως περὶ τέττα-
ρας καὶ δέκα μυριάδας, ὡς ἂν ἑκάστης νεὼς λαμβανούσης
8 ἐρέτας μὲν τριακοσίους ἐπιβάτας δ᾽ ἑκατὸν εἴκοσι. οἱ δὲ
Καρχηδόνιοι τὸ μὲν πλεῖον καὶ τὸ πᾶν ἡρμόζοντο πρὸς
τὸν κατὰ θάλατταν κίνδυνον, τό γε μὴν πλῆθος αὐτῶν ἦν
ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδας κατὰ τὸν τῶν νεῶν λόγον. 32
9 ἐφ᾽ οἷς οὐχ οἷον ἄν τις παρὼν καὶ θεώμενος ὑπὸ τὴν
ὄψιν, ἀλλὰ κἂν ἀκούων καταπλαγείη τὸ τοῦ κινδύνου μέγε-
θος καὶ τὴν τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέρων μεγαλομερίαν
καὶ δύναμιν, στοχαζόμενος ἔκ τε τοῦ τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ
10 τῶν νεῶν πλήθους. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συλλογιζόμενοι διότι
τὸν μὲν πλοῦν εἶναι συμβαίνει πελάγιον, τοὺς δὲ πολεμίους
ταχυναυτεῖν, πανταχόθεν ἐπειρῶντο ποιεῖσθαι τὴν τάξιν
11 ἀσφαλῆ καὶ δυσπρόσοδον. τὰς μὲν οὖν ἑξήρεις δύ᾽ οὔσας,
ἐφ᾽ ὧν ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ Μάρκος Ἀτίλιος καὶ Λεύκιος
12 Μάλιος, πρώτας ἐν μετώπῳ παραλλήλους ἔταξαν· τούτων
δ᾽ ἑκατέρᾳ συνεχεῖς κατὰ μίαν ναῦν ἐπιτάττοντες, τῇ μὲν
τὸν πρῶτον τῇ δὲ τὸν δεύτερον στόλον ἐπέστησαν, ἀεὶ
καθ᾽ ἑκάστην ναῦν ἑκατέρου τοῦ στόλου μεῖζον τὸ μεταξὺ
ποιοῦντες διάστημα. ταῖς δὲ πρώρραις ἔξω νεύοντα τὰ
13 σκάφη τὴν ἐπίστασιν ἐπ᾽ ἀλλήλοις εἶχεν. ἐπειδὴ δὲ τὸν

---

4. εἶχε R^{s} 6. τρίτην *Rei* 16, τρίτον AR Suid. 7. ἔτι οὐπροσειλήφει AR Suid., οὐ eiecit *Sch*, ἔτι συμπαρειλήφει coni. *Hu* 10. νεὼς *Sca*, ἰδίᾳ νεὼς *Re* pro δυνάμεως 11. δὲ ἑκατὸν R^{s} 12. **τὸ μὲν A, τότε μὲν *Hu* 15. θέμενος Lobeckius Paralip. p. 512: librorum scripturam tuetur *BW* praef. p. 83 collatis 4, 41, 9 et 10, 18, 13 20. πελάγιον *Ca* pro πλάγιον 22. δύο AR 24. Μάλλιος vulgo post *He* invitis libris 25. ἑκατέραι A^{2} (ex ἑκατέρα*) R, ἑκατέραν C συνεχεῖς A^{2} ex συνεχ**ς 28. πρώραις R^{s} 29. ἐπεὶ δὲ|δὴ A^{1}, corr. A^{2}

32, 17]
πρῶτον καὶ δεύτερον στόλον ἁπλῶς εἰς ἔμβολον ἔταξαν,
ἐπέβαλον τούτοις ἐπὶ μίαν ναῦν ἐν μετώπῳ τὸ τρίτον
στρατόπεδον, ὧν ἐπιστάντων ἀπετελέσθη τρίγωνον τὸ πᾶν
εἶδος τῆς τάξεως. ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπέστησαν τὰς ἱππη- 14
γούς, ῥύματα δόντες ἐξ αὐτῶν ταῖς τοῦ τρίτου στόλου
ναυσίν. ταύταις δὲ κατόπιν ἐπέβαλον τὸν τέταρτον στό- 15
λον, τοὺς τριαρίους κληθέντας, ἐπὶ μίαν παρεκτείναντες
ναῦν ὡς ὑπερτείνειν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τοὺς πρὸ
ἑαυτῶν. καὶ συναρμοσθέντων πάντων κατὰ τὸν εἰρημένον 16
τρόπον τὸ μὲν ὅλον ἀπετελέσθη σχῆμα τῆς τάξεως ἔμβολον,
οὗ τὸ μὲν ἐπὶ τὴν κορυφὴν μέρος ἦν κοῖλον, τὸ δὲ πρὸς τῇ
βάσει στερεόν, τὸ δὲ σύμπαν ἐνεργὸν καὶ πρακτικόν, ἅμα
δὲ καὶ δυσδιάλυτον. οἱ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγοὶ 27
κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν παρακαλέσαντες τὰ πλήθη διὰ
βραχέων, καὶ συνυποδείξαντες αὐτοῖς ὅτι νικήσαντες μὲν
τῇ ναυμαχίᾳ περὶ Σικελίας ποιήσονται τὸν πόλεμον, ἡτ-
33 τηθέντες δὲ περὶ τῆς σφετέρας πατρίδος κινδυνεύσουσιν
καὶ τῶν ἀναγκαίων, οὕτως αὐτοῖς παρήγγειλαν ἐμβαίνειν
εἰς τὰς ναῦς. προθύμως δὲ πάντων ποιούντων τὸ παραγ- 2
γελλόμενον διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον ἐκ τῶν εἰρημέ-
νων, εὐθαρσῶς ἀνήγοντο καὶ καταπληκτικῶς. θεωροῦντες 3
δὲ τὴν τῶν πολεμίων τάξιν οἱ στρατηγοί, καὶ πρὸς ταύτην
ἁρμοζόμενοι, τὰ μὲν τρία μέρη τῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐπὶ
μίαν ἔταττον ναῦν, πρὸς τὸ πέλαγος ἀνατείναντες τὸ
δεξιὸν κέρας ὡς κυκλώσοντες τοὺς ὑπεναντίους, πάσας
ἱστάντες ἀντιπρῴρρους τὰς ναῦς τοῖς πολεμίοις, τὸ δὲ 4
τέταρτον εὐώνυμον τῆς ὅλης τάξεως ἐποίουν, ἐν ἐπικαμπίῳ
νεῦον πρὸς τὴν γῆν. ἡγοῦντο δὲ τῶν Καρχηδονίων τοῦ 5
μὲν δεξιοῦ κέρως, ἔχων ἐπίπλους καὶ πεντήρεις τὰς μά-
λιστα ταχυναυτούσας πρὸς τὴν ὑπερκέρασιν, Ἄννων ὁ
περὶ τὸν Ἀκράγαντα λειφθεὶς τῇ παρατάξει· τῶν δ' 6
εὐωνύμων εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν Ἀμίλκας ὁ περὶ τὴν Τυν-
δαρίδα ναυμαχήσας, ὃς τότε κατὰ μέσην τὴν τάξιν ποιού-

---

6. ναυσὶ R[s] 10. ἔμβολος C 17. κινδυνεύουσι R[s] 26. ἀντιπρώρους R[s] 29. καὶ del. Rei 17 31. ληφθεὶς A[1]DE, corr. A[2]BC

μενος τὸν κίνδυνον ἐχρήσατό τινι στρατηγήματι κατὰ τὸν
7 *ἀγῶνα τοιῷδε. τῶν γὰρ Ῥωμαίων συνθεασαμένων ἐπὶ*
λεπτὸν ἐκτεταμένους τοὺς Καρχηδονίους καὶ ποιησαμένων
τὴν ὁρμὴν ἐπὶ μέσους, τὴν μὲν ἀρχὴν ὁ κίνδυνος ἔλαβε
8 *τοιαύτην· ταχὺ δὲ τῶν περὶ τὰ μέσα Καρχηδονίων ἐκ*
παραγγέλματος κλινάντων πρὸς φυγὴν χάριν τοῦ διασπά-
σαι τὴν τῶν Ῥωμαίων τάξιν, οὗτοι μὲν ὑπεχώρουν μετὰ
σπουδῆς, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατόπιν ἠκολούθουν ἐκθύμως.
9 *ὁ μὲν οὖν πρῶτος καὶ δεύτερος στόλος ἐπέκειτο τοῖς*
φεύγουσιν, τὸ δὲ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον στρατόπεδον
ἀπέσπαστο, τῶν μὲν ῥυμουλκούντων τὰς ἱππηγοὺς ναῦς,
τῶν δὲ τριαρίων συμμενόντων καὶ συνεφεδρευόντων τού-
10 *τοις. ἐπεὶ δὲ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον στόλον ἱκανὸν*
τῶν ἄλλων ἐδόκουν ἀπεσπακέναι τόπον οἱ Καρχηδόνιοι,
συνθήματος ἀρθέντος ἐκ τῆς Ἀμίλκου νεὼς μετεβάλοντο
11 *πάντες ἅμα καὶ συνέβαλον τοῖς ἐπικειμένοις. ἀγῶνος δὲ*
συστάντος καρτεροῦ, τῷ μὲν ταχυναυτεῖν ἐκπεριπλέοντες 34
καὶ ῥᾳδίως μὲν προσιόντες ὀξέως δ' ἀποχωροῦντες πολὺ
12 *περιῆσαν οἱ Καρχηδόνιοι, τῷ δὲ βιαιομαχεῖν κατὰ τὰς*
συμπλοκὰς καὶ συνδεῖν τοῖς κόραξιν τοὺς ἅπαξ ἐγγίσαντας,
ἅμα δὲ καὶ τῷ συναγωνιζομένων ἀμφοτέρων τῶν στρατη-
γῶν ἐν ὄψει τῶν ἡγουμένων ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον, οὐχ
ἧττον ἐπικυδεστέρας εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι τῶν Καρχηδονίων
13 *τὰς ἐλπίδας. ἡ μὲν οὖν κατὰ τούτους μάχη τοιαύτην εἶχεν*
28 *διάθεσιν· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν τὸ μὲν δεξιὸν κέρας*
ἔχων Ἄννων, τὸ μεῖναν ἐν ἀποστάσει κατὰ τὴν πρώτην
συμβολήν, τό τε πέλαγος ὑπεράρας ἐνέβαλε ταῖς τῶν
τριαρίων ναυσὶ καὶ πολλὴν ἀπορίαν παρεῖχε καὶ δυσ-
2 *χρηστίαν αὐτοῖς· οἱ δὲ παρὰ τὴν γῆν τεταγμένοι τῶν Καρ-*
χηδονίων παραγεγονότες εἰς μέτωπον ἐκ τῆς προϋπαρ-
χούσης τάξεως, καὶ ποιήσαντες ἀντιπρώρρους τὰς ναῦς,

---

3. *ἐκτεταγμένους* coni. *Di* 52 10. *φεύγουσι* R[s] 11. *ἀπέσπαστο* A[2]BC[s], *ἀπεσπᾶτο* A[1]DE 15. *μετεβάλλοντο* CDE 18. *δὲ* AR 20. *κόραξι* R[s] 21. *τῶι* A[2] ex *τῶν* 21. 22. post *στρατηγῶν* add. *καὶ τῶν* A[1]D, *καὶ τῶι* A[2]R, del *Re* 24. *εἶχε* R[s] 27. *ἐνέβαλε*] conf. praef. ad 1, 19, 8 31. *ἀντιπρώρους* R[s]

34, 16]
ἐνέβαλον τοῖς ῥυμουλκοῦσι τὰς ἱππηγούς· οἱ δ᾽ ἀφέμενοι
τὰ ῥύματα συνεπλέκοντο καὶ διηγωνίζοντο τοῖς πολεμίοις.
ἦν δὲ τρία μέρη τῆς ὅλης συμπλοκῆς, καὶ τρεῖς ναυμαχίαι 3
συνέστησαν πολὺ κεχωρισμέναι τοῖς τόποις ἀλλήλων· τῷ 4
δ᾽ ἑκατέρων πάρισα τὰ μέρη γενέσθαι κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς
χειρισμὸν ἐφάμιλλον εἶναι συνέβαινε καὶ τὸν κίνδυνον.
οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ κατὰ λόγον ἐν ἑκάστοις ἐπετελεῖτο περὶ 5
τὴν μάχην, ὅπερ εἰκὸς ὅταν ᾖ παραπλήσια πάντα τὰ τῶν
ἀγωνιζομένων. οἱ γὰρ πρῶτοι * * καὶ διεκρίθησαν· τέλος 6
γὰρ ἐκβιασθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀμίλκαν εἰς φυγὴν ὥρμη-
σαν. ὁ μὲν οὖν Λεύκιος ἀνεδεῖτο τὰς αἰχμαλώτους ναῦς, 7
ὁ δὲ Μάρκος συνορῶν τὸν περὶ τοὺς τριαρίους καὶ τὰς
ἱππηγοὺς ἀγῶνα κατὰ σπουδὴν ἐβοήθει τούτοις, ἔχων τοῦ
δευτέρου στόλου τὰς ἀκεραίους ναῦς. συνάψαντος δὲ καὶ 8
προσμίξαντος αὐτοῦ τοῖς περὶ τὸν Ἄννωνα, ταχέως ἀνα-
θαρρήσαντες οἱ τριάριοι, καίπερ ἤδη κακῶς ἀπαλλάττον-
τες, πάλιν ἐπερρώσθησαν πρὸς τὸν κίνδυνον. οἱ δὲ 9
35 Καρχηδόνιοι τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς προσμαχο-
μένων τῶν δὲ κατὰ νώτου προσπιπτόντων δυσχρηστού-
μενοι, καὶ παραδόξως ὑπὸ τῶν βοηθησάντων κυκλούμενοι,
κλίναντες πελαγίαν ἐποιοῦντο τὴν ὑποχώρησιν. κατὰ δὲ 10
τὸν αὐτὸν καιρὸν ὅ τε Λεύκιος ἐπαναπλέων ἤδη καὶ θεω-
ρῶν συγκεκλεισμένον πρὸς τῇ γῇ τὸν τρίτον στόλον ὑπὸ
τοῦ τῶν Καρχηδονίων εὐωνύμου κέρατος, ὅ τε Μάρκος ἐν
ἀσφαλεῖ καταλιπὼν τὰς ἱππηγοὺς καὶ τοὺς τριαρίους, ὥρ-
μησαν ἀμφότεροι βοηθεῖν τοῖς κινδυνεύουσι. παραπλήσιον 11
γὰρ ἦν ἤδη τὸ γινόμενον πολιορκίᾳ· καὶ πάντες ἂν ἀπο-
λώλεισαν οὗτοί γε προφανῶς, εἰ μὴ δεδιότες τοὺς κόρακας
οἱ Καρχηδόνιοι περιφράξαντες μὲν αὐτοὺς πρὸς τῇ γῇ συν-
εῖχον, πρὸς δὲ τὰς ἐμβολὰς διὰ τὴν συμπλοκὴν εὐλαβῶς
ἔχοντες οὐ προσῄεσαν. ταχέως δ᾽ ἐπιγενόμενοι καὶ κυκλώ- 12

---

1. *δὲ* R[s] *ἀφελόμενοι* C 6. *χειρισμὸν Ca* pro *χωρισμὸν* 9. post *πρῶτοι* (vel ante hoc) unus archetypi versus, i. e. viginti fere litterae excidisse videntur; post *πρῶτοι* add. *συμβαλόντες πρῶτοι Rei* 19, *κινδυνεύσαντες πρῶτοι BW* 27. *πάντες Di* praef. vol. IV p. v pro *πάλαι*

σαντες οἱ στρατηγοὶ τοὺς Καρχηδονίους αὐτάνδρους μὲν
ἔλαβον πεντήκοντα ναῦς τῶν πολεμίων, ὀλίγαι δέ τινες
13 παρὰ τὴν γῆν ἐξελίξασαι διέφυγον. ὁ μὲν οὖν κατὰ μέρος
κίνδυνος τοιαύτην ἔσχε τὴν διάθεσιν, τὸ δὲ τέλος τῆς συμ-
14 πάσης ναυμαχίας ἐγένετο κατὰ τοὺς Ῥωμαίους. διεφθάρη
δὲ τούτων μὲν εἴκοσι καὶ τέτταρα σκάφη, τῶν δὲ Καρχη-
δονίων ὑπὲρ τριάκοντα. ναῦς δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων αὔ-
τανδρος οὐδεμία τοῖς πολεμίοις ἐγένεθ' ὑποχείριος, τῶν
δὲ Καρχηδονίων ἑξήκοντα καὶ τέτταρες.

29 *Μετὰ* δὲ ταῦτα πάλιν οἱ Ῥωμαῖοι προσεπισιτισάμενοι
καὶ τὰς αἰχμαλώτους ναῦς καταρτίσαντες, ἔτι δὲ τὴν ἁρμό-
ζουσαν τοῖς προτερήμασιν ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι τῶν
πληρωμάτων, ἀνήγοντο ποιούμενοι τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ τὴν
2 Λιβύην. προσσχόντες δὲ ταῖς πρώταις πλεούσαις ναυσὶν
ὑπὸ τὴν ἄκραν τὴν Ἑρμαίαν ἐπονομαζομένην, ἣ πρὸ παν-
τὸς τοῦ περὶ τὴν Καρχηδόνα κόλπου κειμένη προτείνει
πελάγιος ὡς πρὸς τὴν Σικελίαν, καὶ προσδεξάμενοι τὰς
ἐπιπλεούσας ἐνταῦθα ναῦς καὶ πάντα συναθροίσαντες τὸν
στόλον ἔπλεον παρὰ τὴν χώραν, ἕως ἐπὶ τὴν Ἀσπίδα κα-
3 λουμένην πόλιν ἀφίκοντο. ποιησάμενοι δὲ τὴν ἀπόβασιν
ἐνταῦθα καὶ νεωλκήσαντες, ἔτι δὲ τάφρῳ καὶ χάρακι περι- 36
λαβόντες τὰς ναῦς, ἐγίνοντο πρὸς τὸ πολιορκεῖν αὐτήν, οὐ
βουλομένων ἑκουσίως σφίσι προσχωρῆσαι τῶν κατεχόντων
4 τὴν πόλιν. οἱ δὲ διαφυγόντες ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ναυμαχίαν
κινδύνου τῶν Καρχηδονίων καταπλεύσαντες, καὶ πεπεισ-
μένοι τοὺς ὑπεναντίους ἐκ τοῦ γεγονότος προτερήματος
ἐπαρθέντας εὐθέως ποιήσεσθαι τὸν ἐπίπλουν ἐπ' αὐτὴν
τὴν Καρχηδόνα, παρετήρουν ταῖς πεζικαῖς καὶ ναυτικαῖς
5 δυνάμεσι τοὺς προκειμένους τῆς πόλεως τόπους· ἐπιγνόν-
τες δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἀσφαλῶς ἀποβεβηκότας καὶ πολι-
ορκοῦντας τὴν Ἀσπίδα τοῦ μὲν παραφυλάττειν τὸν ἐπί-
πλουν ἀπέγνωσαν, συνήθροιζον δὲ τὰς δυνάμεις καὶ περὶ

---

8. ἐγένετο AR 11. καταρτύσαντες *Sca* 14. προσχόντες R[s]
15. ὀνομαζομένην C 31. τοῦ] τὸ *Di* 52 (sed conf. Krebsium
Zur *Rection der Casus* II, Monachi 1888, p. 7)

36, 13]
φυλακὴν ἐγίνοντο τῆς τε πόλεως καὶ τῆς χώρας. οἱ δὲ 6
Ῥωμαῖοι κυριεύσαντες τῆς Ἀσπίδος καὶ φυλακὴν ἀπολι-
πόντες τῆς πόλεως καὶ χώρας, ἔτι δὲ πρεσβευτὰς εἰς τὴν
Ῥώμην πέμψαντες τοὺς ἀπαγγελοῦντας μὲν περὶ τῶν γε-
γονότων, ἐρησομένους δὲ περὶ τῶν μελλόντων τί δεῖ ποιεῖν
καὶ πῶς χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν, μετὰ δὲ ταῦτα πάσῃ
τῇ δυνάμει κατὰ σπουδὴν ἀναζεύξαντες ὥρμησαν ἐπὶ τὸ
πορθεῖν τὴν χώραν, οὐδενὸς δ' ἐμποδὼν ἱσταμένου πολ- 7
λὰς μὲν οἰκήσεις περιττῶς κατεσκευασμένας διέφθειραν,
πολὺ δὲ πλῆθος τῆς τετραπόδου λείας περιεβάλοντο,
σώματα δὲ πλείω τῶν δισμυρίων ἐπὶ τὰς ναῦς ἀνήγαγον.
ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ παρῆσαν ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ διασα- 8
φοῦντες ὅτι δεῖ τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν μένειν ἔχοντα
δυνάμεις τὰς ἀρκούσας, τὸν δ' ἕτερον ἀποκομίζειν εἰς τὴν
Ῥώμην τὸν στόλον. ὁ μὲν οὖν Μάρκος ἔμενεν ὑπολειπό- 9
μενος ναῦς τετταράκοντα καὶ πεζοὺς μυρίους καὶ πεντα-
κισχιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους· ὁ δὲ Λεύκιος ἀνα- 10
λαβὼν τὰ πληρώματα καὶ τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος,
καὶ κομισθεὶς παρὰ τὴν Σικελίαν ἀσφαλῶς, ἧκεν εἰς τὴν
Ῥώμην.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι θεωροῦντες τὴν τῶν πολεμίων πα- 30
37 ρασκευὴν χρονιωτέραν οὖσαν πρῶτον μὲν στρατηγοὺς ἑαυ-
τῶν εἵλοντο δύο, τόν τ' Ἄννωνος Ἀσδρούβαν καὶ Βώστα-
ρον, μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Ἀμίλκαν ἔπεμπον εἰς τὴν
Ἡράκλειαν, καλοῦντες κατὰ τάχος αὐτόν. ὁ δ' ἀναλαβὼν 2
ἱππεῖς πεντακοσίους καὶ πεζοὺς πεντακισχιλίους παρῆν εἰς
τὴν Καρχηδόνα, καὶ κατασταθεὶς στρατηγὸς τρίτος ἐβου-
λεύετο μετὰ τῶν περὶ τὸν Ἀσδρούβαν πῶς δεῖ χρῆσθαι
τοῖς παροῦσιν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς βοηθεῖν τῇ χώρᾳ καὶ 3
μὴ περιορᾶν αὐτὴν ἀδεῶς πορθουμένην. ὁ δὲ Μάρκος 4

2. ἀπολειπόντες A 6. πράγμασι R[s] δὲ del. Madvigius adversar. crit. I 481 (at conf. 1, 30, 14) 10. τετράποδος *Di* 52 s. coll. 4, 75, 7 (sed item variat Diodorus τετραπόδοις 2, 42, 1, et τετράποσι 20, 73, 7: conf. *Di* praef. ad Diod. vol. I p. xxxvi) 13. ἐμμένειν C 15. ὑπο-λιπόμενος C[2] *Re* 17. Λεύκιος *Sca* pro γάϊος 23. εἴχοντο A[1], εἵλοντο A[2] τε AR ἀσδρου*αν A 28. ἀσδρούβαν A

μετά τινας ἡμέρας ἐπεπορεύετο, τὰ μὲν ἀτείχιστα τῶν ἐρυ-
μάτων ἐξ ἐφόδου διαρπάζων, τὰ δὲ τετειχισμένα πολιορ-
5 κῶν. ἀφικόμενος δὲ πρὸς πόλιν Ἀδὺν ἀξιόχρεω, περιστρα-
τοπεδεύσας ταύτην, συνίστατο μετὰ σπουδῆς ἔργα καὶ πο-
6 λιορκίαν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τῇ τε πόλει σπουδάζοντες
βοηθῆσαι καὶ τῶν ὑπαίθρων ἀντιποιεῖσθαι κρίνοντες ἐξῆ-
7 γον τὴν δύναμιν, καὶ καταλαβόμενοι λόφον ὑπερδέξιον μὲν
τῶν πολεμίων ἀφυῆ δὲ ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσιν, ἐν τούτῳ
8 κατεστρατοπέδευσαν. λοιπὸν ἔχοντες μὲν τὰς πλείστας ἐλ-
πίδας ἐν τοῖς ἱππεῦσιν καὶ τοῖς θηρίοις, ἀφέμενοι δὲ τῶν
ἐπιπέδων χωρίων καὶ συγκλείσαντες σφᾶς αὐτοὺς εἰς τόπους
ἐρυμνοὺς καὶ δυσβάτους, ἔμελλον διδάξειν τοὺς πολεμίους
ὃ δέον ἦν πράττειν κατ᾽ αὐτῶν. ὃ δὴ καὶ συνέβη γενέσθαι·
9 συννοήσαντες γὰρ οἱ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνες ἐμπείρως ὅτι
τὸ πρακτικώτατον καὶ φοβερώτατον τῆς τῶν ὑπεναντίων
δυνάμεως ἠχρείωται διὰ τοὺς τόπους, οὐκ ἀνέμειναν ἕως
10 ἐκεῖνοι καταβάντες εἰς τὰ πεδία παρετάξαντο, χρώμενοι δὲ
τοῖς ἰδίοις καιροῖς ἅμα τῷ φωτὶ προσέβαινον ἐξ ἑκατέρου
11 τοῦ μέρους πρὸς τὸν λόφον. οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς καὶ τὰ θη-
ρία τοῖς Καρχηδονίοις ἦν ἄχρηστα τελέως· οἱ δὲ μισθο-
φόροι πάνυ γενναίως καὶ προθύμως ἐκβοηθήσαντες τὸ μὲν
12 πρῶτον στρατόπεδον ἠνάγκασαν ἐκκλῖναι καὶ φυγεῖν, ἐπεὶ
δὲ προπεσόντες καὶ κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν ἐκ θατέρου μέ-
ρους προσβαινόντων ἐτράπησαν, μετὰ ταῦτα πάντες εὐθὺς 38
13 ἐκ τῆς στρατοπεδείας ἐξέπεσον. τὰ μὲν οὖν θηρία μετὰ
τῶν ἱππέων, ἐπεὶ τάχιστα τῶν ὁμαλῶν ἥψατο, μετ᾽ ἀσφα-
14 λείας ἐποιοῦντο τὴν ἀποχώρησιν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τοὺς πεζοὺς
βραχὺν ἐπιδιώξαντες τόπον καὶ τὸν χάρακα διαρπάσαντες,
μετὰ δὲ ταῦτα πᾶσαν ἐπιπορευόμενοι τὴν χώραν καὶ τὰς
15 πόλεις ἀδεῶς ἐπόρθουν. γενόμενοι δὲ τῆς προσαγορευο-
μένης πόλεως Τύνητος ἐγκρατεῖς, εὐφυοῦς ὑπαρχούσης

3. ἀξιόχρεων *Rei* 20 vulgo 10. ἱππεῦσι R^s 21. ἐκβοηθήσοντες AR, corr. C 22. ἐκκλῖναι ABDE, ἐγκλῖναι et ἐκκλῖναι C per dittogr., ἐγκλῖναι editio princ. (conf. praef. ad 1, 19, 2) ἐπεὶ δὲ *Ur* 150^b pro ἐπειδὴ 23. προπεσόντες *Rei* 20 pro προσπεσόντες (in A προς extremo folio scriptum) 25. στρατοπεδίας A 26. ἥψαντο coni. *Hu* 31. τυνητος

38, 9] πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολάς, ἔτι δὲ κειμένης εὐκαίρως κατά τε τῆς πόλεως καὶ τῆς σύνεγγυς ταύτῃ χώρας, κατεστρατοπέδευσαν εἰς αὐτήν.

a. u. 499 Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μικρῷ μὲν πρότερον κατὰ θάλατταν, 31
τότε δὲ κατὰ γῆν ἐπταικότες, οὐ διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀνανδρίαν ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἡγουμένων ἀβουλίαν, κατὰ πάντα τρόπον ἐνεπεπτώκεισαν εἰς δυσχερῆ διάθεσιν· ἅμα γὰρ τοῖς 2
προειρημένοις καὶ τὸ τῶν Νομάδων ἔθνος συνεπιτιθέμενον αὐτοῖς οὐκ ἐλάττω, πλείω δὲ τῶν Ῥωμαίων εἰργάζετο κακὰ τὴν χώραν. ἐξ ὧν διὰ τὸν φόβον συμφευγόντων εἰς 3
τὴν πόλιν τῶν ἀπὸ τῆς χώρας δυσθυμία καὶ λιμὸς ἦν ὁλοσχερής, τὰ μὲν διὰ τὸ πλῆθος, τὰ δὲ διὰ τὴν προσδοκίαν τῆς πολιορκίας. ὁ δὲ Μάρκος ὁρῶν τοὺς Καρχηδονίους καὶ 4
κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐσφαλμένους, καὶ νομίζων ὅσον οὔπω κρατήσειν τῆς πόλεως, ἀγωνιῶν δὲ μὴ συμβῇ τὸν ἐπιπαραγινόμενον στρατηγὸν ἐκ τῆς Ῥώμης φθάσαντα τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πραγμάτων λαβεῖν, προυκαλεῖτο τοὺς Καρχηδονίους εἰς διαλύσεις. οἱ δ' ἀσμένως ἀκούσαντες 5
ἐξέπεμψαν αὐτῶν τοὺς πρώτους ἄνδρας, οἳ καὶ συμμίξαντες αὐτῷ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ ῥέπειν ταῖς γνώμαις ἐπὶ τὸ ποιεῖν τι τῶν λεγομένων ὥστ' οὐδ' ἀκούοντες ὑπομένειν ἐδύναντο τὸ βάρος τῶν ἐπιταγμάτων. ὁ μὲν γὰρ Μάρκος 6
ὡς ἤδη κεκρατηκὼς τῶν ὅλων, ὅ τι ποτὲ συνεχώρει, πᾶν ᾤετο δεῖν αὐτοὺς ἐν χάριτι καὶ δωρεᾷ λαμβάνειν· οἱ δὲ 7
39 Καρχηδόνιοι θεωροῦντες ὅτι καὶ γενομένοις αὐτοῖς ὑποχειρίοις οὐδὲν ἂν συνεξακολουθῆσαι βαρύτερον τῶν τότε προσταγμάτων, οὐ μόνον δυσαρεστήσαντες τοῖς προτεινο-

(sine acc.) A 4. *Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι* cet.] annum ab u. c. 499, quem ad marginem adnotavi, e vulgari temporum computatione prorsus eundem esse suppono atque annum ante Chr. n. 255; verum si accuratius illum annum Romanum consularem ab annis ante Chr. 256 et 255, secundum aeram Julianam descriptis, distinguere velis, adeas Matzatii chronol. Rom. vol. II p. 252 ss. 5. *καὶ* ante *κατὰ γῆν* add. *Rei* 20 8. *συνε|-****θέμενον* erasis litteris *πιτι*, quarum vestigia etiamnunc comparent, A[1], *συνεπιθέμενον* A[2]R, corr. *Na* 227 13. inc. N fol. 34v: *Ὅτι ὁ μάρκιος ὁ στρατηγὸς ῥωμαίων ὁρῶν* cet. 16. *ἐπὶ παραγενόμενον* N 21. *τι*] *τέ* N 24. post *χάριτι* repetit N *τῶν ὅλων — χάριτι* 25. *αὐτοῖς* om. N 26. *ξυνακολουθῆσαι* ARN, corr. *Sch* 27. *προσ-*

μένοις ἐπανῆλθον, ἀλλὰ καὶ προσκόψαντες τῇ βαρύτητι
8 *τοῦ Μάρκου. τὸ δὲ συνέδριον τῶν Καρχηδονίων διακοῦσαν*
τὰ προτεινόμενα παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων, καί-
περ σχεδὸν ἀπεγνωκὸς τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας, ὅμως
οὕτως ἀνδρωδῶς ἔστη καὶ γενναίως, ὥστε πᾶν ὑπομένειν
εἵλετο καὶ παντὸς ἔργου καὶ καιροῦ πεῖραν λαμβάνειν ἐφ'
ᾧ μηδὲν ἀγεννὲς μηδ' ἀνάξιον τῶν πρὸ τοῦ πράξεων ὑπο-
μεῖναι.

32 *Περὶ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους καταπλεῖ τις εἰς τὴν*
Καρχηδόνα ξενολόγος τῶν ἀπεσταλμένων εἰς τὴν Ἑλλάδα
πρότερον, [εἰς τὴν Καρχηδονίων] ἄγων στρατιώτας πλεί-
στους, ἐν οἷς καὶ Ξάνθιππόν τινα Λακεδαιμόνιον, ἄνδρα
τῆς Λακωνικῆς ἀγωγῆς μετεσχηκότα καὶ τριβὴν ἐν τοῖς πο-
2 *λεμικοῖς ἔχοντα σύμμετρον· ὃς διακούσας τὸ γεγονὸς ἐλάτ-*
τωμα, καὶ πῶς καὶ τίνι τρόπῳ γέγονεν, καὶ συνθεωρήσας
τάς τε λοιπὰς παρασκευὰς τῶν Καρχηδονίων καὶ τὸ πλῆθος
τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἐλεφάντων, παραυτίκα συνελογίσατο
καὶ πρὸς τοὺς φίλους ἐνεφάνισε διότι συμβαίνει τοὺς Καρ-
χηδονίους οὐχ ὑπὸ Ῥωμαίων, αὐτοὺς δ' ὑφ' αὑτῶν ἡττᾶ-
3 *σθαι διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἡγουμένων. ταχὺ δὲ διὰ τὴν*
περίστασιν τῶν τοῦ Ξανθίππου λόγων διαδοθέντων εἰς τὰ
πλήθη καὶ τοὺς στρατηγούς, ἔγνωσαν οἱ προεστῶτες ἀνα-
4 *καλεῖσθαι καὶ πεῖραν αὐτοῦ λαμβάνειν. ὁ δὲ παραγενό-*
μενος εἰς τὰς χεῖρας ἔφερε τοῖς ἄρχουσι τοὺς ἀπολογισμούς,
καὶ παρὰ τί νῦν σφαλείησαν, καὶ διότι πεισθέντες αὐτῷ
καὶ χρησάμενοι τοῖς ἐπιπέδοις τῶν τόπων ἔν τε ταῖς πο-
ρείαις καὶ στρατοπεδείαις καὶ παρατάξεσιν εὐχερῶς ἑαυτοῖς
τε τὴν ἀσφάλειαν δυνήσονται παρασκευάζειν καὶ τοὺς
5 *ὑπεναντίους νικᾶν. οἱ δὲ στρατηγοὶ δεξάμενοι τὰ λεγόμενα*
καὶ πεισθέντες αὐτῷ παραχρῆμα τὰς δυνάμεις ἐνεχείρισαν.

ταγμάτων] *πραγμάτων* N 1. *προσ*κόψαντες*, eraso *σ*, A 3. *τῶν* om. N 4. *ἀπεγνωκὸς τὰς*] *ἀπεγνωκότας* A^1, *σ* super *ότ* add. A^2, *ἀπεγνωκὼς τὰς* N 6. *πεῖραν* A, item vs. 23 7. *ὑπομεῖναι*: des. N 10. *ξενολογος* (sine acc.) A 11. *εἰς τὴν Καρχηδονίων* del. *Gro*, *ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων Rei* 20 15 *γέγονε* R^s 24. *τὰς* om. Suid. v. *ἀπολογισμός* 27. *στρατοπεδίαις* A 30. *ἐνεχείρησαν* AR, corr. C

40, 2]
ἦν μὲν οὖν καὶ κατὰ ταύτην τὴν παρὰ τοῦ Ξανθίππου δια- 6
διδομένην φωνὴν ὁ θροῦς καὶ λαλιά τις εὔελπις παρὰ τοῖς
πολλοῖς· ὡς δ' ἐξαγαγὼν πρὸ τῆς πόλεως τὴν δύναμιν ἐν 7
κόσμῳ παρενέβαλε καί τι καὶ κινεῖν τῶν μερῶν ἐν τάξει
καὶ παραγγέλλειν κατὰ νόμους ἤρξατο, τηλικαύτην ἐποίει
διαφορὰν παρὰ τὴν τῶν πρότερον στρατηγῶν ἀπειρίαν,
ὥστε μετὰ κραυγῆς ἐπισημαίνεσθαι τοὺς πολλοὺς καὶ σπεύ-
δειν ὡς τάχιστα συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις, πεπεισμένους
μηδὲν ἂν παθεῖν δεινὸν ἡγουμένου Ξανθίππου. τούτων δὲ 8
γινομένων οἱ στρατηγοὶ συνιδόντες τοὺς ὄχλους ἀνατε-
θαρρηκότας παραδόξως ταῖς ψυχαῖς, παρακαλέσαντες αὐ-
τοὺς τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὥρμησαν
ἀναλαβόντες τὴν δύναμιν. αὕτη δ' ἦν πεζοὶ μὲν εἰς μυ- 9
ρίους καὶ δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τετρακισχίλιοι, τὸ δὲ τῶν
ἐλεφάντων πλῆθος ἐγγιστά που τῶν ἑκατόν.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι θεωροῦντες τοὺς Καρχηδονίους τάς τε 33
πορείας ποιουμένους διὰ τῶν ὁμαλῶν τόπων καὶ τὰς στρα-
τοπεδείας τιθέντας ἐν τοῖς ἐπιπέδοις τῶν χωρίων, κατ'
αὐτὸ μὲν τοῦτο ξενιζόμενοι διετρέποντο, τοῖς γε μὴν ὅλοις 1
ἔσπευδον ἐγγίσαι τοῖς πολεμίοις. συνάψαντες δὲ τὴν μὲν 2
πρώτην ἡμέραν κατεστρατοπέδευσαν ὡς δέκα σταδίους
ἀποσχόντες τῶν ὑπεναντίων· τῇ δὲ κατὰ πόδας οἱ μὲν 3
προεστῶτες τῶν Καρχηδονίων ἐβουλεύοντο πῶς καὶ τί πρα-
κτέον εἴη κατὰ τὸ παρόν, οἱ δὲ πολλοὶ προθύμως ἔχοντες 4
πρὸς τὸν κίνδυνον, συστρεφόμενοι κατὰ μέρη καὶ κατ' ὄνομα
τὸν Ξάνθιππον ἀναβοῶντες ἐξάγειν σφᾶς ᾤοντο δεῖν τὴν
ταχίστην. οἱ δὲ στρατηγοὶ τήν τε τῶν ὄχλων ὁρμὴν καὶ 5
προθυμίαν θεωροῦντες, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Ξανθίππου δια-
μαρτυρομένου μὴ παριέναι τὸν καιρόν, παρήγγειλαν τῷ μὲν
πλήθει διασκευάζεσθαι, τῷ δὲ Ξανθίππῳ χρῆσθαι τοῖς
πράγμασιν ἐπέτρεψαν ὥς ποτ' αὐτῷ δοκεῖ συμφέρειν. ὁ δὲ 6
41 λαβὼν τὴν ἐξουσίαν, τοὺς μὲν ἐλέφαντας ἐξαγαγὼν ἐφ' ἕνα

2. ὁ θροῦς] θόρυβος coni. *Hu* 6. πρότερον et προτέρων A per dittogr., προτέρων R, corr. *Hu* Philol. XIV 317 8. συμβαλεῖν A¹BDE, συμβάλλειν, A²C 28. διαμαρτυρουμένου C 31. ὥσπερ αὐτῷ C δοκοῖ coni. *Be*

πρὸ πάσης τῆς δυνάμεως ἐν μετώπῳ κατέστησε, τὴν δὲ
φάλαγγα τῶν Καρχηδονίων ἐν ἀποστήματι συμμέτρῳ τού-
7 τοις κατόπιν ἐπέστησε· τῶν δὲ μισθοφόρων τοὺς μὲν ἐπὶ
τὸ δεξιὸν κέρας παρενέβαλεν, τοὺς δ' εὐκινητοτάτους ὁμοῦ
8 τοῖς ἱππεῦσιν ἑκατέρου τοῦ κέρατος προέστησεν. οἱ δὲ Ῥω-
μαῖοι συνιδόντες παραταττομένους τοὺς ὑπεναντίους ἀντ-
9 εξῄεσαν ἑτοίμως. καταπληττόμενοι δὲ καὶ προορώμενοι τὴν
τῶν ἐλεφάντων ἔφοδον, προθέμενοι τοὺς γροσφομάχους
πολλὰς ἐπ' ἀλλήλαις κατόπιν ἵστασαν σημαίας, τοὺς δ' ἱπ-
10 πεῖς ἐμέρισαν ἐφ' ἑκάτερον τὸ κέρας. τὴν δὲ σύμπασαν
τάξιν βραχυτέραν μὲν ἢ πρόσθεν βαθυτέραν δὲ ποιήσαντες,
τῆς μὲν πρὸς τὰ θηρία μάχης δεόντως ἦσαν ἐστοχασμένοι,
τῆς δὲ πρὸς τοὺς ἱππεῖς, πολλαπλασίους ὄντας τῶν παρ'
11 αὑτοῖς, ὁλοσχερῶς ἠστόχησαν. ἐπεὶ δ' ἀμφότεροι κατὰ τὰς
ἑαυτῶν προαιρέσεις καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος ἑκάστους
ἔθηκαν εἰς τὰς ἁρμοζούσας τάξεις, ἔμενον ἐν κόσμῳ καρα-
34 δοκοῦντες τὸν καιρὸν τῆς ἀλλήλων ἐπιθέσεως. ἅμα δὲ τῷ
τὸν Ξάνθιππον τοῖς μὲν ἐπὶ τῶν θηρίων παραγγεῖλαι
προάγειν καὶ διασπᾶν τὰς τῶν ὑπεναντίων τάξεις, τοῖς δ'
ἱππεῦσιν ἐφ' ἑκατέρου τοῦ κέρατος κυκλοῦν καὶ προσβάλλειν
2 τοῖς πολεμίοις, τότε δὴ καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον
κατὰ τὰ παρ' αὑτοῖς ἔθη συνεψόφησαν τοῖς ὅπλοις καὶ συν-
3 αλαλάξαντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. οἱ μὲν οὖν ἱπ-
πεῖς τῶν Ῥωμαίων ταχέως ἀφ' ἑκατέρων τῶν κεράτων ἔφυ-
4 γον διὰ τὸ πολλαπλασίους εἶναι τοὺς Καρχηδονίους· τῶν δὲ
πεζῶν οἱ ταχθέντες ἐπὶ τοῦ λαιοῦ κέρως, ἅμα μὲν ἐκκλί-
νοντες τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον ἅμα δὲ καταφρονοῦντες τῶν
μισθοφόρων, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Καρχηδο-
νίων, τρεψάμενοι δὲ τούτους ἐπέκειντο καὶ κατεδίωκον αὐ-
5 τοὺς ἕως εἰς τὸν χάρακα. τῶν δὲ κατὰ τοὺς ἐλέφαντας ταχ-
θέντων οἱ μὲν πρῶτοι συμπεσόντες ὑπὸ τῆς βίας τῶν ζῴων
ἐξωθούμενοι καὶ καταπατούμενοι σωρηδὸν ἐν χειρῶν νόμῳ

4. *παρενέβαλε* R^{s} 8. *γροσφομάθους* AE, *γροσφομάχθους* C 9. *σημείας* AR, corr. E^{2} 22. *συμψοφῆσαν* coni. *Sch* (at conf. 2, 24, 14; 16, 32, 3; *Hu* Fleckeiseni annal. 1867 p. 295 s.) 22. 23. *συναλαλάξαντες ὥρμησαν* A^{1}C, *συναλαλάξαν ὥρμησεν* A^{2}BDE 31. *ζώων* R^{s}

42, 1]
42 διεφθείροντο, τῆς γε μὴν ὅλης τάξεως τὸ σύστημα διὰ τὸ
βάθος τῶν ἐφεστώτων ἕως τινὸς ἀδιάσπαστον ἔμεινεν.
ἐπεὶ δ' οἱ μὲν τὰς ἐσχάτας ἔχοντες τάξεις κυκλούμενοι 6
πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἱππέων ἠναγκάζοντο πρὸς τούτους
στρεφόμενοι κινδυνεύειν, οἱ δὲ διὰ μέσων τῶν ἐλεφάντων
εἰς τὸ πρόσθεν ἐκβιαζόμενοι καὶ κατὰ νώτου παριστάμενοι
τῶν θηρίων εἰς ἀκέραιον καὶ συντεταγμένην ἐμπίπτοντες
τὴν τῶν Καρχηδονίων φάλαγγα διεφθείροντο, τότε δὴ παν- 7
ταχόθεν πονοῦντες οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Ῥωμαίων συνεπα-
τήθησαν ὑπὸ τῆς ὑπερφυοῦς βίας τῶν ζῴων, οἱ δὲ λοιποὶ
συνηκοντίσθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἱππέων ἐν αὐτῷ
τῷ τῆς παρατάξεως τόπῳ, τελέως δέ τινες ὀλίγοι πρὸς
φυγὴν ὥρμησαν. οὐσῶν δὲ πεδινῶν τῶν ὑποχωρήσεων, καὶ 8
τούτων οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων ἀπώλλυντο,
πεντακόσιοι δ' ἴσως οἱ μετὰ Μάρκου τοῦ στρατηγοῦ φυ-
γόντες, μετ' ὀλίγον ὑποχείριοι γενόμενοι, σὺν αὐτῷ 'κείνῳ
πάντες ἐζωγρήθησαν. τῶν μὲν οὖν παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις 9
μισθοφόρων ἔπεσον εἰς ὀκτακοσίους, οἱ κατὰ τὸ λαιὸν τῶν
Ῥωμαίων ταχθέντες, τῶν δὲ Ῥωμαίων ἐσώθησαν μὲν εἰς
δισχιλίους, οἱ κατὰ τὸ δίωγμα τῶν προειρημένων ἐκτὸς
γενόμενοι τοῦ κινδύνου, τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος διεφθάρη, 10
πλὴν Μάρκου τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν ἅμα τούτῳ φυγόντων.
αἱ μὲν οὖν σημαῖαι τῶν Ῥωμαίων αἱ σωθεῖσαι διέπεσον εἰς 11
τὴν Ἀσπίδα παραδόξως· οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τοὺς νεκροὺς 12
σκυλεύσαντες, καὶ τὸν στρατηγὸν ἅμα μετὰ τῶν αἰχμαλώτων
ἄγοντες, ἐπανῆλθον περιχαρεῖς τοῖς παροῦσιν εἰς τὴν πόλιν.

Ἐν ᾧ καιρῷ πολλά τις ἂν ὀρθῶς ἐπισημαινόμενος εὕροι 35
πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου συντελεσθέντα.
καὶ γὰρ τὸ διαπιστεῖν τῇ τύχῃ, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς εὐ- 2
πραγίας, ἐναργέστατον ἐφάνη πᾶσιν τότε διὰ τῶν Μάρκου
συμπτωμάτων· ὁ γὰρ μικρῷ πρότερον οὐ διδοὺς ἔλεον οὐδὲ 3

10. ζώων AR 14. ὑπὸ *Sch* pro ἀπὸ 15. δὲ AR 16. ἐκεί-νωι AR (conf. Philol. XIV 314) 23. σημεῖαι AR 27. inc. M: Ὅτι τῶν ῥωμαίων ἡττηθέντων ὑπὸ καρχηδονίων ἐπὶ μάρκου τοῦ στρατηγοῦ φησὶν ὁ πολύβιος· ἐν ᾧ καιρῷ cet. 28. συντελέσοντα *Rei* 21
30. πᾶσι τότε R, τότε πᾶσι M

συγγνώμην τοῖς πταίουσιν παρὰ πόδας αὐτὸς ἤγετο δεησό-
4 *μενος τούτων περὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας. καὶ μὴν τὸ παρ᾽* 43
Εὐριπίδῃ πάλαι καλῶς εἰρῆσθαι δοκοῦν, ὡς ἓν σοφὸν βού-
λευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ, τότε δι᾽ αὐτῶν τῶν ἔργων
5 *ἔλαβε τὴν πίστιν· εἷς γὰρ ἄνθρωπος καὶ μία γνώμη τὰ*
μὲν ἀήττητα πλήθη καὶ πραγματικὰ δοκοῦντ᾽ εἶναι καθεῖ-
λεν, τὸ δὲ προφανῶς πεπτωκὸς ἄρδην πολίτευμα καὶ τὰς
ἀπηλγηκυίας ψυχὰς τῶν δυνάμεων ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἤγαγεν.
6 *ἐγὼ δὲ τούτων ἐπεμνήσθην χάριν τῆς τῶν ἐντυγχανόντων*
7 *τοῖς ὑπομνήμασι διορθώσεως. δυεῖν γὰρ ὄντων τρόπων*
πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταθέσεως, τοῦ τε
διὰ τῶν ἰδίων συμπτωμάτων καὶ τοῦ διὰ τῶν ἀλλοτρίων,
ἐναργέστερον μὲν εἶναι συμβαίνει τὸν διὰ τῶν οἰκείων πε-
8 *ριπετειῶν, ἀβλαβέστερον δὲ τὸν διὰ τῶν ἀλλοτρίων. διὸ*
τὸν μὲν οὐδέποθ᾽ ἑκουσίως αἱρετέον, ἐπεὶ μετὰ μεγάλων
πόνων καὶ κινδύνων ποιεῖ τὴν διόρθωσιν, τὸν δ᾽ ἀεὶ θη-
ρευτέον, ἐπεὶ χωρὶς βλάβης ἔστιν συνιδεῖν ἐν αὐτῷ τὸ βέλ-
9 *τιον. ἐξ ὧν συνιδόντι καλλίστην παιδείαν ἡγητέον πρὸς*
ἀληθινὸν βίον τὴν ἐκ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας περιγινο-
10 *μένην ἐμπειρίαν· μόνη γὰρ αὕτη χωρὶς βλάβης ἐπὶ παντὸς*
καιροῦ καὶ περιστάσεως κριτὰς ἀληθινοὺς ἀποτελεῖ τοῦ
βελτίονος.

36 *Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· Καρχη-*
δόνιοι δέ, κατὰ νοῦν ἁπάντων σφίσι κεχωρηκότων, ὑπερ-
βολὴν χαρᾶς οὐκ ἀπέλιπον διά τε τῆς πρὸς τὸν θεὸν εὐ-
2 *χαριστίας καὶ διὰ τῆς μετ᾽ ἀλλήλων φιλοφροσύνης. Ξάν-*
θιππος δὲ τηλικαύτην ἐπίδοσιν καὶ ῥοπὴν ποιήσας τοῖς
Καρχηδονίων πράγμασιν μετ᾽ οὐ πολὺν χρόνον ἀπέπλευσεν
3 *πάλιν, φρονίμως καὶ συνετῶς βουλευσάμενος· αἱ γὰρ ἐπι-*

---

1. *πταίουσι* R^s 2. *καὶ μὴν καὶ τῷ* M 4. *χέρας* Eurip. apud Stob. 54, 5 6. *δοκοῦντα* AR *καθεῖλε* MR^s 10. *δυεῖν* AM, *δυοῖν* R^s 12. *καὶ διὰ*, omisso *τοῦ*, M 13. *ἐνεργέστερον* M 16. *δὲ* AMR 17. *ἐστὶν* A, *ἐστὶ* MR^s 19. *τὴν* A^2MR, *τῆς* A^1 20. *ἐπὶ* add. *Re* 23. *Ταῦτα — 26. φιλοφροσύνης* om. M 24. *ἁπάντων* *Re* pro *ἀπὸ πάντων* 25. *ἀπέλειπον* A 28. *πράγμασι — ἀπέπλευσε* MR^s

43, 29]
φανεῖς καὶ παράδοξοι πράξεις βαρεῖς μὲν τοὺς φθόνους
ὀξείας δὲ τὰς διαβολὰς γεννῶσιν, ἃς οἱ μὲν ἐγχώριοι διά
τε τὰς συγγενείας καὶ τὸ τῶν φίλων πλῆθος οἷοί τ' ἂν
44 ἀναφέρειν, οἱ δὲ ξένοι ταχέως ἐφ' ἑκατέρων τούτων ἡττῶν-
ται καὶ κινδυνεύουσι. λέγεται δὲ καὶ ἕτερος ὑπὲρ τῆς ἀπ- 4
αλλαγῆς τῆς Ξανθίππου λόγος, ὃν πειρασόμεθα διασαφεῖν
οἰκειότερον λαβόντες τοῦ παρόντος καιρόν.

Ῥωμαῖοι δέ, προσπεσόντων σφίσι παρ' ἐλπίδα τῶν ἐν 5
Λιβύῃ συμβεβηκότων, εὐθέως ἐγίνοντο πρὸς τὸ καταρτί-
ζειν τὸν στόλον καὶ τοὺς ἄνδρας ἐξαιρεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ
Λιβύῃ διασεσωσμένους. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ ταῦτα 6
στρατοπεδεύσαντες ἐπολιόρκουν τὴν Ἀσπίδα, σπουδάζοντες
ἐγκρατεῖς γενέσθαι τῶν ἐκ τῆς μάχης διαφυγόντων· διὰ δὲ 7
τὴν γενναιότητα καὶ τόλμαν τῶν ἀνδρῶν οὐδαμῶς ἑλεῖν δυ-
νάμενοι τέλος ἀπέστησαν τῆς πολιορκίας. προσπεσόντος 8
δ' αὐτοῖς ἐξαρτύειν τὸν στόλον τοὺς Ῥωμαίους καὶ μέλλειν
αὖθις ἐπὶ τὴν Λιβύην ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν, τὰ μὲν ἐπε-
σκεύαζον σκάφη, τὰ δ' ἐκ καταβολῆς ἐναυπηγοῦντο· ταχὺ 9
δὲ συμπληρώσαντες ναῦς διακοσίας ἀνήχθησαν, καὶ παρε-
φύλαττον τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι 10
τῆς θερείας ἀρχομένης καθελκύσαντες τριακόσια καὶ πεν-
τήκοντα σκάφη καὶ στρατηγοὺς ἐπιστήσαντες Μάρκον Αἰμί-
λιον καὶ Σερούιον Φολούιον ἐξαπέστελλον. οἱ δ' ἀναχθέν-
τες ἔπλεον παρὰ τὴν Σικελίαν ὡς ἐπὶ τῆς Λιβύης. συμμί- 11
ξαντες δὲ περὶ τὴν Ἑρμαίαν τῷ τῶν Καρχηδονίων στόλῳ,
τούτους μὲν ἐξ ἐφόδου καὶ ῥᾳδίως τρεψάμενοι ναῦς ἔλαβον
αὐτάνδρους ἑκατὸν δεκατέτταρας, τοὺς δ' ἐν Λιβύῃ δια- 12
μείναντας νεανίσκους ἀναλαβόντες ἐκ τῆς Ἀσπίδος ἔπλεον

---

3. 4. οἷοι τ' ἂν | ἀναφέρειν A (BC, puto etiam M, nam quod Heysius post ἂν addit εἶεν, id ex Didotiana, non ex codice profectum esse videtur), οἷοί τ' ἀναφέρειν DE *Be*, οἷοί τ' ἂν εἶεν φέρειν *Re*, οἷοί τ' ἂν εἶεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀναφέρειν *BW* 4. ὑφ' M[s] *Sca* 5. κινδυνεύουσι: des. M 18. ἐναυπηγοῦντο *Sch* pro ἐναυπήγουν (conf. praef.) 21. θερείας et θερίας A per dittogr. 27. ἑκατὸν del. *Rei* 22 coll. cap. 36, 10 et 37, 2 (aliter alii numeros in libris traditos, ut summa constaret, mutare conati sunt: vide *Sch* ad h. l.) δεκατέσσαρας B[s]D vulgo post *He*

37 *αὖθις ἐπὶ τῆς Σικελίας. διάραντες δὲ τὸν πόρον ἀσφαλῶς,*
καὶ προσμίξαντες τῇ τῶν Καμαριναίων χώρᾳ, τηλικούτῳ
περιέπεσον χειμῶνι καὶ τηλικαύταις συμφοραῖς ὥστε μηδ'
ἂν εἰπεῖν ἀξίως δύνασθαι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ συμβάν-
2 *τος· τῶν γὰρ ἑξήκοντα καὶ τεττάρων πρὸς ταῖς τριακοσίαις*
ναυσὶν ὀγδοήκοντα μόνον συνέβη περιλειφθῆναι σκάφη, τῶν
δὲ λοιπῶν τὰ μὲν ὑποβρύχια γενέσθαι, τὰ δ' ὑπὸ τῆς ῥα-
χίας πρὸς ταῖς σπιλάσι καὶ τοῖς ἀκρωτηρίοις καταγνύμενα
3 *πλήρη ποιῆσαι σωμάτων τὴν παραλίαν καὶ ναυαγίων. ταύ-* 45
της δὲ μείζω περιπέτειαν ἐν ἑνὶ καιρῷ κατὰ θάλατταν
οὐδ' ἱστορῆσαι συμβέβηκεν. ἧς τὴν αἰτίαν οὐχ οὕτως εἰς
4 *τὴν τύχην ὡς εἰς τοὺς ἡγεμόνας ἐπανοιστέον· πολλὰ γὰρ*
τῶν κυβερνητῶν διαμαρτυραμένων μὴ πλεῖν παρὰ τὴν ἔξω
πλευρὰν τῆς Σικελίας τὴν πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος ἐστραμ-
μένην διὰ τὸ πελαγίαν εἶναι καὶ δυσπροσόρμιστον, ἅμα δὲ
καὶ τὴν μὲν οὐδέπω καταλήγειν ἐπισημασίαν τὴν δ' ἐπι-
φέρεσθαι (μεταξὺ γὰρ ἐποιοῦντο τὸν πλοῦν τῆς Ὠρίωνος
5 *καὶ κυνὸς ἐπιτολῆς), οὐθενὶ προσσχόντες τῶν λεγομένων*
ἔδραμον ἔξω πελάγιοι, σπουδάζοντές τινας τῶν ἐν τῷ πα-
ράπλῳ πόλεις τῇ τοῦ γεγονότος εὐτυχήματος φαντασίᾳ
6 *καταπληξάμενοι προσλαβέσθαι. πλὴν οὗτοι μὲν μικρῶν*
ἐλπίδων ἕνεκα μεγάλοις περιτυχόντες ἀτυχήμασι τότε τὴν
7 *αὑτῶν ἀβουλίαν ἔγνωσαν· καθόλου δὲ Ῥωμαῖοι πρὸς πάντα*
χρώμενοι τῇ βίᾳ, καὶ τὸ προτεθὲν οἰόμενοι δεῖν κατ' ἀνάγ-
κην ἐπιτελεῖν καὶ μηδὲν ἀδύνατον εἶναι σφίσι τῶν ἅπαξ
δοξάντων, ἐν πολλοῖς μὲν κατορθοῦσι διὰ τὴν τοιαύτην
ὁρμήν, ἐν τισὶ δὲ προφανῶς σφάλλονται, καὶ μάλιστ' ἐν
8 *τοῖς κατὰ θάλατταν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς γῆς πρὸς ἀνθρώ-*
πους καὶ τὰ τούτων ἔργα ποιούμενοι τὰς ἐπιβολὰς τὰ μὲν
πολλὰ κατορθοῦσι διὰ τὸ πρὸς παραπλησίους δυνάμεις

---

2. *προσδείξαντες* ABDE[1], corr. CE[2] 3. 4. *μηδένα ἂν* Hertleinius Fleckeiseni annal. 1877 p. 33 (sed conf. 1, 4, 1; 1, 37, 3; 1, 38, 6; 6, 12, 9; 6, 46, 10 et locos ab ipso Hertleinio citatos) 7. *δὲ ὑπὸ* R[1]
11. *ἱστορῆσθαι Di* 46 15. *πλαγίαν* ABCE, corr. D (conf. praef.)
18. *οὐθενὶ* AR editio princ., *οὐδενὶ* vulgo post *He* *προσχόντες* BDE, *προσέχοντες* C 19. *ἔδραμον Hu* pro *ἔλαθον* (vide praef.)
27. *ἔν τισι* A *μάλιστα* AR

45, 23]
χρῆσθαι τῇ βίᾳ, ποτὲ δὲ καὶ σπανίως ἀποτυγχάνουσι· πρὸς 9
δὲ τὴν θάλατταν καὶ πρὸς τὸ περιέχον ὅταν παραβάλλων-
ται καὶ βιαιομαχῶσι, μεγάλοις ἐλαττώμασι περιπίπτουσιν.
ὃ καὶ τότε καὶ πλεονάκις αὐτοῖς ἤδη συνέβη καὶ συμβήσε- 10
ται πάσχειν, ἕως ἄν ποτε διορθώσωνται τὴν τοιαύτην τόλ-
μαν καὶ βίαν, καθ' ἣν οἴονται δεῖν αὐτοῖς πάντα καιρὸν
εἶναι πλωτὸν καὶ πορευτόν.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι συνέντες τὸν γεγονότα φθόρον τοῦ 38
τῶν Ῥωμαίων στόλου, καὶ νομίσαντες κατὰ μὲν γῆν ἀξιό-
χρεως σφᾶς αὐτοὺς εἶναι διὰ τὸ προγεγονὸς εὐτύχημα, κατὰ
46 δὲ θάλατταν διὰ τὴν εἰρημένην τῶν Ῥωμαίων περιπέτειαν,
ὥρμησαν προθυμότερον ἐπί τε τὰς ναυτικὰς καὶ πεζικὰς
παρασκευάς. καὶ τὸν μὲν Ἀσδρούβαν εὐθὺς ἐξαπέστελλον 2
εἰς τὴν Σικελίαν, δόντες αὐτῷ τούς τε προϋπάρχοντας καὶ
τοὺς ἐκ τῆς Ἡρακλείας παραγεγονότας στρατιώτας, ἅμα δὲ
τούτοις ἐλέφαντας ἑκατὸν καὶ τετταράκοντα· τοῦτον δ' 3
ἐκπέμψαντες διακοσίας κατεσκευάζοντο ναῦς καὶ τἄλλα τὰ
πρὸς τὸν πλοῦν ἡτοίμαζον. ὁ δ' Ἀσδρούβας διακομισθεὶς 4
εἰς τὸ Λιλύβαιον ἀσφαλῶς τά τε θηρία καὶ τὰς δυνάμεις
ἐγύμναζεν, καὶ δῆλος ἦν ἀντιποιησόμενος τῶν ὑπαίθρων.
Ῥωμαῖοι δὲ τῶν ἐκ τῆς ναυαγίας ἀνακομισθέντων διακού- 5
σαντες τὸ κατὰ μέρος βαρέως μὲν ἤνεγκαν τὸ γεγονός, οὐ
βουλόμενοι δὲ καθάπαξ εἴκειν αὖθις ἔγνωσαν ἐκ δρυόχων
εἴκοσι καὶ διακόσια ναυπηγεῖσθαι σκάφη. τούτων δὲ τὴν 6
συντέλειαν ἐν τριμήνῳ λαβόντων, ὅπερ οὐδὲ πιστεῦσαι ῥᾴ-
a. u. 500 διον, εὐθέως οἱ κατασταθέντες ἄρχοντες Αὖλος Ἀτίλιος
καὶ Γναῖος Κορνήλιος καταρτίσαντες τὸν στόλον ἀνήχθησαν,
καὶ πλεύσαντες διὰ πορθμοῦ προσέλαβον ἐκ τῆς Μεσσήνης 7
τὰ διασωθέντα τῶν πλοίων ἐκ τῆς ναυαγίας, καὶ κατάραν-
τες εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας τριακοσίαις ναυσίν, ἥπερ ἦν

---

1. σπανίως] πάντως inconsulto coni. *Di* praef. ad vol. IV p. xiv s. 2. παραβάλλωνται *Be* (παραβάλωνται *Ca*) pro παρακαλῶνται 6. οἴονται *Re* pro οἷόν τε 10. σφᾶς αὐτοὺς add. *Hu* (vide praef.) 20. ἐγύμναζε R[s], ἐγύμναζον A 23. βουλόμενοι *Ur* 150[b] pro βουλευόμενοι δὲ om. A ἐκ *Sch* (ἐκ τῶν *Re*) pro τῶν ἐκ 26. σαῦλος AR, corr. C[2]

βαρυτάτη πόλις τῆς τῶν Καρχηδονίων ἐπαρχίας, ἐνεχείρησαν
8 *αὐτὴν πολιορκεῖν. συστησάμενοι δὲ κατὰ διττοὺς τόπους*
ἔργα, καὶ τἆλλα παρασκευασάμενοι, προσήγαγον τὰς μηχα-
9 *νάς. ῥᾳδίως δὲ τοῦ παρὰ θάλατταν πύργου πεσόντος, καὶ*
βιασαμένων ταύτῃ τῶν στρατιωτῶν, ἡ μὲν καλουμένη νέα
πόλις ἑαλώκει κατὰ κράτος, ἡ δὲ παλαιὰ προσαγορευομένη
τούτου συμβάντος ἐκινδύνευσεν, διὸ καὶ ταχέως ἐνέδωκαν
10 *αὐτὴν οἱ κατοικοῦντες. γενόμενοι δ᾽ ἐγκρατεῖς οὗτοι μὲν*
ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἀπολιπόντες φυλακὴν τῆς πό-
39 *λεως· μετὰ δὲ ταῦτα τῆς θερείας ἐπιγενομένης οἱ κατα-*
σταθέντες ἄρχοντες Γναῖος Σερουίλιος καὶ Γάιος Σεμπρώ- a. u.
νιος ἀνέπλευσαν παντὶ τῷ στόλῳ, καὶ διάραντες εἰς τὴν 501
2 *Σικελίαν ἀφώρμησαν ἐντεῦθεν εἰς τὴν Λιβύην. κομιζόμενοι* 47
δὲ παρὰ τὴν χώραν ἐποιοῦντο καὶ πλείστας ἀποβάσεις, ἐν
αἷς οὐδὲν ἀξιόλογον πράττοντες παρεγίνοντο πρὸς τὴν
τῶν Λωτοφάγων νῆσον, ἣ καλεῖται μὲν Μῆνιγξ, οὐ μακρὰν
3 *δ᾽ ἀπέχει τῆς μικρᾶς Σύρτεως· ἐν ᾗ προσπεσόντες εἴς τινα*
βράχεα διὰ τὴν ἀπειρίαν, ἐπιγενομένης ἀμπώτεως καὶ κα-
4 *θισάντων τῶν πλοίων εἰς πᾶσαν ἦλθον ἀπορίαν. οὐ μὴν*
ἀλλὰ πάλιν ἀνελπίστως μετά τινα χρόνον ἐπενεχθείσης τῆς
θαλάττης, ἐκρίψαντες ἐκ τῶν πλοίων πάντα τὰ βάρη μόλις
5 *ἐκούφισαν τὰς ναῦς· οὗ γενομένου φυγῇ παραπλήσιον*
ἐποιήσαντο τὸν ἀπόπλουν. ἁψάμενοι δὲ τῆς Σικελίας καὶ
κάμψαντες τὸ Λιλύβαιον καθωρμίσθησαν εἰς Πάνορμον.
6 *ἐντεῦθεν δὲ ποιούμενοι παραβόλως καὶ διὰ πόρου τὸν*
πλοῦν εἰς τὴν Ῥώμην πάλιν περιέπεσον χειμῶνι τηλικούτῳ
τὸ μέγεθος ὥστε πλείω τῶν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα πλοίων
ἀποβαλεῖν.

7 *Οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ τούτων συμβάντων, καίπερ ὄντες ἐν*
παντὶ φιλότιμοι διαφερόντως, ὅμως τότε διὰ τὸ μέγεθος

---

1. *τῆς* add. *Ca*, idem pro *τῶν* suaserat *Ur* 150 b   2. *τόπους* *Re* pro *τρόπους*   5. 6. *νεάπολις* A   7. *ἐκινδύνευσε* Rs   9. *ἀπολειπόντες* A   11. *γναΐος* AR (et sic reliquis quoque locis)   *ἐρουΐλιος* AR, corr. edit. princ.   *ἐμπρωΐος* (sine acc.) A¹, *ἐμπρωνιος* A² (R)   16. *μῆνιξ* AR, corr. *Gro* (*μήνιγξ* *Re* in marg.)   17. *προπεσόντες* *Rei* 24
18. *βράχεα* AR, *βραχέα* *Di*   *ἐπιγενομένης* A²R, *γενομένης* A¹ (conf. praef.)

47, 19]
καὶ τὸ πλῆθος τῶν συμπτωμάτων τοῦ μὲν ἔτι στόλον ἀθροί-
ζειν ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀπέστησαν, ἐν 8
δὲ ταῖς πεζικαῖς δυνάμεσι τὰς ὑπολοίπους ἔχοντες ἐλπίδας
a. u. *τοὺς μὲν στρατηγοὺς ἀπέστελλον, Λεύκιον Καικίλιον καὶ*
503 *Γάιον Φούριον, καὶ στρατόπεδα μετὰ τούτων εἰς τὴν Σικε-*
λίαν, ἑξήκοντα δὲ μόνον ἐπλήρωσαν ναῦς χάριν τοῦ τὰς
ἀγορὰς κομίζειν τοῖς στρατοπέδοις. ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων 9
περιπετειῶν συνέβη πάλιν ἐπικυδέστερα γενέσθαι τὰ τῶν
Καρχηδονίων πράγματα· τῆς μὲν γὰρ θαλάττης ἀδεῶς ἐπε- 10
κράτουν ἐκκεχωρηκότων τῶν Ῥωμαίων, ἐν δὲ ταῖς πεζικαῖς
δυνάμεσι μεγάλας εἶχον ἐλπίδας. καὶ τοῦτ᾽ ἔπασχον οὐκ
ἀλόγως· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι διαδοθείσης φήμης περὶ τῆς ἐν τῇ 11
Λιβύῃ μάχης, ὅτι τὰ θηρία τάς τε τάξεις αὐτῶν διασπάσαι
καὶ τοὺς πλείστους διαφθεῖραι τῶν ἀνδρῶν, οὕτως ἦσαν 12
κατάφοβοι τοὺς ἐλέφαντας ὡς ἐπὶ δύ᾽ ἐνιαυτοὺς τοὺς ἑξῆς
48 *τῶν προειρημένων καιρῶν, πολλάκις μὲν ἐν τῇ Λιλυβαιίτιδι*
χώρᾳ πολλάκις δ᾽ ἐν τῇ Σελινουντίᾳ παραταττόμενοι τοῖς
πολεμίοις ἐν ἓξ καὶ πέντε σταδίοις, οὐκ ἐθάρρησαν οὐδέποτε
κατάρξαι τῆς μάχης οὐδ᾽ εἰς τοὺς ὁμαλοὺς καθόλου συγκα-
ταβῆναι τόπους, δεδιότες τὴν τῶν ἐλεφάντων ἔφοδον. Θέρ- 13
μαν δὲ μόνον καὶ Λιπάραν ἐξεπολιόρκησαν ἐν τούτοις τοῖς
καιροῖς, ἀντεχόμενοι τῶν ὀρεινῶν καὶ δυσδιαβάτων τόπων.
διὸ καὶ θεωροῦντες οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατο- 14
πέδοις πτοίαν καὶ δυσελπιστίαν αὖθις ἔγνωσαν ἐκ μεταμε-
λείας ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς θαλάττης. καὶ καταστήσαντες 15
a. u. *στρατηγοὺς Γάιον Ἀτίλιον καὶ Λεύκιον Μάλιον ναυπηγοῦν-*
504 *ται πεντήκοντα σκάφη, καὶ κατέγραφον καὶ συνήθροιζον*
στόλον ἐνεργῶς.

a. u. *503* *Ὁ δὲ προεστὼς τῶν Καρχηδονίων Ἀσδρούβας ὁρῶν* 40
ἀποδειλιῶντας τοὺς Ῥωμαίους ἐν ταῖς προγεγενημέναις

---

4. *καικίλιον* A[1], *κεκίλιον* A[2]R, *Καικέλιον BW* (conf. eius praef. 9) 5. *γνάϊον* AR, corr. Aretinus *φ∗ούριον* A 13. *διασπασαι* (sine acc.) A 14. *διαφθεῖραι* A 15. *δύο* AR, *δ′*, i. e. *τέτταρας*, Campius progr. Greiffenb. 1855 p. 12 18. *ἐν* add. *Ca* 21. *λίπαραν* AR, corr. D 22. *ὀρινῶν* A 26. *στρατηγοὺς Gro* pro *στρατηγὸν Μάλλιον Sch* 30. *προ∗∗γεγενημέναις* A

παρατάξεσιν, πυθόμενος τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν μετὰ
τῆς ἡμισείας δυνάμεως εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπηλλάχθαι, τὸν
δὲ Καικίλιον ἐν τῷ Πανόρμῳ διατρίβειν τὸ λοιπὸν μέρος
ἔχοντα τῆς στρατιᾶς, βουλόμενον ἐφεδρεῦσαι τοῖς τῶν συμ-
2 μάχων καρποῖς ἀκμαζούσης τῆς συγκομιδῆς, ἀναλαβὼν ἐκ
τοῦ Λιλυβαίου τὴν δύναμιν ὥρμησεν καὶ κατεστρατοπέδευ-
3 σεν πρὸς τοῖς ὅροις τῆς χώρας τῆς Πανορμίτιδος. ὁ δὲ
Καικίλιος θεωρῶν αὐτὸν κατατεθαρρηκότα, καὶ σπουδάζων
ἐκκαλεῖσθαι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, συνεῖχε τοὺς στρατιώτας ἐν-
4 τὸς τῶν πυλῶν· οἷς ἐπαιρόμενος Ἀσδρούβας ὡς οὐ τολμῶν-
τος ἀντεξιέναι τοῦ Καικιλίου, θρασέως ὁρμήσας παντὶ τῷ
5 στρατεύματι κατῆρε διὰ τῶν στενῶν εἰς τὴν Πανορμῖτιν.
φθείροντος δὲ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ μέχρι τῆς πόλεως ἔμενεν
ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης γνώμης ὁ Καικίλιος, ἕως αὐτὸν ἐξε-
6 καλέσατο διαβῆναι τὸν πρὸ τῆς πόλεως ποταμόν. ἐπεὶ δὲ
τὰ θηρία διεβίβασαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ τὴν δύναμιν, τὸ
τηνικαῦτα δὲ τοὺς εὐζώνους ἐξαποστέλλων ἠρέθιζε, μέχρι
7 πᾶν αὐτοὺς ἐκτάξαι τὸ στρατόπεδον ἠνάγκασε. συνθεα- 49
σάμενος δὲ γινόμενον ὃ προέθετο, τινὰς μὲν τῶν εὐκινή-
των πρὸ τοῦ τείχους καὶ τάφρου παρενέβαλε, προστά-
ξας, ἂν ἐγγίζῃ τὰ θηρία πρὸς αὐτούς, χρῆσθαι τοῖς βέ-
8 λεσιν ἀφθόνως, ὅταν δ' ἐκπιέζωνται, καταφεύγειν εἰς
τὴν τάφρον καὶ πάλιν ἐκ ταύτης ὁρμωμένους εἰσακοντίζειν
9 εἰς τὰ προσπίπτοντα τῶν ζῴων, τοῖς δ' ἐκ τῆς ἀγορᾶς βα-
ναύσοις φέρειν προσέταξε τὰ βέλη καὶ παραβάλλειν ἔξω
10 παρὰ τὸν θεμέλιον τοῦ τείχους. αὐτὸς δὲ τὰς σημαίας
ἔχων ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ λαιὸν κέρας τῶν ὑπεναντίων κειμένης

1. *παρατάξεσι* R[s] 3. *κεκίλιον* AR, et sic *ε* pro *αι* iidem posthac 4. *στρατειᾶς* AE *βουλόμενον Ca* pro *βουλόμενος* 6. *ὥρμησε καὶ κατεστρατοπέδευσε* R[s] 7. 8. *ὁ δὲ Καικίλιος* cet.] haec, utpote anno ante Chr. 251 gesta, etiam ad annum ab u. c. 503 referimus, quamquam annus consularis 504 incepit autumno anni ante Chr. 251 (conf. supra ad p. 41, 4 et Matzat. chronol. Rom. II 276 ss.) 8. *κεκίλιος* AR Suid. v. *ἐκκαλεῖται* *καὶ σπουδάζων*] *βουλόμενος* Suid.
12. *πανορμίτιν* A 18. *συνθεασάμενοι* A (deleto accentu acuto qui fuerat super prius *α*) 20. *τάφρου*] *τοῦ τάφρου* A, *τῆς τάφρου* R[s] (conf. praef.) *παρενέβαλε Ca* pro *παρέβαλε* 24. *εἰς τὰ* B[s]C[s]E[1], *εἶτα* A, *τὰ* DE[2] *ζώων* R[s] 26. *σημείας* AR

49, 11]
πύλης ἐφεστήκει, πλείους ἀεὶ καὶ πλείους ἐπαποστέλλων
τοῖς ἀκροβολιζομένοις. ἅμα δὲ τῷ τούτων ὁλοσχερεστέραν 11
γενέσθαι τὴν συμπλοκὴν ἀντιφιλοδοξοῦντες οἱ τῶν ἐλεφάν-
των ἐπιστάται πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ βουλόμενοι δι' αὑ-
τῶν ποιῆσαι τὸ προτέρημα, πάντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς προ-
κινδυνεύοντας, τρεψάμενοι δὲ τούτους ῥᾳδίως συνεδίωξαν
εἰς τὴν τάφρον. προσπεσόντων δὲ τῶν θηρίων καὶ τιτρω- 12
σκομένων μὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ τείχους τοξευόντων, συνακον-
τιζομένων δ' ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς ὑσσοῖς καὶ τοῖς
γρόσφοις ὑπ' ἀκεραίων τῶν πρὸ τῆς τάφρου διατεταγμένων,
συμβελῆ γινόμενα καὶ κατατραυματιζόμενα ταχέως διετα- 13
ράχθη, καὶ στραφέντα κατὰ τῶν ἰδίων ἐφέρετο, τοὺς μὲν
ἄνδρας καταπατοῦντα καὶ διαφθείροντα, τὰς δὲ τάξεις
συγχέοντα καὶ κατασπῶντα τὰς αὑτῶν. ἃ καὶ κατιδὼν ὁ 14
Καικίλιος ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐνεργῶς, καὶ συμπεσὼν ἐκ
πλαγίου κατὰ κέρας τεταραγμένοις τοῖς πολεμίοις ἀκεραίους
ἔχων καὶ συντεταγμένους τροπὴν ἐποίει τῶν ὑπεναντίων
ἰσχυράν, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινεν, τοὺς δὲ λοι-
ποὺς ἠνάγκασε φεύγειν προτροπάδην. θηρία δὲ σὺν αὐτοῖς 15
μὲν Ἰνδοῖς ἔλαβε δέκα· τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς Ἰνδοὺς ἀπερ-
ριφότων μετὰ τὴν μάχην περιελασάμενος ἐκυρίευσε πάντων.
ταῦτα δ' ἐπιτελεσάμενος ὁμολογουμένως αἴτιος ἐδόκει γε- 16
50 γονέναι τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι τοῦ πάλιν ἀναθαρρῆσαι
τὰς πεζικὰς δυνάμεις καὶ κρατῆσαι τῶν ὑπαίθρων.

a. u. 504 Τοῦ δὲ προτερήματος τούτου προσπεσόντος εἰς τὴν Ῥώ- 41
μην περιχαρεῖς ἦσαν οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ τοὺς πολεμίους ἡλατ-
τῶσθαι τῶν θηρίων ἐστερημένους ὡς ἐπὶ τῷ τοὺς ἰδίους
τεθαρρηκέναι τῶν ἐλεφάντων κεκρατηκότας. διὸ καὶ πάλιν 2
ἐπερρώσθησαν [διὰ ταῦτα] κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν εἰς
τὸ μετὰ στόλου καὶ ναυτικῆς δυνάμεως τοὺς στρατηγοὺς ἐπὶ
τὰς πράξεις ἐκπέμπειν, σπουδάζοντες εἰς δύναμιν πέρας
ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ. παρασκευασθέντων δὲ τῶν ἐπιτη- 3

8. ἐκ om. A¹, add. A²R 9. ὑσσοις (sine spir.) A 12. ἔφερε AR, corr. C 13. τὰς δὲ edit. princ. pro τάς τε 18. ἀπέκτεινε R³ 19. φυγεῖν coni. *Hu* 29. διὰ ταῦτα seclusit *Hu*, μετὰ ταῦτα coni. *Sch*

δείων πρὸς τὴν ἐξαποστολὴν ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ διακοσίαις
ναυσὶν ὡς ἐπὶ τῆς Σικελίας. ἔτος δ' ἦν τῷ πολέμῳ τετταρεσ-
4 καιδέκατον. καθορμισθέντες δὲ πρὸς τὸ Λιλύβαιον, ἅμα
καὶ τῶν πεζικῶν ἐκεῖ στρατοπέδων αὐτοῖς ἀπηντηκότων,
ἐνεχείρουν πολιορκεῖν, ὅτι κρατήσαντες ταύτης ῥᾳδίως μετα-
5 βιβάσουσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Λιβύην. σχεδὸν δὲ περί γε
τούτου τοῦ μέρους καὶ τῶν Καρχηδονίων οἱ προεστῶτες
ὡμοδόξουν καὶ τοὺς αὐτοὺς εἶχον λογισμοὺς τοῖς Ῥωμαίοις.
6 διὸ καὶ τἆλλα πάρεργα ποιησάμενοι περὶ τὸ βοηθεῖν ἐγί-
νοντο καὶ παραβάλλεσθαι καὶ πᾶν ὑπομένειν ὑπὲρ τῆς προ-
ειρημένης πόλεως διὰ τὸ μηδεμίαν ἀφορμὴν καταλείπεσθαι
σφίσιν, πάσης δὲ τῆς ἄλλης Σικελίας ἐπικρατεῖν Ῥωμαίους
7 πλὴν Δρεπάνων. ἵνα δὲ μὴ τοῖς ἀγνοοῦσι τοὺς τόπους
ἀσαφῆ τὰ λεγόμενα γίνηται, πειρασόμεθα διὰ βραχέων
ἀγαγεῖν εἰς ἔννοιαν τῆς εὐκαιρίας καὶ θέσεως αὐτῶν τοὺς
42 ἐντυγχάνοντας. τὴν μὲν οὖν σύμπασαν Σικελίαν τῇ θέσει
τετάχθαι συμβαίνει πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τἀκείνης πέρατα
παραπλησίως τῇ τῆς Πελοποννήσου θέσει πρὸς τὴν λοιπὴν
2 Ἑλλάδα καὶ τὰ ταύτης ἄκρα, τούτῳ δ' αὐτῷ διαφέρειν
ἀλλήλων, ᾗ 'κείνη μὲν χερρόνησός ἐστιν, αὕτη δὲ νῆσος·
ἧς μὲν γὰρ ὁ μεταξὺ τόπος ἐστὶ πορευτός, ἧς δὲ πλωτός.
3 τὸ δὲ σχῆμα τῆς Σικελίας ἔστι μὲν τρίγωνον, αἱ δὲ κορυ-
φαὶ τῶν γωνιῶν ἑκάστης ἀκρωτηρίων λαμβάνουσι τάξεις, 51
4 ὧν τὸ μὲν πρὸς μεσημβρίαν νεῦον εἰς δὲ τὸ Σικελικὸν
5 πέλαγος ἀνατεῖνον Πάχυνος καλεῖται, τὸ δ' εἰς τὰς ἄρκτους
κεκλιμένον ὁρίζει μὲν τοῦ πορθμοῦ τὸ πρὸς δύσεις μέρος,
ἀπέχει δὲ τῆς Ἰταλίας ὡς δεκαδύο στάδια, προσαγορεύεται
6 δὲ Πελωριάς. τὸ δὲ τρίτον τέτραπται μὲν εἰς αὐτὴν τὴν

2. τεσσαρεσκαιδέκατον B^{s}C 4. ἀπαντηκότων A 12. σφίσι R^{s} 13. δρεπανῶν A 15. εἰς * ἒν | * * νοιαν A 17. τὰ ἐκείνης AR 18. πελοπονήσου A (conf. ad 2, 37, 9) 20. ἐκείνη AR (conf. Philol. XIV 314) χερσόνησος AE, χερσόννησος B^{s}C, corr. D (conf. *BW* in Fleckeiseni annal. 1884 p. 114 s.) ἐστιν, αὕτη δὲ νῆσος add. *Hu* quaest. I 4 (lacunam indicaverat *Ca*) 21. ἧς μὲν γὰρ — πλωτός del. Cobetus Mnemos. X 198 πλωτός A^{r} in marg. R, παντός A^{1} 22. ἔστι A, ἐστὶ R^{s} 26. δύσεις *Hu* Fleckeiseni annal. 1857 p. 833 pro δύσει 27. δεκαδύο AR, δυοκαίδεκα *Sch*, δώδεκα *Di*

*Λιβύην, ἐπίκειται δὲ τοῖς προκειμένοις τῆς Καρχηδόνος
ἀκρωτηρίοις εὐκαίρως, διέχον ὡς χιλίους σταδίους, νεύει
δ' εἰς χειμερινὰς δύσεις, διαιρεῖ δὲ τὸ Λιβυκὸν καὶ τὸ
Σαρδῷον πέλαγος, προσαγορεύεται δὲ Λιλύβαιον. ἐπὶ δὲ* 7
*τούτῳ πόλις ὁμώνυμος κεῖται τῷ τόπῳ, περὶ ἣν τότε
συνέβαινε τοὺς Ῥωμαίους συνίστασθαι τὴν πολιορκίαν,
τείχεσί τε διαφερόντως ἠσφαλισμένην καὶ πέριξ τάφρῳ
βαθείᾳ καὶ τενάγεσιν ἐκ θαλάττης, δι' ὧν ἔστιν εἰς τοὺς
λιμένας εἴσπλους πολλῆς δεόμενος ἐμπειρίας καὶ συνη-
θείας. ταύτῃ δὲ προσστρατοπεδεύσαντες ἐξ ἑκατέρου μέ-* 8
*ρους οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὰ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων τάφρῳ
καὶ χάρακι καὶ τείχει διαλαβόντες, ἤρξαντο προσάγειν ἔργα
κατὰ τὸν ἔγγιστα κείμενον τῆς θαλάττης πύργον ὡς πρὸς
τὸ Λιβυκὸν πέλαγος. προσκατασκευάζοντες δ' ἀεὶ τοῖς* 9
*ὑποκειμένοις καὶ παρεκτείνοντες τῶν ἔργων τὰς κατασκευάς,
τέλος ἓξ πύργους τοὺς συνεχεῖς τῷ προειρημένῳ κατέβαλον,
τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας ἅμα κριοκοπεῖν ἐνεχείρησαν. γινο-* 10
*μένης δ' ἐνεργοῦ καὶ καταπληκτικῆς τῆς πολιορκίας, καὶ
τῶν πύργων τῶν μὲν πονούντων ἀν' ἑκάστην ἡμέραν τῶν
δ' ἐρειπομένων, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἔργων ἐπιβαινόντων ἀεὶ
καὶ μᾶλλον ἐντὸς τῆς πόλεως, ἦν ἰσχυρὰ διατροπὴ καὶ κα-* 11
*τάπληξις παρὰ τοῖς πολιορκουμένοις, καίπερ ὄντων ἐν τῇ
πόλει χωρὶς τοῦ πολιτικοῦ πλήθους αὐτῶν τῶν μισθοφόρων
εἰς μυρίους. οὐ μὴν ἀλλ' ὅ γε στρατηγὸς αὐτῶν Ἰμίλκων* 12
οὐδὲν παρέλειπε τῶν δυνατῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀντοικοδομῶν
52 *τὰ δ' ἀντιμεταλλεύων οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀπορίαν παρεῖχε
τοῖς ὑπεναντίοις. ἔτι δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιπορευό-* 13
*μενος καὶ τοῖς ἔργοις ἐγχειρῶν, εἴ πως δύναιτο πῦρ ἐμβα-
λεῖν, πολλοὺς ὑπὲρ τούτου τοῦ μέρους καὶ παραβόλους*

---

3. *χεμερινὰς* A 7. *τείχεσι δὲ* AR, corr. *Rei* 26 8. *ει•ς* (ς partim in rasura) A 14. *προ • κατασκευάζοντες* A, in rasura *σ* add. manus rec. 16. *τῷ προειρημένῳ Ca* pro *τῶν προειρημένων κατέβαλον τους δὲ λοιποὺς* super versum add. A (dubium primane an secunda manu), om. DE 17. *ἐπεχείρησαν* Suid. v. *κριοκοπεῖν* 18. *ἐνεργοῦς* DE 19. *ἀνὰ* AR 25. *παρέλειπε* A, *παρέλιπε* R, utramque scripturam coniunxit C

ἀγῶνας διασυνίστατο καὶ μεθ᾽ ἡμέραν καὶ νύκτωρ, ὥστε
πλείους ἐνίοτε γίνεσθαι νεκροὺς ἐν ταῖς τοιαύταις συμ-
πλοκαῖς τῶν εἰωθότων πίπτειν ἐν ταῖς παρατάξεσι.

48 *Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους τῶν ἡγεμόνων τινὲς τῶν*
τὰς μεγίστας χώρας ἐχόντων ἐν τοῖς μισθοφόροις, συλλα-
λήσαντες αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ τὴν πόλιν ἐνδοῦναι τοῖς Ῥω-
μαίοις καὶ πεπεισμένοι πειθαρχήσειν σφίσι τοὺς ὑπο-
τεταγμένους, ἐξεπήδησαν νυκτὸς ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ
στρατόπεδον, καὶ διελέγοντο τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῷ
2 *περὶ τούτων. ὁ δ᾽ Ἀχαιὸς Ἀλέξων ὁ καὶ τοῖς Ἀκραγαν-*
τίνοις κατὰ τοὺς ἐπάνω χρόνους αἴτιος γενόμενος τῆς σω-
τηρίας, καθ᾽ ὃν καιρὸν ἐπεβάλοντο παρασπονδεῖν αὐτοὺς
οἱ τῶν Συρακοσίων μισθοφόροι, καὶ τότε πρῶτον συνεὶς
3 *τὴν πρᾶξιν ἀνήγγειλε τῷ στρατηγῷ τῶν Καρχηδονίων. ὁ δὲ*
διακούσας παραχρῆμα συνῆγε τοὺς καταλειπομένους τῶν
ἡγεμόνων καὶ παρεκάλει μετὰ δεήσεως, μεγάλας δωρεὰς καὶ
χάριτας ὑπισχνούμενος, ἐὰν ἐμμείνωσι τῇ πρὸς αὐτὸν πίστει
4 *καὶ μὴ κοινωνήσωσι τοῖς ἐξεληλυθόσι τῆς ἐπιβολῆς. δεχο-*
μένων δὲ προθύμως τοὺς λόγους, εὐθέως μετ᾽ αὐτῶν ἀπέ-
στειλε πρὸς μὲν τοὺς Κελτοὺς Ἀννίβαν τὸν υἱὸν τὸν Ἀν-
νίβου τοῦ μεταλλάξαντος ἐν Σαρδόνι διὰ τὴν προγεγενη-
μένην ἐν τῇ στρατείᾳ πρὸς αὐτοὺς συνήθειαν, ἐπὶ δὲ τοὺς
ἄλλους μισθοφόρους Ἀλέξωνα διὰ τὴν παρ᾽ ἐκείνοις ἀπο-
5 *δοχὴν αὐτοῦ καὶ πίστιν· οἳ καὶ συναγαγόντες τὰ πλήθη καὶ*
παρακαλέσαντες, ἔτι δὲ πιστωσάμενοι τὰς προτεινομένας
ἑκάστοις δωρεὰς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, ῥᾳδίως ἔπεισαν αὐτοὺς
6 *μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. διὸ καὶ μετὰ ταῦτα τῶν ἐκ-*
*πηδησάντων * * πρὸς τὰ τείχη καὶ βουλομένων παρακαλεῖν*

---

1. *δ * * συνίστατο* A[1], *δὴ συνίστατο* A[2]R, corr. *Hu* 6. *αὐτοῖς*] *αὐτοῖς* (vel *αὐτοὺς*) *αὐτοῖς* (vel *αὐτοῖς*) vestigia primae manus in A, *αὐτοὶ ἑαυτοῖς* A[2]R, *αὐτοὶ* in suspicionem vocavit *Ben* 17. *ἐμμένωσι* C 18. *ἐπιβολῆς* A[1], *ἐπιβουλῆς* A[2]R 20. *υἱὸν τοῦ ἀννίβου* CDE 28. post *ἐκπηδησάντων* add. *παραγενομένων* vel *ἐπανελθόντων* vel *προσμιγνύντων* *Rei* 26, *προσελθόνων προφανῶς* *BW* praef. 31, *ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐρχομένων* idem in contextu, *ἐν καιρῷ συνεγγιζόντων* Stichius *Philologischer Anzeiger* XIII 829 (de participiorum copulatione conf. 1, 50, 7: *τοῖς συνάπτουσι προσεπιταττομένοις*)

53 καὶ λέγειν τι περὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπαγγελίας, οὐχ οἷον
προσεῖχον αὐτοῖς ἀλλ' ἁπλῶς οὐδ' ἀκοῦσ' ἠξίουν, βάλλον-
τες δὲ τοῖς λίθοις καὶ συνακοντίζοντες ἀπεδίωξαν ἀπὸ τοῦ
τείχους. Καρχηδόνιοι μὲν οὖν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας 7
παρὰ μικρὸν ἦλθον ἀπολέσαι τὰ πράγματα, παρασπονδη-
θέντες ὑπὸ τῶν μισθοφόρων· Ἀλέξων δὲ πρότερον Ἀκρα- 8
γαντίνοις ἔσωσε διὰ τὴν πίστιν οὐ μόνον τὴν πόλιν καὶ
τὴν χώραν ἀλλὰ καὶ τοὺς νόμους καὶ τὴν ἐλευθερίαν, τότε
δὲ Καρχηδονίοις αἴτιος ἐγένετο τοῦ μὴ σφαλῆναι τοῖς ὅλοις.

Οἱ δ' ἐν τῇ Καρχηδόνι τούτων μὲν οὐδὲν εἰδότες, συλ- **44**
λογιζόμενοι δὲ τὰς ἐν ταῖς πολιορκίαις χρείας, πληρώσαντες
στρατιωτῶν πεντήκοντα ναῦς, καὶ παρακαλέσαντες τοῖς ἁρ-
μόζουσι λόγοις τῆς πράξεως τὸν ἐπὶ τούτοις τεταγμένον
Ἀννίβαν, ὃς ἦν Ἀμίλκου μὲν υἱὸς τριήραρχος δὲ καὶ φίλος
Ἀτάρβου πρῶτος, ἐξαπέστειλαν κατὰ σπουδήν, ἐντειλάμενοι
μὴ καταμελλῆσαι, χρησάμενον δὲ σὺν καιρῷ τῇ τόλμῃ βοη-
θῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις. ὁ δ' ἀναχθεὶς μετὰ μυρίων 2
στρατιωτῶν καὶ καθορμισθεὶς ἐν ταῖς καλουμέναις Αἰ-
γούσσαις, μεταξὺ δὲ κειμέναις Λιλυβαίου καὶ Καρχηδό-
νος, ἐπετήρει τὸν πλοῦν. λαβὼν δ' οὔριον καὶ λαμπρὸν 3
ἄνεμον, ἐκπετάσας πᾶσι τοῖς ἀρμένοις καὶ κατουρώσας ἐπ'
αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, ἔχων καθω-
πλισμένους καὶ πρὸς μάχην ἑτοίμους τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τῶν
καταστρωμάτων. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὰ μὲν αἰφνιδίου γενομέ- 4
νης τῆς ἐπιφανείας, τὰ δὲ φοβούμενοι μὴ σὺν τοῖς πολε-
μίοις ὑπὸ τῆς βίας τοῦ πνεύματος συγκατενεχθῶσιν εἰς τὸν
λιμένα τῶν ὑπεναντίων, τὸ μὲν διακωλύειν τὸν ἐπίπλουν
τῆς βοηθείας ἀπέγνωσαν, ἐπὶ δὲ τῆς θαλάττης ἔστησαν
καταπεπληγμένοι τὴν τῶν πολεμίων τόλμαν. τὸ δ' ἐκ τῆς 5

---

2. ἀκούσειν AD¹E Suid. v. οὐχ οἷον, ἀκούειν CD², corr. *Hu* Fleckeiseni annal. 1867 p. 315 6. πρότερον μὲν coni. *Be* (sed conf. praef. ad 3, 109, 1, β) ἀκραγαντίνους A¹DE, corr. A²BC 15. πρῶτος del. *Na* 361 hiatum non curans 16. καταμελλῆσαι Ernestus pro καταμελῆσαι 18. μὲν post καλουμέναις add. *Sch* tom. VII p. 671 (sed conf. praef. ad 3, 109, 1, α) αἰγούσαις DE 20. οὔριον ἄνεμον καὶ λαμπρόν Suid. v. οὔριος 27. ἐπίπλουν A² (ex ε*ι***|πλοῦν) DE, εἴσπλουν Aʳ in marg. BC, ἐπείσπλουν coni. *Hu*

πόλεως πλῆθος ἠθροισμένον ἐπὶ τὰ τείχη πᾶν ἅμα μὲν
ἠγωνία τὸ συμβησόμενον, ἅμα δ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς 54
ἐλπίδος ὑπερχαρὲς ὑπάρχον μετὰ κρότου καὶ κραυγῆς παρ-
6 εκάλει τοὺς εἰσπλέοντας. Ἀννίβας δὲ παραβόλως καὶ τε-
θαρρηκότως εἰσδραμὼν καὶ καθορμισθεὶς εἰς τὸν λιμένα
7 μετ' ἀσφαλείας ἀπεβίβασε τοὺς στρατιώτας. οἱ δ' ἐν τῇ
πόλει πάντες οὐχ οὕτως ἦσαν ἐπὶ τῇ τῆς βοηθείας παρου-
σίᾳ περιχαρεῖς, καίπερ μεγάλην ἐλπίδα καὶ χεῖρα προσειλη-
φότες, ὡς ἐπὶ τῷ μὴ τετολμηκέναι τοὺς Ῥωμαίους κωλῦσαι
45 τὸν ἐπίπλουν τῶν Καρχηδονίων. Ἰμίλκων δ' ὁ τεταγμένος
ἐπὶ τῆς πόλεως στρατηγός, θεωρῶν τὴν ὁρμὴν καὶ προ-
θυμίαν τῶν μὲν ἐν τῇ πόλει διὰ τὴν παρουσίαν τῆς βοη-
θείας τῶν δὲ παραγεγονότων διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν περιε-
2 στώτων κακῶν, βουλόμενος ἀκεραίοις ἀποχρήσασθαι ταῖς
ἑκατέρων ὁρμαῖς πρὸς τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἐπίθεσιν τοῖς
3 ἔργοις, συνῆγε πάντας εἰς ἐκκλησίαν· παρακαλέσας δὲ τῷ
καιρῷ τὰ πρέποντα διὰ πλειόνων καὶ παραστήσας ὁρμὴν
ὑπερβάλλουσαν διά τε τὸ μέγεθος τῶν ἐπαγγελιῶν τοῖς
κατ' ἰδίαν ἀνδραγαθήσασι καὶ τὰς κατὰ κοινὸν ἐσομένας
4 χάριτας αὐτοῖς καὶ δωρεὰς παρὰ Καρχηδονίων, ὁμοθυμαδὸν
ἐπισημαινομένων καὶ βοώντων μὴ μέλλειν ἀλλ' ἄγειν αὐ-
τούς, τότε μὲν ἐπαινέσας καὶ δεξάμενος τὴν προθυμίαν
ἀφῆκε, παραγγείλας ἀναπαύεσθαι καθ' ὥραν καὶ πειθαρ-
5 χεῖν τοῖς ἡγουμένοις· μετ' οὐ πολὺ δὲ συγκαλέσας τοὺς
προεστῶτας αὐτῶν διένειμε τοὺς ἁρμόζοντας πρὸς τὴν ἐπί-
θεσιν ἑκάστοις τόπους, καὶ τὸ σύνθημα καὶ τὸν καιρὸν
τῆς ἐπιθέσεως ἐδήλωσε, καὶ παρήγγειλε τοῖς ἡγεμόσι μετὰ
πάντων τῶν ὑποτεταγμένων ἐπὶ τοῖς τόποις ἑωθινῆς εἶναι
6 φυλακῆς. τῶν δὲ πειθαρχησάντων ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν
7 ἅμα τῷ φωτὶ κατὰ πλείους τόπους ἐνεχείρει τοῖς ἔργοις. οἱ
δὲ Ῥωμαῖοι διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον οὐκ ἀργῶς οὐδ'
ἀπαρασκεύως εἶχον, ἀλλ' ἑτοίμως ἐβοήθουν πρὸς τὸ δεό-
8 μενον καὶ διεμάχοντο τοῖς πολεμίοις ἐρρωμένως. πάντων

14. ἀκεραίοις *Gro* pro ἀκεραίως 19. ἀνδραγαθήσουσι C
32. ἐβοήθουν A[1], παρ superscr. m. rec., παρεβοήθουν R

54, 33]
δ᾽ ἐν βραχεῖ χρόνῳ συμπεσόντων ἀλλήλοις ἦν ἀγὼν παρά-
βολος πέριξ τοῦ τείχους· οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆς πόλεως ἦσαν
55 *οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, οἱ δ᾽ ἔξωθεν ἔτι πλείους τού-*
των, ὅσῳ δὲ συνέβαινε τοὺς ἄνδρας ἐκτὸς τάξεως ποιεῖ- 9
σθαι τὴν μάχην ἀναμὶξ κατὰ τὰς αὑτῶν προαιρέσεις,
τοσούτῳ λαμπρότερος ἦν ὁ κίνδυνος ὡς ἂν ἐκ τοσούτου πλή-
θους κατ᾽ ἄνδρα καὶ κατὰ ζυγὸν οἱονεὶ μονομαχικῆς συνε-
στώσης περὶ τοὺς ἀγωνιζομένους τῆς φιλοτιμίας. οὐ μὴν 10
ἀλλ᾽ ἥ τε κραυγὴ καὶ τὸ σύστρεμμα διαφέρον ἦν πρὸς αὐ-
τοῖς τοῖς ἔργοις. οἱ γὰρ ἀρχῆθεν ἐπ᾽ αὐτῷ τούτῳ παρ᾽ 11
ἀμφοῖν ταχθέντες, οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τρέψασθαι τοὺς ἐπὶ τῶν
ἔργων οἱ δ᾽ ἐπὶ τῷ μὴ προέσθαι ταῦτα, τηλικαύτην ἐποι-
οῦντο φιλοτιμίαν καὶ σπουδήν, οἱ μὲν ἐξῶσαι σπεύδοντες,
οἱ δ᾽ οὐδαμῶς εἶξαι τούτοις τολμῶντες διὰ τὴν προθυμίαν,
ὥστε τέλος ἐν αὐταῖς μένοντες ταῖς ἐξ ἀρχῆς χώραις ἀπέ-
θνησκον. οἵ γε μὴν ἅμα τούτοις ἀναμεμιγμένοι, δᾷδα καὶ 12
στυππίον καὶ πῦρ ἔχοντες, οὕτω τολμηρῶς καὶ πανταχόθεν
ἅμα προσπίπτοντες ἐνέβαλλον ταῖς μηχαναῖς ὥστε τοὺς Ῥω-
μαίους εἰς τὸν ἔσχατον παραγενέσθαι κίνδυνον, μὴ δυναμέ-
νους κατακρατῆσαι τῆς τῶν ἐναντίων ἐπιβολῆς. ὁ δὲ τῶν 13
Καρχηδονίων στρατηγὸς θεωρῶν ἐν μὲν τῷ κινδύνῳ πολλοὺς
ἀποθνήσκοντας, οὗ δ᾽ ἕνεκα ταῦτ᾽ ἔπραττεν, οὐ δυναμένους
κρατῆσαι τῶν ἔργων, ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἑαυτοῦ παρήγγειλε
τοῖς σαλπισταῖς. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παρ᾽ οὐδὲν ἐλθόντες τοῦ 14
πάσας ἀποβαλεῖν τὰς παρασκευάς, τέλος ἐκράτησαν τῶν
ἔργων καὶ πάντα διετήρησαν ἀσφαλῶς.

Ὁ μὲν οὖν Ἀννίβας μετὰ τὴν χρείαν ταύτην ἐξέπλευσε 46
νύκτωρ ἔτι μετὰ τῶν νεῶν, λαθὼν τοὺς πολεμίους, εἰς τὰ
Δρέπανα πρὸς Ἀτάρβαν τὸν τῶν Καρχηδονίων στρατηγόν·
διὰ γὰρ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου καὶ τὸ κάλλος τοῦ περὶ τὰ 2

---

7. post *μονομαχικῆς* add. *τινος* Suid. 11. *τῷ* A²(R), *τὸ* A¹D 12. *τῷ* A(R), *τὸ* D *πρόεσθαι* A 15. *ὥστε* add. *Rei* 27, *ὡς* Stichius de Polyb. dic. gen. p. 205 16. *δαίδα* A 17. *στύππιον* AB, *στυπεῖον* Aʳ in marg. DE, *στυππεῖον* C 18. *ἐνέβαλον* B 22. *δυνάμενος Na* 353 24. *σαλπικταῖς* C *τοῦ* del. Cobetus Mnemos. VIII 249 (sed conf. Kaelkerum de eloc. Polyb. p. 254 et 302, Goetzelerum de Polybi eloc. p. 25) 28 et 30. *τὸ δρέπανον* C

Δρέπανα λιμένος ἀεὶ μεγάλην ἐποιοῦντο σπουδὴν οἱ Καρχη-
3 *δόνιοι περὶ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ. συμβαίνει δὲ τοῦ Λιλυβαίου*
τοῦτον ἀπέχειν τὸν τόπον ὡς ἂν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στάδια.
4 *τοῖς δ᾽ ἐν τῇ Καρχηδόνι βουλομένοις μὲν εἰδέναι τὰ περὶ τὸ*
Λιλύβαιον, οὐ δυναμένοις δὲ διὰ τὸ τοὺς μὲν συγκεκλεῖσθαι 56
τοὺς δὲ παραφυλάττεσθαι φιλοτίμως, ἐπηγγείλατό τις ἀνὴρ
τῶν ἐνδόξων, Ἀννίβας ἐπικαλούμενος Ῥόδιος, εἰσπλεύσας
εἰς τὸ Λιλύβαιον καὶ γενόμενος αὐτόπτης ἅπαντα διασα-
5 *φήσειν. οἱ δὲ τῆς ἐπαγγελίας μὲν ἀσμένως ἤκουσαν, οὐ*
μὴν ἐπίστευόν γε διὰ τὸ τῷ στόλῳ τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τοῦ
6 *κατὰ τὸν εἴσπλουν στόματος ἐφορμεῖν. ὁ δὲ καταρτίσας*
τὴν ἰδίαν ναῦν ἀνήχθη· καὶ διάρας εἴς τινα τῶν πρὸ τοῦ
Λιλυβαίου κειμένων νήσων, τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ λαβὼν
εὐκαίρως ἄνεμον οὔριον, περὶ τετάρτην ὥραν, ἁπάντων
τῶν πολεμίων ὁρώντων καὶ καταπεπληγμένων τὴν τόλμαν
7 *εἰσέπλευσεν. καὶ τὴν κατόπιν εὐθέως ἐγίνετο περὶ ἀναγω-*
8 *γήν. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς βουλόμενος ἐπιμελέστε-*
ρον τὸν κατὰ τὸν εἴσπλουν τόπον τηρεῖν, ἐξηρτυκὼς ἐν τῇ
νυκτὶ δέκα ναῦς τὰς ἄριστα πλεούσας, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τοῦ
λιμένος ἑστὼς ἐθεώρει τὸ συμβαῖνον, ὁμοίως δὲ καὶ πᾶν τὸ
9 *στρατόπεδον· αἱ δὲ νῆες τοῦ στόματος ἐξ ἀμφοῖν τοῖν με-*
ροῖν, ἐφ᾽ ὅσον ἦν δυνατὸν ἔγγιστα τοῖς τενάγεσι προσά-
γειν, ἐπεῖχον ἐπτερωκυῖαι πρὸς τὴν ἐμβολὴν καὶ σύλληψιν
10 *τῆς ἐκπλεῖν μελλούσης νεώς. ὁ δὲ Ῥόδιος ἐκ τοῦ προφα-*
νοῦς τὴν ἀναγωγὴν ποιησάμενος οὕτως κατανέστη τῶν πο-
λεμίων τῇ τε τόλμῃ καὶ τῷ ταχυναυτεῖν ὥστ᾽ οὐ μόνον
ἄτρωτον ἐξέπλευσε τὴν ναῦν ἔχων καὶ τοὺς ἄνδρας, οἷον
11 *ἑστῶτα παραδραμὼν τὰ σκάφη τῶν ὑπεναντίων, ἀλλὰ καὶ*
βραχὺ προπλεύσας ἐπέστη πτερώσας τὴν ναῦν ὡσανεὶ προ-
12 *καλούμενος τοὺς πολεμίους. οὐδενὸς δὲ τολμῶντος ἐπ᾽*
αὐτὸν ἀντανάγεσθαι διὰ τὸ τάχος τῆς εἰρεσίας, ἀπέπλευσε

---

11. *καταρτύσας* A^1, corr. A^2R 14. *ὥραν* $A^r CE^2$, *ἡμέραν* A^1DE^1, *ἡμέρας* coni. *Hu* 16. *εἰσέπλευσεν* A^1, *εἰσέπλευσε* A^2R *τῇ* Bentenus observ. crit. p. 10 *ἐγίνετο* AB^sCE^2, *ἐγένετο* DE^1 19. *ἀρίστας* A^1, corr. A^2 24. *νεῶς* A 29. *προσπλεύσας* C, *περιπλεύσας* B^1 31. **|*νάγεσθαι* A^1 (sub prima rasura comparet etiamnunc *τ*), *ἐνάγε-*

56, 28]

καταναστὰς μιᾷ νηὶ παντὸς τοῦ τῶν ἐναντίων στόλου. καὶ 13
τὸ λοιπὸν ἤδη πλεονάκις ποιῶν ταὐτὸ τοῦτο μεγάλην χρείαν παρείχετο, τοῖς μὲν Καρχηδονίοις ἀεὶ τὰ κατεπείγοντα διασαφῶν, τοὺς δὲ πολιορκουμένους εὐθαρσεῖς παρασκευάζων, τοὺς δὲ Ῥωμαίους καταπληττόμενος τῷ παραβόλῳ. μέγιστα 47
57 *δὲ συνεβάλλετο πρὸς τὴν τόλμαν αὐτῷ τὸ διὰ τῶν προβραχέων ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἀκριβῶς σεσημειῶσθαι τὸν εἴσπλουν· ὑπεράρας γὰρ καὶ φαινόμενος ἔπειτ' ἂν ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν* 2
Ἰταλίαν μερῶν ἐλάμβανε τὸν ἐπὶ τῆς θαλάττης πύργον κατὰ πρῶρραν οὕτως ὥστε τοῖς πρὸς τὴν Λιβύην τετραμμένοις πύργοις τῆς πόλεως ἐπιπροσθεῖν ἅπασι· δι' οὗ τρόπου μόνως ἐστὶ δυνατὸν ἐξ οὐρίας τοῦ κατὰ τὸν εἴσπλουν στόματος εὐστοχεῖν. τῇ δὲ τοῦ Ῥοδίου τόλμῃ πιστεύσαν- 3
τες καὶ πλείους ἀπεθάρρησαν τῶν εἰδότων τοὺς τόπους τὸ παραπλήσιον ποιεῖν. ἐξ ὧν οἱ Ῥωμαῖοι δυσχρηστούμενοι τῷ συμβαίνοντι χωννύειν τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐπεχείρησαν. κατὰ μὲν οὖν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐπι- 4
βολῆς οὐδὲν ἤνυον διὰ τὸ βάθος τῆς θαλάττης καὶ διὰ τὸ μηθὲν δύνασθαι τῶν ἐμβαλλομένων στῆναι μηδὲ συμμεῖναι τὸ παράπαν, ἀλλ' ὑπό τε τοῦ κλύδωνος καὶ τῆς τοῦ ῥοῦ βίας τὸ ῥιπτούμενον εὐθέως ἐν τῇ καταφορᾷ παρωθεῖσθαι καὶ διασκορπίζεσθαι· κατὰ δέ τινα τόπον ἔχοντα βράχεα 5
συνέστη χῶμα μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας, ἐφ' ᾧ τετρήρης ἐκτρέχουσα νυκτὸς ἐκάθισε καὶ τοῖς πολεμίοις ὑποχείριος ἐγένετο, διαφέρουσα τῇ κατασκευῇ τῆς ναυπηγίας. ἧς οἱ 6
Ῥωμαῖοι κρατήσαντες καὶ πληρώματι καταρτίσαντες ἐπιλέκτῳ πάντας τοὺς εἰσπλέοντας, μάλιστα δὲ τὸν Ῥόδιον, ἐπετήρουν. ὁ δὲ κατὰ τύχην εἰσπλεύσας νυκτὸς μετὰ ταῦτα 7
πάλιν ἀνήγετο φανερῶς. θεωρῶν δ' ἐκ καταβολῆς αὐτῷ

σθαι A², *ἀνάγεσθαι* R, corr. *Hu* coll. 16, 8, 5 6. *συνεβάλετο* B *αὐτοῦ* AC, pro *τοῦ* A² in marg. *τ̃*, unde *αὐτῷ* DE 8. *ἔπειτ' ἂν Hu* (*ἔπειτα Sca*), *ἐπειδ' ἂν* A(R) 10. *πρώρ|ραν* A¹, *πρώραν* A²Rˢ *τοῖς* A² ex *τῶι*, ut videtur *τετραμένοις* A¹, corr. A² 11. *ἐπι|πρόσθεσιν ἅπασι* A¹(DE), *ἐπίπροσθεν εἶναι πᾶσι* Aʳ C, corr. Boeclerus 12. post *οὐρίας* vulgo additum *πλέουσι* ex C 19. *μηδὲν* B 21. *ῥιπτόμενον* C 29. *ἐξ ὑποβολῆς* Ernestus Schulze Mus. Rhen. XXIII 428 s.

8 *τὴν τετρήρη συνεξορμήσασαν, γνοὺς τὴν ναῦν διετράπη. τὸ
μὲν οὖν πρῶτον ὥρμησεν ὡς καταταχήσων· τῇ δὲ τοῦ πλη-
ρώματος παρασκευῇ καταλαμβανόμενος, τέλος ἐπιστρέψας
9 ἠναγκάσθη συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις, καταπροτερούμενος
δὲ τοῖς ἐπιβατικοῖς διά τε τὸ πλῆθος καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν
10 τῶν ἀνδρῶν ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι
κυριεύσαντες καὶ ταύτης τῆς νεὼς εὖ κατεσκευασμένης, καὶ* 58
*καταρτίσαντες αὐτὴν τοῖς πρὸς τὴν χρείαν, οὕτως ἐκώλυσαν
τοὺς κατατολμῶντας καὶ πλέοντας εἰς τὸ Λιλύβαιον.*

48 *Τῶν δὲ πολιορκουμένων ταῖς μὲν ἀντοικοδομίαις ἐνερ-
γῶς χρωμένων, τοῦ δὲ λυμαίνεσθαι καὶ διαφθείρειν τὰς
2 τῶν ὑπεναντίων παρασκευὰς ἀπεγνωκότων, γίνεταί τις
ἀνέμου στάσις ἔχουσα τηλικαύτην βίαν καὶ φορὰν εἰς αὐτὰς
τὰς τῶν μηχανημάτων προσαγωγὰς ὥστε καὶ τὰς στοὰς
διασαλεύειν καὶ τοὺς προκειμένους τούτων πύργους τῇ βίᾳ
3 βαστάζειν· ἐν ᾧ καιρῷ συννοήσαντές τινες τῶν Ἑλληνικῶν
μισθοφόρων τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς περιστάσεως πρὸς τὴν
τῶν ἔργων διαφθορὰν προσφέρουσι τῷ στρατηγῷ τὴν ἐπί-
4 νοιαν. τοῦ δὲ δεξαμένου καὶ ταχέως ἑτοιμάσαντος πᾶν τὸ
πρὸς τὴν χρείαν ἁρμόζον, συστραφέντες οἱ νεανίσκοι κατὰ
5 τριττοὺς τόπους ἐνέβαλον πῦρ τοῖς ἔργοις. ὡς δ' ἂν τῶν
μὲν κατασκευασμάτων διὰ τὸν χρόνον εὖ παρεσκευασμένων
πρὸς τὸ ῥᾳδίως ἐμπρησθῆναι, τῆς δὲ τοῦ πνεύματος βίας
φυσώσης κατ' αὐτῶν τῶν πύργων καὶ μηχανημάτων, τὴν μὲν
νομὴν τοῦ πυρὸς ἐνεργὸν συνέβαινε γίνεσθαι καὶ πρακτι-
κήν, τὴν δ' ἐπάρκειαν καὶ βοήθειαν τοῖς Ῥωμαίοις εἰς
6 τέλος ἄπρακτον καὶ δυσχερῆ· τοιαύτην γὰρ ἔκπληξιν παρ-
ίστα τὸ συμβαῖνον τοῖς βοηθοῦσιν ὥστε μήτε συννοῆσαι
μήτε συνιδεῖν δύνασθαι τὸ γινόμενον, ἀλλ' ἀποσκοτουμέ-*

---

3. *κατασκευῇ* C 5. *τῶν ἐπιβατικῶν* Suid. v. *καταταχήσων* 8. *καταρτίσαντες* A² ex *κα**ἀρτίσαντες* 11. *τοῦ*] *τὸ* *Di* (sed conf. 1, 29, 5 cum adnot., 9, 7, 9) 15. *σαλεύειν* Suid. v. *στάσις* 21. *τριττοὺς * * * τόπους* A, in rasura *τοὺς* fuisse videtur *ὡς ἂν δὲ* Aʳ in marg. 24. *κατ'* *Be* pro *καὶ* post *μηχανημάτων* add. *διασαλευούσης τὰς βάσεις* Aʳ (super versum) BˢC 25. *συνέβη γενέσθαι* Suid. v. *νομή*

58, 24]
*νους ὑπὸ τῆς εἰς αὐτοὺς φερομένης λιγνύος καὶ τῶν φεψα-
λύγων, ἔτι δὲ τῆς τοῦ καπνοῦ πολυπληθίας, οὐκ ὀλίγους
ἀπόλλυσθαι καὶ πίπτειν, μὴ δυναμένους ἐγγίσαι πρὸς αὐ-
τὴν τὴν τοῦ πυρὸς βοήθειαν. ὅσῳ δὲ μείζω συνέβαινε γί-* 7
*νεσθαι τὴν δυσχρηστίαν περὶ τοὺς ὑπεναντίους διὰ τὰς
προειρημένας αἰτίας, τοσούτῳ πλεῖον εὐχρηστίας περὶ τοὺς
ἐνιέντας ἦν τὸ πῦρ· τὸ μὲν γὰρ ἐπισκοτοῦν καὶ βλάπτειν* 8
59 *δυνάμενον πᾶν ἐξεφυσᾶτο καὶ προωθεῖτο κατὰ τῶν ὑπε-
ναντίων, τὸ δὲ βαλλόμενον ἢ ῥιπτούμενον ἐπί τε τοὺς βοη-
θοῦντας καὶ τὴν τῶν ἔργων διαφθορὰν εὔστοχον μὲν ἐπε-
γίνετο διὰ τὸ συνορᾶν τοὺς ἀφιέντας τὸν πρὸ αὐτῶν τό-
πον, πρακτικὸν δὲ διὰ τὸ γίνεσθαι σφοδρὰν τὴν πληγὴν
συνεργούσης τοῖς βάλλουσι τῆς τοῦ πνεύματος βίας. τὸ δὲ* 9
*πέρας τοιαύτην συνέβη γενέσθαι τὴν παντέλειαν τῆς κατα-
φθορᾶς ὥστε καὶ τὰς βάσεις τῶν πύργων καὶ τὰ στύπη
τῶν κριῶν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀχρειωθῆναι. τούτων δὲ συμ-* 10
*βάντων τὸ μὲν ἔτι διὰ τῶν ἔργων πολιορκεῖν ἀπέγνωσαν
οἱ Ῥωμαῖοι, περιταφρεύσαντες δὲ καὶ χάρακι περιλαβόντες
κύκλῳ τὴν πόλιν, ἔτι δὲ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας τεῖχος
προβαλόμενοι, τῷ χρόνῳ παρέδοσαν τὴν πρᾶξιν. οἱ δ' ἐν* 11
*τῷ Λιλυβαίῳ τὸ πεπτωκὸς ἐξοικοδομησάμενοι τεῖχος εὐ-
θαρσῶς ὑπέμενον ἤδη τὴν πολιορκίαν.*

a. u. 505 *Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεσόντων τούτων, καὶ μετὰ* 49
*ταῦτα πλειόνων ἀναγγελλόντων διότι συμβαίνει τῶν ἀπὸ
τοῦ στόλου πληρωμάτων τὸ πλεῖστον μέρος ἔν τε τοῖς
ἔργοις καὶ τῇ καθόλου πολιορκίᾳ διεφθάρθαι, σπουδῇ* 2
*κατέγραφον ναύτας, καὶ συναθροίσαντες εἰς μυρίους ἐξέ-
πεμψαν εἰς τὴν Σικελίαν. ὧν διὰ τοῦ πορθμοῦ περαιωθέν-* 3
*των καὶ πεζῇ παραγενομένων εἰς τὸ στρατόπεδον, συναγα-
γὼν τοὺς χιλιάρχους ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Πόπλιος*

---

6. *πλεῖον Sch* pro *πλείων* *εὐχρηστία* B[s] DE 7. *ἐπισκοτοῦν Di* Fleckeiseni annal. 1869 p. 118, • *προσκοτοῦν* A, *ἢ προσκοτοῦν* DE, *προσκοτοῦν* BC 8. *προσωθεῖτο* AR, corr. *Ca* (conf. praef.) 15. *τύπη* AR et Suid. h. v., corr. *Sca* 19. *στρατοπεδίας* A[1], corr. A[r] R 20. *προβαλλόμενοι* ADE, *περιβαλόμενοι* C, corr. B 27. *ναύτας* E[2], *αὐτὰς* ABDE[1], *αὐτοὺς* C

Κλαύδιος ἔφη καιρὸν εἶναι πλεῖν ἐπὶ τὰ Δρέπανα παντὶ
4 *τῷ στόλῳ· τὸν γὰρ στρατηγὸν τῶν Καρχηδονίων Ἀτάρβαν,*
τὸν τεταγμένον ἐπ᾿ αὐτῶν, ἀπαράσκευον εἶναι πρὸς τὸ
μέλλον, ἀγνοοῦντα μὲν τὴν παρουσίαν τῶν πληρωμάτων,
πεπεισμένον δὲ μὴ δύνασθαι πλεῖν τὸν αὐτῶν στόλον διὰ
τὴν γεγενημένην ἐν τῇ πολιορκίᾳ καταφθορὰν τῶν ἀνδρῶν.
5 *προχείρως δ᾿ αὐτῶν συγκατατιθεμένων εὐθέως ἐνεβίβαζε*
τά τε προϋπάρχοντα καὶ τὰ προσφάτως παραγεγονότα
πληρώματα, τοὺς δ᾿ ἐπιβάτας ἐκ παντὸς ἐπέλεξε τοῦ στρα-
τεύματος ἐθελοντὴν τοὺς ἀρίστους, ἅτε δὴ τοῦ μὲν πλοῦ **60**
σύνεγγυς ὄντος, τῆς δ᾿ ὠφελείας ἑτοίμου προφαινομένης.
6 *ταῦτα δὲ παρασκευασάμενος ἀνήχθη περὶ μέσας νύκτας,*
λαθὼν τοὺς πολεμίους. καὶ τὰς μὲν ἀρχὰς ἄθρους ἔπλει,
7 *δεξιὰν ἔχων τὴν γῆν· ἅμα δὲ τῷ φωτὶ τῶν πρώτων ἐπὶ*
τὰ Δρέπανα νεῶν ἐπιφαινομένων κατιδὼν Ἀτάρβας τὸ
8 *μὲν πρῶτον ἐξενίσθη διὰ τὸ παράδοξον, ταχὺ δ᾿ ἐν αὑτῷ*
γενόμενος, καὶ νοήσας τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων, ἔκρινε
παντὸς ἔργου πεῖραν λαμβάνειν καὶ πᾶν ὑπομένειν χάριν
τοῦ μὴ περιιδεῖν σφᾶς εἰς πρόδηλον συγκλεισθέντας πο-
9 *λιορκίαν. διόπερ εὐθέως τὰ μὲν πληρώματα συνῆγε πρὸς*
τὸν αἰγιαλόν, τοὺς δ᾿ ἐκ τῆς πόλεως μισθοφόρους ἤθροιζε
10 *μετὰ κηρύγματος. τῶν δὲ συλλεχθέντων ἐπεβάλετο διὰ*
βραχέων εἰς ἔννοιαν αὐτοὺς ἄγειν τῆς τε τοῦ νικᾶν ἐλπί-
δος, ἐὰν τολμήσωσι ναυμαχεῖν, καὶ τῆς ἐν τῇ πολιορκίᾳ
δυσχρηστίας, ἐὰν καταμελλήσωσι προϊδόμενοι τὸν κίνδυνον.
11 *ἑτοίμως δ᾿ αὐτῶν παρορμηθέντων πρὸς τὴν ναυμαχίαν,*
καὶ βοώντων ἄγειν καὶ μὴ μέλλειν, ἐπαινέσας καὶ δεξά-
μενος τὴν ὁρμὴν παρήγγειλε κατὰ τάχος ἐμβαίνειν καὶ
βλέποντας πρὸς τὴν αὑτοῦ ναῦν ἕπεσθαι ταύτῃ κατὰ πρύ-
12 *μναν. διασαφήσας δὲ τὰ προειρημένα κατὰ σπουδὴν πρῶ-*
τος ἐποιεῖτο τὸν ἀνάπλουν, ὑπ᾿ αὐτὰς τὰς πέτρας ἐπὶ

---

1. *τὸ δρέπανον* C, item infra 5. *αὐτὸν* B 6. *προγεγενημένην* B 7. *ἀνεβίβαζε* DE 10. *ἐθελοντὴν* A[1] Suid. h. v., *ἐθελοντὶ* DE, *ἐθελοντὰς* A[r] B[s] C 15. *ἄταρβος* A[1] (corr. A[r]) DE 22. *συλλεχθέντων* A[2] ex *συλλε*θέντων* 25. *καταμελλήσωσι* *Sch* pro *καταμελήσωσι* 26. *αὐτῷ* A 29 et pag. 65, 3. *αὑτοῦ*] conf. praef. ad 1, 85, 6

60, 23]
*θάτερα μέρη τοῦ λιμένος ἐξάγων τοῦ τῶν πολεμίων εἴσ-
πλου. Πόπλιος δ' ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς θεωρῶν τοὺς* 50
*μὲν πολεμίους παρὰ τὴν αὑτοῦ δόξαν οὔτ' εἴκοντας οὔτε
καταπεπληγμένους τὸν ἐπίπλουν ἀλλὰ πρὸς τῷ ναυμαχεῖν
ὄντας, τῶν δὲ σφετέρων νεῶν τὰς μὲν ἐντὸς ἤδη τοῦ λιμέ-* 2
*νος οὔσας τὰς δ' ἐν αὐτῷ τῷ στόματι, τὰς δὲ φερομέ-
νας ἐπὶ τὸν εἴσπλουν, πάσαις ἀναστρέφειν παρήγγειλε καὶ
ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ἔξω πάλιν. ἔνθα δὴ τῶν μὲν ἐν* 3
*τῷ λιμένι τῶν δὲ κατὰ τὸν εἴσπλουν ἐκ τῆς μεταβολῆς
συμπιπτουσῶν οὐ μόνον θόρυβος ἦν ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἄπλε-*
61 *τος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ταρσοὺς ἐθραύονθ' αἱ νῆες ἀλλήλαις
συγκρούουσαι. ὅμως δ' οὖν ἀεὶ τοὺς ἀνατρέχοντας ἐκτάτ-* 4
*τοντες οἱ τριήραρχοι παρ' αὐτὴν τὴν γῆν ταχέως ἐποίουν
ἀντιπρώρρους τοῖς πολεμίοις. ὁ δὲ Πόπλιος αὐτὸς ἐπέ-* 5
*πλει μὲν ἀρχῆθεν κατόπιν ἐπὶ παντὶ τῷ στόλῳ, τότε δ'
ἐπιστρέψας κατ' αὐτὸν τὸν πλοῦν πρὸς τὸ πέλαγος ἔλαβε
τὴν εὐώνυμον τῆς ὅλης δυνάμεως τάξιν. Ἀτάρβας δὲ κατὰ* 6
*τὸν αὐτὸν καιρὸν ὑπεράρας τὸ λαιὸν τῶν πολεμίων, ἔχων
πέντε ναῦς ἐπίπλους, ὑπέστησε τὴν ἑαυτοῦ ναῦν ἀντίπρωρ-
ρον τοῖς πολεμίοις ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸ πέλαγος μέρους, ἅμα* 7
*δὲ καὶ τῶν ἐπιπλεόντων ἀεὶ τοῖς συνάπτουσι προσεπιτατ-
τομένοις ταὐτὸ ποιεῖν παρήγγειλε διὰ τῶν ὑπηρετῶν. κα-* 8
*ταστάντων δὲ πάντων εἰς μέτωπον, σημήνας διὰ τῶν συν-
θημάτων τὰς μὲν ἀρχὰς ἐποιεῖτο τὸν ἐπίπλουν ἐν τάξει,
μενόντων πρὸς τῇ γῇ τῶν Ῥωμαίων διὰ τὸ προσδέχεσθαι
τὰς ἐκ τοῦ λιμένος ἀνατρεχούσας ναῦς· ἐξ οὗ συνέβαινε* 9
*μεγάλα τοὺς Ῥωμαίους ἐλαττωθῆναι πρὸς αὐτῇ τῇ γῇ ποιη-
σαμένους τὴν συμπλοκήν. ἐπειδὴ δὲ σύνεγγυς αὐτῶν ἦσαν,* 51

---

3. *οὔτ' Hu* pro *οὐκ οὔτε*] *οὐδὲ Be* 4. *πρὸς τὸ* DE 6. *δὲ ἐν* R^s 11. *ἔθραυ* (ον superscr.) A^2 ex *ἔθραυ|***, *ἔθραυον* R, corr. *Hu* 14. *ἀντιπρώρρους* A^1(DE), *ἀντιπρώρους* A^2B^sC 15. *ἀρχῆ*|θεν* A 18. post *πολεμίων* AR add. *ῥωμαίων* (*Gro νεῶν*), del. *Be* monente *Sch* 19. *ἀντίπρωρ|ρον* A^1, *ἀντίπρωρον* A^2R 21. *προσεπιταττομένοις* A^1DE, *προσεπιταττόμενος* A^2B^sC 22. *παρήγγειλε* A^2 ex *παραγγειλ* **, unde suspiceris *παραγγείλας* et lacunam post *ὑπηρετῶν* (nullam lacunam statuit et *παραγγείλας*, paragraphis 7 et 8 in unam sententiam contractis, edidit *BW*)

ἀρθέντων τῶν συνθημάτων ἐφ᾽ ἑκατέρας τῆς ναυαρχίδος
2 *συνέβαλλον ἀλλήλοις. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἰσόρροπος ἦν*
ὁ κίνδυνος ὡς ἂν ἀμφοτέρων τοῖς ἀρίστοις ἐκ τῆς πεζικῆς
3 *δυνάμεως ἐπιβάταις χρωμένων· ἀεὶ δὲ μᾶλλον ὑπερεῖχον*
οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τὸ πολλὰ προτερήματα παρ᾽ ὅλον
4 *ἔχειν τὸν ἀγῶνα. τῷ τε γὰρ ταχυναυτεῖν πολὺ περιῆσαν*
διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ναυπηγίας καὶ τὴν τῶν πληρωμάτων
ἕξιν· ἥ τε χώρα μεγάλα συνεβάλλετ᾽ αὐτοῖς ἅτε πεποιη-
5 *μένων τὴν ἔκταξιν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ πέλαγος τόπων. εἴτε*
γὰρ πιέζοιντό τινες ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατόπιν ἀνεχώ-
ρουν ἀσφαλῶς διὰ τὸ ταχυναυτεῖν εἰς τὸν ἀναπεπταμένον
6 *τόπον, κἄπειτ᾽ ἐκ μεταβολῆς τοῖς προπίπτουσι τῶν διω-* 62
κόντων, τοτὲ μὲν περιπλέοντες τοτὲ δὲ πλάγιοι προσπί-
πτοντες στρεφομένοις καὶ δυσχρηστοῦσι διὰ τὸ βάρος τῶν
πλοίων καὶ διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν πληρωμάτων, ἐμβολάς
τε συνεχεῖς ἐδίδοσαν καὶ πολλὰ τῶν σκαφῶν ἐβάπτιζον·
7 *εἴτε κινδυνεύοι τις τῶν συμμάχων, ἑτοίμως παρεβοήθουν*
ἔξω τοῦ δεινοῦ καὶ μετ᾽ ἀσφαλείας παρὰ τὰς πρύμνας καὶ
8 *τὸ πέλαγος ποιούμενοι τὸν πλοῦν. τοῖς γε μὴν Ῥωμαίοις*
τἀναντία τούτων συνέβαινε· τοῖς τε γὰρ πιεζομένοις οὐκ
ἦν εἰς τοὔπισθεν δυνατὸν ἀποχωρεῖν πρὸς τῇ γῇ ποιου-
μένοις τὸν κίνδυνον, ἀεὶ δὲ τὸ θλιβόμενον ὑπὸ τῶν κατὰ
πρόσωπον σκάφος ἢ τοῖς βράχεσι περιπῖπτον ἐκάθιζε
9 *κατὰ πρύμναν ἢ πρὸς τὴν γῆν φερόμενον ἐπώκελλε. διεκ-*
πλεῖν μὲν οὖν διὰ τῶν πολεμίων νεῶν καὶ κατόπιν ἐπι-
φαίνεσθαι τοῖς ἤδη πρὸς ἑτέρους διαμαχομένοις, ὅπερ ἐν
τῷ ναυμαχεῖν ἐστι πρακτικώτατον, ἀδυνάτως εἶχον διά τε
τὴν βαρύτητα τῶν πλοίων, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἀπειρίαν

---

2. *συνέβαλον* B[a] C (conf. praef. ad 1, 19, 8) *ἀλλήλοις Be* pro *ἀλλήλαις* 3. *ἀμφοτέροις* ABC, *ἀμφοτέροιν* DE, corr. *Sca* 8. *συνεβάλλετο Be*, *συνεβάλετο* AR (conf. 1, 47, 1) 10. *πιέζοιντο τινὲς* A 12. *κάπειτ* A *προπίπτουσι He* pro *προσπίπτουσι* 13. *τοτὲ — τοτὲ* A[2] ex *τότε — τότε* *πελάγιοι* BD 14. *δυσχρηστοῦσι διὰ* A[2] ex *δυσχρή|στους ἰδία* 18. *καὶ* alterum] *καὶ κατὰ Rei* 34 23. *περιπίπτον* A 24. *ἐκφερόμενον Rei* 34 25. *ἐπιφαίνεσθαι*] non absurdum est hoc quidem, sed *ἐπιφέρεσθαι* potius Polybius scripsisse videtur

62, 18]
τῶν πληρωμάτων. οὐδὲ μὴν ἐπιβοηθεῖν τοῖς δεομένοις 10
κατὰ πρύμναν ἐδύναντο διὰ τὸ συγκεκλεῖσθαι πρὸς τῇ γῇ
καὶ μηδὲ μικρὸν ἀπολείπεσθαι τόπον τοῖς βουλομένοις
ἐπαρκεῖν τῷ δεομένῳ. τοιαύτης δὲ δυσχρηστίας ὑπαρχούσης 11
περὶ τὸν ὅλον ἀγῶνα, καὶ τῶν μὲν καθιζόντων ἐν τοῖς
βράχεσι τῶν δ' ἐκπιπτόντων σκαφῶν, κατιδὼν ὁ στρατηγὸς
τῶν Ῥωμαίων τὸ συμβαῖνον ὥρμησε πρὸς φυγήν, ἀπὸ τῶν
εὐωνύμων παρὰ τὴν γῆν ἐξελίξας, καὶ σὺν αὐτῷ περὶ
τριάκοντα νῆας, αἵπερ ἔτυχον ἐγγὺς οὖσαι. τῶν δὲ λοι- 12
πῶν σκαφῶν, ὄντων ἐνενήκοντα καὶ τριῶν, ἐκυρίευσαν οἱ
Καρχηδόνιοι, καὶ τῶν πληρωμάτων, ὅσοι μὴ τῶν ἀνδρῶν
τὰς ναῦς εἰς τὴν γῆν ἐκβαλόντες ἀπεχώρησαν.

Γενομένης δὲ τῆς ναυμαχίας τοιαύτης Ἀτάρβας μὲν 52
εὐδοκίμει παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις ὡς δι' αὑτὸν καὶ διὰ
τὴν ἰδίαν πρόνοιαν καὶ τόλμαν κατωρθωκώς, Πόπλιος δὲ 2
63 παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἠδόξει καὶ διεβέβλητο μεγάλως ὡς
εἰκῇ καὶ ἀλογίστως τοῖς πράγμασι κεχρημένος καὶ τὸ καθ'
αὑτὸν οὐ μικροῖς ἐλαττώμασι περιβεβληκὼς τὴν Ῥώμην·
διὸ καὶ μετὰ ταῦτα μεγάλαις ζημίαις καὶ κινδύνοις κριθεὶς 3
περιέπεσεν. οὐ μὴν οἵ γε Ῥωμαῖοι, καίπερ τοιούτων συμ- 4
βεβηκότων, διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων φιλοτιμίαν οὐδὲν ἀπέ-
λειπον τῶν ἐνδεχομένων, ἀλλ' εἴχοντο τῶν ἑξῆς πραγμά-
των. διὸ καὶ συνάψαντος τοῦ κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας χρό- 5
νου στρατηγοὺς ὑπάτους καταστήσαντες παραυτίκα τὸν
ἕτερον αὐτῶν ἐξέπεμπον, Λεύκιον Ἰούνιον, τάς τε σιταρ-
χίας παρακομίζοντα τοῖς τὸ Λιλύβαιον πολιορκοῦσι καὶ
τὰς ἄλλας ἀγορὰς καὶ χορηγίας τῷ στρατοπέδῳ· πρὸς δὲ
καὶ παραπομποὺς τούτοις ἐπλήρωσαν ἑξήκοντα ναῦς. ὁ 6
δ' Ἰούνιος ἀφικόμενος εἰς τὴν Μεσσήνην, καὶ προσλαβὼν
τὰ συνηντηκότα τῶν πλοίων ἀπό τε τοῦ στρατοπέδου καὶ

---

9. *νῆας* A^{1}DE, *νῆες* A^2 (vel A^r) B^{s}C 12. *ἐκβάλλοντες* A^1 (corr. A^2) DE 21. *ἀπέλιπον* DE, *ἀπέλειπον* et *ἀπέλιπον* C per dittogr. 22. *εἴχοντο* A^{1}R, *ἔσχοντο* A^1 in marg. 25. *σιταρχίας* *Di* (sed conf. *Hu* Fleckeiseni annal. 1867 p. 311, *BW* praef. 80) 26. *παρακομιοῦντα* Bentenus observ. crit. p. 28 29. *δὲ* AR 30. *συνηντηκότα* A^{1}R, *συγκατηρκότα* A^r super vers. B

τῆς ἄλλης Σικελίας, παρεκομίσθη κατὰ σπουδὴν εἰς τὰς
Συρακούσας, ἔχων ἑκατὸν εἴκοσι σκάφη καὶ τὴν ἀγορὰν
7 *σχεδὸν ἐν ὀκτακοσίαις ναυσὶ φορτηγοῖς. ἐντεῦθεν δὲ πα-*
ραδοὺς τοῖς ταμίαις τὰς ἡμισείας φορτηγοὺς καί τινα τῶν
μακρῶν πλοίων ἐξαπέστειλε, διακομισθῆναι σπουδάζων
8 *τῷ στρατοπέδῳ τὰ πρὸς τὴν χρείαν. αὐτὸς δ' ἐν ταῖς*
Συρακούσαις ὑπέμενε, τούς τε κατὰ πλοῦν ἀφυστεροῦντας
ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀναδεχόμενος, καὶ παρὰ τῶν ἐκ τῆς
μεσογαίου συμμάχων σῖτον προσαναλαμβάνων.

53 *Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀτάρβας μὲν ἄνδρας*
τοὺς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ληφθέντας καὶ τὰς αἰχμαλώτους νῆας
2 *ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Καρχηδόνα, Καρθάλωνα δὲ τὸν συνάρ-*
χοντα δοὺς τριάκοντα ναῦς ἐξέπεμψε πρὸς αἷς ἔχων αὐτὸς
3 *ἑβδομήκοντα κατέπλευσεν, προστάξας ἄφνω προσπεσόντα*
ταῖς ὁρμούσαις παρὰ τὸ Λιλύβαιον τῶν πολεμίων ναυσίν,
ὧν μὲν ἂν δυνατὸς ᾖ κυριεῦσαι, ταῖς δὲ λοιπαῖς πῦρ ἐμ-
4 *βαλεῖν. πεισθέντος δὲ τοῦ Καρθάλωνος καὶ ποιησαμένου*
τὸν ἐπίπλουν ὑπὸ τὴν ἑωθινήν, καὶ τὰ μὲν ἐμπιπρῶντος τὰ 64
δ' ἀποσπῶντος τῶν πλοίων, μεγάλην συνέπεσε γενέσθαι
5 *ταραχὴν περὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον. προσβοηθούν-*
των γὰρ αὐτῶν ἐπὶ τὰς ναῦς καὶ γινομένης κραυγῆς συν-
νοήσας Ἰμίλκων ὁ τὸ Λιλύβαιον τηρῶν, καὶ θεωρῶν ἤδη
τῆς ἡμέρας ὑποφαινούσης τὸ συμβαῖνον, ἐπαποστέλλει
6 *τοὺς ἐκ τῆς πόλεως μισθοφόρους. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τοῦ*
δεινοῦ πανταχόθεν αὐτοὺς περιστάντος, οὐκ εἰς μικρὰν οὐδ'
7 *εἰς τὴν τυχοῦσαν ἦλθον διατροπήν. ὁ δὲ τῶν Καρχηδο-*
νίων ναύαρχος ὀλίγα τῶν σκαφῶν τὰ μὲν ἀποσπάσας τὰ
δὲ συντρίψας, μετὰ ταῦτα μικρὸν ἀπὸ τοῦ Λιλυβαίου
παρακομισθεὶς ὡς ἐφ' Ἡρακλείας ἐτήρει, βουλόμενος δια-
8 *κωλύειν τοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πλέοντας. προσαγγει-*
λάντων δὲ τῶν σκοπῶν πλῆθος ἱκανὸν πλοίων προσφέ-
ρεσθαι παντοδαπῶν καὶ συνεγγίζειν, ἀναχθεὶς ἔπλει, συμ-

---

5. *διακομισθῆναι* om. Suid. v. *σπουδάζω* 11. *ναῦς* DE 16. *συμ-βαλεῖν* DE² 18. *ἐμπιπράντος* suadet *Di* 53 19. *δὲ* AR 25. *αὐτοῖς* C *μακρὰν* AB 31. *ἱκανὸν* A² ex *ἱκανῶν* 32. *συμμίξαι* AR

64, 16]
μῖξαι σπεύδων διὰ τὸ καταφρονεῖν τῶν Ῥωμαίων ἐκ τοῦ
προγεγενημένου προτερήματος. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐκ τῶν 9
Συρακουσῶν προαπεσταλμένοις ταμίαις ἀνήγγειλαν οἱ προ-
πλεῖν εἰθισμένοι λέμβοι τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων.
οἱ δὲ νομίσαντες οὐκ ἀξιόχρεως σφᾶς αὐτοὺς εἶναι πρὸς 10
ναυμαχίαν καθωρμίσθησαν πρός τι πολισμάτιον τῶν ὑπ᾽
αὐτοὺς ταττομένων, ἀλίμενον μέν, σάλους δ᾽ ἔχον καὶ προ-
βολὰς περικλειούσας ἐκ τῆς γῆς εὐφυεῖς· οὗ ποιησάμενοι τὴν 11
ἀπόβασιν, καὶ τούς τε καταπέλτας καὶ τοὺς πετροβόλους
τοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐπιστήσαντες, προσεδόκων τὸν ἐπί-
πλουν τῶν ὑπεναντίων. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι συνεγγίσαντες 12
τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τούτους, ὑπολαβόν-
τες τοὺς μὲν ἄνδρας καταπλαγέντας εἰς τὸ πολισμάτιον
ἀποχωρήσειν, τῶν δὲ πλοίων ἀσφαλῶς κυριεύσειν· οὐ προ- 13
χωρούσης δὲ τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀμυνομένων
γενναίως καὶ τοῦ τόπου πολλὰς ἔχοντος καὶ παντοδαπὰς
δυσχρηστίας, ὀλίγα τῶν τὰς ἀγορὰς ἐχόντων πλοίων ἀπο-
65 σπάσαντες ἀπέπλευσαν πρός τινα ποταμόν, ἐν ᾧ καθορ-
μισθέντες ἐπετήρουν τὸν ἀνάπλουν αὐτῶν.
Ὁ δ᾽ ἐν ταῖς Συρακούσαις ὑπολειφθεὶς στρατηγός, 54
ἐπεὶ τὰ κατὰ τὴν πρόθεσιν ἀπετέλεσεν, κάμψας τὸν Πά-
χυνον ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ τὸ Λιλύβαιον, οὐδὲν
εἰδὼς τῶν περὶ τοὺς προπλέοντας συμβεβηκότων. ὁ δὲ 2
τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος, σημηνάντων τῶν σκοπῶν αὐτῷ
πάλιν τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑπεναντίων, ἀναχθεὶς ἔπλει
μετὰ σπουδῆς, βουλόμενος αὐτοῖς ὡς πλεῖστον ἀπέχουσι
τῶν οἰκείων νεῶν συμβαλεῖν. ὁ δ᾽ Ἰούνιος κατιδὼν ἐκ 3
πολλοῦ τὸν στόλον τὸν τῶν Καρχηδονίων καὶ τὸ πλῆθος
τῶν σκαφῶν, οὔτε συμβαλεῖν τολμῶν οὔτ᾽ ἐκφυγεῖν ἔτι
δυνατὸς ὢν διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τοὺς πολεμίους, ἐγκλί-

---

3. προσπλεῖν ABE (πρὸς τὸ πλεῖν D), corr. C 5. ἀξιόχρεως A² (vel Aʳ) ex ἀξιό|χρεω* 6. καθώρμισαν AR, corr. *BW* (conf. praef. ad 1, 36, 8) 7. δὲ AR προσβολὰς DE et apud Suid. v. σάλος codex E infimi ordinis 8. ποιησάμενος A 20. ὑποληφθεὶς A 21. ἀπετέλεσε Rˢ, ἐπετέλεσε *Gro* 30. ἐκκλίνας *Hu* (vide praef. ad 1, 19, 2)

νας εἰς τόπους τραχεῖς καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐπισφα-
4 λεῖς καθωρμίσθη, κρίνων αἱρετώτερον ὑπάρχειν ὅ τι δέοι
παθεῖν μᾶλλον ἢ τοῖς πολεμίοις αὔτανδρον τὸ σφέτερον
5 στρατόπεδον ὑποχείριον ποιῆσαι. συνιδὼν δὲ καὶ τὸ περὶ
τούτου γεγονὸς ὁ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος τὸ μὲν παραβάλλεσθαι καὶ προσάγειν τοιούτοις τόποις ἀπεδοκίμασε,
λαβὼν δ' ἄκραν τινὰ καὶ προσορμισθεὶς ταύτῃ μεταξὺ
τῶν στόλων ἐτήρει, καὶ προσεῖχε τὸν νοῦν ἀμφοτέροις.
6 ἐπιγενομένου δὲ χειμῶνος καὶ περιστάσεως προφαινομένης
ἐκ τοῦ πελάγους ὁλοσχερεστέρας, οἱ μὲν τῶν Καρχηδονίων
κυβερνῆται διά τε τὴν τῶν τόπων καὶ τὴν τοῦ πράγματος
ἐμπειρίαν προορώμενοι τὸ μέλλον καὶ προλέγοντες τὸ συμβησόμενον ἔπεισαν τὸν Καρθάλωνα φυγεῖν τὸν χειμῶνα
7 καὶ κάμψαι τὴν ἄκραν τοῦ Παχύνου. πεισθέντος δὲ νουνεχῶς οὗτοι μὲν πολλὰ μοχθήσαντες καὶ μόλις ὑπεράραν-
8 τες τὴν ἄκραν ἐν ἀσφαλεῖ καθωρμίσθησαν, οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στόλοι τοῦ χειμῶνος ἐπιγενομένου καὶ τῶν τόπων
εἰς τέλος ὑπαρχόντων ἀλιμένων οὕτως διεφθάρησαν ὥστε
μηδὲ τῶν ναυαγίων μηδὲν γενέσθαι χρήσιμον, ἀλλ' ἀμφοτέρους αὐτοῖς ἄρδην καὶ παραλόγως ἀχρειωθῆναι.
55 Τούτου δὲ συμβάντος τὰ μὲν τῶν Καρχηδονίων αὖθις 66
2 ἀνέκυψε καὶ πάλιν ἐπιρρεπεστέρας εἶχε τὰς ἐλπίδας, οἱ δὲ
Ῥωμαῖοι, πρότερον μὲν ἐπὶ ποσὸν ἠτυχηκότες τότε δ' ὁλοσχερῶς, ἐκ μὲν τῆς θαλάττης ἐξέβησαν, τῶν δ' ὑπαίθρων
ἐπεκράτουν· Καρχηδόνιοι δὲ τῆς μὲν θαλάττης ἐκυρίευον,
3 τῆς δὲ γῆς οὐχ ὅλως ἀπήλπιζον. μετὰ δὲ ταῦτα πάντες
ἐπὶ μὲν τοῖς ὅλοις ἐσχετλίαζον, οἵ τ' ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ τὰ
περὶ τὸ Λιλύβαιον στρατόπεδα, διὰ τὰ προειρημένα συμ-
4 πτώματα· τῆς γε μὴν προθέσεως οὐκ ἀφίσταντο τῆς κατὰ
τὴν πολιορκίαν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐχορήγουν κατὰ γῆν ἀπροφα-
5 σίστως, οἱ δὲ προσεκαρτέρουν ταύτῃ κατὰ τὸ δυνατόν. ὁ

5. τοῦτον *Ur* 151[a], τούτους *Rei* 34 γεγονὼς A 7. δὲ R[s]
18. ὡς Suid. v. χρήσιμον 19. μηδὲ B[s]C Suid., μὴ δὲ A, μηδενὶ DE
γίνεσθαι Suid. 20. αὐτοὺς AR et Suid., corr. *Sca* 22. ἐπικυδεστέρας Herwerdenus Mnemos. N. S. II 76 27. οἱ δ' A, οἱ δὲ R[s],
οἵ τε *Rei* 35

66, 12]
*δ' Ἰούνιος ἀνακομισθεὶς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐκ τῆς ναυα-
γίας καὶ περιπαθὴς ὢν ἐγένετο πρὸς τὸ καινοτομῆσαί τι
καὶ πρᾶξαι τῶν δεόντων, σπουδάζων ἀναμαχέσασθαι τὴν
γεγενημένην περιπέτειαν. διὸ καὶ βραχείας αὐτῷ παραπε-* 6
*σούσης ἀφορμῆς καταλαμβάνει πραξικοπήσας τὸν Ἔρυκα
καὶ γίνεται τοῦ τε τῆς Ἀφροδίτης ἱεροῦ καὶ τῆς πόλεως
ἐγκρατής. ὁ δ' Ἔρυξ ἔστι μὲν ὄρος παρὰ θάλατταν τῆς* 7
*Σικελίας ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἰταλίαν κειμένῃ πλευρᾷ, μεταξὺ
Δρεπάνων καὶ Πανόρμου, μᾶλλον δ' ὅμορον καὶ συνάπτον
πρὸς τὰ Δρέπανα, μεγέθει δὲ παρὰ πολὺ διαφέρον τῶν
κατὰ τὴν Σικελίαν ὀρῶν πλὴν τῆς Αἴτνης· τούτου δ' ἐπ'* 8
*αὐτῆς μὲν τῆς κορυφῆς, οὔσης ἐπιπέδου, κεῖται τὸ τῆς
Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκίνης ἱερόν, ὅπερ ὁμολογουμένως ἐπι-
φανέστατόν ἐστι τῷ τε πλούτῳ καὶ τῇ λοιπῇ προστασίᾳ
τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ἱερῶν· ἡ δὲ πόλις ὑπ' αὐτὴν τὴν* 9
*κορυφὴν τέτακται, πάνυ μακρὰν ἔχουσα καὶ προσάντη παν-
ταχόθεν τὴν ἀνάβασιν. ἐπί τε δὴ τὴν κορυφὴν ἐπιστήσας* 10
*φυλακήν, ὁμοίως δὲ κἀπὶ τὴν ἀπὸ Δρεπάνων πρόσβασιν,
ἐτήρει φιλοτίμως ἀμφοτέρους τοὺς τόπους, καὶ μᾶλλον
ἔτι τὸν τῆς ἀναβολῆς, πεπεισμένος οὕτως καὶ τὴν πόλιν
ἀσφαλῶς καὶ τὸ σύμπαν ὄρος ὑφ' αὑτὸν ἕξειν.*

67 *Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ ταῦτα στρατηγὸν καταστή-* 56
*σαντες αὑτῶν Ἀμίλκαν τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον, τούτῳ
τὰ κατὰ τὸν στόλον ἐνεχείρισαν· ὃς παραλαβὼν τὰς ναυ-* 2
τικὰς δυνάμεις ὥρμησεν πορθήσων τὴν Ἰταλίαν. ἔτος δ'
a. u. 507 *ἦν ὀκτωκαιδέκατον τῷ πολέμῳ. κατασύρας δὲ τὴν Λοκρίδα* 3
*καὶ τὴν Βρεττιανὴν χώραν, ἀποπλέων ἐντεῦθεν κατῆρε
παντὶ τῷ στόλῳ πρὸς τὴν Πανορμῖτιν, καὶ καταλαμβάνει
τὸν ἐπὶ ταῖς Εἱρκταῖς λεγόμενον τόπον, ὃς κεῖται μὲν*

---

1. *δὲ* R^s 2. *τὸ* A^1R^s, *τῷ* A^2 7. *δὲ* AR 9. *ὅμορον Gro* pro *ὀχυρὸν* 11. *αἴτνης* margo CDE, *ἑ|κτης* (sine spir.) A, *ἕκτης* DE, *ἕκτης* B, . . *τῆς* C 13. *ἐρυκινῆς* AR 16. *τέταται* coni. *Di* 53 (sed conf. 4, 65, 10) 18. *κἀπὶ* coni. *Be* (*καὶ ἐπὶ Sch*) pro *καὶ ἀπὸ Sch* pro *ἐπὶ* 20. *ἔτι* coni. *Sch* pro *ἐπὶ* post *ἀναβολῆς* add. *ἐτρέπετο καιρὸν* A^r in marg. BC 24. *τὰ* om. A^1, add. A^2R *ἐνεχείρησαν* A^1, corr. A^2 25. *ὥρμησε* R^s 29. *τοῖς εἱρκτοῖς* A^1(DE), *τῆς εἱρκτῆς* A^r(B)C, corr. *Hu*

Ἔρυκος καὶ Πανόρμου μεταξὺ πρὸς θαλάττῃ, πολὺ δέ τι
τῶν ἄλλων δοκεῖ διαφέρειν τόπων ἐπιτηδειότητι πρὸς
4 ἀσφάλειαν στρατοπέδων καὶ χρονισμόν. ἔστι γὰρ ὄρος
περίτομον, ἐξανεστηκὸς ἐκ τῆς περικειμένης χώρας εἰς ὕψος
ἱκανόν. τούτου δ' ἡ περίμετρος τῆς ἄνω στεφάνης οὐ
λείπει τῶν ἑκατὸν σταδίων, ὑφ' ἧς ὁ περιεχόμενος τόπος
εὔβοτος ὑπάρχει καὶ γεωργήσιμος, πρὸς μὲν τὰς πελαγίους
πνοιὰς εὐφυῶς κείμενος, θανασίμων δὲ θηρίων εἰς τέλος
5 ἄμοιρος. περιέχεται δὲ κρημνοῖς ἀπροσίτοις ἔκ τε τοῦ
κατὰ θάλατταν μέρους καὶ τοῦ παρὰ τὴν μεσόγαιαν παρή-
κοντος· τὰ δὲ μεταξὺ τούτων ἐστὶν ὀλίγης καὶ βραχείας
6 δεόμενα κατασκευῆς. ἔχει δ' ἐν αὑτῷ καὶ μαστόν, ὃς ἅμα
μὲν ἀκροπόλεως ἅμα δὲ σκοπῆς εὐφυοῦς λαμβάνει τάξιν
7 κατὰ τῆς ὑποκειμένης χώρας. κρατεῖ δὲ καὶ λιμένος εὐ-
καίρου πρὸς τὸν ἀπὸ Δρεπάνων καὶ Λιλυβαίου δρόμον
ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, ἐν ᾧ πλῆθος ὕδατος ἄφθονον ὑπάρχει.
8 προσόδους δὲ τὰς πάσας ἔχει τριττὰς δυσχερεῖς, δύο μὲν
9 ἀπὸ τῆς χώρας μίαν δ' ἀπὸ τῆς θαλάττης. ἐν ᾧ κατα-
στρατοπεδεύσας παραβόλως Ἀμίλκας ὡς ἂν μήτε πόλεως
οἰκείας μήτ' ἄλλης ἐλπίδος μηδεμιᾶς ἀντεχόμενος, εἰς μέ-
σους δὲ τοὺς πολεμίους ἑαυτὸν δεδωκώς, ὅμως οὐ μικροὺς
οὐδὲ τοὺς τυχόντας Ῥωμαίοις ἀγῶνας καὶ κινδύνους παρε-
10 σκεύασεν. πρῶτον μὲν γὰρ ἐντεῦθεν ὁρμώμενος κατὰ θά- 68
λατταν τὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας ἐπόρθει μέχρι τῆς Κυ-
11 μαίων χώρας, δεύτερον δὲ κατὰ γῆν παραστρατοπεδευσάν-
των αὐτῷ Ῥωμαίων πρὸ τῆς Πανορμιτῶν πόλεως ἐν ἴσως
πέντε σταδίοις πολλοὺς καὶ ποικίλους ἀγῶνας συνεστή-
σατο κατὰ γῆν σχεδὸν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτούς. περὶ ὧν οὐχ

---

3. *ἐγχρονισμόν Rei* 36 5. *δὲ ἡ* A 7. *εὔβοτος Ca* pro *εὔβατος* *γεωργίσιμος* A 8. *πνοιας* (sine acc.) A(DE), *πνοὰς* C, *ἀντιπνοίας* B *θηρασίμων* A, *οὕτως θανασίμων* A[r] in marg. 11. *ἐστιν* (sine acc.) A *ὀλίγης* A² ex *ὀλίγ*ς* 12. *δὲ ἐν αὐτῶι* A 17. *προσόδους* A¹R, *προόδους* A²B *τρεῖς|τὰς* A(R), *τριττὰς* corr. *Be* 18. *δὲ* A 22. *ῥωμαίους* A¹, corr. A² *ἀγῶνας ῥωμαίοις*, omissis *καὶ κινδύνους*, C 25. *παραστρατοπεδευσάντων Re*, *παραστρατοπεδεύσας τῶν* ABC, *στρατοπεδεύσας τῶν* DE 26. *αὐτῶν* CDE *πρὸ* A² ex *πρὸς* *ἴσω* A(R), corr. *Re* 28. inc. M: *Ὅτι φησὶν ὁ πολύβιος περὶ*

68, 7]

οἷόν τε διὰ τῆς γραφῆς τὸν κατὰ μέρος ἀποδοῦναι λόγον·
καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν διαφερόντων πυκτῶν καὶ ταῖς γεν- 57
ναιότησι καὶ ταῖς εὐεξίαις, ὅταν εἰς τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ
στεφάνου συγκαταστάντες καιρὸν διαμάχωνται πληγὴν ἐπὶ
πληγῇ τιθέντες ἀδιαπαύστως, λόγον μὲν ἢ πρόνοιαν ἔχειν
ὑπὲρ ἑκάστης ἐπιβολῆς καὶ πληγῆς οὔτε τοῖς ἀγωνιζομέ-
νοις οὔτε τοῖς θεωμένοις ἐστὶ δυνατόν, ἐκ δὲ τῆς καθόλου 2
τῶν ἀνδρῶν ἐνεργείας καὶ τῆς ἑκατέρου φιλοτιμίας ἔστι
καὶ τῆς ἐμπειρίας αὐτῶν καὶ τῆς δυνάμεως πρὸς δὲ καὶ
τῆς εὐψυχίας ἱκανὴν ἔννοιαν λαβεῖν, οὕτως δὲ καὶ περὶ
τῶν νῦν λεγομένων στρατηγῶν. τὰς μὲν γὰρ αἰτίας ἢ τοὺς 3
τρόπους δι' ὧν ἀν' ἑκάστην ἡμέραν ἐποιοῦντο κατ' ἀλλή-
λων ἐνέδρας ἀντενέδρας ἐπιθέσεις προσβολάς, οὔτ' ἂν ὁ
γράφων ἐξαριθμούμενος ἐφίκοιτο, τοῖς τ' ἀκούουσιν ἀπέ-
ραντος ἅμα δ' ἀνωφελὴς ἂν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως κρίνοιτο
χρεία· ἐκ δὲ τῆς καθολικῆς ἀποφάσεως περὶ αὐτῶν καὶ 4
τοῦ τέλους τῆς φιλοτιμίας μᾶλλον ἄν τις εἰς ἔννοιαν ἔλ-
θοι τῶν προειρημένων. οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἱστορίας στρα- 5
τηγημάτων οὔτε τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ὑποκειμένης
περιστάσεως ἐπινοημάτων οὔτε τῶν εἰς παράβολον καὶ
βίαιον ἀνηκόντων τόλμαν οὐδὲν παρελείφθη· κρίσιν γε μὴν 6
ὁλοσχερῆ γενέσθαι διὰ πλείους αἰτίας οὐχ οἷόν τ' ἦν· αἵ
τε γὰρ δυνάμεις ἀμφοτέρων ἦσαν ἐφάμιλλοι, τά τε κατὰ
τοὺς χάρακας ὁμοίως ἀπρόσιτα διὰ τὴν ὀχυρότητα, τό τε
69 *διάστημα τῶν στρατοπέδων βραχὺ παντελῶς. ὅπερ αἴτιον* 7
ἦν μάλιστα τοῦ τὰς μὲν κατὰ μέρος συμπτώσεις ἀπαύ-
στους γίνεσθαι καθ' ἡμέραν, ὁλοσχερὲς δὲ συντελεῖσθαι
μηδέν. τούτους γὰρ αὐτοὺς ἀεὶ συνέβαινε διαφθείρεσθαι 8
κατὰ τὰς συμπλοκάς, τοὺς ἐν χειρῶν νόμῳ περιπεσόντας·

τινων ὑποθέσεων τῶν ἀμίλκου τοῦ βάρκα, περὶ ὧν cet. 1. *τῶν* C 3. *ἐξουσίαις* M 4. *συν|καταστάντες* A 7. *θεωμένοις Rei* 37 pro *θεωρουμένοις* 8. *ἔστι Ca* (*ἔτι δὲ Rei* 37) pro *ἔτι* 10. *δὴ* MDE 11. *στρατευμάτων* coni. *Gro*, *στρατοπέδων Sch* 12. *ἀνὰ* AMR 15. *γίγνοιτο* (sic) coni. *Di* 53 20. *παραβολὴν* DE 24. *ἐχυρότητα* C 29. *πεσόντας Rei* 39, idem edidit Heysius ex Didotiana, puto, non ex codice

οἱ δ' ἅπαξ ἐγκλίναντες εὐθέως ἐκτὸς τοῦ δεινοῦ πάντες ἦσαν ὑπὸ ταῖς αὑτῶν ἀσφαλείαις, καὶ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἐκινδύνευον.

58 Οὐ μὴν ἀλλ' ὥσπερ ἀγαθὸς βραβευτὴς ἡ τύχη μεταβιβάσασα παραβόλως αὐτοὺς ἐκ τοῦ προειρημένου τόπου καὶ τοῦ προϋπάρχοντος ἀθλήματος εἰς παραβολώτερον a. u. 510
2 ἀγώνισμα καὶ τόπον ἐλάττω συνέκλεισεν. ὁ γὰρ Ἀμίλκας, τῶν Ῥωμαίων τὸν Ἔρυκα τηρούντων ἐπί τε τῆς κορυφῆς καὶ παρὰ τὴν ῥίζαν, καθάπερ εἴπομεν, κατελάβετο τὴν πόλιν τῶν Ἐρυκίνων, ἥτις ἦν μεταξὺ τῆς τε κορυφῆς καὶ
3 τῶν πρὸς τῇ ῥίζῃ στρατοπεδευσάντων. ἐξ οὗ συνέβαινε παραβόλως μὲν ὑπομένειν καὶ διακινδυνεύειν πολιορκουμένους τοὺς τὴν κορυφὴν κατέχοντας τῶν Ῥωμαίων, ἀπίστως δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἀντέχειν τῶν τε πολεμίων πανταχόθεν προσκειμένων καὶ τῶν χορηγιῶν οὐ ῥᾳδίως αὐτοῖς παρακομιζομένων ὡς ἂν τῆς θαλάττης καθ' ἕνα τόπον
4 καὶ μίαν πρόσοδον ἀντεχομένοις. οὐ μὴν ἀλλὰ πάλιν ἐνταῦθα πάσαις μὲν ἀμφότεροι ταῖς πολιορκητικαῖς ἐπινοίαις καὶ βίαις χρησάμενοι κατ' ἀλλήλων, πᾶν δὲ γένος ἐνδείας ἀνασχόμενοι, πάσης δ' ἐπιθέσεως καὶ μάχης πεῖραν
5 λαβόντες, τέλος οὐχ ὡς Φάβιός φησιν, ἐξαδυνατοῦντες καὶ περικακοῦντες, ἀλλ' ὡς ἂν ἀπαθεῖς καὶ ἀήττητοί τινες
6 ἄνδρες ἱερὸν ἐποίησαν τὸν στέφανον· πρότερον γὰρ ἢ 'κείνους ἀλλήλων ἐπικρατῆσαι, καίπερ δύ' ἔτη πάλιν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ διαγωνισαμένους, δι' ἄλλου τρόπου συνέβη λαβεῖν τὸν πόλεμον τὴν κρίσιν.
7 Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἔρυκα καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις τοιαύτην ἔσχε διάθεσιν, τὰ δὲ πολιτεύματ' ἦν ἀμφοτέρων παραπλήσια τοῖς ψυχομαχοῦσι τῶν εὐγενῶν ὀρνίθων. 70
8 ἐκεῖνοί τε γὰρ πολλάκις ἀπολωλεκότες τὰς πτέρυγας διὰ τὴν ἀδυναμίαν, αὐτῇ δὲ τῇ ψυχῇ μένοντες, ἐκβάλλουσι τὰς

7. συνέκλεισεν: des. M 10. ἐρυκινῶν AR 11. πρὸ B τῆς ῥίζης AR, corr. C 23. ἐποίησαν τὸν Be pro ἐποιήσαντο 23. 24. ἢ 'κείνους idem pro ἐκείνους 24. δύο AR 28. πολιτεύματα AR 31. ἐκκάμνουσι Herwerdenus Mnemos. N. S. I 180 coll. Thucyd. 2, 51, 3 (sed hic locus alienus est ab ea sententia quam Polybius declarat)

70, 4]

πληγάς, ἕως ἂν αὐτομάτως ποτὲ περιπεσόντες αὐτοῖς καιρίως ἀλλήλων διαδράξωνται κἄπειτα τούτου γενομένου συμβῇ τὸν ἕτερον αὐτῶν προπεσεῖν· οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ 9
Καρχηδόνιοι κάμνοντες ἤδη τοῖς πόνοις διὰ τὴν συνέχειαν τῶν κινδύνων εἰς τέλος ἀπήλγουν, τήν τε δύναμιν παρελέλυντο καὶ παρεῖντο διὰ τὰς πολυχρονίους εἰσφορὰς καὶ δαπάνας. ὁμοίως δὲ Ῥωμαῖοι ψυχομαχοῦντες, καίπερ ἔτη 59
a. u. 511 *σχεδὸν ἤδη πέντε τῶν κατὰ θάλατταν πραγμάτων ὁλοσχερῶς ἀφεστηκότες διά τε τὰς περιπετείας καὶ διὰ τὸ πεπεῖσθαι δι᾽ αὐτῶν τῶν πεζικῶν δυνάμεων κρινεῖν τὸν πόλεμον, τότε συνορῶντες οὐ προχωροῦν αὐτοῖς τοὔργον κατὰ* 2
τοὺς ἐκλογισμούς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τόλμαν τοῦ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνος, ἔκριναν τὸ τρίτον ἀντιποιήσασθαι τῶν ἐν ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσιν ἐλπίδων, ὑπολαμβάνοντες 3
διὰ τῆς ἐπινοίας ταύτης, εἰ καιρίως ἅψαιντο τῆς ἐπιβολῆς, μόνως ἂν οὕτως πέρας ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ συμφέρον. ὃ καὶ τέλος ἐποίησαν. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐξεχώρησαν τῆς 4
θαλάττης εἴξαντες τοῖς ἐκ τῆς τύχης συμπτώμασιν, τὸ δὲ δεύτερον ἐλαττωθέντες τῇ περὶ τὰ Δρέπανα ναυμαχίᾳ· τότε 5
δὲ τρίτην ἐποιοῦντο ταύτην τὴν ἐπιβολήν, δι᾽ ἧς νικήσαντες καὶ τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα στρατόπεδα τῶν Καρχηδονίων ἀποκλείσαντες τῆς κατὰ θάλατταν χορηγίας τέλος ἐπέθηκαν τοῖς ὅλοις. ἦν δὲ τῆς ἐπιβολῆς τὸ πλεῖον ψυχομαχία. 6
χορηγία μὲν γὰρ οὐχ ὑπῆρχε πρὸς τὴν πρόθεσιν ἐν τοῖς κοινοῖς· οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν προεστώτων ἀνδρῶν εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίαν καὶ γενναιότητα προσευρέθη [ἡ] πρὸς τὴν συντέλειαν. κατὰ γὰρ τὰς τῶν βίων εὐκαιρίας 7
καθ᾽ ἕνα καὶ δύο καὶ τρεῖς ὑφίσταντο παρέξειν πεντήρη

---

1. *αυτοῖς* AR, *αὖθις* coni. *Sch* *καιρίως* Hauptius *Hermes* VII (1873) p. 372, *καὶ ῥαιδίως* A(R) 7. *ὅμως* *Ca* 8. *ἤδη πέντε* idem, *ἢ δεκαπέντε* AR, *ἢ ιε´* Suid. v. *ψυχομαχοῦντες* 9. *διὰ τὸ* *Rei* 40 pro *δι᾽ αὐτὸ τὸ* 10. *κρίνειν* AR, accentum corr. *Na* 344 (conf. *Hu* Fleckeiseni annal. 1858 p. 814s.) 11. *οὐ* om. A^1, add. A^2 super vs. *τὸ ἔργον* AR, corr. *Ben* (conf. Philol. XIV 313) 15. *ἐπιβουλῆς* DE, item vs. 23 18. *συμπτώμασι* R^s 23. *δὲ καὶ τῆς ὕστερον ἐπιβολῆς* Suid. l. c. *πλεῖον* ABC Suid., *πλεῖστον* DE 26. *ἡ* om. *Re*, del. *Ben*, *τὰ* coni. Bentenus observ. crit. p. 12

[70, 32

κατηρτισμένην, ἐφ' ᾧ τὴν δαπάνην κομιοῦνται κατὰ λόγον
8 *τῶν πραγμάτων προχωρησάντων. τῷ δὲ τοιούτῳ τρόπῳ* 71
ταχέως ἑτοιμασθέντων διακοσίων πλοίων πεντηρικῶν, ὧν
ἐποιήσαντο τὴν ναυπηγίαν πρὸς [παράδειγμα] τὴν τοῦ Ῥο-
δίου ναῦν, μετὰ ταῦτα στρατηγὸν καταστήσαντες Γάιον a. u.
9 *Λυτάτιον ἐξέπεμψαν ἀρχομένης τῆς θερείας· ὃς καὶ πα-* 512
ραδόξως ἐπιφανεὶς τοῖς κατὰ τὴν Σικελίαν τόποις τόν τε
περὶ τὰ Δρέπανα λιμένα κατέσχε καὶ τοὺς περὶ τὸ Λιλύ-
βαιον ὅρμους, παντὸς ἀνακεχωρηκότος εἰς τὴν οἰκείαν τοῦ
10 *τῶν Καρχηδονίων ναυτικοῦ. συστησάμενος δὲ περὶ τὴν*
ἐν τοῖς Δρεπάνοις πόλιν ἔργα, καὶ τἆλλα πρὸς τὴν πο-
λιορκίαν παρασκευασάμενος, ἅμα μὲν ταύτῃ προσεκαρτέρει
11 *τὰ δυνατὰ ποιῶν, ἅμα δὲ προορώμενος τὴν παρουσίαν*
τοῦ Καρχηδονίων στόλου καὶ μνημονεύων τῆς ἐξ ἀρχῆς
προθέσεως, ὅτι μόνως δύναται διὰ τοῦ κατὰ θάλατταν
κινδύνου κρίσεως τὰ ὅλα τυχεῖν, οὐκ ἀχρεῖον οὐδ' ἀργὸν
12 *εἴα γίνεσθαι τὸν χρόνον, ἀλλ' ἀν' ἑκάστην ἡμέραν ἀνα-*
πείρας καὶ μελέτας ποιῶν τοῖς πληρώμασιν οἰκείως τῆς
ἐπιβολῆς, τῇ τε λοιπῇ τῇ κατὰ τὴν δίαιταν ἐπιμελείᾳ προσ-
καρτερῶν, ἀθλητὰς ἀπετέλεσεν πρὸς τὸ προκείμενον ἐν
πάνυ βραχεῖ χρόνῳ τοὺς ναύτας.

60 *Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, παρὰ τὴν ὑπόνοιαν προσπεσόν-*
τος αὐτοῖς τοῦ πεπλευκέναι στόλῳ τοὺς Ῥωμαίους καὶ
πάλιν ἀντιποιεῖσθαι τῆς θαλάττης, παραυτίκα κατήρτιζον
2 *τὰς ναῦς, καὶ πληρώσαντες σίτου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτη-*
δείων ἐξέπεμπον τὸν στόλον, βουλόμενοι μηδὲν ἐλλείπειν
3 *τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα στρατόπεδα τῶν ἀναγκαίων. κατέστη-*
σαν δὲ καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως Ἄννωνα·
ὃς ἀναχθεὶς καὶ κατάρας ἐπὶ τὴν Ἱερὰν καλουμένην νῆσον
ἔσπευδε τοὺς πολεμίους λαθὼν διακομισθῆναι πρὸς τὸν
Ἔρυκα καὶ τὰς μὲν ἀγορὰς ἀποθέσθαι καὶ κουφίσαι τὰς

---

1. *ἀνακομιοῦνται* Bentenus l. c. 3. *ταχέως* *Gro* pro *τάξεως* 4. *παράδειγμα* seclusit Bothius Polybian. p. 12 (conf. Polyb. 1, 20, 15) 6. *αὐτάτιον* AR, corr. *Ur* 151b *θερίας* A 9. *ὅρμους* (sine acc.) A² ex *ὅρους* 10. *τὴν* A² ex *τῆς* 17. *γενέσθαι* D²E 20. *ἀπετέλεσεν* A², *ἀπετέλεσαν* A¹, *ἀπετέλεσε* R³ 22. *προσπεσόντες* A

71, 31]
ναῦς, προσλαβὼν δ᾽ ἐπιβάτας ἐκ τῶν μισθοφόρων τοὺς
ἐπιτηδείους, καὶ Βάρκαν μετ᾽ αὐτῶν, οὕτως συμμίσγειν
72 *τοῖς ὑπεναντίοις. ὁ δὲ Λυτάτιος συνεὶς τὴν παρουσίαν* 4
τῶν περὶ τὸν Ἄννωνα καὶ συλλογισάμενος τὴν ἐπίνοιαν
αὐτῶν, ἀναλαβὼν ἀπὸ τοῦ πεζοῦ στρατεύματος τοὺς ἀρί-
στους ἄνδρας ἔπλευσε πρὸς τὴν Αἴγουσσαν νῆσον τὴν πρὸ
τοῦ Λιλυβαίου κειμένην, κἀνταῦθα παρακαλέσας τὰ πρέ- 5
ποντα τῷ καιρῷ τὰς δυνάμεις διεσάφει τοῖς κυβερνήταις
ὡς ἐσομένης εἰς τὴν αὔριον ναυμαχίας. ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθι- 6
νήν, ἤδη τῆς ἡμέρας ὑποφαινούσης, ὁρῶν τοῖς μὲν ἐναν-
τίοις φορὸν ἄνεμον καταρρέοντα καὶ λαμπρόν, σφίσι δὲ
δυσχερῆ γινόμενον τὸν ἀνάπλουν πρὸς ἀντίον τὸ πνεῦμα
κοίλης καὶ τραχείας οὔσης τῆς θαλάττης, τὸ μὲν πρῶτον
διηπόρει τί δεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι, συλλογιζόμενος δ᾽ 7
ὡς ἐὰν μὲν παραβάλληται χειμῶνος ὄντος, πρὸς Ἄννωνα
ποιήσεται τὸν ἀγῶνα καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ναυτικὰς δυνά-
μεις καὶ πρὸς ἔτι γέμοντα τὰ σκάφη, ἐὰν δὲ τηρῶν εὐδίαν 8
καὶ καταμέλλων ἐάσῃ διᾶραι καὶ συμμῖξαι τοῖς στρατο-
πέδοις τοὺς πολεμίους, πρός τε τὰς ναῦς εὐκινήτους καὶ
κεκουφισμένας ἀγωνιεῖται πρός τε τοὺς ἀρίστους ἄνδρας
τῶν ἐκ τοῦ πεζοῦ στρατευμάτων, τὸ δὲ μέγιστον πρὸς τὴν
Ἀμίλκου τόλμαν, ἧς οὐδὲν ἦν τότε φοβερώτερον· διόπερ 9
ἔκρινε μὴ παρεῖναι τὸν ἐνεστῶτα καιρόν, συνιδὼν δὲ τὰς
τῶν πολεμίων ναῦς ἱστιοδρομούσας ἀνήγετο μετὰ σπουδῆς.
τῶν δὲ πληρωμάτων εὐχερῶς ἀναφερόντων τὸν κλύδωνα 10
ταῖς εὐεξίαις, ταχέως ἐπὶ μίαν ἐκτείνας ναῦν ἀντίπρωρρον
κατέστησε τοῖς πολεμίοις τὸν στόλον. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι 61
κατιδόντες τὸν διάπλουν αὐτῶν προκατέχοντας τοὺς Ῥω-
μαίους, καθελόμενοι τοὺς ἱστοὺς καὶ παρακαλέσαντες κατὰ
ναῦν σφᾶς αὐτοὺς συνέβαλλον τοῖς ὑπεναντίοις. τῆς δ᾽ 2
ἑκατέρων παρασκευῆς τὴν ἐναντίαν ἐχούσης διάθεσιν τῇ

3. *αὐτάτιος* AR, *οὐτάτιος* C *παροῦσαν* A 6. *αἴγουσαν* AR 11. *καταπνέοντα* Suid. v. *φορός* 14. *δὲ* R[s] 18. *καταμέλλων* *Sch* pro *καταμελῶν* *διάραι* A *συμμίξαι* R[s] 24. *ἱστιοδρομού-σας* A 26. *ἀντίπρωρον* R[s] 30. *συνέβαλλον* A, *συνέβαλον* R vulgo (conf. praef. ad 1, 19, 8)

περὶ τὰ Δρέπανα γενομένῃ ναυμαχίᾳ, καὶ τὸ τέλος ἑκά-
3 τερον τῆς μάχης εἰκότως ἐναντίον ἀπέβη. Ῥωμαῖοι μὲν γὰρ τήν τε ναυπηγίαν μετειλήφεσαν, καὶ τὰ βάρη πάντα χωρὶς τῶν πρὸς τὴν ναυμαχίαν ἐπιτηδείων ἐξετέθειντο, 73
τά τε πληρώματα συγκεκροτημένα διαφέρουσαν αὐτοῖς τὴν χρείαν παρείχετο, τούς τ᾽ ἐπιβάτας κατ᾽ ἐκλογὴν ἄνδρας
4 ἀπαραχωρήτους ἐκ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων εἶχον. περὶ δὲ τοὺς Καρχηδονίους τἀναντία τούτοις ὑπῆρχεν· αἱ μὲν γὰρ νῆες γέμουσαι δυσχρήστως διέκειντο πρὸς τὸν κίνδυνον, τὰ δὲ πληρώματα τελέως ἦν ἀνάσκητα καὶ πρὸς καιρὸν ἐμβεβλημένα, τὰ δ᾽ ἐπιβατικὰ νεοσύλλογα καὶ πρωτό-
5 πειρα πάσης κακοπαθείας καὶ παντὸς δεινοῦ· διὰ γὰρ τὸ μηδέποτ᾽ ἂν ἔτι τοὺς Ῥωμαίους ἐλπίσαι τῆς θαλάττης ἀντιποιήσασθαι καταφρονήσαντες ὠλιγώρουν τῶν ναυτι-
6 κῶν δυνάμεων. τοιγαροῦν ἅμα τῷ συμβαλεῖν κατὰ πολλὰ μέρη τῆς μάχης ἐλαττούμενοι ταχέως ἐλείφθησαν, καὶ πεντήκοντα μὲν αὐτῶν ναῦς κατέδυσαν, ἑβδομήκοντα δ᾽ ἑάλω-
7 σαν αὔτανδροι. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος ἐπαράμενον τοὺς ἱστοὺς καὶ κατουρῶσαν αὖθις ἀπεχώρει πρὸς τὴν Ἱερὰν νῆσον, εὐτυχῶς καὶ παραδόξως ἐκ μεταβολῆς αὐτοῖς πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν τοῦ πνεύματος συνεργήσαντος.

8 Ὁ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἀποπλεύσας πρὸς τὸ Λιλύβαιον καὶ τὰ στρατόπεδα, περὶ τὴν τῶν αἰχμαλώτων πλοίων καὶ τῶν σωμάτων οἰκονομίαν ἐγίνετο μεγάλην οὖσαν· οὐ γὰρ πολὺ τῶν μυρίων ἔλειπε σωμάτων τὰ ληφ-
62 θέντα ζωγρίᾳ κατὰ τὸν κίνδυνον· οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, προσπεσούσης αὐτοῖς ἀπροσδοκήτως τῆς ἥττης, ταῖς μὲν ὁρ-
2 μαῖς καὶ ταῖς φιλοτιμίαις ἀκμὴν ἕτοιμοι πολεμεῖν ἦσαν, τοῖς δὲ λογισμοῖς ἐξηπόρουν. οὔτε γὰρ χορηγεῖν ἔτι ταῖς ἐν τῇ Σικελίᾳ δυνάμεσιν οἷοί τ᾽ ἦσαν, κρατούντων τῆς θαλάττης τῶν ὑπεναντίων· ἀπογνόντες δὲ ταύτας καὶ προδό-

1. ἑκατέροις coni. *Sch* 3. μετειλήφεσαν idem pro κατειλήφεσαν 4. ἐξετέθειντο *Be* pro ἐξετίθεντο 16. ἐλείφθησαν *Sca* pro ἐλήφθησαν 18. ἐπαράμενοι C (cum reliquis consentit Suid. v. κατουρῶσαν) 19. ἱστοὺς A 20. ἐκ add. *Re* 25. ἔλιπε BDE 26. ζωγρια (sine acc.) A, ζωγρείᾳ R

73, 29]
ται τρόπον τινὰ γενόμενοι, ποίαις χερσὶν ἢ ποίοις ἡγεμόσιν
πολεμήσειαν οὐκ εἶχον. διόπερ ὀξέως διαπεμψάμενοι πρὸς 3
τὸν Βάρκαν ἐπέτρεψαν ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅλων. ὁ δὲ καὶ
λίαν ἐποίησεν ἔργον ἡγεμόνος ἀγαθοῦ καὶ φρονίμου. μέχρι 4
74 *μὲν γὰρ ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἦν τις ἐλπὶς ἐν τοῖς ὑποκειμέ-*
νοις, οὐδὲν τῶν παραβόλων ἢ δεινῶν δοκούντων εἶναι
παρέλιπεν, ἀλλὰ πάσας τὰς τοῦ νικᾶν ἐν τῷ πολεμεῖν
ἐλπίδας, εἰ καί τις ἄλλος ἡγεμόνων, ἐξήλεγξεν· ἐπειδὴ δὲ 5
περιέστη τὰ πράγματα καὶ τῶν κατὰ λόγον οὐδὲν ἔτι κατ-
ελείπετο πρὸς τὸ σῴζειν τοὺς ὑποταττομένους, πάνυ νου-
νεχῶς καὶ πραγματικῶς εἴξας τοῖς παροῦσιν ὑπὲρ σπον-
δῶν καὶ διαλύσεων ἐξαπέστελλε πρεσβευτάς. τοῦ γὰρ αὐτοῦ 6
νομιστέον ἡγεμόνος εἶναι τὸ δύνασθαι βλέπειν τόν τε τοῦ
νικᾶν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τοῦ λείπεσθαι καιρόν. τοῦ δὲ 7
Λυτατίου προθύμως δεξαμένου τὰ παρακαλούμενα διὰ τὸ
συνειδέναι τοῖς σφετέροις πράγμασι τετρυμένοις καὶ κάμ-
νουσιν ἤδη τῷ πολέμῳ, συνέβη τέλος ἐπιθεῖναι τῇ δια-
φορᾷ τοιούτων τινῶν συνθηκῶν διαγραφεισῶν. "ἐπὶ τοῖσδε 8
φιλίαν εἶναι Καρχηδονίοις καὶ Ῥωμαίοις, ἐὰν καὶ τῷ δήμῳ
τῶν Ῥωμαίων συνδοκῇ. ἐκχωρεῖν Σικελίας ἁπάσης Καρχη-
δονίους, καὶ μὴ πολεμεῖν Ἱέρωνι μηδ' ἐπιφέρειν ὅπλα
Συρακοσίοις μηδὲ τῶν Συρακοσίων συμμάχοις. ἀποδοῦ- 9
ναι Καρχηδονίους Ῥωμαίοις χωρὶς λύτρων ἅπαντας τοὺς
αἰχμαλώτους. ἀργυρίου κατενεγκεῖν Καρχηδονίους Ῥωμαίοις
ἐν ἔτεσιν εἴκοσι δισχίλια καὶ διακόσια τάλαντα Εὐβοϊκά."
a. u. *τούτων δ' ἐπανενεχθέντων εἰς τὴν Ῥώμην οὐ προσεδέξατο* 63
513 *τὰς συνθήκας ὁ δῆμος, ἀλλ' ἐξαπέστειλεν ἄνδρας δέκα τοὺς*

---

1. *ἡγεμόσι* R[s] 2. *πολεμήσειν* AR, *πολεμήσαιεν Ca*, *πολεμῶσιν Be*, corr. *Re* (conf. 1, 70, 5) 3. *τῶν* om. AR, add. C 5. *κατὰ λόγον* A[2] ex *καταλόγων* 7. *παρέλειπεν* A, hoc et *παρέλιπεν* per dittogr. C *τὰς* om. DE ante *ἐλπίδας* add. *τὰς* AB 9. *κατελείπετο Re**. *κατέλειπεν τῶν* A(C), *κατέλιπε τῶν* B[s]DE 10. *σώζειν* A[s]R[s] 12. *Ὅτι τοῦ αὐτοῦ* — 14. *καιρόν* habet M 12. 13. *ἀγαθοῦ γὰρ εἶναι νομιστέον ἡγεμόνος* Bentenus observ. crit. p. 12 s. 13. *ἡγεμόνος εἶναι Hu* Philol. XIV 312, *εἶναι ἡγεμόνος* AR, *ἡγεμόνος*, deleto *εἶναι*, *Di* praef. vol. IV p. VI 15. *αὐτατίου* AR 16. *συνειδέναι* A[r]BC, *συνιδέναι* A[1]DE *τετρυμένοις* D, *τετρυμμένοις* AR 25. *χίλια Na* 249 s.

2 ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν πραγμάτων· οἳ καὶ παραγενόμενοι τῶν μὲν ὅλων οὐδὲν ἔτι μετέθηκαν, βραχέα δὲ προσ-
3 επέτειναν τοὺς Καρχηδονίους· τόν τε γὰρ χρόνον τῶν φόρων ἐποίησαν ἥμισυν, χίλια τάλαντα προσθέντες, τῶν τε νήσων ἐκχωρεῖν Καρχηδονίους προσεπέταξαν, ὅσαι μεταξὺ τῆς Ἰταλίας κεῖνται καὶ τῆς Σικελίας.

4 Ὁ μὲν οὖν Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις συστὰς περὶ Σικελίας πόλεμος ἐπὶ τοιούτοις καὶ τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος 75 ἔτη πολεμηθεὶς εἴκοσι καὶ τέτταρα συνεχῶς, πόλεμος ὧν ἡμεῖς ἴσμεν ἀκοῇ μαθόντες πολυχρονιώτατος καὶ συνεχέ-
5 στατος καὶ μέγιστος, ἐν ᾧ χωρὶς τῶν λοιπῶν ἀγώνων καὶ παρασκευῶν, καθάπερ εἴπομεν ἀνώτερον, ἅπαξ μὲν οἱ συνάμφω πλείοσιν ἢ πεντακοσίοις, πάλιν δὲ μικρῷ λείπουσιν ἑπτακοσίοις σκάφεσι πεντηρικοῖς ἐναυμάχησαν πρὸς ἀλλή-
6 λους. ἀπέβαλόν γε μὴν Ῥωμαῖοι μὲν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ πεντήρεις μετὰ τῶν ἐν ταῖς ναυαγίαις διαφθαρεισῶν εἰς
7 ἑπτακοσίας, Καρχηδόνιοι δ' εἰς πεντακοσίας. ὥστε τοὺς θαυμάζοντας τὰς Ἀντιγόνου καὶ Πτολεμαίου καὶ Δημητρίου ναυμαχίας καὶ τοὺς στόλους εἰκότως ἂν περὶ τούτων ἱστορήσαντας ἐκπεπλῆχθαι τὴν ὑπερβολὴν τῶν πράξεων.
8 εἰ δέ τις βουληθείη συλλογίσασθαι τὴν διαφορὰν τῶν πεντηρικῶν πλοίων πρὸς τὰς τριήρεις, αἷς οἵ τε Πέρσαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ πάλιν Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι πρὸς ἀλλήλους ἐναυμάχουν, οὐδ' ἂν καθόλου δυνηθείη τηλικαύ-
9 τας δυνάμεις εὑρεῖν ἐν θαλάττῃ διηγωνισμένας. ἐξ ὧν δῆλον τὸ προτεθὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ὡς οὐ τύχῃ Ῥωμαῖοι, καθάπερ ἔνιοι δοκοῦσιν τῶν Ἑλλήνων, οὐδ' αὐτομάτως, ἀλλὰ καὶ λίαν εἰκότως, ἐν τοιούτοις καὶ τηλικούτοις πράγμασιν ἐνασκήσαντες, οὐ μόνον ἐπεβάλοντο τῇ τῶν ὅλων ἡγεμονίᾳ καὶ δυναστείᾳ τολμηρῶς, ἀλλὰ καὶ καθίκοντο
64 τῆς προθέσεως. καὶ τί δή ποτ' ἐστὶ τὸ αἴτιον, ἀπορήσαι τις ἄν, ὅτι κεκρατηκότες τῶν ὅλων καὶ πολλαπλασίαν ἔχον-

---

2. μεθῆκαν *Na* 234 3. τοῖς Καρχηδονίοις *Sca* 4. ἥμισυν idem pro ἡ μεῖον 9. ὃν C 17. δὲ AR 27. δοκοῦσι R[s] 30. ἡγεμονείαι A

75, 26]
τες ὑπεροχὴν νῦν ἢ πρόσθεν οὔτ' ἂν πληρῶσαι τοσαύτας
ναῦς οὔτ' ἀναπλεῦσαι τηλικούτοις στόλοις δυνηθεῖεν; οὐ 2
μὴν ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τῆς ἀπορίας σαφῶς ἐξέσται τὰς
αἰτίας κατανοεῖν, ὅταν ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν τῆς πολι-
τείας ἔλθωμεν, ὑπὲρ ἧς οὔθ' ἡμῖν ἐν παρέργῳ ῥητέον
οὔτε τοῖς ἀκούουσιν ἀργῶς προσεκτέον· τὸ μὲν γὰρ θέαμα 3
καλόν, σχεδὸν δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν ἄγνωστον ἕως τοῦ νῦν
χάριν τῶν περὶ αὐτῆς συγγεγραφότων· οἱ μὲν γὰρ ἠγνοή- 4
κασιν, οἱ δ' ἀσαφῆ καὶ τελέως ἀνωφελῆ πεποίηνται τὴν
76 ἐξήγησιν. πλὴν ἔν γε τῷ προειρημένῳ πολέμῳ τὰς μὲν 5
τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέρων προαιρέσεις ἐφαμίλλους
εὕροι τις ἂν γεγενημένας, οὐ μόνον ταῖς ἐπιβολαῖς ἀλλὰ
καὶ ταῖς μεγαλοψυχίαις, μάλιστα δὲ τῇ περὶ τῶν πρω-
τείων φιλοτιμίᾳ, τούς γε μὴν ἄνδρας οὐ μικρῷ πολλῷ δὲ 6
γενναιοτέρους ἐν παντὶ Ῥωμαίους· ἡγεμόνα δὲ καὶ γνώμῃ
καὶ τόλμῃ θετέον ἄριστον Ἀμίλκαν τῶν τότε γεγονέναι,
τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον, πατέρα δὲ κατὰ φύσιν Ἀννί-
βου τοῦ μετὰ ταῦτα πολεμήσαντος Ῥωμαίοις.

Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας ἴδιόν τι καὶ παραπλή- 65
σιον ἀμφοτέροις συνέβη παθεῖν· ἐξεδέξατο γὰρ πόλεμος 2
ἐμφύλιος Ῥωμαίους μὲν ὁ πρὸς τοὺς Φαλίσκους καλουμέ-
νους, ὃν ταχέως καὶ συμφερόντως ἐπετέλεσαν, ἐν ὀλίγαις
ἡμέραις ἐγκρατεῖς γενόμενοι τῆς πόλεως αὐτῶν, Καρχηδο- 3
νίους δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν οὐ μικρὸς οὐδ' εὐκατα-
φρόνητος ὁ πρὸς τοὺς ξένους καὶ τοὺς Νομάδας καὶ τοὺς
ἅμα τούτοις ἀποστάντας Λίβυας, ἐν ᾧ πολλοὺς καὶ μεγά- 4
λους ὑπομείναντες φόβους τέλος οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς χώρας
ἐκινδύνευσαν ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τοῦ τῆς πα-
τρίδος ἐδάφους. ἐπὶ δὲ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐπιστῆσαι 5
μὲν ἄξιον διὰ πλείους αἰτίας, ἐπὶ κεφαλαίου δὲ καὶ διὰ
βραχέων αὐτοῦ ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν κατὰ τὴν ἐξ ἀρ-
χῆς πρόθεσιν. τόν τε γὰρ παρὰ τοῖς πολλοῖς λεγόμενον 6

6. ὀρθῶς DE, νωθρῶς *Sca* 14. πολλῶι A² ex πολλῶν 21. καλούμενος DE *Na* 357 27. φόβους] conf. praef. 29. ἐπὶ A²C², ἐπεὶ A¹R 30. δὲ] δὲ δεῖ coni. *Hu*

ἄσπονδον πόλεμον, τίνα φύσιν ἔχει καὶ διάθεσιν, μάλιστ᾽
7 ἄν τις ἐκ τῶν τότε γεγονότων ἐπιγνοίη, τούς τε χρωμένους
μισθοφορικαῖς δυνάμεσι τίνα δεῖ προορᾶσθαι καὶ φυλάτ-
τεσθαι μακρόθεν, ἐναργέστατ᾽ ἂν ἐκ τῆς τότε περιστάσεως
συνθεωρήσειεν, πρὸς δὲ τούτοις τί διαφέρει καὶ κατὰ
πόσον ἤθη σύμμικτα καὶ βάρβαρα τῶν ἐν παιδείαις καὶ
8 νόμοις καὶ πολιτικοῖς ἔθεσιν ἐκτεθραμμένων· τὸ δὲ μέ-
γιστον, τὰς αἰτίας ἐκ τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς πε-
πραγμένων κατανοήσειεν, δι᾽ ἃς ὁ κατ᾽ Ἀννίβαν συνέστη
9 Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πόλεμος, ὑπὲρ οὗ, διὰ τὸ μὴ 77
μόνον παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς πε-
πολεμηκόσιν ἔτι νῦν ἀμφισβητεῖσθαι τὰς αἰτίας, χρήσιμόν
ἐστι τὴν ἀληθινωτάτην παραστῆσαι διάληψιν τοῖς φιλο-
μαθοῦσιν.

66 Ὡς γὰρ θᾶττον ἐπιτελεσθεισῶν τῶν προειρημένων
διαλύσεων ἀποκατέστησε τὰς περὶ τὸν Ἔρυκα δυνάμεις εἰς
τὸ Λιλύβαιον ὁ Βάρκας, εὐθέως αὐτὸς μὲν ἀπέθετο τὴν
ἀρχήν, ὁ δ᾽ ἐπὶ τῆς πόλεως στρατηγὸς Γέσκων ἐγίνετο
2 περὶ τὸ περαιοῦν τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν Λιβύην. προϊ-
δόμενος δὲ τὸ μέλλον, ἐμφρόνως ἐνεβίβαζε κατὰ μέρη διαι-
3 ρῶν αὐτοὺς καὶ διαλείμματα ποιῶν τῆς ἐξαποστολῆς, βου-
λόμενος ἀναστροφὴν διδόναι τοῖς Καρχηδονίοις εἰς τὸ τοὺς
καταπλεύσαντας καὶ μισθοδοτηθέντας τὰ προσοφειλόμενα
τῶν ὀψωνίων φθάνειν ἀπαλλαττομένους ἐκ τῆς Καρχη-
δόνος εἰς τὴν οἰκείαν πρὶν ἢ τοὺς ἑξῆς περαιουμένους
4 ἐπικαταλαβεῖν. ὁ μὲν οὖν Γέσκων ἐχόμενος ταύτης τῆς
5 ἐννοίας οὕτως ἐχείριζε τὰ κατὰ τὴν ἐξαποστολήν· οἱ δὲ
Καρχηδόνιοι τὰ μὲν οὐκ εὐπορούμενοι χρημάτων διὰ τὰς
προγεγενημένας δαπάνας, τὰ δὲ καὶ πεπεισμένοι παραιτή-
σεσθαι τοὺς μισθοφόρους μέρος τι τῶν προσοφειλομένων
ὀψωνίων, ἐὰν καὶ συναθροίσωσι καὶ δέξωνται πάντας εἰς

---

1. *μάλιστ᾽ ἂν Be* pro *μάλιστά* 4. *ἐναργέστατα* A 6. *ἔθνη* coni. *Sch* in lexico Polyb. p. 180 7. *ἤθεσιν* DE 9. *κατανοήσειε* R[s], *κατανοήσεις* editio princ. 16. *τὰς* A[r] ex *τὰ* 18. *γε|σχών* A, *γέσχων* DE 26. *γέσχων* AR 27. *ἐχείριζε τὰ Sch* pro *ἐχειρίζετο* 28. *οὐκ ἀπορούμενοι* AB, *ἀπορούμενοι* DE, corr. C

77, 23]
*τὴν Καρχηδόνα, παρακατεῖχον ἐκεῖ τοὺς καταπλέοντας διὰ
ταύτην τὴν ἐλπίδα καὶ συνεῖχον ἐν τῇ πόλει. γινομένων* 6
*δὲ πλειόνων ἀδικημάτων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν,
τὸ μὲν πρῶτον ὑπιδόμενοι τὸν ὄχλον καὶ τὴν συμβαί-
νουσαν ἀκρασίαν ἠξίωσαν τοὺς ἡγεμόνας, ἕως ἂν ἑτοιμα-
σθῇ μὲν τὰ κατὰ τὰς σιταρχίας αὐτοῖς, προσδέξωνται δὲ
τοὺς ἀπολειπομένους, ἀναχωρῆσαι πάντας εἴς τινα πόλιν
τὴν προσαγορευομένην Σίκκαν, λαβόντας εἰς τὰ κατεπεί-
γοντα χρυσοῦν ἕκαστον. προθύμως δὲ συνυπακουσάντων* 7
πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ βουλομένων αὐτοῦ καταλιπεῖν τὰς
78 *ἀποσκευάς, καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον χρόνον ὑπῆρχον, ὡς
θᾶττον ἐσομένης τῆς ἐπανόδου πρὸς τοὺς ὀψωνιασμούς,
ἀγωνιῶντες οἱ Καρχηδόνιοι μή ποτε διὰ χρόνου παραγε-* 8
*γονότες, καὶ τινὲς μὲν τέκνων ἔνιοι δὲ καὶ γυναικῶν ἱμεί-
ροντες, οἱ μὲν οὐκ ἐκπορευθῶσι τὸ παράπαν, οἱ δ' ἐκπο-
ρευθέντες αὖθις ἀνακάμπτωσι πρὸς ταῦτα, καὶ τῷ τοιούτῳ
τρόπῳ μηδὲν ἧττον ἀδίκημα γίνηται κατὰ τὴν πόλιν, ταῦτα* 9
*προορώμενοι μετὰ πολλῆς ἀπεχθείας οὐδαμῶς βουλομένους
τοὺς ἀνθρώπους ἠνάγκασαν τὰς ἀποσκευὰς μεθ' αὐτῶν
ἀπαγαγεῖν. οἱ δὲ μισθοφόροι συναναχθέντες εἰς τὴν Σίκ-* 10
*καν καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου τετευχότες ἀνέσεως καὶ σχολῆς,
ὅπερ ἀφυέστατον ὑπάρχει ξενικαῖς δυνάμεσι καὶ σχεδὸν
ὡς εἰπεῖν ἀρχηγὸν καὶ μόνον αἴτιον γίνεται στάσεως, δι-
ῆγον ἀδεῶς. ἅμα δὲ ῥαθυμοῦντες, τινὲς μὲν αὐτῶν ἐξε-* 11
*λογίζοντο τὰ προσοφειλόμενα σφίσι τῶν ὀψωνίων ἐπὶ τὸ
πλεῖον, καὶ συγκεφαλαιούμενοι πολλαπλάσια τῶν καθ-
ηκόντων ταῦτ' ἔφασαν δεῖν ἀπαιτεῖν τοὺς Καρχηδονίους·
πάντες δ' ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ἐπαγγελιῶν ὧν οἱ στρα-* 12
*τηγοὶ κατὰ τοὺς ἐπισφαλεῖς τῶν καιρῶν παρακαλοῦντες
σφᾶς ἐπεποίηντο, μεγάλας εἶχον ἐλπίδας καὶ μεγάλην*

---

4. *ὑπιδόμενος* A 6. *σιταρχίας* *Sch* pro *ἐπαρχίας* 8. *σικκαν* (sine acc.) A 10. *καταλειπεῖν* A 11. *πρῶτον*] *πρὸ τοῦ* *Gro* 15. *δὲ* R[s] 17. *ἀδικήματα* coni. *Be* 19. *ἑαυτῶν* R[s] 20. *ἐπαγαγεῖν* DE *συναχθέντες* DE *σικ*αν* (sine acc.) A, *σικελίαν* BDE[1], corr. CE[2] 23. *αἴτιον* seclusit *Be* (sed conf. 1, 81, 10; 2, 21, 8; 2, 38, 9 Kaelker. de eloc. Polyb. p. 272) 24. *ῥαθυμοῦντες* R[s]

προσδοκίαν τῆς ἐσομένης περὶ αὐτοὺς ἐπανορθώσεως.
67 διόπερ ἅμα τῷ συλλεχθῆναι πάντας εἰς τὴν Σίκκαν, καὶ
παραγενόμενον Ἄννωνα τὸν ὑπάρχοντα στρατηγὸν ἐν τῇ
Λιβύῃ τότε τῶν Καρχηδονίων μὴ οἷον τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς
ἐπαγγελίας ἐκπληροῦν, ἀλλὰ τοὐναντίον, λέγοντα τὸ βάρος
τῶν φόρων καὶ τὴν καθόλου στενοχωρίαν τῆς πόλεως,
ἐγχειρεῖν παραιτεῖσθαι μέρος τι τῶν ἐξ ὁμολόγου προσο-
2 φειλομένων ὀψωνίων, εὐθέως διαφορὰ καὶ στάσις ἐγεν-
νᾶτο καὶ συνδρομαὶ συνεχεῖς ἐγίνοντο, ποτὲ μὲν κατὰ γένη
3 ποτὲ δ' ὁμοῦ πάντων. ὡς δ' ἂν μήθ' ὁμοεθνῶν μήθ'
ὁμογλώττων ὑπαρχόντων, ἦν ἀμιξίας καὶ θορύβου καὶ τῆς
4 λεγομένης τύρβης πλῆρες τὸ στρατόπεδον. Καρχηδόνιοι
γὰρ ἀεὶ χρώμενοι ποικίλαις καὶ μισθοφορικαῖς δυνάμεσιν, 79
πρὸς μὲν τὸ μὴ ταχέως συμφρονήσαντας ἀπειθεῖν μηδὲ
δυσκαταπλήκτους εἶναι τοῖς ἡγουμένοις ὀρθῶς στοχάζον-
5 ται ποιοῦντες ἐκ πολλῶν γενῶν τὴν δύναμιν, πρὸς δὲ τὸ
γενομένης ὀργῆς ἢ διαβολῆς ἢ στάσεως διδάξαι καὶ πραΰ-
ναι καὶ μεταθεῖναι τοὺς ἠγνοηκότας ὁλοσχερῶς ἀστοχοῦ-
6 σιν· οὐ γὰρ οἷον ἀνθρωπίνῃ χρῆσθαι κακίᾳ συμβαίνει τὰς
τοιαύτας δυνάμεις, ὅταν ἅπαξ εἰς ὀργὴν καὶ διαβολὴν ἐμ-
πέσωσι πρός τινας, ἀλλ' ἀποθηριοῦσθαι τὸ τελευταῖον
7 καὶ παραστατικὴν λαμβάνειν διάθεσιν. ὃ καὶ τότε συνέβη
γενέσθαι περὶ αὐτούς· ἦσαν γὰρ οἱ μὲν Ἴβηρες οἱ δὲ Κελ-
τοί, τινὲς δὲ Λιγυστῖνοι καὶ Βαλιαρεῖς, οὐκ ὀλίγοι δὲ
μιξέλληνες, ὧν οἱ πλείους αὐτόμολοι καὶ δοῦλοι· τὸ δὲ
8 μέγιστον μέρος αὐτῶν ἦν Λίβυες. διόπερ οὔτ' ἐκκλησιά-
σαι συναθροίσαντα πάντας ὁμοῦ δυνατὸν ἦν, οὔτ' ἄλλην
9 οὐδεμίαν εὑρέσθαι πρὸς τοῦτο μηχανήν. πῶς γὰρ οἷόν
τε; τὸν μὲν γὰρ στρατηγὸν εἰδέναι τὰς ἑκάστων διαλέκτους
ἀδύνατον· διὰ πλειόνων δ' ἑρμηνέων ἐκκλησιάζειν, ἅμα
τετράκις καὶ πεντάκις περὶ ταὐτοῦ λέγοντα πράγματος,
10 σχεδὸν ὡς εἰπεῖν ἔτι τοῦ πρόσθεν ἀδυνατώτερον. λοιπὸν

2. σύκκαν et σίκκαν A per dittogr. 13. δυνάμεσι R[s] 24. λυ-γιστινοι (sine acc.) A 28. 29. οἷόν τε seclusit *Be* 29. ἑκάστον C 30. δὲ R[s] 31. λέγοντα *Ur* 151[b] pro λέγοντας

79, 21]
ἦν διὰ τῶν ἡγεμόνων ποιεῖσθαι τὰς ἀξιώσεις καὶ παρα-
κλήσεις· ὅπερ ἐπειρᾶτό τε συνεχῶς ποιεῖν ὁ Ἄννων, ἀκμὴν 11
δὲ καὶ τούτους συνέβαινεν ἃ μὲν οὐκ αἰσθάνεσθαι τῶν
λεγομένων, ἃ δὲ καὶ συναινέσαντας ἐνίοτε τῷ στρατηγῷ
τἀναντία πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀναγγέλλειν, τοὺς μὲν δι'
ἄγνοιαν τοὺς δὲ διὰ κακίαν· ἐξ ὧν ἦν ἀσαφείας ἀπιστίας
ἀμιξίας ἅπαντα πλήρη. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ᾤοντο καὶ 12
τοὺς Καρχηδονίους ἐπίτηδες τοὺς μὲν εἰδότας στρατηγοὺς
τὰς γεγενημένας χρείας κατὰ Σικελίαν ἐξ αὐτῶν καὶ πε-
ποιημένους σφίσι τὰς ἐπαγγελίας οὐκ ἐξαποστέλλειν ὡς
αὐτούς, τὸν δὲ μηδενὶ τούτων παρηκολουθηκότα τοῦτον
ἐκπεπομφέναι. τέλος δ' οὖν ἀπαξιώσαντες μὲν τὸν Ἄν- 13
νωνα, διαπιστήσαντες δὲ τοῖς κατὰ μέρος ἡγεμόσιν, ἐξορ-
80 γισθέντες δὲ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ὥρμησαν πρὸς τὴν
πόλιν, καὶ κατεστρατοπέδευσαν ἀπέχοντες ὡς ἂν ἑκατὸν
καὶ εἴκοσι στάδια τῆς Καρχηδόνος, ἐπὶ τῷ καλουμένῳ
Τύνητι, πλείους ὄντες τῶν δισμυρίων.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τότε πρὸ ὀφθαλμῶν ἐλάμβανον 68
τὴν αὑτῶν ἄγνοιαν ὅτ' ἦν οὐδὲν ὄφελος. μεγάλα μὲν γὰρ 2
ἥμαρτον εἰς ἕνα τόπον ἀθροίσαντες τοσοῦτο πλῆθος μι-
σθοφόρων, ἔχοντες οὐδεμίαν ἐλπίδα πολεμικῆς χρείας ἐν
ταῖς πολιτικαῖς δυνάμεσι· τούτου δὲ μεῖζον ἔτι προέμενοι 3
τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας καὶ σὺν τούτοις τὰς ἀποσκευάς,
οἷς ἐξῆν ὁμήροις χρησαμένους ἀσφαλέστερον μὲν αὐτοὺς
βουλεύσασθαι περὶ τῶν ὑποπιπτόντων, εὐπειθεστέροις
δ' ἐκείνοις χρῆσθαι πρὸς τὸ παρακαλούμενον. οὐ μὴν ἀλλὰ 4
καὶ καταπλαγέντες τὴν στρατοπεδείαν πᾶν ὑπέμενον,
σπουδάζοντες ἐξιλάσασθαι τὴν ὀργὴν αὐτῶν· καὶ τάς τε 5
τῶν ἐπιτηδείων ἀγορὰς ἐκπέμποντες δαψιλεῖς ἐπώλουν
καθὼς ἐκεῖνοι βούλοιντο καὶ τάττοιεν τὰς τιμάς, τῶν τε
τῆς γερουσίας ἀεί τινας ἐξαπέστελλον πρέσβεις, ὑπισχνού-
μενοι ποιήσειν πᾶν ὅ τι ποτ' ἂν αὐτοὺς ἀξιώσαιεν, εἰ

---

2. τε] *γε Ca*, *τότε Sch* 4. συναιμέσαντας A 5. ἀπαγγέλλειν E[1]
7. πλήρης A[1], corr. A[2] 9. αὑτῶν *Be* (conf. praef. ad 1, 85, 6)
25. εὐπειθέστερον D 27. καὶ seclusit *Be* 32. ἂν del. *Di* 54 εἰ del. *Sca*

6 κατὰ δύναμιν. ἦν δὲ πολὺ τὸ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν παρὰ
τοῖς μισθοφόροις ἐπινοούμενον, ἅτε δὴ κατατεθαρρηκότων
μὲν καὶ συντεθεωρηκότων τὴν κατάπληξιν καὶ πτοίαν τῶν
7 Καρχηδονίων, πεφρονηματισμένων δὲ καὶ πεπεισμένων
διὰ τοὺς προγεγονότας αὐτοῖς ἐν Σικελίᾳ πρὸς τὰ Ῥωμαϊκὰ
στρατόπεδα κινδύνους μὴ οἷον Καρχηδονίους ἀντοφθαλμῆ-
σαί ποτ᾽ ἂν πρὸς αὐτοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀλλὰ μηδὲ τῶν
8 λοιπῶν ἀνθρώπων μηδένα ῥᾳδίως. διόπερ ἅμα τῷ συγ-
χωρῆσαι τὰ περὶ τῶν ὀψωνίων αὐτοῖς τοὺς Καρχηδονίους
εὐθέως ἐπέβαινον καὶ τῶν τεθνεώτων ἵππων ἀπήτουν τὰς
9 ἀξίας. προσδεξαμένων δὲ καὶ τοῦτο, πάλιν τῆς προσο-
φειλομένης σιτομετρίας ἐκ πλείονος χρόνου τὴν μεγίστην
γεγονυῖαν ἐν τῷ πολέμῳ τιμὴν ἔφασκον αὐτοὺς δεῖν κο-
10 μίζεσθαι. καθόλου δ᾽ ἀεί τι καινὸν προσεξεύρισκον, εἰς
ἀδύνατον ἐκβάλλοντες τὴν διάλυσιν, διὰ τὸ πολλοὺς κα- 81
11 χέκτας καὶ στασιώδεις ἐν αὐτοῖς ὑπάρχειν. οὐ μὴν ἀλλὰ
πᾶν τὸ δυνατὸν ὑπισχνουμένων τῶν Καρχηδονίων, κατέ-
νευσαν ἐπιτρέψειν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἑνὶ τῶν ἐν
12 Σικελίᾳ γεγονότων στρατηγῶν. πρὸς μὲν οὖν Ἀμίλκαν
τὸν Βάρκαν, μεθ᾽ οὗ συγκεκινδυνεύκεσαν ἐν τῇ Σικελίᾳ,
δυσχερῶς εἶχον, δοκοῦντες οὐχ ἥκιστα δι᾽ ἐκεῖνον ὀλιγω-
ρεῖσθαι τῷ μήτε πρεσβεύειν πρὸς αὐτοὺς τήν τε στρα-
13 τηγίαν ἑκουσίως δοκεῖν ἀποτεθεῖσθαι· πρὸς δὲ Γέσκωνα
πάνυ διέκειντο φιλανθρώπως, ὃς ἐγεγόνει μὲν ἐν Σικελίᾳ
στρατηγός, ἐπεποίητο δ᾽ αὐτῶν πρόνοιαν τὴν ἐνδεχομένην
ἔν τε τοῖς ἄλλοις καὶ μάλιστα περὶ τὴν ἀνακομιδήν. διό-
69 περ ἐπέτρεψαν τούτῳ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων· ὃς
παραγενόμενος κατὰ θάλατταν μετὰ τῶν χρημάτων καὶ
προσπλεύσας πρὸς τὸν Τύνητα, τὸ μὲν πρῶτον λαμβάνων
τοὺς ἡγεμόνας, μετὰ δὲ ταῦτα συναθροίζων κατὰ γένη τοὺς
2 πολλούς, ἃ μὲν ἐπετίμα περὶ τῶν γεγονότων, ἃ δὲ διδά-
σκειν ἐπειρᾶτο περὶ τῶν παρόντων, τὸ δὲ πλεῖον παρε-

---

14. δὲ AR ἀεί τι καινὸν *Ca* (ἕν τι ἀεὶ καινὸν *Sch*) praeeunte Perotto, ἐν | τινι καινῶν A, ἕν τινι καινῶν C²DE, ἕν τινι καινὸν BC¹ (videtur altius vitium latere) 23. γεσκωνα (sine acc.) A

81, 19]
*κάλει πρὸς τὸ μέλλον, ἀξιῶν αὐτοὺς εὔνους ὑπάρχειν τοῖς
ἐξ ἀρχῆς μισθοδόταις. τέλος δ' ὥρμησε πρὸς τὸ διαλύειν* 3
*τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὀψωνίων, κατὰ γένη ποιούμενος
τὴν μισθοδοσίαν. ἦν δέ τις Καμπανὸς ηὐτομοληκὼς παρὰ* 4
*τῶν Ῥωμαίων δοῦλος, ἔχων σωματικὴν δύναμιν καὶ τόλμαν
ἐν τοῖς πολεμικοῖς παράβολον, ὄνομα Σπένδιος. οὗτος* 5
*εὐλαβούμενος μὴ παραγενόμενος αὐτὸν ὁ δεσπότης κομί-
σηται καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαίων νόμους αἰκισθεὶς διαφθαρῇ,
πᾶν ἐτόλμα καὶ λέγειν καὶ πράττειν, σπουδάζων διακόψαι
τὰς διαλύσεις τὰς πρὸς Καρχηδονίους. ἅμα δὲ τούτῳ καὶ* 6
*Λίβυς τις Μάθως, ὃς ἦν μὲν ἐλεύθερος καὶ τῶν συνεστρα-
τευμένων, πλεῖστα δὲ κεκινηκὼς κατὰ τὰς προειρημένας
ταραχάς. ἀγωνιῶν οὖν μὴ τίσῃ καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν λοιπῶν
δίκην, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐγένετο γνώμης τοῖς περὶ τὸν Σπέν-
διον, καὶ λαμβάνων τοὺς Λίβυας ὑπεδείκνυε διότι μετὰ* 7
τὸν ὀψωνιασμὸν χωρισθέντων τῶν ἄλλων γενῶν εἰς τὰς
82 *πατρίδας ἀπερείσονται καὶ τὴν ὑπὲρ ἐκείνων ὀργὴν εἰς
αὐτοὺς οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ βουλήσονται διὰ τῆς εἰς σφᾶς
τιμωρίας ἅπαντας καταπλήξασθαι τοὺς ἐν τῇ Λιβύῃ. ταχὺ* 8
*δὲ προσανασεισθέντες οἱ πολλοὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις, καὶ
λαμβανόμενοι βραχείας ἀφορμῆς ἐκ τοῦ τὸν Γέσκωνα τὰ
μὲν ὀψώνια διαλύειν τὰς δὲ τιμὰς τοῦ τε σίτου καὶ τῶν
ἵππων ὑπερτίθεσθαι, συνέτρεχον εὐθέως εἰς ἐκκλησίαν,
καὶ τοῦ μὲν Σπενδίου καὶ τοῦ Μάθω διαβαλλόντων καὶ* 9
*κατηγορούντων τοῦ τε Γέσκωνος καὶ τῶν Καρχηδονίων
ἤκουον, καὶ προσεῖχον ἐπιμελῶς τὸν νοῦν τοῖς λεγομένοις·
εἰ δέ τις ἕτερος προπορευθείη συμβουλεύσων, οὐδ' αὐτὸ* 10
*τοῦτο περιμείναντες ἕως τοῦ γνῶναι πότερον ἀντερῶν ἢ
συνηγορήσων πάρεστι τοῖς περὶ τὸν Σπένδιον, παραχρῆμα
βάλλοντες τοῖς λίθοις ἀπέκτεινον. καὶ πολλοὺς δὴ τῷ* 11
τοιούτῳ τρόπῳ κατὰ τὰς συνδρομάς, καὶ τῶν ἡγεμόνων

---

2. *δὲ ὥρμησε Rei* 58 pro *διώρμησε* 20. *προσαναπεισθέντες Na* 355 21. 22. *τὰ μὲν* A² in rasura 27. *προπορευθείη* coni. *Sch* pro *προσπορευθείη* coll. 1, 88, 8 et 9; 4, 22, 9; 6, 21, 3; 11, 27, 7 29. *περὶ Sca* pro *παρὰ* 30. *ἀπέκτεννον* A, *ἀπέκτενον* BDE, corr. C

12 *καὶ τῶν ἰδιωτῶν, διέφθειρον. καὶ μόνον τὸ ῥῆμα τοῦτο
κοινῇ συνίεσαν, τὸ βάλλε, διὰ τὸ συνεχῶς αὐτὸ πράττειν.
μάλιστα δὲ τοῦτ᾽ ἐποίουν ὁπότε μεθυσθέντες ἀπὸ τῶν
13 ἀρίστων συνδράμοιεν. διόπερ ὅτε τις ἄρξαιτο βάλλε λέγειν,
οὕτως ἐγίνετο πανταχόθεν ἅμα καὶ ταχέως ὥστε μηδένα
14 δύνασθαι διαφυγεῖν τῶν ἅπαξ προσελθόντων. πλὴν οὐ-
δενὸς ἔτι τολμῶντος συμβουλεύειν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν,
70 κατέστησαν αὑτῶν στρατηγοὺς Μάθω καὶ Σπένδιον. ὁ δὲ
Γέσκων ἑώρα μὲν τὴν ὅλην ἀκαταστασίαν καὶ ταραχήν,
περὶ πλείστου δὲ ποιούμενος τὸ τῇ πατρίδι συμφέρον, καὶ
θεωρῶν ὅτι τούτων ἀποθηριωθέντων κινδυνεύουσι προ-
2 φανῶς οἱ Καρχηδόνιοι τοῖς ὅλοις πράγμασι, παρεβάλλετο
καὶ προσεκαρτέρει, ποτὲ μὲν τοὺς προεστῶτας αὐτῶν εἰς
τὰς χεῖρας λαμβάνων, ποτὲ δὲ κατὰ γένη συναθροίζων καὶ
3 παρακαλῶν. οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν Λιβύων οὐδέπω κεκομι-
σμένων τὰς σιταρχίας, οἰομένων δὲ δεῖν ἀποδεδόσθαι
σφίσι καὶ προσιόντων θρασέως, βουλόμενος ὁ Γέσκων ἐπι- 83
πλῆξαι τὴν προπέτειαν αὐτῶν Μάθω τὸν στρατηγὸν ἀπαι-
4 τεῖν ἐκέλευεν. οἱ δ᾽ ἐπὶ τοσοῦτον διωργίσθησαν ὥστ᾽
οὐδὲ τὸν τυχόντα χρόνον ἀναστροφὴν δόντες ὥρμησαν τὸ
μὲν πρῶτον ἐπὶ τὸ διαρπάζειν τὰ πρόχειρα τῶν χρημά-
των, μετὰ δὲ ταῦτα συλλαμβάνειν τόν τε Γέσκωνα καὶ τοὺς
5 μετ᾽ αὐτοῦ Καρχηδονίους. οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω καὶ τὸν
Σπένδιον ὑπολαμβάνοντες τάχιστ᾽ ἂν οὕτως ἐκκαυθῆναι
τὸν πόλεμον, εἰ παράνομόν τι πράξειαν καὶ παράσπον-
δον, συνήργουν ταῖς τῶν ὄχλων ἀπονοίαις, καὶ τὴν μὲν
ἀποσκευὴν τῶν Καρχηδονίων ἅμα τοῖς χρήμασι διήρπαζον,
τὸν δὲ Γέσκωνα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ δήσαντες ὑβριστικῶς
6 εἰς φυλακὴν παρεδίδοσαν. καὶ τὸ λοιπὸν ἐπολέμουν ἤδη
φανερῶς πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, συνωμοσίας ἀσεβεῖς καὶ
παρὰ τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων ἔθη ποιησάμενοι.*

---

2. *συνῄεσαν* A 5. *ἐγίνετο* A² ex *ἐγένετο*, ut videtur *μηδένα* coni. *Sch* pro *μὴ* 6. *τὸν* C *προσελθόντων* ABDE (scil. ad globos seditiosorum: et conf. *προσιόντων* 1, 70, 3, *προσελθὼν* 2, 50, 11), *προσελθόντα* C, *προελθόντων* coni. *Sch* 16. *σιταρχίας* DE *Di* (conf. ad p. 67, 25) 18. *ἀπαιτεῖν*] vide praef. 31. *ἔθη* *Be* pro *ἤθη*

83, 16]

a. u. 514 Ὁ μὲν οὖν πρὸς τοὺς ξένους καὶ Λιβυκὸς ἐπικληθεὶς 7
πόλεμος διὰ ταῦτα καὶ τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ 8
περὶ τὸν Μάθω συντελεσάμενοι τὰ προειρημένα παραυ-
τίκα μὲν ἐξαπέστελλον πρέσβεις ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Λιβύην
πόλεις, παρακαλοῦντες ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ δεόμενοι
σφίσιν βοηθεῖν καὶ συνεπιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων·
μετὰ δὲ ταῦτα πάντων σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἑτοί- 9
μως συνυπακουσάντων αὐτοῖς πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν Καρχη-
δονίων ἀπόστασιν, καὶ τάς τε χορηγίας καὶ τὰς βοηθείας
προθύμως ἐξαποστελλόντων, διελόντες σφᾶς πολιορκεῖν
ἐνεχείρησαν οἱ μὲν τὴν Ἰτύκην οἱ δὲ τοὺς Ἱππακρίτας, διὰ
τὸ ταύτας τὰς πόλεις μὴ βούλεσθαι μετασχεῖν αὐτοῖς τῆς
ἀποστάσεως. Καρχηδόνιοι δὲ τοὺς μὲν κατ' ἰδίαν βίους 71
ἀεὶ διεξαγαγόντες ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς χώρας γεννημάτων, τὰς
δὲ κοινὰς παρασκευὰς καὶ χορηγίας ἀθροίζοντες ἐκ τῶν
κατὰ τὴν Λιβύην προσόδων, ἔτι δὲ πολεμεῖν εἰθισμένοι
ξενικαῖς δυνάμεσι, τότε πάντων ἅμα τούτων οὐ μόνον ἐστε- 2
ρημένοι παραλόγως, ἀλλὰ καὶ καθ' αὑτῶν ὁρῶντες ἕκαστα
τῶν προειρημένων ἐπιστρέφοντα, τελέως ἐν μεγάλῃ δυσθυ-
84 μίᾳ καὶ δυσελπιστίᾳ καθέστασαν ἅτε παρὰ τὴν προσδο-
κίαν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων ἀποβεβηκότων. τετρυμένοι 3
γὰρ ἐν τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ συνεχῶς ἤλπιζον ἐπιτε-
λεσθεισῶν· τῶν διαλύσεων ἀναπνοῆς τινος τεύξεσθαι καὶ
καταστάσεως εὐδοκουμένης, συνέβαινε δ' αὐτοῖς τἀναντία· 4
μείζονος γὰρ ἐνίστατο πολέμου καταρχὴ καὶ φοβερωτέρου.
πρόσθεν μὲν γὰρ ὑπὲρ Σικελίας ἠμφισβήτουν Ῥωμαίοις, 5
τότε δὲ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος ἔμελλον κιν-
δυνεύσειν, πόλεμον ἀναλαμβάνοντες ἐμφύλιον. πρὸς δὲ 6
τούτοις οὐχ ὅπλων πλῆθος, οὐ ναυτικὴ δύναμις, οὐ πλοίων
κατασκευὴ παρ' αὐτοῖς ἦν ὡς ἂν τοσαύταις ναυμαχίαις
περιπεπτωκότων. καὶ μὴν οὐδὲ χορηγιῶν διάθεσις, οὐδὲ

---

4. τὰς A^2 ex τὴν 6. σφίσι R^s 11. ἱππαρκιτας (sine acc.) A
14. διεξάγοντες Bentenus observ. crit. p. 13 s. γενημάτων A
15. ἀθροίζοντες A 20. κατέστασαν C 21. τετρυμμένοι ABCE
27. κινδυνεύειν DE 28. δὲ A^2 ex *ὲ, τε coni. *Hu*

φίλων οὐδὲ συμμάχων τῶν βοηθησόντων ἔξωθεν ἐλπὶς οὐδ᾽
7 *ἡτισοῦν ὑπῆρχεν. διὸ καὶ τότε σαφῶς ἔγνωσαν ἡλίκην ἔχει*
διαφορὰν ξενικὸς καὶ διαπόντιος πόλεμος ἐμφυλίου στά-
8 *σεως καὶ ταραχῆς. οὐχ ἥκιστα δ᾽ αὐτοὶ σφίσι τῶν τοι-*
72 *ούτων καὶ τηλικούτων κακῶν ἐγεγόνεισαν αἴτιοι· κατὰ γὰρ*
τὸν προγεγονότα πόλεμον εὐλόγους ἀφορμὰς ἔχειν ὑπο-
λαμβάνοντες πικρῶς ἐπεστάτησαν τῶν κατὰ τὴν Λιβύην
2 *ἀνθρώπων, παραιρούμενοι μὲν τῶν ἄλλων πάντων τῶν*
καρπῶν τοὺς ἡμίσεις, διπλασίους δὲ ταῖς πόλεσι τοὺς
φόρους ἢ πρὶν ἐπιτάττοντες, συγγνώμην δὲ τοῖς ἀπόροις
ἢ συμπεριφορὰν οὐδ᾽ ἡντινοῦν ἐπ᾽ οὐδενὶ τῶν πραττο-
3 *μένων διδόντες, θαυμάζοντες δὲ καὶ τιμῶντες τῶν γε*
στρατηγῶν οὐ τοὺς πρᾴως καὶ φιλανθρώπως τῷ πλήθει
χρωμένους, ἀλλὰ τοὺς αὐτοῖς μὲν ἑτοιμάζοντας πλείστας
χορηγίας καὶ ἐπισκευὰς τοῖς δὲ κατὰ τὴν χώραν πικρότατα
4 *χρωμένους, ὧν εἷς ἦν Ἄννων. τοιγαροῦν οἱ μὲν ἄνδρες οὐχ*
οἷον παρακλήσεως πρὸς τὴν ἀπόστασιν ἀλλ᾽ ἀγγέλου μόνον
5 *ἐδεήθησαν· αἱ δὲ γυναῖκες αἱ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ἀπαγο-*
μένους περιορῶσαι τοὺς σφετέρους ἄνδρας καὶ γονεῖς πρὸς
τὰς εἰσφοράς, τότε συνομνύουσαι κατὰ πόλεις ἐφ᾽ ᾧ μηδὲν
κρύψειν τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς, ἀφαιρούμεναι τὸν κόσμον 85
6 *εἰσέφερον ἀπροφασίστως εἰς τοὺς ὀψωνιασμούς, καὶ τοιαύ-*
την παρεσκεύασαν εὐπορίαν τοῖς περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπέν-
διον ὥστε μὴ μόνον διαλῦσαι τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὀψω-
νίων τοῖς μισθοφόροις κατὰ τὰς ἐπαγγελίας ἃς ἐποιήσαντο
πρὸς τὴν ἀπόστασιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ συνεχὲς εὐπορῆσαι
7 *χορηγίας. οὕτως οὐδέποτε δεῖ πρὸς τὸ παρὸν μόνον, ἔτι*
δὲ μᾶλλον πρὸς τὸ μέλλον ἀποβλέπειν ἀεὶ τοὺς ὀρθῶς
βουλευομένους.

73 *Οὐ μὴν ἀλλὰ καίπερ ἐν τοιούτοις κακοῖς ὄντες οἱ Καρ-*

---

1. *βοηθησάντων* AB 1. 2. *οὐ δή τις οὖν* A 2. *ὑπῆρχε* R[s] 4. *αὐτοῖς* ABC, corr. DE 7: *ἐπέστησαν* DE 8. *τῶν* post *πάντων* om. DE 9. post *δὲ* add. *ἐν* C 10. *ἀπείροις* AR, corr. C 12. *γε* *Hu* pro *τε* (conf. praef.) 13. *πράως* AR 14. *αὐτοὺς* AB 25. *κατὰ*] *καὶ* C 27. *Ὅτι οὐδέποτε — βουλευομένους* habet M 28. *ἀεὶ τοὺς* M[s] (conf. ad p. 73, 29) *Rei* 60, *δεῖ τοὺς* AR

85, 11]
χηδόνιοι, προστησάμενοι τὸν Ἄννωνα στρατηγὸν διὰ τὸ
δοκεῖν τοῦτον καὶ πρότερον αὐτοῖς τὰ κατὰ τὴν Ἑκατοντά-
πυλον τῆς Λιβύης καταστρέψασθαι, συνήθροιζον μὲν μι-
σθοφόρους, καθώπλιζον δὲ τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις τῶν πο-
λιτῶν, ἐγύμναζον δὲ καὶ συνέταττον τοὺς πολιτικοὺς ἱππεῖς, 2
παρεσκεύαζον δὲ καὶ τὰ περιλιπῆ τῶν πλοίων, τριήρεις
καὶ πεντηκοντόρους καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀκατίων. οἱ δὲ 3
περὶ τὸν Μάθω, παραγενομένων αὐτοῖς εἰς ἑπτὰ μυριά-
δας Λιβύων, ἐπιδιελόντες τούτους ἀσφαλῶς ἐπολιόρκουν
τοὺς Ἰτυκαίους καὶ τοὺς Ἱππακρίτας, βεβαίως δὲ τὴν ἐν
τῷ Τύνητι στρατοπεδείαν κατεῖχον, ἀποκεκλείκεσαν δὲ τοὺς
Καρχηδονίους ἁπάσης τῆς ἐκτὸς Λιβύης. ἡ γὰρ Καρχηδὼν 4
αὐτὴ μὲν ἐν κόλπῳ κεῖται, προτείνουσα καὶ χερρονησίζουσα
τῇ θέσει, τὸ μὲν τῇ θαλάττῃ τὸ δέ τι καὶ λίμνῃ περιεχο-
μένη κατὰ τὸ πλεῖστον· ὁ δὲ συνάπτων ἰσθμὸς αὐτὴν τῇ 5
Λιβύῃ τὸ πλάτος ὡς εἴκοσι καὶ πέντε σταδίων ἐστίν, τού-
του δ᾽ ἐπὶ μὲν τοῦ πρὸς τὸ πέλαγος νεύοντος μέρους οὐ
μακρὰν ἡ τῶν Ἰτυκαίων κεῖται πόλις, ἐπὶ δὲ θατέρου παρὰ
τὴν λίμνην ὁ Τύνης. ἐφ᾽ ὧν ἑκατέρων τότε στρατοπεδεύ- 6
σαντες οἱ μισθοφόροι, καὶ διακλείσαντες ἀπὸ τῆς χώρας
τοὺς Καρχηδονίους, λοιπὸν ἐπεβούλευον αὐτῇ τῇ πόλει, 7
καὶ ποτὲ μὲν ἡμέρας ποτὲ δὲ καὶ νύκτωρ παραγινόμενοι
86 πρὸς τὸ τεῖχος εἰς φόβους καὶ θορύβους ὁλοσχερεῖς ἐνέ-
βαλλον τοὺς ἔνδον. Ἄννων δὲ περὶ μὲν τὰς παρασκευὰς 74
ἐνδεχομένως ἐγίνετο· καὶ γὰρ ἦν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος εὐ-
φυής· ἐξορμήσας δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἕτερος ἦν· καὶ γὰρ 2
τοῖς καιροῖς ἀστόχως ἐχρῆτο καὶ τοῖς ὅλοις πράγμασιν
ἀπείρως καὶ νωθρῶς. διὸ καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἰς Ἰτύκην 3
παραβοηθήσας τοῖς πολιορκουμένοις καὶ καταπληξάμενος

---

2. Ἑκατόμπυλον suadet *Di* 39 et 54   5. ἵππους AR, corr. *Sch* coll. 1, 75, 2   6. κατεσκεύαζον *Na* 258   περιλειπῆ AR, corr. B   9. μὲν post ἀσφαλῶς add. *Be* (sed conf. praef. ad 3, 109, 1, δ)   12. ἡ*γὰρ A   13. αὔτη AR, corr. *Rei* 60   χερ|ρονησιτοῦσα A(R), corr. *Ur* 151[b]   14. μέν τι θαλάττῃ DE   περιεχομένηι A, sed extremum ι del. prima m.   16. ἐστί R[s]   18. Ἰτυκαίων] ἰτύκη· ἐν ἧι κάτων ἑαυτὸν ἀνεῖλεν: manus antiqua ad marg. codicis A adscripsit   22. παραγενόμενοι B[s] DE   24. ἔνδον] ἄνδρας DE

*τοὺς ὑπεναντίους τῷ πλήθει τῶν θηρίων (εἶχεν γὰρ οὐκ
ἐλάττους ἑκατὸν ἐλεφάντων) καὶ μετὰ ταῦτα λαβὼν προ-
τερήματος ἀρχὴν ὁλοσχεροῦς οὕτως ἐχρήσατο κακῶς ὥστε
4 κινδυνεῦσαι προσαπολέσαι καὶ τοὺς πολιορκουμένους. κο-
μίσας γὰρ ἐκ τῆς πόλεως τοὺς καταπέλτας καὶ τὰ βέλη
καὶ συλλήβδην ἁπάσας τὰς πρὸς τὴν πολιορκίαν παρα-
σκευάς, καὶ στρατοπεδεύσας πρὸ τῆς πόλεως, ἐνεχείρησε
5 προσβάλλειν πρὸς τὸν τῶν ὑπεναντίων χάρακα. τῶν δὲ
θηρίων βιασαμένων εἰς τὴν παρεμβολήν, οὐ δυνάμενοι τὸ
βάρος οὐδὲ τὴν ἔφοδον οἱ πολέμιοι μεῖναι πάντες ἐξέπεσον
6 ἐκ τῆς στρατοπεδείας, καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἀπέθανον
τρωθέντες ὑπὸ τῶν θηρίων, τὸ δὲ διασῳζόμενον μέρος
πρός τινα λόφον ἐρυμνὸν καὶ σύμφυτον ἔμενεν πιστεῦον
7 ταῖς ἐξ αὐτῶν τῶν τόπων ἀσφαλείαις. ὁ δ᾽ Ἄννων εἰ-
θισμένος Νομάσι καὶ Λίβυσι πολεμεῖν, οἵτινες ὅταν ἅπαξ
ἐγκλίνωσι ποιοῦνται τὴν φυγὴν ἐπὶ δύ᾽ ἡμέρας καὶ τρεῖς
ἐκτοπίζοντες αὑτούς, ὑπολαβὼν καὶ τότε πέρας ἔχειν τοῦ
8 πολέμου καὶ νενικηκέναι τοῖς ὅλοις, τῶν μὲν στρατιωτῶν
ὠλιγώρησε καὶ καθόλου τῆς παρεμβολῆς, αὐτὸς δ᾽ εἰσελ-
θὼν εἰς τὴν πόλιν ἐγίνετο περὶ τὴν τοῦ σώματος θερα-
9 πείαν. οἱ δὲ συμπεφευγότες τῶν μισθοφόρων εἰς τὸν λό-
φον σύντροφοι μὲν γεγονότες τῆς Βάρκα τόλμης, συνήθεις
δ᾽ ἐκ τῶν κατὰ Σικελίαν ἀγώνων πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέ-
ρας ποτὲ μὲν ὑποχωρεῖν ποτὲ δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἐγ-
10 χειρεῖν τοῖς πολεμίοις, καὶ τότε συνιδόντες τὸν μὲν στρα-
τηγὸν ἀπηλλαγμένον εἰς τὴν πόλιν τοὺς δὲ πολλοὺς διὰ* 87
*τὸ προτέρημα ῥᾳθυμοῦντας καὶ διαρρέοντας ἐκ τῆς στρα-
11 τοπεδείας, συστραφέντες ἐπιτίθενται τῷ χάρακι, καὶ πολ-
λοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασαν
12 φυγεῖν αἰσχρῶς ὑπὸ τὰ τείχη καὶ τὰς πύλας, ἐκυρίευσαν
δὲ τῆς ἀποσκευῆς ἁπάσης καὶ τῆς τῶν πολιορκουμένων*

---

1. *εἶχε* R[s] 7. *πρὸς τῇ πόλει* C 10. *μεῖναι*] *μῖξαι* CD(E)
12. *διασωζόμενον* AR 13. *ἔμενε* R[s] *πιστεύων* A 16. *δύο* AR
17. 18. *τοὺς πολεμίους* AR, *τὸν πόλεμον* *Rei* 60, corr. Campius Philol.
II 343 18. *στρατειῶν* D, *στρατιῶν* E 25. *συνειδότες* C 27. *ῥα-
θυμοῦντας* R[s]

87, 7]
*παρασκευῆς, ἣν Ἄννων πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκκομίσας ἐκ τῆς
πόλεως ἐποίησε τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριον. οὐ μόνον δὲ* 13
*περὶ τοῦτον τὸν καιρὸν οὕτως ἀνεστράφη νωθρῶς, ἀλλὰ
καὶ μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας περὶ τὴν καλουμένην Γόρζαν ἀντι-
στρατοπεδευσάντων αὐτῷ τῶν πολεμίων λαβὼν καιροὺς δὶς
μὲν ἐκ παρατάξεως εἰς τὸ νικᾶν δὶς δ᾽ ἐξ ἐπιθέσεως, ἅτε* 14
*μεταστρατοπεδευόντων σύνεγγυς αὐτῷ τῶν ὑπεναντίων,
ἀμφοτέρους δοκεῖ τούτους εἰκῇ καὶ παραλόγως προέσθαι.*
a. u. 515 *Διόπερ οἱ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες αὐτὸν κακῶς χει-* 75
*ρίζοντα τὰς πράξεις, Ἀμίλκαν τὸν ἐπικαλούμενον Βάρκαν
αὖθις προεστήσαντο, καὶ τοῦτον ἐξέπεμπον εἰς τὸν ἐνε-* 2
*στῶτα πόλεμον στρατηγὸν δόντες ἑβδομήκοντα μὲν ἐλέ-
φαντας καὶ τοὺς ἐπισυνηγμένους τῶν μισθοφόρων καὶ τοὺς
ηὐτομοληκότας ἀπὸ τῶν πολεμίων, ἅμα δὲ τούτοις πολι-
τικοὺς ἱππεῖς καὶ πεζούς, ὥστε τοὺς σύμπαντας εἰς μυρί-
ους ὑπάρχειν· ὃς κατὰ τὴν πρώτην εὐθέως ἔξοδον κατα-* 3
*πληξάμενος τῷ παραδόξῳ τῆς ἐπιβολῆς ἥττησε μὲν τὰς
ψυχὰς τῶν ὑπεναντίων, ἔλυσε δὲ τὴν τῆς Ἰτύκης πολιορ-
κίαν, ἐφάνη δ᾽ ἄξιος τῶν προγεγονότων ἔργων καὶ τῆς πα-
ρὰ τῷ πλήθει προσδοκίας. τὸ δὲ πραχθὲν ἦν ὑπ᾽ αὐτοῦ* 4
*περὶ τὴν χρείαν ταύτην τοιοῦτον. τῶν γεωλόφων τῶν ἐπι-
ζευγνύντων τὸν αὐχένα τὸν συνάπτοντα τὴν Καρχηδόνα
πρὸς τὴν Λιβύην ὄντων δυσβάτων καὶ χειροποιήτους ἐχόν-
των διεκβολὰς ἐπὶ τὴν χώραν, συνέβαινε τοὺς περὶ τὸν
Μάθω πάντας τοὺς διὰ τῶν προειρημένων λόφων εὐκαί-
ρως κειμένους τόπους φυλακαῖς διειληφέναι, πρὸς δὲ τού-* 5
88 *τοις τοῦ προσαγορευομένου Μακάρα ποταμοῦ διείργοντος*

---

6. *εἰς τὸ*] *πρὸς* C *εἰς τὸ νικᾶν* cet.] conf. praef. *δὲ* A *ἅτε Ca* pro *ὅτε* 7. *μεταστρατοπεδευόντων Hu* (*καὶ στρατοπεδευόντων Ca*) pro *μὲν στρατοπεδευόντων* *πρόεσθαι* A 14. *πολεμικοὺς* CE 21. *τῶν γεωλόφων* — 27. *τοῦ προσαγορευομένου* in F extremo folio 2 et ineunte folio 4 add. manus recentior: conf. ad p. 10, 9 (codicis folium 3 alienum est a Polybii contextu) 21. *γεωλόφων* A[2] (vel A[r]) ex *γεο|λόφων* 23. *χειροποιητοὺς* A 27. inc. F fol. 4[r]: *τοῦ προσαγορευομένου* (duo igitur haec verba et manu recentiore — vide priorem adnot. — et ipsa manu antiqua in codice scripta sunt) *μάκαρα* AFB, *μάκαρος* CDE, *βουκάρα* Suid. h. v. et v. *τενάγη*

κατά τινας τόπους παραπλησίως τὴν ἐπὶ τὴν χώραν τοῖς
ἐκ τῆς πόλεως ἔξοδον καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ῥεύματος
ἀβάτου κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπάρχοντος, μιᾶς δ' οὔσης ἐπ'
αὐτῷ γεφύρας, καὶ ταύτην τηρεῖν τὴν δίοδον ἀσφαλῶς,
6 πόλιν ἐπ' αὐτῆς ᾠκοδομηκότας· ἐξ ὧν συνέβαινε τοὺς
Καρχηδονίους μὴ οἷον στρατοπέδῳ τῆς χώρας ἐπιβαίνειν,
ἀλλὰ μηδὲ τοὺς κατ' ἰδίαν θέλοντας διαπεσεῖν ῥᾳδίως ἂν
7 δύνασθαι λαθεῖν τοὺς ὑπεναντίους. εἰς ἃ βλέπων Ἀμίλ-
κας, καὶ παντὸς πράγματος καὶ καιροῦ πεῖραν λαμβάνων
διὰ τὸ δυσχρηστεῖν περὶ τὴν ἔξοδον, διενοήθη τι τοιοῦτον.
8 τοῦ προειρημένου ποταμοῦ κατὰ τὴν εἰς θάλατταν ἐκβολὴν
συνθεωρήσας κατά τινας ἀνέμων στάσεις ἀποθινούμενον
τὸ στόμα καὶ τεναγώδη γινομένην τὴν παρ' αὐτὸ τὸ στόμα
πάροδον, ποιήσας εὐτρεπῆ τῷ στρατοπέδῳ τὰ πρὸς τὴν
ἔξοδον καὶ κρύπτων ἐν αὐτῷ τὴν ἐπιβολὴν ἐτήρει τὸ προ-
9 ειρημένον σύμπτωμα. παραπεσόντος δὲ τοῦ καιροῦ, νυ-
κτὸς ἐξορμήσας ἔλαθε πάντας ἅμα τῷ φωτὶ τὸν προει-
10 ρημένον τόπον διαβιβάσας τὴν δύναμιν. παραδόξου δὲ
τοῦ πράγματος φανέντος καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς
ὑπεναντίοις, ὁ μὲν Ἀμίλκας προῆγεν διὰ τοῦ πεδίου ποιού-
76 μενος τὴν πορείαν ἐπὶ τοὺς τὴν γέφυραν φυλάττοντας, οἱ
δὲ περὶ τὸν Σπένδιον συνέντες τὸ γεγονὸς ἀπήντων εἰς τὸ
πεδίον καὶ παρεβοήθουν ἀλλήλοις, οἱ μὲν ἐκ τῆς περὶ τὴν
γέφυραν πόλεως ὄντες οὐκ ἐλάττους μυρίων, οἱ δ' ἀπὸ τῆς
2 Ἰτύκης ὑπὲρ τοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους. ἐπεὶ δ' εἰς
συνάπτον ἧκον ἀλλήλοις, νομίσαντες ἐν μέσῳ τοὺς Καρχη-
δονίους ἀπειληφέναι σπουδῇ παρηγγύων ἅμα παρακαλοῦν-
3 τες σφᾶς αὐτούς, καὶ συνῆπτον τοῖς πολεμίοις. ὁ δ' Ἀμίλ-
κας ἦγε μὲν τὴν πορείαν πρώτους ἔχων τοὺς ἐλέφαντας,

---

1. τρόπους F 4. αὐτῶ A² ex αὐτῶν, ut videtur 8. βλέπον F 9. πειραν (sine acc.) A 10. διενοήθη τι τοιοῦτον] ἐπίνοια στρατηγοῦ add. F in marg. τι] τὸ CDE 13. παρ' αὐτῷ τὸ στόμα E (et D, ut videtur), παρ' αὐτῷ τῷ στόματι C, παρὰ τὸ στόμα Suid. v. τενάγη 14. εὐπρεπῆ AFDE (B incertus), corr. C 17. ἔλαθεν F 20. προῆγεν A, προήγεν F, προῆγε R[s] 22. γεγωνὸς F 24. ἐλλάττους F 25. 26. εἰς τὸ συνάπτειν C

88, 31]
ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους, τελευταῖα
δὲ τὰ βαρέα τῶν ὅπλων· κατιδὼν δὲ προχειρότερον ἐπιφε- 4
89 ρομένους τοὺς ὑπεναντίους ἀναστρέφειν παρήγγειλε πᾶσι
τοῖς ἑαυτοῦ, καὶ τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς πρωτοπορείας ἀναστρέ- 5
ψαντας σπουδῇ ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐκέλευσε, τοὺς
δ' ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχοντας ἐξ ἐπιστροφῆς
περισπῶν ἐξέταττε πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν.
οἱ δὲ Λίβυες καὶ μισθοφόροι νομίσαντες αὐτοὺς καταπε- 6
πληγμένους φυγεῖν, λύσαντες τὴν τάξιν ἐπέκειντο καὶ συνῆ-
πτον εἰς τὰς χεῖρας ἐρρωμένως. ἅμα δὲ τῷ τοὺς ἱππεῖς 7
συνεγγίσαντας τοῖς παρατεταγμένοις ἐκ μεταβολῆς ὑποστῆ-
ναι, τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν ἐπάγειν, ἐκπλαγεῖς γινόμενοι
διὰ τὸ παράδοξον οἱ Λίβυες ἐγκλίναντες εὐθέως ἔφευγον
ὡς ἂν εἰκῇ καὶ σποράδην ἐπικείμενοι. λοιπὸν οἱ μὲν τοῖς 8
κατόπιν ἐπιφερομένοις περιπίπτοντες ἐσφάλλοντο καὶ διέ-
φθειρον αὑτούς τε καὶ τοὺς οἰκείους, οἱ δὲ πλείους συνε-
πατήθησαν ἐκ χειρὸς τῶν ἱππέων ἐπικειμένων αὐτοῖς καὶ
τῶν θηρίων. ἀπώλοντο μὲν οὖν εἰς ἑξακισχιλίους τῶν 9
Λιβύων καὶ τῶν ξένων, ἑάλωσαν δὲ περὶ δισχιλίους· οἱ
δὲ λοιποὶ διέφυγον, οἱ μὲν εἰς τὴν πρὸς τῇ γεφύρᾳ πόλιν
οἱ δ' ἐπὶ τὴν πρὸς τῇ Ἰτύκῃ παρεμβολήν. Ἀμίλκας δὲ 10
ποιήσας τὸ προτέρημα τὸν προειρημένον τρόπον εἵπετο
κατὰ πόδας τοῖς πολεμίοις, καὶ τὴν μὲν ἐπὶ τῆς γεφύρας
πόλιν ἐξ ἐφόδου κατέσχεν, προεμένων καὶ φευγόντων εἰς
τὸν Τύνητα τῶν ἐν αὐτῇ πολεμίων, τὴν δὲ λοιπὴν χώραν
ἐπιπορευόμενος τὰς μὲν προσήγετο, πλείστας δὲ κατὰ κρά-
τος ἐξῄρει. τοῖς δὲ Καρχηδονίοις βραχύ τι θάρσους ἐνειρ- 11
γάσατο καὶ τόλμης, ἐπὶ ποσὸν αὐτοὺς ἀπαλλάξας τῆς προ-
γεγενημένης δυσελπιστίας.

---

4. *πρωτοπορίας* AR, corr. D 5. *σπουδῆν* A[1], *σπουδὴν* F, *σπουδῆι* A[2](R) 6. *ἀρουγίας* F[1], *ὀρουγίας* F[2] 10. *δὲ τὸ* F 12. *γενόμενοι* B Suid. v. *ἐκπλαγεῖς* 13. *ἐκκλίναντες* F Suid. 15. *ἐπιπίπτοντες* C 20. *γεφύρα* A, *γέφυρας* F 21. *δὲ ἐπὶ* R[s] *πρὸ τῆς Ἰτύκης* *Hu* (conf. 1, 60, 4; 3, 80, 1; 15, 2, 7, Krebsium *Präpos. b. Polyb.* p. 114), *πρὸς Ἰτύκῃ*, deleto *τῇ*, *BW* praef. 80 s. *παρεμβολήν*: des. F
24. *κατέσχε* R[s]

77 Ὁ δὲ Μάθως αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς τῶν Ἱππακριτῶν πο-
λιορκίας ἐπέμενεν, τοῖς δὲ περὶ τὸν Αὐτάριτον τὸν τῶν
Γαλατῶν ἡγεμόνα καὶ Σπένδιον ἔχεσθαι τῶν ὑπεναντίων
2 συνεβούλευε, τὰ μὲν πεδία φεύγοντας διὰ τὸ πλῆθος τῶν
παρὰ τοῖς ὑπεναντίοις ἱππέων καὶ θηρίων, ταῖς δ' ὑπω-
ρείαις ἀντιπαράγοντας καὶ συνεπιτιθεμένους κατὰ τὰς ὑπο-
3 πιπτούσας ἀεὶ δυσχερείας. ἅμα δὲ ταῖς ἐπινοίαις ταύταις
καὶ πρὸς τοὺς Νομάδας καὶ τοὺς Λίβυας ἐξέπεμπε, δεό-
μενος βοηθεῖν σφίσι καὶ μὴ καταπροΐεσθαι τοὺς ὑπὲρ τῆς
4 ἐλευθερίας καιρούς. ὁ δὲ Σπένδιος προσλαβὼν ἐκ τοῦ
Τύνητος ἀφ' ἑκάστου τῶν γενῶν τοὺς πάντας εἰς ἑξακισχι-
λίους προῆγε, ταῖς ὑπωρείαις ἀντιπαράγων τοῖς Καρχηδο-
νίοις, ἔχων ἅμα τοῖς προειρημένοις καὶ τοὺς μετ' Αὐτα-
5 ρίτου Γαλάτας, ὄντας εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ λοιπὸν μέρος
αὐτῶν τοῦ κατ' ἀρχὰς συστήματος ηὐτομολήκει πρὸς τοὺς
6 Ῥωμαίους ἐν ταῖς περὶ τὸν Ἔρυκα στρατοπεδείαις. τοῦ
δ' Ἀμίλκου παρεμβεβληκότος ἔν τινι πεδίῳ πανταχόθεν
ὄρεσι περιεχομένῳ, συνέβη τὰς παρὰ τῶν Νομάδων καὶ
Λιβύων βοηθείας εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον συνάψαι τοῖς περὶ
7 τὸν Σπένδιον. γενομένης δὲ τοῖς Καρχηδονίοις τῆς μὲν
τῶν Λιβύων ἐπιστρατοπεδείας αἰφνιδίου καὶ κατὰ πρόσω-
πον, τῆς δὲ τῶν Νομάδων ἀπ' οὐρᾶς, τῆς δὲ περὶ τὸν
Σπένδιον ἐκ πλαγίου, μεγάλην αὐτοῖς ἀπορίαν συνέβη
78 περιστῆναι καὶ δυσέκφευκτον. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον
Ναραύας, ὃς ἦν μὲν Νομὰς τῶν ἐνδοξοτάτων εἷς, ἦν δὲ
καὶ πλήρης ὁρμῆς πολεμικῆς, οὗτος ἀεὶ μὲν οἰκείως διέ-
κειτο πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πατρικὴν ἔχων σύστασιν,
τότε δὲ μᾶλλον παρωρμήθη διὰ τὴν Ἀμίλκου τοῦ στρα-

1. *Μάθως Sca* pro *μάθων* 2. *Λυτάριον Gro* 5. *δὲ* R[s] *ὑπωρίαις* A editio princ. 7. *δυσχωρίας Ca* 8. *δεόμενον* A 12. *ὑπωρίαις* A editio princ. 13. *μετ' αὐτ' ἀρίστους* A[1] (corr. A[2]), *μετ' ἀρίστου* DE 16. inc. F fol. 5[r]: *τοῦ δ' Ἀμίλκου*, adscripto ad marginem titulo *περὶ ναυαράσου νομάδος* 21. *ἐφνιδίου* F 22. *περὶ*] *τῶν περὶ* coni. *Be* 25. *ναραύασος ἦν* AR, *ναραῦασος ἦν* F, corr. *Gro* *εἷς*] *εις* (sine acc. et spir.) A, *εἰς* F *ἦν* R[s], om. AF (sed in A extremo versu spatium duarum fere litterarum relictum), *ἔφυ* coni. *Hu* 26. *βασιλικῆς* CDE 28. *καὶ* ante *μᾶλλον* add. Kaelkerus de eloc. Polyb. p. 286 *στατηγοῦ* F

90, 23]
τηγοῦ καταξίωσιν. διὸ καὶ νομίσας ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν 2
πρὸς ἔντευξιν αὐτῷ καὶ σύστασιν ἧκεν εἰς τὴν στρατοπε-
δείαν, ἔχων περὶ αὐτὸν Νομάδας εἰς ἑκατόν, καὶ συνεγ- 3
γίσας τῷ χάρακι τολμηρῶς ἔμενε κατασείων τῇ χειρί. τοῦ 4
δ' Ἀμίλκου θαυμάσαντος τὴν ἐπιβολὴν καὶ προπέμψαν-
τός τινα τῶν ἱππέων, εἰς λόγους ἔφη βούλεσθαι συνελθεῖν
τῷ στρατηγῷ. διαπορoῦντος δ' ἀκμὴν καὶ διαπιστοῦντος 5
τοῦ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνος, παραδοὺς ὁ Ναραύας τὸν
ἵππον καὶ τὰς λόγχας τοῖς μεθ' αὐτοῦ παρῆν ἄνοπλος
εὐθαρσῶς εἰς τὴν παρεμβολήν. οἱ δὲ τὰ μὲν ἐθαύμαζον 6
91 τὰ δὲ κατεπλήττοντο τὴν τόλμαν· ὅμως δὲ προσεδέξαντο
καὶ συνῆλθον εἰς τὰς χεῖρας. ὁ δὲ παραγενόμενος εἰς λόγους 7
ἔφη πᾶσι μὲν Καρχηδονίοις εὐνοεῖν, μάλιστα δ' ἐπιθυμεῖν
Βάρκᾳ γενέσθαι φίλος· διὸ καὶ νῦν παρεῖναι συσταθησό-
μενος αὐτῷ καὶ κοινωνήσων ἀδόλως παντὸς ἔργου καὶ
πάσης ἐπιβολῆς. Ἀμίλκας δὲ ταῦτ' ἀκούσας οὕτως ἥσθη 8
μεγάλως ἐπί τε τῷ κατὰ τὴν παρουσίαν θάρσει καὶ τῇ
κατὰ τὴν ἔντευξιν ἁπλότητι τοῦ νεανίσκου, ὡς οὐ μόνον
εὐδόκησε κοινωνὸν αὐτὸν προσλαβέσθαι τῶν πράξεων,
ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα δώσειν ἐπηγγείλατο μεθ' ὅρκου,
διαφυλάξαντος αὐτοῦ τὴν πρὸς Καρχηδονίους πίστιν. γε- 9
νομένων δὲ τῶν ὁμολογιῶν ὁ μὲν Ναραύας ἧκε τοὺς ὑφ'
αὑτὸν τεταγμένους ἔχων Νομάδας, ὄντας εἰς δισχιλίους, ὁ 10
δ' Ἀμίλκας προσγενομένης αὐτῷ τῆς χειρὸς ταύτης παρε-
τάξατο τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ περὶ τὸν Σπένδιον συνάψαν-
τες ἐπὶ ταὐτὸ τοῖς Λίβυσι καὶ καταβάντες εἰς τὸ πεδίον
συνέβαλλον τοῖς Καρχηδονίοις. γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς 11
ἐνίκων οἱ περὶ τὸν Ἀμίλκαν, καλῶς μὲν τῶν θηρίων ἀγω-
νισαμένων, ἐπιφανεστάτην δὲ τοῦ Ναραύα παρασχομένου
χρείαν. ὁ μὲν οὖν Αὐτάριτος καὶ Σπένδιος διέφυγον, τῶν 12

2. αὐτῷ *Be* pro αὐτῶν ἧκε πρὸς CDE 5. δ' om. FB^sCE ἐπιβουλὴν καὶ προσπέμψαντός F 8. ναραύασος AFR 9. ἑαυτοῦ B^sDE 15. κοινωνῆσον F 16. ἐπιβουλῆς F ταῦτα AFR 19. εὐδόκησε *Be* pro εὐδοκῆσαι 22. ναραύασος CDE, ἀραύας F 26. λίβυσιν F 27. συνέβαλλον AFDE, συνέβαλον B^sC vulgo (conf. praef. ad 1, 19, 8) 28. ἐνίκον F 29. ναραυάσου CDE (posthac omnes recte ναραύα etc.) παρεχομένου CD 30. αὐτάριος D, item infra

δὲ λοιπῶν ἔπεσον μὲν εἰς μυρίους ἑάλωσαν δ᾽ εἰς τετρα-
13 κισχιλίους. ἐπιτελεσθέντος δὲ τοῦ κατορθώματος Ἀμίλκας
τοῖς μὲν βουλομένοις τῶν αἰχμαλώτων μεθ᾽ ἑαυτοῦ συστρα-
τεύειν ἐξουσίαν ἔδωκε καὶ καθώπλιζε τοῖς ἀπὸ τῶν πολε-
14 μίων σκύλοις, τοὺς δὲ μὴ βουλομένους ἀθροίσας παρεκάλει,
φάσκων ἕως μὲν τοῦ νῦν συγγνώμην αὐτοῖς ἔχειν τῶν ἡμαρ-
τημένων, διὸ καὶ συγχωρεῖν τρέπεσθαι κατὰ τὰς ἰδίας ὁρ-
15 μάς, οὗ ποτ᾽ ἂν ἕκαστος αὐτῶν προαιρῆται· μετὰ δὲ ταῦτα
διηπειλήσατο μηθένα φέρειν ὅπλον πολέμιον κατ᾽ αὐτῶν,
ὡς ἐὰν ἁλῷ τις, ἀπαραιτήτου τευξόμενον τιμωρίας.

79 Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς οἱ τὴν Σαρδόνα [τὴν
νῆσον] παραφυλάττοντες τῶν μισθοφόρων, ζηλώσαντες
τοὺς περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, ἐπιτίθενται τοῖς ἐν 92
2 τῇ νήσῳ Καρχηδονίοις. καὶ τὸν μὲν τότε παρ᾽ αὐτοῖς
ὄντα βοήθαρχον Βώσταρον συγκλείσαντες εἰς τὴν ἀκρόπολιν
3 μετὰ τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν ἀπέκτειναν· αὖθις δὲ τῶν Καρ-
χηδονίων στρατηγὸν ἐξαποστειλάντων μετὰ δυνάμεως Ἄν-
νωνα, κἄπειτα καὶ τούτων τῶν δυνάμεων ἐγκαταλιπουσῶν
4 τὸν Ἄννωνα καὶ μεταθεμένων πρὸς σφᾶς, γενόμενοι ζωγρίᾳ
κύριοι τοῦ προειρημένου παραυτίκα τοῦτον μὲν ἀνεσταύρω-
σαν, μετὰ δὲ ταῦτα παρηλλαγμένας ἐπινοοῦντες τιμωρίας
πάντας τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Καρχηδονίους στρεβλοῦντες ἀπέ-
5 κτειναν, καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη ποιησάμενοι τὰς πόλεις ὑφ᾽ ἑαυ-
τοὺς εἶχον ἐγκρατῶς τὴν νῆσον, ἕως οὗ στασιάσαντες πρὸς
τοὺς Σαρδονίους ἐξέπεσον ὑπ᾽ ἐκείνων εἰς τὴν Ἰταλίαν.

6 Ἡ μὲν οὖν Σαρδὼ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπηλλοτριώθη
Καρχηδονίων, νῆσος καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ πολυανθρωπίᾳ

1. *δὲ* AFR 2. *κατωρθόματος* F 3. *μὲν*] *μὲν οὖν* C, om. DE 4. *καὶ* om. F *καθὄπλιζε* (sic) F 5. *βουλομένου* * *ἀθρύσας* F 6. *αὐτοὺς* F 10. *ἀπαρετήτου* F *τευξόμενον* *Rei* 64 pro *τευξόμενος* *τιμωρίας*: des. F 8. *οἶ* Hertleinius *Conjecturen zu griech. Prosaikern* III, progr. Wertheim. 1873, p. 3 11. *τὴν νῆσον*] *νῆσον* editio princ., seclusit *Be* auctore *Sch* 18. *ἐγκαταλειπουσῶν* AR, corr. *Be* 19. *ζωγρία* Suid. h. v., *ζωγρίᾳ* A, *ζωγρειᾳ* R[s] 21. *παρηλλαγμένας* *Ca* pro *παραλελειμμένας* 23. *τὰς* om. AB 24. *οὗ* delendum esse censet *Di* 54 25. *σαρδωνίους* C et codices Stephani Byz. 26. *σαρδω* (sine acc.) A *ἀπηλλοτριώθη τὸν τρόπον* B, *τὸν τρόπον ἠλλοτριώθη* CDE 27. *Καρχηδονίων* coni. *Sch*, *καρχηδόνος ὢν* AB et margo E, *καρχηδόνος οὖσα* CDE

92, 16]
καὶ τοῖς γεννήμασι διαφέρουσα· τῷ δὲ πολλοὺς καὶ πολὺν 7
ὑπὲρ αὐτῆς πεποιῆσθαι λόγον οὐκ ἀναγκαῖον ἡγούμεθ'
εἶναι ταυτολογεῖν ὑπὲρ τῶν ὁμολογουμένων. Μάθως δὲ 8
καὶ Σπένδιος, ἅμα δὲ τούτοις Αὐτάριτος ὁ Γαλάτης, ὑπι-
δόμενοι τὴν Ἀμίλκου φιλανθρωπίαν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους,
καὶ φοβηθέντες μὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ ψυχαγωγηθέντες
ὁρμήσωσι πρὸς τὴν ὑποδεικνυμένην ἀσφάλειαν οἵ τε Λί-
βυες καὶ τὸ τῶν μισθοφόρων πλῆθος, ἐβουλεύοντο πῶς
ἂν καινοτομήσαντές τι τῶν πρὸς ἀσέβειαν εἰς τέλος ἀπο-
θηριώσαιεν τὰ πλήθη πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. ἔδοξεν 9
οὖν αὐτοῖς συναθροῖσαι τοὺς πολλούς. γενομένου δὲ τού-
του γραμματοφόρον εἰσήγαγον ὡς ἀπεσταλμένον ὑπὸ τῶν
ἐκ τῆς Σαρδόνος αἱρετιστῶν. ἡ δ' ἐπιστολὴ διεσάφει τόν 10
τε Γέσκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πάντας, οὓς παρεσπόν-
δησαν ἐν τῷ Τύνητι καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, φυλάττειν
ἐπιμελῶς ὡς πραττόντων τινῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῖς
93 *Καρχηδονίοις ὑπὲρ τῆς τούτων σωτηρίας. λαβόμενος δὲ* 11
τῆς ἀφορμῆς ταύτης ὁ Σπένδιος πρῶτον μὲν παρεκάλει
μὴ πιστεύειν τὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ τῶν Καρχηδο-
νίων γεγενημένην φιλανθρωπίαν πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους·
οὐ γὰρ σῶσαι προαιρούμενον αὐτὸν ταῦτα βεβουλεῦσθαι 12
περὶ τῶν ἁλόντων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκείνων ἀφέσεως ἡμῶν
ἐγκρατῆ γενέσθαι σπουδάζοντα πρὸς τὸ μὴ τινὰς ἀλλὰ
πάντας ἡμᾶς ἅμα τιμωρήσασθαι πιστεύσαντας αὐτῷ. πρὸς 13
δὲ τούτοις φυλάττεσθαι παρῄνει, μὴ προέμενοι τοὺς περὶ
τὸν Γέσκωνα καταφρονηθῶσι μὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, με-
γάλα δὲ βλάψωσι τὰς ἰδίας πράξεις, ἄνδρα τοιοῦτον καὶ
στρατηγὸν ἀγαθὸν ἐάσαντες διαφυγεῖν, ὃν εἰκὸς ἐχθρὸν
αὐτοῖς ἔσεσθαι φοβερώτατον. ἔτι δὲ ταῦτα λέγοντος αὐ- 14
τοῦ παρῆν ἄλλος γραμματοφόρος ὡς ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ Τύ-
νητος ἀπεσταλμένος, παραπλήσια τοῖς ἐκ τῆς Σαρδόνος

---

1. *γενήμασι* A 13. *τῆς* om. C 19. *τῆν* A¹, *τῇ* A², *τῇ* R vulgo (conf. praef. ad 1, 72, 3) *τοῦ* ante *τῶν* om. DE 20. *γεγενημένη φιλανθρωπια* A, *γεγενημένῃ φιλανθρωπίᾳ* R, corr. *Hu* 25. *προέμενοι Ca* pro *προεμένους* 28. 29. *αὐτοῖς ἔσεσθαι ἐχθρον* DE

80 διασαφῶν. ἐφ᾽ ὃν Αὐτάριτος ὁ Γαλάτης ἐπιβαλὼν μίαν
ἔφη σωτηρίαν εἶναι τοῖς ἑαυτῶν πράγμασι τὸ πάσας ἀπο-
2 γνῶναι τὰς ἐν Καρχηδονίοις ἐλπίδας· ἕως δ᾽ ἂν ἀντέχηταί
τις τῆς ἐκείνων φιλανθρωπίας, οὐ δυνατὸν αὐτοῖς ἀλη-
3 θινὸν γενέσθαι τὸν τοιοῦτον σύμμαχον. διόπερ ἠξίου
τούτοις πιστεύειν, τούτοις ἀκούειν, τοῖς τοιούτοις προσέ-
χειν τὸν νοῦν, οἵτινες ἂν ἀεί τι τῶν ἀπεχθεστάτων καὶ
πικροτάτων εἰσαγγέλλωσι κατὰ Καρχηδονίων· τοὺς δ᾽ ἐναν-
τία τούτοις λέγοντας προδότας καὶ πολεμίους ἡγεῖσθαι
4 παρῄνει. ταῦτα δ᾽ εἰπὼν συνεβούλευε τόν τε Γέσκωνα
καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ συλληφθέντας καὶ τοὺς ὕστερον γε-
νομένους αἰχμαλώτους τῶν Καρχηδονίων αἰκισαμένους ἀπο-
5 κτεῖναι. πρακτικώτατος δ᾽ ἦν οὗτος ἐν ταῖς συμβουλίαις
6 διὰ τὸ πολλοὺς τὴν φωνὴν αὐτοῦ συνιέναι· πάλαι γὰρ
στρατευόμενος ᾔδει διαλέγεσθαι φοινικιστί, ταύτῃ δέ πως
οἱ πλεῖστοι συνεσαίνοντο τῇ διαλέκτῳ διὰ τὸ μῆκος τῆς
7 προγεγενημένης στρατείας. διόπερ ἐπαινέσαντος αὐτὸν
ὁμοθυμαδὸν τοῦ πλήθους οὗτος μὲν εὐδοκιμῶν ἀνεχώρη- 94
8 σεν, πολλῶν δὲ προπορευομένων ἀφ᾽ ἑκάστου γένους ἅμα,
καὶ βουλομένων αὐτὴν παραιτεῖσθαι τὴν αἰκίαν διὰ τὰς
γεγενημένας ἐκ τοῦ Γέσκωνος εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίας, οὔτε
μὴν τῶν λεγομένων οὐθὲν ἦν συνετὸν ὡς ἂν ἅμα πολλῶν,
ἑκάστου δὲ κατὰ τὴν ἰδίαν διάλεκτον συμβουλεύοντος·
9 ἐπεὶ δὲ καὶ παρεγυμνώθη διότι τὴν τιμωρίαν παραιτοῦν-
ται καί τις ἐκ τῶν καθημένων εἶπεν βάλλε, πάντας ἅμα
10 κατέλευσαν τοὺς προπορευθέντας. καὶ τούτους μὲν ὥσπερ
11 ὑπὸ θηρίων διεφθαρμένους ἐξέφερον οἱ προσήκοντες· τοὺς
δὲ περὶ τὸν Γέσκωνα λαβόντες, ὄντας εἰς ἑπτακοσίους,
ἦγον ἐκ τοῦ χάρακος οἱ περὶ τὸν Σπένδιον, καὶ προαγα-
γόντες βραχὺ πρὸ τῆς στρατοπεδείας πρῶτον μὲν ἀπέκο-

---

1. *ἐφ᾽ οἷς Re* 6. *τούτους ἀκούειν* C², *τούτων ἀκούειν* Herwerdenus Mnemos. N. S. II (1874) p. 76 7. *ἂν* add. *Sch* 8. *εἰσαγγέλωσι* AR, *εἰσαγγέλλουσι* D 10. post *εἰπὼν* add. *παρῄνει καὶ* CDE 17. *προγεγραμμένης* DE *ἐπαινέσαντος* A² ex *ἐπαινέσαντες* 22. *μὴν*] *μὰ Δία* coni. *Be* 24. *ἐπεὶ δὲ Sch* pro *ἐπειδὴ* 25. *εἶπεν* AR, *εἶπεν ὅτι* C vulgo (*ὅτι* om. *Di* coll. 1, 69, 13) 29. *προσαγαγόντες* C

94, 14]
πτον τὰς χεῖρας, ποιούμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Γέσκωνος, 12
ὃν βραχεῖ χρόνῳ πρότερον ἐκ πάντων Καρχηδονίων προ-
κρίναντες ἀνέδειξαν μὲν εὐεργέτην αὐτῶν ἐπέτρεψαν δὲ
περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων· ἐπειδὴ δὲ τὰς χεῖρας ἀπέκο- 13
ψαν, ἠκρωτηρίαζον τοὺς ταλαιπώρους, κολοβώσαντες δὲ
καὶ συντρίψαντες τὰ σκέλη ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἴς τινα
τάφρον.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τοῦ δυστυχήματος αὐτοῖς ἀναγγελ- 81
θέντος ποιεῖν μὲν οὐδὲν εἶχον, ἐσχετλίαζον δὲ καὶ περι-
παθεῖς γινόμενοι τῇ συμφορᾷ πρὸς μὲν Ἀμίλκαν καὶ τὸν
ἕτερον τῶν στρατηγῶν Ἄννωνα πρεσβευτὰς ἐξέπεμπον,
δεόμενοι βοηθεῖν καὶ τιμωρεῖν τοῖς ἠτυχηκόσι, πρὸς δὲ 2
τοὺς ἠσεβηκότας κήρυκας ἐξαπέστελλον περὶ τῆς τῶν νε-
κρῶν ἀναιρέσεως. οἱ δ᾽ οὔτ᾽ ἔδοσαν, προεῖπόν τε τοῖς 3
παροῦσιν μήτε κήρυκα πέμπειν πρὸς σφᾶς μήτε πρεσβευ-
τήν, ὡς τῆς αὐτῆς κολάσεως ὑπομενούσης τοὺς παραγενο-
μένους ἧς νῦν Γέσκων τέτευχε. πρὸς δὲ τὸ λοιπὸν ἐδο- 4
γματοποίησαν καὶ παρῄνεσαν αὐτοῖς, ὃν μὲν ἂν λάβωσιν
95 *Καρχηδονίων, τιμωρησαμένους ἀποκτείνειν, ὃν δ᾽ ἂν τῶν*
συμμαχούντων αὐτοῖς, ἀποκόψαντας τὰς χεῖρας αὖθις εἰς
Καρχηδόν᾽ ἀποπέμπειν· ὃ δὴ καὶ διετέλεσαν ἐπιμελῶς
ποιοῦντες. διόπερ εἰς ταῦτα βλέπων οὐκ ἄν τις εἰπεῖν 5
ὀκνήσειεν ὡς οὐ μόνον τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καί
τινα τῶν ἐν αὐτοῖς γεννωμένων ἑλκῶν καὶ φυμάτων ἀπο-
θηριοῦσθαι συμβαίνει καὶ τελέως ἀβοήθητα γίνεσθαι,
πολὺ δὲ μάλιστα τὰς ψυχάς. ἐπί τε γὰρ τῶν ἑλκῶν, ἐὰν 6
μὲν θεραπείαν τοῖς τοιούτοις προσάγῃ τις, ὑπ᾽ αὐτῆς

---

2. *ὃν* om. AR, add. CE² post *πάντων* add. *τῶν* DE 3. *ἀνέδειξαν * μὲν* A 6. *τὰ σκέλη* del. *BW* praef. 126 *ἔτι* propter hiatum del. *Ben* (conferre licet *ἀνέθεσαν ζῶντα* 1, 86, 6; at *ἔτι ζῶν* redit 3, 6, 5)
10. *γενόμενοι Be* 14. *οὔτε* AR 15. *παροῦσι* Rˢ 18. *αυτοῖς* (sine spir.) A¹, *ἑαυτοῖς* A²R inc. M: *Ὅτι οἱ μισθοφόροι ἀπεχθῶς διακείμενοι πρὸς καρχηδονίους ἐδογματοποίησαν ὧν μὲν ἂν* cet. *ὃν* A²R, *ὃ* A¹, *ὧν* M *λάβωσι* MˢRˢ 20. *ἀποκόψαντα* AM 21. *καρχηδόνα* AMR, *καρχηδονίους* C 21. 22. *ὃ δὴ — ποιοῦντες* om. M 22. inc. F fol. 6ʳ: *οὐκ ἄν τις* cet., *ὅρα σύνεσιν* in marg. add. idem 24. *γεννόμενον* F 27. *θεραπεῖαν* (voluit *θεραπείαν*) *Rei* 69 pro *θεραπείας*

ἐνίοτε ταύτης ἐρεθιζόμενα θᾶττον ποιεῖται τὴν νομήν,
ἐὰν δὲ πάλιν ἀφῇ, κατὰ τὴν ἐξ αὑτῶν φύσιν φθείροντα
τὸ συνεχὲς οὐκ ἴσχει παῦλαν, ἕως ἂν ἀφανίσῃ τὸ ὑποκεί-
7 *μενον· ταῖς τε ψυχαῖς παραπλησίως τοιαῦται πολλάκις*
ἐπιφύονται μελανίαι καὶ σηπεδόνες ὥστε μηδὲν ἀσεβέστε-
8 *ρον ἀνθρώπου μηδ' ὠμότερον ἀποτελεῖσθαι τῶν ζῴων. οἷς*
ἐὰν μὲν συγγνώμην τινὰ προσάγῃς καὶ φιλανθρωπίαν,
ἐπιβουλὴν καὶ παραλογισμὸν ἡγούμενοι τὸ συμβαῖνον ἀπι-
στότεροι καὶ δυσμενέστεροι γίνονται πρὸς τοὺς φιλανθρω-
9 *ποῦντας· ἐὰν δ' ἀντιτιμωρῇ, διαμιλλώμενοι τοῖς θυμοῖς*
οὐκ ἔστι τι τῶν ἀπειρημένων ἢ δεινῶν ὁποῖον οὐκ ἀνα-
δέχονται, σὺν καλῷ τιθέμενοι τὴν τοιαύτην τόλμαν· τέλος
δ' ἀποθηριωθέντες ἐξέστησαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.
10 *τῆς δὲ διαθέσεως ἀρχηγὸν μὲν καὶ μεγίστην μερίδα νομι-*
στέον ἔθη μοχθηρὰ καὶ τροφὴν ἐκ παίδων κακήν, συνεργὰ
δὲ καὶ πλείω, μέγιστα δὲ τῶν συνεργῶν τὰς ἀεὶ τῶν
11 *προεστώτων ὕβρεις καὶ πλεονεξίας. ἃ δὴ τότε συνέβαινε*
καὶ περὶ μὲν τὸ σύστημα τῶν μισθοφόρων, ἔτι δὲ μᾶλλον
περὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν ὑπάρχειν.
82 *Ἀμίλκας δὲ δυσχρηστούμενος τῇ τῶν πολεμίων ἀπο-*
νοίᾳ τὸν μὲν Ἄννωνα πρὸς ἑαυτὸν ἐκάλει, πεπεισμένος 96
ἀθροισθέντων ὁμοῦ τῶν στρατοπέδων θᾶττον ἐπιθήσειν
2 *τέλος τοῖς ὅλοις· τῶν δὲ πολεμίων οὓς ποτε κρατήσειε,*
τοὺς μὲν ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρεν, τοὺς δὲ ζωγρίᾳ πρὸς
αὐτὸν εἰσαναχθέντας ὑπέβαλλε τοῖς θηρίοις, μίαν ὁρῶν
λύσιν ταύτην, εἰ δυνηθείη τοὺς ἐχθροὺς ἄρδην ἀφανίσαι.

---

1. *ἐρεθιζόμενα* AR, idem in F superscripsit manus rec., *ἐθεριζόμενα* F^1 2. *τὴν ἑαυτῶν* *Rei* 70 *χύσιν* *Hu* praeeunte Campio, qui *ἔκχυσιν* coniecit Philol. II 340 3. *ἀφανήσει* F 4. *ταῖς τε*] *τό τε* AF 6. *μηδὲ* R^s *ζώιων* AF, *ζώων* $M^s R^s$ 10. *ἐὰν*] *ἑ•ὰν* (eraso *ν*) F *δὲ* AMFR *διαμιλλόμενοι* F, *διαμιλλώμενος* CDE 11. *οὐκ ἔστη* F (saepissime in hoc codice litterae *η* et *ι* inter se commutatae sunt) *δεινὸν* F 15. *στροφὴν* $A^1 DE^1$, *τροφὴν* $A^r CE^2$ (et reliqui ex sil.) 16. *καὶ τὰ πλείω* CDE *δὲ* A^2 in ras. 17. *συνέβαινε*: des. F, in margine *καλῶς σύνοιδας* add. idem 17. 18. *ἃ δὴ καὶ τότε συνέβαινε περὶ* coni. *Hu* 18. *μὲν*] *πᾶν* *Be*, *μὲν* post *συνέβαινε* transponit *Di* 19. *ὑπάρχειν*: des. M 22. *ἀθροισθέντων* A 24. *διέφθειρε* R^s *ζωγρία* A, *ζωγρείᾳ* R^s 25. *ἐπαναχθέντας* *Di* coll. 8, 26, 3

96, 7]
δοκούντων δὲ τῶν Καρχηδονίων ἐπικυδεστέρας ἐλπίδας 3
ἔχειν ἤδη κατὰ τὸν πόλεμον, γίνεταί τις ὁλοσχερὴς καὶ
παράδοξος περὶ αὐτοὺς παλίρροια τῶν πραγμάτων. οἵ 4
τε γὰρ στρατηγοὶ συνελθόντες ἐπὶ ταὐτὸ διεστασίασαν
πρὸς σφᾶς ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε μὴ μόνον τοὺς κατὰ τῶν
ἐχθρῶν παραλείπειν καιρούς, ἀλλὰ καὶ κατὰ σφῶν αὐτῶν
πολλὰς ἀφορμὰς διδόναι τοῖς ὑπεναντίοις διὰ τὴν πρὸς
ἀλλήλους φιλονεικίαν· ἃ δὴ καὶ συνέντες οἱ Καρχηδόνιοι 5
τῷ μὲν ἑνὶ τῶν στρατηγῶν ἀπαλλάττεσθαι προσέταξαν,
τῷ δ' ἑτέρῳ μένειν, ὃν ἂν αἱ δυνάμεις προκρίνωσιν. ἅμα 6
δὲ τούτοις καὶ τὰς παρακομιζομένας ἀγορὰς ἐκ τῶν παρ'
αὐτοῖς καλουμένων Ἐμπορίων, ἐφ' αἷς εἶχον τὰς μεγίστας
ἐλπίδας περί τε τῆς τροφῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων,
διαφθαρῆναι συνέβη κατὰ θάλατταν ὁλοσχερῶς ὑπὸ χει-
μῶνος. τὰ δὲ κατὰ τὴν Σαρδόνα, καθάπερ ἐπάνω προεῖ- 7
πον, ἐτύγχανεν ἀπηλλοτριωμένα, μεγάλας αὐτοῖς αἰεί ποτε
χρείας παρεχομένης τῆς νήσου ταύτης κατὰ τὰς περιστάσεις.
τὸ δὲ μέγιστον, ἥ τῶν Ἱππακριτῶν καὶ τῶν Ἰτυκαίων 8
ἀπέστη πόλις, αἵτινες ἐτύγχανον μόναι τῶν κατὰ τὴν Λι-
βύην οὐ μόνον τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον ἀναδεδεγμέναι γεν-
ναίως, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' Ἀγαθοκλέα καιροὺς καὶ τὴν
Ῥωμαίων ἔφοδον εὐγενῶς ὑπομεμενηκυῖαι, καὶ συλλήβδην
οὐδέποτε βεβουλευμέναι Καρχηδονίοις οὐδὲν ὑπεναντίον.
τότε δέ, χωρὶς τῆς ἀλόγου πρὸς τοὺς Λίβυας ἀποστάσεως, 9
καὶ διὰ τῆς μεταθέσεως εὐθέως τούτοις μὲν τὴν μεγίστην
οἰκειότητα καὶ πίστιν ἐναπεδείξαντο, πρὸς δὲ τοὺς Καρ-
χηδονίους ἀπαραίτητον ὀργὴν ἐνεστήσαντο καὶ μῖσος· τοὺς 10
97 μὲν γὰρ παραβεβοηθηκότας αὐτοῖς παρ' ἐκείνων, ὄντας
εἰς πεντακοσίους, καὶ τὸν ἡγεμόνα τούτων ἀποκτείναντες
ἅπαντας ἔρριψαν κατὰ τοῦ τείχους, τὴν δὲ πόλιν ἐνεχεί-
ρισαν τοῖς Λίβυσι, τοῖς γε μὴν Καρχηδονίοις οὐδὲ θάψαι

---

3. παλλίρροια A, sed alterum λ expunctum 4. ἐπιτοαυτὸ A(R), corr. *Ben* (conf. *Hu* Philol. XIV 296 s. 313) 6. παραλειπεῖν A, παραλιπεῖν R vulgo, corr. Bentenus observ. crit. p. 16 12. ἐμποριῶν AB, corr. DE, Ἐμπορείων vulgo ex C ante *Di* 16. αἰεί AB, ἀεὶ R[s] 20. ἀναδεχόμεναι D 28. ἐκείνοις C 30. ἐνεχείρησαν AB[s]

11 συνεχώρησαν τοὺς ἠτυχηκότας αἰτουμένοις. τούτων δὲ
συμβαινόντων οἱ μὲν περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον ἐπαρ-
θέντες τοῖς συμβεβηκόσιν πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν αὐτὴν τὴν
12 Καρχηδόνα, Βάρκας δὲ παραλαβὼν Ἀννίβαν τὸν στρατηγόν
— τοῦτον γὰρ ἐξαπέστειλαν οἱ πολῖται πρὸς τὰς δυνάμεις,
ἐπεὶ τὸν Ἄννωνα τὸ στρατόπεδον ἔκρινε δεῖν ἀπαλλάτ-
τεσθαι κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων αὐτοῖς δοθεῖσαν
ἐπιτροπὴν περὶ τὰς γενομένας τῶν στρατηγῶν στάσεις πρὸς
13 ἀλλήλους· διόπερ Ἀμίλκας ἔχων τοῦτόν τε καὶ Ναραύαν
ἐπῄει τὴν χώραν, διακλείων τὰς χορηγίας τοῖς περὶ τὸν
Μάθω καὶ Σπένδιον, μεγίστην αὐτῷ παρεχομένου χρείαν
περί τε ταῦτα καὶ τἄλλα Ναραύα τοῦ Νομάδος.
14 Τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς ὑπαίθρους δυνάμεις ἐν τούτοις
88 ἦν, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι περικλειόμενοι πανταχόθεν ἠναγ-
2 κάζοντο καταφεύγειν ἐπὶ τὰς συμμαχίδας πόλεις. ὁ δ'
Ἱέρων ἀεὶ μέν ποτε κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον μεγά-
λην ἐποιεῖτο σπουδὴν εἰς πᾶν τὸ παρακαλούμενον ὑπ' αὐ-
3 τῶν, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐφιλοτιμεῖτο, πεπεισμένος συμ-
φέρειν ἑαυτῷ καὶ πρὸς τὴν ἐν Σικελίᾳ δυναστείαν καὶ πρὸς
τὴν Ῥωμαίων φιλίαν τὸ σῴζεσθαι Καρχηδονίους, ἵνα μὴ
παντάπασιν ἐξῇ τὸ προτεθὲν ἀκονιτὶ συντελεῖσθαι τοῖς
4 ἰσχύουσι, πάνυ φρονίμως καὶ νουνεχῶς λογιζόμενος· οὐδέ-
ποτε γὰρ χρὴ τὰ τοιαῦτα παρορᾶν, οὐδὲ τηλικαύτην οὐδενὶ
συγκατασκευάζειν δυναστείαν πρὸς ἣν οὐδὲ περὶ τῶν ὁμο-
5 λογουμένων ἐξέσται δικαίων ἀμφισβητεῖν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ 98

---

3. συμβεβηκόσι R[s] ἐπεχείρησαν C 5. πολίται A 6. ἐπὶ τὸν A 8. παρὰ coni. *Sch* 9. ναραναν (sine acc.) A 12. ναραύα τοῦ A[r]R, ναραυάτου A[1], ναραυάτου τοῦ C 15. ἐπὶ τὰς ἱέρων, omissis reliquis, A[1] continuo versu; sub τὰς A[r] add. συμμαχίδας πόλεις | ἐπιστὰς δὲ; eadem leguntur in R, nisi quod pro ἐπιστὰς δὲ C habet ἐπὶ τάσδε, pro quibus ὁ δ' coniectura, non propter auctoritatem codicis F, quae nulla est initio eclogae, scripsit *Hu* (ἐπὶ τὰς συμμαχίδων πόλεων ἐλπίδας. Ἱέρων δ' ἀεὶ cet. *BW*) 16. 17. inc. F fol. 6[r]: ὁ δὲ ἱέρ μεγάλην μὲν ἐποιεῖτο cet. 17. ὑπ' αὐτῶν] ὑπὸ τῶν καρχηδονίων F 20. σώζεσθαι FR 21. εξη (sine spir. et acc.) A, ἔξη F ἀκονητὶ AFR, corr. *Re* 22. ἰσχύουσιν F *Be* inc. M: Ὅτι ἱέρων ὁ συρακουσίων βασιλεὺς καρχηδονίοις κατὰ [τον πόλεμον τῶν μισθο]φόρων ἐβοήθει πάνυ φρονίμως cet. 25. ἀμφισβητεῖν: des. MF

98, 2]
Ῥωμαῖοι τηροῦντες τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια προθυ-
μίας οὐδὲν ἀπέλειπον. ἐν ἀρχαῖς μὲν γὰρ ἐγένετό τις 6
ἀμφισβήτησις ἐξ ἀμφοῖν διά τινας τοιαύτας αἰτίας. τῶν 7
Καρχηδονίων τοὺς πλέοντας ἐξ Ἰταλίας εἰς Λιβύην καὶ
χορηγοῦντας τοῖς πολεμίοις καταγόντων ὡς αὑτούς, καὶ
σχεδὸν ἀθροισθέντων τούτων εἰς τὴν φυλακὴν εἰς τοὺς
πεντακοσίους, ἠγανάκτησαν οἱ Ῥωμαῖοι. μετὰ δὲ ταῦτα 8
διαπρεσβευσάμενοι καὶ κομισάμενοι διὰ λόγου πάντας, ἐπὶ
τοσοῦτον εὐδόκησαν ὥστε παραχρῆμα τοῖς Καρχηδονίοις
ἀντιδωρήσασθαι τοὺς ὑπολειπομένους παρ᾽ αὐτοῖς αἰχμα-
λώτους ἐκ τοῦ περὶ Σικελίαν πολέμου. ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ 9
καιροῦ πρὸς ἕκαστα τῶν παρακαλουμένων ἑτοίμως καὶ
φιλανθρώπως ὑπήκουον. διὸ καὶ πρὸς μὲν τοὺς Καρχη- 10
δονίους ἐπέτρεψαν τοῖς ἐμπόροις ἐξαγαγεῖν αἰεὶ τὸ κατε-
πεῖγον, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους ἐκώλυσαν. μετὰ δὲ ταῦτα 11
τῶν μὲν ἐν τῇ Σαρδόνι μισθοφόρων, καθ᾽ ὃν καιρὸν ἀπὸ
τῶν Καρχηδονίων ἀπέστησαν, ἐπισπωμένων αὐτοὺς ἐπὶ
τὴν νῆσον οὐχ ὑπήκουσαν, τῶν δ᾽ Ἰτυκαίων ἐγχειριζόντων
σφᾶς οὐ προσεδέξαντο, τηροῦντες τὰ κατὰ τὰς συνθήκας
δίκαια.

Καρχηδόνιοι μὲν οὖν τῆς παρὰ τῶν προειρημένων φί- 12
λων τυγχάνοντες ἐπικουρίας ὑπέμενον τὴν πολιορκίαν, τοῖς 84
a. u. 516 δὲ περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον οὐχ ἧττον πολιορκεῖσθαι
συνέβαινεν ἢ πολιορκεῖν· εἰς τοιαύτην γὰρ αὐτοὺς οἱ περὶ 2
τὸν Ἀμίλκαν ἔνδειαν καθίστασαν τῶν ἐπιτηδείων ὥστ᾽
ἀναγκασθῆναι τέλος αὐτοὺς διαλῦσαι τὴν πολιορκίαν. μετὰ 3
δέ τινα χρόνον ἀθροίσαντες τῶν τε μισθοφόρων τοὺς ἀρί-
στους καὶ Λιβύων, τοὺς ἅπαντας εἰς πεντακισμυρίους,
μεθ᾽ ὧν ἦν καὶ Ζάρζας ὁ Λίβυς ἔχων τοὺς ὑφ᾽ αὑτὸν ταττ-
ομένους, ὥρμησαν αὖθις ἀντιπαράγειν ἐν τοῖς ὑπαίθροις
καὶ τηρεῖν τοὺς περὶ τὸν Ἀμίλκαν. τῶν μὲν οὖν πεδινῶν 4
99 τόπων ἀπείχοντο, καταπεπληγμένοι τὰ θηρία καὶ τοὺς περὶ

2. ἀπέλιπον BC¹D 14. ἀεὶ vulgo invitis AR 21. τῆς A¹ ex τ*ς 25. καθέστασαν DE 29. ζάρζας editio princ., ζάρζας vel ζάρξας E² marg., ζαίζας ABDE, ζάζας C; conf. 1, 85, 2 31. περὶ Rei 72 pro ἐπὶ

τὸν Ναραύαν ἱππεῖς, τοὺς δ' ὀρεινοὺς καὶ στενοὺς ἐπει-
5 ρῶντο προκαταλαμβάνειν. ἐν οἷς καιροῖς συνέβη ταῖς μὲν
ἐπιβολαῖς καὶ τόλμαις μηδὲν αὐτοὺς λείπεσθαι τῶν ὑπε-
6 ναντίων, διὰ δὲ τὴν ἀπειρίαν πολλάκις ἐλαττοῦσθαι. τότε
γὰρ ἦν, ὡς ἔοικε, συνιδεῖν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας πηλί-
κην ἔχει διαφορὰν ἐμπειρία μεθοδικὴ καὶ στρατηγικὴ
7 δύναμις ἀπειρίας καὶ τριβῆς ἀλόγου στρατιωτικῆς. πολ-
λοὺς μὲν γὰρ αὐτῶν ἐν ταῖς κατὰ μέρος χρείαις ἀποτεμ-
νόμενος καὶ συγκλείων ὥσπερ ἀγαθὸς πεττευτὴς ἀμαχεὶ
8 διέφθειρε, πολλοὺς δ' ἐν τοῖς ὁλοσχερέσι κινδύνοις τοὺς
μὲν εἰς ἐνέδρας ἀνυπονοήτους ἐπαγόμενος ἀνῄρει, τοῖς δ'
ἀνελπίστως καὶ παραδόξως ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν ποτὲ δὲ
νύκτωρ ἐπιφαινόμενος ἐξέπληττεν· ὧν ὅσους λάβοι ζωγρίᾳ,
9 πάντας παρέβαλλε τοῖς θηρίοις. τέλος δ' ἐπιστρατοπε-
δεύσας αὐτοῖς ἀνυπονοήτως ἐν τόποις ἀφυέσι μὲν πρὸς
τὴν ἐκείνων χρείαν εὐφυέσι δὲ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν,
εἰς τοῦτ' ἤγαγε περιστάσεως ὥστε μήτε διακινδυνεύειν
τολμῶντας μήτ' ἀποδρᾶναι δυναμένους διὰ τὸ τάφρῳ καὶ
χάρακι περιειλῆφθαι πανταχόθεν, τέλος ὑπὸ τῆς λιμοῦ
10 συναγομένους ἐσθίειν ἀλλήλων ἀναγκασθῆναι, τοῦ δαιμο-
νίου τὴν οἰκείαν ἀμοιβὴν αὐτοῖς ἐπιφέροντος τῇ πρὸς τοὺς
11 πέλας ἀσεβείᾳ καὶ παρανομίᾳ. πρὸς μὲν γὰρ τὸν κίνδυνον
οὐκ ἐτόλμων ἐξιέναι, προδήλου τῆς ἥττης καὶ τῆς τιμωρίας
τοῖς ἁλισκομένοις ὑπαρχούσης· περὶ δὲ διαλύσεως οὐδ'
ὑπενόουν ποιεῖσθαι μνήμην, συνειδότες σφίσι τὰ πεπραγ-
12 μένα. προσανέχοντες δ' ἀεὶ ταῖς ἐκ τοῦ Τύνητος βοηθείαις
διὰ τὰς τῶν ἡγουμένων ἐπαγγελίας πᾶν ὑπέμενον ποιεῖν

---

1. *ναραυαν* (sine acc.) A 4. inc. F fol. 6v: *τότε γὰρ ἦν*, adscripto ad marginem titulo *περὶ ἀμίλκου τοῦ βάρκα* 6. *στρατηγικὴ* AFB, *πρακτικὴ* CDE 7. *ἀλόγου* ante *καὶ τριβῆς* transponit Goetzelerus de Polybi eloc. p. 33, idem suo loco servat et *καὶ* ante *στρατιωτικῆς* add. *Be* 9. *ἀμαχεὶ Rei* 75 pro *ἅμα καὶ* (*Ἀμίλκας* coni. Kaelkerus de eloc. Polyb. p. 268: sed vide Schenkelium *Jahresbericht* etc. XII (1884), vol. 38, p. 236) 10. *δ' ὡς ἐν* DE 12. *καθ'* CDE 13. *ἐξέπλητ|ττεν* (sic) A *ζωγρία* AF, *ζωγρείᾳ* Rs 14. *παρέβαλλε* B, *παρέβαλε* AFR 19. *τῆς* AFD1E1, *τοῦ* CD2E2 22. *παρανομίᾳ*: des. F 24. *οὔσης* C 26. *ταῖς* om. CDE

99, 29]

κατὰ σφῶν αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ κατεχρήσαντο μὲν ἀσεβῶς τοὺς 85
αἰχμαλώτους, τροφῇ ταύτῃ χρώμενοι, κατεχρήσαντο δὲ τὰ
δουλικὰ τῶν σωμάτων, ἐβοήθει δ' ἐκ τοῦ Τύνητος οὐδείς,
τότε προδήλου τῆς αἰκίας διὰ τὴν περικάκησιν ἐκ τῶν πολ- 2
λῶν τοῖς ἡγεμόσιν ὑπαρχούσης ἔκριναν οἱ περὶ τὸν Αὐτά-
ριτον καὶ Ζάρζαν καὶ Σπένδιον ἐγχειρίζειν ἑαυτοὺς τοῖς
πολεμίοις καὶ διαλαλεῖν περὶ διαλύσεως Ἀμίλκᾳ. πέμψαν- 3
τες οὖν κήρυκα καὶ λαβόντες συγχώρημα περὶ πρεσβείας
ἧκον, ὄντες δέκα, πρὸς τοὺς Καρχηδονίους· πρὸς οὓς Ἀμίλ- 4
κας ὁμολογίας ἐποιήσατο τοιαύτας, ἐξεῖναι Καρχηδονίοις
ἐκλέξασθαι τῶν πολεμίων, οὓς ἂν αὐτοὶ βούλωνται, δέκα,
τοὺς δὲ λοιποὺς ἀφιέναι μετὰ χιτῶνος. γενομένων δὲ 5
τούτων εὐθέως Ἀμίλκας ἔφη τοὺς παρόντας ἐκλέγεσθαι
κατὰ τὰς ὁμολογίας. τῶν μὲν οὖν περὶ τὸν Αὐτάριτον
καὶ Σπένδιον καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιφανεστάτων ἡγεμό-
νων τοῦτον τὸν τρόπον ἐκυρίευσαν οἱ Καρχηδόνιοι· τῶν 6
δὲ Λιβύων, ἐπεὶ τὴν σύλληψιν ᾔσθοντο τῶν ἡγεμόνων,
νομισάντων αὐτοὺς παρεσπονδῆσθαι διὰ τὸ τὰς συνθήκας
ἀγνοεῖν, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ὁρμησάντων ἐπὶ τὰ
ὅπλα, περιστήσας αὐτοῖς Ἀμίλκας τά τε θηρία καὶ τὴν 7
λοιπὴν δύναμιν ἅπαντας διέφθειρε, πλείους ὄντας τῶν
τετρακισμυρίων, περὶ τὸν τόπον τὸν Πρίονα καλούμενον,
ὃν συμβαίνει διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ σχήματος πρὸς τὸ
νῦν εἰρημένον ὄργανον ταύτης τετευχέναι τῆς προσηγορίας.

Πράξας δὲ τὰ προδεδηλωμένα τοῖς μὲν Καρχηδονίοις 86
αὖθις ἐλπίδα παρέστησε μεγάλην πρὸς τὸ βέλτιον, καίπερ
ἀπεγνωκόσιν ἤδη τὴν σωτηρίαν, αὐτὸς δὲ μετὰ Ναραύα
καὶ μετ' Ἀννίβου τὴν χώραν ἐπῄει καὶ τὰς πόλεις. προσ- 2
χωρούντων δὲ καὶ μετατιθεμένων πρὸς αὐτοὺς τῶν Λιβύων

2. τούτοις C 4. αἰτίας A[1], corr. A[2] 5. αὐ|τόριτον A 6. ζά*ρζαν A[2] (e ζαίρζαν, ut videtur), ζάρξαν DE 9. ἧκον ὄντες δέκα *Rei* 76 pro ἥκοντες δὲ καὶ 11. ἐκδέξασθαι AR, corr. CE[2] βούλονται A 13. ἐκλέξεσθαι *Na* 344 17. ἐπὶ A, ἐπειδὴ D 18. αὐτοὺς] vide praef. παρασπονδεῖσθαι D 25. πρᾶξαι A[1], corr. A[2] (vel A[r]) 26. αὖθις *Re* pro ἀρθεὶς 27. ἀπεγνωκότας C να|ραύα** καί, erasis κα, A 28. προχωρούντων ACDE, corr. *Re*

διὰ τὸ γεγονὸς εὐτύχημα, ποιησάμενοι τὰς πλείστας πόλεις
ὑφ᾽ ἑαυτοὺς ἧκον ἐπὶ τὸν Τύνητα καὶ πολιορκεῖν ἐνεχείρη-
3 *σαν τοὺς περὶ τὸν Μάθω. κατὰ μὲν οὖν τὴν ἀπὸ Καρχη-*
δόνος πλευρὰν προσεστρατοπέδευσεν Ἀννίβας, κατὰ δὲ
4 *τὴν ἀπέναντι ταύτης Ἀμίλκας. μετὰ δὲ ταῦτα προσαγα-* 101
γόντες πρὸς τὰ τείχη τοὺς περὶ τὸν Σπένδιον αἰχμαλώ-
5 *τους ἐσταύρωσαν ἐπιφανῶς. οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω κα-*
τανοήσαντες τὸν Ἀννίβαν ῥᾳθύμως καὶ κατατεθαρρηκότως
ἀναστρεφόμενον, ἐπιθέμενοι τῷ χάρακι πολλοὺς μὲν τῶν
Καρχηδονίων ἀπέκτειναν, πάντας δ᾽ ἐξέβαλον ἐκ τῆς στρα-
τοπεδείας, ἐκυρίευσαν δὲ καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἁπάσης, ἔλα-
6 *βον δὲ καὶ τὸν στρατηγὸν Ἀννίβαν ζωγρίᾳ. τοῦτον μὲν*
οὖν παραχρῆμα πρὸς τὸν τοῦ Σπενδίου σταυρὸν ἀγαγόν-
τες καὶ τιμωρησάμενοι πικρῶς ἐκεῖνον μὲν καθεῖλον, τοῦ-
τον δ᾽ ἀνέθεσαν ζῶντα, καὶ περικατέσφαξαν τριάκοντα
τῶν Καρχηδονίων τοὺς ἐπιφανεστάτους περὶ τὸ τοῦ Σπεν-
7 *δίου σῶμα, τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἐκ παραθέσεως*
ἀμφοτέροις ἐναλλὰξ διδούσης ἀφορμὰς εἰς ὑπερβολὴν τῆς
8 *κατ᾽ ἀλλήλων τιμωρίας. ὁ δὲ Βάρκας ὀψὲ μὲν συνῆκε*
τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐκ τῆς πόλεως διὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν
στρατοπέδων, οὐδὲ μὴν συνεὶς οὐδ᾽ οὕτως κατετάχει πρὸς
9 *τὴν βοήθειαν διὰ τὰς μεταξὺ δυσχωρίας. διόπερ ἀναζεύ-*
ξας ἀπὸ τοῦ Τύνητος καὶ παρελθὼν ἐπὶ τὸν Μακάραν
ποταμὸν κατεστρατοπέδευσε πρὸς τῷ στόματι τοῦ ποτα-
μοῦ καὶ τῇ θαλάττῃ.

87 *Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι παραδόξου τῆς περιπετείας αὐτοῖς*
φανείσης δυσθύμως καὶ δυσελπίστως εἶχον πάλιν· ἄρτι
γὰρ ἀναθαρροῦντες ταῖς ψυχαῖς παρὰ πόδας ἔπιπτον αὖ-
2 *θις ταῖς ἐλπίσιν. οὐ μὴν ἀφίσταντο τοῦ ποιεῖν τὰ πρὸς*
3 *τὴν σωτηρίαν. διὸ καὶ τριάκοντα μὲν τῆς γερουσίας προ-*

---

1. *ποιησάμενοι* A[2] ex *ποιησάμενος*, ut videtur 2. *αὐτοὺς* B *τὴν* CE 4. *προεστρατοπέδευσεν* AR, corr. *Sch* 8. *ῥαθύμως* AR 12. *ζωγρία* A, *ζωγρείᾳ* R[s] 17. inc. M: *Πάλιν ἡττήθη νικήσας ἀννίβας ὑπὸ τῶν μισθοφόρων τῆς τύχης* cet. 18. *ἀφορμῆς* A[1] (corr. A[r]), *ἀφορμὴν* M 19. *τιμωρίας*: des. M 20. *ἀπόστασιν*] *ἀπόθεσιν* B 21. *κατέχει* E, *κατέχειν* D, *κατέθει* C 23. *μάκαραν* ADE, *μάκαρα* B[s] C 26. *αὐτοῖς*] *οὕτω* C 28. *γὰρ*] *δὲ* CDE

101, 27]

*χειρισάμενοι, καὶ μετὰ τούτων τὸν πρότερον μὲν ἀπελ-
θόντα στρατηγὸν Ἄννωνα, σὺν δὲ τούτοις τοὺς ὑπολοί-
πους τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις καθοπλίσαντες, οἷον ἐσχάτην
τρέχοντες ταύτην, ἐξαπέστελλον πρὸς τὸν Βάρκαν, ἐντει-* 4
102 *λάμενοι πολλὰ τοῖς τῆς γερουσίας κατὰ πάντα τρόπον
διαλῦσαι τοὺς στρατηγοὺς ἐκ τῆς προγεγενημένης διαφορᾶς
καὶ συμφρονεῖν σφᾶς ἀναγκάσαι βλέψαντας εἰς τὰ παρόντα
τῶν πραγμάτων. ὧν πολλοὺς καὶ ποικίλους διαθεμένων* 5
*λόγους, ἐπειδὴ συνήγαγον ὁμόσε τοὺς στρατηγούς, ἠναγ-
κάσθησαν συγχωρεῖν καὶ πείθεσθαι τοῖς λεγομένοις οἱ
περὶ τὸν Ἄννωνα καὶ τὸν Βάρκαν, καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη* 6
*συμφρονήσαντες μιᾷ γνώμῃ πάντα κατὰ νοῦν ἔπραττον
τοῖς Καρχηδονίοις, ὥστε τοὺς περὶ τὸν Μάθω δυσχρη-* 7
*στουμένους ἐν τοῖς κατὰ μέρος κινδύνοις (πολλοὺς γὰρ
ἐποιήσαντο περί τε τὴν Λέπτιν προσαγορευομένην καί
τινας τῶν ἄλλων πόλεων) τέλος ἐπὶ τὸ διὰ μάχης κρίνειν
ὁρμῆσαι τὰ πράγματα, προθύμως ἐχόντων πρὸς τοῦτο
τὸ μέρος καὶ τῶν Καρχηδονίων. διόπερ ἀμφότεροι τοῦτο* 8
*προθέμενοι παρεκάλουν μὲν πάντας τοὺς συμμάχους πρὸς
τὸν κίνδυνον, συνῆγον δὲ τὰς φρουρὰς ἐκ τῶν πόλεων
ὡς ἂν μέλλοντες ἐκκυβεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων. ἐπειδὴ δ'* 9
*ἑκατέροις ἦν τὰ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ἕτοιμα, παραταξά-
μενοι συνέβαλλον ἀλλήλοις ἐξ ὁμολόγου. γενομένου δὲ* 10
*τοῦ νικήματος κατὰ τοὺς Καρχηδονίους οἱ μὲν πλεῖστοι
τῶν Λιβύων ἐν αὐτῷ τῷ κινδύνῳ διεφθάρησαν, οἱ δὲ
πρός τινα πόλιν συμφυγόντες μετ' οὐ πολὺ παρέδοσαν
ἑαυτούς, ὁ δὲ Μάθως ὑποχείριος ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς
ζωγρίᾳ.*

Τὰ μὲν οὖν ἄλλα μέρη τῆς Λιβύης μετὰ τὴν μάχην 88

---

2. post *ἀπελθόντα* unus archetypi versus excidisse videtur (conf. *Hu* Fleckeiseni annal. 1867 p. 293 s., quaest. II 7 ss.); *τότε δὲ πάλιν παρακληθέντα* add. *Rei* 78 9. *συνήγαγεν* A 10. *οἱ* add. *Re* 11. *ἄννωνα* A^2 ex *ἄνν***να* 15. *λεπτιν* (sine acc.) A^2, *λεπτὴν* A^1DE, *λέπτην* B^sC 21. *ἐκκυβεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων*] conf. 2, 63, 2 cum adnot. 23. *συνέβαλλον* ADE *Sch*, *συνέβαλον* B^sC vulgo (conf. praef. ad. 1, 19, 8) 28. *ζωγρία* A^1, *ζωγρεία* A^2(R) 29. inc. M: *Ὅτι πᾶσαι αἱ πόλεις τῆς λιβύης* cet.

2 *εὐθέως ὑπήκουσε τοῖς Καρχηδονίοις· ἡ δὲ τῶν Ἱππακρι-*
τῶν καὶ τῶν Ἰτυκαίων πόλις ἔμενον, οὐδεμίαν ἀφορμὴν
ἔχουσαι πρὸς διάλυσιν διὰ τὸ μὴ καταλείπεσθαι σφίσι
τόπον ἐλέους μηδὲ συγγνώμης κατὰ τὰς πρώτας ἐπι-
3 *βολάς. οὕτως καὶ κατὰ ταύτας τὰς ἁμαρτίας μεγάλην*
ἔχει διαφορὰν ἡ μετριότης καὶ τὸ μηδὲν ἀνήκεστον ἐπι-
4 *τηδεύειν ἑκουσίως. οὐ μὴν ἀλλὰ παραστρατοπεδεύσαν-*
τες ᾗ μὲν Ἄννων ᾗ δὲ Βάρκας ταχέως ἠνάγκασαν αὐτοὺς 103
ὁμολογίας ποιήσασθαι καὶ διαλύσεις εὐδοκουμένας Καρ-
χηδονίοις.
5 *Ὁ μὲν οὖν Λιβυκὸς πόλεμος εἰς τοιαύτην ἀγαγὼν*
περίστασιν Καρχηδονίους τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος, ὥστε
μὴ μόνον κυριεῦσαι πάλιν τῆς Λιβύης τοὺς Καρχηδο-
νίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως τιμωρή-
6 *σασθαι καταξίως· τὸ γὰρ πέρας, ἀγαγόντες οἱ νέοι τὸν*
θρίαμβον διὰ τῆς πόλεως πᾶσαν αἰκίαν ἐπεδείξαντο τοῖς
7 *περὶ τὸν Μάθω. τρία μὲν οὖν ἔτη καὶ τέτταράς που*
μῆνας ἐπολέμησαν οἱ μισθοφόροι πρὸς τοὺς Καρχηδο-
νίους πόλεμον, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν ἀκοῇ μαθόντες, πολύ τι
8 *τοὺς ἄλλους ὠμότητι καὶ παρανομίᾳ διενηνοχότα· Ῥω-*
μαῖοι δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Σαρ-
δόνος αὐτομολησάντων μισθοφόρων πρὸς σφᾶς ἐκκληθέν-
9 *τες ἐπεβάλοντο πλεῖν ἐπὶ τὴν προειρημένην νῆσον. τῶν*
δὲ Καρχηδονίων ἀγανακτούντων ὡς αὐτοῖς καθηκούσης
μᾶλλον τῆς τῶν Σαρδῴων δυναστείας, καὶ παρασκευαζο-
μένων μεταπορεύεσθαι τοὺς ἀποστήσαντας αὐτῶν τὴν
10 *νῆσον, λαβόμενοι τῆς ἀφορμῆς ταύτης οἱ Ῥωμαῖοι πόλε-*
μον ἐψηφίσαντο πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, φάσκοντες αὐ-
τοὺς οὐκ ἐπὶ Σαρδονίους ἀλλ' ἐπὶ σφᾶς ποιεῖσθαι τὴν

---

2. *τῶν* om. M *ἔμενεν* ADE *οὐ|δε̣μίαν* A² ex *οὐ|δ*μίαν* 3. *ἔχουσα* D *καταλιπέσθαι* coni. *Be* 4. *ἐλέου Di* (at vide thesaur. Steph. h. v.) 5. inc. F in marg. folii 6ᵛ: *οὕτως καὶ κατὰ* 7. *ἑκουσίως*: des. FM 8. *ἡ — ἡ* A, *τῇ — τῇ* C 19. *ὧν Ca* pro *ὃν* 20. *τοὺς ἄλλους* seclusit *Be*, *τῶν ἄλλων Re*, *παρὰ τοὺς ἄλλους* coni. *Hu* quaest. I 12; sed defenditur simplex accusativus locis simillimis Diodori 2, 5, 1; 11, 67, 2; 21, 17, 3 *ἐνηνοχότα* AR, corr. *Ca* (an *Re?*) 23. *ἐπεβάλλοντο* A (conf. praef. ad 3, 54, 8) 29. *ἀλλὰ* AR

103, 23]

παρασκευήν. οἱ δὲ παραδόξως διαπεφευγότες τὸν προ- 11
ειρημένον πόλεμον, κατὰ πάντα τρόπον ἀφυῶς διακεί-
μενοι κατὰ τὸ παρὸν πρὸς τὸ πάλιν ἀναλαμβάνειν τὴν
πρὸς Ῥωμαίους ἀπέχθειαν, εἴξαντες τοῖς καιροῖς οὐ μό- 12
νον ἀπέστησαν τῆς Σαρδόνος, ἀλλὰ καὶ χίλια τάλαντα καὶ
διακόσια προσέθηκαν τοῖς Ῥωμαίοις ἐφ᾽ ᾧ μὴ κατὰ τὸ
παρὸν ἀναδέξασθαι τὸν πόλεμον.

Ταῦτα μὲν οὕτως ἐπράχθη.

---

2. *κατὰ*] *καὶ* coni. *Hu* 8. in fine libri *πολυβίου* | *ἱστοριῶν α'* add. A

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ Β.

Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης βύβλῳ διεσαφήσαμεν πότε Ῥωμαῖοι συστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν τοῖς ἐκτὸς ἐγχειρεῖν ἤρξαντο πράγμασιν, ἐπὶ δὲ τούτοις πῶς εἰς Σικελίαν διέβησαν καὶ δι' ἃς αἰτίας τὸν περὶ τῆς προειρημένης
2 *νήσου συνεστήσαντο πόλεμον πρὸς Καρχηδονίους, μετὰ δὲ ταῦτα πότε πρῶτον συνίστασθαι ναυτικὰς ἤρξαντο δυνάμεις, καὶ τὰ συμβάντα κατὰ τὸν πόλεμον ἑκατέροις ἕως τοῦ τέλους, ἐν ᾧ Καρχηδόνιοι μὲν ἐξεχώρησαν πάσης Σικελίας, Ῥωμαῖοι δ' ἐπεκράτησαν τῆς ὅλης νήσου πλὴν τῶν*
3 *ὑφ' Ἱέρωνα ταττομένων μερῶν. ἑξῆς δὲ τούτοις ἐπεβαλόμεθα λέγειν πῶς στασιάσαντες οἱ μισθοφόροι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους τὸν προσαγορευθέντα Λιβυκὸν πόλεμον ἐξέκαυσαν, καὶ τὰ συμβάντα κατὰ τοῦτον ἀσεβήματα μέχρι τίνος προύβη, καὶ τίνα διέξοδον ἔλαβεν τὰ παράλογα τῶν ἔργων ἕως τοῦ τέλους καὶ τῆς Καρχηδονίων ἐπικρατείας.*
4 *νυνὶ δὲ τὰ συνεχῆ τούτοις πειρασόμεθα δηλοῦν, κεφαλαιωδῶς ἑκάστων ἐπιψαύοντες κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν.*
5 *Καρχηδόνιοι γὰρ ὡς θᾶττον κατεστήσαντο τὰ κατὰ τὴν Λιβύην, εὐθέως Ἀμίλκαν ἐξαπέστελλον, δυνάμεις συ-*
6 *στήσαντες, εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν τόπους. ὁ δ' ανα-*

---

1. 2. ΠΟΛΥΒΙΟΥ | ΛΟΓΟΣ Β A(B), *πολυβίου ἱστοριῶν β'* C, *πολυβίου ἱστοριῶν λόγος β'* DE (ut videtur) 3. inc. M: *Ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ βύβλῳ, φησὶν ὁ πολύβιος, διεσαφήσαμεν* cet. *βύβλωι* AM, *βίβλῳ* R[s] 7. *Καρχηδονίους*: des. M extremo folio (proxima duo folia deperdita sunt) 10. *τοῦ* om. CDE 12. *ἱερῶν* A[1], *ἱέρωνι* A[2]R, corr. *Hu* *ἐπεβαλόμεθα* *Ca* pro *ἐπεβαλλόμεθα* (conf. praef. ad 3, 54, 8) 16. *ἔλαβε* R[s]

105, 1]
105 λαβὼν τὰ στρατόπεδα καὶ τὸν υἱὸν Ἀννίβαν, ὄντα τότε
κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐτῶν ἐννέα, καὶ διαβὰς κατὰ τὰς Ἡρα-
κλέους στήλας ἀνεκτᾶτο τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα
τοῖς Καρχηδονίοις. διατρίψας δ' ἐν τοῖς τόποις τούτοις 7
a. u. 517 ἔτη σχεδὸν ἐννέα, καὶ πολλοὺς μὲν πολέμῳ πολλοὺς δὲ
—25 πειθοῖ ποιήσας Ἰβήρων ὑπηκόους Καρχηδόνι, κατέστρεψε
τὸν βίον ἀξίως τῶν προγεγενημένων πράξεων· πρὸς γὰρ 8
τοὺς ἀνδρωδεστάτους καὶ μεγίστην δύναμιν ἔχοντας παρα-
ταττόμενος, καὶ χρώμενος τολμηρῶς καὶ παραβόλως ἑαυτῷ
κατὰ τὸν τοῦ κινδύνου καιρόν, ἐρρωμένως τὸν βίον μετήλ-
λαξεν. τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι παρέδοσαν Ἀσ- 9
δρούβᾳ τῷ 'κείνου κηδεστῇ καὶ τριηράρχῳ.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ῥωμαῖοι τὴν πρώτην 2
διάβασιν εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης
ἐπεβάλοντο ποιεῖσθαι μετὰ δυνάμεως· ἅπερ οὐ παρέργως 2
ἀλλὰ μετ' ἐπιστάσεως θεωρητέον τοῖς βουλομένοις ἀλη-
θινῶς τήν τε πρόθεσιν τὴν ἡμετέραν συνθεάσασθαι καὶ
a. u. 523 τὴν αὔξησιν καὶ κατασκευὴν τῆς Ῥωμαίων δυναστείας. ἔγ- 3
νωσαν δὲ διαβαίνειν διά τινας τοιαύτας αἰτίας. Ἄγρων 4
ὁ τῶν Ἰλλυριῶν βασιλεὺς ἦν μὲν υἱὸς Πλευράτου, δύναμιν
δὲ πεζὴν καὶ ναυτικὴν μεγίστην ἔσχε τῶν πρὸ αὐτοῦ βε-
βασιλευκότων ἐν Ἰλλυριοῖς. οὗτος ὑπὸ Δημητρίου τοῦ 5
Φιλίππου πατρὸς πεισθεὶς χρήμασιν ὑπέσχετο βοηθήσειν
Μεδιωνίοις ὑπ' Αἰτωλῶν πολιορκουμένοις. Αἰτωλοὶ γὰρ 6
οὐδαμῶς δυνάμενοι πεῖσαι Μεδιωνίους μετέχειν σφίσι
τῆς αὐτῆς πολιτείας ἐπεβάλοντο κατὰ κράτος ἑλεῖν αὐτούς.
στρατεύσαντες οὖν πανδημεὶ καὶ περιστρατοπεδεύσαντες 7
αὐτῶν τὴν πόλιν κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπολιόρκουν, πᾶσαν
βίαν προσφέροντες καὶ μηχανήν. συνάψαντος δὲ τοῦ χρό- 8

2. ἡρακλείους CDE (conf. praef.) 12. 'κείνου A, ἐκείνου R^s 15. ἐπεβάλοντο B^s *Re*, ἐπεβάλλοντο AR (conf. praef. ad 3, 54, 8) 16. μετὰ A ἐπιστασίας C 19. δὲ om. A^1, add. A^2 in marg. 21. πεζῆν A, πεζικὴν C εἶχε *Hu* Fleckeiseni annal. 1858 p. 819 22. ἰλλυρίοις A (sed idem paulo ante recte ἰλλυριῶν et infra ἰλλυριοὶ cet.) 24. μειδιωνίοις ABDE, μυδιωνίοις C (idem sic infra) 25. μειδιωνίους AR 26. αὑτῶν C ἔχειν AR, corr. C 29. συνάψαντες A^1, corr. A^2

νου τῶν ἀρχαιρεσίων καὶ δέον στρατηγὸν ἕτερον αἱρεῖσθαι, καὶ τῶν πολιορκουμένων ἤδη κακῶς διακειμένων καὶ δοκούντων ἀν' ἑκάστην ἡμέραν ἐνδώσειν ἑαυτούς, ὁ προ- 106
υπάρχων στρατηγὸς προσφέρει λόγον τοῖς Αἰτωλοῖς, φά-
9 *σκων, ἐπειδὴ τὰς κακοπαθείας καὶ τοὺς κινδύνους αὐτὸς ἀναδέδεκται τοὺς κατὰ τὴν πολιορκίαν, δίκαιον εἶναι καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν λαφύρων, ἐπὰν κρατήσωσι, καὶ τὴν*
10 *ἐπιγραφὴν τῶν ὅπλων ἑαυτῷ συγχωρεῖσθαι. τινῶν δέ, καὶ μάλιστα τῶν προϊόντων πρὸς τὴν ἀρχήν, ἀμφισβητούντων πρὸς τὰ λεγόμενα καὶ παρακαλούντων τὰ πλήθη μὴ προδιαλαμβάνειν ἀλλ' ἐν ἀκεραίῳ ἐᾶν, ᾧ ποτ' ἂν ἡ*
11 *τύχη βουληθῇ περιθεῖναι τοῦτον τὸν στέφανον, ἔδοξε τοῖς Αἰτωλοῖς, ὃς ἂν ἐπικατασταθεὶς στρατηγὸς κρατήσῃ τῆς πόλεως, κοινὴν ποιεῖν τῷ προϋπάρχοντι καὶ τὴν οἰκονο-*
3 *μίαν τῶν λαφύρων καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ὅπλων. δεδογμένων δὲ τούτων, καὶ δέον τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ γενέσθαι τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν παράληψιν τῆς ἀρχῆς καθάπερ ἔθος ἐστὶν Αἰτωλοῖς, προσπλέουσιν τῆς νυκτὸς ἑκατὸν λέμβοι πρὸς τὴν Μεδιωνίαν κατὰ τοὺς ἔγγιστα τόπους*
2 *τῆς πόλεως, ἐφ' ὧν ἦσαν Ἰλλυριοὶ πεντακισχίλιοι. καθορμισθέντες δὲ καὶ τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης ἐνεργὸν καὶ λαθραίαν ποιησάμενοι τὴν ἀπόβασιν, καὶ χρησάμενοι τῇ παρ' αὐτοῖς εἰθισμένῃ τάξει, προῆγον κατὰ σπείρας ἐπὶ*
3 *τὴν τῶν Αἰτωλῶν στρατοπεδείαν. οἱ δ' Αἰτωλοὶ συνέντες τὸ γινόμενον ἐπὶ μὲν τῷ παραδόξῳ καὶ τῇ τόλμῃ τῶν Ἰλλυριῶν ἦσαν ἐκπλαγεῖς, πεφρονηματισμένοι δ' ἐκ πολλοῦ χρόνου καὶ καταπιστεύσαντες ταῖς ἰδίαις δυνάμεσιν*
4 *κατὰ ποσὸν εὐθαρσῶς εἶχον. τὸ μὲν οὖν πολὺ μέρος τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἱππέων αὐτοῦ πρὸ τῆς στρατοπεδείας*

---

1. *ἀρχαιρεσιῶν* B[s]C *αἱρεῖσθαι* A 3. *ἀνὰ* AR 9. *προσιόντων Sca* (ut 2, 4, 2 *προσπορευομένων Gro*), probat Campius progr. Ruppin. 1849 p. 4 coll. 10, 4, 1 et 2 *ἀρχὴν* idem pro *αὐτὴν* 11. *ἀλλ' ἀκέραιον ἐᾶν Ben*, *ἀλλ' ἐᾶν ἀκέραιον Hu* (scilicet *ἐᾶν* pro vitioso *ἐν* in margine adscriptum postea alienum in locum migrasse videtur) *ἀκερέω* A *ὁπότ' ἂν* A(R), corr. *Re* 13. *στρατηγὸς* om. CDE 18. *προσπλέουσι* R[s] 19. *μειδιωνίαν* AR 25. *γινομενον* (sine acc.) A[1], *γενομενον* A[2](R) 27. *δυνάμεσι* R[s] 28. *τὸ* add. *Ur* 152[a]

106, 28]

ἐν τοῖς ἐπιπέδοις παρενέβαλλον, μέρει δέ τινι τῆς ἵππου
καὶ τοῖς εὐζώνοις τοὺς ὑπερδεξίους καὶ πρὸ τοῦ χάρακος
εὐφυῶς κειμένους τόπους προκατελάμβανον. οἱ δ' Ἰλλυ- 5
ριοὶ τοὺς μὲν ἐλαφροὺς ἐξ ἐφόδου προσπεσόντες τῷ τε
107 πλήθει καὶ τῷ βάρει τῆς συντάξεως ἐξέωσαν, τοὺς δὲ μετὰ
τούτων ἱππεῖς συγκινδυνεύοντας ἠνάγκασαν ἀποχωρῆσαι
πρὸς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων. λοιπὸν ἐξ ὑπερδεξίου ποιού- 6
μενοι τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τεταγμένους τα-
χέως ἐτρέψαντο, συνεπιθεμένων τοῖς Αἰτωλοῖς ἅμα καὶ
τῶν Μεδιωνίων ἐκ τῆς πόλεως. καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν 7
ἀπέκτειναν, ἔτι δὲ πλείους αἰχμαλώτους ἔλαβον, τῶν δ'
ὅπλων καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἐγένοντο πάσης ἐγκρατεῖς. οἱ 8
μὲν οὖν Ἰλλυριοὶ πράξαντες τὸ συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ βασι-
λέως, καὶ διακομίσαντες τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὴν ἄλλην
ὠφέλειαν ἐπὶ τοὺς λέμβους, εὐθέως ἀνήγοντο ποιούμενοι
τὸν πλοῦν εἰς τὴν οἰκείαν· οἱ δὲ Μεδιώνιοι τετευχότες 4
ἀνελπίστου σωτηρίας, ἀθροισθέντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐβου-
λεύοντο περί τε τῶν ἄλλων καὶ περὶ τῆς τῶν ὅπλων ἐπι-
γραφῆς. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς κοινὴν ποιήσειν τὴν ἐπιγραφὴν 2
ἀπό τε τοῦ τὴν ἀρχὴν τῶν Αἰτωλῶν ἔχοντος καὶ τῶν εἰς
τὸ μέλλον προπορευομένων κατὰ τὸ τῶν Αἰτωλῶν δόγμα,
τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐπὶ 3
τῶν ἐκείνοις συμβαινόντων ἐνδεικνυμένης τὴν αὑτῆς δύ-
ναμιν· ἃ γὰρ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοὶ προσεδόκων ὅσον 4
ἤδη πείσεσθαι, ταῦτα πράττειν αὐτοῖς ἐκείνοις παρέδωκεν
ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ κατὰ τῶν πολεμίων. Αἰτωλοὶ δὲ 5
τῇ παραδόξῳ χρησάμενοι συμφορᾷ πάντας ἐδίδαξαν μηδέ-
ποτε βουλεύεσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος ὡς ἤδη γεγονότος,
μηδὲ προκατελπίζειν βεβαιουμένους ὑπὲρ ὧν ἀκμὴν ἐνδε-
χόμενόν ἐστιν ἄλλως γενέσθαι, νέμειν δὲ μερίδα τῷ πα-
ραδόξῳ, πανταχῇ μὲν ἀνθρώπους ὄντας, μάλιστα δ' ἐν
τοῖς πολεμικοῖς.

1. παρενέβαλον B[s]C 3. δὲ AR 11. τῶν δὲ R[s] 18. περὶ (post καὶ) om. C 19. ποιῆσαι *Di* 21. προσπορευομένων *Gro* 26. Αἰτωλοὶ — 32. πολεμικοῖς habet F in marg. folii 7[r] 29. βεβαιουμένους] 'fortasse βεβαιουμένως scripsit Polybius' *Sch* in lexico ἀγμ

6 Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἄγρων, ἐπεὶ κατέπλευσαν οἱ λέμβοι,
διακούσας τῶν ἡγεμόνων τὰ κατὰ τὸν κίνδυνον καὶ περι-
χαρὴς γενόμενος ἐπὶ τῷ δοκεῖν Αἰτωλοὺς τοὺς μέγιστον
ἔχοντας τὸ φρόνημα νενικηκέναι, πρὸς μέθας καὶ τινας
τοιαύτας ἄλλας εὐωχίας τραπεὶς ἐνέπεσεν εἰς πλευρῖτιν,
7 ἐκ δὲ ταύτης ἐν ὀλίγαις ἡμέραις μετήλλαξε τὸν βίον. τὴν
δὲ βασιλείαν ἡ γυνὴ Τεύτα διαδεξαμένη τὸν κατὰ μέρος 108
χειρισμὸν τῶν πραγμάτων ἐποιεῖτο διὰ τῆς τῶν φίλων
8 πίστεως. χρωμένη δὲ λογισμοῖς γυναικείοις καὶ πρὸς αὐτὸ
τὸ γεγονὸς εὐτύχημα μόνον ἀποβλέπουσα, τῶν δ' ἐκτὸς
οὐδὲν περισκεπτομένη, πρῶτον μὲν συνεχώρησε τοῖς κατ'
9 ἰδίαν πλέουσι ληίζεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας, δεύτερον δ'
ἀθροίσασα στόλον καὶ δύναμιν οὐκ ἐλάττω τῆς πρότερον
ἐξέπεμψε, πᾶσαν ἀποδείξασα πολεμίαν τοῖς ἡγουμένοις. a. u. 524
5 οἱ δ' ἐξαποσταλέντες τὴν μὲν πρώτην ἐπιβολὴν ἔσχον ἐπὶ
τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν. ταύτας γὰρ ἀεὶ τὰς χώ-
2 ρας Ἰλλυριοὶ πορθοῦντες διετέλουν· διὰ γὰρ τὸ μῆκος τῆς
παραλίας, καὶ διὰ τὸ μεσογαίους εἶναι τὰς δυναστευούσας
ἐν αὐταῖς πόλεις, μακραὶ καὶ βραδεῖαι λίαν ἐγίνοντο τοῖς
προειρημένοις αἱ παραβοήθειαι πρὸς τὰς ἀποβάσεις τῶν
Ἰλλυριῶν, ὅθεν ἀδεῶς ἐπέτρεχον καὶ κατέσυρον ἀεὶ ταύτας
3 τὰς χώρας. οὐ μὴν ἀλλὰ τότε γενόμενοι τῆς Ἠπείρου
4 κατὰ Φοινίκην προσέσχον ἐπισιτισμοῦ χάριν. συμμίξαν-
τες δὲ τῶν Γαλατῶν τισιν, οἳ μισθοφοροῦντες παρὰ τοῖς
Ἠπειρώταις διέτριβον ἐν τῇ Φοινίκῃ, τὸ πλῆθος ὄντες
εἰς ὀκτακοσίους, καὶ κοινολογηθέντες τούτοις περὶ προ-
δοσίας τῆς πόλεως, ἐξέβησαν συγκαταθεμένων σφίσι τῶν
προειρημένων, καὶ τῆς πόλεως ἐξ ἐφόδου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ
κύριοι κατέστησαν, συνεργησάντων ἔσωθεν αὐτοῖς τῶν Γα-

4—6. haec in brevius contracta citat Athenaeus 10 p. 440[a] 5. *πλευρίτιν* A 7. *τεῦτα* ADE *Sch* et hoc loco et reliquis, *τεύτα* B[s] C (item infra) 12. *λῄζεσθαι* *Di* 14. post *πᾶσαν* add. *γῆν* *Be* (conf. 30, 11, 2) 15. *δὲ* AR *ἔσχον* A² ex *εἶχον* 16. *τὴν* (post *καὶ*) om. C
19. *μικραὶ* A¹CDE, corr. A²B *βραδεῖαι* *Gro* pro *βραχεῖαι* *ἐγένοντο* BDE 20. *αἱ παρ' αὐτῶν βοήθειαι* C 22. post *ἀλλὰ* add. *καὶ* CDE

λατῶν. οἱ δ' Ἠπειρῶται πυθόμενοι τὸ γεγονὸς ἐβοήθουν 5
πανδημεὶ μετὰ σπουδῆς· παραγενόμενοι δὲ πρὸς τὴν Φοινίκην καὶ προβαλόμενοι τὸν παρὰ τῇ πόλει ῥέοντα ποταμὸν ἐστρατοπέδευσαν, τῆς ἐπ' αὐτῷ γεφύρας ἀνασπάσαντες τὰς σανίδας ἀσφαλείας χάριν. προσαγγελθέντος δ' 6
αὐτοῖς Σκερδιλαΐδαν ἔχοντα πεντακισχιλίους Ἰλλυριοὺς παραγίνεσθαι κατὰ γῆν διὰ τῶν παρ' Ἀντιγόνειαν στενῶν,
109 *μερίσαντες αὐτῶν τινας ἐξαπέστειλαν παραφυλάξοντας τὴν Ἀντιγόνειαν, αὐτοὶ δὲ τά τε λοιπὰ ῥᾳθύμως διῆγον, ἀπολαύοντες τῶν ἐκ τῆς χώρας ἀνέδην, τῶν τε κατὰ τὰς φυλακὰς καὶ προκοιτίας ὠλιγώρουν. οἱ δ' Ἰλλυριοὶ συνέντες* 7
τὸν μερισμὸν αὐτῶν καὶ τὴν λοιπὴν ῥᾳθυμίαν ἐκπορεύονται νυκτός, καὶ τῇ γεφύρᾳ σανίδας ἐπιβαλόντες τόν τε ποταμὸν ἀσφαλῶς διέβησαν, καὶ λαβόντες ὀχυρὸν τόπον ἔμειναν τὸ λοιπὸν μέρος τῆς νυκτός. ἐπιγενομένης δὲ τῆς 8
ἡμέρας καὶ παραταξαμένων ἀμφοτέρων πρὸ τῆς πόλεως συνέβη λειφθῆναι τοὺς Ἠπειρώτας, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν πεσεῖν, ἔτι δὲ πλείους ἁλῶναι, τοὺς δὲ λοιποὺς διαφυγεῖν ὡς ἐπ' Ἀτιντάνων.

Οὗτοι μὲν οὖν τοιούτοις περιπεσόντες ἀτυχήμασι, καὶ 6
πάσας ἀπολέσαντες τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας, ἐπρέσβευον πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, δεόμενοι μεθ' ἱκετηρίας σφίσι βοηθεῖν· οἱ δὲ κατελεήσαντες τὰς 2
συμφορὰς αὐτῶν ὑπήκουσαν, καὶ μετὰ ταῦτα παραβοηθοῦντες ἧκον εἰς Ἑλίκρανον. οἱ δὲ τὴν Φοινίκην κατα- 3
σχόντες τὸ μὲν πρῶτον, παραγενόμενοι μετὰ Σκερδιλαΐδου πρὸς τὸ χωρίον, παρεστρατοπέδευσαν τοῖς βεβοηθηκόσι βουλόμενοι συμβαλεῖν· δυσχρηστούμενοι δὲ διὰ τὰς δυσχω- 4
ρίας τῶν τόπων, ἅμα δὲ καὶ προσπεσόντων παρὰ τῆς

---

3. *προβαλόμενοι Be* pro *προβαλλόμενοι* *τὴν πόλιν* Bentenus observ. crit. in Polyb. p. 16 s. 6. *κερδί|δελον* A, *σκερδίδελον* B, *σκερδιλάϊδος* A[r] in marg. DE[1], *σκερδιλαι*[δ] C, *σκερδιλάϊδα* E[2] 8. *παραφυλάξαντας* A 9. *ἀντιγονείαν* A *ῥαθύμως* R[s] 10. *ἀναίδην* ABD 12. *ῥαθυμίαν* R[s] 17. *ληφθῆναι* AR, corr. C 19. *ἐπὶ* AR *ἀτιντανων* (sine acc.) A 23. *καθ'* CDE 24. *μετὰ σπουδῆς Rei* 82, *παρ' αὐτὰ Sch* 25. *ἑλίκρανον* C 28. *βουλομένοις* CDE

Τεύτας γραμμάτων δι᾽ ὧν ᾤετο δεῖν αὐτοὺς τὴν ταχίστην
εἰς οἶκον ἀναχωρεῖν διὰ τὸ τινὰς τῶν Ἰλλυριῶν ἀφεστη-
5 κέναι πρὸς τοὺς Δαρδανεῖς, οὕτω λεηλατήσαντες τὴν Ἤπει-
6 ρον ἀνοχὰς ἐποιήσαντο πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας, ἐν αἷς τὰ
μὲν ἐλεύθερα σώματα καὶ τὴν πόλιν ἀπολυτρώσαντες αὐ-
τοῖς, τὰ δὲ δουλικὰ καὶ τὴν λοιπὴν σκευὴν ἀναλαβόντες
εἰς τοὺς λέμβους, οἱ μὲν ἀπέπλευσαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Σκερ-
διλαΐδαν πεζῇ πάλιν ἀνεχώρησαν διὰ τῶν παρὰ τὴν Ἀν-
7 τιγόνειαν στενῶν, οὐ μικρὰν οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν κατάπλη-
ξιν καὶ φόβον ἐνεργασάμενοι τοῖς τὰς παραλίας οἰκοῦσι
8 τῶν Ἑλλήνων· ἕκαστοι γὰρ θεωροῦντες τὴν ὀχυρωτάτην 110
ἅμα καὶ δυνατωτάτην πόλιν τῶν ἐν τῇ Ἠπείρῳ παραλό-
γως οὕτως ἐξηνδραποδισμένην οὐκέτι περὶ τῶν ἀπὸ τῆς
χώρας ἠγωνίων καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, ἀλλὰ
περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν πόλεων.

9 Οἱ δ᾽ Ἠπειρῶται παραδόξως διασεσωσμένοι τοσοῦτον
ἀπεῖχον τοῦ πειράζειν ἀμύνεσθαι τοὺς ἠδικηκότας ἢ χάριν
ἀποδιδόναι τοῖς βοηθήσασιν ὥστε τοὐναντίον διαπρεσβευ-
σάμενοι πρὸς τὴν Τεύταν συμμαχίαν ἔθεντο μετ᾽ Ἀκαρνά-
10 νων πρὸς τοὺς Ἰλλυριούς, καθ᾽ ἣν ἐκείνοις μὲν κατὰ τοὺς
ἑξῆς καιροὺς συνήργουν, τοῖς δ᾽ Ἀχαιοῖς καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς
11 ἀντέπραττον. ἐξ ὧν ἐγένοντο καταφανεῖς ἀκρίτως μὲν κε-
χρημένοι τότε τοῖς εὐεργέταις, ἀφρόνως δ᾽ ἐξ ἀρχῆς βεβου-
7 λευμένοι περὶ τῶν καθ᾽ αὑτοὺς πραγμάτων. τὸ μὲν γὰρ
ἀνθρώπους ὄντας παραλόγως περιπεσεῖν τινὶ τῶν δεινῶν
οὐ τῶν παθόντων, τῆς τύχης δὲ καὶ τῶν πραξάντων ἐστὶν
2 ἔγκλημα, τὸ δ᾽ ἀκρίτως καὶ προφανῶς περιβαλεῖν αὑτοὺς
ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς ὁμολογούμενόν ἐστι τῶν πασχόν-

---

7. *σκερδίλαιδον* A, *σκερδιλαΐδον* BDE, corr. C 8. *τὴν* om. C (conf. p. 117, 7) *ἀντιγονεῖαν* A 10. *ἐνεργησάμενοι* AR, corr. H. Stephanus v. *ἐνεργέω* 12. *τῇ* propter hiatum del. *BW* praef. 80 s. coll. 18, 1, 14; 18, 3, 9; 18, 23, 4 18. *βοηθήσουσιν* D 19. *μετὰ-καρνανων* A, *μετὰ ἀκαρνάνων* Rs 20. *τοὺς* (post *πρὸς*) om. C 21. *συνηγόρουν* CDE 22. *ἀχαρίστως* Madvigius adversar. crit. I 481 24. inc. F fol. 7r: *πολυβίου ἐκ τοῦ β̄ λόγου|τὸ μὲν γὰρ* cet. (sed praepositio *ἐκ* erasa) 25. *τινὶ* ArB, *τινῶν* A1FDE, *τισὶ* C 28. *παρασχόντων* B

110, 19]

των ἁμάρτημα. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐκ τύχης πταίουσιν ἔλεος 3
ἕπεται μετὰ συγγνώμης καὶ ἐπικουρία, τοῖς δὲ διὰ τὴν αὑ-
τῶν ἀβουλίαν ὄνειδος καὶ ἐπιτίμησις συνεξακολουθεῖ παρὰ
τοῖς εὖ φρονοῦσιν. ἃ δὴ καὶ τότε παρὰ τῶν Ἑλλήνων εἰ- 4
κότως ἂν τοῖς Ἠπειρώταις ἀπηντήθη. πρῶτον γάρ τίς 5
οὐκ ἂν τὴν κοινὴν περὶ Γαλατῶν φήμην ὑπιδόμενος εὐλα-
βηθείη τούτοις ἐγχειρίσαι πόλιν εὐδαίμονα καὶ πολλὰς
αφορμὰς ἔχουσαν εἰς παρασπόνδησιν; δεύτερον τίς οὐκ ἂν 6
ἐφυλάξατο τὴν αὐτοῦ τοῦ συστήματος ἐκείνου προαίρεσιν;
οἵ γε τὴν μὲν ἀρχὴν ἐξέπεσον ἐκ τῆς ἰδίας συνδραμόντων
ἐπ' αὐτοὺς τῶν ὁμοεθνῶν διὰ τὸ παρασπονδῆσαι τοὺς αὑ-
τῶν οἰκείους καὶ συγγενεῖς· ὑποδεξαμένων γε μὴν αὐτοὺς 7
Καρχηδονίων διὰ τὸ κατεπείγεσθαι πολέμῳ, τὸ μὲν πρῶ-
τον γενομένης τινὸς ἀντιρρήσεως τοῖς στρατιώταις πρὸς
111 *τοὺς στρατηγοὺς ὑπὲρ ὀψωνίων ἐξ αὐτῆς ἐπεβάλοντο διαρ-*
πάζειν τὴν τῶν Ἀκραγαντίνων πόλιν, φυλακῆς χάριν εἰσα-
χθέντες εἰς αὐτήν, ὄντες τότε πλείους τῶν τρισχιλίων·
μετὰ δὲ ταῦτα παρεισαγαγόντων αὐτοὺς πάλιν εἰς Ἔρυκα 8
τῆς αὐτῆς χρείας ἕνεκεν, πολιορκούντων τὴν πόλιν Ῥω-
μαίων, ἐπεχείρησαν μὲν καὶ τὴν πόλιν καὶ τοὺς συμπο-
λιορκουμένους προδοῦναι, τῆς δὲ πράξεως ταύτης ἀπο- 9
τυχόντες ηὐτομόλησαν πρὸς τοὺς πολεμίους, παρ' οἷς
πιστευθέντες πάλιν ἐσύλησαν τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυ-
κίνης ἱερόν. διὸ σαφῶς ἐπεγνωκότες Ῥωμαῖοι τὴν ἀσέ- 10
βειαν αὐτῶν, ἅμα τῷ διαλύσασθαι τὸν πρὸς Καρχηδονίους
πόλεμον οὐδὲν ἐποιήσαντο προυργιαίτερον τοῦ παροπλί-
σαντας αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς πλοῖα καὶ τῆς Ἰταλίας πάσης
ἐξορίστους καταστῆσαι. οὓς Ἠπειρῶται τῆς δημοκρατίας 11
καὶ τῶν νόμων φύλακας ποιησάμενοι, καὶ τὴν εὐδαιμονε-
στάτην πόλιν ἐγχειρίσαντες, πῶς οὐκ ἂν εἰκότως φανείη-
σαν αὐτοὶ τῶν συμπτωμάτων αὐτοῖς αἴτιοι γεγονότες;

---

1. *ἔλεως* F 2. *τοὺς δὲ* F 4. *φρονοῦσιν*: des. F *ἅ τε δὴ* D 5. *ἂν* del. Herwerdenus Mnemos. N. S. II 76 6. *ὑπειδόμενος* A 7. *ἐγχειρῆσαι* AB 15. *ἐπεβάλοντο* *Sca* pro *ὑπεβάλοντο* 17. *χιλίων* CDE 26. *παροπλίσαντας*] conf. praef. ad 2, 18, 6 28. *δημοκρατείας* AE 30. *ἐγχειρήσαντες* AR, corr. C 31. *αὐτοὶ* *Rei* 85 pro *οὗτοι*

12 Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἠπειρωτῶν ἀγνοίας, καὶ περὶ τοῦ
μηδέποτε δεῖν τοὺς εὖ φρονοῦντας ἰσχυροτέραν εἰσάγεσθαι
φυλακήν, ἄλλως τε καὶ βαρβάρων, ἐπὶ τοσοῦτον ἔκρινον
8 ποιήσασθαι μνήμην· οἱ δ' Ἰλλυριοὶ καὶ κατὰ τοὺς ἀνω-
τέρω μὲν χρόνους συνεχῶς ἠδίκουν τοὺς πλοϊζομένους ἀπ'
2 Ἰταλίας, καθ' οὓς δὲ καιροὺς περὶ τὴν Φοινίκην διέτρι-
βον, καὶ πλείους ἀπὸ τοῦ στόλου χωριζόμενοι πολλοὺς
τῶν Ἰταλικῶν ἐμπόρων ἔσθ' οὓς μὲν ἐσύλησαν οὓς δ' ἀπέ-
σφαξαν, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ ζωγρίᾳ τῶν ἁλισκομένων ἀνῆγον.
3 οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παρακούοντες τὸν πρὸ τοῦ χρόνον τῶν ἐγ-
καλούντων τοῖς Ἰλλυριοῖς, τότε καὶ πλειόνων ἐπελθόντων
ἐπὶ τὴν σύγκλητον κατέστησαν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ἰλλυ-
ρίδα, τοὺς ἐπίσκεψιν ποιησομένους περὶ τῶν προειρημέ-
4 νων, Γάιον καὶ Λεύκιον Κορογκανίους. ἡ δὲ Τεύτα, κα-
ταπλευσάντων πρὸς αὐτὴν τῶν ἐκ τῆς Ἠπείρου λέμβων,
καταπλαγεῖσα τὸ πλῆθος καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀγομένης κα- 112
τασκευῆς (πολὺ γὰρ ἡ Φοινίκη διέφερε τότε τῶν κατὰ τὴν
Ἤπειρον πόλεων εὐδαιμονίᾳ) διπλασίως ἐπερρώσθη πρὸς
5 τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀδικίαν. οὐ μὴν ἀλλὰ τότε μὲν
ἐπέσχεν διὰ τὰς ἐγχωρίους ταραχάς, καταστησαμένη δὲ τα-
χέως τὰ κατὰ τοὺς ἀποστάντας Ἰλλυριοὺς ἐπολιόρκει τὴν
6 Ἴσσαν διὰ τὸ ταύτην ἔτι μόνην ἀπειθεῖν αὐτῇ. κατὰ δὲ
τὸν καιρὸν τοῦτον κατέπλευσαν οἱ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις,
καὶ δοθέντος αὐτοῖς καιροῦ πρὸς ἔντευξιν διελέγοντο περὶ
7 τῶν εἰς αὐτοὺς γεγονότων ἀδικημάτων. ἡ δὲ Τεύτα καθ-
όλου μὲν παρ' ὅλην τὴν κοινολογίαν ἀγερώχως καὶ λίαν
8 ὑπερηφάνως αὐτῶν διήκουεν, καταπαυσάντων δὲ τὸν λό-
γον κοινῇ μὲν ἔφη πειρᾶσθαι φροντίζειν ἵνα μηδὲν ἀδί-
κημα γίνηται Ῥωμαίοις ἐξ Ἰλλυριῶν, ἰδίᾳ γε μὴν οὐ νό-

---

3. ἔκρινα C 4. inc. N fol. 35ᵛ: Ὅτι οἱ ἰλλυριοὶ κατα τοὺς ἀνωτέρω χρόνους cet. δὲ A 8. ἔσθ' οὓς *Hu*, εὐθὺς ARN, οὓς C (conf. praef.) 9. ζώγρια N, ζωγρεία A(R) ἀπῆγον *Sca* 14. τεῦτα ADEN, item infra (conf. ad p. 116, 7) 17. τότε διέφερε N 20. ἐπέσχε R[s] N 22. διὰ τὸ — αὐτῇ om. N 25. δὲ ταῦτα N 27. διήκουσεν N 28. inc. F in marg. folii 7ʳ: ʹκοινῆι μὲν cet., praemisso titulo τεῦτα πειράσεσθαι *Rei* 92 29. γίνηται A(R)N, γένηται F γε AR, δὲ F

112, 15]
μιμον εἶναι τοῖς βασιλεῦσι κωλύειν Ἰλλυριοῖς τὰς κατὰ
θάλατταν ὠφελείας. ὁ δὲ νεώτερος τῶν πρεσβευτῶν δυσ- 9
χεράνας ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐχρήσατο παρρησίᾳ καθη-
κούσῃ μέν, οὐδαμῶς δὲ πρὸς καιρόν. εἶπεν γὰρ ὅτι Ῥω- 10
μαίοις μέν, ὦ Τεύτα, κάλλιστον ἔθος ἐστὶ τὰ κατ᾽ ἰδίαν
ἀδικήματα κοινῇ μεταπορεύεσθαι καὶ βοηθεῖν τοῖς ἀδι-
κουμένοις· πειρασόμεθα δὴ θεοῦ βουλομένου, ἔφησε, τα- 11
χέως ἀναγκάσαι σε τὰ βασιλικὰ νόμιμα διορθώσασθαι
πρὸς Ἰλλυριούς. ἡ δὲ γυναικοθύμως καὶ ἀλογίστως δεξα- 12
μένη τὴν παρρησίαν, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωργίσθη πρὸς τὸ
ῥηθὲν ὡς ὀλιγωρήσασα τῶν παρ᾽ ἀνθρώποις ὡρισμένων
δικαίων ἀποπλέουσιν αὐτοῖς ἐπαποστεῖλαί τινας τὸν παρ-
ρησιασάμενον τῶν πρέσβεων ἀποκτεῖναι. προσπεσόντος 13
δὲ τοῦ γεγονότος εἰς τὴν Ῥώμην, διοργισθέντες ἐπὶ τῇ
παρανομίᾳ τῆς γυναικὸς εὐθέως περὶ παρασκευὴν ἐγίνοντο
καὶ στρατόπεδα κατέγραφον καὶ στόλον συνήθροιζον.

113 Ἡ δὲ Τεύτα τῆς ὥρας ἐπιγενομένης ἐπισκευάσασα 9
a. u. 525 λέμβους πλείους τῶν πρότερον ἐξαπέστειλε πάλιν εἰς τοὺς
κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους· ὧν οἱ μὲν διὰ πόρου τὸν πλοῦν 2
ἐπὶ τὴν Κέρκυραν ἐποιοῦντο, μέρος δέ τι προσέσχε τὸν
τῶν Ἐπιδαμνίων λιμένα, λόγῳ μὲν ὑδρείας καὶ ἐπισιτισμοῦ
χάριν, ἔργῳ δ᾽ ἐπιβουλῆς καὶ πράξεως ἐπὶ τὴν πόλιν.
τῶν δ᾽ Ἐπιδαμνίων ἀκάκως ἅμα καὶ ῥαθύμως αὐτοὺς 3
παραδεξαμένων, εἰσελθόντες ἐν αὐτοῖς τοῖς περιζώμασιν
ὡς ὑδρευσόμενοι, μαχαίρας ἔχοντες ἐν τοῖς κεραμίοις, οὕτως
κατασφάξαντες τοὺς φυλάττοντας τὴν πύλην ταχέως ἐγκρα-

1. *Ἰλλυριοὺς τῆς* vulgo ante *Be* ex C 2. *ὠφελείας*: des. F 4. *εἶπε* R^sN inc. F in marg. folii 7^r *ῥωμαίοις μὲν* cet., praemisso titulo *πρεσβευταί* 5. *τεῦτα* AFDEN 7. *δὴ* A^1N, *δὲ* A^2FR *ἔφησε Hu, ἔφε . . .* | A(D^1E^1), *ἐφετῶς καὶ* CD^2E^2, om. FN, *σφόδρα καὶ BW* praef. 40 8. *σε* om. DE 9. *πρὸς ἰλλυρριούς*: des. F 11. *ὡς*] *καὶ ὡς* DE, *ὡς καὶ Sca* 13. *πρέσβεων* A^1RN, *Γρ πρεσβευτῶν* A^2 in marg., *πρεσβευτῶν* B 16. *συνήθροιζον*: des. N 20. post *προσέσχε* add. *πρὸς Be* (sed conf. Krebsium *Zur Rection der Casus*, progr. Ratisbon. 1885, p. 20) 21. 22. *λόγῳ μὲν — ἐπὶ τὴν πόλιν* citantur in Etymologico Vindobonensi p. 119, 11 ed. Nauck., ubi omissum est *χάριν* 23. *ἀκάκως* Perottus pro *κακῶς* *ῥαθύμως* R^s 24. *εἰσελθόντες Ur* 152^b pro *εἰσελθόντων* 25. *οὕτω Rei* 93, *οὗτοι* AR

4 τεῖς ἐγένοντο τοῦ πυλῶνος. ἐπιγενομένης δὲ κατὰ τὸ συν-
τεταγμένον ἐνεργῶς τῆς ἀπὸ τῶν πλοίων βοηθείας, πα-
ραδεξάμενοι τούτους ῥᾳδίως κατεῖχον τὰ πλεῖστα τῶν τει-
5 χῶν. τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως ἀπαρασκεύως μὲν διὰ τὸ πα-
ράδοξον ἐκθύμως δὲ βοηθούντων καὶ διαγωνιζομένων, συν-
έβη τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀντιποιησαμένους
6 τέλος ἐκπεσεῖν ἐκ τῆς πόλεως. Ἐπιδάμνιοι μὲν οὖν ἐν
ταύτῃ τῇ πράξει διὰ μὲν τὴν ὀλιγωρίαν ἐκινδύνευσαν
ἀποβαλεῖν τὴν πατρίδα, διὰ δὲ τὴν εὐψυχίαν ἀβλαβῶς
7 ἐπαιδεύθησαν πρὸς τὸ μέλλον· τῶν δ' Ἰλλυριῶν οἱ προε-
στῶτες κατὰ σπουδὴν ἀναχθέντες καὶ συνάψαντες τοῖς
προπλέουσι κατῆραν εἰς τὴν Κέρκυραν, καὶ ποιησάμενοι
καταπληκτικὴν τὴν ἀπόβασιν ἐνεχείρησαν πολιορκεῖν τὴν
8 πόλιν. ὧν συμβαινόντων οἱ Κερκυραῖοι δυσχρηστούμενοι
καὶ δυσελπίστως διακείμενοι τοῖς ὅλοις ἐπρεσβεύοντο πρός
τε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Αἰτωλούς, ἅμα δὲ τούτοις Ἀπολ-
λωνιᾶται καὶ Ἐπιδάμνιοι, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν κατὰ
σπουδὴν καὶ μὴ περιιδεῖν σφᾶς αὐτοὺς ἀναστάτους γενο-
9 μένους ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν. οἱ δὲ διακούσαντες τῶν πρέ-
σβεων καὶ προσδεξάμενοι τοὺς λόγους ἐπλήρωσαν κοινῇ
τὰς τῶν Ἀχαιῶν δέκα ναῦς καταφράκτους, καταρτίσαντες
δ' ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἔπλεον ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ἐλπίζον- 114
10 τες λύσειν τὴν πολιορκίαν. οἱ δ' Ἰλλυριοὶ συμπαραλα-
βόντες Ἀκαρνάνων ναῦς κατὰ τὴν συμμαχίαν, οὔσας ἑπτὰ
καταφράκτους, ἀνταναχθέντες συνέβαλλον τοῖς τῶν Ἀχαιῶν
2 σκάφεσιν περὶ τοὺς καλουμένους Παξούς. οἱ μὲν οὖν Ἀκαρ-
νᾶνες καὶ τῶν Ἀχαϊκῶν νεῶν αἱ κατὰ τούτους ταχθεῖσαι
πάρισον ἐποίουν τὸν ἀγῶνα καὶ διέμενον ἀκέραιοι κατὰ
τὰς συμπλοκάς, πλὴν τῶν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας γινο-

---

2. ἐνεργοῦ coni. *Sch* 3. τοίχων A[1], corr. A[2] 7. ἐκ om. D 12. προπλέουσι *Ca* pro προσπλέουσι 16. ἀπωλλωνί|ατε A[1], ἀπωλλωνι|ατο A[2] 17. δεόμενοι om. CDE 18. αὐτοὺς delendum esse censet *Di* 48 γινομένους Hertleinius Fleckeiseni annal. 1877 p. 34 22. τὰς|κερκύρας AR, τὴν κέρκυραν C, corr. *Sch* 24. ἀκαρνανῶν A 25. συνέβαλλον A *Sch*, συνέβαλον R vulgo (conf. praef. ad 1, 19, 8) 26. σκάφεσι R[s] Παξούς] παξούς· νησίδες εἰσὶ δύο add. A[2] in marg. (similiter E) ἀκαρνάνες ACE 28. ἐποίουν τὸν *Hu*

114, 9]

μένων τραυμάτων. οἱ δ᾿ Ἰλλυριοὶ ζεύξαντες τοὺς παρ᾿ 3
αὐτῶν λέμβους ἀνὰ τέτταρας συνεπλέκοντο τοῖς πολεμίοις,
καὶ τῶν μὲν ἰδίων ὠλιγώρουν, καὶ παραβάλλοντες πλα-
γίους συνήργουν ταῖς ἐμβολαῖς τῶν ὑπεναντίων· ὅτε δὲ 4
τρώσαντα καὶ δεθέντα κατὰ τὰς ἐμβολὰς δυσχρηστοίη τὰ
τῶν ἀντιπάλων σκάφη, προσκρεμαμένων αὐτοῖς περὶ τοὺς
ἐμβόλους τῶν ἐζευγμένων λέμβων, τότ᾿ ἐπιπηδῶντες ἐπὶ
τὰ καταστρώματα τῶν Ἀχαϊκῶν νεῶν κατεκράτουν διὰ τὸ
πλῆθος τῶν ἐπιβατῶν. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τεττάρων 5
μὲν πλοίων ἐκυρίευσαν τετρηρικῶν, μίαν δὲ πεντήρη σὺν
αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσιν ἐβύθισαν, ἐφ᾿ ἧς ἔπλει Μάργος ὁ
Καρυνεύς, ἀνὴρ πάντα τὰ δίκαια τῷ κοινῷ τῶν Ἀχαιῶν
πολιτεύματι πεποιηκὼς μέχρι τῆς καταστροφῆς. οἱ δὲ 6
πρὸς τοὺς Ἀκαρνᾶνας διαγωνιζόμενοι συνιδόντες τὸ κατὰ
τοὺς Ἰλλυριοὺς προτέρημα καὶ πιστεύοντες τῷ ταχυναυτεῖν,
ἐπουρώσαντες ἀσφαλῶς τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν
ἐποιήσαντο. τὸ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν πλῆθος φρονηματισθὲν 7
ἐπὶ τῷ προτερήματι λοιπὸν ἤδη ῥαδίως ἐχρήσατο τῇ πο-
λιορκίᾳ καὶ τεθαρρηκότως. οἱ δὲ Κερκυραῖοι δυσελπιστή- 8
σαντες τοῖς ὅλοις ἐκ τῶν συμβεβηκότων, βραχὺν ἔτι χρόνον
ὑπομείναντες τὴν πολιορκίαν συνέθεντο τοῖς Ἰλλυριοῖς,
115 *καὶ παρεδέξαντο φρουρὰν καὶ μετὰ τῆς φρουρᾶς Δημή-*
τριον τὸν Φάριον. τούτων δὲ πραχθέντων εὐθέως οἱ τῶν 9
Ἰλλυριῶν προεστῶτες ἀνήγοντο, καὶ κατάραντες εἰς τὴν
Ἐπίδαμνον ταύτην πάλιν ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τὴν πόλιν.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς τῶν τὰς ὑπάτους ἀρχὰς 11
ἐχόντων Γναῖος μὲν Φουλούιος ἐξέπλει ναυσὶ διακοσίαις

---

pro *ἐποιοῦντο* 2. *αὐτῶν* A¹, *αὐτοῖς* A² (vel Aʳ) R 4. *συνήντων ταῖς ἐμβολαῖς* vel *συνήρτων τοῖς ἐμβόλοις* Campius progr. Ruppin. 1849 p. 5
5. *τρώσαντα*] *προσεγγίσαντα* C *δυσχρηστοίη Hu*, *δυσχρήστων* A, *ἐδυσχρήστουν* R, *δυσχρήστως διέκειτο πρὸς τὸ παρὸν BW* 6. *προσκεκραμμένων* A 9. *τόπωι* A, corr. R 11. *μάρκος* AR, *μάργου* iidem infra cap. 41, 14, unde *Μάργος* h. l. restituit Brandstaeterus progr. Dantisc. 1843 p. 3 12. *Κερυνεύς* vulgo post *Sch* 14. *ἀκαρνάνας* A
15. *τὸ* AR, corr. C 19. *δυσελπίσαντες* CDE 20. *ὅτι* AR, corr. C
27. *γναΐος* AB, *γαΐος* CDE, item p. 124, 3 *Φόλουιος* Dittenbergerus *Hermes* VI 285

ἐκ τῆς Ῥώμης, Αὖλος δὲ Ποστούμιος τὰς πεζικὰς ἔχων
2 δυνάμεις ἐξώρμα. τὴν μὲν οὖν πρώτην ἐπιβολὴν ἔσχε
πλεῖν ὁ Γναῖος ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ὑπολαμβάνων ἔτι κατα-
3 λήψεσθαι τὴν πολιορκίαν ἄκριτον· ὑστερήσας δὲ τῶν και-
ρῶν ὅμως ἐπὶ τὴν νῆσον ἔπλει, βουλόμενος ἅμα μὲν ἐπι-
γνῶναι σαφῶς τὰ γεγονότα περὶ τὴν πόλιν, ἅμα δὲ πεῖραν
4 λαβεῖν τῶν παρὰ τοῦ Δημητρίου προσαγγελλομένων. ὁ γὰρ
Δημήτριος ἐν διαβολαῖς ὢν καὶ φοβούμενος τὴν Τεύταν
ἐπέμπετο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἐπαγγελλόμενος τήν τε πό-
λιν ἐγχειριεῖν καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα παραδώσειν ὧν ἦν
5 αὐτὸς κύριος. οἱ δὲ Κερκυραῖοι τὴν παρουσίαν τῶν Ῥω-
μαίων ἀσμένως ἰδόντες τήν τε φρουρὰν παρέδοσαν τῶν
Ἰλλυριῶν μετὰ τῆς τοῦ Δημητρίου γνώμης, αὐτοί τε σφᾶς
ὁμοθυμαδὸν ἔδωκαν παρακληθέντες εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων
πίστιν, μίαν ταύτην ὑπολαβόντες ἀσφάλειαν αὑτοῖς ὑπάρ-
χειν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον πρὸς τὴν Ἰλλυριῶν παρανο-
6 μίαν. Ῥωμαῖοι δὲ προσδεξάμενοι τοὺς Κερκυραίους εἰς τὴν
φιλίαν ἔπλεον ἐπὶ τῆς Ἀπολλωνίας, ἔχοντες εἰς τὰ κατά-
7 λοιπα τῶν πραγμάτων ἡγεμόνα τὸν Δημήτριον. κατὰ δὲ
τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ Ποστούμιος τὰς πεζικὰς διεβίβαζε
δυνάμεις ἐκ τοῦ Βρεντεσίου, πεζοὺς μὲν εἰς δισμυρίους
8 ἱππεῖς δὲ περὶ δισχιλίους. ἅμα δὲ τῷ προσέχειν ἑκατέρας
ὁμοῦ τὰς δυνάμεις πρὸς τὴν Ἀπολλωνίαν ὁμοίως καὶ τού-
των ἀποδεξαμένων καὶ δόντων ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐπιτροπήν,
παραχρῆμα πάλιν ἀνήχθησαν, ἀκούοντες πολιορκεῖσθαι τὴν
9 Ἐπίδαμνον. οἱ δ' Ἰλλυριοὶ συνέντες τὴν ἔφοδον τῶν Ῥω- 116
μαίων, οὐδενὶ κόσμῳ λύσαντες τὴν πολιορκίαν ἔφυγον.
10 Ῥωμαῖοι δὲ καὶ τοὺς Ἐπιδαμνίους παραλαβόντες εἰς τὴν

---

1. *αὔλος* (sic) A (de praenomine *Αὖλος* pro *Λεύκιος* conf. indicem v. *Postumius*: ne forte *Ἀλβῖνος* conjicias, obstat scriptoris usus in nominibus Romanis transscribendis) *Ποστόμιος* Dittenbergerus l. c. 2. *πρώτην*] *πρὸς|την* A[1], *προτην* A[2] 3. *πλεῖν Re* pro *πλεῖον* 4. *τὸν καιρὸν* AR, corr. C[2] (conf. Philol. XIV 303 s.) 6. *τὰ γεγονότα σαφῶς* C 9. *ἔπεμπε* CDE, *διεπέμπετο Be*, *ἐπέπεμπτο Na* 234, *ἀνεπέμπετο* coni. *Hu* *ἀπαγγελλόμενος* CDE 16. *τῶν* ante *Ἰλλυριῶν* vulgo additum ex C 21. *βρεντησίου* C, in marg. *βρεντέσιον πολις* add. A[2] 22. *προσελθεῖν* C 28. *ῥωμαίοι* A[2] ex *ῥωμαίου*

116, 4]
πίστιν προῆγον εἰς τοὺς εἴσω τόπους τῆς Ἰλλυρίδος, ἅμα
καταστρεφόμενοι τοὺς Ἀρδιαίους. συμμιξάντων δὲ πρε- 11
σβευτῶν αὐτοῖς καὶ πλειόνων, ὧν οἱ παρὰ τῶν Παρθεινῶν
ἧκον ἐπιτρέποντες τὰ καθ᾽ αὑτούς, δεξάμενοι τούτους εἰς
τὴν φιλίαν, παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς παρὰ τῶν Ἀτιντά-
νων προσεληλυθότας, προῆγον ὡς ἐπὶ τὴν Ἴσσαν διὰ τὸ καὶ
ταύτην ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν πολιορκεῖσθαι τὴν πόλιν. ἀφι- 12
κόμενοι δὲ καὶ λύσαντες τὴν πολιορκίαν προσεδέξαντο καὶ
τοὺς Ἰσσαίους εἰς τὴν ἑαυτῶν πίστιν. εἷλον δὲ καὶ πό- 13
λεις τινὰς Ἰλλυρίδας ἐν τῷ παράπλῳ κατὰ κράτος, ἐν αἷς
περὶ Νουτρίαν οὐ μόνον τῶν στρατιωτῶν ἀπέβαλον πολ-
λοὺς ἀλλὰ καὶ τῶν χιλιάρχων τινὰς καὶ τὸν ταμίαν. ἐκυ- 14
ρίευσαν δὲ καὶ λέμβων εἴκοσι τῶν ἀποκομιζόντων τὴν ἐκ
τῆς χώρας ὠφέλειαν. τῶν δὲ πολιορκούντων τὴν Ἴσσαν 15
οἱ μὲν ἐν τῇ Φάρῳ διὰ τὸν Δημήτριον ἀβλαβεῖς ἔμειναν,
οἱ δ᾽ ἄλλοι πάντες ἔφυγον εἰς τὸν Ἄρβωνα σκεδασθέντες.
ἡ δὲ Τεύτα πάνυ μετ᾽ ὀλίγων εἰς τὸν Ῥίζονα διεσώθη, 16
πολισμάτιον εὖ πρὸς ὀχυρότητα κατεσκευασμένον, ἀνακε-
χωρηκὸς μὲν ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἐπ᾽ αὐτῷ δὲ κείμενον τῷ
Ῥίζονι ποταμῷ. ταῦτα δὲ πράξαντες, καὶ τῷ Δημητρίῳ 17
τοὺς πλείστους ὑποτάξαντες τῶν Ἰλλυριῶν καὶ μεγάλην
αὐτῷ περιθέντες δυναστείαν, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἐπίδα-
μνον ἅμα τῷ στόλῳ καὶ τῇ πεζικῇ δυνάμει.

a. u. 526 Γναῖος μὲν οὖν Φουλούιος εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέπλευσεν, 12
τὸ πλεῖον ἔχων μέρος τῆς τε ναυτικῆς καὶ πεζικῆς στρα-
τιᾶς. ὁ δὲ Ποστούμιος ὑπολειπόμενος τετταράκοντα σκάφη, 2
καὶ στρατόπεδον ἐκ τῶν περικειμένων πόλεων ἀθροίσας,
117 παρεχείμαζε, συνεφεδρεύων τῷ τε τῶν Ἀρδιαίων ἔθνει καὶ
τοῖς ἄλλοις τοῖς δεδωκόσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν. ὑπὸ 3

---

2. τοὺς σαρδιαίους AR 3. ὧν οἱ *Sch*, οἱ AR, οἳ *Be* Παρθη-νῶν *Be* ex Steph. Byz. (ubi Παρθίνων commendat Meinekius), Παρθί-νων *Di* 11. ἀπέβαλλον ADE 12. τῶν ταμίαν A, τῶν ταμιῶν B 16. ἀρβῶνα edit. princ. cum Steph. Byz., *Narbonem* Perottus, Νάρωνα *Sch* 21. πλείους C 24. γναῖος AB, γάϊος CDE φουλου*ιὸς A (super ος accentus gravis erasus est) ἀπέπλευσε R[s] 25. ναυτικῆς καὶ τῆς πεζικῆς DE, πεζικῆς καὶ ναυτικῆς C 26. ὑπολειπόμενος et ὑπολι-πόμενος C per dittogr.

δὲ τὴν ἐαρινὴν ὥραν ἡ Τεύτα διαπρεσβευσαμένη πρὸς τοὺς
Ῥωμαίους ποιεῖται συνθήκας, ἐν αἷς εὐδόκησε φόρους τε
τοὺς διαταχθέντας οἴσειν, πάσης τ᾽ ἀναχωρήσειν τῆς Ἰλλυ-
ρίδος πλὴν ὀλίγων τόπων, καὶ τὸ συνέχον, ὃ μάλιστα πρὸς
τοὺς Ἕλληνας διέτεινε, μὴ πλεύσειν πλέον ἢ δυσὶ λέμβοις
4 ἔξω τοῦ Λίσσου, καὶ τούτοις ἀνόπλοις. ὧν συντελεσθέν-
των ὁ Ποστούμιος μετὰ ταῦτα πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε
πρός τε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, οἳ καὶ
παραγενόμενοι πρῶτον μὲν ἀπελογίσαντο τὰς αἰτίας τοῦ
πολέμου καὶ τῆς διαβάσεως, ἑξῆς δὲ τούτοις τὰ πεπραγμένα
διεξῆλθον καὶ τὰς συνθήκας παρανέγνωσαν ἃς ἐπεποίηντο
5 πρὸς τοὺς Ἰλλυριούς. τυχόντες δὲ παρ᾽ ἑκατέρου τῶν ἐθ-
νῶν τῆς καθηκούσης φιλανθρωπίας αὖθις ἀπέπλευσαν
εἰς τὴν Κέρκυραν, ἱκανοῦ τινος ἀπολελυκότες φόβου τοὺς
6 Ἕλληνας διὰ τὰς προειρημένας συνθήκας· οὐ γάρ τισιν
ἀλλὰ πᾶσι τότε κοινοὺς ἐχθροὺς εἶναι συνέβαινε τοὺς Ἰλ-
λυριούς.

7 Ἡ μὲν οὖν πρώτη διάβασις Ῥωμαίων μετὰ δυνάμεως
εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἔτι δ᾽
ἐπιπλοκὴ μετὰ πρεσβείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τό-
8 πους τοιάδε καὶ διὰ ταύτας ἐγένετο τὰς αἰτίας. ἀπὸ δὲ
ταύτης τῆς καταρχῆς Ῥωμαῖοι μὲν εὐθέως ἄλλους πρεσβευ-
τὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Κορινθίους καὶ πρὸς Ἀθηναίους,
ὅτε δὴ καὶ Κορίνθιοι πρῶτον ἀπεδέξαντο μετέχειν Ῥω-
μαίους τοῦ τῶν Ἰσθμίων ἀγῶνος.

13 Ἀσδρούβας δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους (ἐν γὰρ
τούτοις ἀπελίπομεν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν) νουνεχῶς καὶ
πραγματικῶς χειρίζων τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἔν τε τοῖς ὅλοις
μεγάλην ἐποιεῖτο προκοπήν, τήν τε παρὰ μέν τισι Καρχη-
δόνα παρὰ δέ τισι Καινὴν πόλιν προσαγορευομένην κα-

---

3. τε AR 5. καὶ ante μὴ add. C 9. ἀπελογήσαντο CDE
11. παρενέγνωσαν C, παρέγνωσαν DE ἐποιήσαντο CDE 14. post
ἱκανοῦ expunxit λοιπὸν A² 21. τοιάδε καὶ om. C 23. πρὸς (post
καὶ) om. C 27. ἀπελείπομεν A 29. Νέαν ante Καρχηδόνα add.
Sch in adnot. ad 3, 39, 6 (sed conf. *BW* praef. 36, Fleckeiseni annal.
1884 p. 113)

118 *τασκευάσας οὐ μικρὰ μεγάλα δὲ συνεβάλλετο Καρχηδονίοις
εἰς πραγμάτων λόγον, καὶ μάλιστα διὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ 2
τόπου πρός τε τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα καὶ πρὸς
τὰ κατὰ τὴν Λιβύην· περὶ ἧς ἡμεῖς εὐφυέστερον καιρὸν
λαβόντες ὑποδείξομεν τὴν θέσιν αὐτῆς καὶ τὴν χρείαν,
ἣν ἀμφοτέραις δύναται παρέχεσθαι ταῖς εἰρημέναις χώ-
ραις. ὃν καὶ θεωροῦντες Ῥωμαῖοι μείζω καὶ φοβερωτέραν 3
ἤδη συνιστάμενον δυναστείαν, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ πολυπραγ-
μονεῖν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. εὑρόντες δὲ σφᾶς ἐπικεκοι- 4
μημένους ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις καὶ προειμένους εἰς
τὸ μεγάλην χεῖρα κατασκευάσασθαι Καρχηδονίους, ἀνα-
τρέχειν ἐπειρῶντο κατὰ δύναμιν. αὐτόθεν μὲν οὖν ἐπι- 5
τάττειν ἢ πολεμεῖν οὐ κατετόλμων τοῖς Καρχηδονίοις διὰ
τὸ τὸν ἀπὸ τῶν Κελτῶν φόβον ἐπικρέμασθαι τοῖς σφε-
τέροις πράγμασιν καὶ μόνον οὐ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσ-
δοκᾶν τὴν ἔφοδον αὐτῶν· καταψήσαντες δὲ καὶ πραΰ- 6
ναντες τὸν Ἀσδρούβαν, οὕτως ἔκριναν ἐγχειρεῖν τοῖς
Κελτοῖς καὶ διακινδυνεύειν πρὸς αὐτούς, οὐδέποτ' ἂν ὑπο-
λαμβάνοντες οὐχ οἷον δυναστεῦσαι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν
ἀλλ' οὐδ' ἀσφαλῶς οἰκῆσαι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, τούτους
ἔχοντες ἐφέδρους τοὺς ἄνδρας. διόπερ ἅμα τῷ διαπρεσ- 7
βευσάμενοι πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν ποιήσασθαι συνθήκας, ἐν
αἷς τὴν μὲν ἄλλην Ἰβηρίαν παρεσιώπων, τὸν δὲ καλούμε-
νον Ἴβηρα ποταμὸν οὐκ ἔδει Καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ
διαβαίνειν, εὐθέως ἐξήνεγκαν τὸν πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἰτα-
λίαν Κελτοὺς πόλεμον. ὑπὲρ ὧν δοκεῖ μοι χρήσιμον εἶναι 14
κεφαλαιώδη μὲν ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν, ἵνα τὸ τῆς προ-
κατασκευῆς οἰκεῖον συσσώσωμεν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθε-
σιν, ἀναδραμεῖν δὲ τοῖς χρόνοις ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ἐξ ὅτου*

---

1. *μικραν* (sine acc.) A(B), *σμικρὰ* D 8. *συνισταμενον* (sine acc.) A² ex *συνισταμεν***; ergo forsitan fuerit *ῷ — συνισταμένην* 10. *προϊμένους* AR, *προϊεμένους* C, corr. *Gro* 13. *οὐ | κατετόλμων* A¹ (conf. 4, 7, 4), *οὐκ ἐτόλμων* A²R vulgo (*οὐκ ἀπετόλμων Hu* in edit. I) 15. *πράγμασι* R⁸ 16. *καταχύψαντες* D 18. *ὑπολαμβάνοντας* AB 23. *ἱκετηρίαν* B 28. *συσσώσωμεν* Ernestus (*συνανασώσωμεν Hu*) pro *συνενώσωμεν*

2 *κατέσχον οἱ προειρημένοι τὴν χώραν· ἡγοῦμαι γὰρ τὴν
περὶ αὐτῶν ἱστορίαν οὐ μόνον ἀξίαν εἶναι γνώσεως καὶ
μνήμης, ἀλλὰ καὶ τελέως ἀναγκαίαν χάριν τοῦ μαθεῖν τίσι* 119
μετὰ ταῦτα πιστεύσας ἀνδράσι καὶ τόποις Ἀννίβας ἐπε-
3 *βάλετο καταλύειν τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν. πρῶτον δὲ
περὶ τῆς χώρας ῥητέον, ποία τίς ἐστιν καὶ πῶς κεῖται πρὸς
τὴν ἄλλην Ἰταλίαν· οὕτως γὰρ ἔσται καὶ τὰ περὶ τὰς πρά-
ξεις διαφέροντα κατανοεῖν βέλτιον, ὑπογραφέντων τῶν
περί τε τοὺς τόπους καὶ τὴν χώραν ἰδιωμάτων.*
4 *Τῆς δὴ συμπάσης Ἰταλίας τῷ σχήματι τριγωνοειδοῦς
ὑπαρχούσης, τὴν μὲν μίαν ὁρίζει πλευρὰν αὐτῆς, τὴν πρὸς
τὰς ἀνατολὰς κεκλιμένην, ὅ τ᾽ Ἰόνιος πόρος καὶ κατὰ τὸ
συνεχὲς ὁ κατὰ τὸν Ἀδρίαν κόλπος, τὴν δὲ πρὸς μεσημ-
βρίαν καὶ δυσμὰς τετραμμένην τὸ Σικελικὸν καὶ Τυρρηνι-*
5 *κὸν πέλαγος. αὗται δ᾽ αἱ πλευραὶ συμπίπτουσαι πρὸς
ἀλλήλας κορυφὴν ποιοῦσι τοῦ τριγώνου τὸ προκείμενον
ἀκρωτήριον τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν μεσημβρίαν, ὃ προσαγο-
ρεύεται μὲν Κόκυνθος, διαιρεῖ δὲ τὸν Ἰόνιον πόρον καὶ*
6 *τὸ Σικελικὸν πέλαγος. τὴν δὲ λοιπὴν τὴν παρά τε τὰς
ἄρκτους καὶ τὴν μεσόγαιαν παρατείνουσαν ὁρίζει κατὰ τὸ
συνεχὲς ἡ τῶν Ἄλπεων παρώρεια, λαμβάνουσα τὴν μὲν
ἀρχὴν ἀπὸ Μασσαλίας καὶ τῶν ὑπὲρ τὸ Σαρδῷον πέλαγος
τόπων, παρήκουσα δὲ συνεχῶς μέχρι πρὸς τὸν τοῦ παντὸς
Ἀδρίου μυχόν, πλὴν βραχέος ὃ προκαταλήγουσα λείπει τοῦ*
7 *μὴ συνάπτειν αὐτῷ. παρὰ δὲ τὴν προειρημένην παρώ-
ρειαν, ἣν δεῖ νοεῖν ὡσανεὶ βάσιν τοῦ τριγώνου, παρὰ ταύ-
την ἀπὸ μεσημβρίας ὑπόκειται πεδία τῆς συμπάσης Ἰτα-
λίας τελευταῖα πρὸς τὰς ἄρκτους, ὑπὲρ ὧν ὁ νῦν δὴ λόγος,*

---

1. *κατέσχον* A² ex *κ*τέσχον*   6. *ποία* om. C   *ἐστι* R^s   8. *κατανοεῖν* A¹, *κατὰ τὸ νοεῖν* A²R   *βέλτιον Sca* pro *βελτίονα*   10. inc. F fol. 7^r: *τῆς δὴ συμπάσης* cet., adscripto ad marginem titulo *οἵα ἡ ἰταλία πάσης* CDE   *τριγονοειδοῦς* F   12. *τὰς* om. R (non AF)   14. *τυρηνικὸν* F   17. *ἀκροτήριον* F   *εἰς*] *πρὸς* D   18. *διερεῖται* F   19. *τὰς*] *τοὺς* B   20. *μεσογαίαν* DE, *μεσόγαιον* editio princ., *μεσόγειαν Di* (et sic idem infra)   22. *μασαλίας* A¹, corr. A² (conf. praef. ad 2, 32, 1)   24. *βραχέως* F   *τοῦ*] *τὸ* coni. *Di* 52   26. *ἣν*] *ἦν* F   *δεῖ* B^s C, *δὴ* AF, *δὴ καὶ* E, *δεῖ καὶ* D

119, 27]

ἀρετῇ καὶ μεγέθει διαφέροντα τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην,
ὅσα πέπτωκεν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν. ἔστι δὲ τὸ μὲν 8
ὅλον εἶδος καὶ τῆς ταῦτα τὰ πεδία περιγραφούσης γραμ-
μῆς τριγωνοειδές, τούτου δὲ τοῦ σχήματος τὴν μὲν κορυ-
φὴν ἥ τε τῶν Ἀπεννίνων καλουμένων ὀρῶν καὶ τῶν Ἀλ-
120 πεινῶν σύμπτωσις οὐ μακρὸν ἀπὸ τοῦ Σαρδῴου πελάγους
ὑπὲρ Μασσαλίας ἀποτελεῖ, τῶν δὲ πλευρῶν παρὰ μὲν τὴν 9
ἀπὸ τῶν ἄρκτων, ὡς ἐπάνω προεῖπον, τὰς Ἄλπεις αὐτὰς
ἐπὶ δισχιλίους καὶ διακοσίους σταδίους παρήκειν συμβαί-
νει, παρὰ δὲ τὴν ἀπὸ μεσημβρίας τὸν Ἀπεννῖνον ἐπὶ τρισ- 10
χιλίους ἑξακοσίους. βάσεώς γε μὴν τάξιν λαμβάνει τοῦ 11
παντὸς σχήματος ἡ παραλία τοῦ κατὰ τὸν Ἀδρίαν κόλπου·
τὸ δὲ μέγεθος τῆς βάσεώς ἐστιν, ἀπὸ πόλεως Σήνης ἕως
ἐπὶ τὸν μυχόν, ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους σταδίους καὶ πεντα-
κοσίους, ὥστε τὴν πᾶσαν περίμετρον τῶν προειρημένων 12
πεδίων μὴ πολὺ λείπειν τῶν μυρίων σταδίων. περί γε 15
μὴν τῆς ἀρετῆς οὐδ᾽ εἰπεῖν ῥάδιον. σίτου τε γὰρ τοσαύ-
την ἀφθονίαν ὑπάρχειν συμβαίνει κατὰ τοὺς τόπους ὥστ᾽
ἐν τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς καιροῖς πολλάκις τεττάρων ὀβολῶν εἶναι
τῶν πυρῶν τὸν Σικελικὸν μέδιμνον, τῶν δὲ κριθῶν δυεῖν,
τοῦ δ᾽ οἴνου τὸν μετρητὴν ἰσόκριθον. ἐλύμου γε μὴν καὶ 2
κέγχρου τελέως ὑπερβάλλουσα δαψίλεια γίνεται παρ᾽ αὐ-
τοῖς· τὸ δὲ τῶν βαλάνων πλῆθος τὸ γινόμενον ἐκ τῶν
κατὰ διάστημα δρυμῶν ἐν τοῖς πεδίοις ἐκ τούτων ἄν τις
μάλιστα τεκμήραιτο· πλείστων γὰρ ὑικῶν ἱερείων κοπτο- 3
μένων ἐν Ἰταλίᾳ διά τε τὰς εἰς τοὺς ἰδίους βίους καὶ τὰς
εἰς τὰ στρατόπεδα παραθέσεις, τὴν ὁλοσχερεστάτην χορη-

2. ἔστι] ἔτι F 4. τριγονοειδές F 5. Ἀλπεινῶν] Ἀλπίνων *Di* 40 6. σαρδονίου C 7. Μασσαλίας] conf. praef. ad 2, 32, 1 8. αὐτὰς *Rei* 108 pro αὐτῶν 9. παρεῖχειν F 10. ἀπεννινον (sine acc.) A, απεννινον (sine spir. et acc.) F, ἀπέννινον BD, ἀπένινον C, ἀπέννιον E, corr. *Di* 40 13. σηνης (sine acc.) A, σηνῆς F ἕως *Hu* Fleckeiseni annal. 1858 p. 815 pro ὡς 18. τούτους ante τοὺς add. *Na* 126 (sed conf. 3, 9, 4; 4, 40, 1; 4, 41, 2; 31, 11, 2, Kaelker. de eloc. Polyb. p. 276) 19. τετάρων F 20. τὸν πυρῶν F δυεῖν AF, δυοῖν R[s] vulgo 21. μετρητην (sine acc.) A, μετριτὴν F 22. δαψιλία F 26. διάτε F[r], διὰ τὸ AF[1]R τὰς εἰς τοὺς] εἰς τοὺς C, τοὺς D, τὰς E

[120, 23

γίαν ἐκ τούτων συμβαίνει τῶν πεδίων αὐτοῖς ὑπάρχειν.
4 *περὶ δὲ τῆς κατὰ μέρος εὐωνίας καὶ δαψιλείας τῶν πρὸς*
τὴν τροφὴν ἀνηκόντων οὕτως ἄν τις ἀκριβέστατα κατα-
5 *νοήσειεν· ποιοῦνται γὰρ τὰς καταλύσεις οἱ διοδεύοντες*
τὴν χώραν ἐν τοῖς πανδοκείοις οὐ συμφωνοῦντες περὶ τῶν
κατὰ μέρος ἐπιτηδείων, ἀλλ᾽ ἐρωτῶντες πόσου τὸν ἄνδρα
6 *δέχεται· ὡς μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πολὺ παρίενται τοὺς καταλύ-*
τας οἱ πανδοκεῖς, ὡς ἱκανὰ πάντ᾽ ἔχειν τὰ πρὸς τὴν χρείαν,
ἡμιασσαρίου (τοῦτο δ᾽ ἔστι τέταρτον μέρος ὀβολοῦ), σπα- 121
7 *νίως δὲ τοῦθ᾽ ὑπερβαίνουσι. τό γε μὴν πλῆθος τῶν ἀν-*
δρῶν καὶ τὸ μέγεθος καὶ κάλλος τῶν σωμάτων, ἔτι δὲ τὴν
ἐν τοῖς πολέμοις τόλμαν ἐξ αὐτῶν τῶν πράξεων σαφῶς
ἔσται καταμαθεῖν.

8 *Τῶν δ᾽ Ἄλπεων ἑκατέρας τῆς πλευρᾶς, τῆς ἐπὶ τὸν*
Ῥοδανὸν ποταμὸν καὶ τῆς ἐπὶ τὰ προειρημένα πεδία νευού-
σης, τοὺς βουνώδεις καὶ γεώδεις τόπους κατοικοῦσι τοὺς
μὲν ἐπὶ τὸν Ῥοδανὸν καὶ τὰς ἄρκτους ἐστραμμένους Γαλά-
ται Τρανσαλπῖνοι προσαγορευόμενοι, τοὺς δ᾽ ἐπὶ τὰ πεδία
Ταυρίσκοι καὶ Ἄγωνες καὶ πλείω γένη βαρβάρων ἕτερα.
9 *Τρανσαλπῖνοί γε μὴν οὐ διὰ τὴν τοῦ γένους ἀλλὰ διὰ τὴν*
τοῦ τόπου διαφορὰν προσαγορεύονται· τὸ γὰρ τρὰνς ἑξερ-
μηνευόμενόν ἐστι πέραν, διὸ τοὺς ἐπέκεινα τῶν Ἄλπεων
10 *Τρανσαλπίνους καλοῦσι. τὰ δ᾽ ἄκρα διά τε τὴν τραχύ-*
τητα καὶ τὸ πλῆθος τῆς ἐπιμενούσης ἀεὶ χιόνος ἀοίκητα
16 *τελέως ἐστίν. τὸν δ᾽ Ἀπεννῖνον ἀπὸ μὲν τῆς ἀρχῆς τῆς*
ὑπὲρ Μασσαλίαν καὶ τῆς πρὸς τὰς Ἄλπεις συμπτώσεως
Λιγυστῖνοι κατοικοῦσιν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος

---

1. *συμβαίνειν* ABC, *συμβαῖνειν* F 2. *δαψιλίας* F 5. *πανδοχείοις* AFR, corr. *Di* (error facile nasci potuit e *δέχεται* vs. 7) 7. *παριέναι* F 8. *πανδοχεῖς* C 9. *τοῦτο — ὀβολοῦ* in suspicionem vocat *Di* 37 *δέ ἐστι* A, *δέ ἐστιν* F 11. *καὶ τὸ κάλλος* C 16. *γαιώδεις* ACE, corr. FBD 18. *Τρανσαλπῖνοι Di* 40 pro *τρανσάλπινοι* 19. *Εὔγανες* vel *Εὐγανεῖς* coni. *Sch* 20. *τρανσάλπινοί* AFR^s 21. *τράνς* A, *στρὰνς* F, *τρᾶνς* vulgo 22. *ἔστιν* F 25. *τελέως Rei* 109 pro *τέως* *τὸν δ᾽ ἀπεννινον* (sine acc.) A(B), *τῶν δ᾽ ἀπεννίνων* F, *τὸ δ᾽ ἀπέννινον* CDE 26. *Μασσαλίαν*] conf. praef. ad 2, 32, 1 27. *λυγιστινοι* (sine acc.) A(R), *λυγιστινοὶ* F, *λιγιστινοὶ* C, *Λιγυστινοὶ Re* *κατοικοῦσιν* A^{1}F, *κατοικοῦσι* A^{r}R

121, 20]
αὐτοῦ πλευρὰν κεκλιμένην καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πεδία, παρὰ 2
θάλατταν μὲν μέχρι πόλεως Πίσης, ἣ πρώτη κεῖται τῆς
Τυρρηνίας ὡς πρὸς τὰς δυσμάς, κατὰ δὲ τὴν μεσόγαιον
ἕως τῆς Ἀρρητίνων χώρας· ἑξῆς δὲ Τυρρηνοί. τούτοις δὲ 3
συνεχεῖς ἑκάτερον τὸ κλίμα νέμονται τῶν προειρημένων
ὀρῶν Ὄμβροι. λοιπὸν ὁ μὲν Ἀπεννῖνος ἀπέχων τῆς κατὰ 4
τὸν Ἀδρίαν θαλάττης σταδίους ὡσανεὶ πεντακοσίους, ἀπολείπει τὰ πεδία δεξιὸς ἀπονεύων, καὶ διὰ μέσης τῆς λοιπῆς Ἰταλίας διήκων εἰς τὸ Σικελικὸν κατατείνει πέλαγος·
122 τὸ δ' ἀπολειπόμενον μέρος πεδινὸν τῆς πλευρᾶς ἐπὶ θά- 5
λατταν καὶ πόλιν καθήκει Σήνην. ὁ δὲ Πάδος ποταμός, 6
ὑπὸ δὲ τῶν ποιητῶν Ἠριδανὸς θρυλούμενος, ἔχει μὲν τὰς πηγὰς ἀπὸ τῶν Ἄλπεων ὡς πρὸς τὴν κορυφὴν μᾶλλον τοῦ προειρημένου σχήματος, καταφέρεται δ' εἰς τὰ πεδία
ποιούμενος τὴν ῥύσιν ὡς ἐπὶ μεσημβρίαν. ἀφικόμενος δ' 7
εἰς τοὺς ἐπιπέδους τόπους, ἐκκλίνας τῷ ῥεύματι πρὸς ἕω φέρεται δι' αὐτῶν, ποιεῖ δὲ τὴν ἐκβολὴν δυσὶ στόμασιν εἰς τοὺς κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπους· τὸ δὲ πλεῖον ἀποτέμνεται μέρος τῆς πεδιάδος χώρας εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ
τὸν Ἀδριατικὸν μυχόν. ἄγει δὲ πλῆθος ὕδατος οὐδενὸς 8
ἔλαττον τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ποταμῶν διὰ τὸ τὰς ῥύσεις τὰς ἐπὶ τὰ πεδία νευούσας ἀπό τε τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν Ἀπεννίνων ὀρῶν εἰς τοῦτον ἐμπίπτειν ἁπάσας καὶ πανταχόθεν. μεγίστῳ δὲ καὶ καλλίστῳ ῥεύματι φέρεται περὶ 9
κυνὸς ἐπιτολήν, αὐξόμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ανατηκομένων χιόνων ἐν τοῖς προειρημένοις ὄρεσιν. ἀναπλεῖται 10
δ' ἐκ θαλάττης κατὰ τὸ στόμα τὸ καλούμενον Ὄλανα σχεδὸν ἐπὶ δισχιλίους σταδίους. τὴν μὲν γὰρ πρώτην ἐκ τῶν 11
πηγῶν ἔχει ῥύσιν ἁπλῆν, σχίζεται δ' εἰς δύο μέρη κατὰ

---

1. *πλευρὰν αὐτοῦ* C 3. *μεσόγαιαν* C (conf. Fleckeiseni annal. 1858 p. 815 s.) 5. *κλιμα* (sine acc.) A² ex *κλ**μα* 6. *ὄμβροι* A¹BCE¹, *ὄσομβροι* et *ϊ* super *ὄ* A² in marg., *ἴσομβροι* FDE² *ἀπεννῖνος* AF, *ἀπέννινος* Rs 8. *λυπῆς* F 9. *διῆκον* AF 11. *σήναν* AFR, corr. *Sch* 12. *ἡριδανὸς* F 14. *καταφέρετε* F 15. *δὲ* AF 16. *τῷ*] *τὸ* F 17. *ποιεῖται* *Be* 18. *τόπους* A¹. *κόλπους* A²FR 19. *μέρος μέρος* F 21. *ἧττον* D 27. *ὄλανα* AFR, *ὅλανα* C

*τοὺς προσαγορευομένους Τριγαβόλους· τούτων δὲ τὸ μὲν
ἕτερον στόμα προσονομάζεται Παδόα, τὸ δ' ἕτερον Ὄλανα.*
12 *κεῖται δ' ἐπὶ τούτῳ λιμὴν οὐδενὸς τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν
ἥττω παρεχόμενος ἀσφάλειαν τοῖς ἐν αὐτῷ καθορμιζο-
μένοις. παρά γε μὴν τοῖς ἐγχωρίοις ὁ ποταμὸς προσαγο-*
13 *ρεύεται Βόδεγκος. τἆλλα δὲ τὰ περὶ τὸν ποταμὸν τοῦ-
τον ἱστορούμενα παρὰ τοῖς Ἕλλησι, λέγω δὴ τὰ περὶ Φαέ-
θοντα καὶ τὴν ἐκείνου πτῶσιν, ἔτι δὲ τὰ δάκρυα τῶν
αἰγείρων καὶ τοὺς μελανείμονας τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν
οἰκοῦντας, οὕς φασι τὰς ἐσθῆτας εἰσέτι νῦν φορεῖν τοι-*
14 *αύτας ἀπὸ τοῦ κατὰ Φαέθοντα πένθους, καὶ πᾶσαν δὴ
τὴν τραγικὴν καὶ ταύτῃ προσεοικυῖαν ὕλην ἐπὶ μὲν τοῦ
παρόντος ὑπερθησόμεθα διὰ τὸ μὴ λίαν καθήκειν τῷ τῆς* 123
προκατασκευῆς γένει τὴν περὶ τῶν τοιούτων ἀκριβολογίαν,
15 *μεταλαβόντες δὲ καιρὸν ἁρμόττοντα ποιησόμεθα τὴν καθ-
ήκουσαν μνήμην, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Τιμαίου περὶ τοὺς
προειρημένους τόπους ἄγνοιαν.*

17 *Πλὴν ταῦτά γε τὰ πεδία τὸ παλαιὸν ἐνέμοντο Τυρρη-
νοί, καθ' οὓς χρόνους καὶ τὰ Φλέγραιά ποτε καλούμενα
τὰ περὶ Καπύην καὶ Νώλην, ἃ δὴ καὶ διὰ τὸ πολλοῖς ἐμ-
ποδὼν εἶναι καὶ γνωρίζεσθαι μεγάλην ἐπ' ἀρετῇ δόξαν εἴ-*
2 *ληφεν. διὸ καὶ τοὺς ἱστοροῦντας τὰς Τυρρηνῶν δυναστείας
οὐ χρὴ ποιεῖσθαι τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὴν νῦν κατεχομένην
ὑπ' αὐτῶν χώραν, ἀλλ' ἐπὶ τὰ προειρημένα πεδία καὶ τὰς*
3 *ἐκ τούτων τῶν τόπων ἀφορμάς. οἷς ἐπιμιγνύμενοι κατὰ
τὴν παράθεσιν Κελτοί, καὶ περὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας
ὀφθαλμιάσαντες, ἐκ μικρᾶς προφάσεως μεγάλῃ στρατιᾷ
παραδόξως ἐπελθόντες ἐξέβαλον ἐκ τῆς περὶ τὸν Πάδον*
4 *χώρας Τυρρηνοὺς καὶ κατέσχον αὐτοὶ τὰ πεδία. τὰ μὲν*

---

1. *τριγοβολοὺς* F 2. *Παδόσα* Cluverus Ital. 396. *Παδοῦσα* Cellarius notit. orb. ant. tom. I 696 *ὄλανα* AB^s F, *ὅλανα* R^s 6. *βό•δεγκος* F *τὰ* om. AF 7. *ἕλλησιν* F 10. *εἰς ἔτι* A, *ἐς ἔτι* F, *ἐσέτι* BD 19. *φλέγραια ποτὲ* A, *βλέγραια ποτὲ* F 20. *Νώλην. ἃ δὴ* *Rei* 111, *νωληνάδην* AR, *νώλην αδην* F, sed *αδην* expunxit prima m. 21. *εἴληφε* *Rei* 111. *εἰληφέναι* AFR *πυρρηνῶν* F 25. *τὰς* ante *ἀφορμὰς* add. AFE 27. *στρατεια* (sine acc.) A, *στρατειᾶ* F 28. *ἐξέβαλλον* AF 29. *τυρρηνους* (sine acc.) A

123, 18]
οὖν πρῶτα καὶ περὶ τὰς ἀνατολὰς τοῦ Πάδου κείμενα Λάοι
καὶ Λεβέκιοι, μετὰ δὲ τούτους Ἴνσομβρες κατῴκησαν, ὃ
μέγιστον ἔθνος ἦν αὐτῶν· ἑξῆς δὲ τούτοις παρὰ τὸν πο-
ταμὸν Γονομάνοι. τὰ δὲ πρὸς τὸν Ἀδρίαν ἤδη προσή- 5
κοντα γένος ἄλλο πάνυ παλαιὸν διακατέσχεν· προσαγο-
ρεύονται δ' Οὐένετοι, τοῖς μὲν ἔθεσι καὶ τῷ κόσμῳ βραχὺ
διαφέροντες Κελτῶν, γλώττῃ δ' ἀλλοίᾳ χρώμενοι· περὶ ὧν 6
οἱ τραγῳδιογράφοι πολύν τινα πεποίηνται λόγον καὶ πολ-
λὴν διατέθεινται τερατείαν. τὰ δὲ πέραν τοῦ Πάδου, τὰ 7
περὶ τὸν Ἀπεννῖνον, πρῶτοι μὲν Ἄναρες, μετὰ δὲ τού-
τους Βοῖοι κατῴκησαν, ἑξῆς δὲ τούτων ὡς πρὸς τὸν Ἀδρίαν
Λίγγωνες, τὰ δὲ τελευταῖα πρὸς θαλάττῃ Σήνωνες.

Τὰ μὲν οὖν ἐπιφανέστατα τῶν κατασχόντων τοὺς προ- 8
124 ειρημένους τόπους ἐθνῶν ταῦθ' ὑπῆρχεν, ᾤκουν δὲ κατὰ 9
κώμας ἀτειχίστους, τῆς λοιπῆς κατασκευῆς ἄμοιροι καθ-
εστῶτες· διὰ γὰρ τὸ στιβαδοκοιτεῖν καὶ κρεαφαγεῖν, ἔτι 10
δὲ μηδὲν ἄλλο πλὴν τὰ πολεμικὰ καὶ τὰ κατὰ γεωργίαν
ἀσκεῖν, ἁπλοῦς εἶχον τοὺς βίους, οὔτ' ἐπιστήμης ἄλλης
οὔτε τέχνης παρ' αὐτοῖς τὸ παράπαν γινωσκομένης. ὕπαρ- 11
ξίς γε μὴν ἑκάστοις ἦν θρέμματα καὶ χρυσὸς διὰ τὸ μόνα
ταῦτα κατὰ τὰς περιστάσεις ῥᾳδίως δύνασθαι πανταχῇ
περιαγαγεῖν καὶ μεθιστάναι κατὰ τὰς αὑτῶν προαιρέσεις.
περὶ δὲ τὰς ἑταιρείας μεγίστην σπουδὴν ἐποιοῦντο διὰ 12
τὸ καὶ φοβερώτατον καὶ δυνατώτατον εἶναι παρ' αὐτοῖς
τοῦτον ὃς ἂν πλείστους ἔχειν δοκῇ τοὺς θεραπεύοντας καὶ
συμπεριφερομένους αὐτῷ.

Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς οὐ μόνον τῆς χώρας ἐπεκράτουν, 18

---

1. *Λαῖοι* Cluverus 231 2. *ἴνσοβρες* AFR, *ἴσομβρες* C vulgo 4. *τονομανοι* (sine acc.) A, *τὸνομανοι* (sic) F, *τονομάνοι* R, corr. *Sch*, *Κενομάνοι Ca* 5. *πάνοι* F 6. *δὲ* AFR *Οὐένετοι*] in marg. adscripsit *οὐένετοι. ἐξ οὗ βένετοι* A², *ουενετοι ἐξ οὗ βένετοι* F *βραχεῖ* AR, *βραχεὶ* F, corr. D 9. *διατέθεινται* coni. *Be* pro *διατίθενται* 10. *ἀπεννῖνον* A, *ἀπεννίνον* F, *ἀπέννινον* Rˢ *ἄνανες* AR, *ἄνωνες* D, corr. Th. Mommsenus histor. Rom. I 372. 376 edit. I (p. 552. 556 ed. VI) 11. *βοιοι* (sine acc.) AF, *βοῖοι* C (*βίοι* DE), *Βοιοὶ Gro* ἑξῆς] *ἐξ ἧς* F (sic reliquis quoque locis) 12. *Λίγγωνες* Cluverus 271, *αἴγωνες* AR, *αἴγονες* F 14. *ὑπῆρχεν*: des. F 16. *κρεωφαγεῖν* CDE 22. *περιάγειν* coni. *Be*

ἀλλὰ καὶ τῶν σύνεγγυς πολλοὺς ὑπηκόους ἐπεποίηντο, τῇ
2 τόλμῃ καταπεπληγμένοι· μετὰ δέ τινα χρόνον μάχῃ νική- a. u.
σαντες Ῥωμαίους καὶ τοὺς μετὰ τούτων παραταξαμένους, 364
ἑπόμενοι τοῖς φεύγουσι τρισὶ τῆς μάχης ἡμέραις ὕστερον
3 κατέσχον αὐτὴν τὴν Ῥώμην πλὴν τοῦ Καπετωλίου. γενο-
μένου δ' ἀντισπάσματος καὶ τῶν Οὐενέτων ἐμβαλόντων
εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, τότε μὲν ποιησάμενοι συνθήκας πρὸς
Ῥωμαίους καὶ τὴν πόλιν ἀποδόντες ἐπανῆλθον εἰς τὴν
4 οἰκείαν, μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς ἐμφυλίοις συνείχοντο πολέμοις·
ἔνιοι δὲ καὶ τῶν τὰς Ἄλπεις κατοικούντων ὁρμὰς ἐποι-
οῦντο καὶ συνηθροίζοντο πολλάκις ἐπ' αὐτούς, θεωροῦν-
τες ἐκ παραθέσεως τὴν παραγεγενημένην αὐτοῖς εὐδαιμο-
5 νίαν. ἐν ᾧ καιρῷ Ῥωμαῖοι τήν τε σφετέραν δύναμιν ἀνέ-
λαβον καὶ τὰ κατὰ τοὺς Λατίνους αὖθις πράγματα συνε-
6 στήσαντο. παραγενομένων δὲ πάλιν τῶν Κελτῶν εἰς Ἄλβαν
στρατεύματι μεγάλῳ μετὰ τὴν τῆς πόλεως κατάληψιν ἔτει
τριακοστῷ, τότε μὲν οὐκ ἐτόλμησαν ἀντεξαγαγεῖν Ῥωμαῖοι a. u.
τὰ στρατόπεδα διὰ τὸ παραδόξου γενομένης τῆς ἐφόδου 393
προκαταληφθῆναι καὶ μὴ καταταχῆσαι τὰς τῶν συμμάχων
7 ἀθροίσαντας δυνάμεις· αὖθις δ' ἐξ ἐπιβολῆς ἑτέρας ἔτει
δωδεκάτῳ μετὰ μεγάλης στρατιᾶς ἐπιπορευομένων προαι- 125
σθόμενοι καὶ συναγείραντες τοὺς συμμάχους μετὰ πολλῆς a. u.
προθυμίας ἀπήντων, σπεύδοντες συμβαλεῖν καὶ διακινδυ- 404
8 νεῦσαι περὶ τῶν ὅλων. οἱ δὲ Γαλάται καταπλαγέντες
τὴν ἔφοδον αὐτῶν καὶ διαστασιάσαντες πρὸς σφᾶς νυκτὸς
ἐπιγενομένης φυγῇ παραπλησίαν ἐποιήσαντο τὴν ἀποχώ-
9 ρησιν εἰς τὴν οἰκείαν. ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ φόβου τριακαίδεκα
μὲν ἔτη τὴν ἡσυχίαν ἔσχον, μετὰ δὲ ταῦτα συνορῶντες αὐ- a. u.
ξανομένην τὴν Ῥωμαίων δύναμιν εἰρήνην ἐποιήσαντο καὶ 426
19 συνθήκας. ἐν αἷς ἔτη τριάκοντα μείναντες ἐμπεδῶς, αὐ-

12. *προσγεγενημένην* *Rei* 117, *περιγεγενημένην* coni. *Sch* 20. *ἀθροίσαντες* *Be* (sed conf. praef.) 21. *στρατείας* AB 22. *συναγείροντες* AR, corr. B 27. *τρισκαίδεκα* C, *τρία καὶ εἴκοσι* coni. *Sch*, *ἑκκαίδεκα* Matzatius chronol. Rom. I 89 (conf. praef.) 28. *συνορῶντων* A[1], corr. A[2] 30. post *ἔτη* add. *τρία καὶ* vel *τέσσαρα καὶ* Seeckius *Hermes* XIV 155

125, 11]

θις γενομένου κινήματος ἐκ τῶν Τρανσαλπίνων δείσαντες
μὴ πόλεμος αὐτοῖς ἐγερθῇ βαρύς, ἀπὸ μὲν αὑτῶν ἔτρεψαν
τὰς ὁρμὰς τῶν ἐξανισταμένων δωροφοροῦντες καὶ προτι-
θέμενοι τὴν συγγένειαν, ἐπὶ δὲ Ῥωμαίους παρώξυναν καὶ
μετέσχον αὐτοῖς τῆς στρατείας, ἐν ᾗ τὴν ἔφοδον ποιησά- 2
a. u. *μενοι διὰ Τυρρηνίας ὁμοῦ συστρατευσαμένων σφίσι Τυρ-*
455 *ρηνῶν, καὶ περιβαλόμενοι λείας πλῆθος, ἐκ μὲν τῆς Ῥω-*
μαίων ἐπαρχίας ἀσφαλῶς ἐπανῆλθον, εἰς δὲ τὴν οἰκείαν 3
ἀφικόμενοι καὶ στασιάσαντες περὶ τὴν τῶν εἰλημμένων
πλεονεξίαν τῆς τε λείας καὶ τῆς αὑτῶν δυνάμεως τὸ πλεῖ-
στον μέρος διέφθειραν. τοῦτο δὲ σύνηθές ἐστι Γαλάταις 4
πράττειν, ἐπειδὰν σφετερίσωνταί τι τῶν πέλας, καὶ μά-
λιστα διὰ τὰς ἀλόγους οἰνοφλυγίας καὶ πλησμονάς. μετὰ 5
a. u. 458 *δὲ ταῦτα πάλιν ἔτει τετάρτῳ συμφρονήσαντες ἅμα Σαυ-*
νῖται καὶ Γαλάται παρετάξαντο Ῥωμαίοις ἐν τῇ Καμερ-
τίων χώρᾳ, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἐν τῷ κινδύνῳ διέφθειραν·
ἐν ᾧ καιρῷ προσφιλονεικήσαντες πρὸς τὸ γεγονὸς ἐλάτ- 6
τωμ' αὐτοῖς Ῥωμαῖοι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξῆλθον, καὶ
συμβαλόντες πᾶσι τοῖς στρατοπέδοις ἐν τῇ τῶν Σεντινα-
τῶν χώρᾳ πρὸς τοὺς προειρημένους τοὺς μὲν πλείστους
ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασαν προτροπάδην ἑκά-
126 *στους εἰς τὴν οἰκείαν φυγεῖν. διαγενομένων δὲ πάλιν ἐτῶν* 7
a. u. 471 *δέκα παρεγένοντο Γαλάται μετὰ μεγάλης στρατιᾶς πολιορ-*
κήσοντες τὴν Ἀρρητίνων πόλιν, Ῥωμαῖοι δὲ παραβοηθή- 8
σαντες καὶ συμβαλόντες πρὸ τῆς πόλεως ἡττήθησαν. ἐν
δὲ τῇ μάχῃ ταύτῃ Λευκίου τοῦ στρατηγοῦ τελευτήσαντος
Μάνιον ἐπικατέστησαν τὸν Κόριον, οὗ πρεσβευτὰς ἐκ- 9
πέμψαντος εἰς Γαλατίαν ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων παρασπον-
δήσαντες ἐπανείλοντο τοὺς πρέσβεις. τῶν δὲ Ῥωμαίων 10
ὑπὸ τὸν θυμὸν ἐκ χειρὸς ἐπιστρατευσαμένων, ἀπαντήσαν-

---

1. *τρανσαλπινων* (sine acc.) A 3. *δορυφοροῦντες* AR, corr. *He* in marg. 5. *αὐτοὶ* coni. *Hu* (vide praef.) *στρατιᾶς* AR 7. *περιβαλλόμενοι* ABD 9. *ἠλημμένων* A 17. 18. *ἐλάττωμα τοῖς ῥωμαίοις* AR, corr. *Ca* et *Ben* 19. *σεντινατων* (sine acc.) A 22. *διαφυγεῖν* C 23. *στρατείας* A 30. *τῶν θυμῶν Di* 55.

11 τες συνέβαλλον οἱ Σήνωνες καλούμενοι Γαλάται. Ῥωμαῖοι
δ᾽ ἐκ παρατάξεως κρατήσαντες αὐτῶν τοὺς μὲν πλείστους
ἀπέκτειναν τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξέβαλον, τῆς δὲ χώρας ἐγέ-
12 νοντο πάσης ἐγκρατεῖς, εἰς ἣν καὶ πρώτην τῆς Γαλατίας
ἀποικίαν ἔστειλαν τὴν Σήνην προσαγορευομένην πόλιν,
ὁμώνυμον οὖσαν τοῖς πρότερον αὐτὴν κατοικοῦσι Γαλάταις·
13 ὑπὲρ ἧς ἀρτίως διεσαφήσαμεν, φάσκοντες αὐτὴν παρὰ τὸν
Ἀδρίαν ἐπὶ τῷ πέρατι κεῖσθαι τῶν περὶ τὸν Πάδον πε-
20 δίων. οἱ δὲ Βοῖοι θεωροῦντες ἐκπεπτωκότας τοὺς Σήνω-
νας, καὶ δείσαντες περὶ σφῶν καὶ τῆς χώρας μὴ πάθωσι
τὸ παραπλήσιον, ἐξεστράτευσαν πανδημεὶ παρακαλέσαντες
2 Τυρρηνούς, ἀθροισθέντες δὲ περὶ τὴν Ὀάδμονα προσα-
3 γορευομένην λίμνην παρετάξαντο Ῥωμαίοις. ἐν δὲ τῇ μάχῃ
ταύτῃ Τυρρηνῶν μὲν οἱ πλεῖστοι κατεκόπησαν, τῶν δὲ
4 Βοίων τελέως ὀλίγοι διέφυγον. οὐ μὴν ἀλλὰ τῷ κατὰ *a. u.*
πόδας ἐνιαυτῷ συμφρονήσαντες αὖθις οἱ προειρημέ- *472*
νοι, καὶ τοὺς ἄρτι τῶν νέων ἡβῶντας καθοπλίσαντες,
5 παρετάξαντο πρὸς Ῥωμαίους, ἡττηθέντες δ᾽ ὁλοσχερῶς τῇ
μάχῃ μόλις εἶξαν ταῖς ψυχαῖς, καὶ διαπρεσβευσάμενοι περὶ
σπονδῶν καὶ διαλύσεων συνθήκας ἔθεντο πρὸς Ῥωμαίους.
6 ταῦτα δὲ συνέβαινεν γίνεσθαι τῷ τρίτῳ πρότερον ἔτει τῆς
Πύρρου διαβάσεως εἰς τὴν Ἰταλίαν, πέμπτῳ δὲ τῆς Γαλα-
7 τῶν περὶ Δελφοὺς διαφθορᾶς· ἐν γὰρ τούτοις ἡ τύχη τοῖς
καιροῖς ὡσανεὶ λοιμικήν τινα πολέμου διάθεσιν ἐπέστησε
8 πᾶσι Γαλάταις. ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἀγώνων δύο τὰ 127
κάλλιστα συνεκύρησε Ῥωμαίοις· τοῦ γὰρ κατακόπτεσθαι
συνήθειαν ἐσχηκότες ὑπὸ Γαλατῶν οὐδὲν ἠδύναντο δεινό-
τερον ἰδεῖν οὐδὲ προσδοκῆσαι τῶν αὐτοῖς ἤδη πεπραγμέ-
9 νων, ἐξ ὧν πρός τε Πύρρον ἀθληταὶ τέλειοι γεγονότες
10 τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων συγκατέστησαν, τήν τε Γαλατῶν
τόλμαν ἐν καιρῷ καταπληξάμενοι λοιπὸν ἀπερισπάστως

---

1. *συνέβαλλον* ADE *Sch*, *συνέβαλον* B[s]C vulgo (conf. praef. ad 1, 19, 8) 4. *γαλατείας* A 9. *βοιοι* (sine acc.) A, *βοίοι* C, *βοιοὶ* DE 15. *βοιῶν* A 17. *ἄρτι τῶν*] *τῶν ἄρτι* D, *τῶν ἄρτι τῶν* E 19. *εἷξαν* A 21. *συνέβαινε* R[s] 30. *τε*] *τε τῶν* DE

127, 8]

τὸ μὲν πρῶτον πρὸς Πύρρον περὶ τῆς Ἰταλίας ἐπολέμουν, μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς Καρχηδονίους ὑπὲρ τῆς Σικελιωτῶν ἀρχῆς διηγωνίζοντο.

Γαλάται δ' ἐκ τῶν προειρημένων ἐλαττωμάτων ἔτη 21 *μὲν πέντε καὶ τετταράκοντα τὴν ἡσυχίαν ἔσχον, εἰρήνην ἄγοντες πρὸς Ῥωμαίους· ἐπεὶ δ' οἱ μὲν αὐτόπται γεγονό-* 2 *τες τῶν δεινῶν ἐκ τοῦ ζῆν ἐξεχώρησαν διὰ τὸν χρόνον, ἐπεγένοντο δὲ νέοι θυμοῦ μὲν ἀλογίστου πλήρεις, ἄπειροι δὲ καὶ ἀόρατοι παντὸς κακοῦ καὶ πάσης περιστάσεως, αὖ-* 3 a. u. 517 *θις ἤρξαντο τὰ καθεστῶτα κινεῖν, ὃ φύσιν ἔχει γίνεσθαι, καὶ τραχύνεσθαι μὲν ἐκ τῶν τυχόντων πρὸς Ῥωμαίους, ἐπισπᾶσθαι δὲ τοὺς ἐκ τῶν Ἄλπεων Γαλάτας. τὸ μὲν* 4 *οὖν πρῶτον χωρὶς τοῦ πλήθους δι' αὐτῶν τῶν ἡγουμένων ἐν ἀπορρήτοις ἐπράττετο τὰ προειρημένα· διὸ καὶ παρα-* 5 *γενομένων τῶν Τρανσαλπίνων ἕως Ἀριμίνου μετὰ δυνάμεως διαπιστήσαντα τὰ πλήθη τῶν Βοίων, καὶ στασιάσαντα πρός τε τοὺς ἑαυτῶν προεστῶτας καὶ πρὸς τοὺς παραγεγονότας, ἀνεῖλον μὲν τοὺς ἰδίους βασιλεῖς Ἄτιν καὶ Γάλατον, κατέκοψαν δ' ἀλλήλους συμβαλόντες ἐκ παρατάξεων· ὅτε δὴ καὶ Ῥωμαῖοι κατάφοβοι γενόμενοι τὴν ἔφο-* 6 *δον ἐξῆλθον μετὰ στρατοπέδου· συνέντες δὲ τὴν αὐθαίρετον καταφθορὰν τῶν Γαλατῶν αὖθις ἀνεχώρησαν εἰς τὴν οἰκείαν. μετὰ δὲ τοῦτον τὸν φάβον ἔτει πέμπτῳ,* 7 a. u. 522 *Μάρκου Λεπέδου στρατηγοῦντος, κατεκληρούχησαν ἐν Γαλατίᾳ Ῥωμαῖοι τὴν Πικεντίνην προσαγορευομένην χώραν, ἐξ ἧς νικήσαντες ἐξέβαλον τοὺς Σήνωνας προσαγορευο-* 128 *μένους Γαλάτας, Γαΐου Φλαμινίου ταύτην τὴν δημαγωγίαν* 8 *εἰσηγησαμένου καὶ πολιτείαν, ἣν δὴ καὶ Ῥωμαίοις ὡς ἔπος εἰπεῖν φατέον ἀρχηγὸν μὲν γενέσθαι τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον τοῦ δήμου διαστροφῆς, αἰτίαν δὲ καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα πο-*

---

2. *τῆς*] *τῆς τῶν* C 4. *δὲ ἐκ* *Ur* 152ᵇ pro *δὲ καὶ* 15. *τρανσαλπινων* (sine acc.) A *αριμηνου* (sine acc.) A(R) 16. *βοιῶν* A 18. *ἄτυν* C 19. *γαλατον* (sine acc.) A *παρατάξεως* C (ex cap. 19, 11) 24. *λεπίδου* Rˢ (*Λεπέδου* ex A restituit Dittenbergerus *Hermes* VI [1872] p. 135, et conf. *Di* Fleckeiseni annal. 1869 p. 126) 27. *φλαμωνίου* AR, corr. C 28. *ἦν δὲ καὶ* AR, corr. *Ca* et *Sch* 29. *ἀρχὴν* DE

9 *λέμου συστάντος αὐτοῖς πρὸς τοὺς προειρημένους. πολ-
λοὶ μὲν γὰρ τῶν Γαλατῶν ὑπεδύοντο τὴν πρᾶξιν, μάλιστα
δ' οἱ Βοῖοι διὰ τὸ συντερμονεῖν τῇ τῶν Ῥωμαίων χώρᾳ,
νομίσαντες οὐχ ὑπὲρ ἡγεμονίας ἔτι καὶ δυναστείας Ῥω-
μαίους τὸν πρὸς αὐτοὺς ποιήσασθαι πόλεμον, ἀλλ' ὑπὲρ
22 ὁλοσχεροῦς ἐξαναστάσεως καὶ καταφθορᾶς. διόπερ εὐθέως
τὰ μέγιστα τῶν ἐθνῶν, τό τε τῶν Ἰνσόμβρων καὶ Βοίων,* *a. u.*
συμφρονήσαντα διεπέμποντο πρὸς τοὺς κατὰ τὰς Ἄλπεις *523*
*καὶ περὶ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν κατοικοῦντας Γαλάτας,
προσαγορευομένους δὲ διὰ τὸ μισθοῦ στρατεύειν Γαισά-
2 τους· ἡ γὰρ λέξις αὕτη τοῦτο σημαίνει κυρίως. ὧν τοῖς
βασιλεῦσι Κογκολιτάνῳ καὶ Ἀνηροέστῳ παραυτίκα μὲν χρυ-
σίου προτείναντες πλῆθος, εἰς τὸ μέλλον δ' ὑποδεικνύντες
τὸ μέγεθος τῆς Ῥωμαίων εὐδαιμονίας καὶ τὸ πλῆθος τῶν
ὑπαρξόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἐὰν κρατήσωσι, προετρέποντο
3 καὶ παρώξυνον πρὸς τὴν ἐπὶ Ῥωμαίους στρατείαν. ῥᾳδίως
δ' ἔπεισαν, ἅμα τοῖς προειρημένοις διδόντες μὲν τὰ πιστὰ
περὶ τῆς αὐτῶν συμμαχίας, ἀναμιμνήσκοντες δὲ τῆς τῶν
4 ἰδίων προγόνων πράξεως αὐτούς, ἐν ᾗ 'κεῖνοι στρατεύσαν-
τες οὐ μόνον ἐνίκησαν μαχόμενοι Ῥωμαίους, ἀλλὰ καὶ μετὰ
5 τὴν μάχην ἐξ ἐφόδου κατέσχον αὐτὴν τὴν Ῥώμην, γενόμενοι
δὲ καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἁπάντων ἐγκρατεῖς καὶ τῆς πόλεως
αὐτῆς ἑπτὰ μῆνας κυριεύσαντες, τέλος ἐθελοντὶ καὶ μετὰ
χάριτος παραδόντες τὴν πόλιν, ἄθραυστοι καὶ ἀσινεῖς ἔχον-
6 τες τὴν ὠφέλειαν εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον. ὧν ἀκούον-
τες οἱ περὶ αὐτοὺς ἡγεμόνες οὕτω παρωρμήθησαν ἐπὶ τὴν
στρατείαν ὥστε μηδέποτε μήτε πλείους μήτ' ἐνδοξοτέρους* **129**
μήτε μαχιμωτέρους ἄνδρας ἐξελθεῖν ἐκ τούτων τῶν τόπων

---

2. *τάξιν* D 3. *βοῖοι* ACD, *βοιοὶ* E 4. *ἡγεμονείας* AR, corr. E *ῥωμαίων* C 5. *ποιήσεσθαι* Campius *Polybios Geschichten übersetzt* etc., vol. II, Stutgartiae 1861, p. 166 (sed conf. *Hu* quaest. I 24) 6. *καταφορᾶς* D 7. *ἰσόμβρων* AR *βοιων* (sine acc.) A 9. *περὶ* om. C 12. duo nomina propria accentibus carent in A 13. *προτεί-ναντες* in A sic exaratum, ut *ο* simile sit *ω*; ergo forsitan olim fuerit *προύτειναν* *δὲ* C, om. AR 15. *ὑπαρξόντων Re** pro *ὑπαρξάντων* 19. *'κεῖνοι* A, *ἐκεῖνοι* R[s] 23. *ἐθελοντὶ*] formam *ἐθελοντὴν* reliquis locis praetulit Polybius (vide praef.)

129, 3]

τῆς Γαλατίας. κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ῥωμαῖοι, 7
τὰ μὲν ἀκούοντες τὰ δὲ καταμαντευόμενοι τὸ μέλλον, εἰς
φόβους ἐνέπιπτον συνεχεῖς καὶ ταραχὰς ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε 8
ποτὲ μὲν στρατόπεδα καταγράφειν καὶ σίτου καὶ τῶν ἐπι-
τηδείων ποιεῖσθαι παρασκευάς, ποτὲ δὲ καὶ τὰς δυνάμεις
ἐξάγειν ἐπὶ τοὺς ὅρους ὡς ἤδη παρόντων εἰς τὴν χώραν
τῶν πολεμίων, οὐδέπω κεκινηκότων ἐκ τῆς οἰκείας τῶν Κελ-
τῶν. οὐκ ἐλάχιστα δὲ συνήργησεν καὶ Καρχηδονίοις τοῦτο 9
τὸ κίνημα πρὸς τὸ κατασκευάσασθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν
ἀσφαλῶς· Ῥωμαῖοι γάρ, ὡς καὶ πρόσθεν ἡμῖν εἴρηται, 10
κρίνοντες ἀναγκαιότερα ταῦτα διὰ τὸ πρὸς ταῖς πλευραῖς
αὐτῶν ὑπάρχειν, παρορᾶν ἠναγκάζοντο τὰ κατὰ τὴν Ἰβη-
ρίαν, σπουδάζοντες πρότερον ἐν καλῷ θέσθαι τὰ κατὰ
τοὺς Κελτούς. διόπερ ἀσφαλισάμενοι τὰ πρὸς τοὺς Καρ- 11
χηδονίους διὰ τῶν πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν ὁμολογιῶν, ὑπὲρ
ὧν ἄρτι δεδηλώκαμεν, ἐνεχείρησαν ὁμοθυμαδὸν ἐν τούτοις
τοῖς καιροῖς πρὸς τοὺς κατὰ Κελτοὺς πολέμους, νομίζον-
τες συμφέρειν σφίσι τὸ διακριθῆναι πρὸς τούτους.

Οἱ δὲ Γαισάται Γαλάται συστησάμενοι δύναμιν πολυ- 23
τελῆ καὶ βαρεῖαν, ἧκον ὑπεράραντες τὰς Ἄλπεις εἰς τὸν
a. u. 529 Πάδον ποταμόν, ἔτει μετὰ τὴν τῆς χώρας διάδοσιν ὀγδόῳ.
τὸ μὲν οὖν τῶν Ἰνσόμβρων καὶ Βοίων γένος ἔμεινε γεν- 2
ναίως ἐν ταῖς ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολαῖς, οἱ δ' Οὐένετοι καὶ Γο-
νομάνοι διαπρεσβευσαμένων Ῥωμαίων τούτοις εἵλοντο συμ-
μαχεῖν· διὸ καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως καταλιπεῖν ἠναγ- 3
κάσθησαν οἱ βασιλεῖς τῶν Κελτῶν φυλακῆς χάριν τῆς χώρας
πρὸς τὸν ἀπὸ τούτων φόβον. αὐτοὶ δ' ἐξάραντες παντὶ 4
τῷ στρατεύματι κατατεθαρρηκότως ὥρμησαν, ποιούμενοι
τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Τυρρηνίας, ἔχοντες πεζοὺς μὲν εἰς

---

1. *γαλατείας* A 8. *συνήργησε* R[s] 9. *νίκημα* AR, corr. C 15. *τῶν* A[2] ex *τὸν* 16. *ἐχώρησαν* coni. *Be* 17. *τοὺς κατὰ Κελτοὺς πολέμους* *Hu*, *τοὺς* (*τὰ* C) *κατὰ τοὺς πολεμίους* AR (conf. praef.) 19. *Γαλάται* seclusit *Be*, defendit *Hu* quaest. I 5 21. *ἔτει*] *γαλατα***δ' ἔτει* A[1], *γαλαται δ' ἔτει* A[2](R), corr. *Sch* 22. *ἰσόμβρων* AR *βοιῶν* A 23. *δὲ* AR *γονομανοὶ* *Ur* 153[a], *σομανοι* (sine acc.) A, *σομανοὶ* R 25. *καταλειπεῖν* A

πενταχισμυρίους, ἱππεῖς δὲ καὶ συνωρίδας εἰς δισμυρίους. 130
5 Ῥωμαῖοι δ᾽ ὡς θᾶττον ἤκουσαν τοὺς Κελτοὺς ὑπερβεβλη-
κέναι τὰς Ἄλπεις, Λεύκιον μὲν Αἰμίλιον ὕπατον μετὰ
δυνάμεως ἐξαπέστειλαν ὡς ἐπ᾽ Ἀριμίνου, τηρήσοντα ταύτῃ
τῶν ἐναντίων τὴν ἔφοδον, ἕνα δὲ τῶν ἐξαπελέκεων εἰς
6 Τυρρηνίαν· ὁ μὲν γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων Γάιος Ἀτίλιος
προεξεληλυθὼς ἔτυχεν εἰς Σαρδόνα μετὰ τῶν στρατοπέδων,
7 οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ πάντες περιδεεῖς ἦσαν, μέγαν καὶ φο-
βερὸν αὑτοῖς ὑπολαμβάνοντες ἐπιφέρεσθαι κίνδυνον. ἔπα-
σχον δὲ τοῦτ᾽ εἰκότως, ἔτι περὶ Γαλατῶν ἐγκαθημένου
8 ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τοῦ παλαιοῦ φόβου. διὸ καὶ πρὸς
ταύτην ἀναφέροντες τὴν ἔννοιαν τὰ μὲν συνήθροιζον τὰ
δὲ κατέγραφον στρατόπεδα, τοῖς δ᾽ ἑτοίμοις εἶναι παρήγ-
9 γελλον τῶν συμμάχων. καθόλου δὲ τοῖς ὑποτεταγμένοις
ἀναφέρειν ἐπέταξαν ἀπογραφὰς τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις, σπου-
δάζοντες εἰδέναι τὸ σύμπαν πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐ-
11 τοῖς δυνάμεως. σίτου δὲ καὶ βελῶν καὶ τῆς ἄλλης ἐπιτη-
δειότητος πρὸς πόλεμον τηλικαύτην ἐποιήσαντο κατασκευὴν
12 ἡλίκην οὐδείς πω μνημονεύει πρότερον. συνηργεῖτο δ᾽
13 αὐτοῖς πάντα καὶ πανταχόθεν ἑτοίμως· καταπεπληγμένοι
γὰρ οἱ τὴν Ἰταλίαν οἰκοῦντες τὴν τῶν Γαλατῶν ἔφοδον,
οὐκέτι Ῥωμαίοις ἡγοῦντο συμμαχεῖν οὐδὲ περὶ τῆς τούτων
ἡγεμονίας γίνεσθαι τὸν πόλεμον, ἀλλὰ περὶ σφῶν ἐνόμι-
ζον ἕκαστοι καὶ τῆς ἰδίας πόλεως καὶ χώρας ἐπιφέρεσθαι
14 τὸν κίνδυνον, διόπερ ἑτοίμως τοῖς παραγγελλομένοις
ὑπήκουον.

24 Ἵνα δὲ συμφανὲς ἐπ᾽ αὐτῶν γένηται τῶν ἔργων ἡλί-
κοις Ἀννίβας ἐτόλμησε πράγμασιν ἐπιθέσθαι μετὰ ταῦτα,

---

1. δυσμυρίας AB 4. ἐπαριμήνου A (R), corr. D[2] 5. ἐξαπελέκεων *Sch* (πελεκυφόρων C) pro πελέκεων 7. σαρδῶνα AR, corr. C 11. 12. πρὸς ταῦτ᾽ coni. *Hu* 17. post δυνάμεως vulgo ex uno C addita μετὰ μὲν δὴ τῶν ὑπάτων ἐξεληλυθέναι τὸ πλεῖστον ἐσπούδαζον καὶ ἄριστον τῆς δυνάμεως: omisit Perottus, delenda esse demonstravit *Di* 6 (prior pars glossematis repetita est e cap. 24, 3: *Hu*) 18. κατασκευὴν ABC[2] DE, παρασκευὴν C[1] vulgo (conf. ad p. 25, 15) 19. μνημονεύεται (qualem nemo unquam fecisse dicitur) *Rei* 128; conf. 32, 15, 12 27. ἐπ᾽ *Be* pro ὑπ᾽ 28. μετὰ δὲ ταῦτα AR Suid. v. παραβόλως, δὲ

131, 1]

131 καὶ πρὸς ἡλίκην δυναστείαν παραβόλως ἀντοφθαλμήσας
ἐπὶ τοσοῦτο καθίκετο τῆς προθέσεως ὥστε τοῖς μεγίστοις
συμπτώμασι περιβάλλειν Ῥωμαίους, ῥητέον ἂν εἴη τὴν 2
παρασκευὴν καὶ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς τότε
δυνάμεως. μετὰ μὲν δὴ τῶν ὑπάτων ἐξεληλύθει τέτταρα 3
στρατόπεδα Ῥωμαϊκά, πεντάκις μὲν χιλίους καὶ διακοσίους
πεζοὺς ἱππεῖς δὲ τριακοσίους ἔχον ἕκαστον· σύμμαχοι δὲ 4
μεθ' ἑκατέρων ἦσαν οἱ συνάμφω πεζοὶ μὲν τρισμύριοι,
δισχίλιοι δ' ἱππεῖς. τῶν δ' ἐκ τοῦ καιροῦ προσβοηθησάν- 5
των εἰς τὴν Ῥώμην Σαβίνων καὶ Τυρρηνῶν ἱππεῖς μὲν
ἦσαν εἰς τετρακισχιλίους, πεζοὶ δὲ πλείους τῶν πεντακισ-
μυρίων. τούτους μὲν ἀθροίσαντες ὡς ἐπὶ Τυρρηνίας 6
προεκάθισαν, ἐξαπέλεκυν αὐτοῖς ἡγεμόνα συστήσαντες· οἱ 7
δὲ τὸν Ἀπεννῖνον κατοικοῦντες Ὄμβροι καὶ Σαρσινάτοι
συνήχθησαν εἰς δισμυρίους, μετὰ δὲ τούτων Οὐένετοι καὶ
Γονομάνοι δισμύριοι· τούτους δ' ἔταξαν ἐπὶ τῶν ὅρων 8
τῆς Γαλατίας, ἵν' ἐμβαλόντες εἰς τὴν τῶν Βοίων χώραν
ἀντιπερισπῶσι τοὺς ἐξεληλυθότας. τὰ μὲν οὖν προκαθή-
μενα στρατόπεδα τῆς χώρας ταῦτ' ἦν· ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ 9
διέτριβον ἡτοιμασμένοι χάριν τῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς
πολέμοις, ἐφεδρείας ἔχοντες τάξιν, Ῥωμαίων μὲν αὐτῶν
πεζοὶ δισμύριοι, μετὰ δὲ τούτων ἱππεῖς χίλιοι καὶ πεν-
τακόσιοι, τῶν δὲ συμμάχων πεζοὶ μὲν τρισμύριοι δισχίλιοι
δ' ἱππεῖς· καταγραφαὶ δ' ἀνηνέχθησαν Λατίνων μὲν 10
ὀκτακισμύριοι πεζοὶ πεντακισχίλιοι δ' ἱππεῖς, Σαυνιτῶν
δὲ πεζοὶ μὲν ἑπτακισμύριοι, μετὰ δὲ τούτων ἱππεῖς ἑπτα-
κισχίλιοι, καὶ μὴν Ἰαπύγων καὶ Μεσσαπίων συνάμφω πε- 11

---

del. *Rei* 128 (verbis *μετὰ ταῦτα* ea tempora Polybius designavit, de quibus in sequentibus scripturus erat: conf. *ἐν τοῖς ἑξῆς σαφέστερον ἐκποιήσει κατανοεῖν* 2, 24, 17) 1. *καὶ* om. Suid. *ἀντοφθαλμήσας* AR Suid., *ἀντοφθαλμίσας* E 2. *τοσοῦτον* R^s 3. *περιβάλλει* AB *ἂν εἴη* *Sch* pro *εἶναι* 5. *ἅμα μὲν οὖν τοῖς ὑπάτοις* C 7. *πεζικοὺς* AR, corr. C 14. *ἀπεννῖνον* AE, *ἀπέννινον* D, *ἀπενίνον* C *ὄμβροι* *Ur* 153^a pro *σόμβροι* *Σαρσινάται* Cellarius notit. orb. ant. tom. I 742 16. *ὁρῶν* A, *ὀρῶν* R^s, corr. *Ca* et *Sch* 17. *ἵν'* B, *ἂν* A, *ὡς ἂν* CDE *βοιῶν* AR 19. *ταῦτα* AR, *τοσαῦτα* *Rei* 129 24. *δὲ* R^s 27. *μεσαπύγων* C *πεζοὶ* C

ζῶν μὲν πέντε μυριάδες ἱππεῖς δὲ μύριοι σὺν ἑξακισχι-
12 *λίοις, Λευκανῶν δὲ πεζοὶ μὲν τρισμύριοι τρισχίλιοι δ'*
ἱππεῖς, Μάρσων δὲ καὶ Μαρρουκίνων καὶ Φερεντάνων, 132
ἔτι δ' Οὐεστίνων πεζοὶ μὲν δισμύριοι τετρακισχίλιοι δ'
13 *ἱππεῖς. ἔτι γε μὴν καὶ ἐν Σικελίᾳ καὶ Τάραντι στρατό-*
πεδα δύο παρεφήδρευεν, ὧν ἑκάτερον ἦν ἀνὰ τετρακισχι-
14 *λίους καὶ διακοσίους πεζούς, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. Ῥω-*
μαίων δὲ καὶ Καμπανῶν ἡ πληθὺς πεζῶν μὲν εἰς εἴκοσι
καὶ πέντε κατελέχθησαν μυριάδες, ἱππέων δ' ἐπὶ ταῖς
15 *δύο μυριάσιν ἐπῆσαν ἔτι τρεῖς χιλιάδες. ὥστ' εἶναι τὸ*
[κεφάλαιον τῶν μὲν προκαθημένων τῆς Ῥώμης δυνάμεων
πεζοὶ μὲν ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδες, ἱππεῖς δὲ πρὸς
16 *ἑξακισχιλίους, τὸ δὲ] σύμπαν πλῆθος τῶν δυναμένων ὅπλα*
βαστάζειν, αὐτῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων, πεζῶν
ὑπὲρ τὰς ἑβδομήκοντα μυριάδας, ἱππέων δ' εἰς ἑπτὰ μυ-
17 *ριάδας· ἐφ' οὓς Ἀννίβας ἐλάττους ἔχων δισμυρίων ἐπέ-*
βαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν τοῖς ἑξῆς σαφέστερον ἐκποι-
25 *ήσει κατανοεῖν· οἱ δὲ Κελτοὶ κατάραντες εἰς τὴν Τυρρη-*
νίαν ἐπεπορεύοντο τὴν χώραν πορθοῦντες ἀδεῶς, οὐδε-
νὸς δ' αὐτοῖς ἀντιταττομένου τέλος ἐπ' αὐτὴν ὥρμησαν
2 *τὴν Ῥώμην. ἤδη δ' αὐτῶν περὶ πόλιν ὄντων ἣ καλεῖται*
μὲν Κλούσιον, ἀπέχει δ' ἡμερῶν τριῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς Ῥώ-
μης, προσαγγέλλεται διότι κατόπιν αὐτοῖς ἕπονται καὶ συν-
άπτουσιν αἱ προκαθήμεναι τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Τυρρηνίᾳ
3 *δυνάμεις. οἱ δ' ἀκούσαντες ἐξ ὑποστροφῆς ἀπήντων, σπεύ-*

---

2. *λευκανων* (sine acc.) A, *λευκανῶν* R^s, *λευκάνοι* E 3. *μαρρουκινων* (sine acc.) A, *μαρουκίνων* C *Φρεντανῶν* *Sch* ex 3, 88, 3 (conf. *Di* 39) 4. *ἔτι δὲ* AR 5. *γε* D, *δὲ* AR 9. *δὲ* R^s 10. *εἶναι*] *ἦν* coni. *Be* 11—13. glossema indicavit *Hu* Fleckeiseni annal. 1867 p. 303 s., cuius prima verba repetita sunt e cap. 24, 8; reliqua esse debuerunt *πεζῶν μὲν ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδας, ἱππεῖς δ' ὑπὲρ ἑπτακισχιλίους* (vel *ἱππεῖς δὲ σ' πρὸς ἑπτακισχιλίοις*) 13. *δυνάμεων* A^1R, corr. A^rE 14. *μὲν* post *πεζῶν* vulgo additum ex C (conf. praef. ad 3, 109, 1, *δ*) 15. *ἑπτὰ μυριάδες* error typothetae in edit. *Sch*, propagatus a *Be* et *Di* *δὲ* R^s 16. *ἐπέβαλλεν* A 19. inc. F fol. 10^r: *οἱ δὲ κελτοὶ* cet., adscripto ad marginem titulo *πόλεμος ῥωμαίων καὶ κελτῶν ἐν καλουσίῳ πόλει* 23. *κα|λούσιον* A (FR), corr. *Ca*

δοντες τούτοις συμβαλεῖν. ἐγγίσαντες δ' ἀλλήλοις ἤδη περὶ 4
δυσμὰς ἡλίου, τότε μὲν ἐν συμμέτρῳ διαστήματι καταστρα-
τοπεδεύσαντες ηὐλίσθησαν ἀμφότεροι· τῆς δὲ νυκτὸς ἐπι- 5
γενομένης πῦρ ἀνακαύσαντες οἱ Κελτοὶ τοὺς μὲν ἱππεῖς
ἀπέλιπον, συντάξαντες ἅμα τῷ φωτὶ συμφανεῖς γενομένους
133 *τοῖς πολεμίοις ὑποχωρεῖν κατὰ τὸν αὐτὸν στίβον, αὐτοὶ* 6
δὲ λαθραίαν ποιησάμενοι τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ πόλιν
Φαισόλαν αὐτοῦ παρενέβαλον, πρόθεσιν ἔχοντες ἅμα μὲν
ἐκδέχεσθαι τοὺς ἑαυτῶν ἱππεῖς, ἅμα δὲ παραδόξως ἐνο-
χλῆσαι τὴν τῶν ὑπεναντίων ἔφοδον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῆς 7
ἡμέρας ἐπιγενομένης συνιδόντες τοὺς ἱππεῖς αὐτοὺς καὶ
νομίσαντες τοὺς Κελτοὺς ἀποδεδρακέναι, κατὰ σπουδὴν
ἠκολούθουν τοῖς ἱππεῦσιν κατὰ τὴν ἐκείνων ἀποχώρησιν.
ἅμα δὲ τῷ συνεγγίζειν τοῖς πολεμίοις διαναστάντων τῶν 8
Κελτῶν καὶ συμπεσόντων αὐτοῖς ἦν ἀγὼν τὰς ἀρχὰς ἐξ
ἀμφοῖν βίαιος. τέλος δὲ καθυπερεχόντων τῶν Κελτῶν τῇ 9
τόλμῃ καὶ τῷ πλήθει συνέβη διαφθαρῆναι μὲν τῶν Ῥω-
μαίων οὐκ ἐλάττους ἑξακισχιλίων, τοὺς δὲ λοιποὺς φεύγειν·
ὧν οἱ πλείους πρός τινα τόπον ἐρυμνὸν ἀποχωρήσαντες
ἔμενον. οὓς τὸ μὲν πρῶτον οἱ Κελτοὶ πολιορκεῖν ἐπεβά- 10
λοντο· κακῶς δ' ἀπαλλάττοντες ἐκ τῆς προγεγενημένης ἐν
τῇ νυκτὶ πορείας καὶ κακοπαθείας καὶ ταλαιπωρίας ὥρ-
μησαν πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ θεραπείαν, φυλακὴν ἀπολι-
πόντες τῶν ἰδίων ἱππέων περὶ τὸν λόφον, πρόθεσιν ἔχον- 11
τες κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν πολιορκεῖν τοὺς συμπεφευγότας,
ἐὰν μὴ παραδῶσιν ἑαυτοὺς ἑκουσίως. κατὰ δὲ τὸν και- 26
ρὸν τοῦτον Λεύκιος Αἰμίλιος ὁ προκαθήμενος ἐπὶ τῶν
κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπων, ἀκούσας τοὺς Κελτοὺς διὰ Τυρ-
ρηνίας ἐμβεβληκότας συνεγγίζειν τῇ Ῥώμῃ, παρῆν βοηθῶν
καὶ κατὰ σπουδὴν εὐτυχῶς εἰς δέοντα καιρόν. καταστρα- 2

---

4. *πυρὰ Rei* 132 (conf. tamen Philol. XIV 316) 5. *ἀπέλειπον* AFB *ἅμα τῷ*] *ἅματο* F 8. *φαίσολα* AR, *φαῖσολα* F, corr. *Ben* *αὐτοῦ Ca* pro *αὐτοὶ* 13. *ἠκουλούθουν* F *ἱππεῦσιν* AF, *ἱππεῦσι* R 14. *ἅμα δὲ τὸ* F 17. *τῷ*] *τὸ* F 21. *ἀπαλλάτοντες* F 22. *νυκτὴ* F *κακοπαθίας* A 23. *ἀπολειπόντες* (sic) F 25. *τοὺς*] *αυτοὺς* (sine spir.) F 29. *τῇ* B, *τε τῆι* AF(C), *τῇ τε* DE *βοηθὸν* F 30. *καὶ* ut post *σπουδὴν* ponatur suadet *Sch*, del. Hertleinius Fleck-

*τοπεδεύσαντος δ᾽ αὐτοῦ σύνεγγυς τῶν πολεμίων, κατιδόν-
τες τὰ πυρὰ καὶ νοήσαντες τὸ γεγονὸς οἱ συμπεφευγότες
ἐπὶ τὸν λόφον, ταχέως ἀναθαρρήσαντες ἐξαπέστειλαν αὐ-
τῶν τινας τῆς νυκτὸς ἀνόπλους διὰ τῆς ὕλης ἀναγγελοῦν-*
3 *τας τῷ στρατηγῷ τὸ συμβεβηκός. ὁ δὲ διακούσας, καὶ
θεωρῶν οὐδὲ διαβούλιον αὐτῷ καταλειπόμενον ὑπὲρ τῶν
ἐνεστώτων, τοῖς μὲν χιλιάρχοις ἅμα τῷ φωτὶ παρήγγειλε
τοὺς πεζοὺς ἐξάγειν, αὐτὸς δὲ τοὺς ἱππεῖς ἀναλαβὼν καθ-
ηγεῖτο τῆς δυνάμεως, ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὸν* 134
4 *προειρημένον βουνόν. οἱ δὲ τῶν Γαλατῶν ἡγεμόνες ἀφο-
ρῶντες τὰ πυρὰ τῆς νυκτὸς καὶ συλλογιζόμενοι τὴν παρ-*
5 *ουσίαν τῶν πολεμίων συνήδρευον. οἷς Ἀνηροέστης ὁ
βασιλεὺς γνώμην εἰσέφερε λέγων ὅτι δεῖ τοσαύτης λείας
ἐγκρατεῖς γεγονότας — ἦν γάρ, ὡς ἔοικε, καὶ τὸ τῶν σω-
μάτων καὶ θρεμμάτων πλῆθος, ἔτι δὲ τῆς ἀποσκευῆς ἧς*
6 *εἶχον, ἀμύθητον· διόπερ ἔφη δεῖν μὴ κινδυνεύειν ἔτι μηδὲ
παραβάλλεσθαι τοῖς ὅλοις, ἀλλ᾽ εἰς τὴν οἰκείαν ἀδεῶς
ἐπανάγειν, ταῦτα δ᾽ ἀποσκευασαμένους καὶ γενομένους εὐ-
ζώνους αὖθις ἐγχειρεῖν ὁλοσχερῶς, ἐὰν δοκῇ, τοῖς Ῥωμαίων*
7 *πράγμασιν. δόξαντος δὲ σφίσι κατὰ τὴν Ἀνηροέστου γνώ-
μην χρήσασθαι τοῖς παροῦσιν, οὗτοι μὲν τῆς νυκτὸς ταῦτα
βουλευσάμενοι, πρὸ φωτὸς ἀναζεύξαντες προῆγον παρὰ*
8 *θάλατταν διὰ τῆς Τυρρηνῶν χώρας· ὁ δὲ Λεύκιος ἀναλα-
βὼν ἐκ τοῦ βουνοῦ τὸ διασῳζόμενον τοῦ στρατοπέδου μέ-
ρος ἅμα ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι τὸ μὲν διακινδυνεύειν ἐκ πα-
ρατάξεως οὐδαμῶς ἔκρινε συμφέρειν, ἐπιτηρεῖν δὲ μᾶλλον
καιροὺς καὶ τόπους εὐφυεῖς ἑπόμενος, ἐάν πού τι βλάψαι
τοὺς πολεμίους ἢ τῆς λείας ἀποσπάσαι δυνηθῇ.*
27 *Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους ἐκ Σαρδόνος μετὰ τῶν
στρατοπέδων Γάιος Ἀτίλιος ὕπατος εἰς Πίσας καταπε-*

---

eiseni annal. 1877 p. 33 s. 6. *θεορῶν* F *καταλειπώμενον* F 12. *συνηγόρευον* C *ἐν* ante *οἷς* add. Bentenus observ. crit. p. 19 16. *δεῖν μὴ* AFB, *μὴ δεῖν* C (*μὴ* om. DE) 18. *δ᾽* om. B 20. *δό-ξαντες* AFBDE[1], corr. C *κατα*] *κατατα* (sine acc.) F *ἀροέστου* ABCE, *ἀορεστου* (sine acc.) F 21. *ταύτης* B 22. *ἀνέζευξαν καὶ* C 24. *διασωζόμενον* AFR 30. *πύσας* AFR, corr. D[2]

134, 23]

*πλευκῶς προῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Ῥώμην, ἐναντίαν
ποιούμενος τοῖς πολεμίοις τὴν πορείαν. ἤδη δὲ περὶ Τε- 2
λαμῶνα τῆς Τυρρηνίας τῶν Κελτῶν ὑπαρχόντων, οἱ προ-
νομεύοντες ἐξ αὐτῶν ἐμπεσόντες εἰς τοὺς παρὰ τοῦ Γαΐου
προπορευομένους ἑάλωσαν, καὶ τά τε προγεγονότα διεσά- 3
φουν ἀνακρινόμενοι τῷ στρατηγῷ καὶ τὴν παρουσίαν ἀμ-
φοτέρων τῶν στρατοπέδων ἀνήγγελλον, σημαίνοντες διότι
τελείως σύνεγγύς εἰσιν οἱ Κελτοὶ καὶ τούτων κατόπιν οἱ
135 περὶ τὸν Λεύκιον. ὁ δὲ τὰ μὲν ξενισθεὶς ἐπὶ τοῖς προσ- 4
πίπτουσι, τὰ δ᾽ εὔελπις γενόμενος ἐπὶ τῷ δοκεῖν μέσους
κατὰ πορείαν ἀπειληφέναι τοὺς Κελτούς, τοῖς μὲν χιλιάρ-
χοις παρήγγειλε τάττειν τὰ στρατόπεδα καὶ βάδην εἰς
τοὔμπροσθεν προάγειν, καθ᾽ ὅσον ἂν οἱ τόποι προσδέ-
χωνται τὴν μετωπηδὸν ἔφοδον· αὐτὸς δὲ συνθεωρήσας 5
εὐκαίρως λόφον κείμενον ὑπὲρ τὴν ὁδόν, ὑφ᾽ ὃν ἔδει πα-
ραπορευθῆναι τοὺς Κελτούς, ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς ὥρμησε
σπεύδων προκαταλαβέσθαι τὴν ἀκρολοφίαν καὶ πρῶτος
κατάρξαι τοῦ κινδύνου, πεπεισμένος τῆς ἐπιγραφῆς τῶν
ἐκβαινόντων πλεῖστον οὕτω κληρονομήσειν. οἱ δὲ Κελτοὶ 6
τὸ μὲν πρῶτον τὴν παρουσίαν τῶν περὶ τὸν Ἀτίλιον
ἀγνοοῦντες, ἐκ δὲ τοῦ συμβαίνοντος ὑπολαμβάνοντες τοὺς
περὶ τὸν Αἰμίλιον περιπεπορεῦσθαι τὴν νύκτα τοῖς ἱπ-
πεῦσι καὶ προκαταλαμβάνεσθαι τοὺς τόπους, εὐθέως ἐξαπ-
έστελλον τοὺς παρ᾽ αὐτῶν ἱππεῖς καί τινας τῶν εὐζώνων
ἀντιποιησομένους τῶν κατὰ τὸν βουνὸν τόπων. ταχὺ δὲ 7
συνέντες τὴν τοῦ Γαΐου παρουσίαν ἔκ τινος τῶν ἀχθέντων
αἰχμαλώτων σπουδῇ παρενέβαλον τοὺς πεζούς, ποιούμε-*

1. *προσῆγε* AR, *προσήγε* F, corr. *Ca* 5. *προπορευσαμένους* AFR, corr. C (error ortus esse videtur ex archetypi scriptura *προπορευωμένους*), *προπεπορευμένους* coni. *Di* Fleckeiseni annal. 1869 p. 117 7. *ἀπήγγελλον* BDE 8. *τελείως* AFR, *τελέως Be* (conf. 3, 83, 1) 9. *λούκιον* AFR, corr. C 10. *τῷ*] *τὸ* F 11. *κατάπορίαν* A, *κατ᾽ ἀπορίαν* B, *κατὰ πορίαν* F 14. *μετωπιδῶν* F 15. *εὐκέρως* F *ὃν*] *ὧν* F 17. *προκαταλαβέσθαι* A², incertum utrum ex *περικ.* an *προσκ.* 19. *πλεῖστων* (sic) F 21. *ἁγνωοῦντες* F 22. *πε|ριπεπορευεσθαι* (sine acc.) A, *περιπορεύεσθαι* FBDE, corr. C 24. *κέ τινας* F 27. *παρενέβαλον* AC, *παρενέβαλλον* FDE

νοι τὴν ἔκταξιν ἅμα πρὸς ἑκατέραν τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ
8 *τὴν ἀπ᾽ οὐρᾶς καὶ τὴν κατὰ πρόσωπον· οὓς μὲν γὰρ ᾔδε-*
σαν ἑπομένους αὑτοῖς, οὓς δὲ κατὰ τὸ στόμα προσεδόκων
ἀπαντήσειν, ἔκ τε τῶν προσαγγελλομένων τεκμαιρόμενοι
28 *καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὸν τὸν καιρὸν συμβαινόντων. οἱ δὲ περὶ*
τὸν Αἰμίλιον ἀκηκοότες μὲν τὸν εἰς τὰς Πίσας κατάπλουν
τῶν στρατοπέδων, οὔπω δὲ προσδοκῶντες αὐτὰ συνεγγίζειν,
τότε σαφῶς ἐκ τοῦ περὶ τὸν λόφον ἀγῶνος ἔγνωσαν διότι
τελέως ἐγγὺς εἶναι συμβαίνει τὰς οἰκείας αὐτῶν δυνάμεις·
2 *διὸ καὶ τοὺς μὲν ἱππεῖς παραντίκα βοηθήσοντας ἐξαπέ-*
στελλον τοῖς ἐν τῷ λόφῳ διαγωνιζομένοις, αὐτοὶ δὲ κατὰ
τὰς εἰθισμένας τάξεις διακοσμήσαντες τοὺς πεζοὺς προῆ-
3 *γον ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. οἱ δὲ Κελτοὶ τοὺς μὲν ἐκ τῶν* 136
Ἄλπεων Γαισάτους προσαγορευομένους ἔταξαν πρὸς τὴν
ἀπ᾽ οὐρᾶς ἐπιφάνειαν, ᾗ προσεδόκων τοὺς περὶ τὸν Αἰμί-
4 *λιον, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἴνσομβρας· πρὸς δὲ τὴν κατὰ*
πρόσωπον τοὺς Ταυρίσκους καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ Πάδου
κατοικοῦντας Βοίους παρενέβαλον, τὴν ἐναντίαν μὲν στάσιν
ἔχοντας τοῖς προειρημένοις, βλέποντας δὲ πρὸς τὴν τῶν
5 *τοῦ Γαΐου στρατοπέδων ἔφοδον. τὰς δ᾽ ἁμάξας καὶ συν-*
ωρίδας ἐκτὸς ἑκατέρου τοῦ κέρατος παρέστησαν, τὴν δὲ
λείαν εἴς τι τῶν παρακειμένων ὀρῶν φυλακὴν περιστήσαν-
6 *τες ἤθροιζον. γενομένης δ᾽ ἀμφιστόμου τῆς τῶν Κελτῶν*
δυνάμεως οὐ μόνον καταπληκτικὴν ἀλλὰ καὶ πρακτικὴν
7 *εἶναι συνέβαινε τὴν τάξιν. οἱ μὲν οὖν Ἴνσομβρες καὶ Βοῖοι*
τὰς ἀναξυρίδας ἔχοντες καὶ τοὺς εὐπετεῖς τῶν σάγων περὶ
8 *αὑτοὺς ἐξέταξαν· οἱ δὲ Γαισάται διά τε τὴν φιλοδοξίαν*
καὶ τὸ θάρσος ταῦτ᾽ ἀπορρίψαντες γυμνοὶ μετ᾽ αὐτῶν τῶν
ὅπλων πρῶτοι τῆς δυνάμεως κατέστησαν, ὑπολαβόντες οὕ-

---

3. *τὸ* om. DE *προσεδώκων* F 6. *ἀκηκοώτες* F *πίσας* AFR, *πύσας* D¹ (conf. ad p. 144, 30) 10. *βοηθήσοντας* FR, *βοηθήσαντας* A 11. *τῷ*] *τὸ* F 12. *παρατάξεις διακοσμίσαντες* F 15. *προσεδόκουν* F 16. *ἴσομβρας* AFR 18. *βοιους* (sine acc.) A *παρενέβαλλον* AFDE 25. *ἴσομβρες* AFR *βοιοι* (sine acc.) A 26. *σάγων* A (i. e. *σαγων* sine accentu, addita tamen nota nominis proprii), *σαγῶν* FR libri Suidae v. *ἔφαμμα* 27. *ἐξέταζον* libri Polybii et Suidae, corr. *Sch* (*ἐξέταττον* Ernestus)

136, 18]

τως ἔσεσθαι πρακτικώτατοι διὰ τό τινας τῶν τόπων βα-
τώδεις ὄντας ἐμπλέκεσθαι τοῖς ἐφάμμασι καὶ παραποδίζειν
τὴν τῶν ὅπλων χρείαν. τὸ μὲν οὖν πρῶτον αὐτὸς ὁ κατὰ 9
τὸν λόφον ἐνειστήκει κίνδυνος, ἅπασιν ὢν σύνοπτος ὡς
ἂν ἅμα τοσούτου πλήθους ἱππέων ἀφ᾽ ἑκάστου τῶν στρα-
τοπέδων ἀναμὶξ ἀλλήλοις συμπεπτωκότος. ἐν δὲ τούτῳ 10
τῷ καιρῷ συνέβη Γάιον μὲν τὸν ὕπατον παραβόλως ἀγω-
νιζόμενον ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον, τὴν δὲ κε-
φαλὴν αὐτοῦ πρὸς τοὺς βασιλέας ἐπανενεχθῆναι τῶν Κελ-
τῶν, τοὺς δὲ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς κινδυνεύσαντας ἐρρω-
μένως τέλος ἐπικρατῆσαι τοῦ τόπου καὶ τῶν ὑπεναντίων·
μετὰ δὲ ταῦτα τῶν πεζικῶν στρατοπέδων ἤδη σύνεγγυς 11
ὄντων ἀλλήλοις, ἴδιον ἦν καὶ θαυμαστὸν τὸ συμβαῖνον οὐ
137 *μόνον τοῖς ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τότε παροῦσιν, ἀλλὰ καὶ*
τοῖς ποτὲ μετὰ ταῦτα δυναμένοις ὑπὸ τὴν ὄψιν λαμβά-
νειν ἐκ τῶν λεγομένων τὸ γεγονός. πρῶτον μὲν γὰρ ἐκ 29
τριῶν στρατοπέδων τῆς μάχης συνισταμένης, δῆλον ὡς
ξένην καὶ παρηλλαγμένην εἰκὸς καὶ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὴν
χρείαν φαίνεσθαι τοῦ συντεταγμένου· δεύτερον δὲ πῶς οὐκ 2
ἂν ἀπορήσαι τις καὶ νῦν καὶ τότε παρ᾽ αὐτὸν ὢν τὸν
καιρὸν πότερον οἱ Κελτοὶ τὴν ἐπισφαλεστάτην εἶχον χώ-
ραν, ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν ἅμα τῶν πολεμίων ἐπαγόντων
αὐτοῖς, ἢ τοὐναντίον τὴν ἐπιτευκτικωτάτην, ἅμα μὲν ἀγω- 3
νιζόμενοι πρὸς ἀμφοτέρους, ἅμα δὲ τὴν ἀφ᾽ ἑκατέρων
ἀσφάλειαν ἐκ τῶν ὄπισθεν αὐτοῖς παρασκευάζοντες, τὸ
δὲ μέγιστον, ἀποκεκλειμένης πάσης τῆς εἰς τοὔπισθεν
ἀναχωρήσεως καὶ τῆς ἐν τῷ λείπεσθαι σωτηρίας· ἡ γὰρ 4
τῆς ἀμφιστόμου τάξεως ἰδιότης τοιαύτην ἔχει τὴν χρείαν.
τούς γε μὴν Ῥωμαίους τὰ μὲν εὐθαρσεῖς ἐποίει τὸ μέσους 5

---

1. *πρακτικώτεροι* libri plerique Suidae *τόπον*
 F 9. *ἐπανενεχθῆναι* B[s](?) *Re*, *ἐπαναενεχθῆναι* AF, *ἐπαναχθῆναι* CDE 13. *καὶ θαυμαστὸν ἦν* DE 18. *εἰκῶς* F 20. *απορησαι* (sine acc.) A, *ἀπορῆσαί* CDE 23. *ἐπιτευκτικοτάτην* F 24. *ἐ|φἑκατέρων* A(R), *ἐφ᾽ ἑκατέρους* F, corr. C² 26. *ἀποκεκλιμένης* AFR, *ἀποκεκλεισμένης* C, corr. *Di* *τοὔπισθεν* *Gro* pro *τοὔμπροσθεν* 27. *τῷ*] *το* (sine acc.) F
28. *τὴν* extremo folio 12 scriptum in F, idem repetitum ineunte folio 13 29. *ἐποίη* F

καὶ πάντοθεν περιειληφέναι τοὺς πολεμίους, τὰ δὲ πάλιν
ὁ κόσμος αὐτοὺς καὶ θόρυβος ἐξέπληττε τῆς τῶν Κελτῶν
6 *δυνάμεως. ἀναρίθμητον μὲν γὰρ ἦν τὸ τῶν βυκανητῶν*
καὶ σαλπιγκτῶν πλῆθος, οἷς ἅμα τοῦ παντὸς στρατοπέδου
συμπαιανίζοντος τηλικαύτην καὶ τοιαύτην συνέβαινε γίνε-
σθαι κραυγὴν ὥστε μὴ μόνον τὰς σάλπιγγας καὶ τὰς δυ-
νάμεις ἀλλὰ καὶ τοὺς παρακειμένους τόπους συνηχοῦντας
7 *ἐξ αὑτῶν δοκεῖν προΐεσθαι φωνήν· ἐκπληκτικὴ δ' ἦν καὶ*
τῶν γυμνῶν προεστώτων ἀνδρῶν ἥ τ' ἐπιφάνεια καὶ κί-
νησις ὡς ἂν διαφερόντων ταῖς ἀκμαῖς καὶ τοῖς εἴδεσι.
8 *πάντες δ' οἱ τὰς πρώτας κατέχοντες σπείρας χρυσοῖς μα-*
9 *νιάκαις καὶ περιχείροις ἦσαν κατακεκοσμημένοι. πρὸς ἃ*
βλέποντες οἱ Ῥωμαῖοι τὰ μὲν ἐξεπλήττοντο, τὰ δ' ὑπὸ τῆς
τοῦ λυσιτελοῦς ἐλπίδος ἀγόμενοι διπλασίως παρωξύνον-
30 *το πρὸς τὸν κίνδυνον. πλὴν ἅμα τῷ τοὺς ἀκοντιστὰς προ-*
ελθόντας ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων κατὰ τὸν ἐθισμὸν **138**
εἰσακοντίζειν ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς βέλεσιν, τοῖς μὲν
ὀπίσω τῶν Κελτῶν πολλὴν εὐχρηστίαν οἱ σάγοι μετὰ τῶν
2 *ἀναξυρίδων παρεῖχον, τοῖς δὲ γυμνοῖς προεστῶσι παρὰ τὴν*
προσδοκίαν τοῦ πράγματος συμβαίνοντος τἀναντία πολλὴν
3 *ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν παρεῖχε τὸ γινόμενον· οὐ γὰρ*
δυναμένου τοῦ Γαλατικοῦ θυρεοῦ τὸν ἄνδρα περισκέπειν,
ὅσῳ γυμνὰ καὶ μείζω τὰ σώματ' ἦν, τοσούτῳ συνέβαινε
4 *μᾶλλον τὰ βέλη πίπτειν ἔνδον. τέλος δ' οὐ δυνάμενοι*
μὲν ἀμύνασθαι τοὺς εἰσακοντίζοντας διὰ τὴν ἀπόστασιν
καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιπτόντων βελῶν, περικακοῦντες δὲ
καὶ δυσχρηστούμενοι τοῖς παροῦσιν, οἱ μὲν εἰς τοὺς πο-
λεμίους ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἀλογιστίας εἰκῇ προσπί-
πτοντες καὶ διδόντες σφᾶς αὐτοὺς ἑκουσίως ἀπέθνησκον,

---

3. *βυχανητῶν* AFR (*βυχανιτῶν* C), *ἰβυκανητῶν* Suid. hoc verbo et v. *ἰβύκινον*, corr. *Sch* 4. *πλῆθι°* F 5. *παιανίζοντος* Suid. *γενέσθαι* CDE 9. *τε* AFR 11. *πειρας* (sine acc.) A, *πεῖρας* F, *πεί-ρας* R, corr. C² *μανιάκαις* AFR Suid. h. v., *μανιάκοις* C 14. *παρο-ξύνοντο* F 15. *τῷ*] *τὸ* F 17. *βέλεσι* Rˢ 18. *οἱ σάγοι*] *εἰσάγοι* A, *εἰ σάγοι* F 20. *συμβαίνοντος* A¹R, *συμβαίνοντες* A²F 23. *σώματα* A¹FR, corr. A² 25. *ἀκοντίζοντας* C 28. *προπίπτοντες* *Rei* 134

138, 15]
οἱ δ' εἰς τοὺς φίλους ἀναχωροῦντες ἐπὶ πόδα καὶ προδή-
λως ἀποδειλιῶντες διέστρεφον τοὺς κατόπιν. τὸ μὲν οὖν 5
τῶν Γαισάτων φρόνημα παρὰ τοῖς ἀκοντισταῖς τούτῳ τῷ
τρόπῳ κατελύθη, τὸ δὲ τῶν Ἰνσόμβρων καὶ Βοίων ἔτι δὲ 6
Ταυρίσκων πλῆθος, ἅμα τῷ τοὺς Ῥωμαίους δεξαμένους
τοὺς ἑαυτῶν ἀκοντιστὰς προσβάλλειν σφίσι τὰς σπείρας,
συμπεσὸν τοῖς πολεμίοις ἐκ χειρὸς ἐποίει μάχην ἐχυράν·
διακοπτόμενοι γὰρ ἔμενον ἐπ' ἴσον ταῖς ψυχαῖς, αὐτῷ 7
τούτῳ καὶ καθόλου καὶ κατ' ἄνδρα λειπόμενοι, ταῖς τῶν
ὅπλων κατασκευαῖς. οἱ μὲν οὖν θυρεοὶ πρὸς ἀσφάλειαν, 8
αἱ δὲ μάχαιραι πρὸς πρᾶξιν μεγάλην διαφορὰν * * * ἔχειν,
τὴν δὲ Γαλατικὴν καταφορὰν ἔχειν μόνον. ἐπεὶ δ' ἐξ 9
ὑπερδεξίων καὶ κατὰ κέρας οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐμ-
βαλόντες ἀπὸ τοῦ λόφου προσέφερον τὰς χεῖρας ἐρρωμέ-
139 νως, τόθ' οἱ μὲν πεζοὶ τῶν Κελτῶν ἐν αὐτῷ τῷ τῆς πα-
ρατάξεως τόπῳ κατεκόπησαν, οἱ δ' ἱππεῖς πρὸς φυγὴν
ὥρμησαν. ἀπέθανον μὲν οὖν τῶν Κελτῶν εἰς τετρακισμυ- 31
ρίους, ἑάλωσαν δ' οὐκ ἐλάττους μυρίων, ἐν οἷς καὶ τῶν
βασιλέων Κογκολιτάνος. ὁ δ' ἕτερος αὐτῶν Ἀνηρόεστος, 2
εἴς τινα τόπον συμφυγὼν μετ' ὀλίγων, προσήνεγκε τὰς
χεῖρας αὑτῷ καὶ τοῖς ἀναγκαίοις. ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν 3
Ῥωμαίων τὰ μὲν σκῦλα συναθροίσας εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέ-
στειλε, τὴν δὲ λείαν ἀπέδωκε τοῖς προσήκουσιν. αὐτὸς 4
δ' ἀναλαβὼν τὰ στρατόπεδα καὶ διελθὼν παρ' αὐτὴν τὴν
Λιγυστικὴν εἰς τὴν τῶν Βοίων ἐνέβαλε χώραν. πληρώσας

2. ἀποδειλιόντες F 3. γαισάτων ADE, γεσάτων F, γαισατῶν B^s C 4. ἰσόμβρων AFR βοιων (sine acc.) A, βοιῶν F 7. ἐποιεῖτο coni. *Be* ἐχυρὰν A[1], ἰσχυρὰν A[2]FR 8. καὶ ante διακοπτόμενοι add. C γὰρ ἔμενον *Be* pro παρέμενον αυτω (sine spir. et acc.) A, αὐτῶν F 11. lacunam coll. 2, 33, 5; 3, 114, 2 ss.; 6, 23 sic explet *Sch*: ἔχουσι Ῥωμαίοις διὰ τὸ τούτων μὲν τὸν θυρεὸν ὅλον τὸ σῶμα σκέπειν, τὸν δὲ Γαλατικὸν βραχύτερον εἶναι, καὶ διὰ τὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν μὲν (immo καὶ τὴν μὲν Ῥωμ.) μάχαιραν καὶ τὸ κέντημα διάφορον καὶ καταφορὰν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν βίαιον] ἔχειν cet. 13. ὑπερδεξίων A[1], ὑπερδεξίου A[2]FR (conf. praef.) καὶ om. F 21. αὐτω A^r ex αὐτω•, αὐτῶν FDE 22. συναθρύσας F 25. λυγιστικὴν A, λυγιστικῆν F βοιων (sine acc.) A, βοιωτῶν F ἐνέβαλλε AFE

δὲ τὰς ὁρμὰς τῶν στρατοπέδων τῆς ὠφελείας, ἐν ὀλίγαις
5 *ἡμέραις ἧκεν μετὰ τῶν δυνάμεων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ τὸ*
μὲν Καπετώλιον ἐκόσμησε ταῖς τε σημαίαις καὶ τοῖς μα-
νιάκαις (τοῦτο δ' ἐστὶ χρυσοῦν ψέλλιον, ὃ φοροῦσι περὶ
6 *τὸν τράχηλον οἱ Γαλάται), τοῖς δὲ λοιποῖς σκύλοις καὶ*
τοῖς αἰχμαλώτοις πρὸς τὴν εἴσοδον ἐχρήσατο τὴν ἑαυτοῦ
καὶ πρὸς τὴν τοῦ θριάμβου διακόσμησιν.
7 *Ἡ μὲν οὖν βαρυτάτη τῶν Κελτῶν ἔφοδος οὕτω καὶ*
τούτῳ τῷ τρόπῳ διεφθάρη, πᾶσι μὲν Ἰταλιώταις, μάλι-
στα δὲ Ῥωμαίοις μέγαν καὶ φοβερὸν ἐπικρεμάσασα κίνδυ-
8 *νον· ἀπὸ δὲ τοῦ κατορθώματος τούτου κατελπίσαντες*
Ῥωμαῖοι δυνήσεσθαι τοὺς Κελτοὺς ἐκ τῶν τόπων τῶν περὶ
τὸν Πάδον ὁλοσχερῶς ἐκβαλεῖν, τούς τε μετὰ ταῦτα κα-
τασταθέντας ὑπάτους Κόιντον Φουλούιον καὶ Τίτον Μά- *a. u.*
λιον ἀμφοτέρους καὶ τὰς δυνάμεις μετὰ παρασκευῆς με- *530*
9 *γάλης ἐξαπέστειλαν ἐπὶ τοὺς Κελτούς. οὗτοι δὲ τοὺς μὲν*
Βοίους ἐξ ἐφόδου καταπληξάμενοι συνηνάγκασαν εἰς τὴν
10 *Ῥωμαίων ἑαυτοὺς δοῦναι πίστιν, τὸν δὲ λοιπὸν χρόνον*
τῆς στρατείας, ἐπιγενομένων ὄμβρων ἐξαισίων, ἔτι δὲ λοι-
μικῆς διαθέσεως ἐμπεσούσης αὐτοῖς, εἰς τέλος ἄπρακτον
32 *εἶχον· μετὰ δὲ τούτους κατασταθέντες Πόπλιος Φούριος* 140
καὶ Γάιος Φλαμίνιος αὖθις ἐνέβαλον εἰς τὴν Κελτικὴν *a. u.*
διὰ τῆς τῶν Ἀνάρων χώρας, οἷς συμβαίνει μὴ μακρὰν *531*
2 *ἀπὸ Μασσαλίας ἔχειν τὴν οἴκησιν· οὓς εἰς τὴν φιλίαν*
προσαγαγόμενοι διέβησαν εἰς τὴν τῶν Ἰνσόμβρων γῆν κατὰ
3 *τὰς συρροίας τοῦ τ' Ἀδόα καὶ Πάδου ποταμοῦ. λαβόν-*
τες δὲ πληγὰς περί τε τὴν διάβασιν καὶ περὶ τὴν στρατο-
πεδείαν παραυτίκα μὲν ἔμειναν, μετὰ δὲ ταῦτα σπεισά-

---

2. *ἧκε* R[s] 3. *σημείαις* AR, *σημεῖαις* F, corr. CD *τοῖς*] *ταῖς* F 4. 5. *τοῦτο — Γαλάται* ex margine irrepsisse coniicit *Di* 37 4. *ἐστὶν* F *ψέλιον Di* post *περὶ* add. *τὰς χεῖρας καὶ* C 8. *οὕτω καὶ* om. C, *καὶ τούτῳ* om. DE 9. *τούτῳ τῷ*] *τουτῶι* F *διεφθάρει* F 10. *κίνδυνον*: des. F 14. *μάλιον* A[1]R, *μάλλιον* A[2]B 21. *φρούριος* AR, corr. C 23. *ἀναμάρων* AR (vulgo), *Ἀνάνων* Aretinus, corr. Mommsenus (conf. 2, 17, 7) 24. *Μασσαλίας*] vide praef. 25. *προσαγαγόμενοι Re* pro *προσαγόμενοι* *ἰσόμβρων* AR 26. *τε Ἀδόα Sch*, *γεαδόα* AR, *γεαδούα* D, *τε ἀδδούα Sca*

140, 9]

μενοι καθ' ὁμολογίαν ἀνέλυσαν ἐκ τῶν τόπων. περιελ- 4
θόντες δὲ πλείους ἡμέρας καὶ διελθόντες τὸν Κλούσιον
ποταμὸν ἦλθον εἰς τὴν τῶν Γονομάνων χώραν, καὶ προσ-
λαβόντες τούτους ὄντας συμμάχους ἐνέβαλον πάλιν ἀπὸ
τῶν κατὰ τὰς Ἄλπεις τόπων εἰς τὰ τῶν Ἰνσόμβρων πεδία,
καὶ τήν τε γῆν ἐδῄουν καὶ τὰς κατοικίας αὐτῶν ἐξεπόρθουν.
οἱ δὲ τῶν Ἰνσόμβρων προεστῶτες θεωροῦντες ἀμετάθετον 5
οὖσαν τὴν ἐπιβολὴν τῶν Ῥωμαίων, ἔκριναν τῆς τύχης λα-
βεῖν πεῖραν καὶ διακινδυνεῦσαι πρὸς αὐτοὺς ὁλοσχερῶς.
συναθροίσαντες οὖν ἁπάσας τὰς δυνάμεις ἐπὶ ταὐτόν, καὶ 6
τὰς χρυσᾶς σημαίας τὰς ἀκινήτους λεγομένας καθελόντες ἐκ
τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἱεροῦ, καὶ τἆλλα παρασκευασάμενοι δε-
όντως, μετὰ ταῦτα τεθαρρηκότως καὶ καταπληκτικῶς ἀντ-
εστρατοπέδευσαν τοῖς πολεμίοις, ὄντες τὸ πλῆθος εἰς
πέντε μυριάδας. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὰ μὲν ὁρῶντες σφᾶς 7
ἐλάττους ὄντας παρὰ πολὺ τῶν ἐναντίων, ἐβούλοντο συγ-
χρῆσθαι ταῖς τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς Κελτῶν δυνάμεσι·
τὰ δὲ συλλογισάμενοι τήν τε Γαλατικὴν ἀθεσίαν καὶ διότι 8
πρὸς ὁμοφύλους τῶν προσλαμβανομένων μέλλουσι ποιεῖ-
σθαι τὸν κίνδυνον, εὐλαβοῦντο τοιούτοις ἀνδράσιν τοιούτου
καιροῦ καὶ πράγματος κοινωνεῖν. τέλος δ' οὖν αὐτοὶ μὲν 9
ὑπέμειναν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, τοὺς δὲ τῶν Κελτῶν σφίσι
141 *συνόντας διαβιβάσαντες εἰς τὸ πέραν ἀνέσπασαν τὰς ἐπὶ*
τοῦ ῥείθρου γεφύρας, ἅμα μὲν ἀσφαλιζόμενοι τὰ πρὸς 10
ἐκείνους, ἅμα δὲ μίαν ἑαυτοῖς ἀπολείποντες ἐλπίδα τῆς
σωτηρίας τὴν ἐν τῷ νικᾶν διὰ τὸ κατόπιν αὐτοῖς ἄβατον
ὄντα παρακεῖσθαι τὸν προειρημένον ποταμόν. πράξαν- 11
τες δὲ ταῦτα πρὸς τῷ διακινδυνεύειν ἦσαν.

Δοκοῦσι δ' ἐμφρόνως κεχρῆσθαι τῇ μάχῃ ταύτῃ Ῥω- 33
μαῖοι, τῶν χιλιάρχων ὑποδειξάντων ὡς δεῖ ποιεῖσθαι τὸν

---

1. *ὁμολογίαν*|*ἔλυσαν* A(R), corr. *Rei* 135 5. 7. *ἰσόμβρων* AR 8. *ἐπιβουλὴν* AR, corr. C 10. *τὰς δυνάμεις* add. *Ur* 153[a], *τὰς ὑπαρχούσας δυνάμεις* ***BW*** praef. 31. 84 11. *σημείας* AR, corr. C *καθελόντες* *Rei* 135 pro *κατέχοντες* 16. *ὄντας* | A[2] ex *ὄντα*** | 18. *τὴν τῶν Γαλατῶν* Suid. v. *ἀθεσία* 20. *ἀνδράσι* R[s] 25. *ἐλπίδα* A[1] R, *ἐλπίδας* A[2] 26. *τὴν*] *τῆς* B 28. *τὸ* CDE

2 ἀγῶνα κοινῇ καὶ κατ᾽ ἰδίαν ἑκάστους. συνεωρακότες γὰρ
ἐκ τῶν προγεγονότων κινδύνων ὅτι τοῖς τε θυμοῖς κατὰ
τὴν πρώτην ἔφοδον, ἕως ἂν ἀκέραιον ᾖ, φοβερώτατόν ἐστι
3 πᾶν τὸ Γαλατικὸν φῦλον, αἵ τε μάχαιραι ταῖς κατασκευαῖς,
καθάπερ εἴρηται πρότερον, μίαν ἔχουσι τὴν πρώτην κατα-
φορὰν καιρίαν, ἀπὸ δὲ ταύτης εὐθέως ἀποξυστροῦνται
καμπτόμεναι κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος ἐπὶ τοσοῦτον
ὥστ᾽ ἐὰν μὴ δῷ τις ἀναστροφὴν τοῖς χρωμένοις ἐρείσαν-
τας πρὸς τὴν γῆν ἀπευθῦναι τῷ ποδί, τελέως ἄπρακτον
4 εἶναι τὴν δευτέραν πληγὴν αὐτῶν, — ἀναδόντες οὖν οἱ
χιλίαρχοι τὰ τῶν τριαρίων δόρατα τῶν κατόπιν ἐφεστώ-
των ταῖς πρώταις σπείραις, καὶ παραγγείλαντες ἐκ μετα-
λήψεως τοῖς ξίφεσι χρῆσθαι, συνέβαλον ἐκ παρατάξεως
5 κατὰ πρόσωπον τοῖς Κελτοῖς. ἅμα δὲ τῷ πρὸς τὰ δόρατα
ταῖς πρώταις καταφοραῖς χρωμένων τῶν Γαλατῶν ἀχρειω-
θῆναι τὰς μαχαίρας συνδραμόντες εἰς τὰς χεῖρας τοὺς μὲν
Κελτοὺς ἀπράκτους ἐποίησαν ἀφελόμενοι τὴν ἐκ διάρσεως
αὐτῶν μάχην, ὅπερ ἴδιόν ἐστι Γαλατικῆς χρείας διὰ τὸ
6 μηδαμῶς κέντημα τὸ ξίφος ἔχειν· αὐτοὶ δ᾽ οὐκ ἐκ κατα-
φορᾶς ἀλλ᾽ ἐκ διαλήψεως ὀρθαῖς χρώμενοι ταῖς μαχαί-
ραις, πρακτικοῦ τοῦ κεντήματος περὶ αὐτὰς ὑπάρχοντος,
τύπτοντες εἰς τὰ στέρνα καὶ τὰ πρόσωπα καὶ πληγὴν ἐπὶ
πληγῇ φέροντες διέφθειραν τοὺς πλείστους τῶν παρατα-
7 ξαμένων διὰ τὴν τῶν χιλιάρχων πρόνοιαν. ὁ μὲν γὰρ στρα- 142
τηγὸς Φλαμίνιος οὐκ ὀρθῶς δοκεῖ κεχρῆσθαι τῷ προει-
ρημένῳ κινδύνῳ. παρ᾽ αὐτὴν γὰρ τὴν ὀφρὺν τοῦ ποτα-
μοῦ ποιησάμενος τὴν ἔκταξιν διέφθειρε τὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς
μάχης ἴδιον, οὐχ ὑπολειπόμενος τόπον πρὸς τὴν ἐπὶ πόδα
8 ταῖς σπείραις ἀναχώρησιν· εἰ γὰρ συνέβη βραχὺ μόνον

---

1. *καὶ* ante *κοινῇ* add. *Hu* Fleckeiseni annal. 1858 p. 816 *ἑκάστους Sca* pro *ἑκάστου* 7. *κατὰ* post *καὶ* om. Suid. v. *ἀποξυστροῦνται* 8. *ὥστε ἂν* AR, corr. *BW* 9. *ἀπευθυναι* (sine acc.) A 10. *αὐτῶν πληγήν* Suid. 13. *συνέβαλον*] conf. praef. ad 1, 19, 8 16. *συνδιαλαβόντες* C (invito etiam Suida v. *δίαρσις*) 20. *ὀρθαῖς* om. Suid. v. *διάληψις* 22. *καὶ ἐς τὰ πρόσωπα* Suid. 25. *χρῆσθαι* D 28. *ὑπολιπόμενος* coni. *Be*, in textum receperunt *Di BW* 29. *τῆς σπείρας* B

142, 7]
*πιεσθῆναι τῇ χώρᾳ τοὺς ἄνδρας κατὰ τὴν μάχην, ῥίπτειν
ἂν εἰς τὸν ποταμὸν αὐτοὺς ἔδει διὰ τὴν ἀστοχίαν τοῦ
προεστῶτος. οὐ μὴν ἀλλά γε πολλῷ νικήσαντες ταῖς σφε-* 9
*τέραις ἀρεταῖς, καθάπερ εἶπον, καὶ παμπληθοῦς μὲν λείας
οὐκ ὀλίγων δὲ σκύλων κρατήσαντες ἐπανῆλθον εἰς τὴν
Ῥώμην.*

Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει διαπρεσβευσαμένων τῶν Κελτῶν ὑπὲρ 34
εἰρήνης καὶ πᾶν ποιήσειν ὑπισχνουμένων, ἔσπευσαν οἱ κα-
a. u. 532 *τασταθέντες ὕπατοι Μάρκος Κλαύδιος καὶ Γναῖος Κορνή-
λιος τοῦ μὴ συγχωρηθῆναι τὴν εἰρήνην αὐτοῖς. οἱ δ' ἀπο-* 2
*τυχόντες, καὶ κρίναντες ἐξελέγξαι τὰς τελευταίας ἐλπίδας,
αὖθις ὥρμησαν ἐπὶ τὸ μισθοῦσθαι τῶν περὶ τὸν Ῥοδανὸν
Γαισάτων Γαλατῶν εἰς τρισμυρίους· οὓς παραλαβόντες
εἶχον ἐν ἑτοίμῳ, καὶ προσεδόκων τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον.
οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὶ τῆς ὥρας ἐπιγενομένης ἀνα-* 3
*λαβόντες τὰς δυνάμεις ἦγον εἰς τὴν τῶν Ἰνσόμβρων χώραν,
παραγενόμενοι δὲ καὶ στρατοπεδεύσαντες περὶ πόλιν Ἀχέρ-* 4
*ρας, ἣ μεταξὺ κεῖται τοῦ Πάδου καὶ τῶν Ἀλπεινῶν ὀρῶν,
ἐπολιόρκουν ταύτην. οἱ δ' Ἴνσομβρες βοηθεῖν μὲν οὐ δυ-* 5
*νάμενοι διὰ τὸ προκαταληφθῆναι τοὺς εὐφυεῖς τόπους,
σπεύδοντες δὲ λῦσαι τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀχερρῶν, μέρος
τι τῆς δυνάμεως διαβιβάσαντες τὸν Πάδον εἰς τὴν τῶν
Ἀνάρων χώραν ἐπολιόρκουν τὸ προσαγορευόμενον Κλαστί-
διον. προσπεσόντος δὲ τοῦ συμβαίνοντος τοῖς στρατηγοῖς,* 6
143 *ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς Μάρκος Κλαύδιος καὶ τῶν πεζι-
κῶν * * ἠπείγετο σπεύδων βοηθῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις.*

---

3. *πολλοὶ* AR, *πολὺ* C, corr. *Hu* quaest. I 12 10. *τοῦ*] *τὸ* coni. *Di* 52 13. *γαισατων γαλατων* (sine acc.) A 16. *ἰσόμβρων* AR 17. *στρατοπεδεύσαντες περὶ* C, *στρατοπεδευσαντες* AR, *περιστρατοπεδεύσαντες* *BW* *ἀχέρας* CDE 19. *ἴνσομβρες* AE[2], *ἴσομβρες* B[s]DE[1], *ἰσόμβροι* C 21. *λύσαι* A *ἀχερρων* (sine acc.) A, *ἀχερῶν* CD (et sic per unum *ρ* iidem constanter) 22. *διεβlβασαντες* (sic) A[1], corr. A[2] 23. *ανδρων* (sic) A, *Ἄνδρων* vulgo ex R, *Ἀνάνων* *Gro*, *Ἀναμάρων* *Rei* 140 s., corr. Mommsenus (conf. 2, 17, 7) *ἐπολιόρκουν τὸ* R[s], *ἐπολιορκοῦντο* A *τὸ κλαστίδιον προσαγορευόμενον* C 24. *προσπεσόντες* A 25. 26. *καὶ τὸ πεζικὸν* D, *καί τινας τῶν πεζικῶν* Vossius (2, 27, 6 conf. *BW* praef. 31), *τῶν πεζικῶν τοὺς εὐζώνους* *Sch* (excidisse videtur versus archetypi; conf. *Hu* Fleckeiseni annal. 1867 p. 292 ss., quaest. II 6 ss.)

7 *οἱ δὲ Κελτοὶ πυθόμενοι τὴν παρουσίαν τῶν ὑπεναντίων,*
8 *λύσαντες τὴν πολιορκίαν ὑπήντων καὶ παρετάξαντο. τῶν*
δὲ Ῥωμαίων αὐτοῖς τοῖς ἱππεῦσιν ἐξ ἐφόδου τολμηρῶς
σφίσι προσπεσόντων τὰς μὲν ἀρχὰς ἀντεῖχον, μετὰ δὲ
ταῦτα περιισταμένων καὶ κατὰ νώτου καὶ κατὰ κέρας δυσ-
χρηστούμενοι τῇ μάχῃ τέλος ἐτράπησαν ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν
9 *ἱππέων, καὶ πολλοὶ μὲν εἰς τὸν ποταμὸν ἐμπεσόντες ὑπὸ*
τοῦ ῥεύματος διεφθάρησαν, οἱ δὲ πλείους ὑπὸ τῶν πο-
10 *λεμίων κατεκόπησαν. ἔλαβον δὲ καὶ τὰς Ἀχέρρας οἱ Ῥω-*
μαῖοι, σίτου γεμούσας, ἐκχωρησάντων εἰς τὸ Μεδιόλανον
τῶν Γαλατῶν, ὅσπερ ἐστὶ κυριώτατος τόπος τῆς τῶν Ἰν-
11 *σόμβρων χώρας. οἷς ἐκ ποδὸς ἐπακολουθήσαντος τοῦ*
Γναίου καὶ προσβαλόντος ἄφνω πρὸς τὸ Μεδιόλανον τὸ
12 *μὲν πρῶτον ἡσυχίαν ἔσχον, ἀπολυομένου δ᾽ αὐτοῦ πάλιν εἰς*
τὰς Ἀχέρρας ἐπεξελθόντες καὶ τῆς οὐραγίας ἁψάμενοι θρα-
σέως πολλοὺς μὲν νεκροὺς ἐποίησαν, μέρος δέ τι καὶ φυ-
13 *γεῖν αὐτῶν ἠνάγκασαν, ἕως ὁ Γναῖος ἀνακαλεσάμενος τοὺς*
ἐκ τῆς πρωτοπορείας παρώρμησε στῆναι καὶ συμβαλεῖν
14 *τοῖς πολεμίοις. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πειθαρχήσαντες τῷ*
στρατηγῷ διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπικειμένους εὐρώστως·
15 *οἱ δὲ Κελτοὶ διὰ τὸ παρὸν εὐτύχημα μείναντες ἐπὶ ποσὸν*
εὐθαρσῶς, μετ᾽ οὐ πολὺ τραπέντες ἔφευγον εἰς τὰς παρ-
ωρείας. ὁ δὲ Γναῖος ἐπακολουθήσας τήν τε χώραν ἐπόρ-
35 *θει καὶ τὸ Μεδιόλανον εἷλε κατὰ κράτος· οὗ συμβαίνον-*
τος οἱ προεστῶτες τῶν Ἰνσόμβρων, ἀπογνόντες τὰς τῆς
σωτηρίας ἐλπίδας, πάντα τὰ καθ᾽ αὐτοὺς ἐπέτρεψαν Ῥω-
μαίοις.

2 *Ὁ μὲν οὖν πρὸς τοὺς Κελτοὺς πόλεμος τοιοῦτον ἔσχε*
τὸ τέλος, κατὰ μὲν τὴν ἀπόνοιαν καὶ τόλμαν τῶν ἀγωνι- 144
ζομένων ἀνδρῶν, ἔτι δὲ κατὰ τὰς μάχας καὶ τὸ πλῆθος

---

9. *ἀχερρίας* AB 10. 13. *μεδιολανον* (sic) A 11. *ἰσόμβρων* AR 14. *εἶχον Hu* Fleckeiseni annal. 1858 p. 818 18. *πρωτοπορίας* A, *προτοπορίας* DE 22. *παρωρίας* A 24. *μεδιολανιον* (sine acc.) A 25. *ἰνσόμβρων* A, *ἰσόμβρων* R[s] 26. *ἐπέτρεψαν ῥωμαίοις* B, *ἐπέ|τρεψανοι ῥωμαίους* A, *ἐπέτρεψαν εἰς Ῥωμαίους* coni. *Hu*, *ἐπέ-τρεψαν τοῖς ῥωμαίοις* CDE vulgo

144, 3]

τῶν ἐν αὐταῖς ἀπολλυμένων καὶ παραταττομένων οὐδενὸς
καταδεέστερος τῶν ἱστορημένων, κατὰ δὲ τὰς ἐπιβολὰς καὶ 3
τὴν ἀκρισίαν τοῦ κατὰ μέρος χειρισμοῦ τελέως εὐκατα-
φρόνητος διὰ τὸ μὴ τὸ πλεῖον ἀλλὰ συλλήβδην ἅπαν τὸ
γινόμενον ὑπὸ τῶν Γαλατῶν θυμῷ μᾶλλον ἢ λογισμῷ βρα-
βεύεσθαι. περὶ ὧν ἡμεῖς, συνθεωρήσαντες μετ' ὀλίγον 4
χρόνον αὐτοὺς ἐκ τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων ἐξωσθέν-
τας πλὴν ὀλίγων τόπων τῶν ὑπ' αὐτὰς τὰς Ἄλπεις κει-
μένων, οὐκ ᾠήθημεν δεῖν οὔτε τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔφοδον αὐ-
τῶν ἀμνημόνευτον παραλιπεῖν οὔτε τὰς μετὰ ταῦτα πράξεις
οὔτε τὴν τελευταίαν ἐξανάστασιν, ὑπολαμβάνοντες οἰκεῖον 5
ἱστορίας ὑπάρχειν τὰ τοιαῦτ' ἐπεισόδια τῆς τύχης εἰς μνή-
μην ἄγειν καὶ παράδοσιν τοῖς ἐπιγινομένοις, ἵνα μὴ τε- 6
λέως οἱ μεθ' ἡμᾶς ἀνεννόητοι τούτων ὑπάρχοντες ἐκπλήτ-
τωνται τὰς αἰφνιδίους καὶ παραλόγους τῶν βαρβάρων ἐφό-
δους, ἀλλ' ἐπὶ ποσὸν ἐν νῷ λαμβάνοντες, ὡς ὀλιγοχρόνιόν
ἐστι καὶ λίαν εὔφθαρτον τοῖς * * τὸ φῦλον αὐτῶν, ὑπομέ-
νωσι καὶ πάσας ἐξελέγχωσι τὰς σφετέρας ἐλπίδας πρό-
τερον ἢ παραχωρῆσαί τινος τῶν ἀναγκαίων. καὶ γὰρ τοὺς 7
τὴν Περσῶν ἔφοδον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Γαλατῶν ἐπὶ
Δελφοὺς εἰς μνήμην καὶ παράδοσιν ἡμῖν ἀγαγόντας οὐ
μικρὰ μεγάλα δ' οἴομαι συμβεβλῆσθαι πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς
κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἀγῶνας· οὔτε γὰρ χορη- 8
γιῶν οὔθ' ὅπλων οὔτ' ἀνδρῶν πλῆθος καταπλαγεὶς ἂν
τις ἀποσταίη τῆς τελευταίας ἐλπίδος, τοῦ διαγωνίζεσθαι
περὶ τῆς σφετέρας χώρας καὶ πατρίδος, λαμβάνων πρὸ
ὀφθαλμῶν τὸ παράδοξον τῶν τότε γενομένων, καὶ μνημο-

---

1. *ἀπολλυμένων καὶ παραταττομένων*] conf. praef. ad 2, 41, 6 4. *τὸ* post *μὴ* om. AB 8. *ὑπὸ τὰς* D 9. *αὐτῶν* om. C 10. *παραλιπεῖν* A^2R, *παραλειπεῖν* A^1, *καταλιπεῖν* B 12. *τοι|αῦτ' ἐπΐσον διὰ* A(R), corr. *Ca* 13. *ἐπιγενομένοις* R^s vulgo 14. *τῶν τοιούτων* C 16. *λαβόντες* CDE, *λαμβάνωσιν* coni. *Di* 14 17. |*τοῖς τὸν φυλοναυτῶν ὑπο|μένουσι καὶ πάσας ἐξε|λέγχουσι* A(B), *τοῖς τὸ φῦλον αὐτῶν* et reliqua perinde CDE, *τοῖς* eiecit et coniunctivos restituit *Re*, post *τοῖς* participium cum suo casu vel adverbio excidisse putat *Hu* (conf. praef.) 21. *ἀγαγόντας* A^2 ex *ἀγαγόντες* 27. *μνη|μονεύσοοσν* (οο ex α facto) A diligenter expressa dittographia *μνημονεύσας* et *μνημονεύων* quae fuit in archetypo, *μνημονεύων* R vulgo

νεύσας ὅσας μυριάδας καὶ τίνας τόλμας καὶ πηλίκας πα- 145
ρασκευὰς ἡ τῶν σὺν νῷ καὶ μετὰ λογισμοῦ κινδυνευόντων
9 *αἵρεσις καὶ δύναμις καθεῖλεν. ὁ δ' ἀπὸ Γαλατῶν φόβος*
οὐ μόνον τὸ παλαιὸν ἀλλὰ καὶ καθ' ἡμᾶς ἤδη πλεονάκις
10 *ἐξέπληξε τοὺς Ἕλληνας· διὸ καὶ μᾶλλον ἔγωγε παρωρ-*
μήθην ἐπὶ τὸ κεφαλαιώδη μὲν ἀνέκαθεν δὲ ποιήσασθαι
τὴν ὑπὲρ τούτων ἐξήγησιν.

36 *Ἀσδρούβας δ' ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγός (ἀπὸ* a. u. 533
γὰρ τούτων παρεξέβημεν τῆς ἐξηγήσεως) ἔτη χειρίσας ὀκτὼ
τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἐτελεύτησε, δολοφονηθεὶς ἐν τοῖς
ἑαυτοῦ καταλύμασι νυκτὸς ὑπό τινος Κελτοῦ τὸ γένος ἰδίων
2 *ἕνεκεν ἀδικημάτων, οὐ μικρὰν ἀλλὰ μεγάλην ποιήσας ἐπί-*
δοσιν τοῖς Καρχηδονίοις πράγμασιν οὐχ οὕτω διὰ τῶν
πολεμίων ἔργων ὡς διὰ τῆς πρὸς τοὺς δυνάστας ὁμιλίας.
3 *τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν*
Ἀννίβᾳ περιέθεσαν, ὄντι νέῳ, διὰ τὴν ὑποφαινομένην ἐκ
4 *τῶν πράξεων ἀγχίνοιαν αὐτοῦ καὶ τόλμαν. ὃς παραλαβὼν*
τὴν ἀρχὴν εὐθέως δῆλος ἦν ἐκ τῶν ἐπινοημάτων πόλεμον
ἐξοίσων Ῥωμαίοις· ὃ δὴ καὶ τέλος ἐποίησε, πάνυ βραχὺν
5 *ἐπισχὼν χρόνον. τὰ μὲν οὖν κατὰ Καρχηδονίους καὶ Ῥω-*
μαίους ἀπὸ τούτων ἤδη τῶν καιρῶν ἐν ὑποψίαις ἦν πρὸς
6 *ἀλλήλους καὶ παρατριβαῖς· οἱ μὲν γὰρ ἐπεβούλευον, ἀμύ-*
νασθαι σπεύδοντες διὰ τὰς περὶ Σικελίαν ἐλαττώσεις, οἱ
δὲ Ῥωμαῖοι διηπίστουν, θεωροῦντες αὐτῶν τὰς ἐπιβολάς.
7 *ἐξ ὧν δῆλον ἦν τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις ὅτι μέλλουσι*
πολεμεῖν ἀλλήλοις οὐ μετὰ πολὺν χρόνον.

37 *Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀχαιοὶ καὶ Φίλιππος ὁ*
βασιλεύς, ἅμα τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, συνίσταντο τὸν πρὸς
Αἰτωλοὺς πόλεμον τὸν προσαγορευθέντα συμμαχικόν.
2 *ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ τάς τε περὶ Σικελίαν καὶ Λιβύην καὶ τὰς*
ἑξῆς πράξεις διεξιόντες κατὰ τὸ συνεχὲς τῆς προκατασκευῆς

---

3. *δὲ* AR 6. *τὸ* Ca pro *τὰ* 12. *ἕνεκα* Rs vulgo 13. *καρχηδονίων* A²R vulgo 15—17. *Ὅτι ἀννίβα παρέσχον τὴν κατὰ τὴν ἰβηρίαν οἱ καρχηδόνιοι μετὰ θάνατον ἀσδρούβα· νέωι ὄντι. διὰ τὴν ὑποφαινομένην ἐκ τῶν πράξεων ἀγχίνοιαν αὐτοῦ καὶ τόλμαν:* P fol. 257v (V fol. 103r) 30. *τά τε* DE, *τὰ* C

145, 32]
ἥκομεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ τε συμμαχικοῦ καὶ τοῦ δευτέρου
146 συστάντος μὲν Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πολέμου, προσ-
αγορευθέντος δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις Ἀννιβιακοῦ, κατὰ
δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ἐπηγ-
γειλάμεθα ποιήσασθαι τὴν ἀρχὴν τῆς ἑαυτῶν συντάξεως,
πρέπον ἂν εἴη τούτων ἀφεμένους ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Ἑλ- 3
λάδα μεταβαίνειν πράξεις, ἵνα πανταχόθεν ὁμοίαν ποιη-
σάμενοι τὴν προκατασκευὴν καὶ τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς αὐ-
τοὺς καιροὺς οὕτως ἤδη [τῆς Ἰταλίας καὶ] τῆς ἀποδεικτι-
κῆς ἱστορίας ἀρχώμεθα. ἐπεὶ γὰρ οὐ τινὰς πράξεις κα- 4
θάπερ οἱ πρὸ ἡμῶν, οἷον τὰς Ἑλληνικὰς ἢ Περσικάς, ὁμοῦ
δὲ τὰς ἐν τοῖς γνωριζομένοις μέρεσι τῆς οἰκουμένης ἀνα-
γράφειν ἐπικεχειρήκαμεν διὰ τὸ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς
ὑποθέσεως ἴδιόν τι συμβεβλῆσθαι τοὺς καθ᾽ ἡμᾶς και-
ρούς, ὑπὲρ ὧν σαφέστερον ἐν ἑτέροις δηλώσομεν, δέον ἂν 5
εἴη καὶ πρὸ τῆς κατασκευῆς ἐπὶ βραχὺ τῶν ἐπιφανεστά-
των καὶ γνωριζομένων ἐθνῶν καὶ τόπων ἐφάψασθαι τῆς
οἰκουμένης. περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τῶν 6
κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἀρκούντως ἂν ἔχοι ποιεῖσθαι τὴν ἀνά-
μνησιν ἀπὸ τῶν νῦν ῥηθέντων καιρῶν διὰ τὸ τὴν μὲν
ὑπὲρ τῶν προγεγονότων παρ᾽ αὐτοῖς ἱστορίαν ὑπὸ πλειό-
νων ἐκδεδόσθαι καὶ γνώριμον ὑπάρχειν ἅπασιν, ἐν δὲ τοῖς
καθ᾽ ἡμᾶς καιροῖς μηδὲν αὐτοῖς ἐξηλλαγμένον ἀπηντῆσθαι
μηδὲ παράλογον ὑπὸ τῆς τύχης, ὥστε προσδεῖσθαι τῆς
τῶν προγεγονότων ὑπομνήσεως· περὶ δὲ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν 7
ἔθνους καὶ περὶ τῆς Μακεδόνων οἰκίας ἁρμόσει διὰ βρα-
χέων ἀναδραμεῖν τοῖς χρόνοις, ἐπειδὴ περὶ μὲν ταύτην 8
ὁλοσχερὴς ἐπαναίρεσις, περὶ δὲ τοὺς Ἀχαιούς, καθάπερ
ἐπάνω προεῖπον, παράδοξος αὔξησις καὶ συμφρόνησις ἐν

2. μὲν συστάντος C (probant *Rei* 146, Campius progr. Ruppin. 1849 p. 7, *Di* 14) προσαγγελθέντος B 5. ποιήσεσθαι *Na* 345 6. ἂν *Sch* pro δ᾽ ἂν 9. ἰτα|λίας A¹, ἰδίας A²R vulgo; sed etiam sic glossema proditur articulo post καὶ repetito 16. βραχεῖ C 17. μάλιστα ante γνωριζομένων add. *Rei* 146 19. ἂν ἔχοι coni. *Di* 14, ἔχοι AB, ἔχει CDE vulgo 22. ἅπασιν] α pro ι antiqua manus adscripsit margini A, voluit igitur ἅπασαν 26. τῆς] τῆς τῶν CDE 27. ταύτησόν A¹ expressa archetypi dittographia

καὶ πάντοθεν περιειληφέναι τοὺς πολεμίους, τὰ δὲ πάλιν ὁ κόσμος αὐτοὺς καὶ θόρυβος ἐξέπληττε τῆς τῶν Κελτῶν
6 δυνάμεως. ἀναρίθμητον μὲν γὰρ ἦν τὸ τῶν βυκανητῶν καὶ σαλπιγκτῶν πλῆθος, οἷς ἅμα τοῦ παντὸς στρατοπέδου συμπαιανίζοντος τηλικαύτην καὶ τοιαύτην συνέβαινε γίνεσθαι κραυγὴν ὥστε μὴ μόνον τὰς σάλπιγγας καὶ τὰς δυνάμεις ἀλλὰ καὶ τοὺς παρακειμένους τόπους συνηχοῦντας
7 ἐξ αὑτῶν δοκεῖν προΐεσθαι φωνήν· ἐκπληκτικὴ δ' ἦν καὶ τῶν γυμνῶν προεστώτων ἀνδρῶν ἥ τ' ἐπιφάνεια καὶ κίνησις ὡς ἂν διαφερόντων ταῖς ἀκμαῖς καὶ τοῖς εἴδεσι.
8 πάντες δ' οἱ τὰς πρώτας κατέχοντες σπείρας χρυσοῖς μα-
9 νιάκαις καὶ περιχείροις ἦσαν κατακεκοσμημένοι. πρὸς ἃ βλέποντες οἱ Ῥωμαῖοι τὰ μὲν ἐξεπλήττοντο, τὰ δ' ὑπὸ τῆς τοῦ λυσιτελοῦς ἐλπίδος ἀγόμενοι διπλασίως παρωξύνον-
30 το πρὸς τὸν κίνδυνον. πλὴν ἅμα τῷ τοὺς ἀκοντιστὰς προελθόντας ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων κατὰ τὸν ἐθισμὸν 138
εἰσακοντίζειν ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς βέλεσιν, τοῖς μὲν ὀπίσω τῶν Κελτῶν πολλὴν εὐχρηστίαν οἱ σάγοι μετὰ τῶν
2 ἀναξυρίδων παρεῖχον, τοῖς δὲ γυμνοῖς προεστῶσι παρὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ πράγματος συμβαίνοντος τἀναντία πολλὴν
3 ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν παρεῖχε τὸ γινόμενον· οὐ γὰρ δυναμένου τοῦ Γαλατικοῦ θυρεοῦ τὸν ἄνδρα περισκέπειν, ὅσῳ γυμνὰ καὶ μείζω τὰ σώματ' ἦν, τοσούτῳ συνέβαινε
4 μᾶλλον τὰ βέλη πίπτειν ἔνδον. τέλος δ' οὐ δυνάμενοι μὲν ἀμύνασθαι τοὺς εἰσακοντίζοντας διὰ τὴν ἀπόστασιν καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιπτόντων βελῶν, περικακοῦντες δὲ καὶ δυσχρηστούμενοι τοῖς παροῦσιν, οἱ μὲν εἰς τοὺς πολεμίους ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἀλογιστίας εἰκῇ προσπίπτοντες καὶ διδόντες σφᾶς αὐτοὺς ἑκουσίως ἀπέθνησκον,

3. *βυχανητῶν* AFR (*βυχανιτῶν* C), *ἰβυκανητῶν* Suid. hoc verbo et v. *ἰβύκινον*, corr. *Sch* 4. *πλήθι* F 5. *παιανίζοντος* Suid. *γενέσθαι* CDE 9. *τε* AFR 11. *πειρας* (sine acc.) A, *πεῖρας* F, *πείρας* R, corr. C² *μανιάκαις* AFR Suid. h. v., *μανιάκοις* C 14. *παροξύνοντο* F 15. *τῷ*] *τὸ* F 17. *βέλεσι* Rˢ 18. *οἱ σάγοι*] *εἰσάγοι* A, *εἰ σάγοι* F 20. *συμβαίνοντος* A¹R, *συμβαίνοντες* A²F 23. *σώματα* A¹FR, corr. A² 25. *ἀκοντίζοντας* C 28. *προπίπτοντες* *Rei* 134

138, 15]
οἱ δ᾽ εἰς τοὺς φίλους ἀναχωροῦντες ἐπὶ πόδα καὶ προδή-
λως ἀποδειλιῶντες διέστρεφον τοὺς κατόπιν. τὸ μὲν οὖν 5
τῶν Γαισάτων φρόνημα παρὰ τοῖς ἀκοντισταῖς τούτῳ τῷ
τρόπῳ κατελύθη, τὸ δὲ τῶν Ἰνσόμβρων καὶ Βοίων ἔτι δὲ 6
Ταυρίσκων πλῆθος, ἅμα τῷ τοὺς Ῥωμαίους δεξαμένους
τοὺς ἑαυτῶν ἀκοντιστὰς προσβάλλειν σφίσι τὰς σπείρας,
συμπεσὸν τοῖς πολεμίοις ἐκ χειρὸς ἐποίει μάχην ἐχυράν·
διακοπτόμενοι γὰρ ἔμενον ἐπ᾽ ἴσον ταῖς ψυχαῖς, αὐτῷ 7
τούτῳ καὶ καθόλου καὶ κατ᾽ ἄνδρα λειπόμενοι, ταῖς τῶν
ὅπλων κατασκευαῖς. οἱ μὲν οὖν θυρεοὶ πρὸς ἀσφάλειαν, 8
αἱ δὲ μάχαιραι πρὸς πρᾶξιν μεγάλην διαφορὰν * * * ἔχειν,
τὴν δὲ Γαλατικὴν καταφορὰν ἔχειν μόνον. ἐπεὶ δ᾽ ἐξ 9
ὑπερδεξίων καὶ κατὰ κέρας οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐμ-
βαλόντες ἀπὸ τοῦ λόφου προσέφερον τὰς χεῖρας ἐρρωμέ-
139 νως, τόθ᾽ οἱ μὲν πεζοὶ τῶν Κελτῶν ἐν αὐτῷ τῷ τῆς πα-
ρατάξεως τόπῳ κατεκόπησαν, οἱ δ᾽ ἱππεῖς πρὸς φυγὴν
ὥρμησαν. ἀπέθανον μὲν οὖν τῶν Κελτῶν εἰς τετρακισμυ- 31
ρίους, ἑάλωσαν δ᾽ οὐκ ἐλάττους μυρίων, ἐν οἷς καὶ τῶν
βασιλέων Κογκολιτάνος. ὁ δ᾽ ἕτερος αὐτῶν Ἀνηρόεστος, 2
εἴς τινα τόπον συμφυγὼν μετ᾽ ὀλίγων, προσήνεγκε τὰς
χεῖρας αὑτῷ καὶ τοῖς ἀναγκαίοις. ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν 3
Ῥωμαίων τὰ μὲν σκῦλα συναθροίσας εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέ-
στειλε, τὴν δὲ λείαν ἀπέδωκε τοῖς προσήκουσιν. αὐτὸς 4
δ᾽ ἀναλαβὼν τὰ στρατόπεδα καὶ διελθὼν παρ᾽ αὐτὴν τὴν
Λιγυστικὴν εἰς τὴν τῶν Βοίων ἐνέβαλε χώραν. πληρώσας

---

2. ἀποδειλιόντες F 3. γαισάτων ADE, γεσάτων F, γαισατῶν B[s]C 4. ἰσόμβρων AFR βοιων (sine acc.) A, βοιῶν F 7. ἐποιεῖτο coni. *Be* ἐχυρὰν A[1], ἰσχυρὰν A[2]FR 8. καὶ ante διακοπτόμενοι add. C γὰρ ἔμενον *Be* pro παρέμενον αυτω (sine spir. et acc.) A, αὐτῶν F 11. lacunam coll. 2, 33, 5; 3, 114, 2 ss.; 6, 23 sic explet *Sch*: ἔχουσι Ῥωμαίοις διὰ τὸ τούτων μὲν τὸν θυρεὸν ὅλον τὸ σῶμα σκέπειν, τὸν δὲ Γαλατικὸν βραχύτερον εἶναι, καὶ διὰ τὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν μὲν (immo καὶ τὴν μὲν Ῥωμ.) μάχαιραν καὶ τὸ κέντημα διάφορον καὶ καταφορὰν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν βίαιον] ἔχειν cet. 13. ὑπερδεξίων A[1], ὑπερδεξίου A[2]FR (conf. praef.) καὶ om. F 21. αὐτω A[r] ex αὐτω*, αὐτῶν FDE 22. συναθρύσας F 25. λυγιστικὴν A, λυγιστικῆν F βοιων (sine acc.) A, βοιωτῶν F ἐνέβαλλε AFE

δὲ τὰς ὁρμὰς τῶν στρατοπέδων τῆς ὠφελείας, ἐν ὀλίγαις
5 ἡμέραις ἧκεν μετὰ τῶν δυνάμεων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ τὸ
μὲν Καπετώλιον ἐκόσμησε ταῖς τε σημαίαις καὶ τοῖς μα-
νιάκαις (τοῦτο δ' ἐστὶ χρυσοῦν ψέλλιον, ὃ φοροῦσι περὶ
6 τὸν τράχηλον οἱ Γαλάται), τοῖς δὲ λοιποῖς σκύλοις καὶ
τοῖς αἰχμαλώτοις πρὸς τὴν εἴσοδον ἐχρήσατο τὴν ἑαυτοῦ
καὶ πρὸς τὴν τοῦ θριάμβου διακόσμησιν./
7 Ἡ μὲν οὖν βαρυτάτη τῶν Κελτῶν ἔφοδος οὕτω καὶ
τούτῳ τῷ τρόπῳ διεφθάρη, πᾶσι μὲν Ἰταλιώταις, μάλι-
στα δὲ Ῥωμαίοις μέγαν καὶ φοβερὸν ἐπικρεμάσασα κίνδυ-
8 νον· ἀπὸ δὲ τοῦ κατορθώματος τούτου κατελπίσαντες
Ῥωμαῖοι δυνήσεσθαι τοὺς Κελτοὺς ἐκ τῶν τόπων τῶν περὶ
τὸν Πάδον ὁλοσχερῶς ἐκβαλεῖν, τούς τε μετὰ ταῦτα κα-
τασταθέντας ὑπάτους Κόιντον Φουλούιον καὶ Τίτον Μά- *a. u.*
λιον ἀμφοτέρους καὶ τὰς δυνάμεις μετὰ παρασκευῆς με- *530*
9 γάλης ἐξαπέστειλαν ἐπὶ τοὺς Κελτούς. οὗτοι δὲ τοὺς μὲν
Βοίους ἐξ ἐφόδου καταπληξάμενοι συνηνάγκασαν εἰς τὴν
10 Ῥωμαίων ἑαυτοὺς δοῦναι πίστιν, τὸν δὲ λοιπὸν χρόνον
τῆς στρατείας, ἐπιγενομένων ὄμβρων ἐξαισίων, ἔτι δὲ λοι-
μικῆς διαθέσεως ἐμπεσούσης αὐτοῖς, εἰς τέλος ἄπρακτον
32 εἶχον· μετὰ δὲ τούτους κατασταθέντες Πόπλιος Φούριος 140
καὶ Γάιος Φλαμίνιος αὖθις ἐνέβαλον εἰς τὴν Κελτικὴν *a. u.*
διὰ τῆς τῶν Ἀνάρων χώρας, οἷς συμβαίνει μὴ μακρὰν *531*
2 ἀπὸ Μασσαλίας ἔχειν τὴν οἴκησιν· οὓς εἰς τὴν φιλίαν
προσαγαγόμενοι διέβησαν εἰς τὴν τῶν Ἰνσόμβρων γῆν κατὰ
3 τὰς συρροίας τοῦ τ' Ἀδόα καὶ Πάδου ποταμοῦ. λαβόν-
τες δὲ πληγὰς περί τε τὴν διάβασιν καὶ περὶ τὴν στρατο-
πεδείαν παραυτίκα μὲν ἔμειναν, μετὰ δὲ ταῦτα σπεισά-

---

2. ἧκε R[a] 3. σημείαις AR, σημεῖαις F, corr. CD τοῖς] ταῖς F 4. 5. τοῦτο — Γαλάται ex margine irrepsisse coniicit *Di* 37 4. ἐστὶν F ψέλιον *Di* post περὶ add. τὰς χεῖρας καὶ C 8. οὕτω καὶ om. C, καὶ τούτῳ om. DE 9. τούτῳ τῷ] τουτῶι F διεφθάρει F 10. κίνδυνον: des. F 14. μάλιον A[1]R, μάλλιον A[2]B 21. φρούριος AR, corr. C 23. ἀναμάρων AR (vulgo), Ἀνάνων Aretinus, corr. Mommsenus (conf. 2, 17, 7) 24. Μασσαλίας] vide praef. 25. προσαγαγόμενοι *Re* pro προσαγόμενοι ἰσόμβρων AR 26. τε Ἀδόα *Sch*, γεαδόα AR, γεαδούα D, τε ἀδδούα *Sca*

140, 9]

μενοι καθ᾽ ὁμολογίαν ἀνέλυσαν ἐκ τῶν τόπων. περιελ- 4
θόντες δὲ πλείους ἡμέρας καὶ διελθόντες τὸν Κλούσιον
ποταμὸν ἦλθον εἰς τὴν τῶν Γονομάνων χώραν, καὶ προσ-
λαβόντες τούτους ὄντας συμμάχους ἐνέβαλον πάλιν ἀπὸ
τῶν κατὰ τὰς Ἄλπεις τόπων εἰς τὰ τῶν Ἰνσόμβρων πεδία,
καὶ τήν τε γῆν ἐδῄουν καὶ τὰς κατοικίας αὐτῶν ἐξεπόρθουν.
οἱ δὲ τῶν Ἰνσόμβρων προεστῶτες θεωροῦντες ἀμετάθετον 5
οὖσαν τὴν ἐπιβολὴν τῶν Ῥωμαίων, ἔκριναν τῆς τύχης λα-
βεῖν πεῖραν καὶ διακινδυνεῦσαι πρὸς αὐτοὺς ὁλοσχερῶς.
συναθροίσαντες οὖν ἁπάσας τὰς δυνάμεις ἐπὶ ταὐτόν, καὶ 6
τὰς χρυσᾶς σημαίας τὰς ἀκινήτους λεγομένας καθελόντες ἐκ
τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἱεροῦ, καὶ τἆλλα παρασκευασάμενοι δε-
όντως, μετὰ ταῦτα τεθαρρηκότως καὶ καταπληκτικῶς ἀντ-
εστρατοπέδευσαν τοῖς πολεμίοις, ὄντες τὸ πλῆθος εἰς
πέντε μυριάδας. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὰ μὲν ὁρῶντες σφᾶς 7
ἐλάττους ὄντας παρὰ πολὺ τῶν ἐναντίων, ἐβούλοντο συγ-
χρῆσθαι ταῖς τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς Κελτῶν δυνάμεσι·
τὰ δὲ συλλογισάμενοι τήν τε Γαλατικὴν ἀθεσίαν καὶ διότι 8
πρὸς ὁμοφύλους τῶν προσλαμβανομένων μέλλουσι ποιεῖ-
σθαι τὸν κίνδυνον, εὐλαβοῦντο τοιούτοις ἀνδράσιν τοιούτου
καιροῦ καὶ πράγματος κοινωνεῖν. τέλος δ᾽ οὖν αὐτοὶ μὲν 9
ὑπέμειναν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, τοὺς δὲ τῶν Κελτῶν σφίσι
141 *συνόντας διαβιβάσαντες εἰς τὸ πέραν ἀνέσπασαν τὰς ἐπὶ*
τοῦ ῥείθρου γεφύρας, ἅμα μὲν ἀσφαλιζόμενοι τὰ πρὸς 10
ἐκείνους, ἅμα δὲ μίαν ἑαυτοῖς ἀπολείποντες ἐλπίδα τῆς
σωτηρίας τὴν ἐν τῷ νικᾶν διὰ τὸ κατόπιν αὐτοῖς ἄβατον
ὄντα παρακεῖσθαι τὸν προειρημένον ποταμόν. πράξαν- 11
τες δὲ ταῦτα πρὸς τῷ διακινδυνεύειν ἦσαν.

Δοκοῦσι δ᾽ ἐμφρόνως κεχρῆσθαι τῇ μάχῃ ταύτῃ Ῥω- 33
μαῖοι, τῶν χιλιάρχων ὑποδειξάντων ὡς δεῖ ποιεῖσθαι τὸν

---

1. *ὁμολογίαν|ἔλυσαν* A(R), corr. *Rei* 135 5. 7. *ἰσόμβρων* AR 8. *ἐπιβουλὴν* AR, corr. C 10. *τὰς δυνάμεις* add. *Ur* 153ᵃ, *τὰς ὑπαρχούσας δυνάμεις* ***BW*** praef. 31. 84 11. *σημείας* AR, corr. C *καθελόντες* *Rei* 135 pro *κατέχοντες* 16. *ὄντας* | A² ex *ὄντα∗∗* | 18. *τὴν τῶν Γαλατῶν* Suid. v. *ἀθεσία* 20. *ἀνδράσι* R^{s} 25. *ἐλπίδα* A¹ R, *ἐλπίδας* A² 26. *τὴν*] *τῆς* B 28. *τὸ* CDE

2 ἀγῶνα κοινῇ καὶ κατ᾽ ἰδίαν ἑκάστους. συνεωρακότες γὰρ
ἐκ τῶν προγεγονότων κινδύνων ὅτι τοῖς τε θυμοῖς κατὰ
τὴν πρώτην ἔφοδον, ἕως ἂν ἀκέραιον ᾖ, φοβερώτατόν ἐστι
3 πᾶν τὸ Γαλατικὸν φῦλον, αἵ τε μάχαιραι ταῖς κατασκευαῖς,
καθάπερ εἴρηται πρότερον, μίαν ἔχουσι τὴν πρώτην κατα-
φορὰν καιρίαν, ἀπὸ δὲ ταύτης εὐθέως ἀποξυστροῦνται
καμπτόμεναι κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος ἐπὶ τοσοῦτον
ὥστ᾽ ἐὰν μὴ δῷ τις ἀναστροφὴν τοῖς χρωμένοις ἐρείσαν-
τας πρὸς τὴν γῆν ἀπευθῦναι τῷ ποδί, τελέως ἄπρακτον
4 εἶναι τὴν δευτέραν πληγὴν αὐτῶν, — ἀναδόντες οὖν οἱ
χιλίαρχοι τὰ τῶν τριαρίων δόρατα τῶν κατόπιν ἐφεστώ-
των ταῖς πρώταις σπείραις, καὶ παραγγείλαντες ἐκ μετα-
λήψεως τοῖς ξίφεσι χρῆσθαι, συνέβαλον ἐκ παρατάξεως
5 κατὰ πρόσωπον τοῖς Κελτοῖς. ἅμα δὲ τῷ πρὸς τὰ δόρατα
ταῖς πρώταις καταφοραῖς χρωμένων τῶν Γαλατῶν ἀχρειω-
θῆναι τὰς μαχαίρας συνδραμόντες εἰς τὰς χεῖρας τοὺς μὲν
Κελτοὺς ἀπράκτους ἐποίησαν ἀφελόμενοι τὴν ἐκ διάρσεως
αὐτῶν μάχην, ὅπερ ἴδιόν ἐστι Γαλατικῆς χρείας διὰ τὸ
6 μηδαμῶς κέντημα τὸ ξίφος ἔχειν· αὐτοὶ δ᾽ οὐκ ἐκ κατα-
φορᾶς ἀλλ᾽ ἐκ διαλήψεως ὀρθαῖς χρώμενοι ταῖς μαχαί-
ραις, πρακτικοῦ τοῦ κεντήματος περὶ αὐτὰς ὑπάρχοντος,
τύπτοντες εἰς τὰ στέρνα καὶ τὰ πρόσωπα καὶ πληγὴν ἐπὶ
πληγῇ φέροντες διέφθειραν τοὺς πλείστους τῶν παρατα-
7 ξαμένων διὰ τὴν τῶν χιλιάρχων πρόνοιαν. ὁ μὲν γὰρ στρα- 142
τηγὸς Φλαμίνιος οὐκ ὀρθῶς δοκεῖ κεχρῆσθαι τῷ προει-
ρημένῳ κινδύνῳ. παρ᾽ αὐτὴν γὰρ τὴν ὀφρὺν τοῦ ποτα-
μοῦ ποιησάμενος τὴν ἔκταξιν διέφθειρε τὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς
μάχης ἴδιον, οὐχ ὑπολειπόμενος τόπον πρὸς τὴν ἐπὶ πόδα
8 ταῖς σπείραις ἀναχώρησιν· εἰ γὰρ συνέβη βραχὺ μόνον

---

1. *καὶ* ante *κοινῇ* add. *Hu* Fleckeiseni annal. 1858 p. 816 *ἑκάστους* *Sca* pro *ἑκάστου* 7. *κατὰ* post *καὶ* om. Suid. v. *ἀποξυστροῦνται* 8. *ὥστε ἂν* AR, corr. *BW* 9. *ἀπευθυναι* (sine acc.) A 10. *αὐτῶν πληγήν* Suid. 13. *συνέβαλον*] conf. praef. ad 1, 19, 8 16. *συνδιαλαβόντες* C (invito etiam Suida v. *δίαρσις*) 20. *ὀρθαῖς* om. Suid. v. *διάληψις* 22. *καὶ ἐς τὰ πρόσωπα* Suid. 25. *χρῆσθαι* D 28. *ὑπολιπόμενος* coni. *Be*, in textum receperunt *Di BW* 29. *τῆς σπείρας* B

142, 7]
πιεσθῆναι τῇ χώρᾳ τοὺς ἄνδρας κατὰ τὴν μάχην, ῥίπτειν
ἂν εἰς τὸν ποταμὸν αὐτοὺς ἔδει διὰ τὴν ἀστοχίαν τοῦ
προεστῶτος. οὐ μὴν ἀλλά γε πολλῷ νικήσαντες ταῖς σφε- 9
τέραις ἀρεταῖς, καθάπερ εἶπον, καὶ παμπληθοῦς μὲν λείας
οὐκ ὀλίγων δὲ σκύλων κρατήσαντες ἐπανῆλθον εἰς τὴν
Ῥώμην.

Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει διαπρεσβευσαμένων τῶν Κελτῶν ὑπὲρ 34
εἰρήνης καὶ πᾶν ποιήσειν ὑπισχνουμένων, ἔσπευσαν οἱ κα-
a. u. 532 τασταθέντες ὕπατοι Μάρκος Κλαύδιος καὶ Γναῖος Κορνή-
λιος τοῦ μὴ συγχωρηθῆναι τὴν εἰρήνην αὐτοῖς. οἱ δ' ἀπο- 2
τυχόντες, καὶ κρίναντες ἐξελέγξαι τὰς τελευταίας ἐλπίδας,
αὖθις ὥρμησαν ἐπὶ τὸ μισθοῦσθαι τῶν περὶ τὸν Ῥοδανὸν
Γαισάτων Γαλατῶν εἰς τρισμυρίους· οὓς παραλαβόντες
εἶχον ἐν ἑτοίμῳ, καὶ προσεδόκων τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον.
οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὶ τῆς ὥρας ἐπιγενομένης ἀνα- 3
λαβόντες τὰς δυνάμεις ἦγον εἰς τὴν τῶν Ἰνσόμβρων χώραν,
παραγενόμενοι δὲ καὶ στρατοπεδεύσαντες περὶ πόλιν Ἀχέρ- 4
ρας, ἣ μεταξὺ κεῖται τοῦ Πάδου καὶ τῶν Ἀλπεινῶν ὀρῶν,
ἐπολιόρκουν ταύτην. οἱ δ' Ἴνσομβρες βοηθεῖν μὲν οὐ δυ- 5
νάμενοι διὰ τὸ προκαταληφθῆναι τοὺς εὐφυεῖς τόπους,
σπεύδοντες δὲ λῦσαι τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀχερρῶν, μέρος
τι τῆς δυνάμεως διαβιβάσαντες τὸν Πάδον εἰς τὴν τῶν
Ἀνάρων χώραν ἐπολιόρκουν τὸ προσαγορευόμενον Κλαστί-
διον. προσπεσόντος δὲ τοῦ συμβαίνοντος τοῖς στρατηγοῖς, 6
143 ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς Μάρκος Κλαύδιος καὶ τῶν πεζι-
κῶν * * ἠπείγετο σπεύδων βοηθῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις.

3. *πολλοὶ* AR, *πολὺ* C, corr. *Hu* quaest. I 12 10. *τοῦ*] *τὸ* coni. *Di* 52 13. *γαισατων γαλατων* (sine acc.) A 16. *ἰσόμβρων* AR 17. *στρατοπεδεύσαντες περὶ* C, *στρατοπεδευσαντες* AR, *περιστρατοπεδεύσαντες* *BW* *ἀχέρας* CDE 19. *ἴνσομβρες* AE^{2}, *ἴσομβρες* B^{s}DE^{1}, *ἰσόμβροι* C 21. *λύσαι* A *ἀχερρων* (sine acc.) A, *ἀχερῶν* CD (et sic per unum *ρ* iidem constanter) 22. *διεβίβασαντες* (sic) A^{1}, corr. A^{2} 23. *ανδρων* (sic) A, *Ἄνδρων* vulgo ex R, *Ἀνάνων* *Gro*, *Ἀναμάρων* *Rei* 140 s., corr. Mommsenus (conf. 2, 17, 7) *ἐπολιόρκουν τὸ* R^{s}, *ἐπολιορκοῦντο* A *τὸ κλαστίδιον προσαγορευόμενον* C 24. *προσπεσόντες* A 25. 26. *καὶ τὸ πεζικὸν* D, *καί τινας τῶν πεζικῶν* Vossius (2, 27, 6 conf. *BW* praef. 31), *τῶν πεζικῶν τοὺς εὐζώνους* *Sch* (excidisse videtur versus archetypi; conf. *Hu* Fleckeiseni annal. 1867 p. 292 ss., quaest. II 6 ss.)

7 *οἱ δὲ Κελτοὶ πυθόμενοι τὴν παρουσίαν τῶν ὑπεναντίων,*
8 *λύσαντες τὴν πολιορκίαν ὑπήντων καὶ παρετάξαντο. τῶν*
δὲ Ῥωμαίων αὐτοῖς τοῖς ἱππεῦσιν ἐξ ἐφόδου τολμηρῶς
σφίσι προσπεσόντων τὰς μὲν ἀρχὰς ἀντεῖχον, μετὰ δὲ
ταῦτα περιισταμένων καὶ κατὰ νώτου καὶ κατὰ κέρας δυσ-
χρηστούμενοι τῇ μάχῃ τέλος ἐτράπησαν ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν
9 *ἱππέων, καὶ πολλοὶ μὲν εἰς τὸν ποταμὸν ἐμπεσόντες ὑπὸ*
τοῦ ῥεύματος διεφθάρησαν, οἱ δὲ πλείους ὑπὸ τῶν πο-
10 *λεμίων κατεκόπησαν. ἔλαβον δὲ καὶ τὰς Ἀχέρρας οἱ Ῥω-*
μαῖοι, σίτου γεμούσας, ἐκχωρησάντων εἰς τὸ Μεδιόλανον
τῶν Γαλατῶν, ὅσπερ ἐστὶ κυριώτατος τόπος τῆς τῶν Ἰν-
11 *σόμβρων χώρας. οἷς ἐκ ποδὸς ἐπακολουθήσαντος τοῦ*
Γναίου καὶ προσβαλόντος ἄφνω πρὸς τὸ Μεδιόλανον τὸ
12 *μὲν πρῶτον ἡσυχίαν ἔσχον, ἀπολυομένου δ᾽ αὐτοῦ πάλιν εἰς*
τὰς Ἀχέρρας ἐπεξελθόντες καὶ τῆς οὐραγίας ἁψάμενοι θρα-
σέως πολλοὺς μὲν νεκροὺς ἐποίησαν, μέρος δέ τι καὶ φυ-
13 *γεῖν αὐτῶν ἠνάγκασαν, ἕως ὁ Γναῖος ἀνακαλεσάμενος τοὺς*
ἐκ τῆς πρωτοπορείας παρώρμησε στῆναι καὶ συμβαλεῖν
14 *τοῖς πολεμίοις. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πειθαρχήσαντες τῷ*
στρατηγῷ διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπικειμένους εὐρώστως·
15 *οἱ δὲ Κελτοὶ διὰ τὸ παρὸν εὐτύχημα μείναντες ἐπὶ ποσὸν*
εὐθαρσῶς, μετ᾽ οὐ πολὺ τραπέντες ἔφευγον εἰς τὰς παρ-
ωρείας. ὁ δὲ Γναῖος ἐπακολουθήσας τήν τε χώραν ἐπόρ-
35 *θει καὶ τὸ Μεδιόλανον εἷλε κατὰ κράτος· οὗ συμβαίνον-*
τος οἱ προεστῶτες τῶν Ἰνσόμβρων, ἀπογνόντες τὰς τῆς
σωτηρίας ἐλπίδας, πάντα τὰ καθ᾽ αὐτοὺς ἐπέτρεψαν Ῥω-
μαίοις.
2 *Ὁ μὲν οὖν πρὸς τοὺς Κελτοὺς πόλεμος τοιοῦτον ἔσχε*
τὸ τέλος, κατὰ μὲν τὴν ἀπόνοιαν καὶ τόλμαν τῶν ἀγωνι- 144
ζομένων ἀνδρῶν, ἔτι δὲ κατὰ τὰς μάχας καὶ τὸ πλῆθος

---

9. *ἀχερρίας* AB 10. 13. *μεδιολανον* (sic) A 11. *ἰσόμβρων* AR 14. *εἶχον Hu* Fleckeiseni annal. 1858 p. 818 18. *πρωτοπορίας* A, *προτοπορίας* DE 22. *παρωρίας* A 24. *μεδιολανιον* (sine acc.) A 25. *ἰνσόμβρων* A, *ἰσόμβρων* Rs 26. *ἐπέτρεψαν ῥωμαίοις* B, *ἐπέ|τρεψανοι ῥωμαίους* A, *ἐπέτρεψαν εἰς Ῥωμαίους* coni. *Hu*, *ἐπέτρεψαν τοῖς ῥωμαίοις* CDE vulgo

144, 3]

τῶν ἐν αὐταῖς ἀπολλυμένων καὶ παραταττομένων οὐδενὸς
καταδεέστερος τῶν ἱστορημένων, κατὰ δὲ τὰς ἐπιβολὰς καὶ 3
τὴν ἀκρισίαν τοῦ κατὰ μέρος χειρισμοῦ τελέως εὐκατα-
φρόνητος διὰ τὸ μὴ τὸ πλεῖον ἀλλὰ συλλήβδην ἅπαν τὸ
γινόμενον ὑπὸ τῶν Γαλατῶν θυμῷ μᾶλλον ἢ λογισμῷ βρα-
βεύεσθαι. περὶ ὧν ἡμεῖς, συνθεωρήσαντες μετ' ὀλίγον 4
χρόνον αὐτοὺς ἐκ τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων ἐξωσθέν-
τας πλὴν ὀλίγων τόπων τῶν ὑπ' αὐτὰς τὰς Ἄλπεις κει-
μένων, οὐκ ᾠήθημεν δεῖν οὔτε τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔφοδον αὐ-
τῶν ἀμνημόνευτον παραλιπεῖν οὔτε τὰς μετὰ ταῦτα πράξεις
οὔτε τὴν τελευταίαν ἐξανάστασιν, ὑπολαμβάνοντες οἰκεῖον 5
ἱστορίας ὑπάρχειν τὰ τοιαῦτ' ἐπεισόδια τῆς τύχης εἰς μνή-
μην ἄγειν καὶ παράδοσιν τοῖς ἐπιγινομένοις, ἵνα μὴ τε- 6
λέως οἱ μεθ' ἡμᾶς ἀνεννόητοι τούτων ὑπάρχοντες ἐκπλήτ-
τωνται τὰς αἰφνιδίους καὶ παραλόγους τῶν βαρβάρων ἐφό-
δους, ἀλλ' ἐπὶ ποσὸν ἐν νῷ λαμβάνοντες, ὡς ὀλιγοχρόνιόν
ἐστι καὶ λίαν εὔφθαρτον τοῖς * * τὸ φῦλον αὐτῶν, ὑπομέ-
νωσι καὶ πάσας ἐξελέγχωσι τὰς σφετέρας ἐλπίδας πρό-
τερον ἢ παραχωρῆσαί τινος τῶν ἀναγκαίων. καὶ γὰρ τοὺς 7
τὴν Περσῶν ἔφοδον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Γαλατῶν ἐπὶ
Δελφοὺς εἰς μνήμην καὶ παράδοσιν ἡμῖν ἀγαγόντας οὐ
μικρὰ μεγάλα δ' οἴομαι συμβεβλῆσθαι πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς
κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἀγῶνας· οὔτε γὰρ χορη- 8
γιῶν οὔθ' ὅπλων οὔτ' ἀνδρῶν πλῆθος καταπλαγεὶς ἂν
τις ἀποσταίη τῆς τελευταίας ἐλπίδος, τοῦ διαγωνίζεσθαι
περὶ τῆς σφετέρας χώρας καὶ πατρίδος, λαμβάνων πρὸ
ὀφθαλμῶν τὸ παράδοξον τῶν τότε γενομένων, καὶ μνημο-

1. *ἀπολλυμένων καὶ παραταττομένων*] conf. praef. ad 2, 41, 6 4. *τὸ* post *μὴ* om. AB 8. *ὑπὸ τὰς* D 9. *αὐτῶν* om. C 10. *παραλιπεῖν* A²R, *παραλειπεῖν* A¹, *καταλιπεῖν* B 12. *τοι|αῦτ' ἐπϊϊσον διὰ* A(R), corr. *Ca* 13. *ἐπιγενομένοις* Rˢ vulgo 14. *τῶν τοιούτων* C 16. *λαβόντες* CDE, *λαμβάνωσιν* coni. *Di* 14 17. |*τοῖς τὸν φυλοναυτῶν ὑπο|μένουσι καὶ πάσας ἐξε|λέγχουσι* A (B), *τοῖς τὸ φῦλον αὐτῶν* et reliqua perinde CDE, *τοῖς* eiecit et coniunctivos restituit *Re*, post *τοῖς* participium cum suo casu vel adverbio excidisse putat *Hu* (conf. praef.) 21. *ἀγαγόντας* A² ex *ἀγαγόντες* 27. *μνη|μονεύσσ͙σν* (∞ ex α facto) A diligenter expressa dittographia *μνημονεύσας* et *μνημονεύων* quae fuit in archetypo, *μνημονεύων* R vulgo

*τύραννος καὶ Ξένων ὁ τῶν Ἑρμιονέων καὶ Κλεώνυμος ὁ
τῶν Φλιασίων τότ᾽ ἀποθέμενοι τὰς μοναρχίας ἐκοινώνη-
σαν τῆς τῶν Ἀχαιῶν δημοκρατίας.*
45 *Ὁλοσχερεστέρας δὲ γενομένης αὐξήσεως διὰ ταῦτα καὶ
προκοπῆς περὶ τὸ ἔθνος, Αἰτωλοὶ διὰ τὴν ἔμφυτον ἀδι-
κίαν καὶ πλεονεξίαν φθονήσαντες, τὸ δὲ πλεῖον ἐλπίσαν-
τες καταδιελέσθαι τὰς πόλεις, καθάπερ καὶ πρότερον τὰς
μὲν Ἀκαρνάνων διενείμαντο πρὸς Ἀλέξανδρον, τὰς δὲ τῶν*
2 *Ἀχαιῶν ἐπεβάλοντο πρὸς Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν, καὶ τότε
παραπλησίαις ἐλπίσιν ἐπαρθέντες ἀπετόλμησαν Ἀντιγόνῳ
τε τῷ κατ᾽ ἐκείνους τοὺς καιροὺς προεστῶτι Μακεδόνων,
ἐπιτροπεύοντι δὲ Φιλίππου παιδὸς ὄντος, καὶ Κλεομένει
τῷ βασιλεῖ Λακεδαιμονίων κοινωνεῖν καὶ συμπλέκειν ἀμφο-*
3 *τέροις ἅμα τὰς χεῖρας. ὁρῶντες γὰρ τὸν Ἀντίγονον κυ-
ριεύοντα μὲν τῶν κατὰ Μακεδονίαν ἀσφαλῶς, ὁμολογού-* 155
μενον δὲ καὶ πρόδηλον ἐχθρὸν ὄντα τῶν Ἀχαιῶν διὰ τὸ
4 *τὸν Ἀκροκόρινθον πραξικοπεῖν, ὑπέλαβον, εἰ τοὺς Λακε-
δαιμονίους προσλαβόντες ἔτι κοινωνοὺς σφίσι τῆς ἐπιβολῆς
προεμβιβάσαιεν εἰς τὴν πρὸς τὸ ἔθνος ἀπέχθειαν, ῥᾳδίως
ἂν καταγωνίσασθαι τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν καιρῷ συνεπιθέμενοι*
5 *καὶ πανταχόθεν περιστήσαντες αὐτοῖς τὸν πόλεμον. ὃ δὴ
καὶ ταχέως ἂν ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἐπετέλεσαν, εἰ μὴ τὸ
κυριώτατον παρεῖδον τῆς προθέσεως, οὐ συλλογισάμενοι
διότι ταῖς ἐπιβολαῖς Ἄρατον ἕξουσιν ἀνταγωνιστήν, ἄν-*

---

1. *κλε|όνυμος* A 2. *τότε* AR 3. *τῆς* A²B, *ταῖς* A¹CDE *δημοκρατείας* AB, *δημοκρατίαις* CDE 6. *πλεῖστον* B 7. *καταδιελεῖσθαι* *Na* 343 8. *ἀκαρνανων* (sine acc.) A 9. *ἐπεβάλλοντο* A (conf. praef. ad 3, 54, 8) 11. *προεστῶτι μὲν Μακεδόνων* coni. *Be* (conf. praef. ad 3, 109, 1, δ) 16. 17. *διὰ τὸ τὸν ἀκροκόρινθον· πράξειν* A(BDE), *διὰ τὴν κατὰ τὸν Ἀκρ. πρᾶξιν* vulgo ex C 17. *πραξικοπεῖν* (i. e. *πραξικοπήσαντας ἔχειν*) *Hu* quaest. I 12, *πραξικοπήσαντας καταλαβεῖν* *BW* praef. 32 coll. 1, 55, 6; 21, 40, 1 17. 18. *εἰς | τοὺς λακεδαιμονίους προ·|λαβόντες* A (servavit igitur librarius hoc quoque loco versus archetypi et σ ex *προς* | ad *εἰ* | in superiorem versum traxit; reliquit tamen mira cum fide unius litterae spatium post *προ*), *εἰ* corr. A², *προσλαβόντες* corr. R 18. *ἔτι προσλαβόντες* C 20. *ἂν* extremo versu om. A(R), add. *Be* *συνεπιθέμενοι* A (idem *Be* ignarus huius scripturae emendaverat), *συνεπιτιθέμενοι* R 22. *τῶν καταλόγων* ABDE, *τοῦ* (*τῶν* C²) *κατὰ λόγον* C

155, 11]

δρα δυνάμενον πάσης εὐστοχεῖν περιστάσεως. τοιγαροῦν 6
ὁρμήσαντες ἐπὶ τὸ πολυπραγμονεῖν καὶ χειρῶν ἄρχειν ἀδί-
κων οὐχ οἷον ἤνυσάν τι τῶν ἐπινοηθέντων, ἀλλὰ τοὐναν-
τίον καὶ τὸν Ἄρατον τότε προεστῶτα καὶ τὸ ἔθνος ἐσω-
ματοποίησαν, πραγματικῶς ἀντιπερισπάσαντος ἐκείνου καὶ
λυμηναμένου τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν. ὡς δ' ἐχειρίσθη τὰ 7
ὅλα, δῆλον ἔσται διὰ τῶν λέγεσθαι μελλόντων.

Θεωρῶν γὰρ τοὺς Αἰτωλοὺς ὁ προειρημένος ἀνὴρ τὸν 46
μὲν πόλεμον τὸν πρὸς αὐτοὺς αἰσχυνομένους ἀναλαβεῖν ἐκ
τοῦ φανεροῦ διὰ τὸ καὶ λίαν εἶναι προσφάτους τὰς ἐκ τῶν
Ἀχαιῶν εὐεργεσίας περὶ τὸν Δημητριακὸν πόλεμον εἰς αὐ-
τούς, συμβουλευομένους δὲ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ φθο- 2
νοῦντας τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε Κλεομένους πε-
πραξικοπηκότος αὐτοὺς καὶ παρῃρημένου Τέγεαν Μαντί-
νειαν Ὀρχομενόν, τὰς Αἰτωλοῖς οὐ μόνον συμμαχίδας ὑπαρ-
χούσας ἀλλὰ καὶ συμπολιτευομένας τότε πόλεις, οὐχ οἷον
ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τούτοις ἀλλὰ καὶ βεβαιοῦντας αὐτῷ τὴν
156 παράληψιν, καὶ τοὺς πρότερον κατὰ τῶν μηδὲν ἀδικούν- 3
των πᾶσαν ἱκανὴν ποιουμένους πρόφασιν εἰς τὸ πολεμεῖν
διὰ τὴν πλεονεξίαν [καὶ] τότε συνορῶν ἑκουσίως παρα-
σπονδουμένους καὶ τὰς μεγίστας ἀπολλύντας πόλεις ἐθε-
λοντήν, ἐφ' ᾧ μόνον ἰδεῖν ἀξιόχρεων γενόμενον ἀνταγω-
νιστὴν Κλεομένη τοῖς Ἀχαιοῖς, ἔγνω δεῖν εἰς ταῦτα βλέ- 4
πων οὗτός τε καὶ πάντες ὁμοίως οἱ προεστῶτες τοῦ τῶν
Ἀχαιῶν πολιτεύματος πολέμου μὲν πρὸς μηδένα κατάρχειν,
ἐνίστασθαι δὲ ταῖς τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιβολαῖς. τὸ μὲν 5
οὖν πρῶτον ἐπὶ τούτων ἦσαν τῶν διαλήψεων· θεωροῦντες
δὲ κατὰ τοὺς ἑξῆς χρόνους τὸν Κλεομένη θρασέως ἐποι-
κοδομοῦντα μὲν τὸ καλούμενον Ἀθήναιον ἐν τῇ τῶν Με-
γαλοπολιτῶν χώρᾳ, πρόδηλον δὲ καὶ πικρὸν ἀναδεικνύντα

---

1. εὐστοχεῖν πάσης B 14. τεγαιαν (sine acc.) A(R), corr. C 15. ἀρχό|μενον A¹, corr. A² συμμαχιδας (sine acc.) A² ex συμμαχι**ς, i. e. συμμαχικάς, ut videtur 17. φαίνεσθαι ante ἐπὶ falso a *Rei* 159 additum esse prodit hiatus; probabilius sit τυγχάνειν; sed anacoluthia quadam scriptor non inepte usus esse videtur 20. καὶ del. *Rei* 159 21. ἐθελοντὶ R 23. Κλεομένη in suspicionem vocat *Na* 123

6 σφίσι πολέμιον ἑαυτόν, τότε δὴ συναθροίσαντες τοὺς
Ἀχαιοὺς ἔκριναν μετὰ τῆς βουλῆς ἀναλαμβάνειν φανερῶς
τὴν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπέχθειαν.
7 Ὁ μὲν οὖν Κλεομενικὸς προσαγορευθεὶς πόλεμος τοι- a. u. 530
αύτην ἔλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ κατὰ τούτους τοὺς καιρούς·
47 οἱ δ᾽ Ἀχαιοὶ τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως ὥρ-
μησαν ἀντοφθαλμεῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἅμα μὲν ὑπο-
λαμβάνοντες κάλλιστον εἶναι τὸ μὴ δι᾽ ἑτέρων σφίσι πορί-
ζεσθαι τὴν σωτηρίαν ἀλλ᾽ αὐτοὺς δι᾽ αὑτῶν σῴζειν τὰς
2 πόλεις καὶ τὴν χώραν, ἅμα δὲ βουλόμενοι καὶ τὴν πρὸς
Πτολεμαῖον τηρεῖν φιλίαν διὰ τὰς προγεγενημένας εὐεργε-
σίας καὶ μὴ φαίνεσθαι πρὸς ἑτέρους ἐκτείνοντες τὰς χεῖρας.
3 ἤδη δ᾽ ἐπὶ ποσὸν τοῦ πολέμου προβαίνοντος, καὶ τοῦ
Κλεομένους τό τε πάτριον πολίτευμα καταλύσαντος καὶ τὴν
ἔννομον βασιλείαν εἰς τυραννίδα μεταστήσαντος, χρωμένου
4 δὲ καὶ τῷ πολέμῳ πρακτικῶς καὶ παραβόλως, προορώμενος
Ἄρατος τὸ μέλλον καὶ δεδιὼς τήν τε τῶν Αἰτωλῶν ἀπό-
νοιαν καὶ τόλμαν, ἔκρινε πρὸ πολλοῦ λυμαίνεσθαι τὴν ἐπι- 157
5 βολὴν αὐτῶν. κατανοῶν δὲ τὸν Ἀντίγονον καὶ πρᾶξιν
ἔχοντα καὶ σύνεσιν καὶ πίστεως ἀντιποιούμενον, τοὺς δὲ
βασιλεῖς σαφῶς εἰδὼς φύσει μὲν οὐδένα νομίζοντας οὔτ᾽
ἐχθρὸν οὔτε πολέμιον, ταῖς δὲ τοῦ συμφέροντος ψήφοις
6 αἰεὶ μετροῦντας τὰς ἔχθρας καὶ τὰς φιλίας, ἐπεβάλετο
λαλεῖν πρὸς τὸν εἰρημένον βασιλέα καὶ συμπλέκειν τὰς
χεῖρας, ὑποδεικνύων αὐτῷ τὸ συμβησόμενον ἐκ τῶν πραγ-
7 μάτων. προδήλως μὲν οὖν αὐτὸ πράττειν ἀσύμφορον
ἡγεῖτο διὰ πλείους αἰτίας· τόν τε γὰρ Κλεομένη καὶ τοὺς

---

4. τὴν αὐτὴν DE, ταύτην C 9. σώζειν R[s] 9. 10. τὴν πόλιν καὶ τὰς χώρας C 12. ἑκατέρους DE ἐκτείνοντας χεῖρας AR, corr. *Re* 13. πολέμου] πτολεμαίου C 14. μὲν ante Κλεομένους add. CDE 15. χρωμένωι AR, corr. D 17. καὶ τὸ | μέλλον δεδιὼς A (R), corr. *Rei* 159 (conf. 2, 49, 6) τε seclusit *Be*; at conf. 1, 38, 1; 5, 68, 10 ἀπόνοιαν *Ca* pro ἐπίνοιαν (conf. 2, 35, 2; 9, 39, 1: librorum scripturam tuetur coll. 9, 9, 10; 9, 24, 7; 22, 22, 2 Wundererus act. semin. Erlang. IV 225) 19. καὶ om. Suid. v. ἀντιποιηθέντα 21. σαφῶς εἰδὼς et 22. 23. ταῖς δὲ — φιλίας om. Suid. 21. 22. οὔτ᾽ ἐχθρὸν] immo οὔτε σύμμαχον (vide praef.) 22. πολέμιον AR Suid., φίλον vulgo ex C 23. ἀεὶ R[s]

157, 11]
*Αἰτωλοὺς ἀνταγωνιστὰς παρασκευάζειν ἤμελλε πρὸς τὴν
ἐπιβολήν, τούς τε πολλοὺς τῶν Ἀχαιῶν διατρέψειν κατα- 8
φεύγων ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ δοκῶν ὁλοσχερῶς ἀπεγνωκέ-
ναι τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας, ὅπερ ἥκιστα φαίνεσθαι πράτ-
των ἐβούλετο. διόπερ ἔχων τοιαύτην πρόθεσιν ἀδήλως 9
αὐτὰ διενοεῖτο χειρίζειν· ἐξ οὗ πολλὰ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ 10
γνώμην ἠναγκάζετο καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πρὸς τοὺς ἐκτός,
δι᾽ ὧν ἤμελλε τὴν ἐναντίαν ἔμφασιν ὑποδεικνύων ταύτην
ἐπικρύψεσθαι τὴν οἰκονομίαν. ὧν χάριν ἔνια τούτων οὐδ᾽ 11
ἐν τοῖς ὑπομνήμασι κατέταξεν.*

*Εἰδὼς δὲ τοὺς Μεγαλοπολίτας κακοπαθοῦντας μὲν τῷ 48
πολέμῳ διὰ τὸ παρακειμένους τῇ Λακεδαίμονι προπολε-
μεῖν τῶν ἄλλων, οὐ τυγχάνοντας δὲ τῆς καθηκούσης ἐπι-
κουρίας ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν διὰ τὸ κἀκείνους δυσχρηστεῖσθαι
θλιβομένους ὑπὸ τῆς περιστάσεως, σαφῶς δὲ γινώσκων 2
οἰκείως διακειμένους αὐτοὺς πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν
ἐκ τῶν κατὰ τὸν Ἀμύντου Φίλιππον εὐεργεσιῶν, διενοεῖτο 3
διότι ταχέως ἂν ὑπὸ τοῦ Κλεομένους πιεζόμενοι καταφύ-
γοιεν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον καὶ τὰς Μακεδόνων ἐλπίδας. κοι- 4
νολογηθεὶς οὖν δι᾽ ἀπορρήτων περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς*
158 *Νικοφάνει καὶ Κερκιδᾷ τοῖς Μεγαλοπολίταις, οἵτινες ἦσαν
αὐτοῦ πατρικοὶ ξένοι καὶ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν εὐφυεῖς, ῥᾳ- 5
δίως διὰ τούτων ὁρμὴν παρέστησε τοῖς Μεγαλοπολίταις
εἰς τὸ πρεσβεύειν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ παρακαλεῖν
πέμπειν πρὸς τὸν Ἀντίγονον ὑπὲρ βοηθείας. οἱ μὲν 6
οὖν Μεγαλοπολῖται κατέστησαν αὐτοὺς τοὺς περὶ τὸν Νι-
κοφάνη καὶ τὸν Κερκιδᾶν πρεσβευτὰς πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς
κἀκεῖθεν εὐθέως πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἂν αὐτοῖς συγκα-
τάθηται τὸ ἔθνος· οἱ δ᾽ Ἀχαιοὶ συνεχώρησαν πρεσβεύειν 7
τοῖς Μεγαλοπολίταις. σπουδῇ δὲ συμμίξαντες οἱ περὶ 8
τὸν Νικοφάνη τῷ βασιλεῖ διελέγοντο περὶ μὲν τῆς ἑαυ-
τῶν πατρίδος αὐτὰ τἀναγκαῖα διὰ βραχέων καὶ κεφα-*

---

1. *παραλαμβάνειν* C, corr. eadem manus in marg. 4. *πράττειν* C
17. *διενοεῖτο Hu*, *δει* ..... AR, *δεῖγμα ποιούμενος* C vulgo, *διειλήφει BW* praef. 54 26. *μεγαλοπολῖται* ABC

λαιωδῶς, τὰ δὲ πολλὰ περὶ τῶν ὅλων κατὰ τὰς ἐντολὰς
49 *τὰς Ἀράτου καὶ τὰς ὑποθέσεις. αὗται δ' ἦσαν ὑποδει-*
κνύναι τὴν Αἰτωλῶν καὶ Κλεομένους κοινοπραγίαν, τί δύ-
ναται καὶ ποῖ τείνει, καὶ δηλοῦν ὅτι πρώτοις μὲν αὐτοῖς
2 *Ἀχαιοῖς εὐλαβητέον, ἑξῆς δὲ καὶ μᾶλλον Ἀντιγόνῳ. τοῦτο*
μὲν γάρ, ὡς Ἀχαιοὶ τὸν ἐξ ἀμφοῖν πόλεμον οὐκ ἂν ὑπε-
νέγκαιεν, εὐθεώρητον εἶναι πᾶσι, τοῦτο δ', ὡς Αἰτωλοὶ
καὶ Κλεομένης κρατήσαντες τούτων οὐκ εὐδοκήσουσιν οὐδὲ
μὴ μείνωσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, ἔτι τοῦ πρόσθεν ῥᾷον
3 *εἶναι τῷ νοῦν ἔχοντι συνιδεῖν. τήν τε γὰρ Αἰτωλῶν πλεο-*
νεξίαν οὐχ οἷον τοῖς Πελοποννησίων ὅροις εὐδοκῆσαί ποτ'
4 *ἂν περιληφθεῖσαν, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς τῆς Ἑλλάδος· τήν τε*
Κλεομένους φιλοδοξίαν καὶ τὴν ὅλην ἐπιβολὴν κατὰ μὲν τὸ
παρὸν αὐτῆς ἐφίεσθαι τῆς Πελοποννησίων ἀρχῆς, τυχόντα
δὲ ταύτης τὸν προειρημένον κατὰ πόδας ἀνθέξεσθαι τῆς
5 *τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας, ἧς οὐχ οἷόν τε καθικέσθαι μὴ*
6 *οὐ πρόσθεν καταλύσαντα τὴν Μακεδόνων ἀρχήν. σκοπεῖν*
οὖν αὐτὸν ἠξίουν, προορώμενον τὸ μέλλον, πότερον συμφέ-
ρει τοῖς σφετέροις πράγμασι μετ' Ἀχαιῶν καὶ Βοιωτῶν ἐν
Πελοποννήσῳ πρὸς Κλεομένη πολεμεῖν ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλή-
νων ἡγεμονίας, ἢ προέμενον τὸ μέγιστον [τὸ] ἔθνος δια- 159
κινδυνεύειν ἐν Θετταλίᾳ πρὸς Αἰτωλοὺς καὶ Βοιωτούς,
ἔτι δ' Ἀχαιοὺς καὶ Λακεδαιμονίους, ὑπὲρ τῆς Μακεδόνων
7 *ἀρχῆς. ἐὰν μὲν οὖν Αἰτωλοί, τὴν ἐκ τῶν Ἀχαιῶν εἰς αὐ-*
τοὺς γεγενημένην εὔνοιαν ἐν τοῖς κατὰ Δημήτριον καιροῖς
ἐντρεπόμενοι, τὴν ἡσυχίαν ἄγειν ὑποκρίνωνται καθάπερ
καὶ νῦν, πολεμήσειν αὐτοὺς ἔφασαν τοὺς Ἀχαιοὺς πρὸς
τὸν Κλεομένη, κἂν μὲν ἡ τύχη συνεπιλαμβάνηται, μὴ δεῖ-
8 *σθαι χρείας τῶν βοηθησόντων· ἂν δ' ἀντιπίπτῃ τὰ τῆς*

1. *ὅλων* A[2] ex *ἄλλων* 2. *αὗται* ***Rei*** 161 pro *αὐτοί* *ὑποδεικνῦναι* AR 9. *τοῦ*] *τοῦτο* C 13. *φιλοδοξίαν* coni. ***Di*** 7 coll. 3, 104, 1; 32, 15, 12 (insuper 24, 11, 8 comparat ***BW*** praef. 54), *φιλοξενίαν* AR, *φιλοτιμίαν* vulgo ex C 14. *πελοποννή|σιων*, *ι* ex *ο* facto, A (voluerat *πελοποννήσου*; sed errorem eadem manus statim correxit) 16. *ἡγεμονείας* ACD, item vs. 21 21. *τὸ* ante *ἔθνος* om. BC; verum etiam *ἔθνος* suspectum videtur (*τὸ μέγιστον τῶν ἐνεστώτων* coni. ***Hu***) 26. *ὑποκρίνονται* A[1], corr. A[2] 29. *χρείαν* A, corr. R *βοηθησάν-*

159, 10]
τύχης, Αἰτωλοὶ δὲ συνεπιτίθωνται, προσέχειν αὐτὸν παρ-
εκάλουν τοῖς πράγμασιν, ἵνα μὴ πρόηται τοὺς καιρούς,
ἔτι δὲ δυναμένοις σῴζεσθαι Πελοποννησίοις ἐπαρκέσῃ.
περὶ δὲ πίστεως καὶ χάριτος ἀποδόσεως ῥᾳθυμεῖν αὐτὸν 9
ᾤοντο δεῖν· τῆς γὰρ χρείας ἐπιτελουμένης αὐτὸν εὑρήσειν
τὸν Ἄρατον εὐδοκουμένας ἀμφοτέροις ὑπισχνοῦντο πίστεις.
ὁμοίως δ᾽ ἔφασαν καὶ τὸν καιρὸν τῆς βοηθείας αὐτὸν 10
ὑποδείξειν.

Ὁ μὲν οὖν Ἀντίγονος ἀκούσας ταῦτα, καὶ δόξας ἀλη- 50
θινῶς καὶ πραγματικῶς ὑποδεικνύναι τὸν Ἄρατον, προσεῖχε
τοῖς ἑξῆς πραττομένοις ἐπιμελῶς, ἔγραψε δὲ καὶ τοῖς Με- 2
γαλοπολίταις ἐπαγγελλόμενος βοηθήσειν, ἐὰν καὶ τοῖς Ἀχαι-
οῖς τοῦτο βουλομένοις ᾖ. τῶν δὲ περὶ τὸν Νικοφάνη καὶ 3
Κερκιδᾶν ἐπανελθόντων εἰς οἶκον, καὶ τάς τε παρὰ τοῦ
βασιλέως ἐπιστολὰς ἀποδόντων καὶ τὴν λοιπὴν εὔνοιαν
αὐτοῦ καὶ προθυμίαν διασαφούντων, μετεωρισθέντες οἱ 4
Μεγαλοπολῖται προθύμως ἔσχον ἰέναι πρὸς τὴν σύνοδον
τῶν Ἀχαιῶν καὶ παρακαλεῖν ἐπισπάσασθαι τὸν Ἀντίγονον
καὶ τὰ πράγματα κατὰ σπουδὴν ἐγχειρίζειν αὐτῷ. ὁ δ᾽ 5
Ἄρατος διακούσας κατ᾽ ἰδίαν τῶν περὶ τὸν Νικοφάνη τὴν
τοῦ βασιλέως αἵρεσιν, ἣν ἔχοι πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ
πρὸς αὐτόν, περιχαρὴς ἦν τῷ μὴ διὰ κενῆς πεποιῆσθαι τὴν
160 ἐπίνοιαν μηδ᾽ εὑρῆσθαι κατὰ τὴν τῶν Αἰτωλῶν ἐλπίδα
τὸν Ἀντίγονον εἰς τέλος ἀπηλλοτριωμένον ἑαυτοῦ. πάνυ 6
δὲ πρὸς λόγον ἡγεῖτο γίνεσθαι καὶ τὸ τοὺς Μεγαλοπολί-
τας προθύμους εἶναι διὰ τῶν Ἀχαιῶν φέρειν ἐπὶ τὸν Ἀν-
τίγονον τὰ πράγματα. μάλιστα μὲν γάρ, ὡς ἐπάνω προεῖ- 7
πον, ἔσπευδεν μὴ προσδεηθῆναι τῆς βοηθείας· εἰ δ᾽ ἐξ
ἀνάγκης ἐπὶ τοῦτο δέοι καταφεύγειν, οὐ μόνον ἠβούλετο
δι᾽ αὐτοῦ γενέσθαι τὴν κλῆσιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐξ ἁπάντων

των AB, corr. CD[s]E[s] 1. συνεπιτιθωνται (sine acc.) A 3. δυνάμενοι A, corr. R σώζεσθαι R[s] 4. ῥαθυμεῖν AR 5. αὐτῶν et αὐτὸν A per dittogr., αὐτῶν DE, ut videtur 10. πρακτικῶς B (sed πραγματικῶς correctum in marg.) ὑποδεικνῦναι AR 16. καὶ προθυμίαν αὐτοῦ C 17. μεγαλοπολῖται A 21. ἔχει B[s]C vulgo 22. περιχαρὴς μὲν ἦν coni. *Be* (conf. praef. ad 3, 109, 1, ϛ) 28. ἔσπευδε R[s] 29. ἐβούλετο vulgo ex R

8 τῶν Ἀχαιῶν. ἠγωνία γάρ, εἰ παραγενόμενος ὁ βασιλεὺς
καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τοῦ Κλεομένους καὶ τῶν Λακε-
δαιμονίων ἀλλοιότερόν τι βουλεύσοιτο περὶ τῆς κοινῆς πο-
λιτείας, μή ποθ᾽ ὁμολογουμένως τῶν συμβαινόντων αὐτὸς
9 ἀναλάβῃ τὴν αἰτίαν, δόξαντος δικαίως τοῦτο πράττειν διὰ
τὴν ἐξ αὐτοῦ προγεγενημένην ἀδικίαν περὶ τὸν Ἀκροκό-
10 ρινθον εἰς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν. διόπερ ἅμα τῷ παρελ-
θόντας τοὺς Μεγαλοπολίτας εἰς τὸ κοινὸν βουλευτήριον τά
τε γράμματα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπιδεικνύναι καὶ διασαφεῖν τὴν
ὅλην εὔνοιαν τοῦ βασιλέως, πρὸς δὲ τούτοις ἀξιοῦν ἐπι-
σπάσασθαι τὸν Ἀντίγονον τὴν ταχίστην, εἶναι δὲ καὶ τὸ
11 πλῆθος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμῆς, προσελθὼν Ἄρατος καὶ τήν
τε τοῦ βασιλέως προθυμίαν ἀποδεξάμενος καὶ τὴν τῶν
πολλῶν διάληψιν ἐπαινέσας παρεκάλει διὰ πλειόνων μά-
λιστα μὲν πειρᾶσθαι δι᾽ αὑτῶν σῴζειν καὶ τὰς πόλεις καὶ
τὴν χώραν· οὐδὲν γὰρ εἶναι τούτου κάλλιον οὐδὲ συμφορώ-
12 τερον· ἐὰν δ᾽ ἄρα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀντιβαίνῃ τὰ τῆς
τύχης, πρότερον ἔφη δεῖν ἐξελέγξαντας πάσας τὰς ἐν αὑτοῖς
ἐλπίδας, τότε καταφεύγειν ἐπὶ τὰς τῶν φίλων βοηθείας.
51 ἐπισημηναμένου δὲ τοῦ πλήθους ἔδοξε μένειν ἐπὶ τῶν ὑπο-
κειμένων καὶ δι᾽ αὑτῶν ἐπιτελεῖν τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον.
2 ἐπεὶ δὲ Πτολεμαῖος ἀπογνοὺς μὲν τὸ ἔθνος Κλεομένει χο-
ρηγεῖν ἐπεβάλετο, βουλόμενος αὐτὸν ἐπαλείφειν ἐπὶ τὸν
Ἀντίγονον διὰ τὸ πλείους ἐλπίδας ἔχειν ἐν τοῖς Λακεδαι- 161
μονίοις ἤπερ ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς τοῦ δύνασθαι διακατέχειν
3 τὰς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων ἐπιβολάς, οἱ δ᾽ Ἀχαιοὶ
τὸ μὲν πρῶτον ἠλαττώθησαν περὶ τὸ Λύκαιον συμπλακέν-
τες κατὰ πορείαν τῷ Κλεομένει, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ παρα-
τάξεως ἡττήθησαν ἐν τοῖς Λαδοκείοις καλουμένοις τῆς Με-

---

3. *ἀλλοιότερόν τι Rei* 161 pro *ἀλλ᾽ ὕστεροντι* (sic A) 7. *μακεδονίαν* D *οἰκείαν* A, om. D 9. *ἐπιδεικνῦναι* AR 12. *προελθὼν Na* 253 (conf. *Sch* ad 2, 2, 10) 14. *παλαιῶν* DE 15. *σώζειν* AR 16. *συμφορώτερον Sca* pro *συμφερώτερον* 17. *εἰ* C *ἀντιβαίν* CE (*εἰ — ἀντιβαίη Re*) 20. *ἐπὶ* B^sC, *ὑπὸ* ADE 22. *μὲν ἀπογνοὺς* vulgo post *Ca*, qui hunc verborum ordinem recepit ex *Re* 23. *ἐπεβάλλετο* A^1R, corr. A^2B^s (conf. praef. ad 3, 54, 8) 27. *τὸ* μὲν* A^2 ex *τὸν μὲν*, ut videtur 29. *λαοδοκίοις* AB, *λαοδικίοις* CDE, corr. *Sch*

161, 7]

γαλοπολίτιδος, ὅτε καὶ Λυδιάδας ἔπεσε, τὸ δὲ τρίτον
ὁλοσχερῶς ἔπταισαν ἐν τῇ Δυμαίᾳ περὶ τὸ καλούμενον
Ἑκατόμβαιον πανδημεὶ διακινδυνεύοντες, τότ' ἤδη τῶν 4
πραγμάτων οὐκέτι διδόντων ἀναστροφὴν ἠνάγκαζε τὰ πε-
ριεστῶτα καταφεύγειν ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον. ἐν 5
ᾧ καιρῷ πρεσβευτὴν τὸν υἱὸν ἐξαποστείλας Ἄρατος πρὸς
Ἀντίγονον ἐβεβαιώσατο τὰ περὶ τῆς βοηθείας. παρεῖχε 6
δ' αὐτοῖς ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν μεγίστην τὸ μήτε τὸν
βασιλέα δοκεῖν ἂν βοηθῆσαι χωρὶς τοῦ κομίσασθαι τὸν
Ἀκροκόρινθον καὶ λαβεῖν ὁρμητήριον πρὸς τὸν ἐνεστῶτα
πόλεμον τὴν τῶν Κορινθίων πόλιν, μήτε τοὺς Ἀχαιοὺς
ἂν τολμῆσαι Κορινθίους ἄκοντας ἐγχειρίσαι Μακεδόσι.
διὸ καὶ τὸ πρῶτον ὑπέρθεσιν ἔσχε τὸ διαβούλιον χάριν τῆς 7
περὶ τῶν πίστεων ἐπισκέψεως. ὁ δὲ Κλεομένης καταπλη- 52
ξάμενος τοῖς προειρημένοις εὐτυχήμασι λοιπὸν ἀδεῶς ἐπε-
πορεύετο τὰς πόλεις, ἃς μὲν πείθων αἷς δὲ τὸν φόβον
ἀνατεινόμενος. προσλαβὼν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ Καφύας 2
Πελλήνην Φενεὸν Ἄργος Φλιοῦντα Κλεωνὰς Ἐπίδαυρον
Ἑρμιόνα Τροίζηνα, τελευταῖον Κόρινθον, αὐτὸς μὲν προσ-
εστρατοπέδευσε τῇ τῶν Σικυωνίων πόλει, τοὺς δ' Ἀχαιοὺς
ἀπέλυσε τοῦ μεγίστου προβλήματος· τῶν γὰρ Κορινθίων 3
τῷ μὲν Ἀράτῳ στρατηγοῦντι καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς παραγγειλάν-
των ἐκ τῆς πόλεως ἀπαλλάττεσθαι, πρὸς δὲ τὸν Κλεομένη
διαπεμπομένων καὶ καλούντων, παρεδόθη τοῖς Ἀχαιοῖς
ἀφορμὴ καὶ πρόφασις εὔλογος, ἧς ἐπιλαβόμενος Ἄρατος 4
162 καὶ προτείνας Ἀντιγόνῳ τὸν Ἀκροκόρινθον, κατεχόντων
Ἀχαιῶν τότε τὸν τόπον τοῦτον, ἔλυσε μὲν τὸ γεγονὸς ἔγ-
κλημα πρὸς τὴν οἰκίαν, ἱκανὴν δὲ πίστιν παρέσχετο τῆς
πρὸς τὰ μέλλοντα κοινωνίας, τὸ δὲ συνέχον, ὁρμητήριον
παρεσκεύασεν Ἀντιγόνῳ πρὸς τὸν κατὰ Λακεδαιμονίων
πόλεμον.

---

coll. 2, 55, 2   1. *λυσιάδας* C (conf. ad p. 165, 26)   8. *δυσχρηστείαν* A   15. *ἐπορεύετο* CDE   17. *καὶ φύας* A, corr. R   18. *φένεον* A   *φλουντα* (sine acc.) A[1], *φλοιοῦντα* A[r]B   19. *ερμιονα* (sine spir. et acc.) A[1], *ἑρμιόνην* A m. recentissima   *τροιζῆνα* B[s]C, *τρυζῆνα* DE   *προσεστρατοπέδευσε* *Re* pro *προεστρατοπέδευσε*   27. *δοὺς* post *τοῦτον* add. C   28. *οἰκείαν* A

5 Ὁ δὲ Κλεομένης ἐπιγνοὺς τοὺς Ἀχαιοὺς συντιθεμέ-
νους τὰ πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἀναζεύξας ἀπὸ τοῦ Σικυῶνος
κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸν Ἰσθμόν, διαλαβὼν χάρακι καὶ
τάφρῳ τὸν μεταξὺ τόπον τοῦ τ' Ἀκροκορίνθου καὶ τῶν
Ὀνείων καλουμένων ὀρῶν, πᾶσαν ἤδη βεβαίως περιειληφὼς
6 ταῖς ἐλπίσι τὴν Πελοποννησίων ἀρχήν. Ἀντίγονος δὲ πά-
λαι μὲν ἦν ἐν παρασκευῇ, καραδοκῶν τὸ μέλλον, κατὰ τὰς
7 ὑποθέσεις τὰς Ἀράτου· τότε δὲ συλλογιζόμενος ἐκ τῶν
προσπιπτόντων ὅσον οὔπω παρεῖναι τὸν Κλεομένη μετὰ
τῆς δυνάμεως εἰς Θετταλίαν, διαπεμψάμενος πρός τε τὸν
Ἄρατον καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς ὑπὲρ τῶν ὡμολογημένων, ἧκεν
8 ἔχων τὰς δυνάμεις διὰ τῆς Εὐβοίας ἐπὶ τὸν Ἰσθμόν. οἱ
γὰρ Αἰτωλοὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τότε βουλόμενοι κωλῦ-
σαι τὸν Ἀντίγονον τῆς βοηθείας, ἀπεῖπον αὐτῷ πορεύε-
σθαι μετὰ δυνάμεως ἐντὸς Πυλῶν· εἰ δὲ μή, διότι κωλύ-
σουσι μεθ' ὅπλων αὐτοῦ τὴν δίοδον.
9 Ὁ μὲν οὖν Ἀντίγονος καὶ Κλεομένης ἀντεστρατοπέ-
δευον ἀλλήλοις, ὁ μὲν εἰσελθεῖν σπουδάζων εἰς Πελοπόν-
νησον, ὁ δὲ Κλεομένης κωλῦσαι τῆς εἰσόδου τὸν Ἀντίγο-
53 νον· οἱ δ' Ἀχαιοί, καίπερ οὐ μετρίως ἠλαττωμένοι τοῖς
ὅλοις, ὅμως οὐκ ἀφίσταντο τῆς προθέσεως οὐδ' ἐγκατέ-
2 λειπον τὰς ἐν αὑτοῖς ἐλπίδας, ἀλλ' ἅμα τῷ τὸν Ἀριστο-
τέλη τὸν Ἀργεῖον ἐπαναστῆναι τοῖς κλεομενισταῖς βοηθή-
σαντες καὶ παρεισπεσόντες μετὰ Τιμοξένου τοῦ στρατηγοῦ
3 κατέλαβον τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν. ὃ δὴ καὶ νομιστέον
αἰτιώτατον γεγονέναι πραγμάτων κατορθώσεως· τὸ γὰρ 163
ἐπιλαβόμενον τῆς ὁρμῆς τοῦ Κλεομένους καὶ προηττῆσαν
τὰς ψυχὰς τῶν δυνάμεων τοῦτ' ἦν, ὡς ἐξ αὐτῶν φανερὸν
4 ἐγένετο τῶν πραγμάτων. καὶ γὰρ τόπους εὐφυεστέρους

4. *τε* AR 8. *δὲ* om. AR, *δὲ καὶ μᾶλλον* add. *Rei* 164 10. *δυνά-με|ως· ὃς εἰς* A (R), *ὃς* in *ὡς* mutavit *Re*, in *ἕως Sch*, eiecit *Ca* *ἔτ' ὢν* post *Θετταλίαν* add. C 11. *ὁμολογουμένων* D, *ὁμολογημένων* E 12. *εὐσεβίας* AR, corr. C 15. *ὅτι* CDE *κωλύ|σωσι* A, corr. R 21. *ἐγκατέλιπον* vulgo ex R 23. *τοῖς Κλεομένους αἱρετισταῖς Na* 129 coll. 2, 38, 7; 2, 55, 8 26. *τῆς τῶν* ante *πραγμάτων* vulgo addita ex C delevit *Hu* quaest. I 18 28. *τοῦτο* AR

163, 5]
προκατέχων καὶ χορηγίαις δαψιλεστέραις Ἀντιγόνου χρώ-
μενος, καὶ τόλμῃ καὶ φιλοτιμίᾳ μείζονι παρωρμημένος,
ὅμως ἅμα τῷ προσπεσεῖν αὐτῷ διότι κατειλῆφθαι συμ- 5
βαίνει τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, εὐθὺς
ἀνάσπαστος, ἀπολιπὼν τὰ προδεδηλωμένα προτερήματα,
φυγῇ παραπλησίαν ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν, δείσας μὴ
πανταχόθεν αὐτὸν περιστῶσιν οἱ πολέμιοι. παραπεσὼν 6
δ' εἰς Ἄργος καὶ κατὰ ποσὸν ἀντιποιησάμενος τῆς πόλεως,
μετὰ ταῦτα γενναίως μὲν τῶν Ἀχαιῶν φιλοτίμως δὲ τῶν
Ἀργείων ἐκ μεταμελείας αὐτὸν ἀμυναμένων ἀποπεσὼν καὶ
ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ
Μαντινείας οὕτως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην. ὁ δ' Ἀν- 54
τίγονος ἀσφαλῶς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσελθὼν παρέ-
λαβε τὸν Ἀκροκόρινθον, οὐδένα δὲ χρόνον μείνας εἴχετο
τῶν προκειμένων καὶ παρῆν εἰς Ἄργος. ἐπαινέσας δὲ τοὺς 2
Ἀργείους καὶ καταστησάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν αὖθις
ἐκ ποδὸς ἐκίνει, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπ' Ἀρκαδίας.
ἐκβαλὼν δὲ τὰς φρουρὰς ἐκ τῶν ἐποικοδομηθέντων χωρίων 3
ὑπὸ Κλεομένους κατά τε τὴν Αἰγῦτιν καὶ Βελμινᾶτιν χώ-
ραν, καὶ παραδοὺς τὰ φρούρια Μεγαλοπολίταις, ἧκε πρὸς
τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον εἰς Αἴγιον. ἀπολογισάμενος 4
δὲ περὶ τῶν καθ' αὑτὸν καὶ χρηματίσας περὶ τῶν μελλόν-
των, ἔτι δὲ κατασταθεὶς ἡγεμὼν ἁπάντων τῶν συμμάχων,
μετὰ ταῦτα χρόνον μέν τινα παραχειμάζων διέτριβε περὶ 5
Σικυῶνα καὶ Κόρινθον, τῆς δ' ἐαρινῆς ὥρας ἐνισταμένης
a. u. 531 ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις προῆγε, καὶ διανύσας τριταῖος 6
πρὸς τὴν τῶν Τεγεατῶν πόλιν, ἀπηντηκότων καὶ τῶν
164 Ἀχαιῶν ἐνταῦθα, περιστρατοπεδεύσας ἤρξατο πολιορκεῖν
αὐτήν. τῶν δὲ Μακεδόνων ἐνεργῶς χρωμένων τῇ τε λοιπῇ 7
πολιορκίᾳ καὶ τοῖς ὀρύγμασι, ταχέως ἀπελπίσαντες οἱ Τε-
γεᾶται τὴν σωτηρίαν παρέδοσαν αὑτούς. ὁ δ' Ἀντίγονος 8

---

5. ἀπολειπὼν A^1, corr. A^2 7. αὐτὸν A^1B, αὑτῷ A^2(R) 15. εἰσἔργον A(R), corr. Perottus 18. τοὺς φρουροὺς C 19. αἰγύτιν AR βελμινατιν (sine acc.) A, βελμινάτιν R, Βελβινᾶτιν *Di* 21. ἀπολογισάμενος *Ca* pro ἀπολογησάμενος 24. χειμάζων CDE 28. ἐνταῦθα om. C παραστρατοπεδεύσας C 30. τεγεᾶται A

*ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν εἴχετο κατὰ τὸ συνεχὲς
τῶν ἑξῆς, καὶ προῆγε κατὰ σπουδὴν εἰς τὴν Λακωνικήν.*
9 *ἐγγίσας δὲ τῷ Κλεομένει προκαθημένῳ τῆς ἑαυτοῦ χώρας*
10 *κατεπείραζε καὶ συνίστατό τινας ἀκροβολισμούς. προσπε-
σόντος δὲ διὰ τῶν κατασκόπων αὐτῷ τοὺς ἐξ Ὀρχομενοῦ
στρατιώτας παραβεβοηθηκέναι πρὸς τὸν Κλεομένη, παρ-*
11 *αυτίκα ποιησάμενος ἀναζυγὴν ἠπείγετο, καὶ τὸν μὲν Ὀρχο-
μενὸν ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος εἷλε, μετὰ δὲ ταῦτα περι-
στρατοπεδεύσας τὴν τῶν Μαντινέων ἐπολιόρκει πόλιν.*
12 *ταχὺ δὲ καὶ ταύτην καταπληξαμένων τῶν Μακεδόνων καὶ
λαβόντων ὑποχείριον, ἀναζεύξας προῆγε τὴν ἐφ᾽ Ἡραίας*
13 *καὶ Τελφούσης. παραλαβὼν δὲ καὶ ταύτας τὰς πόλεις,
ἐθελοντὴν προσχωρησάντων αὐτῷ τῶν κατοικούντων, οὕ-
τως ἤδη συνάπτοντος τοῦ χειμῶνος παρῆν εἰς Αἴγιον*
14 *πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον, καὶ τοὺς μὲν Μακεδόνας
ἐπ᾽ οἴκου διαφῆκε πάντας εἰς τὴν χειμασίαν, αὐτὸς δὲ
τοῖς Ἀχαιοῖς διελέγετο καὶ συνδιενοεῖτο περὶ τῶν ἐνε-
στώτων.*

55 *Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους συνθεωρῶν ὁ Κλεομένης
τὰς μὲν δυνάμεις διαφειμένας, τὸν δ᾽ Ἀντίγονον μετὰ τῶν
μισθοφόρων ἐν Αἰγίῳ διατρίβοντα καὶ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν*
2 *ἀφεστῶτα τῆς Μεγάλης πόλεως, τὴν δὲ πόλιν ταύτην εἰδὼς
δυσφύλακτον οὖσαν διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἐρημίαν, τότε
δὲ καὶ ῥαθύμως τηρουμένην διὰ τὴν Ἀντιγόνου παρουσίαν,
τὸ δὲ μέγιστον, ἀπολωλότας τοὺς πλείστους τῶν ἐν ταῖς
ἡλικίαις ἔν τε τῇ περὶ τὸ Λύκαιον καὶ μετὰ ταῦτα τῇ περὶ*
3 *Λαδόκεια μάχῃ, λαβὼν συνεργούς τινας τῶν ἐκ Μεσσήνης
φυγάδων, οἳ διατρίβοντες ἐτύγχανον ἐν τῇ Μεγάλῃ πόλει,* 165
παρεισῆλθε διὰ τούτων λάθρᾳ νυκτὸς ἐντὸς τῶν τειχῶν.

---

4. *προσπεσόντων* A[1], corr. A[2], *προσπεσόντας* D 5. 6. *τοὺς ἐξερχομένους στρατιώτας* AB, corr. CDE 11. *ἐφηραιας* (sine acc.) A, distinxit R 12. *Τελφούσης Sch* pro *θελφούσης* coll. 4, 60, 3; 4, 73, 2; 4, 77, 5, *Θελπούσης* coni. *Di* 41 13. *ἐθελοντὶ* R 20. *δὲ* AR 22. *μεγαλοπόλεως* CDE 24. *ῥαθύμως* R[s] 27. *λαδοκείαι* A, *λαδοκείους* B, *λαοδικίω* C, *λαοδικείᾳ* D, *λαοδίκεια* E 28. *οἳ* A[1] R, *ἢ* A[r] in ras. *μεγαλοπόλει* ABD

165, 3]
τῆς δ' ἡμέρας ἐπιγενομένης παρ' ὀλίγον ἦλθε τοῦ μὴ μό- 4
νον ἐκπεσεῖν ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις κινδυνεῦσαι διὰ τὴν εὐ-
ψυχίαν τῶν Μεγαλοπολιτῶν· ὃ δὴ καὶ τρισὶ μησὶ πρότερον 5
αὐτῷ συνέβη παθεῖν παρεισπεσόντι κατὰ τὸν Κωλαιὸν
προσαγορευόμενον τόπον τῆς πόλεως. τότε δὲ τῷ πλήθει
τῆς δυνάμεως καὶ τῷ προκαταλαμβάνεσθαι τοὺς εὐκαίρους
τόπους καθίκετο τῆς ἐπιβολῆς, καὶ πέρας ἐκβαλὼν τοὺς
Μεγαλοπολίτας κατέσχε τὴν πόλιν. γενόμενος δ' ἐγκρατὴς 7
οὕτως αὐτὴν πικρῶς διέφθειρεν καὶ δυσμενῶς ὥστε μηδ'
ἐλπίσαι μηδένα διότι δύναιτ' ἂν συνοικισθῆναι πάλιν.
τοῦτο δὲ ποιῆσαί μοι δοκεῖ διὰ τὸ κατὰ τὰς τῶν καιρῶν 8
περιστάσεις παρὰ μόνοις Μεγαλοπολίταις καὶ Στυμφαλίοις
μηδέποτε δυνηθῆναι μήθ' αἱρετιστὴν καὶ κοινωνὸν τῶν
ἰδίων ἐλπίδων μήτε προδότην κατασκευάσασθαι· τὸ μὲν 9
γὰρ Κλειτορίων φιλελεύθερον καὶ γενναῖον εἷς ἀνὴρ κατ-
ήσχυνε διὰ τὴν ἑαυτοῦ κακίαν, Θεάρκης· ὃν εἰκότως
ἐξαρνοῦνται Κλειτόριοι μὴ φῦναι παρὰ σφίσι, γένος δ'
ὑποβολιμαῖον ἐξ Ὀρχομενοῦ τῶν ἐπηλύδων τινὸς στρα-
τιωτῶν.

Ἐπεὶ δὲ τῶν κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀράτῳ γεγρα- 56
φότων παρ' ἐνίοις ἀποδοχῆς ἀξιοῦται Φύλαρχος, ἐν πολ-
λοῖς ἀντιδοξῶν καὶ τἀναντία γράφων αὐτῷ, χρήσιμον ἂν 2
εἴη, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον ἡμῖν Ἀράτῳ προῃρημένοις κατ-
ακολουθεῖν περὶ τῶν Κλεομενικῶν, μὴ παραλιπεῖν ἄσκε-
πτον τοῦτο τὸ μέρος, ἵνα μὴ τὸ ψεῦδος ἐν τοῖς συγγράμ-
μασιν ἰσοδυναμοῦν ἀπολείπωμεν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. καθ- 3
166 όλου μὲν οὖν ὁ συγγραφεὺς οὗτος πολλὰ παρ' ὅλην τὴν

---

1. *ἐπιγενομένης* Vossius in ora sui libri pro *ἐπειγομένης* *τοῦ* del. Cobetus Mnemos. VIII 249 (conf. ad 1, 45, 14) 4. *Φωλεὸν* *Sch* coll. 9, 18, 1 9. *διέφθειρε* R[s] 12. *παρὰ μόνοις* *Rei* 165, *παραλιονοις* A(B), *παρὰ λιονοῖς* DE, *παρὰ λιονεῖς* C 13. *μήτε* AR 15. inc. P fol. 257[v]: *Ὅτι τὸ τῶν κλιτορίων* cet. *κλιτω|ρίων* AR, *κλιτορίων* P, corr. *Sch* in lexico *κατισχυνεν* (sine acc.) P 17. *κλιτόριοι* A, *κλιτώριοι* P[s]R[s] *γένος δὲ* AR, *γεγονόθ'* *Hu*, *γενέσθαι δ'* *BW* praef. 84 auctore *Di* 56 18. *ἐξερχομένου* A[1], corr. A[r] *ἐπιλύδων* P 19. *στρατιωτῶν*: des. P 20. *κατὰ* seclusit *Di* 22. *ἂν*] *δ' ἂν* C 24. *παραλειπεῖν* A 25. *συγγράμμασιν* AB, *γράμμασιν* vulgo ex CDE 26. *ἀπολίπωμεν* vulgo ante *Be* ex C

4 πραγματείαν εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν εἴρηκεν· πλὴν περὶ μὲν
τῶν ἄλλων ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον ἐπιτιμᾶν κατὰ τὸ παρὸν
οὐδ' ἐξακριβοῦν, ὅσα δὲ συνεπιβάλλει τοῖς ὑφ' ἡμῶν γρα-
φομένοις καιροῖς (ταῦτα δ' ἐστὶν τὰ περὶ τὸν Κλεομενικὸν
πόλεμον), ὑπὲρ τούτων ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν διευκρινεῖν.
5 ἔσται δὲ πάντως ἀρκοῦντα ταῦτα πρὸς τὸ καὶ τὴν ὅλην
αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ δύναμιν ἐν τῇ πραγματείᾳ καταμα-
6 θεῖν. βουλόμενος δὴ διασαφεῖν τὴν ὠμότητα τὴν Ἀντι-
γόνου καὶ Μακεδόνων, ἅμα δὲ τούτοις τὴν Ἀράτου καὶ
τῶν Ἀχαιῶν, φησὶ τοὺς Μαντινέας γενομένους ὑποχειρίους
μεγάλοις περιπεσεῖν ἀτυχήμασι, καὶ τὴν ἀρχαιοτάτην καὶ
μεγίστην πόλιν τῶν κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν τηλικαύταις πα-
λαῖσαι συμφοραῖς ὥστε πάντας εἰς ἐπίστασιν καὶ δάκρυα
7 τοὺς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. σπουδάζων δ' εἰς ἔλεον ἐκκαλεῖσθαι
τοὺς ἀναγινώσκοντας καὶ συμπαθεῖς ποιεῖν τοῖς λεγομένοις,
εἰσάγει περιπλοκὰς γυναικῶν καὶ κόμας διερριμμένας καὶ
μαστῶν ἐκβολάς, πρὸς δὲ τούτοις δάκρυα καὶ θρήνους
ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀναμὶξ τέκνοις καὶ γονεῦσι γηραιοῖς
8 ἀπαγομένων. ποιεῖ δὲ τοῦτο παρ' ὅλην τὴν ἱστορίαν, πει-
ρώμενος ἐν ἑκάστοις ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέναι τὰ δεινά.
9 τὸ μὲν οὖν ἀγεννὲς καὶ γυναικῶδες τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ
παρείσθω, τὸ δὲ τῆς ἱστορίας οἰκεῖον ἅμα καὶ χρήσιμον
10 ἐξεταζέσθω. δεῖ τοιγαροῦν οὐκ ἐπιπλήττειν τὸν συγγρα-
φέα τερατευόμενον διὰ τῆς ἱστορίας τοὺς ἐντυγχάνοντας,
οὐδὲ τοὺς ἐνδεχομένους λόγους ζητεῖν καὶ τὰ παρεπόμενα
τοῖς ὑποκειμένοις ἐξαριθμεῖσθαι καθάπερ οἱ τραγῳδιο-
γράφοι, τῶν δὲ πραχθέντων καὶ ῥηθέντων κατ' ἀλήθειαν
αὐτῶν μνημονεύειν πάμπαν, ἂν πάνυ μέτρια τυγχάνωσιν
11 ὄντα. τὸ γὰρ τέλος ἱστορίας καὶ τραγῳδίας οὐ ταὐτὸν
ἀλλὰ τοὐναντίον· ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ διὰ τῶν πιθανωτάτων
λόγων ἐκπλῆξαι καὶ ψυχαγωγῆσαι κατὰ τὸ παρὸν τοὺς

---

4. ἐστὶ R[a], ἔστι *BW* 12. παλαίσαι A 13. ἔκστασιν C 16. διερεγμένας C (voluit διερρηγμένας, ut habet *Re**) 18. ἅμα ante τέκνοις vulgo additum ex C eiecit *Be* 20. ἐν add. Ernestus Schulze Mus. Rhen. XXIII 429 23. ἐκπλήττειν vulgo post *Sch* auctore *Ca* 28. ἂν] κἂν coni. *Sch* coll. p. 179, 4

167 ἀκούοντας, ἐνθάδε δὲ διὰ τῶν ἀληθινῶν ἔργων καὶ λόγων
εἰς πάντα τὸν χρόνον διδάξαι καὶ πεῖσαι τοὺς φιλομα- 12
θοῦντας, ἐπειδήπερ ἐν ἐκείνοις μὲν ἡγεῖται τὸ πιθανόν,
κἂν ᾖ ψεῦδος, διὰ τὴν ἀπάτην τῶν θεωμένων, ἐν δὲ τού-
τοις τἀληθὲς διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν φιλομαθούντων. χω- 13
ρίς τε τούτων τὰς πλείστας ἡμῖν ἐξηγεῖται τῶν περιπε-
τειῶν οὐχ ὑποτιθεὶς αἰτίαν καὶ τρόπον τοῖς γινομένοις,
ὧν χωρὶς οὔτ' ἐλεεῖν εὐλόγως οὔτ' ὀργίζεσθαι καθηκόντως
δυνατὸν ἐπ' οὐδενὶ τῶν συμβαινόντων, ἐπεὶ τίς ἀνθρώπων 14
οὐ δεινὸν ἡγεῖται τύπτεσθαι τοὺς ἐλευθέρους; ἀλλ' ὅμως,
ἐὰν μὲν ἄρχων ἀδίκων χειρῶν πάθῃ τις τοῦτο, δικαίως
κρίνεται πεπονθέναι, ἐὰν δ' ἐπὶ διορθώσει καὶ μαθήσει
ταὐτὸ τοῦτο γίνηται, προσέτι καὶ τιμῆς καὶ χάριτος οἱ
τύπτοντες τοὺς ἐλευθέρους ἀξιοῦνται. καὶ μὴν τό γε τοὺς 15
πολίτας ἀποκτεινύναι μέγιστον ἀσέβημα τίθεται καὶ με-
γίστων ἄξιαν προστίμων· καίτοι γε προφανῶς ὁ μὲν τὸν
κλέπτην ἢ μοιχὸν ἀποκτείνας ἀθῷός ἐστιν, ὁ δὲ τὸν προ-
δότην ἢ τύραννον τιμῶν καὶ προεδρείας τυγχάνει παρὰ
πᾶσιν. οὕτως ἐν παντὶ τὸ τέλος κεῖται τῆς διαλήψεως 16
ὑπὲρ τούτων οὐκ ἐν τοῖς τελουμένοις, ἀλλ' ἐν ταῖς αἰτίαις
καὶ προαιρέσεσι τῶν πραττόντων καὶ ταῖς τούτων δια-
φοραῖς.

Μαντινεῖς τοίνυν τὸ μὲν πρῶτον ἐγκαταλιπόντες τὴν 57

---

2. εἰς|πάντα τὸν A²(R), εἰς|****** τα τὸν A¹, εἰς σύμπαντα τὸν coni. *Hu*, εἰς τὸν πάντα *BW* praef. 19 6. δὲ D 12. καὶ μεταθέσει Wundererus act. semin. Erlang. IV 245 (conf. *Sch* in lexico Polyb. v. διόρθωσις extr.) 15. ἀποκτεινῦναι ABCE² (ἀποδεικνῦναι DE¹), ἀποκτιννῦναι *Re*, unde ἀποκτιννύναι *Sch* 17. ἀθῶος R² 18. τιμῶν AB *Di* (conf. praef. ad 1, 37, 4, δ), τιμωρῶν vulgo ex CDE, τιμ|ωρησάμενος καὶ στεφάν|ων coni. *Hu* (nempe concinnitas sermonis Polybiani in hoc membro participium, quod priori ἀποκτείνας respondeat, utique postulat; ergo coll. 2, 60, 2 aut ἐπανελόμενος [non ἀνελὼν] ante τιμῶν addendum, aut ex ipso τιμῶν vestigia genuinae scripturae eruenda erant) προεδρείας ABC, προεδρίας DE *Di* 20. τούτων *Hu* Fleckeiseni annal. 1857 p. 833, τ͡ | τῶν A, τε τῶν R, τῶν περιπετειῶν *Re*, τε τῶν ἐπαίνου καὶ τῶν ἐπιτιμήσεως ἀξίων vel τε τῶν δικαίως καὶ τῶν ἀδίκως πραχθέντων coni. *Sch*, τε τῶν ψεκτῶν καὶ τοὐναντίον ἐπαινετῶν πράξεων Heysius p. 9 (addere debuit haec repetita esse ex 3, 4, 1) τοῖς om. A συντελουμένοις coni. *Sch* 21. τῶν πραγμάτων CDE καὶ ταῖς τούτων διαφοραῖς habet M ineunte folio; conf. ad p. 112, 7 23. ἐγκαταλειπόντες A

μετὰ τῶν Ἀχαιῶν πολιτείαν ἐθελοντὴν Αἰτωλοῖς ἐνεχείρισαν αὑτοὺς καὶ τὴν πατρίδα, μετὰ δὲ ταῦτα Κλεομένει.
2 *γεγονότες δ' ἐπὶ τοιαύτης προαιρέσεως καὶ μετέχοντες τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας ἔτει τετάρτῳ πρότερον τῆς Ἀντιγόνου παρουσίας ἑάλωσαν κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν,* 168
3 *Ἀράτου πραξικοπήσαντος αὐτῶν τὴν πόλιν. ἐν ᾧ καιρῷ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ παθεῖν τι δεινὸν διὰ τὴν προειρημένην ἁμαρτίαν ὡς καὶ περιβόητον συνέβη γενέσθαι τὸ πραχθὲν διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀμφο-*
4 *τέρων μεταβολῆς. ἅμα γὰρ τῷ κατασχεῖν τὴν πόλιν Ἄρατος παραντίκα μὲν τοῖς ὑφ' αὑτὸν ταττομένοις παρήγγελλε*
5 *μηδένα μηδενὸς ἅπτεσθαι τῶν ἀλλοτρίων, ἑξῆς δὲ τούτοις τοὺς Μαντινέας συναθροίσας παρεκάλεσε θαρρεῖν καὶ μένειν ἐπὶ τῶν ἰδίων· ὑπάρξειν γὰρ αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν*
6 *πολιτευομένοις μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. τοῖς δὲ Μαντινεῦσιν ἀνυπονοήτου καὶ παραδόξου φανείσης τῆς ἐλπίδος, παραυ-*
7 *τίκα πάντες ἐπὶ τῆς ἐναντίας ἐγένοντο γνώμης, καὶ πρὸς οὓς μικρῷ πρότερον μαχόμενοι πολλοὺς μὲν τῶν ἀναγκαίων ἐπεῖδον ἀπολλυμένους, οὐκ ὀλίγους δ' αὐτῶν βιαίοις τραύμασι περιπεσόντας, τούτους εἰς τὰς ἰδίας οἰκίας εἰσαγαγόμενοι καὶ ποιησάμενοι σφίσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀναγκαίοις ὁμεστίους οὐδὲν ἀπέλειπον τῆς μετ' ἀλλήλων φιλοφρο-*
8 *σύνης. καὶ τοῦτ' εἰκότως ἐποίουν· οὐ γὰρ οἶδ' εἴ τινες ἀνθρώπων εὐγνωμονεστέροις ἐνέτυχον πολεμίοις, οὐδ' εἴ τινες ἀβλαβέστερον ἐπάλαισαν τοῖς μεγίστοις δοκοῦσιν εἶναι συμπτώμασι Μαντινέων διὰ τὴν Ἀράτου καὶ τῶν*
58 *Ἀχαιῶν εἰς αὐτοὺς φιλανθρωπίαν. μετὰ δὲ ταῦτα προορώμενοι τὰς ἐν αὑτοῖς στάσεις καὶ τὰς ὑπ' Αἰτωλῶν καὶ Λακεδαιμονίων ἐπιβουλάς, πρεσβεύσαντες πρὸς τοὺς Ἀχαι-*
2 *οὺς ἠξίωσαν δοῦναι παραφυλακὴν αὑτοῖς. οἱ δὲ πεισθέντες ἀπεκλήρωσαν ἐξ αὑτῶν τριακοσίους ἄνδρας, ὧν οἱ λα-*

---

1. *ἐθελοντὶ* R *ἐνεχείρησαν* AB 8. *γενέσθαι συνέβη* CD[s]E[s] 10. *ἄρατον* A[1], corr. A[2]R 11. *παρήγγελε* E, *παρήγγειλε* D 19. *δὲ* A *τραύμασι* *Rei* 169 pro *πράγμασι* 20. *εἰσαγαγόμενοι* *Re* pro *εἰσαγόμενοι* 22. *ὁμοεστίους* CDE *ἀπέλειπον* A, *ἀπέλιπον* vulgo ex R

168, 28]
*χόντες ὥρμησαν ἀπολιπόντες τὰς ἰδίας πατρίδας καὶ τοὺς
βίους, καὶ διέτριβον ἐν Μαντινείᾳ παραφυλάττοντες τὴν
ἐκείνων ἐλευθερίαν ἅμα καὶ σωτηρίαν. σὺν δὲ τούτοις καὶ* 3
*μισθοφόρους διακοσίους ἐξέπεμψαν, οἳ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν
συνδιετήρουν τὴν ὑποκειμένην αὐτοῖς κατάστασιν. μετ'* 4
169 *οὐ πολὺ δὲ στασιάσαντες πρὸς σφᾶς οἱ Μαντινεῖς καὶ
Λακεδαιμονίους ἐπισπασάμενοι τήν τε πόλιν ἐνεχείρισαν
καὶ τοὺς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν διατρίβοντας παρ' αὐτοῖς
κατέσφαξαν· οὗ μεῖζον παρασπόνδημα καὶ δεινότερον οὐδ'
εἰπεῖν εὐμαρές. ἐπειδὴ γὰρ ἔδοξε σφίσι καθόλου τὴν πρὸς* 5
*τὸ ἔθνος χάριν καὶ φιλίαν ἀθετεῖν, τῶν γε προειρημένων
ἀνδρῶν ἐχρῆν δή που φεισαμένους ἐᾶσαι πάντας ὑπο-
σπόνδους ἀπελθεῖν· τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πολεμίοις ἔθος* 6
*ἐστὶ συγχωρεῖσθαι κατὰ τοὺς κοινοὺς τῶν ἀνθρώπων νό-
μους. οἱ δ' ἵνα Κλεομένει καὶ Λακεδαιμονίοις ἱκανὴν* 7
*παράσχωνται πίστιν πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν ἐπιβολήν, τὰ
κοινὰ τῶν ἀνθρώπων δίκαια παραβάντες τὸ μέγιστον ἀσέ-
βημα κατὰ προαίρεσιν ἐπετέλεσαν. τὸ γὰρ τούτων αὐτό-* 8
*χειρας γενέσθαι καὶ τιμωροὺς οἵτινες πρότερον μὲν κατὰ
κράτος λαβόντες αὐτοὺς ἀθῴους ἀφῆκαν, τότε δὲ τὴν ἐκεί-
νων ἐλευθερίαν καὶ σωτηρίαν ἐφύλαττον, πηλίκης ὀργῆς
ἐστιν ἄξιον; τί δ' ἂν παθόντες οὗτοι δίκην δόξαιεν ἁρμό-* 9
*ζουσαν δεδωκέναι; τυχὸν ἴσως εἴποι τις ἄν, πραθέντες
μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν, ἐπεὶ κατεπολεμήθησαν. ἀλλὰ* 10
*τοῦτό γε καὶ τοῖς μηθὲν ἀσεβὲς ἐπιτελεσαμένοις κατὰ τοὺς
τοῦ πολέμου νόμους ὑπόκειται παθεῖν. οὐκοῦν ὁλοσχε-
ρεστέρας τινὸς καὶ μείζονος τυχεῖν ἦσαν ἄξιοι τιμωρίας,*

---

1. *ἀπολειπόντες* A 6. inc. P fol. 257v: *Ὅτι οἱ μαντινεις ἁλόντες ὑπὸ τῶν ἀχαιῶν καὶ διαφιλανιαν* (i. e. *διὰ φιλανθρωπίαν*) *καὶ φιλοφροσύνην παραδόξως διασωθέντων· εἶτα διατὰς ὑπ' αἰτωλῶν καὶ λακεδαιμονίων ἐπιβουλὰς παραφυλακὴν αὐτοῖς ἐπιστήσαντες· ἀπεκλήρωσαν τ̄ ἄνδρας. μετουπολὺ δε οἱ μαντινεις στασιάσαντες προσφας καὶ λακεδαιμονίους* cet., similiter V 103v (vide praef.) 7. *ἐνεχείρησαν* AV 8. *παρ' ἀχαιῶν* C 9. *μεῖζον*] *μει καὶ* PV 10. *ἐπειδὴ* — 18. *ἐπετέλεσαν* om. PV 12. *ἑάσαι* A 15. *κλεομένη* A[1], corr. A[2]R 18. *ἀπετέλεσαν* CD[s]E[s] 20. *ἀθώους* APRV 22. *δόξουσι* D 23. *τίς* A 25. *μηδὲν* P[s]V

[169, 23

11 *ὥστ' εἴπερ ἔπαθον ἃ Φύλαρχός φησιν, οὐκ ἔλεον εἰκὸς
ἦν συνεξακολουθεῖν αὐτοῖς παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἔπαινον
δὲ καὶ συγκατάθεσιν μᾶλλον τοῖς πράττουσι καὶ μεταπο-*
12 *ρευομένοις τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν. ἀλλ' ὅμως οὐδενὸς περαι-
τέρω συνεξακολουθήσαντος Μαντινεῦσι κατὰ τὴν περιπέ-
τειαν πλὴν τοῦ διαρπαγῆναι τοὺς βίους καὶ πραθῆναι τοὺς
ἐλευθέρους, ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς τῆς τερατείας χάριν οὐ* 170
μόνον ψεῦδος εἰσήνεγκε τὸ ὅλον, ἀλλὰ καὶ τὸ ψεῦδος ἀπί-
13 *θανον. καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγνοίας οὐδὲ τὸ πα-
ρακείμενον ἠδυνήθη συνεπιστῆσαι, πῶς οἱ αὐτοὶ κατὰ τοὺς
αὐτοὺς καιροὺς κυριεύσαντες Τεγεατῶν κατὰ κράτος οὐδὲν*
14 *τῶν ὁμοίων ἔπραξαν. καίτοι γ' εἰ μὲν ἡ τῶν πραττόντων
ὠμότης ἦν αἰτία, καὶ τούτους εἰκὸς ἦν πεπονθέναι ταὐτὰ*
15 *τοῖς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὑποπεπτωκόσι καιρόν· εἰ δὲ περὶ μό-
νους γέγονε Μαντινεῖς ἡ διαφορά, φανερὸν ὅτι καὶ τὴν
αἰτίαν τῆς ὀργῆς ἀνάγκη διαφέρουσαν γεγονέναι περὶ
τούτους.*

59 *Πάλιν Ἀριστόμαχον τὸν Ἀργεῖόν φησιν, ἄνδρα τῆς
ἐπιφανεστάτης οἰκίας ὑπάρχοντα καὶ τετυραννηκότα μὲν
Ἀργείων πεφυκότα δ' ἐκ τυράννων, ὑποχείριον Ἀντιγόνῳ
καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς γενόμενον εἰς Κεγχρεὰς ἀπαχθῆναι καὶ
στρεβλούμενον ἀποθανεῖν, ἀδικώτατα καὶ δεινότατα πα-*
2 *θόντα πάντων ἀνθρώπων. τηρῶν δὲ καὶ περὶ ταύτην τὴν
πρᾶξιν ὁ συγγραφεὺς τὸ καθ' αὐτὸν ἰδίωμα, φωνάς τινας
πλάττει διὰ τῆς νυκτὸς αὐτοῦ στρεβλουμένου προσπιπτού-
σας τοῖς σύνεγγυς κατοικοῦσιν, ὧν τοὺς μὲν ἐκπληττομέ-
νους τὴν ἀσέβειαν, τοὺς δ' ἀπιστοῦντας, τοὺς δ' ἀγανα-*

---

2. *αὐτοῖς* ARV, *αὐτοὺς* P 4. *οὐδενὸς* AR, *οὐθέμις* PV, *οὐθενὸς* coni. *Hu* 5. *συνακολουθήσαντες* PV 7. *τερατείας*] *θεραπείας* PV 8. *ἤνεγκε* CD[s] E[s] V *ἀπίθανον*: des. V 9. *ἀνοίας Sca* 11. *κατακράτως* P 12. *καὶ τοί* A *γε* APR *ἡ* om. P *πραττομένων* CDE 13. *ταῦτα* A 15. *γέγονεν* P 16—18. *περὶ τούτου*: P extrema ecloga; sequitur nova ecloga *Ὅτι ὁ αὐτὸς πάλιν ἀριστόμαχον τῶν ἀργείων φησὶν ἄνδρα* cet. 19. *τετυραννίκοτα* P 20. *δὲ* P[s] R[s] 21. *κεγχραιας* (sine acc.) A (B), *κενχραίας* P, *κεγχρέας* D, *κεγχρείας* E, corr. C 22. *δεινώτατα* P 26. *τοῖς* PA[r] in marg. R, om. A *σύνεγγοις* P *ἐκπλειττομένους* P 27. *δὲ ἀγανακτοῦντας* P

170, 22]
*κτοῦντας ἐπὶ τοῖς γινομένοις προστρέχειν πρὸς τὴν οἰκίαν
φησίν. περὶ μὲν οὖν τῆς τοιαύτης τερατείας παρείσθω·* 3
δεδήλωται γὰρ ἀρκούντως· ἐγὼ δ' Ἀριστόμαχον, εἰ καὶ 4
*μηδὲν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ἕτερον ἥμαρτεν, κατά γε τὴν τοῦ
βίου προαίρεσιν καὶ τὴν εἰς πατρίδα παρανομίαν τῆς με-
γίστης ἄξιον κρίνω τιμωρίας. καίπερ ὁ συγγραφεὺς βου-* 5
*λόμενος αὔξειν αὐτοῦ τὴν δόξαν καὶ παραστήσασθαι τοὺς
ἀκούοντας εἰς τὸ μᾶλλον αὐτῷ συναγανακτεῖν ἐφ' οἷς ἔπα-*
171 *θεν, οὐ μόνον αὐτόν φησι γεγονέναι τύραννον ἀλλὰ καὶ
ἐκ τυράννων πεφυκέναι. ταύτης δὲ μείζω κατηγορίαν ἢ* 6
*πικροτέραν οὐδ' ἂν εἰπεῖν ῥᾳδίως δύναιτ' οὐδείς· αὐτὸ
γὰρ τοὔνομα περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πάσας
περιείληφε τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀδικίας καὶ παρανομίας.
Ἀριστόμαχος δ' εἰ τὰς δεινοτάτας ὑπέμεινε τιμωρίας, ὡς* 7
*οὗτός φησιν, ὅμως οὐχ ἱκανὴν ἔδωκ' ἂν δίκην μιᾶς ἡμέρας,
ἐν ᾗ παρεισπεσόντος εἰς τὴν πόλιν Ἀράτου μετὰ τῶν* 8
*Ἀχαιῶν καὶ μεγάλους ἀγῶνας καὶ κινδύνους ὑπομείναντος
ὑπὲρ τῆς Ἀργείων ἐλευθερίας, τέλος δ' ἐκπεσόντος διὰ
τὸ μηδένα συγκινηθῆναι τῶν ἔσωθεν αὐτῷ ταξαμένων διὰ
τὸν ἀπὸ τοῦ τυράννου φόβον, Ἀριστόμαχος ἀφορμῇ ταύτῃ* 9
*καὶ προφάσει χρησάμενος, ὥς τινων συνειδότων τὰ περὶ
τὴν εἴσοδον τῶν Ἀχαιῶν, ὀγδοήκοντα τοὺς πρώτους τῶν
πολιτῶν οὐδὲν ἀδικήσαντας στρεβλώσας ἐναντίον τῶν ἀναγ-
καίων κατέσφαξεν. παρίημι τὰ παρ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ* 10
καὶ τῶν προγόνων ἀσεβήματα· μακρὸν γάρ. διόπερ οὐκ **60**
*εἴ τινι τῶν ὁμοίων περιέπεσε δεινὸν ἡγητέον, πολὺ δὲ
δεινότερον εἰ μηδενὸς τούτων πεῖραν λαβὼν ἀθῷος ἀπέ-
θανεν· οὐδ' Ἀντιγόνῳ προσαπτέον οὐδ' Ἀράτῳ παρανο-* 2
*μίαν, ὅτι λαβόντες κατὰ πόλεμον ὑποχείριον τύραννον
στρεβλώσαντες ἀπέκτειναν, ὅν γε κἂν κατ' αὐτὴν τὴν εἰ-*

3. *δεδήλωτο γαρ ἀρκοῦντος* P 4. *ἥμαρτε ἕτερον* C 5. *προαίρεσι* P *τὴν* ante *πατρίδα* add. P (quod non magis probandum est quam p. 186, 5 *ὁ* ante *συγγραφευς* additum) 11. 12. *αὐτῶι γαρ τούνομα περισχεῖν* P 15. *ἔδωκ' ἂν Hu*, *ἔδω|κεν* A, *ἔδωκε* P[s] R[s] 18. *τέως* APR, corr. *Sch* 21. *ἐνειδότων* P 23. *στρεβλόσας ἐναντίων* P 24. *ἀπέσφαξε* CD[s] E[s] 27. *ἀθῶος* P[s] R[s] 30. *κἂν Sch* pro *καὶ*

ρήνην τοῖς ἀνελοῦσι καὶ τιμωρησαμένοις ἔπαινος καὶ τιμὴ
3 *συνεξηκολούθει παρὰ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις. ὅτε δὲ*
χωρὶς τῶν προειρημένων καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς παρεσπόνδησεν,
4 *τί παθεῖν ἦν ἄξιος; ἐκεῖνος γὰρ ἀπέθετο μὲν τὴν τυραν-*
νίδα χρόνοις οὐ πολλοῖς πρότερον, ὑπὸ τῶν καιρῶν συγ-
κλειόμενος διὰ τὸν Δημητρίου θάνατον, ἀνελπίστως δὲ
τῆς ἀσφαλείας ἔτυχε, περισταλεὶς ὑπὸ τῆς τῶν Ἀχαιῶν
5 *πρᾳότητος καὶ καλοκαγαθίας, οἵτινες οὐ μόνον αὐτὸν τῶν*
ἐκ τῆς τυραννίδος ἀσεβημάτων ἀζήμιον ἐποίησαν, ἀλλὰ
καὶ προσλαβόντες εἰς τὴν πολιτείαν τὴν μεγίστην τιμὴν
περιέθεσαν, ἡγεμόνα καὶ στρατηγὸν καταστήσαντες σφῶν 172
6 *αὐτῶν. ὁ δ' ἐπιλαθόμενος τῶν προειρημένων φιλανθρώ-*
πων παρὰ πόδας, ἐπεὶ μικρὸν ἐπικυδεστέρας ἔσχε τὰς ἐλ-
πίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐν Κλεομένει, τήν τε πατρίδα
καὶ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν ἀποσπάσας ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν
ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς προσένειμε τοῖς ἐχθροῖς.
7 *ὃν ὑποχείριον γενόμενον οὐκ ἐν Κεγχρεαῖς ἔδει τὴν νύκτα*
στρεβλούμενον ἀποθανεῖν, ὡς Φύλαρχός φησιν, περιαγό-
μενον δ' εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ μετὰ τιμωρίας παρα-
8 *δειγματιζόμενον οὕτως ἐκλιπεῖν τὸ ζῆν. ἀλλ' ὅμως τοι-*
οῦτος ὢν οὐδενὸς ἔτυχε δεινοῦ πλὴν τοῦ καταποντισθῆ-
ναι διὰ τῶν ἐπὶ ταῖς Κεγχρεαῖς τεταγμένων.

61 *Χωρίς τε τούτων τὰς μὲν Μαντινέων ἡμῖν συμφορὰς*
μετ' αὐξήσεως καὶ διαθέσεως ἐξηγήσατο, δῆλον ὅτι καθή-
κειν ὑπολαμβάνων τοῖς συγγραφεῦσι τὰς παρανόμους τῶν
2 *πράξεων ἐπισημαίνεσθαι, τῆς δὲ Μεγαλοπολιτῶν γενναιό-*
τητος, ᾗ περὶ τοὺς αὐτοὺς ἐχρήσαντο καιρούς, οὐδὲ κατὰ
3 *ποσὸν ἐποιήσατο μνήμην, ὥσπερ τὸ τὰς ἁμαρτίας ἐξαριθ-*

---

1. *τιμῆι* P 2. *συνεξακολουθεῖ* *Na* 355 7. *ἔτυχεν περισταλεῖς* P 8. *πραότητος* AR, *πραότιτος* P *τῶν*] *τὸν* P 12. *αυτον* (sine acc.). *ὁ δὲ* P 13. *παρασπονδας* (sine acc.) P *ἐπεὶ* P^s C, *ἐπὶ* AR 17. *κεγχραιαῖς* AE, *κεγχραίαις* P 18. *φησὶν* A, *φησί* $P^s R^s$ 19. *τὴν* om. B 20. *ἐκλειπεῖν* P 22. *κεχραιαῖς* P *τεταγμένων* coni. *Sch* pro *πεπραγμένων* 23. *τε* AB, *τὲ* P, *δὲ* vulgo ex CDE (conf. 2, 56, 13; 3, 17, 7, Kaelkerum de eloc. Polyb. p. 286) 24. *δῆλονότι* A, *δηλονότι* $P^s R^s$ vulgo ante *Di* 25. *τοῖς συγγραφεῦσιν ὑπολαμβάνων* C

172, 19]
μεῖσθαι τῶν πραξάντων οἰκειότερον ὑπάρχον τῆς ἱστο-
ρίας τοῦ τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι,
ἢ τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς ὑπομνήμασιν ἧττόν τι διορ-
θουμένους ὑπὸ τῶν σπουδαίων καὶ ζηλωτῶν ἔργων ἤπερ
ὑπὸ τῶν παρανόμων καὶ φευκτῶν πράξεων. ὁ δέ, πῶς 4
μὲν ἔλαβε Κλεομένης τὴν πόλιν, καὶ πῶς ἀκέραιον δια-
φυλάξας ἐξαπέστειλε παραχρῆμα πρὸς τοὺς Μεγαλοπο-
λίτας εἰς τὴν Μεσσήνην γραμματοφόρους, ἀξιῶν αὐτοὺς
ἀβλαβῆ κομισαμένους τὴν ἑαυτῶν πατρίδα κοινωνῆσαι τῶν
ἰδίων πραγμάτων, ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐδήλωσε, βουλόμενος
ὑποδεῖξαι τὴν Κλεομένους μεγαλοψυχίαν καὶ μετριότητα
173 πρὸς τοὺς πολεμίους. ἔτι δὲ πῶς οἱ Μεγαλοπολῖται τῆς 5
ἐπιστολῆς ἀναγινωσκομένης οὐκ ἐάσαιεν εἰς τέλος ἀναγνω-
σθῆναι, μικροῦ δὲ καταλεύσαιεν τοὺς γραμματοφόρους,
ἕως τούτου διεσάφησε. τὸ δ' ἀκόλουθον καὶ τὸ τῆς ἱστο- 6
ρίας ἴδιον ἀφεῖλεν, τὸν ἔπαινον καὶ τὴν ἐπ' ἀγαθῷ μνή-
μην τῶν ἀξιολόγων προαιρέσεων. καίτοι γ' ἐμποδὼν ἦν.
εἰ γὰρ τοὺς λόγῳ καὶ δόγματι μόνον ὑπομείναντας πόλε- 7
μον ὑπὲρ φίλων καὶ συμμάχων ἄνδρας ἀγαθοὺς νομίζομεν,
τοῖς δὲ καὶ χώρας καταφθορὰν καὶ πολιορκίαν ἀναδεξα-
μένοις οὐ μόνον ἔπαινον ἀλλὰ καὶ χάριτας καὶ δωρεὰς τὰς
μεγίστας ἀπονέμομεν, τίνα γε χρὴ περὶ Μεγαλοπολιτῶν 8
ἔχειν διάληψιν; ἆρ' οὐχὶ τὴν σεμνοτάτην καὶ βελτίστην;
οἳ πρῶτον μὲν τὴν χώραν Κλεομένει προεῖντο, μετὰ δὲ 9
ταῦτα πάλιν ὁλοσχερῶς ἔπταισαν τῇ πατρίδι διὰ τὴν πρὸς
τοὺς Ἀχαιοὺς αἵρεσιν, τὸ δὲ τελευταῖον, δοθείσης ἀνελπί- 10
στως καὶ παραδόξως αὐτοῖς ἐξουσίας ἀβλαβῆ ταύτην ἀπο-

3. ἢ A²PˢR, spatium unius litterae A¹, *καὶ* coni. *Hu* (nimirum id haud raro in A compendio unius litterae spatium occupante scriptum) *ἐντυγχάννοντας τοῖς ὑπομνήμασι· ηττόντι* P 6. *ἔλαβεν* P 8. *αὐτοὺς* om. P 11. *ὑπὸδεἰξε* (sic) P 12. *μεγαλοπολίται* A 15. *τὸ δ' ἀκόλουθον* om. P 16. *ἀφεῖλε* PRˢ *τὸν ἔπαινον* om. P *καὶ τῶν ἐπαγαθῶνήμην* A¹, *τὴν* pro *τῶν* corr. A², *μνήμην* pro *νήμην* Aʳ; *καὶ τὴν ἐπαγαθῶν μνήμην* P, *καὶ τῶν ἐπ' ἀγαθῶν μνήμην* D 17. *γ' ἐμποδὼν οὐδὲν ἦν* C, *τί ἐμποδὼν ἦν* coni. *Be* 18. *τοὺς λόγῳ καὶ δόγματι μόνον* — 20. *τοῖς δὲ*] conf. praef. ad 3, 109, 1, δ 24. *προειντο* (sine acc.) A 26. *τοὺς* om. P 27. *αὐτοῖς* post *δοθείσης* transponunt CD

λαβεῖν, προείλαντο στέρεσθαι χώρας, τάφων, ἱερῶν, πα-
τρίδος, τῶν ὑπαρχόντων, ἁπάντων συλλήβδην τῶν ἐν ἀν-
θρώποις ἀναγκαιοτάτων, χάριν τοῦ μὴ προδοῦναι τὴν πρὸς
11 τοὺς συμμάχους πίστιν. οὗ τί κάλλιον ἔργον ἢ γέγονεν
ἢ γένοιτ' ἄν; ἐπὶ τί δ' ἂν μᾶλλον συγγραφεὺς ἐπιστήσαι
τοὺς ἀκούοντας; διὰ τίνος δ' ἔργου μᾶλλον ἂν παρορμή-
σαι πρὸς φυλακὴν πίστεως καὶ πρὸς ἀληθινῶν πραγμά-
των καὶ βεβαίων κοινωνίαν; ὧν οὐδεμίαν ἐποιήσατο μνή-
12 μην Φύλαρχος, τυφλώττων, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, περὶ τὰ
κάλλιστα καὶ μάλιστα συγγραφεῖ καθήκοντα τῶν ἔργων.
62 Οὐ μὴν ἀλλὰ τούτοις ἑξῆς φησιν ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς Με-
γάλης πόλεως λαφύρων ἑξακισχίλια τάλαντα τοῖς Λακεδαι-
μονίοις πεσεῖν, ὧν τὰ δισχίλια Κλεομένει δοθῆναι κατὰ
2 τοὺς ἐθισμούς. ἐν δὲ τούτοις πρῶτον μὲν τίς οὐκ ἂν θαυ- 174
μάσειεν τὴν ἀπειρίαν καὶ τὴν ἄγνοιαν τῆς κοινῆς ἐννοίας
ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων χορηγίας καὶ δυνά-
μεως; ἣν μάλιστα δεῖ παρὰ τοῖς ἱστοριογράφοις ὑπάρχειν.
3 ἐγὼ γὰρ οὐ λέγω κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἐν οἷς ὑπό
τε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων, ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπὸ τῆς
συνεχείας τῶν πρὸς ἀλλήλους πολέμων ἄρδην κατέφθαρτο
4 τὰ Πελοποννησίων, ἀλλ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς, ἐν
οἷς πάντες ἓν καὶ ταὐτὸ λέγοντες μεγίστην καρποῦσθαι
δοκοῦσιν εὐδαιμονίαν, ὅμως ἐκ Πελοποννήσου πάσης, ἐξ
αὐτῶν τῶν ἐπίπλων χωρὶς σωμάτων, οὐχ οἷόν τε συναχθῆ-
5 ναι τοσοῦτο πλῆθος χρημάτων. καὶ διότι τοῦτο νῦν οὐκ
εἰκῇ, λόγῳ δέ τινι μᾶλλον ἀποφαινόμεθα, δῆλον ἐκ τού-
6 των. τίς γὰρ ὑπὲρ Ἀθηναίων οὐχ ἱστόρηκε διότι καθ'
οὓς καιροὺς μετὰ Θηβαίων εἰς τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους
ἐνέβαινον πόλεμον, καὶ μυρίους μὲν ἐξέπεμπον στρατιώτας

---

1. *προείλαντο* AP, *προείλοντο* R^s vulgo 5. *γένοιτ' ἂν* *Be* pro *γένοιτο* (quod in A extremo versu legitur) *ὁ* ante *συγγραφεὺς* add. P *ἐπιστῆσαι* DE 6. *παρορμῆσαι* ADE 9. *γ' ἐμοὶ* AP^sR, *γέ μοι* *Be* 11. *μεγαλοπόλεως* D, et sic deinde constanter 14. 15. *ἐν δὲ — ἐννοίας* om. P 14. *θαυμάσειε* R^s 20. *πόλεμον* P *κατεφθάρη* D 23. *ὅπως* APR, corr. *Ca* 25. 26. *καὶ διότι — τούτων* om. P 27. *ἱστόρηκεν* P 29. *ἀνέβαινον* CDE

174, 17]
ἑκατὸν δ' ἐπλήρουν τριήρεις, ὅτι τότε κρίναντες ἀπὸ τῆς 7
ἀξίας ποιεῖσθαι τὰς εἰς τὸν πόλεμον εἰσφορὰς ἐτιμήσαντο
τήν τε χώραν τὴν Ἀττικὴν ἅπασαν καὶ τὰς οἰκίας, ὁμοίως
δὲ καὶ τὴν λοιπὴν οὐσίαν· ἀλλ' ὅμως τὸ σύμπαν τίμημα
τῆς ἀξίας ἐνέλιπε τῶν ἑξακισχιλίων διακοσίοις καὶ πεντή-
κοντα ταλάντοις. ἐξ ὧν οὐκ ἀπεοικὸς ἂν φανείη τὸ περὶ 8
Πελοποννησίων ἄρτι ῥηθὲν ὑπ' ἐμοῦ. κατὰ δ' ἐκείνους 9
τοὺς καιροὺς ἐξ αὐτῆς τῆς Μεγάλης πόλεως ὑπερβολικῶς
ἀποφαινόμενος οὐκ ἄν τις εἰπεῖν τολμήσειεν πλείω γενέ-
σθαι τριακοσίων, ἐπειδήπερ ὁμολογούμενόν ἐστι διότι καὶ 10
τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν δουλικῶν σωμάτων τὰ πλεῖστα
συνέβη διαφυγεῖν εἰς τὴν Μεσσήνην. μέγιστον δὲ τῶν
προειρημένων τεκμήριον· οὐδενὸς γὰρ ὄντες δεύτεροι τῶν 11
Ἀρκάδων Μαντινεῖς οὔτε κατὰ τὴν δύναμιν οὔτε κατὰ τὴν
περιουσίαν, ὡς αὐτὸς οὗτός φησιν, ἐκ πολιορκίας δὲ καὶ
175 παραδόσεως ἁλόντες ὥστε μήτε διαφυγεῖν μηδένα μήτε
διακλαπῆναι ῥᾳδίως μηδέν, ὅμως τὸ πᾶν λάφυρον ἐποίη- 12
σαν μετὰ τῶν σωμάτων κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς τάλαντα
τριακόσια.

Τὸ δὲ συνεχὲς τούτῳ τίς οὐκ ἂν ἔτι μᾶλλον θαυμά- 63
σειε; ταῦτα γὰρ ἀποφαινόμενος λέγει πρὸ τῆς παρατά-
ξεως ἡμέραις δέκα μάλιστα τὸν παρὰ Πτολεμαίου πρεσβευ-
τὴν ἐλθεῖν, ἀγγέλλοντα πρὸς τὸν Κλεομένη διότι Πτολε-
μαῖος τὸ μὲν χορηγεῖν ἀπολέγει, διαλύεσθαι δὲ παρακαλεῖ
πρὸς τὸν Ἀντίγονον. τὸν δ' ἀκούσαντά φησι κρῖναι διότι 2
δεῖ τὴν ταχίστην ἐκκυβεύειν τοῖς ὅλοις, πρὸ τοῦ συνεῖναι
τὰ προσπεπτωκότα τὰς δυνάμεις, διὰ τὸ μηδεμίαν ὑπάρ-
χειν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐλπίδα τοῦ δύνασθαι μισθο-

3. *καὶ* ante *τὴν Ἀττ.* add. CDE *οἰκείας* A 5. *ἐνέλειπε* AP *πεντήκοντα*] ν̄ P 6. *οὐκαπεποικὸς ἂν* P 7. *ἀντιρηθὲν* P 8. *ἐξ— πόλεως* om. P 9. *τολμήσειε* $P^s R^s$ 12. *φυγεῖν* P 16. *μὴ διαφυγεῖν* CDE 20. *θαυμάσιε* P 21. *πρὸς* P 22. *δέκα ἡμέραις* AR vulgo, *δέχ' ἡμέραις* *BW* auctore *Ben*, corr. *Hu* 24. *τῶ* AB, *τῶι* P, corr. CDE 25. *φασὶ* AR, *φα* cum nota compendii P, corr. *Rei* 178 *κριναι* (sine acc.) A, *κρίναι* P 26. *δεῖ — ὅλοις*] versum senarium agnovit Sauppius Philol. XX 177 s.; idem confert 1, 87, 8; 3, 94, 4 *συνιέναι* C

3 δοτεῖν. ἀλλ' εἴπερ ἑξακισχιλίων ἐγκρατὴς ἐγεγόνει ταλάν-
των κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, τὸν Πτολεμαῖον αὐτὸν ἠδύ-
4 νατο ταῖς χορηγίαις ὑπερθέσθαι. πρὸς δὲ τὸν Ἀντίγονον,
εἰ μόνον τριακοσίων ὑπῆρχε κύριος, καὶ λίαν ἱκανὸς ἦν
5 ἀσφαλῶς ὑπομένων τρίβειν τὸν πόλεμον. τὸ δ' ἅμα μὲν
πάσας ἀποφαίνειν τῷ Κλεομένει τὰς ἐλπίδας ἐν Πτολε-
μαίῳ διὰ τὰς χορηγίας, ἅμα δὲ τοσούτων χρημάτων αὐτὸν
φάναι κύριον γεγονέναι κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, πῶς οὐ
τῆς μεγίστης ἀλογίας, ἔτι δ' ἀσκεψίας ἐστὶ σημεῖον;
6 Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τῷ συγγραφεῖ τοιαῦτα καὶ κατὰ
τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς καὶ παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν
κατατέτακται· περὶ ὧν ἀρκεῖν ὑπολαμβάνω κατὰ τὴν ἐξ
ἀρχῆς πρόθεσιν καὶ τὰ νῦν εἰρημένα.
64 Μετὰ δὲ τὴν τῆς Μεγάλης πόλεως ἅλωσιν Ἀντιγόνου
παραχειμάζοντος ἐν τῇ τῶν Ἀργείων πόλει, συναγαγὼν
Κλεομένης ἅμα τῷ τὴν ἐαρινὴν ὥραν ἐνίστασθαι καὶ πα- a. u.
ρακαλέσας τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, ἐξαγαγὼν τὴν στρα- 532
2 τιὰν ἐνέβαλεν εἰς τὴν τῶν Ἀργείων χώραν, ὡς μὲν τοῖς 176
πολλοῖς ἐδόκει, παραβόλως καὶ τολμηρῶς διὰ τὴν ὀχυρό-
τητα τῶν κατὰ τὰς εἰσόδους τόπων, ὡς δὲ τοῖς ὀρθῶς λο-
3 γιζομένοις, ἀσφαλῶς καὶ νουνεχῶς. ὁρῶν γὰρ τὸν Ἀντίγο-
νον διαφεικότα τὰς δυνάμεις, ᾔδει σαφῶς ὡς πρῶτον μὲν
τὴν εἰσβολὴν ἀκινδύνως ποιήσεται, δεύτερον ἔτι τῆς χώ-
ρας καταφθειρομένης ἕως τῶν τειχῶν ἀνάγκη τοὺς Ἀρ-
γείους, θεωροῦντας τὸ γινόμενον, ἀσχάλλειν καὶ καταμέμ-
4 φεσθαι τὸν Ἀντίγονον. εἰ μὲν οὖν συμβαίη μὴ δυνάμενον
αὐτὸν ὑποφέρειν τὸν ἐπιρραπισμὸν τῶν ὄχλων ἐξελθεῖν
καὶ διακινδυνεῦσαι τοῖς παροῦσιν, πρόδηλον ἐκ τῶν κατὰ

---

4. εἰ μὴ μόνον C 6. πτολεμαι῀ | A 8. φᾶναι AB[s]CE[s] ὅπως APR, corr. *Re* 9. σημεῖον ἐστὶ B 12. ἀρκεῖν * A, ἀρκεῖν ἂν coni. *Hu* (non ἀρκοῦνθ', quod contrarium est usui scriptoris) 13. εἰρημένα: des. P 16. post ἐνίστασθαι verba τοὺς στρατιώτας vulgo addita ex C eiecit *Be* 17. στρατείαν AR, corr. C 22. διαφεικότα *Ur* 154[b] pro διαφηκότα ᾔδη AR, corr. C ὡς om. AB, add. *Hu* quaest. I 11, ὅτι vulgo ex CDE 23. δὲ post δεύτερον vulgo additum ex CDE eiecit *Di* 16 coll. 6, 45, 4 ἔτι AR, ὅτι vulgo post *Ca* 27. ἐπιραυπισμὸν A, ἐπιραπισμὸν B(?) DE, corr. C 28. 1. καταλόγων C[1]DE

176, 12]
λόγον ἦν αὐτῷ διότι νικήσει ῥᾳδίως. εἰ δ' ἐμμείνας τοῖς 5
λογισμοῖς ἀφησυχάζοι, καταπληξάμενος τοὺς ὑπεναντίους
καὶ ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι θάρσος ἐνεργασάμενος ἀσφαλῶς
ὑπέλαβε ποιήσασθαι τὴν ἀναχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν. ὃ 6
καὶ συνέβη γενέσθαι· τῆς γὰρ χώρας δῃουμένης οἱ μὲν
ὄχλοι συστρεφόμενοι τὸν Ἀντίγονον ἐλοιδόρουν, ὁ δὲ καὶ
λίαν ἡγεμονικῶς καὶ βασιλικῶς οὐδὲν περὶ πλείονος ποιούμενος
τοῦ κατὰ λόγον χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν ἦγε τὴν
ἡσυχίαν. ὁ δὲ Κλεομένης κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, 7
καταφθείρας μὲν τὴν χώραν, καταπληξάμενος δὲ τοὺς ὑπεναντίους,
εὐθαρσεῖς δὲ πεποιηκὼς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις
πρὸς τὸν ἐπιφερόμενον κίνδυνον, ἀσφαλῶς εἰς τὴν οἰκείαν
ἐπανῆλθεν.

Τοῦ δὲ θέρους ἐνισταμένου, καὶ συνελθόντων τῶν 65
Μακεδόνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐκ τῆς χειμασίας, ἀναλαβὼν
τὴν στρατιὰν Ἀντίγονος προῆγε μετὰ τῶν συμμάχων εἰς
τὴν Λακωνικήν, ἔχων Μακεδόνας μὲν τοὺς εἰς τὴν φάλαγγα 2
177 μυρίους, πελταστὰς δὲ τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους,
Ἀγριᾶνας δὲ σὺν τούτοις χιλίους καὶ Γαλάτας ἄλλους τοσούτους,
μισθοφόρους δὲ τοὺς πάντας πεζοὺς μὲν τρισχιλίους
ἱππεῖς δὲ τριακοσίους, Ἀχαιῶν δ' ἐπιλέκτους πεζοὺς 3
μὲν τρισχιλίους ἱππεῖς δὲ τριακοσίους, καὶ Μεγαλοπολίτας
χιλίους εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον καθωπλισμένους, ὧν
ἡγεῖτο Κερκιδᾶς Μεγαλοπολίτης, τῶν δὲ συμμάχων Βοιω- 4
τῶν μὲν πεζοὺς δισχιλίους ἱππεῖς δὲ διακοσίους, Ἠπειρωτῶν
πεζοὺς χιλίους ἱππεῖς πεντήκοντα, Ἀκαρνάνων ἄλλους
τοσούτους, Ἰλλυριῶν χιλίους ἑξακοσίους, ἐφ' ὧν ἦν Δημήτριος
ὁ Φάριος, ὥστ' εἶναι πᾶσαν τὴν δύναμιν πεζοὺς μὲν 5

2. ἐφησυχάζει C 4. ποιήσεσθαι *Ca* 5. δηουμένης A(R incerti) 8. τὸν κατὰ λόγον πράγμασιν A¹, τοῖς κ. λ. πρ. A^r R, τοῦ correxit et χρήσασθαι τοῖς coniectura addidit *Sch* (χρήσασθαι τοῖς ὅλοις add. *Hu* Fleckeis. annal. 1867 p. 294), τῆς κατὰ λόγον πραγματείας *Rei* 179, τῆς κ. λ. ἀπραγμοσύνης Emperius opusc. p. 318, τοῦ κ. λ. χειρισμοῦ τῶν πραγμάτων Krebsius *Präpos. bei Polyb.* p. 140
16. στρατείαν A προῆγε *Re* pro προσῆγε (praeter locos a *Sch* in lexico citatos conf. 4, 80, 3; 21, 6, 6) 19. ἀγριανας (sine acc.) A 26. ἀκαρνανων (sine acc.) A 27. ἐφ' ὧν ἦν *Hu* coll. 3, 9, 7, ἀφῆς A(R), ἐφ' ὧν C vulgo, ἐφ' οἷς ἦν E²

εἰς δισμυρίους ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους καὶ δια-
6 *κοσίους. ὁ δὲ Κλεομένης προσδοκῶν τὴν ἔφοδον τὰς μὲν*
ἄλλας τὰς εἰς τὴν χώραν εἰσβολὰς ἠσφαλίσατο φυλακαῖς
7 *καὶ τάφροις καὶ δένδρων ἐκκοπαῖς, αὐτὸς δὲ κατὰ τὴν Σελ-*
λασίαν καλουμένην μετὰ τῆς δυνάμεως ἐστρατοπέδευε, τῆς
πάσης ὑπαρχούσης αὐτῷ στρατιᾶς εἰς δύο μυριάδας, στο-
χαζόμενος ἐκ τῶν κατὰ λόγον ταύτῃ ποιήσεσθαι τοὺς ὑπε-
8 *ναντίους τὴν εἰσβολήν· ὃ καὶ συνεκύρησε. δύο δὲ λόφων*
ἐπ' αὐτῆς τῆς εἰσόδου κειμένων, ὧν τὸν μὲν Εὔαν τὸν δ'
9 *ἕτερον Ὄλυμπον καλεῖσθαι συμβαίνει, τῆς δ' ὁδοῦ μεταξὺ*
τούτων παρὰ τὸν Οἰνοῦντα ποταμὸν φερούσης εἰς τὴν
Σπάρτην, ὁ μὲν Κλεομένης, τῶν προειρημένων λόφων συν-
άμφω τάφρον καὶ χάρακα προβαλόμενος, ἐπὶ μὲν τὸν Εὔαν
ἔταξε τοὺς περιοίκους καὶ συμμάχους, ἐφ' ὧν ἐπέστησε
τὸν ἀδελφὸν Εὐκλείδαν, αὐτὸς δὲ τὸν Ὄλυμπον κατεῖχε
10 *μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ τῶν μισθοφόρων, ἐν δὲ τοῖς ἐπι-*
πέδοις παρὰ τὸν ποταμὸν ἐφ' ἑκάτερα τῆς ὁδοῦ τοὺς ἱπ-
πεῖς μετὰ μέρους τινὸς τῶν μισθοφόρων παρενέβαλεν.
11 *Ἀντίγονος δὲ παραγενόμενος, καὶ συνθεωρήσας τήν τε τῶν*
τόπων ὀχυρότητα καὶ τὸν Κλεομένη πᾶσι τοῖς οἰκείοις
μέρεσι τῆς δυνάμεως οὕτως εὐστόχως προκατειληφότα τὰς
εὐκαιρίας ὥστε παραπλήσιον εἶναι τὸ σύμπαν σχῆμα τῆς 178
12 *στρατοπεδείας τῆς τῶν ἀγαθῶν ὁπλομάχων προβολῆς·*
οὐδὲν γὰρ ἀπέλειπε τῶν πρὸς ἐπίθεσιν ἅμα καὶ φυλα-
κήν, ἀλλ' ἦν ὁμοῦ παράταξις ἐνεργὸς καὶ παρεμβολὴ δυσ-
13 *πρόσοδος. διὸ καὶ τὸ μὲν ἐξ ἐφόδου καταπειράζειν καὶ*
66 *συμπλέκεσθαι προχείρως ἀπέγνω, στρατοπεδεύσας δ' ἐν*
βραχεῖ διαστήματι καὶ λαβὼν πρόβλημα τὸν Γοργύλον κα-

---

2. inc. F fol. 14r: *ὁ δὲ κλεομένης* cet., adscripto ad marginem titulo *πόλεμος ἀντιγόνου· καὶ κλεομένους τοῦ σπαρτιάτου, ἐν σελασία*:~ 3. *ἠσφάλιστο* *Na* 234 6. *στρατείας* AF 7. *ποιήσεσθαι* *Sca* pro *ποιήσασθαι* 9. *ὧν* add. *Rei* 179 *εναν* (sine spir. et acc.) A, *εὐαν* (sine acc.) F, item vs. 13 13. *προβαλλόμενος* AFDE 14. *καὶ* om. C 15. *ενκλειδαν* (sine spir. et acc.) A, *ἔνκλειδαν* F 19. *τε* om. C 23. *τῇ — προβολῇ* *Be* 24. *ἀπέλειπε* A et margo E, *ἀπέλειπεν* F, *ἀπέλιπε* R 25. *ἐνεργῶς* FDE[1], *ἐνεργής* C 26. *τὸ* *Be* auctore *Sch*, *τό τε* AF, *τότε* R *καταπειράζεσθαι* C 28. *γόργυλον* AFR

178, 8]

*λούμενον ποταμόν, τινὰς μὲν ἡμέρας ἐπιμένων συνεθεώρει
τάς τε τῶν τόπων ἰδιότητας καὶ τὰς τῶν δυνάμεων δια-
φοράς, ἅμα δὲ καὶ προδεικνύων τινὰς ἐπιβολὰς πρὸς τὸ* 2
μέλλον ἐξεκαλεῖτο τὰς τῶν ὑπεναντίων ἐπινοίας. οὐ δυ- 3
*νάμενος δὲ λαβεῖν οὐδὲν ἀργὸν οὐδ' ἔξοπλον διὰ τὸ πρὸς
πᾶν ἑτοίμως ἀντικινεῖσθαι τὸν Κλεομένη, τῆς μὲν τοιαύ-* 4
*της ἐπινοίας ἀπέστη, τέλος δ' ἐξ ὁμολόγου διὰ μάχης
ἀμφότεροι προέθεντο κρίνειν τὰς πράξεις· πάνυ γὰρ εὐ-
φυεῖς καὶ παραπλησίους ἡγεμόνας ἡ τύχη συνέβαλε τού-
τους τοὺς ἄνδρας. πρὸς μὲν οὖν τοὺς κατὰ τὸν Εὔαν ὁ* 5
*βασιλεὺς ἀντέταξε τῶν τε Μακεδόνων τοὺς χαλκάσπιδας
καὶ τοὺς Ἰλλυριούς, κατὰ σπείρας ἐναλλὰξ τεταγμένους,
Ἀλέξανδρον τὸν Ἀκμήτου καὶ Δημήτριον τὸν Φάριον
ἐπιστήσας· ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ Κρῆτας* 6
*ἐπέβαλε. τούτων δὲ κατόπιν ἦσαν δισχίλιοι τῶν Ἀχαιῶν,
ἐφεδρείας λαμβάνοντες τάξιν. τοὺς δ' ἱππεῖς περὶ τὸν* 7
*Οἰνοῦντα ποταμὸν ἀντέθηκε τῷ τῶν πολεμίων ἱππικῷ,
συστήσας αὐτοῖς Ἀλέξανδρον ἡγεμόνα καὶ συμπαρα-
θεὶς πεζοὺς τῶν Ἀχαϊκῶν χιλίους καὶ Μεγαλοπολίτας
τοὺς ἴσους. αὐτὸς δὲ τοὺς μισθοφόρους ἔχων καὶ τοὺς* 8
*Μακεδόνας κατὰ τὸν Ὄλυμπον πρὸς τοὺς περὶ τὸν Κλεο-
μένη διέγνω ποιεῖσθαι τὴν μάχην. προτάξας οὖν τοὺς* 9
μισθοφόρους ἐπέστησε διφαλαγγίαν ἐπάλληλον τῶν Μα-
179 *κεδόνων· ἐποίει δὲ τοῦτο διὰ τὴν στενότητα τῶν τόπων.
σύνθημα δ' ἦν τοῖς μὲν Ἰλλυριοῖς τότε ποιεῖσθαι τὴν ἀρ-* 10
*χὴν τῆς πρὸς τὸν λόφον προσβολῆς, ὅταν ἴδωσιν ἀρθεῖ-
σαν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ὄλυμπον τόπων σινδόνα (προσ-
ηρτημένοι γὰρ ἦσαν οὗτοι νυκτὸς ἐν τῷ Γοργύλῳ ποταμῷ*

---

1. *ἐπιμένων Sch*, *ἐπικειμένων* AFR (*ἐκεῖ ἐπιμένων Ca*, *ἔτι ἐκεῖ μένων* dubitanter coni. *Sch*) 3. *προδεικνοῖων* F 7. *δεξομολογοῦ* F 8. *πάνοι* F 10. *εύαν* (sine spir.) AF 12. *ἰλλυριους* (sine acc.) A *κατὰ Rei* 180 (*κατὰ τὰς Re*) pro *καὶ τὰς* *τετταμένους* F 14. *ἀκαρνάνας* A *Κρῆτας*] *Ἠπειρώτας* coni. Schornius (vide Droysenum *Geschichte des Hellenismus* III², 2 p. 149) 17. *ἀντέθικε* F 19. *ἀχαιῶν* C 21. *κλεομένην* Rs 22. *ποεῖσθαι* F *προστάξας* F 23. *διαφαλαγγίαν* CDE *ἐπαλλήλων* F 24. *ἐποίη* F 25. *ἰλλυρίοις* F 27. *τῶν*] *τὸν* F

11 πρὸς αὐτῇ τῇ τοῦ λόφου ῥίζῃ), τοῖς δὲ Μεγαλοπολίταις
καὶ τοῖς ἱππεῦσι παραπλησίως, ἐπειδὰν φοινικὶς ἐξαρθῇ
παρὰ τοῦ βασιλέως.
67 Ἐπειδὴ δ' ὁ μὲν καιρὸς ἧκε τῆς χρείας, τὸ δὲ σύνθημα
τοῖς Ἰλλυριοῖς ἀπεδόθη, παρήγγειλαν δὲ ποιεῖν τὸ δέον
οἷς ἦν ἐπιμελές, πάντες εὐθέως ἀναδείξαντες αὑτοὺς κατ-
2 ήρχοντο τῆς πρὸς τὸν βουνὸν προσβολῆς. οἱ δὲ μετὰ τῶν
Κλεομένους ἱππέων ἐξ ἀρχῆς ταχθέντες εὔζωνοι, θεωροῦν-
τες τὰς σπείρας τῶν Ἀχαιῶν ἐρήμους ἐκ τῶν κατόπιν οὔ-
σας, κατ' οὐρὰν προσπίπτοντες εἰς ὁλοσχερῆ κίνδυνον ἦγον
3 τοὺς πρὸς τὸν λόφον βιαζομένους, ὡς ἂν τῶν μὲν περὶ τὸν
Εὐκλείδαν ἐξ ὑπερδεξίου κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς ἐφεστώ-
των, τῶν δὲ μισθοφόρων κατόπιν ἐπικειμένων καὶ προσφε-
4 ρόντων τὰς χεῖρας ἐρρωμένως. ἐν ᾧ καιρῷ συννοήσας τὸ
γινόμενον, ἅμα δὲ προορώμενος τὸ μέλλον Φιλοποίμην ὁ
Μεγαλοπολίτης τὸ μὲν πρῶτον ὑποδεικνύειν ἐπεβάλλετο
5 τοῖς προεστῶσι τὸ συμβησόμενον, οὐδενὸς δὲ προσέχοντος
αὐτῷ διὰ τὸ μήτ' ἐφ' ἡγεμονίας τετάχθαι μηδεπώποτε κο-
μιδῇ τε νέον ὑπάρχειν αὐτόν, παρακαλέσας τοὺς ἑαυτοῦ
6 πολίτας ἐνέβαλε τοῖς πολεμίοις τολμηρῶς. οὗ γενομένου
ταχέως οἱ προσκείμενοι μισθοφόροι κατ' οὐρὰν τοῖς προσ-
βαίνουσιν, ἀκούσαντες τῆς κραυγῆς καὶ συνιδόντες τὴν τῶν
ἱππέων συμπλοκήν, ἀφέμενοι τῶν προκειμένων ἀνέτρεχον
εἰς τὰς ἐξ ἀρχῆς τάξεις καὶ προσεβοήθουν τοῖς παρ' αὑ-
7 τῶν ἱππεῦσι. τούτου δὲ συμβάντος ἀπερίσπαστον γενό-
μενον τό τε τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Μακεδόνων καὶ τῶν ἅμα τού- 180
τοις προσβαινόντων πλῆθος ἐκθύμως ὥρμησε καὶ τεθαρ-
8 ρηκότως ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. ἐξ οὗ καὶ μετὰ ταῦτα φα-

---

2. *φοινικΐς* A² ex *φοινίκ***, *φοῖνικι* F, *φοινικὶς* BE³, *φοινικὶ* CDE¹ 6. *δ'* ante *εὐθέως* add. CDE 8. *εὔζωνοι* Aʳ (ex *ευ*ωνοι*) BC, *εὔτωνοι* (sine acc.) F, *εὔτονοι* DE 10. *εἶχον* C 12. *ἐγκλειδᾶν* A, *εκγλεῖδᾶν* (sine spir.) F, *εὐκλειδᾶν* BDE 15. *γινόμενον* *Be* pro *γενόμενον* *φιλοποιμὴν* F (item p. 193, 2) 16. *ἐπεβάλετο* *Be* (librorum scripturam defendit *Hu* quaest. I 21, et conf. praef. ad 3, 54, 8) 18. *ἡγεμονείας* A 21. *προκείμενοι* AR, *προκεῖμενοι* F, corr. *Ca* *προσβαίνουσιν* idem pro *προβαίνουσιν* 25. *ἱππεῦσιν* F 26. *ἰλλυρίων* F 27. *προσβαινόντων* *Sch* pro *προβαινόντων* *ὥρμησαι* F

180, 4]
νερὸν ἐγενήθη διότι τοῦ κατὰ τὸν Εὐκλείδαν προτερήματος αἴτιος ἐγίνετο Φιλοποίμην· ὅθεν καὶ τὸν Ἀντίγονόν 68
φασι μετὰ ταῦτα καταπειράζοντα πυνθάνεσθαι τοῦ ταχθέντος ἐπὶ τῶν ἱππέων Ἀλεξάνδρου διὰ τί πρὸ τοῦ παραδοθῆναι τὸ σύνθημα τοῦ κινδύνου κατάρξαιτο, τοῦ δ' 2
ἀρνουμένου, φάσκοντος δὲ μειράκιόν τι Μεγαλοπολιτικὸν προεγχειρῆσαι παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, εἰπεῖν διότι τὸ μὲν μειράκιον ἡγεμόνος ἔργον ἀγαθοῦ ποιῆσαι, συνθεασάμενον τὸν καιρόν, ἐκεῖνος δ' ἡγεμὼν ὑπάρχων μειρακίου τοῦ τυχόντος. οὐ μὴν ἀλλ' οἵ γε περὶ τὸν Εὐκλείδαν ὁρῶν- 3
τες προσβαινούσας τὰς σπείρας, ἀφέμενοι τοῦ χρῆσθαι ταῖς τῶν τόπων εὐκαιρίαις (τοῦτο δ' ἦν ἐκ πολλοῦ συναν- 4
τῶντας καὶ προσπίπτοντας τοῖς πολεμίοις τὰ μὲν ἐκείνων στίφη συνταράττειν καὶ διαλύειν, αὐτοὺς δ' ὑποχωρεῖν ἐπὶ πόδα καὶ μεθίστασθαι πρὸς τοὺς ὑπερδεξίους ἀεὶ τόπους ἀσφαλῶς· οὕτω γὰρ ἂν προλυμηνάμενοι καὶ συγχέαντες τὸ 5
τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῆς συντάξεως ἰδίωμα τῶν ὑπεναντίων ῥᾳδίως αὐτοὺς ἐτρέψαντο διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν) τούτων μὲν οὐδὲν ἐποίησαν, καθάπερ δ' ἐξ ἑτοίμου σφίσι 6
τῆς νίκης ὑπαρχούσης τοὐναντίον ἔπραξαν· κατὰ γὰρ τὴν 7
ἐξ ἀρχῆς στάσιν ἔμενον ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς ἀνωτάτω σπεύδοντες λαβεῖν τοὺς ὑπεναντίους εἰς τὸ τὴν φυγὴν ἐπὶ πολὺ καταφερῆ καὶ κρημνώδη γενέσθαι τοῖς πολεμίοις. συνέβη 8
δ', ὅπερ εἰκὸς ἦν, τοὐναντίον. οὐ γὰρ ἀπολιπόντες αὑτοῖς ἀναχώρησιν, προσδεξάμενοι δ' ἀκεραίους ἅμα καὶ συνεστώσας τὰς σπείρας, εἰς τοῦτο δυσχρηστίας ἦλθον ὥστε δι' αὐτῆς τῆς τοῦ λόφου κορυφῆς διαμάχεσθαι πρὸς τοὺς βιαζομένους. λοιπὸν ὅσον ἐκ ποδὸς ἐπιέσθησαν τῷ βάρει 9
181 τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῆς συντάξεως, εὐθέως οἱ μὲν Ἰλλυ-

1. ἐγκλειδᾶν AF, εὐκλειδᾶν BDE, item vs. 10 2. ἐγίγνετο AFR, ἐγένετο C 8. ποιήσα** A, ποιήσαν F, ποιῆσαν A²R, ποιήσαι *Sca*, ποιήσαιτο coni. *Hu* 12. εὐκερίας F 13. καὶ om. AFB 14. στίφει F 19. δ' FR, δὲ A, om. C 20. γὰρ] δὲ FCDE 24. post τοὐναντίον add. τοῖς πολεμίοις C ἀπολειπόντες A¹, ει punctis notavit A² 25. δεξάμενοι C 26. δυσχρηστείας AF 29. ευθέως AFRˢ, εὐθέως δ' vulgo post *Sch* (qui, nisi forte C δ' habet, coniectura id addidit)

ριοὶ τὴν κατάστασιν ἐλάμβανον, οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐκλείδαν
τὴν ὑπὸ πόδα διὰ τὸ μὴ καταλείπεσθαι τόπον εἰς ἀνα-
χώρησιν καὶ μετάστασιν ἑαυτοῖς· ἐξ οὗ ταχέως συνέβη
τραπέντας αὐτοὺς ὀλεθρίῳ χρήσασθαι φυγῇ, κρημνώδη καὶ
δύσβατον ἐχόντων ἐπὶ πολὺ τὴν ἀναχώρησιν τῶν τόπων.
69 ἅμα δὲ τούτοις ὁ περὶ τοὺς ἱππεῖς συνετελεῖτο κίνδυνος
ἐκπρεπῆ ποιουμένων τὴν χρείαν τῶν Ἀχαϊκῶν ἱππέων
ἁπάντων, μάλιστα δὲ Φιλοποίμενος, διὰ τὸ περὶ τῆς αὐ-
2 τῶν ἐλευθερίας συνεστάναι τὸν ὅλον ἀγῶνα· καθ᾽ ὃν και-
ρὸν τῷ προειρημένῳ συνέβη τὸν μὲν ἵππον πεσεῖν πλη-
γέντα καιρίως, αὐτὸν δὲ πεζομαχοῦντα περιπεσεῖν τραύ-
3 ματι βιαίῳ δι᾽ ἀμφοῖν τοῖν μηροῖν. οἱ δὲ βασιλεῖς κατὰ
τὸν Ὄλυμπον τὸ μὲν πρῶτον ἐποιοῦντο διὰ τῶν εὐζώνων
καὶ μισθοφόρων τὴν συμπλοκήν, παρ᾽ ἑκατέροις σχεδὸν
4 ὑπαρχόντων τούτων εἰς πεντακισχιλίους· ὧν ποτὲ μὲν κατὰ
μέρη ποτὲ δ᾽ ὁλοσχερῶς συμπιπτόντων διαφέρουσαν συνέ-
βαινε γίνεσθαι τὴν ἐξ ἀμφοῖν χρείαν, ὁμοῦ τῶν τε βασι-
λέων καὶ τῶν στρατοπέδων ἐν συνόψει ποιουμένων τὴν
5 μάχην. ἡμιλλῶντο δὲ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ κατ᾽ ἄνδρα καὶ
6 κατὰ τάγμα ταῖς εὐψυχίαις. ὁ δὲ Κλεομένης ὁρῶν τοὺς
μὲν περὶ τὸν ἀδελφὸν πεφευγότας τοὺς δ᾽ ἐν τοῖς ἐπιπέ-
δοις ἱππεῖς ὅσον οὔπω κλίνοντας, καταπλαγὴς ὢν μὴ παν-
ταχόθεν προσδέξηται τοὺς πολεμίους, ἠναγκάζετο διασπᾶν
τὰ προτειχίσματα καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἐξάγειν μετωπη-
7 δὸν κατὰ μίαν πλευρὰν τῆς στρατοπεδείας. ἀνακληθέντων
δὲ τῶν παρ᾽ ἑκατέροις εὐζώνων ἐκ τοῦ μεταξὺ τόπου διὰ τῆς
σάλπιγγος, συναλαλάξασαι καὶ μεταβαλοῦσαι τὰς σαρίσας

---

1. *ἐγκλειδᾶν* AF, *εὐκλειδᾶν* BDE 2. *καταλιπέσθαι* *Be* (non C: librorum scripturam defendit *Hu* quaest. I 21) 9. *συνεστᾶναι* A 12. *μηροῖν* A² ex *μ*ροῖν* (fuit certe *μεροῖν*, nec tamen id ferri potest) 13. *εὐζόνων* F 14. *σχεδὸν* editio princ., *σχεδὸν δ᾽* AFR 19. *ἡμιλλοντο* F 20. *εὐψυχίαις* *Ur* 154ᵇ pro *εὐτυχίαις* (ut in A *ψ* saepius a *τ* discerni vix potest, ita haec similitudo iam in archetypo fuisse videtur: hinc idem error 3, 1, 6; 3, 9, 7 al.) 22. *ἱπποῖς* F 23. *διασπῶν* AF, corr. R 24. *προστειχίσματα* F 26. *ἑκατέροις* *Ca* pro *ἑτέροις* 27. *μεταβαλοῦσαι* FR, *μεταβαλλοῦσαι* A, *καταβαλοῦσαι* *Rei* 185 *σαρίσας* AR, *ἁρίσας* F, *σαρίσσας* vulgo post *Ca* (*σαρίσας* restituit *Di*)

182, 1]
182 *συνέβαλλον αἱ φάλαγγες ἀλλήλαις. ἀγῶνος δὲ γενομένου* 8
*κραταιοῦ, καὶ ποτὲ μὲν ἐπὶ πόδα ποιουμένων τὴν ἀνα-
χώρησιν καὶ πιεζομένων ἐπὶ πολὺ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ
τῆς τῶν Λακώνων εὐψυχίας, ποτὲ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων
ἐξωθουμένων ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς τῶν Μακεδόνων τάξεως,
τέλος οἱ περὶ τὸν Ἀντίγονον συμφράξαντες τὰς σαρίσας* 9
*καὶ χρησάμενοι τῷ τῆς ἐπαλλήλου φάλαγγος ἰδιώματι, βίᾳ
προσπεσόντες ἐξέωσαν ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων τοὺς Λακεδαι-
μονίους. τὸ μὲν οὖν ἄλλο πλῆθος ἔφευγε προτροπάδην* 10
*φονευόμενον, ὁ δὲ Κλεομένης ἱππεῖς τινας ἔχων περὶ ἑαυ-
τὸν ἀπεχώρησε μετὰ τούτων ἀσφαλῶς εἰς τὴν Σπάρτην.
ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς καταβὰς εἰς Γύθιον, ἡτοιμασμέ-* 11
*νων αὐτῷ τῶν πρὸς τὸν πλοῦν ἐκ πλείονος χρόνου πρὸς
τὸ συμβαῖνον, ἀπῆρε μετὰ τῶν φίλων εἰς Ἀλεξάνδρειαν.*
Ἀντίγονος δ᾽ ἐγκρατὴς γενόμενος ἐξ ἐφόδου τῆς Σπάρ- 70
*της τά τε λοιπὰ μεγαλοψύχως καὶ φιλανθρώπως ἐχρήσατο
τοῖς Λακεδαιμονίοις, τό τε πολίτευμα τὸ πάτριον αὐτοῖς
καταστήσας ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀνέζευξε μετὰ τῶν δυνά-
μεων ἐκ τῆς πόλεως, προσαγγελθέντος αὐτῷ τοὺς Ἰλλυ-
ριοὺς εἰσβεβληκότας εἰς Μακεδονίαν πορθεῖν τὴν χώραν.
οὕτως ἀεί ποθ᾽ ἡ τύχη τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων παρὰ* 2
λόγον εἴωθε κρίνειν· καὶ γὰρ τότε Κλεομένης, εἴτε τὰ 3
*κατὰ τὸν κίνδυνον παρείλκυσε τελέως ὀλίγας ἡμέρας, εἴτ᾽
ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς μάχης εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ βραχὺ τῶν
καιρῶν ἀντεποιήσατο, διακατέσχεν ἂν τὴν ἀρχήν. οὐ μὴν* 4
*ἀλλ᾽ ὅ γ᾽ Ἀντίγονος παραγενόμενος εἰς Τέγεαν, καὶ τού-
τοις ἀποδοὺς τὴν πάτριον πολιτείαν, δευτεραῖος ἐντεῦθεν*

---

1. *συνέβαλλον* AFDE (et B, ut videtur) *Sch*, *συνέβαλον* vulgo e C (conf. praef. ad 1, 19, 8) 2. *κρατεοῦ* F *ποιουμένου* A[1], corr. A[2] 6. *σαρίσσας Ca* 7. *ἐπαλλήλους* | A(F) 11. *ἀπεχώρησε* AFB, *ὑπεχώρησε* DE, *ἀνεχώρησε* vulgo ex C (cuius librario idem mutare libuit 3, 11, 1; 3, 40, 13; 3, 50, 9; 4, 12, 11; 5, 27, 1; 5, 72, 7) 12. *γυθιον* (sine acc.) A 14. *ἀλεξάνδρειαν*: des. F 18. *ἀποκαταστήσας Di* auctore Ernesto (conf. meam coniecturam ad 8, 25, 5) 21. 22. *οὕτως — κρίνειν* habet F in marg. folii 17[r] 21. inc. M: *Ὅτι ἀεί ποθ᾽* 22. *εἴτε Rei* 188, *εἰς* AB, *εἰ* M[s]R 23. *εἴτ* AM, *εἴτ᾽* R 24. *ἐπὶ Be*, *εἰ* AR (certe etiam M), *εἰς* M[s] vulgo 25. *ἀρχήν*: des. M

εἰς Ἄργος ἐπ' αὐτὴν ἦλθε τὴν τῶν Νεμέων πανήγυριν,
5 ἐν ᾗ τυχὼν πάντων τῶν πρὸς ἀθάνατον δόξαν καὶ τιμὴν
ἀνηκόντων ὑπό τε τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ κατ' ἰδίαν 183
ἑκάστης τῶν πόλεων ὥρμησε κατὰ σπουδὴν εἰς Μακεδο-
6 νίαν. καταλαβὼν δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐν τῇ χώρᾳ καὶ συμ-
βαλὼν ἐκ παρατάξεως τῇ μὲν μάχῃ κατώρθωσε, τῇ δὲ πα-
ρακλήσει καὶ κραυγῇ τῇ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον ἐκθύμως
χρησάμενος, εἰς αἵματος ἀναγωγὴν καί τινα τοιαύτην διά-
θεσιν ἐμπεσὼν μετ' οὐ πολὺ νόσῳ τὸν βίον μετήλλαξε,
7 καλὰς ἐλπίδας ὑποδείξας ἐν αὑτῷ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν οὐ
μόνον κατὰ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις χρείαν, ἔτι δὲ μᾶλλον
8 κατὰ τὴν ὅλην αἵρεσιν καὶ καλοκαγαθίαν. τὴν δὲ Μακε-
δόνων βασιλείαν ἀπέλιπε Φιλίππῳ τῷ Δημητρίου.

71 Τίνος δὲ χάριν ἐποιησάμεθα τὴν ἐπὶ πλεῖον ὑπὲρ τοῦ
2 προειρημένου πολέμου μνήμην; διότι τῶν καιρῶν τούτων
συναπτόντων τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἱστορεῖσθαι μέλλουσι χρήσι-
μον ἐδόκει, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον εἶναι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς
πρόθεσιν τὸ ποιῆσαι πᾶσιν ἐναργῆ καὶ γνώριμον τὴν ὑπάρ-
χουσαν περὶ Μακεδόνας καὶ τοὺς Ἕλληνας τότε κατάστα-
3 σιν. περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς καὶ Πτολεμαίου νόσῳ
τὸν βίον μεταλλάξαντος Πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς Φιλοπάτωρ
4 διεδέξατο τὴν βασιλείαν. μετήλλαξε δὲ καὶ Σέλευκος ὁ
Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου καὶ Πώγωνος ἐπικληθέντος·
Ἀντίοχος δὲ διεδέξατο τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν, ἀδελφὸς
5 ὢν αὐτοῦ. παραπλήσιον γὰρ δή τι συνέβη τούτοις καὶ τοῖς
πρώτοις μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν κατασχοῦσι τὰς
ἀρχὰς ταύτας, λέγω δὲ Σελεύκῳ Πτολεμαίῳ Λυσιμάχῳ·
6 ἐκεῖνοί τε γὰρ πάντες περὶ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην πρὸς
ταῖς ἑκατὸν ὀλυμπιάδα μετήλλαξαν, καθάπερ ἐπάνω προ-
7 εἶπον, οὗτοί τε περὶ τὴν ἐνάτην καὶ τριακοστήν. ἡμεῖς δ'

1. νεμαίων A 7. τῇ om. C 13. ἀπέλειπε A, corr. R, κατέλιπε coni. *Be* 19. τότε ante καὶ transponit C 20. δὲ om. CDE 23. τοῦ ante καὶ add. C 24. ἀσσυρίᾳ C 25. τούτοις καὶ τοῖς coni. *Be*, τούτοις AB, τούτοις τοῖς CDE (ut alter dativus ex συνέβη, alter ex παραπλήσιον pendeat), τούτους παθεῖν τοῖς coni. *Hu* 27. καὶ ante Λυσιμάχῳ vulgo ante *Di* additum ex DE om. AC (certe etiam B) 30. δὲ A

183, 29]

ἐπειδὴ τὴν ἐπίστασιν καὶ προκατασκευὴν τῆς ὅλης ἱστο-
ρίας διεληλύθαμεν, δι᾽ ἧς ὑποδέδεικται πότε καὶ πῶς καὶ
184 δι᾽ ἃς αἰτίας τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν κρατήσαντες Ῥωμαῖοι
πρῶτον ἐγχειρεῖν ἤρξαντο τοῖς ἔξω πράγμασι καὶ πρῶτον
ἐτόλμησαν ἀμφισβητεῖν Καρχηδονίοις τῆς θαλάττης, ἅμα 8
δὲ τούτοις καὶ τὴν περὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας,
ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Καρχηδονίους ὑπάρχουσαν τότε κα-
τάστασιν δεδηλώκαμεν, καθῆκον ἂν εἴη παραγεγονότας ἐπὶ 9
τοὺς καιροὺς τούτους κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐν οἷς
ἔμελλον οἱ μὲν Ἕλληνες τὸν συμμαχικὸν Ῥωμαῖοι δὲ τὸν
Ἀννιβιακὸν οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν βασιλεῖς τὸν περὶ Κοίλης
Συρίας ἐνίστασθαι πόλεμον, καὶ τὴν βύβλον ταύτην ἀφορί- 10
ζειν ἀκολούθως τῇ τε τῶν προγεγονότων πραγμάτων περι-
γραφῇ καὶ τῇ τῶν κεχειρικότων τὰ πρὸ τοῦ δυναστῶν
καταστροφῇ.

9. τούτους τοὺς καιροὺς DE 12. βίβλον AR, corr. *Hu* (conf. praef. ad 1, 3, 8) ἀφορίζειν *Re** pro ἀφορίζομεν 14. κεχειρηκότων A δυναστῶν et in marg. στειῶν A¹, δυναστειῶν R 15. in fine libri πολυβίου ἱστο|ριῶν B add. A

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ Γ.

*Ὅτι μὲν ἀρχὰς ὑποτιθέμεθα τῆς αὑτῶν πραγματείας
τόν τε συμμαχικὸν καὶ τὸν Ἀννιβιακὸν πρὸς δὲ τούτοις
τὸν περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον, ἐν τῇ πρώτῃ μὲν τῆς
ὅλης συντάξεως τρίτῃ δὲ ταύτης ἀνώτερον βύβλῳ δεδηλώ-
2 καμεν· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς αἰτίας δι᾽ ἃς ἀναδραμόντες τοῖς
χρόνοις πρὸ τούτων τῶν καιρῶν συνεταξάμεθα τὰς πρὸ
3 ταύτης βύβλους, ἐν αὐτῇ ᾽κείνῃ διεσαφήσαμεν. νῦν δὲ πει-
ρασόμεθα τοὺς προειρημένους πολέμους, καὶ τὰς αἰτίας ἐξ
ὧν ἐγένοντο καὶ δι᾽ ἃς ἐπὶ τοσοῦτον ηὐξήθησαν, μετ᾽ ἀπο-
δείξεως ἐξαγγέλλειν, βραχέα προειπόντες ὑπὲρ τῆς αὑτῶν
4 πραγματείας. ὄντος γὰρ ἑνὸς ἔργου καὶ θεάματος ἑνὸς τοῦ
σύμπαντος ὑπὲρ οὗ γράφειν ἐπικεχειρήκαμεν, τοῦ πῶς καὶ
πότε καὶ διὰ τί πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμέ-
5 νης ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν ἐγένετο, τούτου δ᾽ ἔχον-
τος καὶ τὴν ἀρχὴν γνωριζομένην καὶ τὸν χρόνον ὡρισμένον
καὶ τὴν συντέλειαν ὁμολογουμένην, χρήσιμον ἡγούμεθ᾽ εἶναι
καὶ τὸ περὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτῷ μερῶν, ὅσα μεταξὺ κεῖ-
ται τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, κεφαλαιωδῶς ἐπιμνησθῆναι
6 καὶ προεκθέσθαι. μάλιστα γὰρ οὕτως ὑπολαμβάνομεν τοῖς
φιλομαθοῦσι παρασκευάσειν ἱκανὴν ἔννοιαν τῆς ὅλης ἐπι-
7 βολῆς· πολλὰ μὲν γὰρ προλαμβανούσης τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν*

1. 2. ΠΟΛΥΒΙΟΥ | ΛΟΓΟϹ Γ̄ A (in B, C, DE titulus huius libri similiter scriptus esse videtur ac secundi, ubi vide) 3. *ὑπετιθέμεθα* C *αὑτῶν* ABC, *αὐτῆς* DE 6. *βίβλῳ* et 9. *βίβλους* Rs *κείνη* A, *κείνῃ* CE, *ἐκείνῃ* D (B incertus) 14. *συμβάντος* CDE *οὗ* *Re* (*ὅτου* *Hu*) pro *τούτου* 21. *ἂν* post *γὰρ* add. C 23. *προσλαμβανούσης* *Rei* 194, probat *Na* 253 *τυχης* (sine acc.) A (B), corr. CDE (conf. ad p. 194, 20)

186 ὅλων πρὸς τὴν κατὰ μέρος τῶν πραγμάτων γνῶσιν, πολλὰ
δ᾽ ἐκ τῶν κατὰ μέρος πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιστήμην, ἀρί-
στην ἡγούμενοι τὴν ἐξ ἀμφοῖν ἐπίστασιν καὶ θέαν, ἀκό-
λουθον τοῖς εἰρημένοις ποιησόμεθα τὴν προέκθεσιν τῆς
αὐτῶν πραγματείας. τὴν μὲν οὖν καθόλου τῆς ὑποθέ- 8
σεως ἔμφασιν καὶ τὴν περιγραφὴν ἤδη δεδηλώκαμεν· τῶν 9
δὲ κατὰ μέρος ἐν αὐτῇ γεγονότων ἀρχὰς μὲν εἶναι συμβαί-
νει τοὺς προειρημένους πολέμους, καταστροφὴν δὲ καὶ συν-
τέλειαν τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείας, χρό-
νον δὲ τὸν μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους ἔτη πεντήκοντα
τρία, περιέχεσθαι δ᾽ ἐν τούτῳ τηλικαύτας καὶ τοιαύτας 10
πράξεις ὅσας οὐδεὶς τῶν προγεγονότων καιρῶν ἐν ἴσῳ πε-
ριέλαβε διαστήματι. περὶ ὧν, ἀπὸ τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετ- 11
ταρακοστῆς ὀλυμπιάδος ἀρξάμενοι, τοιάνδε τινὰ ποιησό-
μεθα τὴν ἔφοδον τῆς ἐξηγήσεως. ὑποδείξαντες γὰρ τὰς 2
αἰτίας δι᾽ ἃς ὁ προδεδηλωμένος συνέστη Καρχηδονίοις καὶ
Ῥωμαίοις πόλεμος, ὁ προσαγορευθεὶς Ἀννιβιακός, ἐροῦμεν 2
ὡς εἰς Ἰταλίαν ἐμβαλόντες Καρχηδόνιοι καὶ καταλύσαντες
τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν εἰς μέγαν μὲν φόβον ἐκείνους ἤγα-
γον περὶ σφῶν καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους, μεγάλας
δ᾽ ἔσχον αὐτοὶ καὶ παραδόξους ἐλπίδας ὡς καὶ τῆς Ῥώμης
αὐτῆς ἐξ ἐφόδου κρατήσοντες. ἑξῆς δὲ τούτοις πειρασό- 3
μεθα διασαφεῖν ὡς κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος
μὲν ὁ Μακεδών, διαπολεμήσας Αἰτωλοῖς καὶ μετὰ ταῦτα
συστησάμενος τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐπεβάλετο κοινωνεῖν
Καρχηδονίοις τῶν αὐτῶν ἐλπίδων, Ἀντίοχος δὲ καὶ Πτολε- 4
μαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἠμφισβήτουν, τέλος δ᾽ ἐπολέμησαν
ὑπὲρ Κοίλης Συρίας πρὸς ἀλλήλους, Ῥόδιοι δὲ καὶ Πρου- 5
σίας ἀναλαβόντες πρὸς Βυζαντίους πόλεμον ἠνάγκασαν
αὐτοὺς ἀποστῆναι τοῦ παραγωγιάζειν τοὺς πλέοντας εἰς
τὸν Πόντον· στήσαντες δ᾽ ἐπὶ τούτων τὴν διήγησιν, τὸν 6
ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συστησόμεθα λόγον, ᾧ κατὰ

2. δὲ A 22. κρατήσαντες AR, corr. C 25. ἐπεβαλετο (sine acc.) A, ἐπεβάλλετο DE 27. δὲ AR 28. προυσιας (sine acc.) A 32. ὡς | A(R), corr. *Rei* 194

εἰς δισμυρίους ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους καὶ δια-
6 *κοσίους. ὁ δὲ Κλεομένης προσδοκῶν τὴν ἔφοδον τὰς μὲν*
ἄλλας τὰς εἰς τὴν χώραν εἰσβολὰς ἠσφαλίσατο φυλακαῖς
7 *καὶ τάφροις καὶ δένδρων ἐκκοπαῖς, αὐτὸς δὲ κατὰ τὴν Σελ-*
λασίαν καλουμένην μετὰ τῆς δυνάμεως ἐστρατοπέδευε, τῆς
πάσης ὑπαρχούσης αὐτῷ στρατιᾶς εἰς δύο μυριάδας, στο-
χαζόμενος ἐκ τῶν κατὰ λόγον ταύτῃ ποιήσεσθαι τοὺς ὑπε-
8 *ναντίους τὴν εἰσβολήν· ὃ καὶ συνεκύρησε. δύο δὲ λόφων*
ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς εἰσόδου κειμένων, ὧν τὸν μὲν Εὔαν τὸν δ᾽
9 *ἕτερον Ὄλυμπον καλεῖσθαι συμβαίνει, τῆς δ᾽ ὁδοῦ μεταξὺ*
τούτων παρὰ τὸν Οἰνοῦντα ποταμὸν φερούσης εἰς τὴν
Σπάρτην, ὁ μὲν Κλεομένης, τῶν προειρημένων λόφων συν-
άμφω τάφρον καὶ χάρακα προβαλόμενος, ἐπὶ μὲν τὸν Εὔαν
ἔταξε τοὺς περιοίκους καὶ συμμάχους, ἐφ᾽ ὧν ἐπέστησε
τὸν ἀδελφὸν Εὐκλείδαν, αὐτὸς δὲ τὸν Ὄλυμπον κατεῖχε
10 *μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ τῶν μισθοφόρων, ἐν δὲ τοῖς ἐπι-*
πέδοις παρὰ τὸν ποταμὸν ἐφ᾽ ἑκάτερα τῆς ὁδοῦ τοὺς ἱπ-
πεῖς μετὰ μέρους τινὸς τῶν μισθοφόρων παρενέβαλεν.
11 *Ἀντίγονος δὲ παραγενόμενος, καὶ συνθεωρήσας τήν τε τῶν*
τόπων ὀχυρότητα καὶ τὸν Κλεομένη πᾶσι τοῖς οἰκείοις
μέρεσι τῆς δυνάμεως οὕτως εὐστόχως προκατειληφότα τὰς
εὐκαιρίας ὥστε παραπλήσιον εἶναι τὸ σύμπαν σχῆμα τῆς 178
12 *στρατοπεδείας τῆς τῶν ἀγαθῶν ὁπλομάχων προβολῆς·*
οὐδὲν γὰρ ἀπέλειπε τῶν πρὸς ἐπίθεσιν ἅμα καὶ φυλα-
κήν, ἀλλ᾽ ἦν ὁμοῦ παράταξις ἐνεργὸς καὶ παρεμβολὴ δυσ-
13 *πρόσοδος. διὸ καὶ τὸ μὲν ἐξ ἐφόδου καταπειράζειν καὶ*
66 *συμπλέκεσθαι προχείρως ἀπέγνω, στρατοπεδεύσας δ᾽ ἐν*
βραχεῖ διαστήματι καὶ λαβὼν πρόβλημα τὸν Γοργύλον κα-

---

2. inc. F fol. 14r: *ὁ δὲ κλεομένης* cet., adscripto ad marginem titulo *πόλεμος ἀντιγόνου· καὶ κλεομένους τοῦ σπαρτιάτου, ἐν σελασία:*∾ 3. *ἠσφάλιστο* *Na* 234 6. *στρατείας* AF 7. *ποιήσεσθαι* *Sca* pro *ποιήσασθαι* 9. *ὧν* add. *Rei* 179 *ευαν* (sine spir. et acc.) A, *εὔαν* (sine acc.) F, item vs. 13 13. *προβαλλόμενος* AFDE 14. *καὶ* om. C 15. *ενκλειδαν* (sine spir. et acc.) A, *ἔνκλειδαν* F 19. *τε* om. C 23. *τῇ — προβολῇ* *Be* 24. *ἀπέλειπε* A et margo E, *ἀπέλειπεν* F, *ἀπέλιπε* R 25. *ἐνεργῶς* FDE¹, *ἐνεργής* C 26. *τὸ* *Be* auctore *Sch*, *τό τε* AF, *τότε* R *καταπειράζεσθαι* C 28. *γόργυλον* AFR

178, 8]
λούμενον ποταμόν, τινὰς μὲν ἡμέρας ἐπιμένων συνεθεώρει
τάς τε τῶν τόπων ἰδιότητας καὶ τὰς τῶν δυνάμεων δια-
φοράς, ἅμα δὲ καὶ προδεικνύων τινὰς ἐπιβολὰς πρὸς τὸ 2
μέλλον ἐξεκαλεῖτο τὰς τῶν ὑπεναντίων ἐπινοίας. οὐ δυ- 3
νάμενος δὲ λαβεῖν οὐδὲν ἀργὸν οὐδ' ἔξοπλον διὰ τὸ πρὸς
πᾶν ἑτοίμως ἀντικινεῖσθαι τὸν Κλεομένη, τῆς μὲν τοιαύ- 4
της ἐπινοίας ἀπέστη, τέλος δ' ἐξ ὁμολόγου διὰ μάχης
ἀμφότεροι προέθεντο κρίνειν τὰς πράξεις· πάνυ γὰρ εὐ-
φυεῖς καὶ παραπλησίους ἡγεμόνας ἡ τύχη συνέβαλε τού-
τους τοὺς ἄνδρας. πρὸς μὲν οὖν τοὺς κατὰ τὸν Εὔαν ὁ 5
βασιλεὺς ἀντέταξε τῶν τε Μακεδόνων τοὺς χαλκάσπιδας
καὶ τοὺς Ἰλλυριούς, κατὰ σπείρας ἐναλλὰξ τεταγμένους,
Ἀλέξανδρον τὸν Ἀκμήτου καὶ Δημήτριον τὸν Φάριον
ἐπιστήσας· ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ Κρῆτας 6
ἐπέβαλε. τούτων δὲ κατόπιν ἦσαν δισχίλιοι τῶν Ἀχαιῶν,
ἐφεδρείας λαμβάνοντες τάξιν. τοὺς δ' ἱππεῖς περὶ τὸν 7
Οἰνοῦντα ποταμὸν ἀντέθηκε τῷ τῶν πολεμίων ἱππικῷ,
συστήσας αὐτοῖς Ἀλέξανδρον ἡγεμόνα καὶ συμπαρα-
θεὶς πεζοὺς τῶν Ἀχαϊκῶν χιλίους καὶ Μεγαλοπολίτας
τοὺς ἴσους. αὐτὸς δὲ τοὺς μισθοφόρους ἔχων καὶ τοὺς 8
Μακεδόνας κατὰ τὸν Ὄλυμπον πρὸς τοὺς περὶ τὸν Κλεο-
μένη διέγνω ποιεῖσθαι τὴν μάχην. προτάξας οὖν τοὺς 9
μισθοφόρους ἐπέστησε διφαλαγγίαν ἐπάλληλον τῶν Μα-
179 κεδόνων· ἐποίει δὲ τοῦτο διὰ τὴν στενότητα τῶν τόπων.
σύνθημα δ' ἦν τοῖς μὲν Ἰλλυριοῖς τότε ποιεῖσθαι τὴν ἀρ- 10
χὴν τῆς πρὸς τὸν λόφον προσβολῆς, ὅταν ἴδωσιν ἀρθεῖ-
σαν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ὄλυμπον τόπων σινδόνα (προσ-
ηρτημένοι γὰρ ἦσαν οὗτοι νυκτὸς ἐν τῷ Γοργύλῳ ποταμῷ

1. ἐπιμένων *Sch*, ἐπικειμένων AFR (ἐκεῖ ἐπιμένων *Ca*, ἔτι ἐκεῖ μένων dubitanter coni. *Sch*) 3. προδεικνοῖων F 7. δεξομολογοῦ F 8. πάνοι F 10. εύαν (sine spir.) AF 12. ἰλλυριους (sine acc.) A κατὰ *Rei* 180 (κατὰ τὰς *Re*) pro καὶ τὰς τετταμένους F 14. ἀκαρνάνας A Κρῆτας] Ἠπειρώτας coni. Schornius (vide Droysenum *Geschichte des Hellenismus* III², 2 p. 149) 17. ἀντέθικε F 19. ἀχαιῶν C 21. κλεομένην R[s] 22. ποεῖσθαι F προστάξας F 23. διαφαλαγγίαν CDE ἐπαλλήλων F 24. ἐποίη F 25. ἰλλυρίοις F 27. τῶν] τὸν F

11 *πρὸς αὐτῇ τῇ τοῦ λόφου ῥίζῃ), τοῖς δὲ Μεγαλοπολίταις
καὶ τοῖς ἱππεῦσι παραπλησίως, ἐπειδὰν φοινικὶς ἐξαρθῇ
παρὰ τοῦ βασιλέως.*
67 *Ἐπειδὴ δ' ὁ μὲν καιρὸς ἧκε τῆς χρείας, τὸ δὲ σύνθημα
τοῖς Ἰλλυριοῖς ἀπεδόθη, παρήγγειλαν δὲ ποιεῖν τὸ δέον
οἷς ἦν ἐπιμελές, πάντες εὐθέως ἀναδείξαντες αὑτοὺς κατ-*
2 *ήρχοντο τῆς πρὸς τὸν βουνὸν προσβολῆς. οἱ δὲ μετὰ τῶν
Κλεομένους ἱππέων ἐξ ἀρχῆς ταχθέντες εὔζωνοι, θεωροῦν-
τες τὰς σπείρας τῶν Ἀχαιῶν ἐρήμους ἐκ τῶν κατόπιν οὔ-
σας, κατ' οὐρὰν προσπίπτοντες εἰς ὁλοσχερῆ κίνδυνον ἦγον*
3 *τοὺς πρὸς τὸν λόφον βιαζομένους, ὡς ἂν τῶν μὲν περὶ τὸν
Εὐκλείδαν ἐξ ὑπερδεξίου κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς ἐφεστώ-
των, τῶν δὲ μισθοφόρων κατόπιν ἐπικειμένων καὶ προσφε-*
4 *ρόντων τὰς χεῖρας ἐρρωμένως. ἐν ᾧ καιρῷ συννοήσας τὸ
γινόμενον, ἅμα δὲ προορώμενος τὸ μέλλον Φιλοποίμην ὁ
Μεγαλοπολίτης τὸ μὲν πρῶτον ὑποδεικνύειν ἐπεβάλλετο*
5 *τοῖς προεστῶσι τὸ συμβησόμενον, οὐδενὸς δὲ προσέχοντος
αὐτῷ διὰ τὸ μήτ' ἐφ' ἡγεμονίας τετάχθαι μηδεπώποτε κο-
μιδῇ τε νέον ὑπάρχειν αὐτόν, παρακαλέσας τοὺς ἑαυτοῦ*
6 *πολίτας ἐνέβαλε τοῖς πολεμίοις τολμηρῶς. οὗ γενομένου
ταχέως οἱ προσκείμενοι μισθοφόροι κατ' οὐρὰν τοῖς προσ-
βαίνουσιν, ἀκούσαντες τῆς κραυγῆς καὶ συνιδόντες τὴν τῶν
ἱππέων συμπλοκήν, ἀφέμενοι τῶν προκειμένων ἀνέτρεχον
εἰς τὰς ἐξ ἀρχῆς τάξεις καὶ προσεβοήθουν τοῖς παρ' αὐ-*
7 *τῶν ἱππεῦσι. τούτου δὲ συμβάντος ἀπερίσπαστον γενό-
μενον τό τε τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Μακεδόνων καὶ τῶν ἅμα τού-* 180
τοις προσβαινόντων πλῆθος ἐκθύμως ὥρμησε καὶ τεθαρ-
8 *ρηκότως ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. ἐξ οὗ καὶ μετὰ ταῦτα φα-*

---

2. *φοινικϊς* A² ex *φοινίκ∗∗*, *φοῖνικι* F, *φοινικὶς* BE², *φοινικὶ* CDE¹ 6. *δ'* ante *εὐθέως* add. CDE 8. *εὔζωνοι* A^r (ex *ευ∗ωνοι*) BC, *εὔτωνοι* (sine acc.) F, *εὔτονοι* DE 10. *εἶχον* C 12. *ἐγκλειδᾶν* A, *εκγλεῖδᾶν* (sine spir.) F, *εὐκλειδᾶν* BDE 15. *γινόμενον* *Be* pro *γενόμενον* *φιλοποιμὴν* F (item p. 193, 2) 16. *ἐπεβάλετο* *Be* (librorum scripturam defendit *Hu* quaest. I 21, et conf. praef. ad 3, 54, 8) 18. *ἡγεμονείας* A 21. *προκείμενοι* AR, *προκεῖμενοι* F, corr. *Ca* *προσβαίνουσιν* idem pro *προβαίνουσιν* 25. *ἱππεῦσιν* F 26. *ἰλλυρίων* F 27. *προσβαινόντων* *Sch* pro *προβαινόντων* *ὥρμησαι* F

180, 4]
νερὸν ἐγενήθη διότι τοῦ κατὰ τὸν Εὐκλείδαν προτερήμα-
τος αἴτιος ἐγίνετο Φιλοποίμην· ὅθεν καὶ τὸν Ἀντίγονόν 68
φασι μετὰ ταῦτα καταπειράζοντα πυνθάνεσθαι τοῦ ταχ-
θέντος ἐπὶ τῶν ἱππέων Ἀλεξάνδρου διὰ τί πρὸ τοῦ πα-
ραδοθῆναι τὸ σύνθημα τοῦ κινδύνου κατάρξαιτο, τοῦ δ' 2
ἀρνουμένου, φάσκοντος δὲ μειράκιόν τι Μεγαλοπολιτικὸν
προεγχειρῆσαι παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, εἰπεῖν διότι τὸ
μὲν μειράκιον ἡγεμόνος ἔργον ἀγαθοῦ ποιήσαι, συνθεα-
σάμενον τὸν καιρόν, ἐκεῖνος δ' ἡγεμὼν ὑπάρχων μειρακίου
τοῦ τυχόντος. οὐ μὴν ἀλλ' οἵ γε περὶ τὸν Εὐκλείδαν ὁρῶν- 3
τες προσβαινούσας τὰς σπείρας, ἀφέμενοι τοῦ χρῆσθαι
ταῖς τῶν τόπων εὐκαιρίαις (τοῦτο δ' ἦν ἐκ πολλοῦ συναν- 4
τῶντας καὶ προσπίπτοντας τοῖς πολεμίοις τὰ μὲν ἐκείνων
στίφη συνταράττειν καὶ διαλύειν, αὐτοὺς δ' ὑποχωρεῖν ἐπὶ
πόδα καὶ μεθίστασθαι πρὸς τοὺς ὑπερδεξίους ἀεὶ τόπους
ἀσφαλῶς· οὕτω γὰρ ἂν προλυμηνάμενοι καὶ συγχέαντες τὸ 5
τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῆς συντάξεως ἰδίωμα τῶν ὑπεναν-
τίων ῥᾳδίως αὐτοὺς ἐτρέψαντο διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν)
τούτων μὲν οὐδὲν ἐποίησαν, καθάπερ δ' ἐξ ἑτοίμου σφίσι 6
τῆς νίκης ὑπαρχούσης τοὐναντίον ἔπραξαν· κατὰ γὰρ τὴν 7
ἐξ ἀρχῆς στάσιν ἔμενον ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς ἀνωτάτω σπεύ-
δοντες λαβεῖν τοὺς ὑπεναντίους εἰς τὸ τὴν φυγὴν ἐπὶ πολὺ
καταφερῆ καὶ κρημνώδη γενέσθαι τοῖς πολεμίοις. συνέβη 8
δ', ὅπερ εἰκὸς ἦν, τοὐναντίον. οὐ γὰρ ἀπολιπόντες αὑτοῖς
ἀναχώρησιν, προσδεξάμενοι δ' ἀκεραίους ἅμα καὶ συνεστώ-
σας τὰς σπείρας, εἰς τοῦτο δυσχρηστίας ἦλθον ὥστε δι'
αὐτῆς τῆς τοῦ λόφου κορυφῆς διαμάχεσθαι πρὸς τοὺς βια-
ζομένους. λοιπὸν ὅσον ἐκ ποδὸς ἐπιέσθησαν τῷ βάρει 9
181 τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῆς συντάξεως, εὐθέως οἱ μὲν Ἰλλυ-

---

1. ἐγκλειδᾶν AF, εὐκλειδᾶν BDE, item vs. 10 2. ἐγίγνετο AFR, ἐγένετο C 8. ποιήσα** A, ποιῆσαν F, ποιῆσαν A²R, ποιήσαι *Sca*, ποιήσαιτο coni. *Hu* 12. εὐκερίας F 13. καὶ om. AFB 14. στίφει F 19. δ' FR, δὲ A, om. C 20. γὰρ] δὲ FCDE 24. post τοὐναντίον add. τοῖς πολεμίοις C ἀπολειπόντες A¹, ει punctis notavit A² 25. δεξάμενοι C 26. δυσχρηστείας AF 29. ευθέως AFRˢ, εὐθέως δ' vulgo post *Sch* (qui, nisi forte C δ' habet, coniectura id addidit)

ριοὶ τὴν κατάστασιν ἐλάμβανον, οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐκλείδαν τὴν ὑπὸ πόδα διὰ τὸ μὴ καταλείπεσθαι τόπον εἰς ἀνα-
10 *χώρησιν καὶ μετάστασιν ἑαυτοῖς· ἐξ οὗ ταχέως συνέβη τραπέντας αὐτοὺς ὀλεθρίῳ χρήσασθαι φυγῇ, κρημνώδη καὶ δύσβατον ἐχόντων ἐπὶ πολὺ τὴν ἀναχώρησιν τῶν τόπων.*
69 *ἅμα δὲ τούτοις ὁ περὶ τοὺς ἱππεῖς συνετελεῖτο κίνδυνος ἐκπρεπῆ ποιουμένων τὴν χρείαν τῶν Ἀχαϊκῶν ἱππέων ἁπάντων, μάλιστα δὲ Φιλοποίμενος, διὰ τὸ περὶ τῆς αὐ-*
2 *τῶν ἐλευθερίας συνεστάναι τὸν ὅλον ἀγῶνα· καθ᾽ ὃν καιρὸν τῷ προειρημένῳ συνέβη τὸν μὲν ἵππον πεσεῖν πληγέντα καιρίως, αὐτὸν δὲ πεζομαχοῦντα περιπεσεῖν τραύ-*
3 *ματι βιαίῳ δι᾽ ἀμφοῖν τοῖν μηροῖν. οἱ δὲ βασιλεῖς κατὰ τὸν Ὄλυμπον τὸ μὲν πρῶτον ἐποιοῦντο διὰ τῶν εὐζώνων καὶ μισθοφόρων τὴν συμπλοκήν, παρ᾽ ἑκατέροις σχεδὸν*
4 *ὑπαρχόντων τούτων εἰς πεντακισχιλίους· ὧν ποτὲ μὲν κατὰ μέρη ποτὲ δ᾽ ὁλοσχερῶς συμπιπτόντων διαφέρουσαν συνέβαινε γίνεσθαι τὴν ἐξ ἀμφοῖν χρείαν, ὁμοῦ τῶν τε βασιλέων καὶ τῶν στρατοπέδων ἐν συνόψει ποιουμένων τὴν*
5 *μάχην. ἡμιλλῶντο δὲ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ κατ᾽ ἄνδρα καὶ*
6 *κατὰ τάγμα ταῖς εὐψυχίαις. ὁ δὲ Κλεομένης ὁρῶν τοὺς μὲν περὶ τὸν ἀδελφὸν πεφευγότας τοὺς δ᾽ ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἱππεῖς ὅσον οὔπω κλίνοντας, καταπλαγὴς ὢν μὴ πανταχόθεν προσδέξηται τοὺς πολεμίους, ἠναγκάζετο διασπᾶν τὰ προτειχίσματα καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἐξάγειν μετωπη-*
7 *δὸν κατὰ μίαν πλευρὰν τῆς στρατοπεδείας. ἀνακληθέντων δὲ τῶν παρ᾽ ἑκατέροις εὐζώνων ἐκ τοῦ μεταξὺ τόπου διὰ τῆς σάλπιγγος, συναλαλάξασαι καὶ μεταβαλοῦσαι τὰς σαρίσας*

---

1. *ἐγκλειδᾶν* AF, *εὐκλειδᾶν* BDE 2. *καταλιπέσθαι Be* (non C: librorum scripturam defendit *Hu* quaest. I 21) 9. *συνεστᾶναι* A 12. *μηροῖν* A² ex *μ•ροῖν* (fuit certe *μεροῖν*, nec tamen id ferri potest) 13. *εὐζόνων* F 14. *σχεδὸν* editio princ., *σχεδὸν δ᾽* AFR 19. *ἡμίλλοντο* F 20. *εὐψυχίαις Ur* 154ᵇ pro *εὐτυχίαις* (ut in A *ψ* saepius a *τ* discerni vix potest, ita haec similitudo iam in archetypo fuisse videtur: hinc idem error 3, 1, 6; 3, 9, 7 al.) 22. *ἵπποις* F 23. *διασπῶν* AF, corr. R 24. *προστειχίσματα* F 26. *ἑκατέροις Ca* pro *ἑτέροις* 27. *μεταβαλοῦσαι* FR, *μεταβαλλοῦσαι* A, *καταβαλοῦσαι Rei* 185 *σαρίσας* AR, *ἀρίσας* F, *σαρίσσας* vulgo post *Ca* (*σαρίσας* restituit *Di*)

182, 1]

182 *συνέβαλλον αἱ φάλαγγες ἀλλήλαις. ἀγῶνος δὲ γενομένου* 8
κραταιοῦ, καὶ ποτὲ μὲν ἐπὶ πόδα ποιουμένων τὴν ἀνα-
χώρησιν καὶ πιεζομένων ἐπὶ πολὺ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ
τῆς τῶν Λακώνων εὐψυχίας, ποτὲ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων
ἐξωθουμένων ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς τῶν Μακεδόνων τάξεως,
τέλος οἱ περὶ τὸν Ἀντίγονον συμφράξαντες τὰς σαρίσας 9
καὶ χρησάμενοι τῷ τῆς ἐπαλλήλου φάλαγγος ἰδιώματι, βίᾳ
προσπεσόντες ἐξέωσαν ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων τοὺς Λακεδαι-
μονίους. τὸ μὲν οὖν ἄλλο πλῆθος ἔφευγε προτροπάδην 10
φονευόμενον, ὁ δὲ Κλεομένης ἱππεῖς τινας ἔχων περὶ ἑαυ-
τὸν ἀπεχώρησε μετὰ τούτων ἀσφαλῶς εἰς τὴν Σπάρτην.
ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς καταβὰς εἰς Γύθιον, ἡτοιμασμέ- 11
νων αὐτῷ τῶν πρὸς τὸν πλοῦν ἐκ πλείονος χρόνου πρὸς
τὸ συμβαῖνον, ἀπῆρε μετὰ τῶν φίλων εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Ἀντίγονος δ᾽ ἐγκρατὴς γενόμενος ἐξ ἐφόδου τῆς Σπάρ- 70
της τά τε λοιπὰ μεγαλοψύχως καὶ φιλανθρώπως ἐχρήσατο
τοῖς Λακεδαιμονίοις, τό τε πολίτευμα τὸ πάτριον αὐτοῖς
καταστήσας ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀνέζευξε μετὰ τῶν δυνά-
μεων ἐκ τῆς πόλεως, προσαγγελθέντος αὐτῷ τοὺς Ἰλλυ-
ριοὺς εἰσβεβληκότας εἰς Μακεδονίαν πορθεῖν τὴν χώραν.
οὕτως ἀεί ποθ᾽ ἡ τύχη τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων παρὰ 2
λόγον εἴωθε κρίνειν· καὶ γὰρ τότε Κλεομένης, εἴτε τὰ 3
κατὰ τὸν κίνδυνον παρείλκυσε τελέως ὀλίγας ἡμέρας, εἴτ᾽
ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς μάχης εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ βραχὺ τῶν
καιρῶν ἀντεποιήσατο, διακατέσχεν ἂν τὴν ἀρχήν. οὐ μὴν 4
ἀλλ᾽ ὅ γ᾽ Ἀντίγονος παραγενόμενος εἰς Τέγεαν, καὶ τού-
τοις ἀποδοὺς τὴν πάτριον πολιτείαν, δευτεραῖος ἐντεῦθεν

---

1. *συνέβαλλον* AFDE (et B, ut videtur) *Sch*, *συνέβαλον* vulgo e C (conf. praef. ad 1, 19, 8) 2. *κρατεοῦ* F *ποιουμένου* A¹, corr. A² 6. *σαρίσσας Ca* 7. *ἐπαλλήλους* | A(F) 11. *ἀπεχώρησε* AFB, *ὑπεχώρησε* DE, *ἀνεχώρησε* vulgo ex C (cuius librario idem mutare libuit 3, 11, 1; 3, 40, 13; 3, 50, 9; 4, 12, 11; 5, 27, 1; 5, 72, 7) 12. *γυθιον* (sine acc.) A 14. *ἀλεξάνδρειαν*: des. F 18. *ἀποκαταστήσας Di* auctore Ernesto (conf. meam coniecturam ad 8, 25, 5) 21. 22. *οὕτως — κρίνειν* habet F in marg. folii 17ʳ 21. inc. M: *Ὅτι ἀεί ποθ᾽* 22. *εἴτε Rei* 188, *εἰς* AB, *εἰ* Mˢ R 23. *εἴτ* AM, *εἴτ᾽* R 24. *ἐπὶ Be*, *εἰ* AR (certe etiam M), *εἰς* Mˢ vulgo 25. *ἀρχήν*: des. M

εἰς Ἄργος ἐπ' αὐτὴν ἦλθε τὴν τῶν Νεμέων πανήγυριν,
5 ἐν ᾗ τυχὼν πάντων τῶν πρὸς ἀθάνατον δόξαν καὶ τιμὴν
ἀνηκόντων ὑπό τε τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ κατ' ἰδίαν 183
ἑκάστης τῶν πόλεων ὥρμησε κατὰ σπουδὴν εἰς Μακεδο-
6 νίαν. καταλαβὼν δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐν τῇ χώρᾳ καὶ συμ-
βαλὼν ἐκ παρατάξεως τῇ μὲν μάχῃ κατώρθωσε, τῇ δὲ πα-
ρακλήσει καὶ κραυγῇ τῇ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον ἐκθύμως
χρησάμενος, εἰς αἵματος ἀναγωγὴν καί τινα τοιαύτην διά-
θεσιν ἐμπεσὼν μετ' οὐ πολὺ νόσῳ τὸν βίον μετήλλαξε,
7 καλὰς ἐλπίδας ὑποδείξας ἐν αὑτῷ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν οὐ
μόνον κατὰ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις χρείαν, ἔτι δὲ μᾶλλον
8 κατὰ τὴν ὅλην αἵρεσιν καὶ καλοκαγαθίαν. τὴν δὲ Μακε-
δόνων βασιλείαν ἀπέλιπε Φιλίππῳ τῷ Δημητρίου.
71 Τίνος δὲ χάριν ἐποιησάμεθα τὴν ἐπὶ πλεῖον ὑπὲρ τοῦ
2 προειρημένου πολέμου μνήμην; διότι τῶν καιρῶν τούτων
συναπτόντων τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἱστορεῖσθαι μέλλουσι χρήσι-
μον ἐδόκει, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον εἶναι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς
πρόθεσιν τὸ ποιῆσαι πᾶσιν ἐναργῆ καὶ γνώριμον τὴν ὑπάρ-
χουσαν περὶ Μακεδόνας καὶ τοὺς Ἕλληνας τότε κατάστα-
3 σιν. περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς καὶ Πτολεμαίου νόσῳ
τὸν βίον μεταλλάξαντος Πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς Φιλοπάτωρ
4 διεδέξατο τὴν βασιλείαν. μετήλλαξε δὲ καὶ Σέλευκος ὁ
Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου καὶ Πώγωνος ἐπικληθέντος·
Ἀντίοχος δὲ διεδέξατο τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν, ἀδελφὸς
5 ὢν αὐτοῦ. παραπλήσιον γὰρ δή τι συνέβη τούτοις καὶ τοῖς
πρώτοις μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν κατασχοῦσι τὰς
ἀρχὰς ταύτας, λέγω δὲ Σελεύκῳ Πτολεμαίῳ Λυσιμάχῳ·
6 ἐκεῖνοί τε γὰρ πάντες περὶ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην πρὸς
ταῖς ἑκατὸν ὀλυμπιάδα μετήλλαξαν, καθάπερ ἐπάνω προ-
7 εἶπον, οὗτοί τε περὶ τὴν ἐνάτην καὶ τριακοστήν. ἡμεῖς δ'

1. νεμαίων A 7. τῇ om. C 13. ἀπέλειπε A, corr. R, κατέλιπε coni. *Be* 19. τότε ante καὶ transponit C 20. δὲ om. CDE 23. τοῦ ante καὶ add. C 24. ἀσσυρίᾳ C 25. τούτοις καὶ τοῖς coni. *Be*, τούτοις AB, τούτοις τοῖς CDE (ut alter dativus ex συνέβη, alter ex παραπλήσιον pendeat), τούτους παθεῖν τοῖς coni. *Hu* 27. καὶ ante Λυσιμάχῳ vulgo ante *Di* additum ex DE om. AC (certe etiam B) 30. δὲ A

183, 29]

*ἐπειδὴ τὴν ἐπίστασιν καὶ προκατασκευὴν τῆς ὅλης ἱστο-
ρίας διεληλύθαμεν, δι᾽ ἧς ὑποδέδεικται πότε καὶ πῶς καὶ*
184 *δι᾽ ἃς αἰτίας τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν κρατήσαντες Ῥωμαῖοι
πρῶτον ἐγχειρεῖν ἤρξαντο τοῖς ἔξω πράγμασι καὶ πρῶτον
ἐτόλμησαν ἀμφισβητεῖν Καρχηδονίοις τῆς θαλάττης, ἅμα* 8
*δὲ τούτοις καὶ τὴν περὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας,
ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Καρχηδονίους ὑπάρχουσαν τότε κα-
τάστασιν δεδηλώκαμεν, καθῆκον ἂν εἴη παραγεγονότας ἐπὶ* 9
*τοὺς καιροὺς τούτους κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐν οἷς
ἔμελλον οἱ μὲν Ἕλληνες τὸν συμμαχικὸν Ῥωμαῖοι δὲ τὸν
Ἀννιβιακὸν οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν βασιλεῖς τὸν περὶ Κοίλης
Συρίας ἐνίστασθαι πόλεμον, καὶ τὴν βύβλον ταύτην ἀφορί-* 10
*ζειν ἀκολούθως τῇ τε τῶν προγεγονότων πραγμάτων περι-
γραφῇ καὶ τῇ τῶν κεχειρικότων τὰ πρὸ τοῦ δυναστῶν
καταστροφῇ.*

---

9. *τούτους τοὺς καιροὺς* DE 12. *βίβλον* AR, corr. *Hu* (conf. praef. ad 1, 3, 8) *ἀφορίζειν Re** pro *ἀφορίζομεν* 14. *κεχειρηκότων* A *δυναστῶν* et in marg. *στειῶν* A¹, *δυναστειῶν* R 15. in fine libri *πολυβίου ἱστο|ριῶν* B̄ add. A

εἰς Ἄργος ἐπ᾽ αὐτὴν ἦλθε τὴν τῶν Νεμέων πανήγυριν,
5 ἐν ᾗ τυχὼν πάντων τῶν πρὸς ἀθάνατον δόξαν καὶ τιμὴν
ἀνηκόντων ὑπό τε τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ κατ᾽ ἰδίαν 183
ἑκάστης τῶν πόλεων ὥρμησε κατὰ σπουδὴν εἰς Μακεδο-
6 νίαν. καταλαβὼν δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐν τῇ χώρᾳ καὶ συμ-
βαλὼν ἐκ παρατάξεως τῇ μὲν μάχῃ κατώρθωσε, τῇ δὲ πα-
ρακλήσει καὶ κραυγῇ τῇ κατ᾽ αὐτὸν τὸν κίνδυνον ἐκθύμως
χρησάμενος, εἰς αἵματος ἀναγωγὴν καί τινα τοιαύτην διά-
θεσιν ἐμπεσὼν μετ᾽ οὐ πολὺ νόσῳ τὸν βίον μετήλλαξε,
7 καλὰς ἐλπίδας ὑποδείξας ἐν αὑτῷ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν οὐ
μόνον κατὰ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις χρείαν, ἔτι δὲ μᾶλλον
8 κατὰ τὴν ὅλην αἵρεσιν καὶ καλοκαγαθίαν. τὴν δὲ Μακε-
δόνων βασιλείαν ἀπέλιπε Φιλίππῳ τῷ Δημητρίου.
71 Τίνος δὲ χάριν ἐποιησάμεθα τὴν ἐπὶ πλεῖον ὑπὲρ τοῦ
2 προειρημένου πολέμου μνήμην; διότι τῶν καιρῶν τούτων
συναπτόντων τοῖς ὑφ᾽ ἡμῶν ἱστορεῖσθαι μέλλουσι χρήσι-
μον ἐδόκει, μᾶλλον δ᾽ ἀναγκαῖον εἶναι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς
πρόθεσιν τὸ ποιῆσαι πᾶσιν ἐναργῆ καὶ γνώριμον τὴν ὑπάρ-
χουσαν περὶ Μακεδόνας καὶ τοὺς Ἕλληνας τότε κατάστα-
3 σιν. περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς καὶ Πτολεμαίου νόσῳ
τὸν βίον μεταλλάξαντος Πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς Φιλοπάτωρ
4 διεδέξατο τὴν βασιλείαν. μετήλλαξε δὲ καὶ Σέλευκος ὁ
Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου καὶ Πώγωνος ἐπικληθέντος·
Ἀντίοχος δὲ διεδέξατο τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν, ἀδελφὸς
5 ὢν αὐτοῦ. παραπλήσιον γάρ δή τι συνέβη τούτοις καὶ τοῖς
πρώτοις μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν κατασχοῦσι τὰς
ἀρχὰς ταύτας, λέγω δὲ Σελεύκῳ Πτολεμαίῳ Λυσιμάχῳ·
6 ἐκεῖνοί τε γὰρ πάντες περὶ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην πρὸς
ταῖς ἑκατὸν ὀλυμπιάδα μετήλλαξαν, καθάπερ ἐπάνω προ-
7 εἶπον, οὗτοί τε περὶ τὴν ἐνάτην καὶ τριακοστήν. ἡμεῖς δ᾽

1. *νεμαίων* A 7. *τῇ* om. C 13. *ἀπέλειπε* A, corr. R, *κατέλιπε* coni. *Be* 19. *τότε* ante *καὶ* transponit C 20. *δὲ* om. CDE 23. *τοῦ* ante *καὶ* add. C 24. *ἀσσυρίᾳ* C 25. *τούτοις καὶ τοῖς* coni. *Be*, *τούτοις* AB, *τούτοις τοῖς* CDE (ut alter dativus ex *συνέβη*, alter ex *παραπλήσιον* pendeat), *τούτους παθεῖν τοῖς* coni. *Hu* 27. *καὶ* ante *Λυσιμάχῳ* vulgo ante *Di* additum ex DE om. AC (certe etiam B) 30. *δὲ* A

183, 29]

*ἐπειδὴ τὴν ἐπίστασιν καὶ προκατασκευὴν τῆς ὅλης ἱστο-
ρίας διεληλύθαμεν, δι' ἧς ὑποδέδεικται πότε καὶ πῶς καὶ
184 δι' ἃς αἰτίας τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν κρατήσαντες Ῥωμαῖοι
πρῶτον ἐγχειρεῖν ἤρξαντο τοῖς ἔξω πράγμασι καὶ πρῶτον
ἐτόλμησαν ἀμφισβητεῖν Καρχηδονίοις τῆς θαλάττης, ἅμα* 8
*δὲ τούτοις καὶ τὴν περὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας,
ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Καρχηδονίους ὑπάρχουσαν τότε κα-
τάστασιν δεδηλώκαμεν, καθῆκον ἂν εἴη παραγεγονότας ἐπὶ* 9
*τοὺς καιροὺς τούτους κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐν οἷς
ἔμελλον οἱ μὲν Ἕλληνες τὸν συμμαχικὸν Ῥωμαῖοι δὲ τὸν
Ἀννιβιακὸν οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν βασιλεῖς τὸν περὶ Κοίλης
Συρίας ἐνίστασθαι πόλεμον, καὶ τὴν βύβλον ταύτην ἀφορί-* 10
*ζειν ἀκολούθως τῇ τε τῶν προγεγονότων πραγμάτων περι-
γραφῇ καὶ τῇ τῶν κεχειρικότων τὰ πρὸ τοῦ δυναστῶν
καταστροφῇ.*

---

9. *τούτους τοὺς καιροὺς* DE 12. *βίβλον* AR, corr. *Hu* (conf. praef. ad 1, 3, 8) *ἀφορίζειν Re** pro *ἀφορίζομεν* 14. *κεχειρηκότων* A *δυναστῶν* et in marg. *στειῶν* A[1], *δυναστειῶν* R 15. in fine libri *πολυβίου ἱστο|ριῶν* B̄ add. A

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ Γ.

Ὅτι μὲν ἀρχὰς ὑποτιθέμεθα τῆς αὑτῶν πραγματείας τόν τε συμμαχικὸν καὶ τὸν Ἀννιβιακὸν πρὸς δὲ τούτοις τὸν περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον, ἐν τῇ πρώτῃ μὲν τῆς ὅλης συντάξεως τρίτῃ δὲ ταύτης ἀνώτερον βύβλῳ δεδηλώ-
2 *καμεν· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς αἰτίας δι' ἃς ἀναδραμόντες τοῖς χρόνοις πρὸ τούτων τῶν καιρῶν συνεταξάμεθα τὰς πρὸ*
3 *ταύτης βύβλους, ἐν αὐτῇ 'κείνῃ διεσαφήσαμεν. νῦν δὲ πειρασόμεθα τοὺς προειρημένους πολέμους, καὶ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν ἐγένοντο καὶ δι' ἃς ἐπὶ τοσοῦτον ηὐξήθησαν, μετ' ἀποδείξεως ἐξαγγέλλειν, βραχέα προειπόντες ὑπὲρ τῆς αὑτῶν*
4 *πραγματείας. ὄντος γὰρ ἑνὸς ἔργου καὶ θεάματος ἑνὸς τοῦ σύμπαντος ὑπὲρ οὗ γράφειν ἐπικεχειρήκαμεν, τοῦ πῶς καὶ πότε καὶ διὰ τί πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμέ-*
5 *νης ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν ἐγένετο, τούτου δ' ἔχοντος καὶ τὴν ἀρχὴν γνωριζομένην καὶ τὸν χρόνον ὡρισμένον καὶ τὴν συντέλειαν ὁμολογουμένην, χρήσιμον ἡγούμεθ' εἶναι καὶ τὸ περὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτῷ μερῶν, ὅσα μεταξὺ κεῖται τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, κεφαλαιωδῶς ἐπιμνησθῆναι*
6 *καὶ προεκθέσθαι. μάλιστα γὰρ οὕτως ὑπολαμβάνομεν τοῖς φιλομαθοῦσι παρασκευάσειν ἱκανὴν ἔννοιαν τῆς ὅλης ἐπι-*
7 *βολῆς· πολλὰ μὲν γὰρ προλαμβανούσης τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν*

1. 2. ΠΟΛΥΒΙΟΥ | ΛΟΓΟϹ Γ̄ A (in B, C, DE titulus huius libri similiter scriptus esse videtur ac secundi, ubi vide) 3. *ὑπετιθέμεθα* C *αὑτῶν* ABC, *αὐτῆς* DE 6. *βίβλῳ* et 9. *βίβλους* R[s] *κείνῃ* A, *κείνῃ* CE, *ἐκείνῃ* D (B incertus) 14. *συμβάντος* CDE *οὗ* *Re* (*ὅτου* *Hu*) pro *τούτου* 21. *ἂν* post *γὰρ* add. C 23. *προσλαμβανούσης* *Rei* 194, probat *Na* 253 *τυχης* (sine acc.) A(B), corr. CDE (conf. ad p. 194, 20)

186 ὅλων πρὸς τὴν κατὰ μέρος τῶν πραγμάτων γνῶσιν, πολλὰ
δ' ἐκ τῶν κατὰ μέρος πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιστήμην, ἀρί-
στην ἡγούμενοι τὴν ἐξ ἀμφοῖν ἐπίστασιν καὶ θέαν, ἀκό-
λουθον τοῖς εἰρημένοις ποιησόμεθα τὴν προέκθεσιν τῆς
αὐτῶν πραγματείας. τὴν μὲν οὖν καθόλου τῆς ὑποθέ- 8
σεως ἔμφασιν καὶ τὴν περιγραφὴν ἤδη δεδηλώκαμεν· τῶν 9
δὲ κατὰ μέρος ἐν αὐτῇ γεγονότων ἀρχὰς μὲν εἶναι συμβαί-
νει τοὺς προειρημένους πολέμους, καταστροφὴν δὲ καὶ συν-
τέλειαν τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείας, χρό-
νον δὲ τὸν μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους ἔτη πεντήκοντα
τρία, περιέχεσθαι δ' ἐν τούτῳ τηλικαύτας καὶ τοιαύτας 10
πράξεις ὅσας οὐδεὶς τῶν προγεγονότων καιρῶν ἐν ἴσῳ πε-
ριέλαβε διαστήματι. περὶ ὧν, ἀπὸ τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετ- 11
ταρακοστῆς ὀλυμπιάδος ἀρξάμενοι, τοιάνδε τινὰ ποιησό-
μεθα τὴν ἔφοδον τῆς ἐξηγήσεως. ὑποδείξαντες γὰρ τὰς 2
αἰτίας δι' ἃς ὁ προδεδηλωμένος συνέστη Καρχηδονίοις καὶ
Ῥωμαίοις πόλεμος, ὁ προσαγορευθεὶς Ἀννιβιακός, ἐροῦμεν 2
ὡς εἰς Ἰταλίαν ἐμβαλόντες Καρχηδόνιοι καὶ καταλύσαντες
τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν εἰς μέγαν μὲν φόβον ἐκείνους ἤγα-
γον περὶ σφῶν καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους, μεγάλας
δ' ἔσχον αὐτοὶ καὶ παραδόξους ἐλπίδας ὡς καὶ τῆς Ῥώμης
αὐτῆς ἐξ ἐφόδου κρατήσοντες. ἑξῆς δὲ τούτοις πειρασό- 3
μεθα διασαφεῖν ὡς κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος
μὲν ὁ Μακεδών, διαπολεμήσας Αἰτωλοῖς καὶ μετὰ ταῦτα
συστησάμενος τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐπεβάλετο κοινωνεῖν
Καρχηδονίοις τῶν αὐτῶν ἐλπίδων, Ἀντίοχος δὲ καὶ Πτολε- 4
μαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἠμφισβήτουν, τέλος δ' ἐπολέμησαν
ὑπὲρ Κοίλης Συρίας πρὸς ἀλλήλους, Ῥόδιοι δὲ καὶ Πρου- 5
σίας ἀναλαβόντες πρὸς Βυζαντίους πόλεμον ἠνάγκασαν
αὐτοὺς ἀποστῆναι τοῦ παραγωγιάζειν τοὺς πλέοντας εἰς
τὸν Πόντον· στήσαντες δ' ἐπὶ τούτων τὴν διήγησιν, τὸν 6
ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συστησόμεθα λόγον, ᾧ κατὰ

2. δὲ A 22. κρατήσαντες AR, corr. C 25. ἐπεβαλετο (sine acc.) A, ἐπεβάλλετο DE 27. δὲ AR 28. προυσιας (sine acc.) A 32. ὡς | A(R), corr. *Rei* 194

*τὸ συνεχὲς ὑποδείξομεν ὅτι μέγιστα συνεβάλετ᾽ αὐτοῖς ἡ
τοῦ πολιτεύματος ἰδιότης πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνακτήσασθαι
τὴν Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν δυναστείαν, ἔτι δὲ τὴν Ἰβή- 187
ρων προσλαβεῖν καὶ Κελτῶν ἀρχήν, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον καὶ
πρὸς τὸ κρατήσαντας τῷ πολέμῳ Καρχηδονίων ἔννοιαν
7 σχεῖν τῆς τῶν ὅλων ἐπιβολῆς. ἅμα δὲ τούτοις κατὰ παρ-
έκβασιν δηλώσομεν τὴν κατάλυσιν τῆς Ἱέρωνος τοῦ Συ-
8 ρακοσίου δυναστείας. οἷς ἐπισυνάψομεν τὰς περὶ τὴν Αἴ-
γυπτον ταραχάς, καὶ τίνα τρόπον Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως
μεταλλάξαντος τὸν βίον συμφρονήσαντες Ἀντίοχος καὶ Φί-
λιππος ἐπὶ διαιρέσει τῆς τοῦ καταλελειμμένου παιδὸς
ἀρχῆς ἤρξαντο κακοπραγμονεῖν καὶ τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν
Φίλιππος μὲν τοῖς κατ᾽ Αἴγαιον καὶ Καρίαν καὶ Σάμον,
8 Ἀντίοχος δὲ τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην. μετὰ
δὲ ταῦτα συγκεφαλαιωσάμενοι τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ Λιβύῃ
καὶ Σικελίᾳ πράξεις Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, μεταβι-
βάσομεν τὴν διήγησιν ὁλοσχερῶς εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα
2 τόπους ἅμα ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς. ἐξηγησά-
μενοι δὲ τὰς Ἀττάλου καὶ Ῥοδίων ναυμαχίας πρὸς Φίλιπ-
πον, ἔτι δὲ τὸν Ῥωμαίων καὶ Φιλίππου πόλεμον, ὡς
3 ἐπράχθη καὶ διὰ τίνων καὶ τί τὸ τέλος ἔσχεν, τούτῳ συνά-
πτοντες τὸ συνεχὲς μνησθησόμεθα τῆς Αἰτωλῶν ὀργῆς,
καθ᾽ ἣν Ἀντίοχον ἐπισπασάμενοι τὸν ἀπὸ τῆς Ἀσίας
4 Ἀχαιοῖς καὶ Ῥωμαίοις ἐξέκαυσαν πόλεμον. οὗ δηλώσαν-
τες τὰς αἰτίας καὶ τὴν Ἀντιόχου διάβασιν εἰς τὴν Εὐρώ-
πην, διασαφήσομεν πρῶτον μὲν τίνα τρόπον ἐκ τῆς Ἑλλά-
δος ἔφυγεν, δεύτερον δὲ πῶς ἡττηθεὶς τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ
5 Ταύρου πάσης ἐξεχώρησε, τὸ δὲ τρίτον τίνα τρόπον Ῥω-
μαῖοι καταλύσαντες τὴν Γαλατῶν ὕβριν ἀδήριτον μὲν σφίσι
παρεσκεύασαν τὴν τῆς Ἀσίας ἀρχήν, ἀπέλυσαν δὲ τοὺς*

---

1. *συνεβάλετο* | A(R) 4. *καὶ τὸ τελευταῖον* C 5. *τῶν* ante *Καρχ.* add. C 6. *ἔχειν* AR, corr. C 7. *συρακουσίου* AR 13. *Αἰγαῖον* (*Αἴγαιον Di*) Niebuhrius comment. acad. Berol. 1820/21 p. 106 pro *αἴγυπτον* 14. *καὶ*] ϛ A extremo folio recto, *και* idem ineunte folio verso 15. *συνκεφαλαιωσάμενοι* A 20. *πῶς Be* (sed conf. Kaelkerum de eloc. Polyb. p. 249 s. 263) 21. *ἔσχε* R^s 27. *ἔφυγε* R^s

187, 29]
ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικοῦντας βαρβαρικῶν φόβων καὶ
τῆς Γαλατῶν παρανομίας. μετὰ δὲ ταῦτα θέντες ὑπὸ τὴν 6
ὄψιν τὰς Αἰτωλῶν καὶ Κεφαλλήνων ἀτυχίας, ἐπιβαλοῦμεν
τοὺς Εὐμένει συστάντας πρός τε Προυσίαν καὶ Γαλάτας
188 πολέμους, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν μετ' Ἀριαράθου πρὸς Φαρ-
νάκην. οἷς ἑξῆς ἐπιμνησθέντες τῆς παρὰ Πελοποννησίων 7
ὁμονοίας καὶ καταστάσεως, ἔτι δὲ τῆς αὐξήσεως τοῦ Ῥο-
δίων πολιτεύματος, συγκεφαλαιωσόμεθα τὴν ὅλην διήγη-
σιν ἅμα καὶ τὰς πράξεις, ἐπὶ πᾶσιν ἐξηγησάμενοι τὴν Ἀν- 8
τιόχου στρατείαν εἰς Αἴγυπτον τοῦ κληθέντος Ἐπιφανοῦς
καὶ τὸν Περσικὸν πόλεμον καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Μα-
κεδονίᾳ βασιλείας. δι' ὧν ἅμα θεωρηθήσεται πῶς ἕκαστα 9
χειρίσαντες Ῥωμαῖοι πᾶσαν ἐποιήσαντο τὴν οἰκουμένην
ὑπήκοον αὑτοῖς.

Εἰ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν τῶν κατορθωμάτων ἢ καὶ τῶν 4
ἐλαττωμάτων ἱκανὴν ἐνεδέχετο ποιήσασθαι τὴν διάληψιν
ὑπὲρ τῶν ψεκτῶν ἢ τοὐναντίον ἐπαινετῶν ἀνδρῶν καὶ πο-
λιτευμάτων, ἐνθάδε που λήγειν ἂν ἡμᾶς ἔδει καὶ κατα-
στρέφειν ἅμα τὴν διήγησιν καὶ τὴν πραγματείαν ἐπὶ τὰς
τελευταίας ῥηθείσας πράξεις κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν.
ὅ τε γὰρ χρόνος ὁ πεντηκονταεκαιτριετὴς εἰς ταῦτ' ἔληγεν, 2
ἥ τ' αὔξησις καὶ προκοπὴ τῆς Ῥωμαίων δυναστείας ἐτετε-
λείωτο· πρὸς δὲ τούτοις ὁμολογούμενον ἐδόκει τοῦτ' εἶναι 3
καὶ κατηναγκασμένον ἅπασιν, ὅτι λοιπόν ἐστι Ῥωμαίων
ἀκούειν καὶ τούτοις πειθαρχεῖν ὑπὲρ τῶν παραγγελλομέ-
νων. ἐπεὶ δ' οὐκ αὐτοτελεῖς εἰσιν οὔτε περὶ τῶν κρατη- 4
σάντων οὔτε περὶ τῶν ἐλαττωθέντων αἱ ψιλῶς ἐξ αὐτῶν
τῶν ἀγωνισμάτων διαλήψεις διὰ τὸ πολλοῖς μὲν τὰ μέ- 5
γιστα δοκοῦντ' εἶναι τῶν κατορθωμάτων, ὅταν μὴ δεόν-

3. κεφαλλήνων (sine acc.) A, κεφαληνῶν DE 4. εὐμενεῖ AR, accentum corr. *Sch* 5. Φαρνάκην *Ur* 155ᵃ, φάρνακαν AB, φάρνακα CDE, Φαρνάκαν coni. *Hu* (sed conf. praef.) 6. τῆς παρὰ *Sch*, τῆς περὶ AR, περὶ τῆς *Di* 15. inc. M: Εἰ μὲν 18. δεῖ AMR, corr. *Ur* 155ᵃ 21. ταῦτα AMR 22. τε AMR 23. τοῦτ'] τότ' *Na* 250 26. 27. κρατησάντων οὔτε περὶ τῶν ἠλαττωμένων vulgo post *Ca*, κρατ. οὔτε π. τ. ἐλαττωθέντων *Hu*, κρατησάντων ἐλαττωμάτων AMR, κατορθώσεων οὔτ' ἐλαττωμάτων coni. *Hu* 29. δοκοῦντα AMR

*τως αὐτοῖς χρήσωνται, τὰς μεγίστας ἐπενηνοχέναι συμφο-
ράς, οὐκ ὀλίγοις δὲ τὰς ἐκπληκτικωτάτας περιπετείας, ὅταν
εὐγενῶς αὐτὰς ἀναδέξωνται, πολλάκις εἰς τὴν τοῦ συμφέ-*
6 *ροντος περιπεπτωκέναι μερίδα, προσθετέον ἂν εἴη ταῖς
προειρημέναις πράξεσι τήν τε τῶν κρατούντων αἵρεσιν,
ποία τις ἦν μετὰ ταῦτα καὶ πῶς προεστάτει τῶν ὅλων,* 189
*τάς τε τῶν ἄλλων ἀποδοχὰς καὶ διαλήψεις, πόσαι καὶ
τίνες ὑπῆρχον περὶ τῶν ἡγουμένων· πρὸς δὲ τούτοις τὰς
ὁρμὰς καὶ τοὺς ζήλους ἐξηγητέον, τίνες παρ' ἑκάστοις ἐπε-
κράτουν καὶ κατίσχυον περί τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους καὶ*
7 *τὰς κοινὰς πολιτείας. δῆλον γὰρ ὡς ἐκ τούτων φανερὸν
ἔσται τοῖς μὲν νῦν οὖσιν πότερα φευκτὴν ἢ τοὐναντίον
αἱρετὴν εἶναι συμβαίνει τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν, τοῖς δ'
ἐπιγενομένοις πότερον ἐπαινετὴν καὶ ζηλωτὴν ἢ ψεκτὴν*
8 *γεγονέναι νομιστέον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. τὸ γὰρ ὠφέλιμον
τῆς ἡμετέρας ἱστορίας πρός τε τὸ παρὸν καὶ πρὸς τὸ μέλ-*
9 *λον ἐν τούτῳ πλεῖστον κείσεται τῷ μέρει. οὐ γὰρ δὴ τοῦτ'
εἶναι τέλος ὑποληπτέον ἐν πράγμασιν οὔτε τοῖς ἡγουμέ-
νοις οὔτε τοῖς ἀποφαινομένοις ὑπὲρ τούτων, τὸ νικῆσαι*
10 *καὶ ποιήσασθαι πάντας ὑφ' ἑαυτούς. οὔτε γὰρ πολεμεῖ
τοῖς πέλας οὐδεὶς νοῦν ἔχων ἕνεκεν αὐτοῦ τοῦ καταγωνί-
σασθαι τοὺς ἀντιταττομένους, οὔτε πλεῖ τὰ πελάγη χάριν
τοῦ περαιωθῆναι μόνον, καὶ μὴν οὐδὲ τὰς ἐμπειρίας καὶ*
11 *τέχνας αὐτῆς ἕνεκα τῆς ἐπιστήμης ἀναλαμβάνει· πάντες δὲ
πράττουσι πάντα χάριν τῶν ἐπιγινομένων τοῖς ἔργοις ἡδέων*
12 *ἢ καλῶν ἢ συμφερόντων. διὸ καὶ τῆς πραγματείας ταύτης
τοῦτ' ἔσται τελεσιούργημα, τὸ γνῶναι τὴν κατάστασιν παρ'
ἑκάστοις, ποία τις ἦν μετὰ τὸ καταγωνισθῆναι τὰ ὅλα καὶ
πεσεῖν εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐξουσίαν ἕως τῆς μετὰ ταῦτα*

1. *ἐπενενηνοχέναι* M 6. *προεστάτουν* Campius progr. Ruppin. 1849 p. 8 7. *ποῖαι Ca* 12. *οὖσι* $\mathrm{M^s R^s}$ 14. *ἐπιγινομένοις* Hertleinius Fleckeiseni annal. 1877 p. 34 *πότερα* AMR, corr. Kaelkerus de eloc. Polyb. p. 240 17. *δὴ τοῦτ' εἶναι Sch* (*δήπου τοῦτ' εἶναι Re*), *δήπουτινὰς* (sic) A (MR) 20. *οὐδε* et *ουτε* (sine acc.) per dittogr. A, *οὐ* D 21. *τοῖς*] *τοὺς* M (Heysii fidem in dubitationem vocat Spengelius *Münchener gel. Anz.* XXIV p. 116) 22. *πλεῖ τὰ Ca* (*πλεῖν τὰ Re*), *πλεῖστα* AMR

189, 25]
πάλιν ἐπιγενομένης ταραχῆς καὶ κινήσεως, ὑπὲρ ἧς διὰ 13
τὸ μέγεθος τῶν ἐν αὐτῇ πράξεων καὶ τὸ παράδοξον τῶν
συμβαινόντων, τὸ δὲ μέγιστον διὰ τὸ τῶν πλείστων μὴ
μόνον αὐτόπτης ἀλλ' ὧν μὲν συνεργὸς ὧν δὲ καὶ χειριστὴς
γεγονέναι, προήχθην οἷον ἀρχὴν ποιησάμενος ἄλλην γρά-
φειν. ἦν δ' ἡ προειρημένη κίνησις ἐν ᾗ Ῥωμαῖοι μὲν πρὸς 5
Κελτίβηρας καὶ Οὐακκαίους ἐξήνεγκαν πόλεμον, Καρχηδό-
190 *νιοι δὲ τὸν πρὸς Μασσανάσσην βασιλέα τῶν Λιβύων·*
περὶ δὲ τὴν Ἀσίαν Ἄτταλος μὲν καὶ Προυσίας πρὸς ἀλ- 2
λήλους ἐπολέμησαν, ὁ δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλεὺς Ἀρια-
ράθης, ἐκπεσὼν ἐκ τῆς ἀρχῆς ὑπ' Ὀροφέρνους διὰ Δη-
μητρίου τοῦ βασιλέως, αὖθις ἀνεκτήσατο δι' Ἀττάλου τὴν
πατρῴαν ἀρχήν, ὁ δὲ Σελεύκου Δημήτριος κύριος γενόμενος 3
ἔτη δώδεκα τῆς ἐν Συρίᾳ βασιλείας ἅμα τοῦ βίου καὶ τῆς
ἀρχῆς ἐστερήθη, συστραφέντων ἐπ' αὐτὸν τῶν ἄλλων βα-
σιλέων. ἀποκατέστησαν δὲ καὶ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἕλληνας εἰς 4
τὴν οἰκείαν τοὺς ἐκ τοῦ Περσικοῦ πολέμου καταιτιαθέν-
τας, ἀπολύσαντες τῆς ἐπενεχθείσης αὐτοῖς διαβολῆς. οἱ 5
δ' αὐτοὶ μετ' οὐ πολὺ Καρχηδονίοις ἐπέβαλον τὰς χεῖρας,
τὸ μὲν πρῶτον μεταναστῆσαι, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἄρδην
αὐτοὺς ἐξαναστῆσαι προθέμενοι διὰ τὰς ἐν τοῖς ἑξῆς ῥη-
θησομένας αἰτίας. οἷς κατάλληλα Μακεδόνων μὲν ἀπὸ 6
τῆς Ῥωμαίων φιλίας Λακεδαιμονίων δὲ τῆς τῶν Ἀχαιῶν
συμπολιτείας ἀποστάντων, ἅμα τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος
ἔσχε τὸ κοινὸν ἀτύχημα πάσης τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ μὲν οὖν τῆς ἐπιβολῆς ἡμῶν τοιαῦτα, προσδεῖ δὲ 7
καὶ τῆς τύχης, ἵνα συνδράμῃ τὰ τοῦ βίου πρὸς τὸ τὴν πρό-
θεσιν ἐπὶ τέλος ἀναγαγεῖν· πέπεισμαι μὲν γάρ, κἂν τι συμ- 8

---

6. *ἦν δ' ἡ Re, ἤδη* ABDE, *μὲν ἤδη* M, *ἦδ' ἡ* C *κίνησις*: des. M 7. *οὐακκαιους* (sine acc.) A 8. *μασσανασην* (sine acc.) A(R), corr. B, *Μασαννάσαν BW* praef. 74 10. *ἀριαράνθης* AR, corr. *Ca* 11. *ὑπὸ ῥοφέρνους* AR, corr. C 12. *Ἀττάλου Sch* coll. 32, 22 (23), 8, *αὐτοῦ* AR, *αὑτοῦ* C (conf. praef.) 13. *πατρώαν* AR 14. 15. *τοῦ βίου καὶ τῆς ἀρχῆς*] conf. praef. ad 2, 41, 6 16. *οἱ* ante *Ῥωμαῖοι* vulgo additum ex CDE 22. *αἷς* C 26. inc. M: *Τὰ μὲν πρὸς δη δὲ* M 26. 27. *δὲ καὶ Hu*, *δὲ τὰ* AMR, *δὲ*, eiecto *τὰ*, Campius progr. Ruppin. 1849 p. 8, *δὲ τῶν Ca*, *δ' ἔτι BW* 28. *ἀγαγεῖν Be* auctore *Sch* in lexico p. 30 *μὲν*

*βῇ περὶ ἡμᾶς ἀνθρώπινον, οὐκ ἀργήσειν τὴν ὑπόθεσιν οὐδ᾽
ἀπορήσειν ἀνδρῶν ἀξιόχρεων διὰ τὸ κἄλλους πολλοὺς κατ-
εγγυηθήσεσθαι καὶ σπουδάσειν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν αὐτήν.*
9 *ἐπεὶ δὲ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν πράξεων ἐπὶ κεφαλαίου
διεληλύθαμεν, βουλόμενοι καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος εἰς
ἔννοιαν ἀγαγεῖν τῆς ὅλης ἱστορίας τοὺς ἐντυγχάνοντας, ὥρα* 191
*μνημονεύοντας τῆς προθέσεως ἐπαναγαγεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν
τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.*

6 *Ἔνιοι δὲ τῶν συγγεγραφότων τὰς κατ᾽ Ἀννίβαν πράξεις,
βουλόμενοι τὰς αἰτίας ἡμῖν ὑποδεικνύναι δι᾽ ἃς Ῥωμαίοις
καὶ Καρχηδονίοις ὁ προειρημένος ἐνέστη πόλεμος, πρώτην
μὲν ἀποφαίνουσι τὴν Ζακάνθης πολιορκίαν ὑπὸ Καρχη-*
2 *δονίων, δευτέραν δὲ τὴν διάβασιν αὐτῶν παρὰ τὰς συν-
θήκας τοῦ προσαγορευομένου παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις Ἴβηρος*
3 *ποταμοῦ. ἐγὼ δὲ ταύτας ἀρχὰς μὲν εἶναι τοῦ πολέμου
φήσαιμ᾽ ἄν, αἰτίας γε μὴν οὐδαμῶς ἂν συγχωρήσαιμι.*
4 *πολλοῦ γε δεῖν, εἰ μὴ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν εἰς
τὴν Ἀσίαν αἰτίαν εἶναί τις φήσει τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας
πολέμου καὶ τὸν Ἀντιόχου κατάπλουν εἰς Δημητριάδα τοῦ
πρὸς Ῥωμαίους· ὧν οὔτ᾽ εἰκὸς οὔτ᾽ ἀληθές ἐστιν οὐδέ-*
5 *τερον. τίς γὰρ ἂν νομίσειε ταύτας αἰτίας ὑπάρχειν, ὧν
πολλὰ μὲν Ἀλέξανδρος πρότερον, οὐκ ὀλίγα δὲ Φίλιππος
ἔτι ζῶν ἐνήργησε καὶ παρεσκευάσατο πρὸς τὸν κατὰ τῶν
Περσῶν πόλεμον, ὁμοίως δὲ πάλιν Αἰτωλοὶ πρὸ τῆς Ἀν-*
6 *τιόχου παρουσίας πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων. ἀλλ᾽ ἔστιν*

---

om. B(?)DE *μὲν γὰρ*] *μέντοι Rei* 196, *μὲν γοῦν Sch*, *μὲν δὴ* Bothius Polybian. p. 21 2. *τὸ κἄλλους Ur* 155^a, *τὸ καὶ ἄλλους* B, *τὸ κάλ|λος* A(M), *τὸ καλῶς* CDE, *δὲ τὸ κάλλος* vulgo post *Ca* *κατεγγυηθήσεσθαι* AMR, *κατεγγυήσεσθαι* B *Di* 4. *ἐπεὶ*] *ἐπὶ* A^1, corr. A^r 7. *μνημονεύσαντας* et *ἐπαναδραμεῖν* Campius l. c. p. 9 *ἐπὶ* om. M 8. *τῆς αὐτῆς*] *τῆς αὐτῶν Di* auctore *Sch*, *αὖ τῆς* Emperius opusc. 318, *αὐτῆς τῆς* coni. *Hu* 9. *δὲ*] *δ᾽ ἔτι* M(?) 10. *ὑποδεικνῦναι ἡμῖν* AMR; sed in A prima manus notis " et ' praescriptis contrarium vocabulorum ordinem restituit; idem coniecerat *Ben* 11. *ὑπέστη πόλεμος* M, *πόλεμος ἐνέστη* C, *πόλεμος ἀνέστη* DE, *συνέστη πόλεμος* Wundererus act. semin. Erlang. II 212 et IV 249 s. *πρώτην* R^s, *πρῶτον* AM 17. *γὰρ δεῖ* AMR, corr. *Di* praef. vol. IV p. IX 24. *πρὸς*| A^1, corr. A^2 25. *τὸν κατὰ*] *τὴν κατὰ* AB, *τὸν κατὰ τῶν* M^sCDE

191, 21]
ἀνθρώπων τὰ τοιαῦτα μὴ διειληφότων, ἀρχὴ τί διαφέρει
καὶ πόσον διέστηκεν αἰτίας καὶ προφάσεως, καὶ διότι τὰ
μέν ἐστι πρῶτα τῶν ἁπάντων, ἡ δ' ἀρχὴ τελευταῖον τῶν
εἰρημένων. ἐγὼ δὲ παντὸς ἀρχὰς μὲν εἶναί φημι τὰς πρώ- 7
τας ἐπιβολὰς καὶ πράξεις τῶν ἤδη κεκριμένων, αἰτίας δὲ
τὰς προκαθηγουμένας τῶν κρίσεων καὶ διαλήψεων· λέγω
δ' ἐπινοίας καὶ διαθέσεις καὶ τοὺς περὶ ταῦτα συλλογι-
σμούς, καὶ δι' ὧν ἐπὶ τὸ κρῖναί τι καὶ προθέσθαι παρα-
γινόμεθα. δῆλον δ', οἷον τὸ προειρημένον, ἐκ τῶν ἐπι- 8
φερομένων. τίνες γὰρ ἀληθῶς ἦσαν αἰτίαι, καὶ πόθεν 9
192 φῦναι συνέβη τὸν πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμον, εὐμαρὲς
καὶ τῷ τυχόντι συνιδεῖν. ἦν δὲ πρώτη μὲν ἡ τῶν μετὰ 10
Ξενοφῶντος Ἑλλήνων ἐκ τῶν ἄνω σατραπειῶν ἐπάνοδος,
ἐν ᾗ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν διαπορευομένων αὐτῶν πολεμίαν
ὑπάρχουσαν οὐδεὶς ἐτόλμα μένειν κατὰ πρόσωπον τῶν
βαρβάρων, δευτέρα δ' ἡ τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως 11
Ἀγησιλάου διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν ᾗ 'κεῖνος οὐδὲν
ἀξιόχρεων οὐδ' ἀντίπαλον εὑρὼν ταῖς σφετέραις ἐπιβολαῖς
ἄπρακτος ἠναγκάσθη μεταξὺ διὰ τὰς περὶ τὴν Ἑλλάδα
ταραχὰς ἐπανελθεῖν. ἐξ ὧν Φίλιππος κατανοήσας καὶ 12
συλλογισάμενος τὴν Περσῶν ἀνανδρίαν καὶ ῥαθυμίαν καὶ
τὴν αὑτοῦ καὶ Μακεδόνων εὐεξίαν ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἔτι
δὲ καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος τῶν ἐσομένων ἄθλων ἐκ
τοῦ πολέμου πρὸ ὀφθαλμῶν θέμενος, ἅμα τῷ περιποιή- 13
σασθαι τὴν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εὔνοιαν ὁμολογουμένην, εὐ-
θέως προφάσει χρώμενος ὅτι σπεύδει μετελθεῖν τὴν Περ-
σῶν παρανομίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὁρμὴν ἔσχε καὶ προέ-
θετο πολεμεῖν, καὶ πάντα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἡτοίμαζε.
διόπερ αἰτίας μὲν τὰς πρώτας ῥηθείσας ἡγητέον τοῦ πρὸς 14
τοὺς Πέρσας πολέμου, πρόφασιν δὲ τὴν δευτέραν, ἀρχὴν
δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν. καὶ μὴν τοῦ 7

---

2. τὸ μέν ἐστι πρῶτον ἁπάντων M 9. δῆλον δ' ἂν εἴη τὸ προειρημένον ἐκ τῶν cet. coni. *Hu* 13. σατραπιῶν ABDE 16. δευτέραν A¹CDE, δευτέρα* A²(MˢB) δ' ἡ *Sch* pro δὲ 17. ἐκεῖνος AMR (conf. Philol. XIV 314) οὐδὲν MˢC, οὐδὲ AR (conf. 3, 17, 6) 21. ῥαθυμίαν Rˢ 26. ὅτι om. M

κατ᾽ Ἀντίοχον καὶ Ῥωμαίους δῆλον ὡς αἰτίαν μὲν τὴν
2 *Αἰτωλῶν ὀργὴν θετέον· ἐκεῖνοι γὰρ δόξαντες ὑπὸ Ῥω-*
μαίων ὠλιγωρῆσθαι κατὰ πολλὰ περὶ τὴν ἔκβασιν τὴν
ἐκ τοῦ Φιλίππου πολέμου, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, οὐ
μόνον Ἀντίοχον ἐπεσπάσαντο, πᾶν δὲ καὶ πρᾶξαι καὶ πα-
θεῖν ὑπέστησαν διὰ τὴν ἐπιγενομένην ὀργὴν ἐκ τῶν προει-
3 *ρημένων καιρῶν. πρόφασιν δ᾽ ἡγητέον τὴν τῶν Ἑλλήνων*
ἐλευθέρωσιν, ἣν ἐκεῖνοι, περιπορευόμενοι μετ᾽ Ἀντιόχου
τὰς πόλεις, ἀλόγως καὶ ψευδῶς κατήγγελλον, ἀρχὴν δὲ τοῦ
πολέμου τὸν Ἀντιόχου κατάπλουν εἰς Δημητριάδα.
4 *Ἐγὼ δὲ τὴν ἐπὶ πλεῖον διαστολὴν πεποίημαι περὶ τού-*
των οὐχ ἕνεκα τῆς τῶν συγγραφέων ἐπιτιμήσεως, χάριν δὲ 193
5 *τῆς τῶν φιλομαθούντων ἐπανορθώσεως. τί γὰρ ὄφελος*
ἰατροῦ κάμνουσιν ἀγνοοῦντος τὰς αἰτίας τῶν περὶ τὰ σώ-
ματα διαθέσεων; τί δ᾽ ἀνδρὸς πραγματικοῦ μὴ δυναμένου
συλλογίζεσθαι πῶς καὶ διὰ τί καὶ πόθεν ἕκαστα τῶν πραγ-
6 *μάτων τὰς ἀφορμὰς εἴληφεν; οὔτε γὰρ ἐκεῖνον εἰκὸς οὐ-*
δέποτε δεόντως συστήσασθαι τὰς τῶν σωμάτων θεραπείας,
οὔτε τὸν πραγματικὸν οὐδὲν οἷόν τε κατὰ τρόπον χειρίσαι
τῶν προσπιπτόντων ἄνευ τῆς τῶν προειρημένων ἐπιγνώ-
7 *σεως. διόπερ οὐδὲν οὕτω φυλακτέον καὶ ζητητέον ὡς τὰς*
αἰτίας ἑκάστου τῶν συμβαινόντων, ἐπειδὴ φύεται μὲν ἐκ
τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων, ἰᾶ-
σθαι δὲ ῥᾷστόν ἐστιν παντὸς τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ
διαλήψεις.
8 *Φάβιος δέ φησιν, ὁ Ῥωμαϊκὸς συγγραφεύς, ἅμα τῷ*
κατὰ Ζακανθαίους ἀδικήματι καὶ τὴν Ἀσδρούβου πλεονε-
ξίαν καὶ φιλαρχίαν αἰτίαν γίνεσθαι τοῦ κατ᾽ Ἀννίβαν
2 *πολέμου. ἐκεῖνον γὰρ μεγάλην ἀνειληφότα τὴν δυναστείαν*
ἐν τοῖς κατ᾽ Ἰβηρίαν τόποις, μετὰ ταῦτα παραγενόμενον
ἐπὶ Λιβύην ἐπιβαλέσθαι καταλύσαντα τοὺς νόμους εἰς μο-

---

3. *ὠλιγωρῆσθαι* AM, *ὀλιγωρῆσθαι* B, *ὀλιγωρεῖσθαι* CDE 4. *καθάπερ ἐπάνω προεῖπον* om. M 18. *συστήσασθαι* M (idem coniecerat *Rei* 197), *στήσασθαι* AR 19. *τῶν πραγματικῶν* M 24. *ἐστὶν* A, *ἐστι* M^{s}R^s 25. *διαλήψεις*: des. M 27. *ἀσδρούβα* DE 28. *γενέσθαι* coni. *Be* 31. *ἐπὶ*] *εἰς* coni. *Be*, probat Hertleinius progr. Wertheim.

193, 21]
ναρχίαν περιστῆσαι τὸ πολίτευμα τῶν Καρχηδονίων· τοὺς 3
δὲ πρώτους ἄνδρας ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος, προϊδομένους
αὐτοῦ τὴν ἐπιβολήν, συμφρονῆσαι καὶ διαστῆναι πρὸς αὐ-
τόν· τὸν δ' Ἀσδρούβαν ὑπιδόμενον, ἀναχωρήσαντ' ἐκ τῆς 4
Λιβύης, τὸ λοιπὸν ἤδη τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν χειρίζειν κατὰ
τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν, οὐ προσέχοντα τῷ συνεδρίῳ τῶν
Καρχηδονίων. Ἀννίβαν δὲ κοινωνὸν καὶ ζηλωτὴν ἐκ μει- 5
ρακίου γεγονότα τῆς ἐκείνου προαιρέσεως, καὶ τότε διαδε-
ξάμενον τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν Ἀσδρούβᾳ
ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων. διὸ καὶ νῦν τὸν πόλεμον τοῦ- 6
τον ἐξενηνοχέναι κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν Ῥωμαίοις παρὰ
τὴν Καρχηδονίων γνώμην· οὐδένα γὰρ εὐδοκεῖν τῶν ἀξιο- 7
194 λόγων ἀνδρῶν ἐν Καρχηδόνι τοῖς ὑπ' Ἀννίβου περὶ τὴν
Ζακανθαίων πόλιν πραχθεῖσιν. ταῦτα δ' εἰπών φησιν μετὰ 8
τὴν τῆς προειρημένης πόλεως ἅλωσιν παραγενέσθαι τοὺς
Ῥωμαίους οἰομένους δεῖν ἢ τὸν Ἀννίβαν ἐκδιδόναι σφίσι
τοὺς Καρχηδονίους ἢ τὸν πόλεμον ἀναλαμβάνειν. εἰ δέ τις 9
ἔροιτο τὸν συγγραφέα ποῖος ἦν καιρὸς οἰκειότερος τοῖς
Καρχηδονίοις ἢ ποῖον πρᾶγμα τούτου δικαιότερον ἢ συμ-
φορώτερον, ἐπείπερ ἐξ ἀρχῆς δυσηρεστοῦντο, καθάπερ οὗ-
τός φησιν, τοῖς ὑπ' Ἀννίβου πραττομένοις, τοῦ πεισθέν- 10
τας τότε τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων παρακαλουμένοις ἐκδοῦναι
μὲν τὸν αἴτιον τῶν ἀδικημάτων, ἐπανελέσθαι δ' εὐλόγως
δι' ἑτέρων τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τῆς πόλεως, περιποιήσασθαι
δὲ τῇ χώρᾳ τὴν ἀσφάλειαν ἀποτριψαμένους τὸν ἐπιφερό-
μενον πόλεμον, δόγματι μόνον τὴν ἐκδίκησιν ποιησαμένους,
τί ἂν εἰπεῖν ἔχοι πρὸς αὐτά; δῆλον γὰρ ὡς οὐδέν. οἵ γε 11
τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ πρᾶξαί τι τῶν προειρημένων ὡς
ἑπτακαίδεκ' ἔτη συνεχῶς πολεμήσαντες κατὰ τὴν Ἀννίβου
προαίρεσιν οὐ πρότερον κατελύσαντο τὸν πόλεμον, ἕως οὗ
πάσας ἐξελέγξαντες τὰς ἐλπίδας τελευταῖον εἰς τὸν περὶ

1866 p. 5 (sed conf. 1, 29, 2; 3, 49, 1; 3, 99, 2; 3, 101, 3; 4, 22, 8 cet.)
3. συμφρονέσαι A 4. ἀναχωρήσαντα AR 14. φησὶν A, φησὶ R[s] 17. εἰ δ' εἴτις A 19. ἢ alterum] καὶ vulgo ante *Sch* invitis libris συμφερώτερον C 21. φησὶ R[s] 26. ἐκδιήγησιν AB ποιησάμενος A 27. οἱ δὲ *Be* auctore *Sch* 29. ἑπτακαίδεκα AR

τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σωμάτων παρεγένοντο
κίνδυνον.
9 Τίνος δὴ χάριν ἐμνήσθην Φαβίου καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνου
2 γεγραμμένων; οὐχ ἕνεκα τῆς πιθανότητος τῶν εἰρημένων,
ἀγωνιῶν μὴ πιστευθῇ παρά τισιν (ἡ μὲν γὰρ παρὰ τούτων
ἀλογία καὶ χωρὶς τῆς ἐμῆς ἐξηγήσεως αὐτὴ δι' αὑτῆς δύ-
3 ναται θεωρεῖσθαι παρὰ τοῖς ἐντυγχάνουσιν), ἀλλὰ τῆς τῶν
ἀναλαμβανόντων τὰς ἐκείνου βύβλους ὑπομνήσεως, ἵνα μὴ
πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν ἀλλὰ πρὸς τὰ πράγματα βλέπωσιν.
4 ἔνιοι γὰρ οὐκ ἐπὶ τὰ λεγόμενα συνεπιστήσαντες ἀλλ' ἐπ'
αὐτὸν τὸν λέγοντα, καὶ λαβόντες ἐν νῷ διότι κατὰ τοὺς
καιροὺς ὁ γράφων γέγονε καὶ τοῦ συνεδρίου μετεῖχε τῶν 195
Ῥωμαίων, πᾶν εὐθέως ἡγοῦνται τὸ λεγόμενον ὑπὸ τούτου
5 πιστόν. ἐγὼ δὲ φημὶ μὲν δεῖν οὐκ ἐν μικρῷ προσλαμβάνε-
σθαι τὴν τοῦ συγγραφέως πίστιν, οὐκ αὐτοτελῆ δὲ κρίνειν,
τὸ δὲ πλεῖον ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι τοὺς
ἀναγινώσκοντας τὰς δοκιμασίας.
6 Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ γε Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων
πολέμου (τὴν γὰρ παρέκβασιν ἐντεῦθεν ἐποιησάμεθα) νο-
μιστέον πρώτην μὲν αἰτίαν γεγονέναι τὸν Ἀμίλκου θυμὸν
τοῦ Βάρκα μὲν ἐπικαλουμένου, πατρὸς δὲ κατὰ φύσιν Ἀν-
7 νίβου γεγονότος. ἐκεῖνος γὰρ οὐχ ἡττηθεὶς τῷ περὶ Σικε-
λίας πολέμῳ τῇ ψυχῇ τῷ δοκεῖν αὐτὸς μὲν ἀκέραια διατε-
τηρηκέναι τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα στρατόπεδα ταῖς ὁρμαῖς ἐφ'
ὧν αὐτὸς ἦν, διὰ δὲ τὴν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῶν Καρχηδονίων
ἧτταν τοῖς καιροῖς εἴκων πεποιῆσθαι τὰς συνθήκας, ἔμενεν
8 ἐπὶ τῆς ὁρμῆς, τηρῶν ἀεὶ πρὸς ἐπίθεσιν. εἰ μὲν οὖν μὴ τὸ

3. inc. M: Ὅτι φησὶν ὁ πολύβιος περὶ φαβίου τοῦ συγγραφέως κατατρέχων αὐτόν· τίνος χάριν cet. δὴ om. M, δὲ CDE 5. μὴ] μὴ οὐ *Na* 135 παρὰ τούτῳ *Ca*, περὶ τούτων coni. *Hu* (conf. praef. ad 1, 37, 4, β) 7. παρὰ del. Campius progr. Ruppin. 1849 p. 9 (sed conf. praef. l. c.) 8. βίβλους M[s] R[s] 11. post τοὺς auctore *Rei* 198 add. αὐτοὺς Campius l. c. (sed conf. 3, 19, 11 et supra ad p. 129, 18) 17. δοκιμασίας: des. M 20. πρῶτον μὲν αἰτίαν AB (conf. ad p. 204, 11), πρῶτον μὲν αἴτιον coni. *Di* 17 22. σικελλαν C 23. τύχῃ A(R), corr. *Ca* (conf. ad p. 194, 20) 24. στρατόπεδ' ἐν coni. *Hu* 26. ἥκων A 27. ὁρμῆς *Hu*, ὀρ*ῆς A, ὀργῆς vulgo ex R (conf. *Sch* in lexico v. ὁρμή et 15, 32, 6 s.) καιρὸν ante τηρῶν add. *Sch* coll. 3, 67, 1

195, 17]
περὶ τοὺς ξένους ἐγένετο κίνημα τοῖς Καρχηδονίοις, εὐθέως
ἂν ἄλλην ἀρχὴν ἐποιεῖτο καὶ παρασκευὴν πραγμάτων, ὅσον
ἐπ' ἐκείνῳ· προκαταληφθεὶς δὲ ταῖς ἐμφυλίοις ταραχαῖς 9
ἐν τούτοις καὶ περὶ ταύτας διέτριβε τὰς πράξεις. Ῥωμαίων 10
δέ, μετὰ τὸ καταλύσασθαι Καρχηδονίους τὴν προειρημένην
ταραχήν, ἀπαγγειλάντων αὐτοῖς πόλεμον τὸ μὲν πρῶτον
εἰς πᾶν συγκατέβαινον, ὑπολαμβάνοντες αὐτοὺς νικήσειν
τοῖς δικαίοις, καθάπερ ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βύβλοις περὶ
τούτων δεδηλώκαμεν, ὧν χωρὶς οὐχ οἷόν τε [ἦν] συμπεριε- 2
νεχθῆναι δεόντως οὔτε τοῖς νῦν λεγομένοις οὔτε τοῖς μετὰ
ταῦτα ῥηθησομένοις ὑφ' ἡμῶν· πλὴν οὐκ ἐντρεπομένων 3
τῶν Ῥωμαίων εἴξαντες τῇ περιστάσει, καὶ βαρυνόμενοι μέν,
οὐκ ἔχοντες δὲ ποιεῖν οὐδέν, ἐξεχώρησαν Σαρδόνος, συνε-
χώρησαν δ' εἰσοίσειν ἄλλα χίλια καὶ διακόσια τάλαντα
196 πρὸς τοῖς πρότερον, ἐφ' ᾧ μὴ τὸν πόλεμον ἐκείνοις ἀνα-
δέξασθαι τοῖς καιροῖς. διὸ καὶ δευτέραν, μεγίστην δὲ ταύ- 4
την θετέον αἰτίαν τοῦ μετὰ ταῦτα συστάντος πολέμου·
Ἀμίλκας γὰρ προσλαβὼν τοῖς ἰδίοις θυμοῖς τὴν ἐπὶ τούτοις 5
ὀργὴν τῶν πολιτῶν, ὡς θᾶττον τοὺς ἀποστάντας τῶν μι-
σθοφόρων καταπολεμήσας ἐβεβαίωσε τῇ πατρίδι τὴν ἀσφά-
λειαν, εὐθέως ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν
πράγματα, σπουδάζων ταύτῃ χρήσασθαι παρασκευῇ πρὸς
τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον. ἣν δὴ καὶ τρίτην αἰτίαν νο- 6
μιστέον, λέγω δὲ τὴν εὔροιαν τῶν κατ' Ἰβηρίαν πραγμά-
των Καρχηδονίοις· ταύταις γὰρ ταῖς χερσὶ πιστεύσαντες
εὐθαρσῶς ἐνέβησαν εἰς τὸν προειρημένον πόλεμον.

Ὅτι δ' Ἀμίλκας πλεῖστα μὲν συνεβάλετο πρὸς τὴν σύ- 7
στασιν τοῦ δευτέρου πολέμου, καίπερ τετελευτηκὼς ἔτεσι
δέκα πρότερον τῆς καταρχῆς αὐτοῦ, πολλὰ μὲν ἂν εὕροι
τις εἰς τοῦτο, σχεδὸν δὲ πρὸς πίστιν ἀρκοῦν ἔσται τὸ λέ-
γεσθαι μέλλον. καθ' οὓς γὰρ καιροὺς καταπολεμηθεὶς 11
Ἀννίβας ὑπὸ Ῥωμαίων τέλος ἐκ τῆς πατρίδος ἐξεχώρησε

5. *διαλύσασθαι* coni. *Sch* et multo ante ille qui margini archetypi *διὰ* adscripsit, quod in AR ante *τὴν* inculcatum est, eiectum ab *Ur* 155b 8. *βίβλοις* R^s 9. *ἦν* del. Bentenus observ. crit. p. 23 15. *ἐν ἐκείνοις* coni. *Be* 27. *συνεβάλετο* B^s *Re*, *συνελάβετο* AR 32. *ἀνεχώρησε* C

καὶ παρ' Ἀντιόχῳ διέτριβε, τότε Ῥωμαῖοι συνθεωροῦντες
ἤδη τὴν Αἰτωλῶν ἐπιβολὴν ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς πρὸς
Ἀντίοχον, βουλόμενοι μὴ λανθάνειν σφᾶς τὴν τοῦ βασιλέως
2 *προαίρεσιν. οἱ δὲ πρέσβεις ὁρῶντες τὸν Ἀντίοχον προσέ-*
χοντα τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ πρόθυμον ὄντα πολεμεῖν Ῥωμαίοις
ἐθεράπευον τὸν Ἀννίβαν, σπουδάζοντες εἰς ὑποψίαν ἐμβα-
3 *λεῖν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. προβαί-*
νοντος γὰρ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ βασιλέως ὑπόπτως ἔχοντος
ἀεὶ καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν Ἀννίβαν, ἐγένετό τις καιρὸς ὡς
ἐπὶ λόγον ἀχθῆναι τὴν ὑποικουρουμένην ἀτοπίαν ἐν αὑτοῖς·
4 *ἐν ᾧ καὶ πλείους ἀπολογισμοὺς ποιησάμενος Ἀννίβας τέ-*
λος ἐπὶ τὸ τοιοῦτο κατήντησε, δυσχρηστούμενος τοῖς λόγοις.
5 *ἔφη γάρ, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν εἰς Ἰβηρίαν*
ἔξοδον μέλλοι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἔτη μὲν
ἔχειν ἐννέα, θύοντος δ' αὐτοῦ τῷ Διὶ παρεστάναι παρὰ
6 *τὸν βωμόν· ἐπεὶ δὲ καλλιερήσας κατασπεῖσαι τοῖς θεοῖς* 197
καὶ ποιῆσαι τὰ νομιζόμενα, τοὺς μὲν ἄλλους τοὺς περὶ τὴν
θυσίαν ἀποστῆναι κελεῦσαι μικρόν, αὐτὸν δὲ προσκαλεσά-
μενον ἐρέσθαι φιλοφρόνως εἰ βούλεται συνεξορμᾶν ἐπὶ τὴν
7 *στρατείαν, ἀσμένως δὲ κατανεύσαντος αὐτοῦ καί τι καὶ*
προσαξιώσαντος παιδικῶς, λαβόμενον τῆς δεξιᾶς προσ-
αγαγεῖν αὐτὸν πρὸς τὸν βωμόν, καὶ κελεύειν ἁψάμενον
8 *τῶν ἱερῶν ὀμνύναι μηδέποτε Ῥωμαίοις εὐνοήσειν. ταῦτ'*
οὖν εἰδότα σαφῶς ἠξίου τὸν Ἀντίοχον, ἕως μὲν ἄν τι δυσ-
χερὲς βουλεύηται κατὰ Ῥωμαίων, θαρρεῖν καὶ πιστεύειν,
9 *αὐτὸν συνεργὸν ἕξειν νομίζοντ' ἀληθινώτατον· ἐπὰν δὲ*
διαλύσεις ἢ φιλίαν συντίθηται πρὸς αὐτούς, τότε μὴ προσ-
δεῖσθαι διαβολῆς ἀλλ' ἀπιστεῖν καὶ φυλάττεσθαι· πᾶν

---

2. *ἐπιβουλὴν* A 8. *γὰρ*] *γοῦν Ca*, *δὲ* coni. *Sch* 10. *ὑποκυρουμένην* AB, *ὑπηκουρουμένην* DE, corr. C 15. *ἔσχεν* AR, corr. C *παρεσταναι* (sine acc.) A, *παρεστᾶναι* R[s], accentum corr. *Sch* 16. *κατασπεῖσαι* et 17. *ποιῆσαι* AR, acc. corr. *Ca* 18. *κελεύσας* et *προσκαλεσάμενος ἔροιτο* AR, corr. *Sch* 19. *ὡς* post *φιλοφρόνως* add. AR, del. *Ca* *βού|λεται* A, *βούλοιτο* vulgo ex R 20. *στρατειὰν* A *καὶ* post *τι* om. CDE 23. *ὀμνῦναι* A 24. 25. *μὲν ἂν — πιστεύειν* om. D[1]E[1] *ἄν τι δυσχερές* AC, *ἂν δυσχερές τι* B(?) 26. *νομίζοντες* AB, *νομίζοντα* CDE corr. *Ben*

197, 14]
γάρ τι πράξειν κατ᾽ αὐτῶν ὃ δυνατὸς εἴη. ὁ μὲν οὖν 12
Ἀντίοχος ἀκούσας, καὶ δόξας αὐτοπαθῶς ἅμα δ᾽ ἀληθινῶς
εἰρῆσθαι, πάσης τῆς προϋπαρχούσης ὑποψίας ἀπέστη·
τῆς μέντοι γε δυσμενείας τῆς Ἀμίλκου καὶ τῆς ὅλης προ- 2
θέσεως ὁμολογούμενον θετέον εἶναι τοῦτο μαρτύριον, ὡς
καὶ δι᾽ αὐτῶν φανερὸν ἐγένετο τῶν πραγμάτων. τοιούτους 3
γὰρ ἐχθροὺς παρεσκεύασε Ῥωμαίοις Ἀσδρούβαν τε τὸν τῆς
θυγατρὸς ἄνδρα καὶ τὸν αὑτοῦ κατὰ φύσιν υἱὸν Ἀννίβαν
ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολὴν δυσμενείας. Ἀσδρούβας 4
μὲν οὖν προαποθανὼν οὐ πᾶσαν ἔκδηλον ἐποίησε τὴν αὑ-
τοῦ πρόθεσιν· Ἀννίβᾳ δὲ παρέδωκαν οἱ καιροὶ καὶ λίαν
ἐναποδείξασθαι τὴν πατρῴαν ἔχθραν εἰς Ῥωμαίους. διὸ 5
καὶ τοὺς ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους χρὴ τῶν τοιούτων
οὐδενὸς μᾶλλον φροντίζειν ὡς τοῦ μὴ λανθάνειν τὰς προ-
αιρέσεις τῶν διαλυομένων τὰς ἔχθρας ἢ συντιθεμένων τὰς
198 φιλίας, πότε τοῖς καιροῖς εἴκοντες καὶ πότε ταῖς ψυχαῖς
ἡττώμενοι ποιοῦνται τὰς συνθήκας, ἵνα τοὺς μὲν ἐφέδρους 6
νομίζοντες εἶναι τῶν καιρῶν ἀεὶ φυλάττωνται, τοῖς δὲ
πιστεύοντες ὡς ὑπηκόοις ἢ φίλοις ἀληθινοῖς πᾶν τὸ παρα-
πῖπτον ἐξ ἑτοίμου παραγγέλλωσιν. \

Αἰτίας μὲν οὖν τοῦ κατ᾽ Ἀννίβαν πολέμου τὰς προει- 7
ρημένας ἡγητέον, ἀρχὰς δὲ τὰς μελλούσας λέγεσθαι. Καρ- 13
χηδόνιοι γὰρ βαρέως μὲν ἔφερον καὶ τὴν ὑπὲρ Σικελίας
ἧτταν, συνεπέτεινε δ᾽ αὐτῶν τὴν ὀργήν, καθάπερ ἐπάνω
προεῖπον, τὰ κατὰ Σαρδόνα καὶ τὸ τῶν τελευταῖον συντε-
θέντων χρημάτων πλῆθος. διόπερ ἅμα τῷ τὰ πλεῖστα 2
κατ᾽ Ἰβηρίαν ὑφ᾽ αὑτοὺς ποιήσασθαι πρὸς πᾶν ἑτοίμως

1. *πράξειν Sca* (conf. 23, 9, 6), *πρᾶξαι* AR, *ἂν* post *πρᾶξαι* (immo post *γὰρ*) addendum esse coni. *Be* *ἂν* ante *εἴη* vulgo additum ex C del. *Di* 2. *δὲ ἀληθινῶς* AR, *καὶ ἀληθῶς* Suid. v. *αὐτοπαθῶς* 9. *καταλειπεῖν* A inc. M: *Ὅτι ἀσδρούβας ἐχθρὸς ἦν ῥωμαίων, ὃς προαποθανὼν* cet. 10. *πᾶσαν Be* pro *πᾶσιν* 11. *προαίρεσιν* C 12. *πατρῴαν* M[s], *πατρώαν* AR 14. *ὥς τε μη* A, *ὥστε μὴ* MR, corr. *Sch* 16. *ποτὲ* A *καὶ πο|τε* A 18. *νομίζοντες* M[s] *Ca*, *νομίζοντας* AR 19. *παραπίπτον* AM 20. *παραγγέλλωσιν*: des. M 21. *οὖν* om. AR, add. C (conf. 5, 86, 7) 25. *σαρδονα* (sine acc.) A *τελευταῖον* AB[2]C[1], *τελευταίων* B[1]C[2]DE 27. *αὑτοὺς* AB, *ἑαυτοὺς* vulgo ex R

3 *διέκειντο τὸ κατὰ Ῥωμαίων ὑποδεικνύμενον. προσπεσού-*
σης οὖν τῆς Ἀσδρούβου τελευτῆς, ᾧ μετὰ τὸν Ἀμίλκου
θάνατον ἐνεχείρισαν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, τὸ μὲν πρῶτον
4 *ἐκαραδόκουν τὰς τῶν δυνάμεων ὁρμάς, ἀφικομένης δὲ τῆς*
ἀγγελίας ἐκ τῶν στρατοπέδων ὅτι συμβαίνει τὰς δυνάμεις
ὁμοθυμαδὸν ᾑρῆσθαι στρατηγὸν Ἀννίβαν, παραυτίκα συν-
αθροίσαντες τὸν δῆμον μιᾷ γνώμῃ κυρίαν ἐποίησαν τὴν *a. u.*
5 *τῶν στρατοπέδων αἵρεσιν. Ἀννίβας δὲ παραλαβὼν τὴν* *533*
ἀρχὴν εὐθέως ὥρμησεν ὡς καταστρεψόμενος τὸ τῶν Ὀλκά-
δων ἔθνος, ἀφικόμενος δὲ πρὸς Ἀλθαίαν τὴν βαρυτάτην
6 *αὐτῶν πόλιν κατεστρατοπέδευσεν, μετὰ δὲ ταῦτα χρησάμε-*
νος ἐνεργοῖς ἅμα καὶ καταπληκτικαῖς προσβολαῖς ταχέως
ἐκράτησε τῆς πόλεως· οὗ συμβάντος οἱ λοιποὶ γενόμενοι
7 *καταπλαγεῖς ἐνέδωκαν αὑτοὺς τοῖς Καρχηδονίοις. ἀργυρο-*
λογήσας δὲ τὰς πόλεις, καὶ κυριεύσας πολλῶν χρημάτων,
8 *ἧκε παραχειμάσων εἰς Καινὴν πόλιν. μεγαλοψύχως δὲ χρη-*
σάμενος τοῖς ὑποταττομένοις, καὶ τὰ μὲν δοὺς τῶν ὀψω-
νίων τοῖς συστρατευομένοις τὰ δ' ὑπισχνούμενος, πολλὴν 199
εὔνοιαν καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἐνειργάσατο ταῖς δυνάμεσι.
14 *τῷ δ' ἐπιγινομένῳ θέρει πάλιν ὁρμήσας ἐπὶ τοὺς Οὐακ-* *a. u. 534*
καίους, Ἑλμαντικὴν μὲν ἐξ ἐφόδου ποιησάμενος προσβολὰς
κατέσχεν, Ἀρβουκάλην δὲ διὰ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως καὶ
τὸ πλῆθος ἔτι δὲ τὴν γενναιότητα τῶν οἰκητόρων μετὰ
2 *πολλῆς ταλαιπωρίας πολιορκήσας κατὰ κράτος εἷλε. μετὰ*
δὲ ταῦτα παραδόξως εἰς τοὺς μεγίστους ἦλθε κινδύνους
ἐπανάγων, συνδραμόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν Καρπησίων, ὃ
σχεδὸν ἰσχυρότατόν ἐστιν ἔθνος τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς
3 *τόπους, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀστυγειτόνων ἀθροισθέντων*
ἅμα τούτοις, οὓς ἠρέθισαν μάλιστα μὲν οἱ τῶν Ὀλκάδων

---

2. *οὖν* om. CDE *ἀσδρούβου* B, *ἀσδρούβα* A^r in marg. et CDE in contextu, *ἀννίβου* A^1 3. *ἐνεχείρησαν* AR, corr. C 4. *ἐκαραδόκουν τὰς* A^2 ex *κα|ραδοκοῦντας* 9. *ὀλκάδων* R^s Stephanus Livius, *ὁλκάδων* A 10. *Ἀλθαίαν* *Ca* ex Stephano (haud dubie diphthongum *αι* tuente) et Suida, *ἀλθίαν* AR, *Cartalam* Liv. 21, 5, 4 11. *κατεστρατοπέδευσε* R^s 12. *συμβολαῖς* C, *συμφοραῖς* DE 14. *ἀργυροπωλήσας* CDE 20. *ἐπιγενομένῳ* DE 21. *ελμαντικὴν* (sine spir.) A, *ἑλμαντικὴν* R^s Steph., corr. *Hu* coll. Liv. 21, 5, 6 29. *ὀλκάδων* A

199, 13]
φυγάδες, συνεξέκαυσαν δὲ καὶ τῶν ἐκ τῆς Ἑλμαντικῆς οἱ
διασωθέντες. πρὸς οὓς εἰ μὲν ἐκ παρατάξεως ἠναγκάσθη- 4
σαν οἱ Καρχηδόνιοι διακινδυνεύειν, ὁμολογουμένως ἂν ἡτ-
τήθησαν· νῦν δὲ πραγματικῶς καὶ νουνεχῶς ἐξ ὑποστρο- 5
φῆς ἀναχωρήσαντος Ἀννίβου καὶ πρόβλημα ποιησαμένου
τὸν Τάγον καλούμενον ποταμόν, καὶ περὶ τὴν τοῦ ποτα-
μοῦ διάβασιν συστησαμένου τὸν κίνδυνον, ἅμα δὲ συγχρη-
σαμένου συναγωνιστῇ τῷ ποταμῷ καὶ τοῖς θηρίοις οἷς εἶχε
περὶ τετταράκοντα τὸν ἀριθμόν, συνέβη τὰ ὅλα παρα-
δόξως καὶ κατὰ λόγον αὐτῷ χωρῆσαι. τῶν γὰρ βαρβάρων 6
ἐπιβαλομένων κατὰ πλείους τόπους βιάζεσθαι καὶ περαι-
οῦσθαι τὸν ποταμόν, τὸ μὲν πλεῖστον αὐτῶν μέρος διε-
φθάρη περὶ τὰς ἐκβάσεις, παραπορευομένων τῶν θηρίων
παρὰ τὸ χεῖλος καὶ τοὺς ἐκβαίνοντας ἀεὶ προκαταλαμβα-
νόντων, πολλοὶ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ὑπὸ τῶν ἱπ- 7
πέων ἀπώλοντο διὰ τὸ κρατεῖν μὲν μᾶλλον τοῦ ῥεύματος
τοὺς ἵππους, ἐξ ὑπερδεξίου δὲ ποιεῖσθαι τὴν μάχην τοὺς
ἱππέας πρὸς τοὺς πεζούς. τέλος δὲ τοὔμπαλιν ἐπιδια- 8
βάντες οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐτρέψαντο
πλείους ἢ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων. ὧν ἡττηθέντων οὐ- 9
200 δεὶς ἔτι τῶν ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ ῥᾳδίως πρὸς αὐτοὺς
ἀντοφθαλμεῖν ἐτόλμα πλὴν Ζακανθαίων. ταύτης δὲ τῆς 10
πόλεως ἐπειρᾶτο κατὰ δύναμιν ἀπέχεσθαι, βουλόμενος
μηδεμίαν ἀφορμὴν ὁμολογουμένην δοῦναι τοῦ πολέμου
Ῥωμαίοις, ἕως τἆλλα πάντα βεβαίως ὑφ' αὑτὸν ποιή-
σαιτο κατὰ τὰς Ἀμίλκου τοῦ πατρὸς ὑποθήκας καὶ παρ-
αινέσεις.

Οἱ δὲ Ζακανθαῖοι συνεχῶς ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην, 15
ἅμα μὲν ἀγωνιῶντες περὶ σφῶν καὶ προορώμενοι τὸ μέλ-
λον, ἅμα δὲ βουλόμενοι μὴ λανθάνειν Ῥωμαίους τὴν γι-
νομένην εὔροιαν Καρχηδονίοις τῶν κατ' Ἰβηρίαν πραγμά-

1. μαντικῆς AR, ἐλμαντικῆς E²(D?) 10. αὐτῶι χωρῆσαι. τῶν A² ex αὐτῶν χωρησάντων, ut videtur 11. ἐπιβαλομένων AE, ἐπιβαλλομένων R³ 25. ὑπ' αὐτὸν CDE 26. ὑποθέσεις CDE 28. inc. N fol. 37ᵛ: Ὅτι ζακανθαῖοι ὑπὸ καρχηδονίων πολιορκούμενοι· συνεχῶς ἔπεμπον cet. 31. εὐῤῥοιαν N

2 των, Ῥωμαῖοι δὲ πλεονάκις αὐτῶν παρακηκοότες, τότε
πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν τοὺς ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν
3 προσπιπτόντων. Ἀννίβας δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς
πεποιημένος ὑφ᾽ αὑτὸν οὓς προέθετο, παρῆν αὖθις μετὰ
τῶν δυνάμεων παραχειμάσων εἰς Καινὴν πόλιν, ἥτις ὡσα-
νεὶ πρόσχημα καὶ βασίλειον ἦν Καρχηδονίων ἐν τοῖς κατὰ
4 τὴν Ἰβηρίαν τόποις. καταλαβὼν δὲ τὴν παρὰ τῶν Ῥωμαίων
πρεσβείαν, καὶ δοὺς αὑτὸν εἰς ἔντευξιν, διήκουε περὶ τῶν
5 ἐνεστώτων. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν διεμαρτύροντο Ζακανθαίων
ἀπέχεσθαι (κεῖσθαι γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ σφετέρᾳ πίστει) καὶ
τὸν Ἴβηρα ποταμὸν μὴ διαβαίνειν κατὰ τὰς ἐπ᾽ Ἀσδρού-
6 βου γενομένας ὁμολογίας· ὁ δ᾽ Ἀννίβας ἅτε νέος μὲν ὤν,
πλήρης δὲ πολεμικῆς ὁρμῆς, ἐπιτυχὴς δ᾽ ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς,
πάλαι δὲ παρωρμημένος πρὸς τὴν κατὰ Ῥωμαίων ἔχθραν,
7 πρὸς μὲν ἐκείνους, ὡς κηδόμενος Ζακανθαίων, ἐνεκάλει
Ῥωμαίοις διότι μικροῖς ἔμπροσθεν χρόνοις στασιαζόντων
αὐτῶν, λαβόντες τὴν ἐπιτροπὴν εἰς τὸ διαλῦσαι, ἀδίκως
ἐπανέλοιντό τινας τῶν προεστώτων, οὓς οὐ περιόψεσθαι 201
παρεσπονδημένους (πάτριον γὰρ εἶναι Καρχηδονίοις τὸ
8 μηδένα τῶν ἀδικουμένων περιορᾶν), πρὸς δὲ Καρχηδονίους
διεπέμπετο πυνθανόμενος τί δεῖ ποιεῖν, ὅτι Ζακανθαῖοι
πιστεύοντες τῇ Ῥωμαίων συμμαχίᾳ τινὰς τῶν ὑφ᾽ αὐτοὺς
9 ταττομένων ἀδικοῦσι. καθόλου δ᾽ ἦν πλήρης ἀλογίας καὶ
θυμοῦ βιαίου. διὸ καὶ ταῖς μὲν ἀληθιναῖς αἰτίαις οὐκ
ἐχρῆτο, κατέφευγε δ᾽ εἰς προφάσεις ἀλόγους, ἅπερ εἰώθασι
ποιεῖν οἱ διὰ τὰς προεγκαθημένας αὐτοῖς ὁρμὰς ὀλιγω-
10 ροῦντες τοῦ καθήκοντος. πόσῳ γὰρ ἦν ἄμεινον οἴεσθαι

5. *παραχειμάζων* ARN, corr. *Be* *ἥ τε σωμαν|ει προσχημα* A (B), *ἥ τε σωμαν . . . πρόσχημα* N, *εἴ τε σῶμα ἢ πρόσχημα* DE, corr. C 6. *καρχηδονίοις ἐν τοῖς* DE, *ἐν τοῖς καρχηδονίων* C 9. *διεμαρτύραντο* DE 11. *ἀσδρούβαν* ABN, *ἀσδρούβα* R[s], corr. *Sch* 12. inc. P: *Ὅτι ἀννίβας ὁ καρχηδονίων στρατηγὸς νέος μὲν ἦν· πλήρης* cet. *μὲν* om. N 13. *ἐπιβολαῖς* APRN et optimus Suidae liber v. *Ἀννίβας*, *βουλαῖς* reliqui Suidae libri 14. *ἔχθραν*: des. P 15. *μὲν* om. N 17. *ἐπιστολὴν* CDE *εἰς τὸ διαλῦσαι* del. *Ben* 18. *ἐπανείλοντο* CDE 21. *Ὅτι ζακανθαῖοι*, quasi sit initium eclogae, N 22. *πιστεύσαντες* D *ὑφ᾽ αὐτοὺς* AN, *ὑπ᾽ αὐτοὺς* vulgo ex R 25. *ἅπερ* ARN, *ὅπερ* vulgo ex C

201, 11]
δεῖν Ῥωμαίους ἀποδοῦναι σφίσι Σαρδόνα καὶ τοὺς ἐπιταχθέντας ἅμα ταύτῃ φόρους, οὓς τοῖς καιροῖς συνεπιθέμενοι πρότερον ἀδίκως παρ᾽ αὐτῶν ἔλαβον· εἰ δὲ μή, φάναι πολεμήσειν; νῦν δὲ τὴν μὲν οὖσαν αἰτίαν ἀληθινὴν παρα- 11
σιωπῶν, τὴν δ᾽ οὐχ ὑπάρχουσαν περὶ Ζακανθαίων πλάττων, οὐ μόνον ἀλόγως, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀδίκως κατάρχειν ἐδόκει τοῦ πολέμου. οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις, ὅτι 12
μὲν εἴη πολεμητέον σαφῶς εἰδότες, ἀπέπλευσαν εἰς Καρχηδόνα, τὰ παραπλήσια θέλοντες ἐπιμαρτύρασθαι κἀκείνους· οὐ μὴν ἐν Ἰταλίᾳ γε πολεμήσειν ἤλπισαν, ἀλλ᾽ ἐν 13
Ἰβηρίᾳ, χρήσεσθαι δὲ πρὸς τὸν πόλεμον ὁρμητηρίῳ τῇ Ζακανθαίων πόλει.

Διὸ καὶ πρὸς ταύτην ἁρμοζομένη τὴν ὑπόθεσιν ἡ σύγ- 16
κλητος ἔκρινεν ἀσφαλίσασθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πράγματα, προορωμένη διότι μέγας ἔσται καὶ πολυχρόνιος καὶ μακρὰν ἀπὸ τῆς οἰκείας ὁ πόλεμος. συνέβαινε γὰρ κατ᾽ 2
ἐκείνους τοὺς καιροὺς Δημήτριον τὸν Φάριον ἐπιλελησμένον μὲν τῶν προγεγονότων εἰς αὐτὸν εὐεργετημάτων ὑπὸ Ῥωμαίων, καταπεφρονηκότα δὲ πρότερον μὲν διὰ τὸν ἀπὸ Γαλατῶν τότε δὲ διὰ τὸν ἀπὸ Καρχηδονίων φόβον περιεστῶτα Ῥωμαίους, πάσας δ᾽ ἔχοντα τὰς ἐλπίδας ἐν τῇ Μα- 3
202 *κεδόνων οἰκίᾳ διὰ τὸ συμπεπολεμηκέναι καὶ μετεσχηκέναι τῶν πρὸς Κλεομένη κινδύνων Ἀντιγόνῳ, πορθεῖν μὲν καὶ καταστρέφεσθαι τὰς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πόλεις τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους ταττομένας, πεπλευκέναι δ᾽ ἔξω τοῦ Λίσσου παρὰ τὰς συνθήκας πεντήκοντα λέμβοις, καὶ πεπορθηκέναι πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσων. εἰς ἃ βλέποντες Ῥωμαῖοι,* 4
καὶ θεωροῦντες ἀνθοῦσαν τὴν Μακεδόνων οἰκίαν, ἔσπευδον ἀσφαλίσασθαι τὰ πρὸς ἕω τῆς Ἰταλίας, πεπεισμένοι κα-

---

2. *τοὺς καιροὺς* AN, corr. R 4. *ἀληθινὴν* del. *Di* praef. vol. IV p. VIII 11. *χρησεσθαι* A²BN, *χρήσασθαι* A¹R *δὲ* om. N 13. *ἁρμοζομένη Sca*, *ἁρμοζόμενοι* ARN *BW* praef. 7 s. 15. *ἐστὶ* N 16. *πόλεμος*: des. N 20. *δια τὸν* om. C 21. *ῥωμαίοις* CDE 22. *οἰκία* et *οἰκεία* A per dittogr. 23. *κλεομένη* BD, *κλεομένει* CE, in A *η* et *ει* eadem manu sic scripta, ut utrum prius fuerit discerni nequeat 25. *δισσου* (sine acc.) A (R), *λισσοῦ* D²E² 29. *πεπεισμένος* A¹, *πεπεισμένως* A², corr. R

*ταταχήσειν διορθωσάμενοι μὲν τὴν Ἰλλυριῶν ἄγνοιαν, ἐπι-
τιμήσαντες δὲ καὶ κολάσαντες τὴν ἀχαριστίαν καὶ προπέ-
5 τειαν τὴν Δημητρίου. διεψεύσθησαν δὲ τοῖς λογισμοῖς·
κατετάχησε γὰρ αὐτοὺς Ἀννίβας ἐξελὼν τὴν Ζακανθαίων
6 πόλιν, καὶ παρὰ τοῦτο συνέβη τὸν πόλεμον οὐκ ἐν Ἰβηρίᾳ,
πρὸς αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ καὶ κατὰ πᾶσαν γενέσθαι τὴν
Ἰταλίαν.*

7 *Οὐ μὴν ἀλλὰ τούτοις χρησάμενοι τοῖς διαλογισμοῖς
Ῥωμαῖοι μὲν ὑπὸ τὴν ὡραίαν Λεύκιον τὸν Αἰμίλιον ἐξαπ-
έστειλαν μετὰ δυνάμεως ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πρά-
ξεις, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς* *a. u. 535*
17 *ὀλυμπιάδος· Ἀννίβας δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας
ἐκ τῆς Καινῆς πόλεως προῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ
2 τὴν Ζάκανθαν. ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν ἐπὶ τῷ πρὸς
θάλατταν καθήκοντι πρόποδι τῆς ὀρεινῆς τῆς συναπτούσης
τὰ πέρατα τῆς Ἰβηρίας καὶ Κελτιβηρίας, ἀπέχει δὲ τῆς
3 θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια· νέμονται δὲ χώραν οἱ κατοι-
κοῦντες αὐτὴν πάμφορον καὶ διαφέρουσαν ἀρετῇ πάσης τῆς
4 Ἰβηρίας. ᾗ τότε παραστρατοπεδεύσας Ἀννίβας ἐνεργὸς
ἐγίνετο περὶ τὴν πολιορκίαν, πολλὰ προορώμενος εὔχρηστα
5 πρὸς τὸ μέλλον ἐκ τοῦ κατὰ κράτος ἑλεῖν αὐτήν. πρῶτον
μὲν γὰρ ὑπέλαβε παρελέσθαι Ῥωμαίων τὴν ἐλπίδα τοῦ
συστήσασθαι τὸν πόλεμον ἐν Ἰβηρίᾳ· δεύτερον δὲ κατα-
πληξάμενος ἅπαντας εὐτακτοτέρους μὲν ἐπέπειστο παρα-
σκευάσειν τοὺς ὑφ᾽ αὐτὸν ἤδη ταττομένους, εὐλαβεστέρους* **203**
6 *δὲ τοὺς ἀκμὴν αὐτοκράτορας ὄντας τῶν Ἰβήρων, τὸ δὲ μέ-
γιστον, οὐδὲν ἀπολιπὼν ὄπισθεν πολέμιον ἀσφαλῶς ποιή-
7 σεσθαι τὴν εἰς τοὔμπροσθεν πορείαν. χωρίς τε τούτων
εὐπορήσειν μὲν χορηγιῶν αὐτὸς ὑπελάμβανεν πρὸς τὰς ἐπι-
βολάς, προθυμίαν δ᾽ ἐνεργάσεσθαι ταῖς δυνάμεσιν ἐκ τῆς*

---

3. *τὴν* ADE, *τοῦ* B, om. C 13. *προῆγε* *Sca* pro *προσῆγε* 19. *ἐνεργῶς* Bentenus observ. crit. p. 23 s. 22. *παρελεῖσθαι* *Na* 343 s. 25. *ὑπ᾽ αὐτὸν* CDE 27. *οὐδὲν᾽* A[1], *οὐδέν᾽* A[2], *οὐδένα* C, corr. BDE (conf. 3, 6, 11; 4, 3, 1; 10, 35, 5, Herod. 7, 218, Demosth. 9, 47) *ἀπολειπὼν* A 29. *ὑπελάμβανε* R[s] 30. *ἐνεργάσασθαι* AR, corr. C[2]

203, 7]
ἐσομένης ἑκάστοις ὠφελείας, προκαλέσεσθαι δὲ τὴν εὔνοιαν
τῶν ἐν οἴκῳ Καρχηδονίων διὰ τῶν ἀποσταλησομένων αὐ-
τοῖς λαφύρων. τοιούτοις δὲ χρώμενος διαλογισμοῖς ἐνερ- 8
γῶς προσέκειτο τῇ πολιορκίᾳ, τοτὲ μὲν ὑπόδειγμα τῷ πλή-
θει ποιῶν αὐτὸν καὶ γινόμενος αὐτουργὸς τῆς ἐν τοῖς ἔρ-
γοις ταλαιπωρίας, ἔστι δ' ὅτε παρακαλῶν τὰ πλήθη καὶ
παραβόλως διδοὺς αὐτὸν εἰς τοὺς κινδύνους. πᾶσαν δὲ 9
κακοπάθειαν καὶ μέριμναν ὑπομείνας τέλος ἐν ὀκτὼ μησὶ
κατὰ κράτος εἷλε τὴν πόλιν. κύριος δὲ γενόμενος χρημά- 10
των πολλῶν καὶ σωμάτων καὶ κατασκευῆς τὰ μὲν χρήματ'
εἰς τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς παρέθετο κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρό-
θεσιν, τὰ δὲ σώματα διένειμε κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστοις
τῶν συστρατευομένων, τὴν δὲ κατασκευὴν παραχρῆμα πᾶσαν
ἐξέπεμψε τοῖς Καρχηδονίοις. ταῦτα δὲ πράξας οὐ διε- 11
ψεύσθη τοῖς λογισμοῖς οὐδ' ἀπέτυχε τῆς ἐξ ἀρχῆς προ-
θέσεως, ἀλλὰ τούς τε στρατιώτας προθυμοτέρους ἐποίησε
πρὸς τὸ κινδυνεύειν, τούς τε Καρχηδονίους ἑτοίμους παρε-
σκεύασε πρὸς τὸ παραγγελλόμενον, αὐτός τε πολλὰ τῶν
χρησίμων μετὰ ταῦτα κατειργάσατο διὰ τῆς τῶν χορηγιῶν
παραθέσεως.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Δημήτριος, ἅμα τῷ συν- 18
εῖναι τὴν ἐπιβολὴν τῶν Ῥωμαίων, παραυτίκα μὲν εἰς τὴν
Διμάλην ἀξιόχρεων φρουρὰν εἰσέπεμψε καὶ τὰς ἁρμοζούσας
ταύτης χορηγίας, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν πόλεων τοὺς μὲν ἀντι-
204 πολιτευομένους ἐπανείλετο, τοῖς δ' αὐτοῦ φίλοις ἐνεχείρισε
τὰς δυναστείας, αὐτὸς δ' ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων ἐπιλέξας 2
τοὺς ἀνδρωδεστάτους ἑξακισχιλίους συνέστησε τούτους εἰς
τὴν Φάρον. ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων ἀφικόμενος εἰς 3
τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ θεωρῶν τοὺς ὑπε-
ναντίους θαρροῦντας ἐπὶ τῇ τῆς Διμάλης ὀχυρότητι καὶ
ταῖς παρασκευαῖς, ἔτι δὲ τῷ δοκεῖν αὐτὴν ἀνάλωτον ὑπάρ-

1. προκαλέσασθαι AB, προκαλέσας CDE, corr. *Be* 4. τότὲ A, τοτὲ B^{s}C, τότε DE, ποτὲ coni. *Sch* 6. post ὅτε add. καὶ C 10. χρή-ματα AR 20. προθέσεως A[1], corr. A[2] 21. συνιέναι C 23. δίμα-λον AR, corr. *Be* ἀξιόχρεω C 24. ταύτῃ vulgo ante *Di* ex C (conf. *Hu* quaest. I 19) 25. ἐνεχείρησε C 30. διμάλον D

χειν, ταύτῃ πρῶτον ἐγχειρεῖν ἔκρινε, βουλόμενος καταπλή-
4 ξασθαι τοὺς πολεμίους. παρακαλέσας δὲ τοὺς κατὰ μέρος
ἡγεμόνας καὶ προσαγαγὼν ἔργα κατὰ πλείους τόπους ἤρ-
5 ξατο πολιορκεῖν. λαβὼν δὲ κατὰ κράτος ἐν ἡμέραις ἑπτὰ
παραχρῆμα πάντας ἥττησε ταῖς ψυχαῖς τοὺς ὑπεναντίους·
6 διόπερ εὐθέως παρῆσαν ἐκ πασῶν τῶν πόλεων ἐπιτρέπον-
7 τες καὶ διδόντες αὑτοὺς εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν. ὁ
δὲ προσδεξάμενος ἑκάστους ἐπὶ ταῖς ἁρμοζούσαις ὁμολο-
γίαις ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν εἰς τὴν Φάρον ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν
8 Δημήτριον. πυνθανόμενος δὲ τήν τε πόλιν ὀχυρὰν εἶναι
διαφερόντως καὶ πλῆθος ἀνθρώπων εἰς αὐτὴν ἠθροῖσθαι,
πρὸς δὲ καὶ ταῖς χορηγίαις ἐξηρτῦσθαι καὶ ταῖς ἄλλαις
παρασκευαῖς, ὑφεωρᾶτο μὴ δυσχερῆ καὶ πολυχρόνιον συμβῇ
9 γενέσθαι τὴν πολιορκίαν. διὸ προορώμενος ἕκαστα τού-
των ἐχρήσατο παρ᾽ αὐτὸν τὸν καιρὸν τοιῷδέ τινι γένει
10 στρατηγήματος. ποιησάμενος γὰρ τὸν ἐπίπλουν νυκτὸς
ἐπὶ τὴν νῆσον παντὶ τῷ στρατεύματι τὸ μὲν πλεῖον μέρος
τῆς δυνάμεως ἀπεβίβασεν εἴς τινας ὑλώδεις καὶ κοίλους
11 τόπους, εἴκοσι δὲ ναυσὶν ἐπιγενομένης ἡμέρας ἔπλει προ-
12 δήλως ἐπὶ τὸν ἔγγιστα τῆς πόλεως λιμένα. συνορῶντες
δὲ τὰς ναῦς οἱ περὶ τὸν Δημήτριον, καὶ καταφρονοῦντες
τοῦ πλήθους, ὥρμησαν ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸν λιμένα
13 κωλύσοντες τὴν ἀπόβασιν τῶν ὑπεναντίων. ἅμα δὲ τῷ
συμμῖξαι γινομένης ἰσχυρᾶς τῆς συμπλοκῆς προσεβοήθουν
ἀεὶ πλείους τῶν ἐκ τῆς πόλεως· τέλος δὲ πάντες ἐξεχύ-
2 θησαν εἰς τὸν κίνδυνον. τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ τῆς νυκτὸς 205
ἀποβάντες εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον συνῆψαν, διὰ τόπων
3 ἀδήλων ποιούμενοι τὴν πορείαν, καὶ καταλαβόμενοι μεταξὺ
τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος λόφον ἐρυμνὸν διέκλεισαν ἀπὸ

---

7. *τῶν* om. C 10. *ὠχυρῶσθαι* Suid. v. *διαφέρων* 11. *καὶ πλῆθος ἀνθρώπων διαφερόντων* AR Suid., *καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἱκανὸν διαφερόντως* Bentenus observ. crit. p. 24 s., corr. *Hu* 12. *ἐξηρτυσθαι* (sine acc.) A 16. inc. F fol. 17r: *ποιησάμενος δὲ τὸν ἐπίπλουν αἰμίλιος νυκτὸς* cet., adscripto ad marginem titulo ⁘ *τοῦ Γ λόγου* (in rasura fuerat *εκ*) 19. *ἐπειγενομένης* A[1], corr. A[2] 24. *γιγνομένης* AFR, *γενομένης* vulgo ex C 25. *ἐξελύθησαν* A[2] (ex *ἐξε•ύθησαν*) F, *ἐξεληλύθεισαν* DE, *ἐξεληλύθεσαν* vulgo ex C, corr. *Hu*

205, 5]

τῆς πόλεως τοὺς ἐκβεβοηθηκότας. οἱ δὲ περὶ τὸν Δημή- 4
τριον συννοήσαντες τὸ γεγονὸς τοῦ μὲν διακωλύειν τοὺς
ἀποβαίνοντας ἀπέστησαν, συναθροίσαντες δὲ σφᾶς αὐτοὺς
καὶ παρακαλέσαντες ὥρμησαν, κρίναντες ἐκ παρατάξεως
διακινδυνεύειν πρὸς τοὺς ἐπὶ τὸν λόφον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι 5
θεωροῦντες τὴν ἔφοδον τῶν Ἰλλυριῶν ἐνεργὸν καὶ συντε-
ταγμένην, ἀντέπεσαν ταῖς σπείραις καταπληκτικῶς. ἅμα 6
δὲ τοῖς προειρημένοις οἱ πεποιημένοι τὴν ἀπόβασιν ἀπὸ
τῶν πλοίων, ὁρῶντες τὸ γινόμενον, προσέκειντο κατόπιν,
καὶ πανταχόθεν προσπίπτοντες θόρυβον καὶ ταραχὴν οὐ
μικρὰν ἐν τοῖς Ἰλλυριοῖς κατεσκεύαζον. ἐξ οὗ τῶν μὲν 7
κατὰ πρόσωπον τῶν δὲ κατὰ νώτου πονούντων, τέλος οἱ
περὶ τὸν Δημήτριον ἐτράπησαν, καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν ἔφυ-
γον ὡς πρὸς τὴν πόλιν, οἱ δὲ πλείους ἀνοδίᾳ κατὰ τῆς
νήσου διεσπάρησαν. ὁ δὲ Δημήτριος ἔχων ἑτοίμους λέμβους 8
πρὸς τὸ συμβαῖνον ἔν τισι τόποις ἐρήμοις ὑφορμοῦντας,
ἐπὶ τούτους ἐποιήσατο τὴν ἀποχώρησιν· εἰς οὓς ἐμβὰς
ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς ἀπέπλευσε, καὶ διεκομίσθη παρα-
δόξως πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον, παρ᾿ ᾧ τὸ λοιπὸν
διέτριβε τοῦ βίου μέρος, ἀνὴρ θράσος μὲν καὶ τόλμαν κε- 9
κτημένος, ἀλόγιστον δὲ ταύτην καὶ τελέως ἄκριτον. διὸ καὶ 10
τὴν καταστροφὴν παραπλησίαν αὐτῷ συνέβη γενέσθαι τῇ
κατὰ τὸν ὅλον βίον προαιρέσει· καταλαβέσθαι γὰρ ἐγχει- 11
ρήσας μετὰ τῆς Φιλίππου γνώμης τὴν τῶν Μεσσηνίων πό-
λιν εἰκῇ καὶ παραβόλως ἐν αὐτῷ τῷ τῆς πράξεως καιρῷ
διεφθάρη· περὶ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος, ὅταν ἐπὶ τοὺς
καιροὺς ἔλθωμεν, διασαφήσομεν. ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥω- 12

---

1. *ἐκβεβηκότας* CDE 5. *τοῦ λόφου Di* (sed conf. Krebsium *Präpos. bei Polyb.* p. 92) 6. *ἐνεργῆ* C 7. *ἀντέπεσαν* AFB, *ἀντέπεσον* CDE, *ἀντεπέπεσον* Herwerdenus Mnemos. N. S. II 76, *ἀντεπῆσαν* Bentenus observ. crit. p. 25 s. 9. *οὐρῶντες* A[1], *συνορῶντες* A[2]FR vulgo, corr. *Hu* 14. *ἀνοδία* A, *ἀνοδίᾳ* F[s]R[s] Suid. h. v., *ἀνοδίαις Na* 240 (invito etiam Suida v. *ἀνοδίᾳ*: et conf. Kaelkerum de eloc. Polyb. p. 245 s.) 14. 15. *καὶ κατὰ τὰς νήσους* Suid. 16. *ὑφορμῶντας* CDE 17. *ἀποχώρησιν*: des. F 18. *ἀπέπλευεν* A 20. *διέτριβε* A[1], *διέτριψε* A[2]R vulgo 27. *διασαφήσωμεν* AB inc. F fol. 17[v]: *ὁ δὲ στρατηγὸς*

μαίων Αἰμίλιος τὴν μὲν Φάρον εὐθέως ἐξ ἐφόδου παρα- 206
λαβὼν κατέσκαψε, τῆς δὲ λοιπῆς Ἰλλυρίδος ἐγκρατὴς γε-
νόμενος καὶ πάντα διατάξας κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν,
μετὰ ταῦτα ληγούσης ἤδη τῆς θερείας εἰς τὴν Ῥώμην ἐπαν-
ῆλθεν, καὶ τὴν εἴσοδον ἐποιήσατο μετὰ θριάμβου καὶ τῆς
13 *ἁπάσης εὐδοξίας· ἐδόκει γὰρ οὐ μόνον ἐπιδεξίως, ἔτι δὲ*
μᾶλλον ἀνδρωδῶς κεχρῆσθαι τοῖς πράγμασιν.

20 *Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι προσπεπτωκυίας αὐτοῖς ἤδη τῆς τῶν*
Ζακανθαίων ἁλώσεως οὐ μὰ Δία περὶ τοῦ πολέμου τότε
διαβούλιον ἦγον, καθάπερ ἔνιοι τῶν συγγραφέων φασί,
προσκατατάττοντες ἔτι καὶ τοὺς εἰς ἑκάτερα ῥηθέντας λό-
2 *γους, πάντων ἀτοπώτατον πρᾶγμα ποιοῦντες. πῶς γὰρ*
οἷόν τ' ἦν Ῥωμαίους τοὺς ἐνιαυτῷ πρότερον ἐπηγγελκότας
πόλεμον Καρχηδονίοις, ἐὰν ἐπιβαίνωσι τῆς Ζακανθαίων
χώρας, τούτους κατὰ κράτος ἑαλωκυίας αὐτῆς τῆς πόλεως
τότε βουλεύεσθαι συνελθόντας πότερα πολεμητέον ἢ τοὐ-
3 *ναντίον; πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον ἅμα μὲν τὴν στυγνότητα*
τοῦ συνεδρίου παρεισάγουσι θαυμάσιον, ἅμα δὲ τοὺς υἱοὺς
ἀπὸ δώδεκ' ἐτῶν ἄγειν φασὶ τοὺς πατέρας εἰς τὸ συνέ-
δριον, οὓς μετέχοντας τῶν διαβουλίων οὐδὲ τῶν ἀναγκαίων
4 *οὐδενὶ προΐεσθαι τῶν ἀπορρήτων οὐδέν; ὧν οὔτ' εἰκὸς*
οὔτ' ἀληθές ἐστι τὸ παράπαν οὐδέν, εἰ μὴ νὴ Δία πρὸς
τοῖς ἄλλοις ἡ τύχη καὶ τοῦτο προσένειμε Ῥωμαίοις, τὸ
5 *φρονεῖν αὐτοὺς εὐθέως ἐκ γενετῆς. πρὸς μὲν οὖν τὰ*
τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας καὶ Σω-
σύλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλέον λέγειν· οὐ γὰρ ἱστορίας ἀλλὰ
κουρεακῆς καὶ πανδήμου λαλιᾶς ἔμοιγε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν
6 *καὶ δύναμιν. Ῥωμαῖοι δέ, προσπεσόντος σφίσι τοῦ γεγο-*

---

1. *αἰμίλιος* F 4. *θερίας* F *ἐπανῆλθε* R[s] 7. *πράγμασιν* A[2] ex *π**γμασιν*: des. F 8. inc. M: *Ὅτι φησὶν ὁ πολύβιος ὡς ῥωμαῖοι* cet. 10. *ἦγον* A[2] ex *ἤγου*, ut videtur 11. *προσκα|τάττοντες* A[1], corr. A[r] 19. *δώδεκα* AMR 20. *οὐδὲ*] *οὐ* M 21. *προσίεσθαι* AMR, corr. *Rei* 202 *οὐδένων οὔτ'* AM 22. *οὔτε* AMR 25. *σωσύλος* M, *σώσυλος* AB, *σώσιλος* R 26. *δέοι* M[s]R, *δέῃ* A(B) 27. *ἔμοιγε* A, *ἐμοί γε* M[s]R[s] 28. *δύναμιν*: des. M inc. N fol. 39[a] verso: *Ὅτι ῥωμαῖοι προσπεσόντος* cet.; huc pertinent etiam verba quae fol. 57[v] leguntur *Ὅτι ῥωμαῖοι προσπεσούσης αὐτοῖς τῆς ζακανθέων ἁλώσεως, τῆς ὑπὸ*

207, 1]

207 νότος κατὰ τοὺς Ζακανθαίους ἀτυχήματος, παραχρῆμα
πρεσβευτὰς ἑλόμενοι κατὰ σπουδὴν ἐξαπέστειλαν εἰς τὴν
Καρχηδόνα, δύο προτείνοντες αὐτοῖς, ὧν τὸ μὲν αἰσχύνην 7
ἅμα καὶ βλάβην ἐδόκει φέρειν δεξαμένοις τοῖς Καρχηδο-
νίοις, τὸ δ' ἕτερον πραγμάτων καὶ κινδύνων ἀρχὴν μεγά-
λων· ἢ γὰρ τὸν στρατηγὸν Ἀννίβαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ 8
συνέδρους ἐκδότους διδόναι Ῥωμαίοις ἐπέταττον, ἢ προήγ-
γελλον τὸν πόλεμον. παραγενομένων δὲ τῶν Ῥωμαίων καὶ 9
παρελθόντων εἰς τὸ συνέδριον καὶ διασαφούντων ταῦτα,
δυσχερῶς ἤκουον οἱ Καρχηδόνιοι τὴν αἵρεσιν τῶν προτει-
νομένων. ὅμως δὲ προστησάμενοι τὸν ἐπιτηδειότατον ἐξ 10
αὐτῶν ἤρξαντο περὶ σφῶν δικαιολογεῖσθαι. τὰς μὲν οὖν 21
πρὸς Ἀσδρούβαν ὁμολογίας παρεσιώπων ὡς οὔτε γεγενη-
μένας, εἴ τε γεγόνασιν, οὐδὲν οὔσας πρὸς αὐτοὺς διὰ τὸ
χωρὶς τῆς σφετέρας πεπρᾶχθαι γνώμης. ἐχρῶντο δ' ἐξ 2
αὐτῶν Ῥωμαίων εἰς τοῦτο παραδείγματι· τὰς γὰρ ἐπὶ
Λυτατίου γενομένας συνθήκας ἐν τῷ πολέμῳ τῷ περὶ
Σικελίας, ταύτας ἔφασαν ἤδη συνωμολογημένας ὑπὸ Λυ-
τατίου μετὰ ταῦτα τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων ἀκύρους ποιῆ-
σαι διὰ τὸ χωρὶς τῆς αὐτοῦ γενέσθαι γνώμης. ἐπίεζον 3
δὲ καὶ προσαπηρείδοντο παρ' ὅλην τὴν δικαιολογίαν ἐπὶ
τὰς τελευταίας συνθήκας τὰς γενομένας ἐν τῷ περὶ Σικε-
λίας πολέμῳ, ἐν αἷς περὶ μὲν Ἰβηρίας οὐκ ἔφασαν ὑπάρχειν 4
ἔγγραφον οὐδέν, περὶ δὲ τοῦ τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις τὴν
παρ' αὐτῶν ἀσφάλειαν εἶναι ῥητῶς κατατετάχθαι. Ζα- 5

ἀννίβου γενομένης, πρεσβευτὰς ἔπεμπον, ἐξαιτήσοντας ἀννίβαν παρὰ χαρχηδονίων. ἅμα δὲ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζοντο· καταστήσαντες ὑπάτους, πόπλιον κορνήλιον, καὶ τιβέριον σεμπρώνιον (conf. Nissenum *Kritische Untersuch.* p. 320) 1. *ἀδικήματος* C (ex cap. 8, 1) 4. *φέρειν ἐδόκει* C 7. *συνεργοὺς* coni. *Hu* *επαιτεον* (sine spir. et acc.) A, *ἐπετέον* B, *ἐπαιτητέον* N, *ἀπῄτουν* CDE, corr. *Hu* Fleckeiseni annal. 1887 p. 763 s. *προήγγελον* BC, *προήγγειλον* N 11. *τ . . | . . . ἐπιτηδειότατον* N 13. *οὔτε*] *δέ τε* N 14. *αὗτου* (sic) A, *αὐτοῦ* BN, corr. R 15. *πεπράχθαι* A 17. *λουτατίου* AR, *λοτατίου* N (conf. praef.) *τῷ περὶ*] *περὶ τῆς* N 18. *λουτατίου* AR, *λατατίου* N, *ου* superscr. ead. m. 20. *καὶ* ante *τῆς* add. N 23. *αἷς* A² ex *∗αῖς* 25. *παρ' ἀμφοῖν* *BW* praef. 85 coll. cap. 27, 3; 29, 4 et 6; 69, 5

κανθαίους δὲ παρεδείκνυον οὐκ ὄντας τότε Ῥωμαίων συμ-
μάχους, καὶ παρανεγίνωσκον πρὸς τοῦτο πλεονάκις τὰς
6 συνθήκας. Ῥωμαῖοι δὲ τότε μὲν τὸ δικαιολογεῖσθαι καθά-
παξ ἀπεγίνωσκον, φάσκοντες ἀκεραίου μὲν ἔτι διαμενούσης 208
τῆς τῶν Ζακανθαίων πόλεως ἐπιδέχεσθαι τὰ πράγματα
δικαιολογίαν καὶ δυνατὸν εἶναι λόγῳ περὶ τῶν ἀμφισβη-
7 τουμένων διεξάγειν, ταύτης δὲ παρεσπονδημένης ἢ τοὺς
αἰτίους ἐκδοτέον εἶναι σφίσι, δι' οὗ φανερὸν ἔσται πᾶσιν
ὡς οὐ μετεσχήκασι τῆς ἀδικίας, ἀλλ' ἄνευ τῆς αὐτῶν γνώ-
8 μης πεπρᾶχθαι τοῦτο τοὔργον, ἢ μὴ βουλομένους τοῦτο
ποιεῖν, ὁμολογοῦντας δὲ κοινωνεῖν *
9 * οὖν καθολικώτερόν πως ἐχρήσαντο τοῖς λόγοις· ἡμῖν
δ' ἀναγκαῖον εἶναι δοκεῖ τὸ μὴ παραλιπεῖν ἄσκεπτον τοῦτο
τὸ μέρος, ἵνα μήτε, οἷς καθήκει καὶ διαφέρει τὸ σαφῶς
εἰδέναι τὴν ἐν τούτοις ἀκρίβειαν, παραπαίωσι τῆς ἀληθείας
10 ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις διαβουλίοις, μήθ' οἱ φιλομαθοῦν-
τες περὶ τούτων ἀστοχῶσι, συμπλανώμενοι ταῖς ἀγνοίαις
καὶ φιλοτιμίαις τῶν συγγραφέων, ἀλλ' ᾖ τις ὁμολογουμένη
θεωρία τῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὑπαρξάντων δικαίων Ῥωμαίοις
καὶ Καρχηδονίοις πρὸς ἀλλήλους ἕως εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς
καιρούς.

22 Γίνονται τοιγαροῦν συνθῆκαι Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδο- *a. u. 245*
νίοις πρῶται κατὰ Λεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον καὶ Μάρκον

---

2. παρανεγίγνωσκον A (v. praef. ad 1, 3, 4), παρεγίνωσκον N Ernestus 3. τότε μὲν τὸ *Hu*, τοσ|μὲν τὸ A[1], τὸ μὲν τὸ A[2], τὸ μὲν, omisso altero τὸ, RN vulgo, τοῦ μὲν *BW* praef. 22 4. ἀπεγίγνωσκον A ἀκεραίου* A μενούσης N 5. πράγματ' ἂν Hertleinius Fleckeiseni annal. 1877 p. 34 6. ἀμφισβητούντων C 8. ἔσται] τε N 10. πεπρᾶχθαι ARN, πέπρακται *Rei* 202 τοῦτο om. CDE τὸ ἔργον N 11. 12. κοινωνεῖνουν κα|θολικώτερον A, κοινωνεῖν σῦγ| καθιλώτερόν N et codex Ursini, κοινωνεῖν οὐ καθ. C, κοινωνεῖν οὐ καθ. DE, κοινωνεῖν καθ. B, κοινωνεῖν. οὕτω καθ. *Ca*, κοινωνεῖν [τοῦ ἀδικήματος καὶ τὸν πόλεμον συναναδέχεσθαι. οἱ μὲν] οὖν καθ. *Rei* 202, κοινωνεῖν [τῆς ἀδικίας καὶ συναναδέχεσθαι τὸν πόλεμον· οἱ μὲν] οὖν καθ. *BW* praef. 32 14. μήθ' *BW* καθήκει et καθήκῃ A per dittogr., καθήκει E[1]DN, καθήκῃ E[2]C διαφέρῃ CE 15. παραπταίωσι CDEN 17. ἀναγνοίαις N 18. ἀλλ' ἡ τῆς ὁμολογουμένης AB, ἀλλ' ἢ τῆς ὁμ. N, ἄλλη τῆς ὁμ. CDE, corr. *Ur* 155[b] 19. θεωρίας CDEN δικαίων om. N extrema pagina 20. εἰς om. N 22. γένονται N 23. ἰούνιον in A partim evanuit erasa macula quae supra

208, 21]

*Ὡράτιον τοὺς πρώτους κατασταθέντας ὑπάτους μετὰ τὴν
τῶν βασιλέων κατάλυσιν, ὑφ᾽ ὧν συνέβη καθιερωθῆναι καὶ
τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν τοῦ Καπετωλίου· ταῦτα δ᾽ ἐστὶ πρότερα* 2
*τῆς Ξέρξου διαβάσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τριάκοντ᾽ ἔτεσι λεί-
πουσι δυεῖν. ἃς καθ᾽ ὅσον ἦν δυνατὸν ἀκριβέστατα διερ-* 3
μηνεύσαντες ἡμεῖς ὑπογεγράφαμεν· τηλικαύτη γὰρ ἡ δια-
209 *φορὰ γέγονε τῆς διαλέκτου καὶ παρὰ Ῥωμαίοις τῆς νῦν
πρὸς τὴν ἀρχαίαν ὥστε τοὺς συνετωτάτους ἔνια μόλις ἐξ
ἐπιστάσεως διευκρινεῖν. εἰσὶ δ᾽ αἱ συνθῆκαι τοιαίδε τινές.* 4
*“ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν εἶναι Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Ῥωμαίων συμ-
μάχοις καὶ Καρχηδονίοις καὶ τοῖς Καρχηδονίων συμμάχοις.
μὴ πλεῖν Ῥωμαίους μηδὲ τοὺς Ῥωμαίων συμμάχους ἐπέκεινα* 5
*τοῦ Καλοῦ ἀκρωτηρίου, ἐὰν μὴ ὑπὸ χειμῶνος ἢ πολεμίων
ἀναγκασθῶσιν· ἐὰν δέ τις βίᾳ κατενεχθῇ, μὴ ἐξέστω αὐτῷ* 6
*μηδὲν ἀγοράζειν μηδὲ λαμβάνειν, πλὴν ὅσα πρὸς πλοίου
ἐπισκευὴν ἢ πρὸς ἱερά. ἐν πέντε δ᾽ ἡμέραις ἀποτρεχέτω.* 7
τοῖς δὲ κατ᾽ ἐμπορίαν παραγινομένοις μηδὲν ἔστω τέλος 8
πλὴν ἐπὶ κήρυκι ἢ γραμματεῖ· ὅσα δ᾽ ἂν τούτων παρόν- 9
*των πραθῇ, δημοσίᾳ πίστει ὀφειλέσθω τῷ ἀποδομένῳ,
ὅσα ἂν ἢ ἐν Λιβύῃ ἢ ἐν Σαρδόνι πραθῇ. ἐὰν Ῥωμαίων* 10
*τις εἰς Σικελίαν παραγίνηται ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρχουσιν,
ἴσα ἔστω τὰ Ῥωμαίων πάντα. Καρχηδόνιοι δὲ μὴ ἀδικεί-* 11
τωσαν δῆμον Ἀρδεατῶν Ἀντιατῶν Λαρεντίνων Κιρκαιι-

---

aspersa erat; hinc. om. B 1. *Ὁράτιον Be* 2. 3. *ὑφ᾽ ὧν — Καπετωλίου* om. N 2. *ἐφ᾽ ὧν* Villoiso 3. *ἱερὸν καπιτωλίου* C 5. *δυοῖν* ARN (conf. praef.) 7. *τῆς* alterum] *τὴν* N, *τοῖς* C 8. *συνεστῶτας* N 10—12. *εἶναι ῥωμαίοις | συμμάχοις μὴ πλεῖν*, omissis reliquis, N 12. *μήτε* CDE[s] 15. *μηδὲν* post *λαμβάνειν* add. C 16. *ἐν πέντε — ἀποτρεχέτω* om. ARN, *intra diem quintum inde abito* add. Perottus coll. cap. 24, 11; hinc *ἐν πέντε ἡμέραις δὲ ἀποτρεχέτωσαν οἱ κατενεχθέντες* vulgo post *Ca*, corr. *Di* 17. *παραγενομένοις* N 18. *ἐπικήρυκι* N, *εστι* (sine spir. et acc., sed *στ* simile *π*) *κήρυκι* A, *ἐστὶ κήρυκι* B *δ᾽ ἂν*] *δ᾽ οὖν* N 20. *ἂν Sch*, *δ᾽ ἂν* ARN, *γ᾽ ἂν Ca* 21. *παραγένηται* N 22. *ἀδικήτωσαν* ARN, corr. C 23. *ἀρδεατων ἀντιατων* (sine acc.) A 23 — p. 224, 1. *Ἀντιατῶν — Ταρρακινιτῶν* om. DE 23. *Λαρεντίνων Hu* (*Λαυρεντίνων Ur* 156[a], *αρεντίνων* (sine spir.) A (cum spir. BCN), *Ἀρικίνων Di* 33 s. (*Ἀρικινῶν Gro*, *Aricenis* Perottus, *Ἀρικηνῶν* Niebuhrius) *κιρκαϊτῶν* BC, *κινκαϊιτῶν* N

τῶν Ταρρακινιτῶν, μηδ' ἄλλον μηδένα Λατίνων, ὅσοι ἂν
12 *ὑπήκοοι. ἐὰν δέ τινες μὴ ὦσιν ὑπήκοοι, τῶν πόλεων*
ἀπεχέσθωσαν· ἂν δὲ λάβωσι, Ῥωμαίοις ἀποδιδότωσαν
13 *ἀκέραιον. φρούριον μὴ ἐνοικοδομείτωσαν ἐν τῇ Λατίνῃ.*
ἐὰν ὡς πολέμιοι εἰς τὴν χώραν εἰσέλθωσιν, ἐν τῇ χώρᾳ
μὴ ἐννυκτερευέτωσαν."

23 *Τὸ μὲν οὖν Καλὸν ἀκρωτήριόν ἐστι τὸ προκείμενον*
2 *αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους· οὗ καθάπαξ*
ἐπέκεινα πλεῖν ὡς πρὸς μεσημβρίαν οὐκ οἴονται δεῖν οἱ 210
Καρχηδόνιοι τοὺς Ῥωμαίους μακραῖς ναυσὶ διὰ τὸ μὴ βού-
λεσθαι γινώσκειν αὐτούς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μήτε τοὺς κατὰ
τὴν Βυσσάτιν μήτε τοὺς κατὰ τὴν μικρὰν Σύρτιν τόπους,
3 *ἃ δὴ καλοῦσιν Ἐμπόρια, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας. ἐὰν*
δέ τις ὑπὸ χειμῶνος ἢ πολεμίων βίᾳ κατενεχθεὶς δέηταί
του τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἱερὰ καὶ πρὸς ἐπισκευὴν πλοίου,
ταῦτα, πάρεξ δὲ μηδὲν οἴονται δεῖν λαμβάνειν, καὶ κατ'
ἀνάγκην ἐν πένθ' ἡμέραις ἀπαλλάττεσθαι τοὺς καθορμι-
4 *σθέντας. εἰς δὲ Καρχηδόνα καὶ πᾶσαν τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ*
Καλοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Λιβύης καὶ Σαρδόνα καὶ Σικελίαν,
ἧς ἐπάρχουσι Καρχηδόνιοι, κατ' ἐμπορίαν πλεῖν Ῥωμαίοις
ἔξεστι, καὶ τὸ δίκαιον ὑπισχνοῦνται βεβαιώσειν οἱ Καρχη-
5 *δόνιοι δημοσίᾳ πίστει. ἐκ δὲ τούτων τῶν συνθηκῶν περὶ*
μὲν Σαρδόνος καὶ Λιβύης ἐμφαίνουσιν ὡς περὶ ἰδίας ποιού-
μενοι τὸν λόγον, ὑπὲρ δὲ Σικελίας τἀναντία διαστέλλονται
ῥητῶς, ὑπὲρ αὐτῶν τούτων ποιούμενοι τὰς συνθήκας ὅσα
τῆς Σικελίας ὑπὸ τὴν Καρχηδονίων πίπτει δυναστείαν.
6 *ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαῖοι περὶ τῆς Λατίνης αὐτῆς χώρας*

---

1. *ταρρακινητῶν* AB, *ταρακινιτῶν* C, *ταρακινητῶν* N   *ἂν* in suspicionem vocat *Di* 56   4. *οἰκοδομήτωσαν* N   5. *ὡς* om. N   9. *οὐχ'* N   *οἴονται* RN, *οἷόν τε* AB   *οἱ* invitis libris omissum post *Sch*   11. *γιγνώσκειν* A   12. *βυϊσάτην* N, *Βυσσακῖτιν* coni. *Sch*   *σίρτιν τόπους ἃ δηλοῦσιν* N   13. *ἐμπορεῖα* AB, *ἐμπορίαν* N, corr. R   15. *ἐπισκευῆς* N   16. *παρέξειν μηδὲν δὲ* CDE   *οἷόν τε δεῖν* ABCN, *οἴονται*, omisso *δεῖν*, DE   *καὶ* auctore Perotto add. *Sch*   20. *ἧς* om. AN   *πλὴν* A   22. *δημοσίᾳ* auctore Perotto add. *Ca*   *δὲ* A[2] ex *αὐ* extremo versu   23. *ὥσπερ|ιδιας* (sic) A[1](R), accentum super *ω* erasit A[2], *ὥςπερ ἰνδίας* N (*ν* expunxit ead. m.), corr. B   23. 24. *ποιούμενοι — Σικελίας* om. N   26. *καρχηδόνων* N   27. *λατινικῆς* N

210, 20]
*ποιοῦνται τὰς συνθήκας, τῆς δὲ λοιπῆς Ἰταλίας οὐ μνη-
μονεύουσι διὰ τὸ μὴ πίπτειν ὑπὸ τὴν αὐτῶν ἐξουσίαν.*
a. u. 406 *Μετὰ δὲ ταύτας ἑτέρας ποιοῦνται συνθήκας, ἐν αἷς* 24
*προσπεριειλήφασι Καρχηδόνιοι Τυρίους καὶ τὸν Ἰτυκαίων
δῆμον· πρόσκειται δὲ καὶ τῷ Καλῷ ἀκρωτηρίῳ Μαστία* 2
*Ταρσήιον, ὧν ἐκτὸς οἴονται δεῖν Ῥωμαίους μήτε λῃίζεσθαι
μήτε πόλιν κτίζειν. εἰσὶ δὲ τοιαίδε τινές. "ἐπὶ τοῖσδε* 3
φιλίαν εἶναι Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Ῥωμαίων συμμάχοις καὶ
211 *Καρχηδονίων καὶ Τυρίων καὶ Ἰτυκαίων δήμῳ καὶ τοῖς τού-
των συμμάχοις. τοῦ Καλοῦ ἀκρωτηρίου, Μαστίας, Ταρ-* 4
*σηίου μὴ λῃίζεσθαι ἐπέκεινα Ῥωμαίους μηδ' ἐμπορεύεσθαι
μηδὲ πόλιν κτίζειν. ἐὰν δὲ Καρχηδόνιοι λάβωσιν ἐν τῇ* 5
*Λατίνῃ πόλιν τινὰ μὴ οὖσαν ὑπήκοον Ῥωμαίοις, τὰ χρή-
ματα καὶ τοὺς ἄνδρας ἐχέτωσαν, τὴν δὲ πόλιν ἀποδιδότω-
σαν. ἐὰν δέ τινες Καρχηδονίων λάβωσί τινας πρὸς οὓς* 6
*εἰρήνη μέν ἐστιν ἔγγραπτος Ῥωμαίοις, μὴ ὑποτάττονται δέ
τι αὐτοῖς, μὴ καταγέτωσαν εἰς τοὺς Ῥωμαίων λιμένας· ἐὰν
δὲ καταχθέντος ἐπιλάβηται ὁ Ῥωμαῖος, ἀφιέσθω. ὡσαύ-* 7
τως δὲ μηδ' οἱ Ῥωμαῖοι ποιείτωσαν. ἂν ἔκ τινος χώρας 8
*ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρχουσιν, ὕδωρ ἢ ἐφόδια λάβῃ ὁ Ῥω-
μαῖος, μετὰ τούτων τῶν ἐφοδίων μὴ ἀδικείτω μηδένα πρὸς
οὓς εἰρήνη καὶ φιλία ἐστὶ* Καρχηδονίοις. ὡσαύτως δὲ μηδ' ὁ 9
Καρχηδόνιος ποιείτω. εἰ δέ, μὴ ἰδίᾳ μεταπορευέσθω· ἐὰν 10
δέ τις τοῦτο ποιήσῃ, δημόσιον γινέσθω τὸ ἀδίκημα. ἐν 11
*Σαρδόνι καὶ Λιβύῃ μηδεὶς Ῥωμαίων μήτ' ἐμπορευέσθω
μήτε πόλιν κτιζέτω, ** εἰ μὴ ἕως τοῦ ἐφόδια λαβεῖν ἢ*

3. *ποιοῦντο* N 4. *περιειλήφασι* CDE 5. *πρόκειται* ARN, corr. C 5. 6. *μαστία ταρσή*ιον ὧν* A[r](R), *μαστιαταρση|Nίονων* A[1], *μαστιαταρσηίου, ὧν* N 6. 11. *λῄζεσθαι Di* 10. *μάστιας ταρσήιον* N 11. *μηδὲ* R[s] 13. *ἐπήκοον* N 16. *ὑποτάττονται* N, *ὑποτάττωνται* AR 17. *τι*] *τε* N[2] *καταγαγέτωσαν* CDE 18. *ἀφέσθω* DE, *ἀφείσθω* C 19. *δὲ* non om. A 21. *ἀδικήτω* A 22. *ὡσαύτως δὲ μηδ' ὁ Καρχηδόνιος* add. Barbeyracius, quippe qui *Καρχηδονίοις* post *ἐστὶ* ex C editum legeret; sed cum *καρχηδόνιος* exhibeant AR (*καρχηδόνος* N), post *ἐστὶ* add. *Καρχηδονίοις Hu* 24. *τούτω* N *γενέσθω* N 25. ante *Ῥωμαίων* erasum *ὁ* initio versus in A 26. *κτιζέσθω* N in lacuna *μηδὲ καθορμιζέσθω* vel simile quid addendum esse coni. *Sch* (*nihil emunto* Perottus, unde *μήτ' ἀγοραζέτω μηδέν BW* praef. 33)

πλοῖον ἐπισκευάσαι. ἐὰν δὲ χειμὼν κατενέγκῃ, ἐν πένθ᾽
12 ἡμέραις ἀποτρεχέτω. ἐν Σικελίᾳ ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρχουσι
καὶ ἐν Καρχηδόνι πάντα καὶ ποιείτω καὶ πωλείτω ὅσα καὶ
13 τῷ πολίτῃ ἔξεστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Καρχηδόνιος ποιείτω
ἐν Ῥώμῃ."
14 Πάλιν ἐν ταύταις ταῖς συνθήκαις τὰ μὲν κατὰ Λιβύην
καὶ Σαρδόνα προσεπιτείνουσιν ἐξιδιαζόμενοι καὶ πάσας
15 ἀφαιρούμενοι τὰς ἐπιβάθρας Ῥωμαίων, περὶ δὲ Σικελίας
τἀναντία προσδιασαφοῦσι, περὶ τῆς ὑπ᾽ αὐτοὺς ταττομένης.
16 ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαῖοι περὶ τῆς Λατίνης· οὐκ οἴονται
δεῖν τοὺς Καρχηδονίους ἀδικεῖν Ἀρδεάτας Ἀντιάτας Κιρ- 212
καιίτας Ταρρακινίτας. αὗται δ᾽ εἰσὶν αἱ πόλεις αἱ πε-
ριέχουσαι παρὰ θάλατταν τὴν Λατίνην χώραν, ὑπὲρ ἧς
ποιοῦνται τὰς συνθήκας.

25 Ἔτι τοιγαροῦν τελευταίας συνθήκας ποιοῦνται Ῥωμαῖοι a. u. 475
κατὰ τὴν Πύρρου διάβασιν, πρὸ τοῦ συστήσασθαι τοὺς
2 Καρχηδονίους τὸν περὶ Σικελίας πόλεμον· ἐν αἷς τὰ μὲν
ἄλλα τηροῦσι πάντα κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ὁμολογίας,
3 πρόσκειται δὲ τούτοις τὰ ὑπογεγραμμένα. "ἐὰν συμμα-
χίαν ποιῶνται πρὸς Πύρρον, ἔγγραπτον ποιείσθωσαν ἀμ-
φότεροι, ἵνα ἐξῇ βοηθεῖν ἀλλήλοις ἐν τῇ τῶν πολεμου-
4 μένων χώρᾳ. ὁπότεροι δ᾽ ἂν χρείαν ἔχωσι τῆς βοηθείας,
τὰ πλοῖα παρεχέτωσαν Καρχηδόνιοι καὶ εἰς τὴν ὁδὸν καὶ
5 εἰς τὴν ἔφοδον, τὰ δὲ ὀψώνια τοῖς αὑτῶν ἑκάτεροι. Καρ-
χηδόνιοι δὲ καὶ κατὰ θάλατταν Ῥωμαίοις βοηθείτωσαν,
ἂν χρεία ᾖ. τὰ δὲ πληρώματα μηδεὶς ἀναγκαζέτω ἐκβαί-
νειν ἀκουσίως."
6 Τὸν δ᾽ ὅρκον ὀμνύειν ἔδει τοιοῦτον, ἐπὶ μὲν τῶν πρώ-
των συνθηκῶν Καρχηδονίους μὲν τοὺς θεοὺς τοὺς πατρῴους,

---

2. *οἱ* ante *Καρχ.* add. CE *ὑπάρχουσι* N 6. ante *πάλιν* N add. *και*, expunxit ead. m. 7. *προεπιτείνουσιν* N 11. *κιρκάιτας* N 12. *ταρρακηνίτας* AB, *ταῤῥακινήτας* N 15. *ἔτι|τοιγαροῦν τελευταίας ἔτι|* A, alterum *ἔτι* del. R *ποιοῦνται συνθήκας* C 17. *τῆς* ante *Σικελίας* add. N 27. *ἑκουσίως* N 28. *δὲ* ARN 28. 29. *ἐπὶ μὲν τῶν πρώτων συνθηκῶν* post p. 227, 1. *Ῥωμαίους δὲ* auctore *Sch* transposuit *Di* 29. *πατρώους* N

212, 20]
Ῥωμαίους δὲ Δία λίθον κατά τι παλαιὸν ἔθος, ἐπὶ δὲ τού-
των τὸν Ἄρην καὶ τὸν Ἐνυάλιον. ἔστι δὲ τὸ Δία λίθον 7
τοιοῦτον. λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα λίθον ὁ ποιούμενος τὰ ὅρ-
κια περὶ τῶν συνθηκῶν, ἐπειδὰν ὀμόσῃ δημοσίᾳ πίστει,
λέγει τάδε. "εὐορκοῦντι μέν μοι εἴη τἀγαθά. εἰ δ' ἄλλως 8
διανοηθείην τι ἢ πράξαιμι, πάντων τῶν ἄλλων σῳζομένων
ἐν ταῖς ἰδίαις πατρίσιν, ἐν τοῖς ἰδίοις νόμοις, ἐπὶ τῶν ἰδίων
βίων ἱερῶν τάφων, ἐγὼ μόνος ἐκπέσοιμι οὕτως ὡς ὅδε
λίθος νῦν." καὶ ταῦτ' εἰπὼν ῥίπτει τὸν λίθον ἐκ τῆς 9
χειρός.

213 Τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων καὶ τηρουμένων τῶν 26
συνθηκῶν ἔτι νῦν ἐν χαλκώμασι παρὰ τὸν Δία τὸν Καπε-
τώλιον ἐν τῷ τῶν ἀγορανόμων ταμιείῳ, τίς οὐκ ἂν εἰκότως 2
θαυμάσειεν Φιλίνου τοῦ συγγραφέως, οὐ διότι ταῦτ' ἠγνόει
(τοῦτο μὲν γὰρ οὐ θαυμαστόν, ἐπεὶ καθ' ἡμᾶς ἔτι καὶ Ῥω-
μαίων καὶ Καρχηδονίων οἱ πρεσβύτατοι καὶ μάλιστα δο-
κοῦντες περὶ τὰ κοινὰ σπουδάζειν ἠγνόουν), ἀλλὰ πόθεν 3
ἢ πῶς ἐθάρρησε γράψαι τἀναντία τούτοις, διότι Ῥωμαίοις
καὶ Καρχηδονίοις ὑπάρχοιεν συνθῆκαι καθ' ἃς ἔδει Ῥω-
μαίους μὲν ἀπέχεσθαι Σικελίας ἁπάσης Καρχηδονίους δ'
Ἰταλίας, καὶ διότι ὑπερέβαινον Ῥωμαῖοι τὰς συνθήκας καὶ 4
τοὺς ὅρκους, ἐπεὶ ἐποιήσαντο τὴν πρώτην εἰς Σικελίαν
διάβασιν, μήτε γεγονότος μήθ' ὑπάρχοντος παράπαν ἐγ-
γράφου τοιούτου μηδενός. ταῦτα γὰρ ἐν τῇ δευτέρᾳ λέ- 5
γει βύβλῳ διαρρήδην. περὶ ὧν ἡμεῖς ἐν τῇ παρασκευῇ τῆς
ἰδίας πραγματείας μνησθέντες, εἰς τοῦτον ὑπερεθέμεθα τὸν
καιρὸν κατὰ μέρος περὶ αὐτῶν ἐξεργάσασθαι διὰ τὸ καὶ

1. διὰ λίθων AR, διαλίθων N, διὰ λίθου C, corr. margo B et *Ur* 156[a] τοῦτον N, τούτῳ C 2. ἀρη N post Ἐνυάλιον habet N τὸ δὲ διὰ λίθων ζήτει ἐν τῷ περὶ ἐθῶν, omittitque ἔστι — 10. χειρός διὰ λίθων AR, διὰ λίθου C, in margine ὅρκος ὁ ῥωμαϊκὸς ὁ Δς λίθων add. A[1] μοι εἴη] ποιεῖν ARN, μοι εἶναι *Sca*, corr. *Di* 6. σωζομένων R[s] 11. δὲ N τῶν om. AN 12. 13. ἔτι νῦν — ταμιείῳ om. N 12. καπιτώλιον C 14. θαυμάσειε R[s]N φιλίου N 15. ἐπεὶ — 17. ἠγνόουν om. N 16. μάλισθ' οἱ C 18. τούτοις] τοῖς πρεσβυτάτοις ῥωμαίων καὶ καρχηδονίων N 19. καρχηδόνιοι N συνθή|καις A, συνθῆκαι N 23. τὸ ante παράπαν vulgo additum ex C 25. βίβλωι ARN

πλείους διεψεῦσθαι τῆς ἀληθείας ἐν τούτοις, πιστεύσαντας
6 *τῇ Φιλίνου γραφῇ. οὐ μὴν ἀλλ᾽ εἰ κατὰ τοῦτό τις ἐπι-*
λαμβάνεται Ῥωμαίων περὶ τῆς εἰς Σικελίαν διαβάσεως, ὅτι
καθόλου Μαμερτίνους προσέλαβον εἰς τὴν φιλίαν καὶ μετὰ
ταῦτα δεομένοις ἐβοήθησαν, οἵτινες οὐ μόνον τὴν Μεσση-
νίων πόλιν ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥηγίνων παρεσπόνδησαν, εἰκότως
7 *ἂν δόξειεν δυσαρεστεῖν· εἰ δὲ παρὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς*
συνθήκας ὑπολαμβάνει τις αὐτοὺς πεποιῆσθαι τὴν διάβα-
σιν, ἀγνοεῖ προφανῶς.

27 *Συντελεσθέντος τοίνυν τοῦ περὶ Σικελίας πολέμου*
ποιοῦνται συνθήκας ἄλλας, ἐν αἷς τὰ συνέχοντα τῶν ἐγ-
2 *γράπτων ἦν ταῦτα· ἐκχωρεῖν Καρχηδονίους* Σικελίας *καὶ*
τῶν νήσων ἁπασῶν τῶν κειμένων Ἰταλίας μεταξὺ καὶ Σι- 214
3 *κελίας· τὴν ἀσφάλειαν ὑπάρχειν παρ᾽ ἑκατέρων τοῖς ἑκα-*
4 *τέρων συμμάχοις· μηδετέρους ἐν ταῖς ἀλλήλων ἐπαρχίαις*
μηδὲν ἐπιτάττειν μηδ᾽ οἰκοδομεῖν δημοσίᾳ μηδὲ ξενολογεῖν,
μηδὲ προσλαμβάνειν εἰς φιλίαν τοὺς ἀλλήλων συμμάχους·
5 *ἐξενεγκεῖν Καρχηδονίους ἐν ἔτεσιν δέκα δισχίλια καὶ δια-*
6 *κόσια τάλαντα, παραυτίκα δὲ δοῦναι χίλια· τοὺς αἰχμα-*
λώτους χωρὶς λύτρων ἀποδοῦναι πάντας Καρχηδονίους τοῖς
7 *Ῥωμαίοις. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν, λήξαντος τοῦ Λιβυκοῦ*
πολέμου, Ῥωμαῖοι Καρχηδονίοις πόλεμον ἐξενέγκαντες ἕως
8 *δόγματος ἐπισυνθήκας ἐποιήσαντο τοιαύτας, ἐκχωρεῖν Καρ-*
χηδονίους Σαρδόνος, καὶ προσεξενεγκεῖν ἄλλα χίλια καὶ
9 *διακόσια τάλαντα, καθάπερ ἐπάνω προείπαμεν. ἐπὶ δὲ*
τοῖς προειρημένοις τελευταῖαι πρὸς Ἀσδρούβαν ἐν Ἰβηρίᾳ
γίνονται διομολογήσεις, ἐφ᾽ ᾧ μὴ διαβαίνειν Καρχηδονίους

---

2. *ἀλλ᾽ εἰ* R[s], *ἀλλὰ* AN, *ἀλλ᾽ εἰ μὲν* coni. Be (conf. praef. ad 3, 109, 1, ϛ) 3. *Ὅτι καθόλου* N, quasi incipiat nova ecloga 4. *μαρεντίνους* N 5. *μεσηνίων* C 6. *ῥιγίνων* N 7. *δόξειε* R[s]N 11. *ἐγγράφων* N, corr. ead. m. 12. *σικελίας καὶ* add. C, *καὶ Σικελίας ἁπάσης καὶ* *BW* praef. 58 13. *καὶ* om. N 16. *ἐποικοδομεῖν* C 17. *τοὺς*] *τὰς* N 18. *ἔτεσι* R[s]N 18. 19. *καὶ σ̄ τάλαντα* N (voluit σ̄, ut vs. 25) 22. *ἐξενέγκαντες* A[2] ex *ἐξ*∗*νέγκαντες*, *ἐξενεγκόντες* N 23. *ἐπὶ συνθηκας* (sic) A, *ἐπὶ συνθήκας* N *ἐποιήσαντο* om. N 24. *προσενεγκεῖν* DE 24. 25. *ἄλλα σ̄ καὶ χίλια τάλαντα ὡς προείπομεν* N 25. *προείπομεν* RN *ἐπεὶ* N 27. *διω|μολογήσεις* A

214, 16]
ἐπὶ πολέμῳ τὸν Ἴβηρα ποταμόν. ταῦθ᾽ ὑπῆρχε τὰ δίκαια 10
Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕως εἰς τοὺς
κατ᾽ Ἀννίβαν καιρούς.

Ὥσπερ οὖν τὴν εἰς Σικελίαν διάβασιν Ῥωμαίων οὐ παρὰ 28
τοὺς ὅρκους εὑρίσκομεν γεγενημένην, οὕτως ὑπὲρ τοῦ δευ-
τέρου πολέμου, καθ᾽ ὃν ἐποιήσαντο τὰς περὶ Σαρδόνος
συνθήκας, οὔτε πρόφασιν οὔτ᾽ αἰτίαν εὕροι τις ἂν εὔλογον,
ἀλλ᾽ ὁμολογουμένως τοὺς Καρχηδονίους ἠναγκασμένους 2
παρὰ πάντα τὰ δίκαια διὰ τὸν καιρὸν ἐκχωρῆσαι μὲν Σαρ-
δόνος ἐξενεγκεῖν δὲ τὸ προειρημένον πλῆθος τῶν χρημά-
των. τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων περὶ τούτων λεγόμενον 3
ἔγκλημα, διότι τοὺς παρὰ σφῶν πλοϊζομένους ἠδίκουν κατὰ
τὸν Λιβυκὸν πόλεμον, ἐλύθη καθ᾽ οὓς καιροὺς κομισάμενοι
παρὰ Καρχηδονίων ἅπαντας τοὺς κατηγμένους ἀντεδωρή-
σαντο χωρὶς λύτρων ἐν χάριτι τοὺς παρὰ σφίσιν ὑπάρχον-
215 *τας αἰχμαλώτους· ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν τῇ πρὸ* 4
ταύτης βύβλῳ δεδηλώκαμεν.

Τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, λοιπὸν διευκρινῆσαι 5
καὶ σκέψασθαι περὶ τοῦ κατ᾽ Ἀννίβαν πολέμου, ποτέροις
αὐτῶν τὴν αἰτίαν ἀναθετέον. τὰ μὲν οὖν ὑπὸ Καρχηδονίων 29
τότε ῥηθέντα δεδηλώκαμεν, τὰ δ᾽ ὑπὸ Ῥωμαίων λεγόμενα
νῦν ἐροῦμεν· οἷς τότε μὲν οὐκ ἐχρήσαντο διὰ τὸν ἐπὶ τῇ
Ζακανθαίων ἀπωλείᾳ θυμόν, λέγεται δὲ πολλάκις καὶ ὑπὸ
πολλῶν παρ᾽ αὐτοῖς. πρῶτον μὲν ὅτι τὰς πρὸς Ἀσδρού- 2
βαν γενομένας ὁμολογίας οὐκ ἀθετητέον, καθάπερ οἱ Καρ-
χηδόνιοι λέγειν ἐθάρρουν. οὐ γὰρ προσέκειτο, καθάπερ ἐπὶ 3
τοῦ Λυτατίου, κυρίας εἶναι ταύτας ἐὰν καὶ τῷ δήμῳ δόξῃ
τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ᾽ αὐτοτελῶς ἐποιήσατο τὰς ὁμολογίας
Ἀσδρούβας, ἐν αἷς ἦν τὸν Ἴβηρα ποταμὸν μὴ διαβαίνειν
ἐπὶ πολέμῳ Καρχηδονίους. καὶ μὴν ἐν ταῖς περὶ Σικελίας 4

---

1. *ἴσηρα* N 9. *δικαιώματα* D 12. *παρ᾽ αὐτῶν* B 15. *χωρὶς αὐτῶν* ARN, corr. *Ur* 156b 16. *ἐν τῇ τρίτῃ πρὸ* coni. *Sch* coll. 3, 1, 1 17. *βίβλῳ* R^{s}N 18. *δὲ* N, *δὴ καὶ* B 19. *δεῖ* ante *καὶ* add. C 20. *αὐτοῖς* N 22. *τῇ* om. N 26. *ἐπὶ τοῦ Sca*, *ἐπὶ τοὺς* ARN, *ταῖς ἐπὶ Rei* 206 27. *λουτατέου* AN, *λουτατίου* R (conf. praef. ad 3, 21, 2) 28. *ἐποιήσαντο* N 30. *περὶ* om. N *σικελίαν* AN

συνθήκαις ἦν ἔγγραπτον, καθάπερ κἀκεῖνοι φασίν, ὑπάρ-
χειν τοῖς ἀμφοτέρων συμμάχοις τὴν παρ' ἑκατέρων ἀσφά-
λειαν, οὐκ αὐτοῖς μόνον τοῖς τότε συμμαχοῦσι, καθάπερ
5 *ἐποιοῦντο τὴν ἐκδοχὴν οἱ Καρχηδόνιοι· προσέκειτο γὰρ ἂν*
ἤτοι τὸ μὴ προσλαμβάνειν ἑτέρους συμμάχους παρὰ τοὺς
ὑπάρχοντας, ἢ τὸ μὴ παραλαμβάνεσθαι τοὺς ὕστερον προσ-
6 *ληφθέντας τούτων τῶν συνθηκῶν. ὅτε δὲ τούτων οὐδέτε-*
ρον ἐγράφη, προφανὲς ἦν ὅτι πᾶσι τοῖς ἑκατέρων συμμά-
χοις, καὶ τοῖς οὖσι τότε καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα προσληφθη-
σομένοις, τὴν παρ' ἀμφοῖν ἀσφάλειαν ἀεὶ δέον ἦν ὑπάρχειν.
7 *ὃ δὴ καὶ πάντως ἂν εἰκὸς εἶναι δόξειεν. οὐ γὰρ δήπου*
τοιαύτας ἔμελλον ποιήσεσθαι συνθήκας δι' ὧν ἀφελοῦνται
τὴν ἐξουσίαν σφῶν αὐτῶν τοῦ προσλαμβάνειν κατὰ καιροὺς
ἄν τινες ἐπιτήδειοι φανῶσιν αὐτοῖς φίλοι καὶ σύμμαχοι,
8 *οὐδὲ μὴν προσλαβόντες εἰς τὴν σφετέραν πίστιν περιόψε-*
9 *σθαι τούτους ὑπό τινων ἀδικουμένους· ἀλλ' ἦν ἀμφοτέρων* 216
τὸ συνέχον τῆς ἐννοίας τῆς ἐν ταῖς συνθήκαις, τῶν μὲν
ὑπαρχόντων ἀμφοτέροις τότε συμμάχων ἀφέξεσθαι, καὶ
κατὰ μηδένα τρόπον τοὺς ἑτέρους παρὰ τῶν ἑτέρων ἐπι-
10 *δέξεσθαί τινας τούτων εἰς συμμαχίαν, περὶ δὲ τῶν μετὰ*
ταῦτα προσληφθησομένων αὐτὸ τοῦτο, μήτε ξενολογεῖν
μήτ' ἐπιτάττειν μηδετέρους μηδὲν ἐν ταῖς ἀλλήλων ἐπαρ-
χίαις καὶ συμμαχίαις, ὑπάρχειν τε τὴν ἀσφάλειαν πᾶσι
30 *τὴν παρ' ἀμφοῖν. τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, ὁμο-*
λογούμενον ἦν κἀκεῖνο διότι Ζακανθαῖοι πλείοσιν ἔτεσιν
ἤδη πρότερον τῶν κατ' Ἀννίβαν καιρῶν ἐδεδώκεισαν αὑ-
2 *τοὺς εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν. σημεῖον δὲ τοῦτο μέ-*
γιστον καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Καρχηδονίοις ὁμολογούμενον,
ὅτι στασιάσαντες Ζακανθαῖοι πρὸς σφᾶς οὐ Καρχηδονίοις

(quod forsitan scripserit Polybius similiter ac 1, 2, 1 *περὶ ἃς — διατέθεινται λόγους*) 1. *ἐκεῖνοι* B¹ (corr. B²) D, *κἀκεῖνο* N 3. *συμμάχοις* N 6. *προϋπάρχοντας* D *περιλαμβάνεσθαι* vulgo post *Sch* 8. *ἔτι* ARN, corr. *Ur* 156ᵇ 10. *ἀεὶ* N *ην* (sine spir. et acc.) A, om. DE 19. *ἐπιδέξασθαι* ARN, corr. *Be* 21. *αὐτῷ τούτῳ τῷ μήτε* cet. Madvigius adversar. crit. I 481 *μήτε* ABN, *μὴ* DE, *τὸ μὴ* C 23. *τε*] *ἐστὶ* C 26. *ἀννίβα* N 27. *τῶν* om. CDE *τούτου* *Be* 29. *Ὅτι* N (conf. ad p. 228, 3), *ἔτι* C

216, 15]
ἐπέτρεψαν, καίπερ ἐγγὺς ὄντων αὐτῶν καὶ τὰ κατὰ τὴν
Ἰβηρίαν ἤδη πραττόντων, ἀλλὰ Ῥωμαίοις, καὶ διὰ τούτων
ἐποιήσαντο τὴν κατόρθωσιν τῆς πολιτείας. διόπερ εἰ μέν 3
τις τὴν Ζακάνθης ἀπώλειαν αἰτίαν τίθησι τοῦ πολέμου,
συγχωρητέον ἀδίκως ἐξενηνοχέναι τὸν πόλεμον Καρχηδο-
νίους κατά τε τὰς ἐπὶ τοῦ Λυτατίου συνθήκας, καθ᾽ ἃς
ἔδει τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις τὴν ὑφ᾽ ἑκατέρων ὑπάρχειν
ἀσφάλειαν, κατά τε τὰς ἐπ᾽ Ἀσδρούβου, καθ᾽ ἃς οὐκ
ἔδει διαβαίνειν τὸν Ἴβηρα ποταμὸν ἐπὶ πολέμῳ Καρχη-
δονίους· εἰ δὲ τὴν Σαρδόνος ἀφαίρεσιν καὶ τὰ σὺν ταύτῃ 4
χρήματα, πάντως ὁμολογητέον εὐλόγως πεπολεμηκέναι τὸν
κατ᾽ Ἀννίβαν πόλεμον τοὺς Καρχηδονίους· καιρῷ γὰρ
πεισθέντες ἠμύνοντο σὺν καιρῷ τοὺς βλάψαντας.

Ἔνιοι δὲ τῶν ἀκρίτως τὰ τοιαῦτα θεωμένων τάχ᾽ ἂν 31
φήσαιεν ἡμᾶς οὐκ ἀναγκαίως ἐπὶ πλεῖον ἐξακριβοῦν τοὺς
ὑπὲρ τῶν τοιούτων λόγους. ἐγὼ δ᾽, εἰ μέν τις ὑπείληφεν 2
217 πρὸς πᾶσαν περίστασιν αὐτάρκης ὑπάρχειν, καλὴν μέν, οὐκ
ἀναγκαίαν δ᾽ ἴσως φήσαιμ᾽ ἂν εἶναι τὴν τῶν προγεγονό-
των ἐπιστήμην· εἰ δὲ μηδεὶς ἂν μήτε περὶ τῶν κατ᾽ ἰδίαν 3
μήτε περὶ τῶν κοινῶν τολμήσαι τοῦτ᾽ εἰπεῖν ἄνθρωπος
ὤν, διὰ τό, κἂν κατὰ τὸ παρὸν εὐτυχῇ, τήν γε περὶ τοῦ
μέλλοντος ἐλπίδα μηδέποτ᾽ ἂν εὐλόγως βεβαιώσασθαι μη-
δένα τῶν νοῦν ἐχόντων, οὐ μόνον καλήν, ἔτι δὲ μᾶλλον 4
ἀναγκαίαν εἶναί φημι διὰ ταῦτα τὴν τῶν παρεληλυθότων

---

2. ἤδη] ἔτι N 4. post *ἀπώλειαν* add. *καὶ τὴν τοῦ Ἴβηρος ποταμοῦ διάβασιν* et pro *αἰτίαν* coni. *αἰτίας* G. Faltinus *Über den Ursprung des zweiten punischen Krieges*, progr. Ruppin. 1887, p. 7 auctore H. Hesselbarthio *Histor.-krit. Untersuchungen im Bereiche der dritten Dekade des Livius*, progr. Lippstad. 1882, p. 8 s. 5. *ἐξηνοχέναι* N 6. *λουτατίου* ARN (conf. praef. ad 3, 21, 2) 7. *ἀφ᾽* *Ur* 156b 8. *ἀσδρούβαν* N 10. *τὰ*] *ταῖς* N 13. *πιεσθέντες* *Rei* 207 *ἠμύνοντο*] *ἢ μόνον τὸ* N 14. inc. M: *Ὅτι [λέγων] περὶ τῶν συνθηκῶν καρχηδονίων πρὸς ῥωμαίους καὶ περὶ τῆς παρασπονδήσεως ὁ πολύβιός φησιν· ἔνιοι* cet. *τὰ τοιαῦτα*] *ταῦτα* N *θεωρουμένων* DE *τάχ᾽* AMN, *τάχα* Rs 16. *ἐγὼ* — 234, 9. *συντάξεων* om. N *ὑπείληφε* Rs 20. *τολμῆσαι* ADE *τοῦτο* M 21. *διὰ τοῦ* AM, om. B 22. *μηδέποτ᾽ ἂν* *Be*, *μηδένα τῶν νοῦν ποτ᾽ ἂν* AR (pro *νοῦν* A[1] in marg. *νῦν*), *τῶν νῦν ποτ᾽ ἂν* M, *μὴ διὰ τῶν νῦν ποτ᾽ ἂν* coni. *Sch*, *μηδὲν ἂν ἐκ τῶν νῦν παρόντων* *BW*

5 ἐπίγνωσιν. πῶς γὰρ ἂν εἴτ' αὐτὸς ἀδικούμενός τις ἢ τῆς
πατρίδος ἀδικουμένης βοηθοὺς εὕροι καὶ συμμάχους, εἴτε
κτήσασθαί τι καὶ προκατάρξασθαι σπουδάζων τοὺς συν-
6 εργήσοντας αὐτῷ παρορμήσαι πρὸς τὰς ἐπιβολάς, πῶς δ'
ἂν εὐδοκούμενος τοῖς ὑποκειμένοις τοὺς βεβαιώσοντας τὴν
αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ διαφυλάξοντας τὴν κατάστασιν παρ-
οξύναι δικαίως, εἰ μηδὲν εἰδείη τῆς τῶν προγεγονότων περὶ
7 ἑκάστους ὑπομνήσεως; πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως
ἁρμοζόμενοι καὶ συνυποκρινόμενοι τοιαῦτα καὶ λέγουσι
καὶ πράττουσι πάντες ὥστε δυσθεώρητον εἶναι τὴν ἑκά-
στου προαίρεσιν καὶ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν
8 ἀλήθειαν· τὰ δὲ παρεληλυθότα τῶν ἔργων, ἐξ αὐτῶν τῶν
πραγμάτων λαμβάνοντα τὴν δοκιμασίαν, ἀληθινῶς ἐμφαί-
νει τὰς ἑκάστων αἱρέσεις καὶ διαλήψεις, καὶ δηλοῖ παρ'
οἷς μὲν χάριν εὐεργεσίαν βοήθειαν ἡμῖν ὑπάρχουσαν, παρ'
9 οἷς δὲ τἀναντία τούτων. ἐξ ὧν καὶ τὸν ἐλεήσοντα καὶ
τὸν συνοργιζόμενον, ἔτι δὲ τὸν δικαιώσοντα πολλάκις καὶ
10 ἐπὶ πολλῶν εὑρεῖν ἔστιν· ἅπερ ἔχει μεγίστας ἐπικουρίας
11 καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον. διόπερ
οὐχ οὕτως ἐστὶ φροντιστέον τῆς αὐτῶν τῶν πράξεων ἐξη-
γήσεως, οὔτε τοῖς γράφουσιν οὔτε τοῖς ἀναγινώσκουσιν τὰς
ἱστορίας, ὡς τῶν πρότερον καὶ τῶν ἅμα καὶ τῶν ἐπιγι-
12 νομένων τοῖς ἔργοις. ἱστορίας γὰρ ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ διὰ 218
τί καὶ πῶς καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη τὸ πραχθὲν καὶ πό-
τερον εὔλογον ἔσχε τὸ τέλος, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀγώ-
13 νισμα μὲν μάθημα δ' οὐ γίνεται, καὶ παραυτίκα μὲν τέρ-
πει, πρὸς δὲ τὸ μέλλον οὐδὲν ὠφελεῖ τὸ παράπαν.

---

1. *εἴτι* A[1], *εἴτε* A[2]M[s]R 2. *ἀδοκουμένης* M 4. *παρορμῆσαι* AR, om. M 16. *ἐξῶν* A, *ἐξὸν* M · 17. *συνοργισόμενον Ca*, *συνοργισθησόμενον Rei* 208, *συνεργήσοντα* Campius progr. Ruppin. 1849 p. 10 (probabilius erat *συνεργασόμενον*), *συνοργιούμενον BW* *δὲ τὸν βεβαιώσοντα* Campius *καὶ* om. C 19. *καὶ κατ' ἰδίαν* coni. *Di* 56 (comprobant Krebsius *Präpos. bei Polyb.* p. 138 et *BW*) 20. *τῶν* om. M
21. *ἀναγινώσκουσιν* et *ἀναγιγνώσκουσιν* A per dittogr., *ἀναγινώσκουσι* M[s]R[s] 22. *πρότερον* AMB, *προτέρων* R *καὶ* alterum om. M
24. *τὸ πραχθὲν καὶ*] *καὶ τὸ πραχθὲν* AMR, corr. *Rei* 209 24. 25. *πότερα|εὔλογον* A (MR), corr. *BW*, *πότερ' ἄλογον ἢ εὔλογον* coni. *Be*
26. *δὲ* AMR

218, 6]

Ἧι καὶ τοὺς ὑπολαμβάνοντας δύσκτητον εἶναι καὶ δύσ- 32
γνωστον τὴν ἡμετέραν πραγματείαν διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ
μέγεθος τῶν βύβλων ἀγνοεῖν νομιστέον. πόσῳ γὰρ ῥᾷόν 2
ἐστι καὶ κτήσασθαι καὶ διαγνῶναι βύβλους τετταράκοντα
καθαπερανεὶ κατὰ μίτον ἐξυφασμένας, καὶ παρακολουθῆσαι
σαφῶς ταῖς μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ Λιβύην
πράξεσιν ἀπὸ τῶν κατὰ Πύρρον καιρῶν εἰς τὴν Καρχη-
δόνος ἅλωσιν, ταῖς δὲ κατὰ τὴν ἄλλην οἰκουμένην ἀπὸ 3
τῆς Κλεομένους τοῦ Σπαρτιάτου φυγῆς κατὰ τὸ συνεχὲς
μέχρι τῆς Ἀχαιῶν καὶ Ῥωμαίων περὶ τὸν Ἰσθμὸν παρατά-
ξεως, ἢ τὰς τῶν κατὰ μέρος γραφόντων συντάξεις ἀναγινώ-
σκειν ἢ κτᾶσθαι; χωρὶς γὰρ τοῦ πολλαπλασίους αὐτὰς 4
ὑπάρχειν τῶν ἡμετέρων ὑπομνημάτων, οὐδὲ καταλαβεῖν ἐξ
αὐτῶν βεβαίως οὐδὲν οἷόν τε τοὺς ἀναγινώσκοντας, πρῶτον
μὲν διὰ τὸ τοὺς πλείστους μὴ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν γρά-
φειν, εἶτα διὰ τὸ τὰς καταλλήλους τῶν πράξεων παρα- 5
λείπειν, ὧν ἐκ παραθέσεως συνθεωρουμένων καὶ συγκρι-
νομένων ἀλλοιοτέρας ἕκαστα τυγχάνει δοκιμασίας τῆς κατὰ
μέρος διαλήψεως, τῶν δὲ κυριωτάτων μηδὲ ψαύειν αὐτοὺς
δύνασθαι τὸ παράπαν. ἀκμὴν γάρ φαμεν ἀναγκαιότατα 6
μέρη τῆς ἱστορίας εἶναι τά τ' ἐπιγινόμενα τοῖς ἔργοις καὶ
τὰ παρεπόμενα καὶ μάλιστα τὰ περὶ τὰς αἰτίας, θεωροῦ- 7
μεν δὲ τὸν μὲν Ἀντιοχικὸν πόλεμον ἐκ τοῦ Φιλιππικοῦ
τὰς ἀφορμὰς εἰληφότα, τὸν δὲ Φιλιππικὸν ἐκ τοῦ κατ' Ἀν-
219 νίβαν, τὸν δ' Ἀννιβιακὸν ἐκ τοῦ περὶ Σικελίαν, τὰ δὲ με-
ταξὺ τούτων πολλὰς καὶ ποικίλας ἐσχηκότα διαθέσεις, πά-
σας δὲ συννευούσας πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. ταῦτα δὴ 8

1. ᾗ Ms *Ca*, ἣ AR *καὶ δυσανάγνωστον* Campius l. c. (probat *BW* praef. 85) 3. *βίβλων* AMsR *γε* CDE 4. *διαναγνῶναι Ca* *βίβλους* AMsR 5. *καθάπερ ἂν* | *εἰ* A *κατὰ μίτον* Ms *Re*, *κατάμικτον* AR 7. *τῶν*] *τῆς* C, *τῆς τῶν* DE *καιρῶν*] *καὶ τίμαιον συγγραφέων καὶ καιρῶν ἐξηγήσεως* AMB, *καὶ τίμαιον συγγραφέντων καιρῶν ἐξηγήσεως* CDE (conf. *Hu* Fleckeiseni annal. 1857 p. 833 s., quaest. I 5) 11. *γραφόντων* Ms *Sch*, *γραφέντων* AR *ἀναγιγνώσκειν* A 16. post *τὰς* add. *μὲν Be* (conf. praef. ad 3, 109, 1, *δ*) *παραλειπεῖν* AM, *παραλιπεῖν* R, corr. *Be* 21. *ἐπιγινωσκόμενα* AB, *ἐπιγιγνόμενα* MsR 22. *τὰ* Ms *Ca*, om. AR 25. *ἀννιβαϊκὸν* CDE *Σικελίας Be* (sed conf. indicem meum sub *Coelesyria* et *Sicilia*)

*πάντα διὰ μὲν τῶν γραφόντων καθόλου δυνατὸν ἐπιγνῶναι
καὶ μαθεῖν, διὰ δὲ τῶν τοὺς πολέμους αὐτούς, οἷον τὸν
9 Περσικὸν ἢ τὸν Φιλιππικόν, ἀδύνατον, εἰ μὴ καὶ τὰς πα-
ρατάξεις τις ἀναγινώσκων αὐτὰς ἐξ ὧν ἐκεῖνοι γράφου-
σιν, ὑπολαμβάνει σαφῶς ἐπεγνωκέναι καὶ τὴν τοῦ πολέμου
10 τοῦ σύμπαντος οἰκονομίαν καὶ διάθεσιν. ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι
τούτων οὐδέν, ἀλλ᾽ ὅσῳ διαφέρει τὸ μαθεῖν τοῦ μόνον
ἀκοῦσαι, τοσούτῳ καὶ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν ὑπολαμβάνω
διαφέρειν τῶν ἐπὶ μέρος συντάξεων.*

33 *Οἱ δὲ παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις (τὴν γὰρ παρέκ-
βασιν ἐντεῦθεν ἐποιησάμεθα) διακούσαντες τὰ παρὰ τῶν
2 Καρχηδονίων ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπαν, ὁ δὲ πρεσβύτατος αὐ-
τῶν δείξας τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ τὸν κόλπον, ἐνταῦθα καὶ
τὸν πόλεμον αὐτοῖς ἔφη καὶ τὴν εἰρήνην φέρειν· ἐκβαλὼν
3 οὖν, ὁπότερον ἂν κελεύσωσιν, ἀπολείψειν. ὁ δὲ βασιλεὺς
τῶν Καρχηδονίων, ὁπότερον αὐτοῖς φαίνεται, τοῦτ᾽ ἐκβα-
4 λεῖν ἐκέλευσε. τοῦ δὲ Ῥωμαίου φήσαντος τὸν πόλεμον
ἐκβαλεῖν, ἀνεφώνησαν ἅμα καὶ πλείους τῶν ἐκ τοῦ συνε-
δρίου, δέχεσθαι φάσκοντες. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις καὶ τὸ
5 συνέδριον ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν, Ἀννίβας δὲ παραχει-
μάζων ἐν Καινῇ πόλει πρῶτον μὲν διαφῆκε τοὺς Ἴβηρας
ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν πόλεις, βουλόμενος ἑτοίμους καὶ προθύ-
6 μους παρασκευάζειν πρὸς τὸ μέλλον, δεύτερον δ᾽ Ἀσδρούβᾳ
τἀδελφῷ διέταξε πῶς δεήσει τῇ τε τῶν Ἰβήρων ἀρχῇ καὶ
δυναστείᾳ χρῆσθαι ταῖς τε πρὸς Ῥωμαίους παρασκευαῖς,
7 ἐὰν αὐτὸς χωρίζηταί που. τρίτον ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας
8 τῶν ἐν Λιβύῃ προυνοεῖτο πραγμάτων, πάνυ δ᾽ ἐμπείρως
καὶ φρονίμως ἐκλογιζόμενος ἐκ μὲν Λιβύης εἰς Ἰβηρίαν ἐκ* 220
δ᾽ Ἰβηρίας εἰς Λιβύην διεβίβαζε στρατιώτας, ἐκδεσμεύων

---

2. *πολέμους* M[s]A[r]R, *πολεμίους* A[1] *τὸν* add. *Rei* 210 4. *τίς* A *γράφουσιν* AB, *συγγράφουσιν* M[s]R 5. *ὑπολαμβά|ναι* A[1] ut videtur, *ὑπολαμβάνοι* A[2]M[s]BC, *ὑπολαμβάνουσι* DE, corr. *Hu* coll. 3, 6, 4 et 20, 4 9. *μέρους* coni. *Sch* *συντάξεων*: des. M 10. *παρὰ* om. N *τὴν γὰρ — ἐποιησάμεθα* om. N 11. *τὰ* * A[2] ex *τὰς* 12. *εἶπον* RN 13. *ἐντεῦθεν* CDE 14. *ἐκβαλεῖν* CDE 18. *πλεῖον* N 19. *φάσκοντες δέχεσθαι* BN 20. *ἐχωρίσθησαν*: des. N 24. *τε* om. C

220, 3]
τὴν ἑκατέρων πίστιν εἰς ἀλλήλους διὰ τῆς τοιαύτης οἰκο-
νομίας. ἦσαν δ' οἱ διαβάντες εἰς τὴν Λιβύην Θερσῖται, 9
Μαστιανοί, πρὸς δὲ τούτοις Ὀρῆτες [Ἴβηρες], Ὀλκάδες·
οἱ δὲ σύμπαντες ἀπὸ τούτων τῶν ἐθνῶν ἱππεῖς μὲν χίλιοι 10
διακόσιοι, πεζοὶ δὲ μύριοι τρισχίλιοι ὀκτακόσιοι πεντή-
κοντα. πρὸς δὲ τούτοις Βαλιαρεῖς ὀκτακόσιοι ἑβδομήκοντα· 11
οὓς κυρίως μὲν καλοῦσι σφενδονήτας, ἀπὸ δὲ τῆς χρείας
ταύτης συνωνύμως καὶ τὸ ἔθνος αὐτῶν προσαγορεύουσι
καὶ τὴν νῆσον. τῶν δὲ προειρημένων τοὺς μὲν πλείους 12
εἰς τὰ Μεταγώνια τῆς Λιβύης, τινὰς δ' εἰς αὐτὴν Καρ-
χηδόνα κατέταξεν. ἀπὸ δὲ τῶν πόλεων τῶν Μεταγωνι- 13
τῶν καλουμένων ἀπέστειλεν ἄλλους εἰς Καρχηδόνα πεζοὺς
τετρακισχιλίους, ὁμηρείας ἔχοντας καὶ βοηθείας ἅμα τάξιν.
ἐπὶ δὲ τῆς Ἰβηρίας ἀπέλιπεν Ἀσδρούβᾳ τἀδελφῷ πεντή- 14
ρεις μὲν πεντήκοντα, τετρήρεις δὲ δύο καὶ τριήρεις πέντε·
τούτων ἐχούσας πληρώματα πεντήρεις μὲν τριάκοντα δύο,
τριήρεις δὲ πέντε. καὶ μὴν ἱππεῖς Λιβυφοινίκων μὲν καὶ 15
Λιβύων τετρακοσίους πεντήκοντα, Λεργητῶν δὲ τριακο-
σίους, Νομάδων δὲ Μασσολίων καὶ Μασαισυλίων καὶ
Μακκοίων καὶ Μαυρουσίων τῶν παρὰ τὸν ὠκεανὸν χι-
λίους ὀκτακοσίους, πεζοὺς δὲ Λιβύων μυρίους χιλίους ὀκτα- 16
κοσίους πεντήκοντα, Λιγυστίνους τριακοσίους, Βαλιαρεῖς
πεντακοσίους, ἐλέφαντας εἴκοσι καὶ ἕνα.

Οὐ χρὴ δὲ θαυμάζειν τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀναγραφῆς, εἰ 17
τοιαύτῃ κεχρήμεθα περὶ τῶν ὑπ' Ἀννίβου κατ' Ἰβηρίαν
221 πεπραγμένων οἵᾳ μόλις ἂν χρήσαιτό τις αὐτὸς κεχειρικὼς

---

2. *θερσίται* AR Stephanus, *Ταρσηίται Ur* 157[a] (accentum corr. *Di* 39) 3. *Μασσιανοὶ Gro* *ὀρῆτες* AB, *Ὀρεῖται* vulgo ex CE *Ἴβηρες* del. *Ben* *ὁλκάδες* A 6. *ὀκταχόσιοι ἑβδομήκοντα* om. AR, *ωο* ex Livio 21, 21, 12, praeeunte Perotto, add. *Gro* 11. *μεταγωνι-των* (sine acc.) A 14. *ἀπέλειπεν* A 18. *Λεργητῶν* — 22. *πεντή-κοντα* om. DE *Ἰλεργητῶν Sch* ex Livio 21, 22, 3 19. *μασ|σολίων* A (BC), *Μασσυλέων Sch* ex Stephano, qui *Μασσυλεῖς* legit apud Polyb. libro septimo, *Μασσυλίων Re*, *Μασυλίων Di* (conf. eundem in thes. Steph. v. *Μασυλεῖς*), *Maesulii* Livius *μασσαιλίων* ABC, corr. *Di* (item Polybius 16, 23, 6, Strabo, Stephanus, et *Masaesulii* Livius) 20. *μακ-κοίων* AB, *μακίων* C, *Μαζύων Gro*, *Βακχαίων* coni. *Sch* 24. *εἰ* om. A extremo versu

τὰς κατὰ μέρος πράξεις, οὐδὲ προκαταγινώσκειν, εἰ πε-
ποιήκαμεν παραπλήσιον τοῖς ἀξιοπίστως ψευδομένοις τῶν
18 συγγραφέων. ἡμεῖς γὰρ εὑρόντες ἐπὶ Λακινίῳ τὴν γραφὴν
ταύτην ἐν χαλκώματι κατατεταγμένην ὑπ' Ἀννίβου, καθ'
οὓς καιροὺς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τόποις ἀνεστρέφετο,
πάντως ἐνομίσαμεν αὐτὴν περί γε τῶν τοιούτων ἀξιόπιστον
εἶναι· διὸ καὶ κατακολουθεῖν εἱλόμεθα τῇ γραφῇ ταύτῃ.
34 Ἀννίβας δὲ πάντα προνοηθεὶς περὶ τῆς ἀσφαλείας a. u. 536
τῶν τε κατὰ Λιβύην πραγμάτων καὶ τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ, λοιπὸν
ἐκαραδόκει καὶ προσεδέχετο τοὺς παρὰ τῶν Κελτῶν πρὸς
2 αὐτὸν ἀποστελλομένους· σαφῶς γὰρ ἐξητάκει καὶ τὴν ἀρε-
τὴν τῆς ὑπὸ τὰς Ἄλπεις καὶ περὶ τὸν Πάδον ποταμὸν
χώρας καὶ τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων αὐτήν, ἔτι δὲ τὴν
3 πρὸς τοὺς πολέμους τῶν ἀνδρῶν τόλμαν, καὶ τὸ μέγιστον,
τὴν ὑπάρχουσαν δυσμένειαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ προγεγονότος
πολέμου πρὸς Ῥωμαίους, ὑπὲρ οὗ διήλθομεν ἡμεῖς ἐν τῇ
πρὸ ταύτης βύβλῳ χάριν τοῦ συμπεριφέρεσθαι τοὺς ἐντυγ-
4 χάνοντας τοῖς νῦν μέλλουσι λέγεσθαι. διόπερ εἴχετο ταύ-
της τῆς ἐλπίδος, καὶ πᾶν ὑπισχνεῖτο διαπεμπόμενος ἐπι-
μελῶς πρὸς τοὺς δυνάστας τῶν Κελτῶν καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε
5 καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ταῖς Ἄλπεσιν ἐνοικοῦντας, μόνως ἂν
ὑπολαμβάνων ἐν Ἰταλίᾳ συστήσασθαι τὸν πρὸς Ῥωμαίους
πόλεμον, εἰ δυνηθείη διαπεράσας τὰς πρὸ τοῦ δυσχωρίας
εἰς τοὺς προειρημένους ἀφικέσθαι τόπους καὶ συνεργοῖς
καὶ συμμάχοις χρήσασθαι Κελτοῖς εἰς τὴν προκειμένην ἐπι-
6 βολήν. ἀφικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων, καὶ τήν τε τῶν Κελ-
τῶν βούλησιν καὶ προσδοκίαν ἀπαγγειλάντων, τήν τε τῶν
Ἀλπεινῶν ὀρῶν ὑπερβολὴν ἐπίπονον μὲν καὶ δυσχερῆ λίαν,
οὐ μὴν ἀδύνατον εἶναι φασκόντων, συνῆγε τὰς δυνάμεις ἐκ
7 τῆς παραχειμασίας ὑπὸ τὴν ἐαρινὴν ὥραν. προσπεπτωκό-
των δὲ προσφάτως αὐτῷ καὶ τῶν ἐκ τῆς Καρχηδόνος, ἐπαρ-
θεὶς τῷ θυμῷ καὶ πιστεύων τῇ τῶν πολιτῶν εὐνοίᾳ παρε-

3. λαβινίῳ C 11. ἐξηι|τάκει A 12. περὶ om. C 17. βίβλῳ R[s] 26. τῶν ante Κελτῶν om. C 28. ἀλπινῶν AB, corr. *Gro* coll. 2, 14, 8; 3, 47, 9

222 κάλει τὰς δυνάμεις φανερῶς ἤδη πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων
πόλεμον, ἐμφανίζων μὲν ὃν τρόπον ἔκδοτον αὐτὸν ἐγχειρή- 8
σαιεν αἰτεῖσθαι Ῥωμαῖοι καὶ πάντας τοὺς τοῦ στρατοπέδου
προεστῶτας, ὑποδεικνύων δὲ τὴν τῆς χώρας ἀρετὴν εἰς ἣν
ἀφίξονται, καὶ τὴν τῶν Κελτῶν εὔνοιαν καὶ συμμαχίαν. εὐ- 9
θύμως δὲ τῶν ὄχλων αὐτῷ συνεξισταμένων, ἐπαινέσας καὶ
παραγγείλας τακτὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ποιήσεται τὴν ἔξοδον,
τότε μὲν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐπιτελέσας δὲ τὰ προειρημένα κατὰ τὴν παραχειμα- 35
σίαν, καὶ παρασκευάσας ἱκανὴν ἀσφάλειαν τοῖς τε κατὰ τὴν
Λιβύην καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασι, παραγενομένης τῆς
ταχθείσης ἡμέρας προῆγε, πεζῶν μὲν ἔχων εἰς ἐννέα μυριά-
δας, ἱππεῖς δὲ περὶ μυρίους καὶ δισχιλίους· καὶ διαβὰς 2
τὸν Ἴβηρα ποταμὸν κατεστρέφετο τό τε τῶν Ἰλουργητῶν
ἔθνος καὶ Βαργουσίων, ἔτι δὲ τοὺς Αἰρηνοσίους καὶ τοὺς
Ἀνδοσίνους μέχρι τῆς προσαγορευομένης Πυρήνης. ποιη- 3
σάμενος δὲ πάντας ὑφ᾽ ἑαυτὸν καί τινας πόλεις κατὰ κρά-
τος ἑλών, ταχέως μὲν καὶ παρ᾽ ἐλπίδα, μετὰ πολλῶν δὲ
καὶ μεγάλων ἀγώνων ἔτι δὲ πολλῆς καταφθορᾶς ἀνδρῶν,
ἡγεμόνα μὲν ἐπὶ πάσης κατέλιπε τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ ποτα- 4
μοῦ χώρας Ἄννωνα, τῶν δὲ Βαργουσίων καὶ δεσπότην (μά-
λιστα γὰρ τούτοις ἠπίστει διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔ-
νοιαν), ἀπεμέρισε δὲ καὶ τῆς δυνάμεως ἧς εἶχε τῷ μὲν Ἄν- 5
νωνι πεζοὺς μυρίους ἱππεῖς δὲ χιλίους, καὶ τὰς ἀποσκευὰς
ἀπέλιπε τούτῳ τῶν αὐτῷ συνεξορμώντων, εἰς δὲ τὴν οἰκείαν 6
ἀπέλυσε τοὺς ἴσους τοῖς προειρημένοις, βουλόμενος αὐτούς
τε τούτους εὔνους ἀπολιπεῖν, τοῖς τε λοιποῖς ὑποδεικνύων
ἐλπίδα τῆς εἰς οἶκον ἐπανόδου, καὶ τοῖς μεθ᾽ ἑαυτοῦ μὲν
στρατευομένοις, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τοῖς ἐν οἴκῳ μένουσι τῶν
Ἰβήρων, ἵνα προθύμως ἐξορμῶσι πάντες, ἄν ποτέ τις ἐπι-
κουρίας χρεία γένηται παρ᾽ αὐτῶν. τὴν δὲ λοιπὴν στρα- 7

3. τοὺς τοῦ R, τοῦ A[1], τοὺς A[2] 6. αὐτῶν AB 7. τὴν ἔξοδον ποιήσεται vulgo ex R 16. ἀνδοσινους (sine acc.) A 17. δὲ om. DE 20. ἐπὶ πάσης om. B κατέλειπε A 23. ἄνωνι A[1], corr. A[2] 25. ἀπέλειπε A 27. ἀπολειπεῖν A 31. γένηται A[1]R, γίνηται A[2] στρατείαν A

*τιὰν ἀναλαβὼν εὔζωνον, πεζοὺς μὲν πεντακισμυρίους ἱππεῖς
δὲ πρὸς ἐνναχισχιλίους, ἦγεν διὰ τῶν Πυρηναίων λεγομένων* 223
ὀρῶν ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ καλουμένου ποταμοῦ διάβασιν,
8 *ἔχων οὐχ οὕτως πολλὴν δύναμιν ὡς χρησίμην καὶ γεγυμνα-
σμένην διαφερόντως ἐκ τῆς συνεχείας τῶν κατὰ τὴν Ἰβη-
ρίαν ἀγώνων.*

36 *Ἵνα δὲ μὴ τῶν τόπων ἀγνοουμένων παντάπασιν ἀσαφῆ
γίνεσθαι συμβαίνῃ τὴν διήγησιν, ῥητέον ἂν εἴη πόθεν ὁρ-
μήσας Ἀννίβας καὶ τίνας καὶ πόσους διελθὼν τόπους εἰς*
2 *ποῖα μέρη κατῆρε τῆς Ἰταλίας. ῥητέον δ' οὐκ αὐτὰς τὰς
ὀνομασίας τῶν τόπων καὶ ποταμῶν καὶ πόλεων· ὅπερ
ἔνιοι ποιοῦσι τῶν συγγραφέων, ὑπολαμβάνοντες ἐν παντὶ
πρὸς γνῶσιν καὶ σαφήνειαν αὐτοτελὲς εἶναι τοῦτο τὸ μέρος.*
3 *οἶμαι δ', ἐπὶ μὲν τῶν γνωριζομένων τόπων οὐ μικρὰ με-
γάλα δὲ συμβάλλεσθαι πεποίηκε πρὸς ἀνάμνησιν ἡ τῶν
ὀνομάτων παράθεσις· ἐπὶ δὲ τῶν ἀγνοουμένων εἰς τέλος
ὁμοίαν ἔχει τὴν δύναμιν ἡ τῶν ὀνομάτων ἐξήγησις ταῖς*
4 *ἀδιανοήτοις καὶ κρουσματικαῖς λέξεσι· τῆς γὰρ διανοίας
ἐπ' οὐδὲν ἀπερειδομένης, οὐδὲ δυναμένης ἐφαρμόττειν τὸ
λεγόμενον ἐπ' οὐδὲν γνώριμον, ἀνυπότακτος καὶ κωφὴ*
5 *γίνεθ' ἡ διήγησις. διόπερ ὑποδεικτέος ἂν εἴη τρόπος δι'
οὗ δυνατὸν ἔσται περὶ τῶν ἀγνοουμένων λέγοντας κατὰ
ποσὸν εἰς ἀληθινὰς καὶ γνωρίμους ἐννοίας ἄγειν τοὺς
ἀκούοντας.*

6 *Πρώτη μὲν οὖν καὶ μεγίστη γνῶσις, ἔτι δὲ κοινὴ πᾶσιν
ἀνθρώποις ἐστὶν ἡ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς διαίρεσις καὶ
τάξις, καθ' ἣν πάντες, ὧν καὶ μικρὸν ὄφελος, ἀνατολὰς*
7 *δύσεις μεσημβρίαν ἄρκτον γνωρίζομεν· δευτέρα δὲ καθ'
ἣν ἑκάστῃ διαφορᾷ τῶν προειρημένων τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς*

---

2. *προσεννακισχιλίους* A (R), *πρὸς ἐνακισχιλίους* *Be* *ἦγε* R[s] 10. *ῥητέον οὐκ* ADE, corr. C, *καὶ ῥητέον οὐκ* B 13. *πρόγνωσιν* AB, corr. R 15. *πεποίηκε* AR *BW*, *ἐκπεποίηκε* coni. *Sch*, *πέφυκε* vulgo post *Ca* auctore *Ur* 157[a] 16. *ἐπὶ δὲ* A[r]R, *ἐπειδὴ* A[1] 21. *γίγνεται ἡ* vulgo ex R *ὑποδεικτέος ἂν εἴη τρόπος*] conf. *Hu Berliner Philologische Wochenschrift* 1887 p. 1142 s. 25. inc. F fol. 17[v]: *περιήγησις παχυμερῶς τῆς οἰκουμένης. πρώτη μὲν οὖν* cet., verba *περιήγ. παχυμ. τῆς οἰκουμ.* exhibet etiam margo C 26. *τοῦ*] *τῆς τοῦ* AFB

223, 29]
τόπους ὑποτάττοντες, καὶ φέροντες ἀεὶ τῇ διανοίᾳ τὸ λε-
γόμενον ἐπί τι τῶν προειρημένων, εἰς γνωρίμους καὶ συν-
ήθεις ἐπινοίας ἐμπίπτομεν ὑπὲρ τῶν ἀγνώστων καὶ ἀορά-
224 των τόπων. τούτων δὲ περὶ τῆς ὅλης γῆς ὑποκειμένων, 37
ἀκόλουθον ἂν εἴη τὸ καὶ περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης
ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον διελομένους εἰς ἐπίστασιν ἀγαγεῖν
τοὺς ἀκούοντας. ταύτης διῃρημένης εἰς τρία μέρη καὶ τρεῖς 2
ὀνομασίας, τὸ μὲν ἓν μέρος αὐτῆς Ἀσίαν τὸ δ' ἕτερον
Λιβύην τὸ δὲ τρίτον Εὐρώπην προσαγορεύουσι. τὰς δὲ 3
διαφορὰς ταύτας ὁρίζουσιν ὅ τε Τάναϊς ποταμὸς καὶ Νεῖλος
καὶ τὸ καθ' Ἡρακλέους στήλας στόμα. Νείλου μὲν οὖν 4
καὶ Τανάιδος μεταξὺ τὴν Ἀσίαν κεῖσθαι συμβέβηκε, πί-
πτειν δὲ τοῦ περιέχοντος ὑπὸ τὸ μεταξὺ διάστημα θερι-
νῶν ἀνατολῶν καὶ μεσημβρίας. ἡ δὲ Λιβύη κεῖται μὲν 5
μεταξὺ Νείλου καὶ στηλῶν Ἡρακλείων, τοῦ δὲ περιέχοντος
πέπτωκεν ὑπό τε τὴν μεσημβρίαν καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ὑπὸ
τὰς χειμερινὰς δύσεις ἕως τῆς ἰσημερινῆς καταφορᾶς, ἣ
πίπτει καθ' Ἡρακλείους στήλας. αὗται μὲν οὖν αἱ χῶραι 6
καθολικώτερον θεωρούμεναι τὸν πρὸς τὴν μεσημβρίαν τό-
πον ἐπέχουσι τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάττης ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν
ὡς πρὸς τὰς δύσεις· ἡ δ' Εὐρώπη ταύταις ἀμφοτέραις 7
ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους ἀντιπαράκειται κατὰ τὸ συνεχὲς ἀπὸ
τῶν ἀνατολῶν παρήκουσα μὲν ἄχρι πρὸς τὰς δύσεις, κεῖ- 8
ται δ' αὐτῆς τὸ μὲν ὁλοσχερέστερον καὶ βαθύτερον μέρος
ὑπ' αὐτὰς τὰς ἄρκτους, μεταξὺ τοῦ τε Τανάιδος ποταμοῦ
καὶ τοῦ Νάρβωνος, ὃς οὐ πολὺν ἀπέχει τόπον ὡς πρὸς
δύσεις ἀπὸ Μασσαλίας καὶ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων,
δι' ὧν εἰς τὸ Σαρδόνιον πέλαγος ἐξίησιν ὁ προειρημένος
ποταμός. ἀπὸ δὲ τοῦ Νάρβωνος καὶ τὰ περὶ τοῦτον Κελ- 9
τοὶ νέμονται μέχρι τῶν προσαγορευομένων Πυρηναίων

---

2. τι add. *Ca* 3. ἐννοίας C 5. τὸ om. CDE καὶ om. F 6. ἀνὰ *Rei* 214 pro ἅμα 7. μέρει F 8. δὲ FR[s] 11. ἡρακλέους AF, ἡρακλείους R[s] 15. ἡρακλειῶν AF 19. τῇ μεσημβρίᾳ C 23. παρείκουσα AFC[2] 24. ὁλοσχερέστατον F 26. ναρβωνος (sine acc.) A, item vs. 29 28. σαρδώνιον C (Σαρδῷον coni. *Hu* in edit. priore, sed conf. *BW* praef. 73, Fleckeiseni annal. 1884 p. 113) 29. τούτων F

[224, 28

ὀρῶν, ἃ διατείνει κατὰ τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῆς καθ᾽ ἡμᾶς
10 θαλάττης ἕως εἰς τὴν ἐκτός. τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τῆς Εὐ-
ρώπης ἀπὸ τῶν προειρημένων ὀρῶν, τὸ συνάπτον πρός
τε τὰς δύσεις καὶ πρὸς Ἡρακλείους στήλας, περιέχεται
μὲν ὑπό τε τῆς καθ᾽ ἡμᾶς καὶ τῆς ἔξω θαλάττης, καλεῖ-
ται δὲ τὸ μὲν παρὰ τὴν καθ᾽ ἡμᾶς παρῆκον ἕως Ἡρα-
11 κλείων στηλῶν Ἰβηρία, τὸ δὲ παρὰ τὴν ἔξω καὶ μεγάλην 225
προσαγορευομένην κοινὴν μὲν ὀνομασίαν οὐκ ἔχει διὰ τὸ
προσφάτως κατωπτεῦσθαι, κατοικεῖται δὲ πᾶν ὑπὸ βαρ-
βάρων ἐθνῶν καὶ πολυανθρώπων, ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς μετὰ
38 ταῦτα τὸν κατὰ μέρος λόγον ἀποδώσομεν. καθάπερ δὲ
καὶ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης, καθὸ συνάπτουσιν ἀλλή-
λαις περὶ τὴν Αἰθιοπίαν, οὐδεὶς ἔχει λέγειν ἀτρεκῶς ἕως
τῶν καθ᾽ ἡμᾶς καιρῶν πότερον ἤπειρός ἐστι κατὰ τὸ
συνεχὲς τὰ πρὸς τὴν μεσημβρίαν ἢ θαλάττῃ περιέχεται,
2 τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ μεταξὺ Τανάιδος καὶ Νάρβωνος εἰς
τὰς ἄρκτους ἀνῆκον ἄγνωστον ἡμῖν ἕως τοῦ νῦν ἐστιν,
ἐὰν μή τι μετὰ ταῦτα πολυπραγμονοῦντες ἱστορήσωμεν.
3 τοὺς δὲ λέγοντάς τι περὶ τούτων ἄλλως ἢ γράφοντας ἀγνοεῖν
καὶ μύθους διατιθέναι νομιστέον.
4 Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι χάριν τοῦ μὴ τελέως ἀνυ-
πότακτον εἶναι τοῖς ἀπείροις τῶν τόπων τὴν διήγησιν,
ἀλλὰ κατά γε τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς συνεπιβάλλειν καὶ
φέρειν ἐπί τι τῇ διανοίᾳ τὸ λεγόμενον, τεκμαιρομένους ἐκ
5 τοῦ περιέχοντος· καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς ὁράσεως εἰθίσμεθα
συνεπιστρέφειν ἀεὶ τὰ πρόσωπα πρὸς τὸ κατὰ τὴν ἔν-
δειξιν ὑποδεικνύμενον, οὕτως καὶ τῇ διανοίᾳ χρὴ συνδια-
νεύειν καὶ συρρέπειν ἐπὶ τοὺς τόπους ἀεὶ τοὺς διὰ τοῦ
39 λόγου συνεπιδεικνυμένους. ἀφέμενοι δὲ τούτων τρεψόμεθα
πρὸς τὸ συνεχὲς τῆς προκειμένης ἡμῖν διηγήσεως.
2 Καρχηδόνιοι γὰρ ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τῆς μὲν Λι-
βύης ἐκυρίευον πάντων τῶν ἐπὶ τὴν ἔσω θάλατταν νευόν-

9. κατοπτεῦσθαι F 16. ναρβωνος (sine acc.) A 17. ἕως τοῦ νῦν om. C 18. πολλυπραγμονοῦντες F 19. ἄλλως om. FCDE 20. διατίθεσθαι *Rei* 215 24. τι add. *Sch* 29. συνεπιδεικνυμένους: des. F

225, 27]

*των μερῶν, ἀπὸ τῶν Φιλαίνου βωμῶν, οἳ κεῖνται κατὰ τὴν
μεγάλην Σύρτιν, ἕως ἐφ' Ἡρακλέους στήλας· τοῦτο δὲ* 3
*τὸ μῆκός ἐστι τῆς παραλίας ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχιλίους καὶ
μυρίους σταδίους. διαβάντες δὲ τὸν καθ' Ἡρακλείους στή-* 4
*λας πόρον ὁμοίως ἐκεκρατήκεισαν καὶ τῆς Ἰβηρίας ἁπάσης
ἕως τῆς ῥαχίας, ὃ πέρας ἐστὶ πρὸς τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ*
226 *τῶν Πυρηναίων ὀρῶν, ἃ διορίζει τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτούς.
ἀπέχει δὲ τοῦ καθ' Ἡρακλείους στήλας στόματος οὗτος ὁ* 5
τόπος περὶ ὀκτακισχιλίους σταδίους. ἐπὶ μὲν γὰρ Καινὴν 6
*πόλιν ἀπὸ στηλῶν εἶναι συμβαίνει τρισχιλίους, ὅθεν ἐποι-
εῖτο τὴν ὁρμὴν Ἀννίβας τὴν εἰς Ἰταλίαν [τὴν δὲ Καινὴν
πόλιν ἔνιοι Νέαν Καρχηδόνα καλοῦσιν]· ἀπὸ δὲ ταύτης
εἰσὶν ἐπὶ μὲν τὸν Ἴβηρα ποταμὸν ἑξακόσιοι στάδιοι πρὸς
δισχιλίοις, ἀπὸ δὲ τούτου πάλιν εἰς Ἐμπόριον χίλιοι σὺν* 7
*ἑξακοσίοις, * * * καὶ μὴν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ* 8
*διάβασιν περὶ χιλίους ἑξακοσίους· ταῦτα γὰρ νῦν βεβη-
μάτισται καὶ σεσημείωται κατὰ σταδίους ὀκτὼ διὰ Ῥω-
μαίων ἐπιμελῶς. ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσεως τοῦ Ῥοδανοῦ* 9
*πορευομένοις παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ὡς ἐπὶ τὰς πηγὰς
ἕως πρὸς τὴν ἀναβολὴν τῶν Ἄλπεων τὴν εἰς Ἰταλίαν χίλιοι
τετρακόσιοι. λοιπαὶ δ' αἱ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολαί, περὶ* 10
*χιλίους διακοσίους· ἃς ὑπερβαλὼν ἔμελλεν ἥξειν εἰς τὰ
περὶ τὸν Πάδον πεδία τῆς Ἰταλίας. ὥστ' εἶναι τοὺς πάν-* 11
*τας ἐκ Καινῆς πόλεως σταδίους περὶ ἐνναχισχιλίους, οὓς
ἔδει διελθεῖν αὐτόν. τούτων δὴ τῶν τόπων κατὰ μὲν τὸ* 12

---

2. *σύρτην* A *ἡρακλείους* R *τοῦτο* — 4. *μυρίους σταδίους* in suspicionem vocat *Di* praef. vol. I p. xxxviii et vol. IV p. vi 3. *παραλίας Ben* pro *παραλίου* 4. *τὸ * ν* A² ex *τοον*, ut videtur 8. *οὗτος Ur* 157ᵃ pro *αὐτὸς* 11. 12. *τὴν δὲ Καινὴν* — *καλοῦσιν* spuria esse iudicat *BW* praef. 36 14. *ἐμπορεῖον* AR, corr. *Di* 15. post *ἑξακοσίους* add. *ἀπὸ δὲ τούτου εἰς τὰ ἄκρα τῶν Πυρηναίων στάδιοι ἑξακόσιοι Sch, ἀπὸ δ' Ἐμπορίου πόλεως εἰς Νάρβωνα περὶ ἑξακοσίους* M. C. P. Schmidtius de Polybii geographia, dissert. inaug. Berol. 1875, p. 10 16. *ταῦτα* — 18. *ἐπιμελῶς* seclusit *Di* 38 auctore Ukerto (conf. ***Hu** griech. u. röm. **Metrologie*** p. 53 edit. II, H. B. Magdeburgium de Polybii re geogr., dissert. inaug. Hal. 1873, p. 15 s., *BW* praef. 36) 17. *ἐσημείωται* A 21. *δ' αἱ Ca* pro *δὲ* 22. *ὑπερβαλὼν* A¹, *ὑπερβάλλων* A²R

μῆκος ἤδη σχεδὸν τοὺς ἡμίσεις διεληλύθει, κατὰ δὲ τὴν
δυσχέρειαν τὸ πλέον αὐτῷ μέρος ἀπελείπετο τῆς πορείας.
40 *Ἀννίβας μὲν οὖν ἐνεχείρει ταῖς διεκβολαῖς τῶν Πυρη-*
ναίων ὀρῶν, κατάφοβος ὢν τοὺς Κελτοὺς διὰ τὰς ὀχυρότη-
2 *τας τῶν τόπων· Ῥωμαῖοι δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς*
διακούσαντες μὲν τῶν ἐξαποσταλέντων εἰς Καρχηδόνα πρεσ-
βευτῶν τὰ δεδογμένα καὶ τοὺς ῥηθέντας λόγους, προσπε-
σόντος δὲ θᾶττον ἢ προσεδόκων Ἀννίβαν διαβεβηκέναι τὸν
Ἴβηρα ποταμὸν μετὰ τῆς δυνάμεως, προεχειρίσαντο πέμ-
πειν μετὰ στρατοπέδων Πόπλιον μὲν Κορνήλιον εἰς Ἰβη-
3 *ρίαν, Τεβέριον δὲ Σεμπρώνιον εἰς Λιβύην. ἐν ὅσῳ δ᾽ οὗ-*
τοι περὶ τὰς καταγραφὰς ἐγίνοντο τῶν στρατοπέδων καὶ
τὴν ἄλλην παρασκευήν, ἔσπευσαν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν τὰ κατὰ 227
τὰς ἀποικίας οἳ δὴ πρότερον ἦσαν εἰς Γαλατίαν ἀποστέλ-
4 *λειν προκεχειρισμένοι. τὰς μὲν οὖν πόλεις ἐνεργῶς ἐτείχι-*
ζον, τοὺς δ᾽ οἰκήτορας ἐν ἡμέραις τριάκοντα παρήγγειλαν
ἐπιτόπους γίνεσθαι, τὸν ἀριθμὸν ὄντας εἰς ἑκατέραν τὴν
5 *πόλιν εἰς ἑξακισχιλίους· ὧν τὴν μὲν μίαν ἔκτιζον ἐπὶ τάδε*
τοῦ Πάδου ποταμοῦ, προσαγορεύσαντες Πλακεντίαν, τὴν
6 *δ᾽ ἄλλην ἐπὶ θάτερα, κατονομάσαντες Κρεμώνην. ἤδη δὲ*
τούτων συνῳκισμένων οἱ Βοῖοι καλούμενοι Γαλάται, πάλαι
μὲν οἷον λοχῶντες τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν, οὐκ ἔχοντες
7 *δὲ τότε καιρόν, μετεωριζόμενοι καὶ πιστεύοντες ἐκ τῶν*
διαπεμπομένων τῇ παρουσίᾳ τῶν Καρχηδονίων ἀπέστησαν
ἀπὸ Ῥωμαίων, ἐγκαταλιπόντες τοὺς ὁμήρους οὓς ἔδοσαν
ἐκβαίνοντες ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ προγεγονότος, ὑπὲρ οὗ
τὴν ἐξήγησιν ἡμεῖς ἐν τῇ προτέρᾳ βύβλῳ ταύτης ἐποιη-
8 *σάμεθα. παρακαλέσαντες δὲ τοὺς Ἴνσομβρας καὶ συμφρο-*
νήσαντες κατὰ τὴν προγεγενημένην ὀργὴν κατέσυραν τὴν

---

8. *ἀννίβαι* A extremo versu 11. *τιβέριον* AR, corr. *Di* (v. praef.) 14. *οἳ δὴ*] *ἃς ἤδη* *Re* *γαλατείαν* A 16. *δὲ* A 17. *ἐπιτόπους γίνεσθαι* A(R), *ἐπὶ τοὺς τόπους παραγίγνεσθαι* vulgo ex C (conf. *γενέσθαι κοιταίους* 3, 61, 10, *κοιταίους — γίνεσθαι* 5, 17, 9, *ἔρχεσθαι κοιταίους* fragm. 97, *ἐπιτοπίζω· κατοικίζω* Suid.) 18. *ἐπειταδε* (sine acc.) A[1], corr. A[r] 23. *δὲ καιρόν, τότε μετεωριζόμενοι* Madvigius adversar. crit. I 481 s. 27. *βίβλω* A(R) 28. *ἰνσόμβρους* B, *ἴνσοβρας* DE, *ἴσομβρας* C 29. *προσγεγενημένην* *Rei* 217

227, 18]
κατακεκληρουχημένην χώραν ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ τοὺς φεύγοντας συνδιώξαντες εἰς Μοτίνην, ἀποικίαν ὑπάρχουσαν Ῥωμαίων, ἐπολιόρκουν. ἐν οἷς καὶ τρεῖς ἄνδρας τῶν ἐπι- 9
φανῶν συνέκλεισαν, τοὺς ἐπὶ τὴν διαίρεσιν τῆς χώρας ἀπεσταλμένους· ὧν εἷς μὲν ἦν Γάιος Λυτάτιος καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰληφώς, οἱ δὲ δύο τὴν ἐξαπέλεκυν. οἰομένων 10
δὲ δεῖν τούτων εἰς λόγους σφίσι συνελθεῖν ὑπήκουσαν οἱ Βοῖοι· τῶν δ᾽ ἀνδρῶν ἐξελθόντων παρασπονδήσαντες συνέλαβον αὐτούς, ἐλπίσαντες διὰ τούτων κομιεῖσθαι τοὺς αὐτῶν ὁμήρους. Λεύκιος δὲ Μάλιος ἐξαπέλεκυς ὑπάρχων 11
καὶ προκαθήμενος ἐπὶ τῶν τόπων μετὰ δυνάμεως, ἀκούσας τὸ γεγονὸς ἐβοήθει κατὰ σπουδήν. οἱ δὲ Βοῖοι συνέν- 12
τες αὐτοῦ τὴν παρουσίαν, ἔν τισι δρυμοῖς ἑτοιμάσαντες
228 *ἐνέδρας, ἅμα τῷ παρελθεῖν εἰς τοὺς ὑλώδεις τόπους πανταχόθεν ἅμα προσπεσόντες πολλοὺς ἀπέκτειναν τῶν Ῥωμαίων. οἱ δὲ λοιποὶ τὰς μὲν ἀρχὰς ὥρμησαν πρὸς φυγήν,* 13
ἐπεὶ δὲ τῶν ψιλῶν ἥψαντο χωρίων, ἐπὶ ποσὸν συνέστησαν οὕτως ὥστε μόλις εὐσχήμονα ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν. οἱ δὲ Βοῖοι κατακολουθήσαντες συνέκλεισαν καὶ τούτους εἰς τὴν Τάννητος καλουμένην κώμην. τοῖς δ᾽ ἐν 14
τῇ Ῥώμῃ προσπεσόντος ὅτι τὸ τέταρτον στρατόπεδον περιειλημμένον ὑπὸ τῶν Βοίων πολιορκεῖται κατὰ κράτος, τὰ μὲν τῷ Ποπλίῳ προκεχειρισμένα στρατόπεδα κατὰ σπουδὴν ἐξαπέστελλον ἐπὶ τὴν τούτων βοήθειαν, ἡγεμόνα συστήσαντες ἐξαπέλεκυν, ἄλλα δὲ συνάγειν καὶ καταγράφειν ἐκ τῶν συμμάχων αὐτῷ παρήγγειλαν.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ Κελτοὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕως εἰς τὴν 41
Ἀννίβου παρουσίαν ἐν τούτοις ἦν, καὶ τοιαύτην εἰλήφει

1. ****χώραν* A 2. *μοτινην* (sine acc.) A, et conf. vol. IV in conspectu fragmentorum a *Sch* editorum adnot. ad fragmentum geographicum XXXIII 3. *ἐπιφανεστάτων* B 5. *ἦν* om. B *αὐτάτιος* AR, *λουτάτιος* E² (conf. praef. ad 3, 21, 2) *ὁ* ante *καὶ* add. *Na* 129 coll. 21, 8, 1 10. *μάλλιος* AR, corr. C (conf. p. 34, 24; 51, 26; 150, 14) 14. *αὐτοὺς* ante *εἰς* add. C 17. *τῶν ὑψηλῶν* AR, corr. E. Wölfflinus *Antiochos von Syrakus und Coelius Antipater*, Vitoduri 1872, p. 56 coll. Livio 21, 25, 9 18. *ἀναχώρησιν* C 20. *τάνητος* C 22. *βοιῶν* AR
24. 25. *ἡγεμόνα — ἐξαπέλεκυν*] C. Atilium Serranum: v. indicem
28. *εἴληφε* DE

διέξοδον οἵαν ἔν τε τοῖς πρὸ τοῦ καὶ νῦν διεληλύθαμεν·
2 *οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων ἑτοιμασάμενοι τὰ πρὸς τὰς
ἰδίας ἐπιβολὰς ἐξέπλεον ὑπὸ τὴν ὡραίαν ἐπὶ τὰς προκει-
μένας πράξεις, Πόπλιος μὲν οὖν εἰς Ἰβηρίαν ἑξήκοντα
ναυσί, Τεβέριος δὲ Σεμπρώνιος εἰς Λιβύην ἑκατὸν ἑξή-*
3 *κοντα σκάφεσιν πεντηρικοῖς, οἷς οὕτως καταπληκτικῶς ἐπε-
βάλετο πολεμεῖν καὶ τοιαύτας ἐποιεῖτο παρασκευὰς ἐν τῷ
Λιλυβαίῳ, πάντας καὶ πανταχόθεν ἀθροίζων, ὡς εὐθέως*
4 *ἐκ κατάπλου πολιορκήσων αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα. Πόπλιος
δὲ κομισθεὶς παρὰ τὴν Λιγυστίνην ἧκε πεμπταῖος ἀπὸ*
5 *Πισῶν εἰς τοὺς κατὰ Μασσαλίαν τόπους, καὶ καθορμι-
σθεὶς πρὸς τὸ πρῶτον στόμα τοῦ Ῥοδανοῦ τὸ Μασσαλιω-*
6 *τικὸν προσαγορευόμενον ἀπεβίβαζε τὰς δυνάμεις, ἀκούων
μὲν ὑπερβάλλειν ἤδη τὰ Πυρηναῖα τὸν Ἀννίβαν ὄρη, πε-
πεισμένος δ' ἔτι μακρὰν ἀπέχειν αὐτὸν διά τε τὰς δυσχω-
ρίας τῶν τόπων καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν μεταξὺ κειμένων*
7 *Κελτῶν. Ἀννίβας δὲ παραδόξως τοὺς μὲν χρήμασι πείσας
τῶν Κελτῶν τοὺς δὲ βιασάμενος ἧκε μετὰ τῶν δυνάμεων,* 229
δεξιὸν ἔχων τὸ Σαρδόνιον πέλαγος, ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ
8 *διάβασιν. ὁ δὲ Πόπλιος, διασαφηθέντος αὐτῷ παρεῖναι
τοὺς ὑπεναντίους, τὰ μὲν ἀπιστῶν διὰ τὸ τάχος τῆς παρου-
σίας, τὰ δὲ βουλόμενος εἰδέναι τὴν ἀκρίβειαν, αὐτὸς μὲν
ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ πλοῦ, καὶ διενοεῖτο μετὰ
τῶν χιλιάρχων ποίοις χρηστέον τῶν τόπων καὶ συμμικτέον*
9 *τοῖς ὑπεναντίοις, τριακοσίους δὲ τῶν ἱππέων ἐξαπέστειλε
τοὺς ἀνδρωδεστάτους, συστήσας μετ' αὐτῶν καθηγεμόνας
ἅμα καὶ συναγωνιστὰς Κελτούς, οἳ παρὰ τοῖς Μασσαλιώ-
ταις ἐτύγχανον μισθοφοροῦντες.*
42 *Ἀννίβας δὲ προσμίξας τοῖς περὶ τὸν ποταμὸν τόποις*

---

1. *διεληλύθειμεν* C 3. *ὑπὸ* *Rei* 217, *ἐπὶ* AR, *ἔτι* Matzatius (conf. praef.) 5. *τιβέριος* AR 6. *σκάφεσι* R^s *οἷς* add. *Rei* 217 *ἐπεβάλετο*] conf. praef. ad 3, 54, 8 8. *πάντα* *Gro* *ἀθροίζων* A 10. *λιγυστικὴν* C ex 2, 31, 4 10. 11. *ἀπὸ Πισῶν* *Ca* pro *ἀποπεσὼν* 12. *Μασσαλιητικὸν* coni. *Di* 41 14. *πυριναῖα* A 23. 24. *καὶ διὰ τῶν χιλιάρχων ὑπετίθετο* CDE 24. post *καὶ* add. *ποῦ* *Ca* 25. *ἀπέστειλε* CDE 27. *καὶ συναγωνιστὰς* om. C

229, 13]
εὐθέως ἐνεχείρει ποιεῖσθαι τὴν διάβασιν κατὰ τὴν ἁπλῆν
ῥύσιν, σχεδὸν ἡμερῶν τεττάρων ὁδὸν ἀπέχων στρατοπέδῳ
τῆς θαλάττης. καὶ φιλοποιησάμενος παντὶ τρόπῳ τοὺς 2
παροικοῦντας τὸν ποταμὸν ἐξηγόρασε παρ᾽ αὐτῶν τά τε
μονόξυλα πλοῖα πάντα καὶ τοὺς λέμβους ὄντας ἱκανοὺς
τῷ πλήθει διὰ τὸ ταῖς ἐκ τῆς θαλάττης ἐμπορίαις πολ-
λοὺς χρῆσθαι τῶν παροικούντων τὸν Ῥοδανόν. ἔτι δὲ τὴν 3
ἁρμόζουσαν ξυλείαν ἐξέλαβε πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν μο-
νοξύλων· ἐξ ὧν ἐν δυσὶν ἡμέραις πλῆθος ἀναρίθμητον
ἐγένετο πορθμείων, ἑκάστου σπεύδοντος μὴ προσδεῖσθαι
τοῦ πέλας, ἐν αὑτῷ δ᾽ ἔχειν τὰς τῆς διαβάσεως ἐλπίδας.
κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν τῷ πέραν πλῆθος ἠθροίσθη 4
βαρβάρων χάριν τοῦ κωλύειν τὴν τῶν Καρχηδονίων διάβα-
σιν· εἰς οὓς ἀποβλέπων Ἀννίβας, καὶ συλλογιζόμενος ἐκ 5
τῶν παρόντων ὡς οὔτε διαβαίνειν μετὰ βίας δυνατὸν εἴη
τοσούτων πολεμίων ἐφεστώτων, οὔτ᾽ ἐπιμένειν, μὴ πανταχ-
χόθεν προσδέξηται τοὺς ὑπεναντίους, ἐπιγενομένης τῆς τρί- 6
της νυκτὸς ἐξαποστέλλει μέρος τι τῆς δυνάμεως, συστήσας
καθηγεμόνας ἐγχωρίους, ἐπὶ δὲ πάντων Ἄννωνα τὸν Βοα-
μίλκου τοῦ βασιλέως. οἳ ποιησάμενοι τὴν πορείαν ἀντίοι 7
230 *τῷ ῥεύματι παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπὶ διακόσια στάδια, παρα-*
γενόμενοι πρός τινα τόπον ἐν ᾧ συνέβαινε περί τι χωρίον
νησίζον περισχίζεσθαι τὸν ποταμόν, ἐνταῦθα κατέμειναν,
ἐκ δὲ τῆς παρακειμένης ὕλης τὰ μὲν συμπηγνύντες τῶν ξύ- 8
λων τὰ δὲ συνδεσμεύοντες ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰς ἥρμοσαν
σχεδίας, ἀρκούσας τῇ χρείᾳ πρὸς τὸ παρόν· ἐφ᾽ αἷς διεκο-
μίσθησαν ἀσφαλῶς οὐδενὸς κωλύοντος. καταλαβόμενοι δὲ 9
τόπον ἐχυρὸν ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν ἔμειναν ἀναπαύοντες
σφᾶς ἐκ τῆς προγεγενημένης κακοπαθείας, ἅμα δὲ παρα-
σκευαζόμενοι πρὸς τὴν ἐπιοῦσαν χρείαν κατὰ τὸ συντεταγ-
μένον. καὶ μὴν Ἀννίβας τὸ παραπλήσιον ἐποίει περὶ τὰς 10

---

4. *κατοικοῦντας* R 6. *ἐμπορείαις* B^{s}C *πολλοὺς* A^{2} ex *πολλοῖς* 8. *ἐξέβαλε Be*, *ἐξέταμε* (sic) Hertleinius *Conjecturen zu griech. Prosaikern* III (progr. Wertheim. 1873) p. 4 12. *περᾶν* A(R), corr. *Ca* *ἡθροίσθη* A 24. *συμπηγνῦντες* ADE 27. *μηδενὸς* C 28. *ὀχυρὸν* CDE *διέμειναν* C 29. *κακοπαθίας* A

11 μεθ᾽ ἑαυτοῦ καταλειφθείσας δυνάμεις. μάλιστα δ᾽ αὐτῷ
παρεῖχε δυσχρηστίαν ἡ τῶν ἐλεφάντων διάβασις· οὗτοι δ᾽
ἦσαν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα τὸν ἀριθμόν.

43 Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπιγενομένης τῆς πέμπτης νυκτὸς οἱ μὲν
προδιαβάντες ἐκ τοῦ πέραν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν προῆγον παρ᾽
2 αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐπὶ τοὺς ἀντίπερα βαρβάρους, ὁ δ᾽
Ἀννίβας ἑτοίμους ἔχων τοὺς στρατιώτας ἐπεῖχε τῇ διαβά-
σει, τοὺς μὲν λέμβους πεπληρωκὼς τῶν πελτοφόρων ἱπ-
3 πέων, τὰ δὲ μονόξυλα τῶν εὐκινητοτάτων πεζῶν. εἶχον
δὲ τὴν μὲν ἐξ ὑπερδεξίου καὶ παρὰ τὸ ῥεῦμα τάξιν οἱ
λέμβοι, τὴν δ᾽ ὑπὸ τούτους τὰ λεπτὰ τῶν πορθμείων,
ἵνα τὸ πολὺ τῆς τοῦ ῥεύματος βίας ἀποδεχομένων τῶν
λέμβων ἀσφαλεστέρα γίνοιτο τοῖς μονοξύλοις ἡ παρακομι-
4 δὴ διὰ τοῦ πόρου. κατὰ δὲ τὰς πρύμνας τῶν λέμβων ἐφέλ-
κειν διενοοῦντο τοὺς ἵππους νέοντας, τρεῖς ἅμα καὶ τέττα-
ρας τοῖς ἀγωγεῦσιν ἑνὸς ἀνδρὸς ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς
πρύμνης οἰακίζοντος, ὥστε πλῆθος ἱκανὸν ἵππων συνδια-
5 κομίζεσθαι κατὰ τὴν πρώτην εὐθέως διάβασιν. οἱ δὲ βάρ-
βαροι θεωροῦντες τὴν ἐπιβολὴν τῶν ὑπεναντίων ἀτάκτως ἐκ
τοῦ χάρακος ἐξεχέοντο καὶ σποράδην, πεπεισμένοι κωλύειν
6 εὐχερῶς τὴν ἀπόβασιν τῶν Καρχηδονίων. Ἀννίβας δ᾽ ἅμα
τῷ συνιδεῖν ἐν τῷ πέραν ἐγγίζοντας ἤδη τοὺς παρ᾽ αὐτοῦ 231
στρατιώτας, σημηνάντων ἐκείνων τὴν παρουσίαν τῷ καπνῷ
κατὰ τὸ συντεταγμένον, ἐμβαίνειν ἅπασιν ἅμα παρήγγελλε
καὶ βιάζεσθαι πρὸς τὸ ῥεῦμα τοῖς ἐπὶ τῶν πορθμείων
7 τεταγμένοις. ταχὺ δὲ τούτου γενομένου, καὶ τῶν ἐν τοῖς
πλοίοις ἁμιλλωμένων μὲν πρὸς ἀλλήλους μετὰ κραυγῆς
8 διαγωνιζομένων δὲ πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ βίαν, τῶν δὲ
στρατοπέδων ἀμφοτέρων ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους παρὰ τὰ
χείλη τοῦ ποταμοῦ παρεστώτων, καὶ τῶν μὲν ἰδίων συν-

---

1. καταληφθείσας A 6. ἀντίπεραν DE 9. εὐκινη|τάτων A (R), εὐκινήτων B, corr. *Re* 11. πορθμίων A 12. ὑποδεχομένων C² 14. τῶν λέμβων τὰς πρύμνας CDE 17. προίμνης A ἱκανῶν AR, corr. *Re* 20. κωλύσειν *Di* auctore *Sch* 23. σημηναντῶ | A (acc. circumflexus ν significat) 24. παρήγγειλε DE 30. συναγωνιζόντων CD

231, 10]

αγωνιώντων καὶ παρακολουθούντων μετὰ κραυγῆς, τῶν δὲ
κατὰ πρόσωπον βαρβάρων παιανιζόντων καὶ προκαλουμέ-
νων τὸν κίνδυνον, ἦν τὸ γινόμενον ἐκπληκτικὸν καὶ παρα-
στατικὸν ἀγωνίας. ἐν ᾧ καιρῷ τῶν βαρβάρων ἀπολελοι- 9
πότων τὰς σκηνὰς ἐπιπεσόντες ἄφνω καὶ παραδόξως οἱ
πέραν Καρχηδόνιοι, τινὲς μὲν αὐτῶν ἐνεπίμπρασαν τὴν
στρατοπεδείαν, οἱ δὲ πλείους ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς τὴν διά-
βασιν τηροῦντας. οἱ δὲ βάρβαροι, παραλόγου τοῦ πράγμα- 10
τος φανέντος αὐτοῖς, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἐφέροντο βοη-
θήσοντες, οἱ δ' ἠμύνοντο καὶ διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπι-
τιθεμένους. Ἀννίβας δέ, κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτῷ συν- 11
τρεχόντων τῶν πραγμάτων, εὐθέως τοὺς πρώτους ἀποβαί-
νοντας συνίστα καὶ παρεκάλει, καὶ συνεπλέκετο τοῖς βαρ-
βάροις. οἱ δὲ Κελτοὶ καὶ διὰ τὴν ἀταξίαν καὶ διὰ τὸ 12
παράδοξον τοῦ συμβαίνοντος ταχέως τραπέντες ὥρμησαν
πρὸς φυγήν.

Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων ἅμα τῆς τε διαβά- 44
σεως καὶ τῶν ὑπεναντίων κεκρατηκὼς παραυτίκα μὲν ἐγί-
νετο πρὸς τῇ παρακομιδῇ τῶν πέραν ἀπολειπομένων ἀν-
δρῶν, πάσας δ' ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαπεραιώσας τὰς δυνάμεις 2
ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν κατεστρατο-
πέδευσεν, τῇ δ' ἐπαύριον ἀκούων τὸν τῶν Ῥωμαίων στό- 3
λον περὶ τὰ στόματα τοῦ ποταμοῦ καθωρμίσθαι, προχει-
ρισάμενος πεντακοσίους τῶν Νομαδικῶν ἱππέων ἐξαπέ-
232 στειλε, κατασκεψομένους ποῦ καὶ πόσοι τυγχάνουσιν ὄντες
καὶ τί πράττουσιν οἱ πολέμιοι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν 4
καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐλεφάντων διάβασιν προεχειρίσατο τοὺς
ἐπιτηδείους. αὐτὸς δὲ συναγαγὼν τὰς δυνάμεις εἰσήγαγε 5
τοὺς βασιλίσκους τοὺς περὶ Μάγιλον (οὗτοι γὰρ ἧκον πρὸς
αὐτὸν ἐκ τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων), καὶ δι' ἑρμηνέως
τὰ δεδογμένα παρ' αὐτῶν διεσάφει τοῖς ὄχλοις. ἦν δὲ 6
τῶν λεγομένων ἰσχυρότατα πρὸς θάρσος τῶν πολλῶν πρῶ-

---

1. παρακαλούντων C vulgo ante *Be* 5. σκηνὰς καὶ πεσόντες CDE 14. διὰ alterum om. C 21. κατεστρατοπέδευσε R[a] 23. καθωρμῖσθαι A 27. προεχειρήσατο A

τον μὲν ἡ τῆς παρουσίας ἐνάργεια τῶν ἐπισπωμένων καὶ κοινωνήσειν ἐπαγγελλομένων τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου,
7 *δεύτερον δὲ τὸ τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν ἀξιόπιστον, ὅτι καθηγήσονται διὰ τόπων τοιούτων δι' ὧν οὐδενὸς ἐπιδεόμενοι τῶν ἀναγκαίων συντόμως ἅμα καὶ μετ' ἀσφαλείας ποιή-*
8 *σονται τὴν εἰς Ἰταλίαν* πορείαν, *πρὸς δὲ τούτοις ἡ τῆς χώρας γενναιότης, εἰς ἣν ἀφίξονται, καὶ τὸ μέγεθος, ἔτι δὲ τῶν ἀνδρῶν ἡ προθυμία, μεθ' ὧν μέλλουσι ποιεῖσθαι*
9 *τοὺς ἀγῶνας πρὸς τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις. οἱ μὲν*
10 *οὖν Κελτοὶ τοιαῦτα διαλεχθέντες ἀνεχώρησαν, μετὰ δὲ τούτους εἰσελθὼν αὐτὸς πρῶτον μὲν τῶν προγεγενημένων πράξεων ἀνέμνησε τοὺς ὄχλους, ἐν αἷς ἔφη πολλοῖς αὐτοὺς καὶ παραβόλοις ἔργοις καὶ κινδύνοις ἐπικεχειρηκότας ἐν οὐδενὶ διεσφάλθαι, κατακολουθήσαντας τῇ 'κείνου γνώμῃ*
11 *καὶ συμβουλίᾳ· τούτοις δ' ἑξῆς εὐθαρσεῖς εἶναι παρεκάλει, θεωροῦντας διότι τὸ μέγιστον ἤνυσται τῶν ἔργων, ἐπειδὴ τῆς τε τοῦ ποταμοῦ διαβάσεως κεκρατήκασι, τῆς τε τῶν*
12 *συμμάχων εὐνοίας καὶ προθυμίας αὐτόπται γεγόνασι. διόπερ ᾤετο δεῖν περὶ μὲν τῶν κατὰ μέρος ῥᾳθυμεῖν ὡς αὐτῷ μελόντων, πειθαρχοῦντας δὲ τοῖς παραγγέλμασιν ἄνδρας ἀγαθοὺς γίνεσθαι καὶ τῶν προγεγονότων ἔργων ἀξίους.*
13 *τοῦ δὲ πλήθους ἐπισημαινομένου καὶ μεγάλην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν ἐμφαίνοντος, ἐπαινέσας αὐτοὺς καὶ τοῖς θεοῖς ὑπὲρ ἁπάντων εὐξάμενος διαφῆκε, παραγγείλας θεραπεύειν σφᾶς καὶ παρασκευάζεσθαι μετὰ σπουδῆς ὡς εἰς τὴν αὔ-* 233
ριον ἀναζυγῆς ἐσομένης.

45 *Λυθείσης δὲ τῆς ἐκκλησίας ἧκον τῶν Νομάδων οἱ προαποσταλέντες ἐπὶ τὴν κατασκοπήν, τοὺς μὲν πλείστους αὐτῶν ἀπολωλεκότες, οἱ δὲ λοιποὶ προτροπάδην πεφευγό-*
2 *τες· συμπεσόντες γὰρ οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἱππεῦσι τοῖς ἐπὶ τὴν αὐτὴν*

---

1. *ἐνάργεια Ca* pro *ἐνέργεια* 5. *μετὰ* AR 6. *πορείαν* add. CDE 12. *πολλοὺς αὐτοῖς* A, corr. R 14. *ἐκείνου* AR (conf. Philol. XIV 314) 15. *συμβουλείαι* A 19. *ῥαθυμεῖν* R[s] 20. *μελόντων Ca* pro *μελλόντων* 25. *εἰς* om. CDE

233, 8]

χρείαν ἐξαπεσταλμένοις ὑπὸ τοῦ Ποπλίου, τοιαύτην ἐποιή-
σαντο φιλοτιμίαν ἀμφότεροι κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὥστε
τῶν Ῥωμαίων καὶ Κελτῶν εἰς ἑκατὸν ἱππεῖς καὶ τετταρ-
ράκοντα διαφθαρῆναι, τῶν δὲ Νομάδων ὑπὲρ τοὺς διακο-
σίους. γενομένων δὲ τούτων οἱ Ῥωμαῖοι συνεγγίσαντες 3
κατὰ τὸ δίωγμα τῷ τῶν Καρχηδονίων χάρακι καὶ κατοπτεύ-
σαντες, αὖθις ἐξ ὑποστροφῆς ἠπείγοντο διασαφήσοντες
τῷ στρατηγῷ τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων. ἀφικόμενοι
δ᾽ εἰς τὴν παρεμβολὴν ἀνήγγειλαν. Πόπλιος δὲ παραυ- 4
τίκα τὴν ἀποσκευὴν ἀναθέμενος ἐπὶ τὰς ναῦς ἀνέζευξε
παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ προῆγε παρὰ τὸν ποταμόν,
σπεύδων συμμῖξαι τοῖς ὑπεναντίοις.

Ἀννίβας δὲ τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας ἅμα 5
τῷ φωτὶ τοὺς μὲν ἱππεῖς προέθετο πάντας ὡς πρὸς θά-
λατταν, ἐφεδρείας ἔχοντας τάξιν, τὴν δὲ τῶν πεζῶν ἐκίνει
δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος εἰς πορείαν. αὐτὸς δὲ τοὺς ἐλέ- 6
φαντας ἐξεδέχετο καὶ τοὺς ἅμα τούτοις ἀπολελειμμένους
ἄνδρας. ἐγένετο δ᾽ ἡ διακομιδὴ τῶν θηρίων τοιαύτη τις.
πήξαντες σχεδίας καὶ πλείους ἀραρότως, τούτων δύο πρὸς 46
ἀλλήλας ζεύξαντες βιαίως ἤρεισαν ἀμφοτέρας εἰς τὴν γῆν
κατὰ τὴν ἔμβασιν τοῦ ποταμοῦ, πλάτος ἐχούσας τὸ συν-
αμφότερον ὡς πεντήκοντα πόδας. ταύταις δὲ συζευγνύν- 2
τες ἄλλας ἐκ τῶν ἐκτὸς προσήρμοζον, προτείνοντες τὴν
κατασκευὴν τοῦ ζεύγματος εἰς τὸν πόρον. τὴν δ᾽ ἀπὸ τοῦ 3
ῥεύματος πλευρὰν ἠσφαλίζοντο τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἐπιγύοις,
εἰς τὰ περὶ τὸ χεῖλος πεφυκότα τῶν δένδρων ἐνάπτοντες,
234 πρὸς τὸ συμμένειν καὶ μὴ παρωθεῖσθαι τὸ ὅλον ἔργον
κατὰ τοῦ ποταμοῦ. ποιήσαντες δὲ πρὸς δύο πλέθρα τῷ 4
μήκει τὸ πᾶν ζεῦγμα τῆς προβολῆς, μετὰ ταῦτα δύο πε-
πηγυίας σχεδίας διαφερόντως [τὰς μεγίστας] προσέβαλον
ταῖς ἐσχάταις, πρὸς αὐτὰς μὲν βιαίως δεδεμένας, πρὸς δὲ

15. *τῶν* om. C 18. inc. F fol. 19r: *ἐγένετο δ᾽ ἡ* cet., adscripto ad marginem titulo *κατὰ σκευῆ σχεδίων δὲ* Rs 20. *ἤρησαν* F 22. *συζευγνῦντες* A, *συζεύξαντες* D 25. *ἐκ*] *ἀπὸ* Suid. v. *ἐνάπτοντες ἐπιγύοις* AFR Suid., *ἐπιγείοις* C 26. *πεφοικότα* F 30. *τὰς μεγίστας* del. *Na* 120 *προσέβαλλον* AFDE 31. *ἐσχατιαῖς* coni. *Hu*

τὰς ἄλλας οὕτως ὥστ' εὐδιακόπους αὐτῶν εἶναι τοὺς δε-
5 *σμούς. ῥύματα δὲ καὶ πλείω ταύταις ἐνῆψαν, οἷς ἔμελλον*
οἱ λέμβοι ῥυμουλκοῦντες οὐκ ἐάσειν φέρεσθαι κατὰ πο-
ταμοῦ, βίᾳ δὲ πρὸς τὸν ῥοῦν κατέχοντες παρακομιεῖν καὶ
6 *περαιώσειν ἐπὶ τούτων τὰ θηρία. μετὰ δὲ ταῦτα χοῦν*
ἔφερον ἐπὶ πάσας πολύν, ἕως ἐπιβάλλοντες ἐξωμοίωσαν,
ὁμαλὴν καὶ σύγχρουν ποιοῦντες τῇ διὰ τῆς χέρσου φερούσῃ
7 *πρὸς τὴν διάβασιν ὁδῷ. τῶν δὲ θηρίων εἰθισμένων τοῖς*
Ἰνδοῖς μέχρι μὲν πρὸς τὸ ὑγρὸν ἀεὶ πειθαρχεῖν, εἰς δὲ τὸ
ὕδωρ ἐμβαίνειν οὐδαμῶς ἔτι τολμώντων, ἦγον διὰ τοῦ χώ-
ματος δύο προθέμενοι θηλείας, πειθαρχούντων αὐταῖς τῶν
8 *θηρίων. ἐπεὶ δ' ἐπὶ τὰς τελευταίας ἐπέστησαν σχεδίας,*
διακόψαντες τοὺς δεσμοὺς οἷς προσήρτηντο πρὸς τὰς ἄλλας,
καὶ τοῖς λέμβοις ἐπισπασάμενοι τὰ ῥύματα, ταχέως ἀπέ-
σπασαν ἀπὸ τοῦ χώματος τά τε θηρία καὶ τὰς ὑπ' αὐ-
9 *τοῖς σχεδίας. οὗ γενομένου διαταραχθέντα τὰ ζῷα κατὰ*
μὲν τὰς ἀρχὰς ἐστρέφετο καὶ κατὰ πάντα τόπον ὥρμα,
περιεχόμενα δὲ πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ῥεύματος ἀπεδειλία
10 *καὶ μένειν ἠναγκάζετο κατὰ χώραν. καὶ τοιούτῳ δὴ τρόπῳ*
προσαρμοζομένων ἀεὶ σχεδιῶν δυεῖν, τὰ πλεῖστα τῶν θη-
11 *ρίων ἐπὶ τούτων διεκομίσθη. τινὰ δὲ κατὰ μέσον τὸν*
πόρον ἀπέρριψεν εἰς τὸν ποταμὸν αὐτὰ διὰ τὸν φόβον·
ὧν τοὺς μὲν Ἰνδοὺς ἀπολέσθαι συνέβη πάντας, τοὺς δ'
12 *ἐλέφαντας διασωθῆναι. διὰ γὰρ τὴν δύναμιν καὶ τὸ μέ-*
γεθος τῶν προβοσκίδων, ἐξαίροντες ταύτας ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν
καὶ διαπνέοντες, ἅμα δ' ἐκφυσῶντες πᾶν τὸ παρεμπῖπτον,
ἀντέσχον, τὸ πολὺ καθ' ὕδατος ὀρθοὶ ποιούμενοι τὴν 235
πορείαν.

47 *Περαιωθέντων δὲ τῶν θηρίων, ἀναλαβὼν Ἀννίβας*
τοὺς ἐλέφαντας καὶ τοὺς ἱππεῖς προῆγε τούτοις ἀπουρα-

3. *κατα* AFBDE, *κατὰ τοῦ* C Suid. v. *ῥῦμα* (ut supra § 3) 6. *ἐπι* (sine acc.) *πάσας* F, *ἐπιπάσαντες* CE² 7. *σύνχρουν* F 11. *αὐταῖς* *Rei* 222 pro *αὐτοῖς* 12. *θηρίων*: des. F *δὲ* R² 13. *οἷς* *Ca* pro *οἳ* 16. *ζῶα* AR 17. *πᾶν|* A(B), corr. R *τρόπον* *Be* (sed conf. Krebsium *Präpos. bei Polyb.* p. 133) 20. *δυεῖν* AB, *δυοῖν* vulgo ex R 26. *παρεμπίπτον* AR 27. *ἀντέσχοντο|πολὺ* A(R), corr. *Gro* *ὀρθὴν* C

235, 5]
γῶν παρὰ τὸν ποταμὸν ἀπὸ θαλάττης ὡς ἐπὶ τὴν ἕω,
ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς εἰς τὴν μεσόγαιον τῆς Εὐρώ-
πης. ὁ δὲ Ῥοδανὸς ἔχει τὰς μὲν πηγὰς ὑπὲρ τὸν Ἀδρι- 2
ατικὸν μυχὸν πρὸς τὴν ἑσπέραν νενούσας, ἐν τοῖς ἀπο-
κλίνουσι μέρεσι τῶν Ἄλπεων ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους, ῥεῖ
δὲ πρὸς δύσεις χειμερινάς, ἐκβάλλει δ' εἰς τὸ Σαρδῷον
πέλαγος. φέρεται δ' ἐπὶ πολὺ δι' αὐλῶνος, οὗ πρὸς μὲν 3
τὰς ἄρκτους Ἄρδυες Κελτοὶ κατοικοῦσι, τὴν δ' ἀπὸ με-
σημβρίας αὐτοῦ πλευρὰν ὁρίζουσι πᾶσαν αἱ πρὸς ἄρκτον
κεκλιμέναι τῶν Ἄλπεων παρώρειαι. τὰ δὲ πεδία τὰ περὶ 4
τὸν Πάδον, ὑπὲρ ὧν ἡμῖν εἴρηται διὰ πλειόνων, ἀπὸ τοῦ
κατὰ τὸν Ῥοδανὸν αὐλῶνος διαζευγνύουσιν αἱ τῶν προει-
ρημένων ὀρῶν ἀκρώρειαι, λαμβάνουσαι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ
Μασσαλίας ἕως ἐπὶ τὸν τοῦ παντὸς Ἀδρία μυχόν· ἃς τόθ' 5
ὑπεράρας Ἀννίβας ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ῥοδανὸν τόπων
ἐνέβαλεν εἰς Ἰταλίαν.

Ἔνιοι δὲ τῶν γεγραφότων περὶ τῆς ὑπερβολῆς ταύτης, 6
βουλόμενοι τοὺς ἀναγινώσκοντας ἐκπλήττειν τῇ περὶ τῶν
προειρημένων τόπων παραδοξολογίᾳ, λανθάνουσιν ἐμπί-
πτοντες εἰς δύο τὰ πάσης ἱστορίας ἀλλοτριώτατα· καὶ γὰρ
ψευδολογεῖν καὶ μαχόμενα γράφειν αὑτοῖς ἀναγκάζονται.
ἅμα μὲν γὰρ τὸν Ἀννίβαν ἀμίμητόν τινα παρεισάγοντες 7
στρατηγὸν καὶ τόλμῃ καὶ προνοίᾳ, τοῦτον ὁμολογουμένως
ἀποδεικνύουσιν ἡμῖν ἀλογιστότατον· ἅμα δὲ καταστροφὴν 8
οὐ δυνάμενοι λαμβάνειν οὐδ' ἔξοδον τοῦ ψεύδους, θεοὺς
καὶ θεῶν παῖδας εἰς πραγματικὴν ἱστορίαν παρεισάγουσιν.
236 ὑποθέμενοι γὰρ τὰς ἐρυμνότητας καὶ τραχύτητας τῶν Ἀλ- 9
πεινῶν ὀρῶν τοιαύτας ὥστε μὴ οἷον ἵππους καὶ στρατό-

---

2. *ποιούμενοι* A 3. inc. F fol. 19v: *ὁ δὲ ῥοδανὸς* cet., adscripto ad marginem titulo *περὶ τοῦ ῥοδ⁹ ποταμοῦ* *μὲν τὰς* C, *τρεῖς μὲν* Perottus 6. *τὰς δύσεις χειμερινάς* AFDE, *τὰς χειμ. δύσ.* vulgo ex C, *τὰς* del. *Hu* quaest. I 18 *δ'* AR, *δὲ* F 8. *Αἴδυες* *Gro* 9. *αἱ* add. *Sch* 10. *περὶ* *Sch* pro *παρὰ* 14. *Μασσαλίας*] conf. praef. ad 2, 32, 1 *ἕως* Krebsius l. c. p. 20 pro *ὡς* *Ἀδρίου* *BW* Fleckeiseni annal. 1884 p. 115 *μυχόν*: des. F 16. *ἐνέβαλλεν* A 19. *ἐκπίπτοντες* Bs *Re* vulgo 20. 21. *Ὅτι πάσης — αὑτοῖς*, omissis *καὶ γὰρ*, in unam sententiam contracta habet M 27. *καὶ τραχύτητας* om. CDE

πεδα, σὺν δὲ τούτοις ἐλέφαντας, ἀλλὰ μηδὲ πεζοὺς εὐζώ-
νους εὐχερῶς ἂν διελθεῖν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἔρημον τοι-
αύτην τινὰ περὶ τοὺς τόπους ὑπογράψαντες ἡμῖν ὥστ',
εἰ μὴ θεός ἤ τις ἥρως ἀπαντήσας τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν
ὑπέδειξε τὰς ὁδούς, ἐξαπορήσαντας ἂν καταφθαρῆναι πάν-
τας, ὁμολογουμένως ἐκ τούτων εἰς ἑκάτερον τῶν προειρη-
48 μένων ἁμαρτημάτων ἐμπίπτουσι. πρῶτον μὲν γὰρ ἂν τίς
φανείη στρατηγὸς ἀλογιστότερος Ἀννίβου καὶ σκαιότερος
2 ἡγεμών, ὃς τοσούτων ἡγούμενος δυνάμεων, καὶ τὰς μεγί-
στας ἐλπίδας ἔχων ἐν τούτοις τοῦ κατορθώσειν τοῖς ὅλοις,
οὔτε τὰς ὁδοὺς οὔτε τόπους, ὡς οὗτοί φασιν, οὔτε ποῦ
3 πορεύεται τὸ παράπαν οὔτε πρὸς τίνας ἐγίνωσκε, τὸ
δὲ πέρας, οὐδ' εἰ καθόλου [τοὐναντίον] δυνατοῖς ἐπιβάλ-
4 λεται πράγμασιν; ἀλλ' ὅπερ οἱ τοῖς ὅλοις ἐπταικότες
καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐξαποροῦντες οὐχ ὑπομένουσιν,
ὥστ' εἰς ἀπρονοήτους καθιέναι τόπους μετὰ δυνάμεως,
τοῦτο περιτιθέασιν οἱ συγγραφεῖς Ἀννίβᾳ τῷ τὰς μεγί-
στας ἐλπίδας ἀκεραίους ἔχοντι περὶ τῶν καθ' αὑτὸν πραγ-
5 μάτων. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς ἐρημίας, ἔτι δ' ἐρυ-
μνότητος καὶ δυσχωρίας τῶν τόπων ἔκδηλον ποιεῖ τὸ ψεῦ-
6 δος αὐτῶν· οὐχ ἱστορήσαντες γὰρ ὅτι συμβαίνει τοὺς Κελ-
τοὺς τοὺς παρὰ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν οἰκοῦντας οὐχ ἅπαξ
οὐδὲ δὶς πρὸ τῆς Ἀννίβου παρουσίας, οὐδὲ μὴν πάλαι
προσφάτως δέ, μεγάλοις στρατοπέδοις ὑπερβάντας τὰς
Ἄλπεις παρατετάχθαι μὲν Ῥωμαίοις συνηγωνίσθαι δὲ Κελ-
τοῖς τοῖς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία κατοικοῦσι, καθάπερ
7 ἡμεῖς ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐδηλώσαμεν, πρὸς δὲ τούτοις
οὐκ εἰδότες ὅτι πλεῖστον ἀνθρώπων φῦλον κατ' αὐτὰς
οἰκεῖν συμβαίνει τὰς Ἄλπεις, ἀλλ' ἀγνοοῦντες ἕκαστα τῶν 237

3. *τινὰ Ca* pro *ἅ*   7. *ἄν τις* A(R), *τίς ἂν Re* vulgo   8. *ἀννί-βου|τε καὶ* A(B), *Ἀννίβου τίς καὶ BW*   10. *ταύταις Rei* 222 (iniuria: conf. 3, 89, 5 s.)   11. *τοὺς* ante *τόπους* add. idem (sed conf. praef. ad 1, 40, 7)   *ποῖ Na* 359   12. *ἐγίγνωσκε* A   13. *οὐδ' εἰ Be*, *οὔτι* ADE, *οὔ τοι* BC (unde *οὐ τοῖς κατὰ λόγον, τοὐναντίον δ' ἀδυνά-τοις Re*)   *τοὐναντίον* seclusit *Be* auctore *Sch*   17. *ὅοι* A[2] ex *αἱ*, ut videtur   18. *ἑαυτὸν* vulgo ex CDE   27. *τούτων*] *τούτου* C   28. *πλεῖ-στοον* A[1], corr. A[2] altera parte litterae ∞ expuncta, *πλείστων* vulgo ex R

237, 2]

εἰρημένων, ἥρω τινά φασιν ἐπιφανέντα συνυποδεῖξαι τὰς
ὁδοὺς αὐτοῖς. ἐξ ὧν εἰκότως ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ παρα- 8
πλήσιον τοῖς τραγῳδιογράφοις· καὶ γὰρ ἐκείνοις πᾶσιν αἱ
καταστροφαὶ τῶν δραμάτων προσδέονται θεοῦ καὶ μηχα-
νῆς διὰ τὸ τὰς πρώτας ὑποθέσεις ψευδεῖς καὶ παραλό-
γους λαμβάνειν, τούς τε συγγραφέας ἀνάγκη τὸ παραπλή- 9
σιον πάσχειν καὶ ποιεῖν ἥρωάς τε καὶ θεοὺς ἐπιφαινο-
μένους, ἐπειδὰν τὰς ἀρχὰς ἀπιθάνους καὶ ψευδεῖς ὑποστή-
σωνται· πῶς γὰρ οἷόν τε παραλόγοις ἀρχαῖς εὔλογον ἐπι-
θεῖναι τέλος; Ἀννίβας γε μὴν οὐχ ὡς οὗτοι γράφουσιν, 10
λίαν δὲ περὶ ταῦτα πραγματικῶς ἐχρῆτο ταῖς ἐπιβολαῖς.
καὶ γὰρ τὴν τῆς χώρας ἀρετήν, εἰς ἣν ἐπεβάλετο καθιέναι, 11
καὶ τὴν τῶν ὄχλων ἀλλοτριότητα πρὸς Ῥωμαίους ἐξητάκει
σαφῶς, εἴς τε τὰς μεταξὺ δυσχωρίας ὁδηγοῖς καὶ καθη-
γεμόσιν ἐγχωρίοις ἐχρῆτο τοῖς τῶν αὐτῶν ἐλπίδων μέλ-
λουσι κοινωνεῖν. ἡμεῖς δὲ περὶ τούτων εὐθαρσῶς ἀπο- 12
φαινόμεθα διὰ τὸ περὶ τῶν πράξεων παρ' αὐτῶν ἱστορη-
κέναι τῶν παρατετευχότων τοῖς καιροῖς, τοὺς δὲ τόπους
κατωπτευκέναι καὶ τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων αὐτοὶ κεχρῆσθαι
πορείᾳ γνώσεως ἕνεκα καὶ θέας.

Οὐ μὴν ἀλλὰ Πόπλιος μὲν ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς 49
ἡμέραις ὕστερον τρισὶ τῆς ἀναζυγῆς τῆς τῶν Καρχηδονίων
παραγενόμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν, καὶ κατα-
λαβὼν ὡρμηκότας τοὺς ὑπεναντίους, ἐξενίσθη μὲν ὡς ἐνδέ-
χεται μάλιστα, πεπεισμένος οὐδέποτ' ἂν αὐτοὺς τολμῆσαι 2
τῇδε ποιήσασθαι τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν διὰ τὸ πλῆθος
καὶ τὴν ἀθεσίαν τῶν κατοικούντων τοὺς τόπους βαρβάρων,
θεωρῶν δὲ τετολμηκότας αὖθις ἐπὶ τὰς ναῦς ἠπείγετο, καὶ 3

1. ἥρωα vulgo ex R 3. inc. M: Ὅτι τοῖς τραγῳδιογράφοις πᾶσιν αἱ καταστροφαὶ cet. πᾶσαι *Na* 361 et *Di* hiatum Polybio inculcantes 6. τοὺς δὲ *Sch* (per errorem, ut videtur: hinc item Didotiana et apud Heysium M ex silentio, quod incredibile est) 8. ὑποστήσονται M 10. τέλος: des. M γράφουσι R[s] 12. ἐπεβάλλετο coni. *Hu* (conf. praef. ad 3, 54, 8) καθιέναι *Sch* pro κατιέναι (conf. 3, 48, 4)
14. εἴς τε τὰς B, εἴς τε σαφῶς|τὰς (repetito priore σαφῶς) A, καὶ τῆς CDE 19. κατοπτευκέναι A αὐτοῖς AB, αὐτοὺς DE, αὐτὸς C, corr. *Re**

4 *παραγενόμενος ἐνεβίβαζε τὰς δυνάμεις. καὶ τὸν μὲν ἀδελ-
φὸν ἐξέπεμπεν ἐπὶ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις, αὐτὸς δὲ πάλιν* 238
*ὑποστρέψας εἰς Ἰταλίαν ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, σπεύδων κα-
ταταχῆσαι τοὺς ὑπεναντίους διὰ Τυρρηνίας πρὸς τὴν τῶν*
5 *Ἄλπεων ὑπερβολήν. Ἀννίβας δὲ ποιησάμενος ἑξῆς ἐπὶ
τέτταρας ἡμέρας τὴν πορείαν ἀπὸ τῆς διαβάσεως ἧκε πρὸς
τὴν καλουμένην Νῆσον, χώραν πολύοχλον καὶ σιτοφόρον,
ἔχουσαν δὲ τὴν προσηγορίαν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ συμπτώματος·*
6 *ᾗ μὲν γὰρ ὁ Ῥοδανὸς ᾗ δ' Ἰσάρας προσαγορευόμενος, ῥέ-
οντες παρ' ἑκατέραν τὴν πλευράν, ἀποκορυφοῦσιν αὐτῆς*
7 *τὸ σχῆμα κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους σύμπτωσιν. ἔστι δὲ
παραπλησία τῷ μεγέθει καὶ τῷ σχήματι τῷ κατ' Αἴγυπτον
καλουμένῳ Δέλτα· πλὴν ἐκείνου μὲν θάλαττα τὴν μίαν
πλευρὰν καὶ τὰς τῶν ποταμῶν ῥύσεις ἐπιζεύγνυσι, ταύτης
δ' ὄρη δυσπρόσοδα καὶ δυσέμβολα καὶ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν*
8 *ἀπρόσιτα. πρὸς ἣν ἀφικόμενος, καὶ καταλαβὼν ἐν αὐτῇ
δύ' ἀδελφοὺς ὑπὲρ τῆς βασιλείας στασιάζοντας καὶ μετὰ*
9 *στρατοπέδων ἀντικαθημένους ἀλλήλοις, ἐπισπωμένου τοῦ
πρεσβυτέρου καὶ παρακαλοῦντος εἰς τὸ συμπρᾶξαι καὶ συμ-
περιποιῆσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῷ * ὑπήκουσε, προδήλου σχεδὸν*
10 *ὑπαρχούσης τῆς πρὸς τὸ παρὸν ἐσομένης αὐτῷ χρείας. διὸ
καὶ συνεπιθέμενος καὶ συνεκβαλὼν τὸν ἕτερον πολλῆς ἐπι-*
11 *κουρίας ἔτυχε παρὰ τοῦ κρατήσαντος. οὐ γὰρ μόνον σίτῳ
καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδείοις ἀφθόνως ἐχορήγησε τὸ στρατό-
πεδον, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅπλων τὰ παλαιὰ καὶ τὰ πεπονηκότα
πάντα διαλλάξας ἐκαινοποίησε πᾶσαν τὴν δύναμιν εὐκαί-*
12 *ρως, ἔτι δὲ τοὺς πλείστους ἐσθῆτι καὶ πρὸς τούτοις ὑπο-
δέσει κοσμήσας μεγάλην εὐχρηστίαν παρέσχετο πρὸς τὰς*
13 *τῶν ὀρῶν ὑπερβολάς. τὸ δὲ μέγιστον, εὐλαβῶς διακειμέ-*

---

8. *ἀπὸ τοῦ* CDE 9. *ἡ μὲν — ἡ δὲ* A(B), *τῇ μὲν — τῇ δὲ* R *ορο-δανος ἡ δὲ σκαρας* (sic) A(R), *Ἰσάρας* pro *σκαρας* corr. *Sca*, *ὁ Ἰσάρας* vulgo post *Sch* 12. *παρ' αἰγύπτῳ* C 17. *δύο* AR 20. *αὐτῷ* *Rei* 225, *αὐτῶν* | *αὐτῶ* A(R), *ἀδήριτον αὐτῷ* (cum hiatu) Wundererus act. semin. Erlang. IV 234 *ὑπήκουσε* A^rR, *υπηνουσε* (sine spir. et acc.) A^1, *συνυπήκουσε* coni. *Hu* 23. *σίτωι* A^2(B), *σίτων* A^1, *σῖτον* CDE 24. *τῷ στρατοπέδῳ* CDE 25. *τὰ* post *καὶ* om. B 27. *ὑποδέσι* A

238, 29]
νοις πρὸς τὴν διὰ τῶν Ἀλλοβρίγων καλουμένων Γαλατῶν
πορείαν ἀπουραγήσας μετὰ τῆς σφετέρας δυνάμεως ἀσφαλῆ
239 παρεσκεύασε τὴν δίοδον αὐτοῖς, ἕως ἤγγισαν τῇ τῶν Ἄλ-
πεων ὑπερβολῇ.

Ἀννίβας δ᾽ ἐν ἡμέραις δέκα πορευθεὶς παρὰ τὸν πο- 50
ταμὸν εἰς ὀκτακοσίους σταδίους ἤρξατο τῆς πρὸς τὰς Ἄλ-
πεις ἀναβολῆς, καὶ συνέβη μεγίστοις αὐτὸν περιπεσεῖν κιν-
δύνοις. ἕως μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἦσαν, ἀπείχοντο 2
πάντες αὐτῶν οἱ κατὰ μέρος ἡγεμόνες τῶν Ἀλλοβρίγων,
τὰ μὲν τοὺς ἱππεῖς δεδιότες τὰ δὲ τοὺς παραπέμποντας
βαρβάρους· ἐπειδὴ δ᾽ ἐκεῖνοι μὲν εἰς τὴν οἰκείαν ἀπηλλά- 3
γησαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀννίβαν ἤρξαντο προάγειν εἰς τὰς
δυσχωρίας, τότε συναθροίσαντες οἱ τῶν Ἀλλοβρίγων ἡγε-
μόνες ἱκανόν τι πλῆθος προκατελάβοντο τοὺς εὐκαίρους
τόπους, δι᾽ ὧν ἔδει τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν κατ᾽ ἀνάγκην
ποιεῖσθαι τὴν ἀναβολήν. εἰ μὲν οὖν ἔκρυψαν τὴν ἐπί- 4
νοιαν, ὁλοσχερῶς ἂν διέφθειραν τὸ στράτευμα τῶν Καρ-
χηδονίων· νῦν δὲ καταφανεῖς γενόμενοι μεγάλα μὲν καὶ
τοὺς περὶ Ἀννίβαν ἔβλαψαν, οὐκ ἐλάττω δ᾽ ἑαυτούς.
γνοὺς γὰρ ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων ὅτι προκατέχου- 5
σιν οἱ βάρβαροι τοὺς εὐκαίρους τόπους, αὐτὸς μὲν κατα-
στρατοπεδεύσας πρὸς ταῖς ὑπερβολαῖς ἐπέμενε, προέπεμψε 6
δέ τινας τῶν καθηγουμένων αὐτοῖς Γαλατῶν χάριν τοῦ
κατασκέψασθαι τὴν τῶν ὑπεναντίων ἐπίνοιαν καὶ τὴν ὅλην
ὑπόθεσιν, ὧν πραξάντων τὸ συνταχθέν, ἐπιγνοὺς ὁ στρα- 7
τηγὸς ὅτι τὰς μὲν ἡμέρας ἐπιμελῶς παρευτακτοῦσι καὶ τη-
ροῦσι τοὺς τόπους οἱ πολέμιοι, τὰς δὲ νύκτας εἴς τινα παρα-

---

5. inc. F fol. 19^v: *ἀννίβας δ᾽ ἐν* cet., adscripto ad marginem titulo *ὁδοιπορία* 11. *εἰς τὴν οἰκίαν ἀπηλλάγησαν* F, *ἀπηλλάγησαν εἰς τὴν οἰκείαν* C 12. *εἰς* om. F 13. *συναθροίσαντες* AFB, *συναθροισθέντες* R 14. *ἱκα|νὸν τὸ* A^1, *τὸ* expunxit A^2, om. FR, corr. *Hu* quaest. I 11 *προκατέλαβον* DE 15. *τόπους* om. CDE 19. *δὲ αὑτούς* AFB^s, *δὲ αὑτοὺς* CDE, corr. *Di* 22. *ὑπέμενε* C 23. *πρὸ* ante *τῶν* add. AFR (repetitum, ut videtur, ex *προ* in *προέπεμψε*, quod in archetypo eundem superioris versus locum occupavit), eiecit C; *τῶν προκαθηγουμένων Ca* *αὑτοῖς* AR^s, *αὐτοῖς Be* (conf. praef. ad 1, 85, 6) 25. *ἐπίθεσιν* AFR, corr. C (mendum ortum ex proximo *ἐπίνοιαν*)

κειμένην πόλιν ἀπαλλάττονται, πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν
8 *ἁρμοζόμενος συνεστήσατο πρᾶξιν τοιαύτην. ἀναλαβὼν τὴν*
δύναμιν προῆγεν ἐμφανῶς, καὶ συνεγγίσας ταῖς δυσχωρίαις
9 *οὐ μακρὰν τῶν πολεμίων κατεστρατοπέδευσε. τῆς δὲ νυκτὸς* 240
ἐπιγενομένης συντάξας τὰ πυρὰ καίειν, τὸ μὲν πλεῖον μέρος
τῆς δυνάμεως αὐτοῦ κατέλιπε, τοὺς δ' ἐπιτηδειοτάτους
εὐζώνους ποιήσας διῆλθε τὰ στενὰ τὴν νύκτα καὶ κατέσχε
τοὺς ὑπὸ τῶν πολεμίων προκαταληφθέντας τόπους, ἀπο-
κεχωρηκότων τῶν βαρβάρων κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὴν
51 *πόλιν. οὗ συμβάντος καὶ τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, οἱ βάρ-*
βαροι συνθεασάμενοι τὸ γεγονὸς τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπέστη-
2 *σαν τῆς ἐπιβολῆς, μετὰ δὲ ταῦτα θεωροῦντες τὸ τῶν ὑπο-*
ζυγίων πλῆθος καὶ τοὺς ἱππεῖς δυσχερῶς ἐκμηρυομένους
καὶ μακρῶς τὰς δυσχωρίας, ἐξεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ συμβαί-
3 *νοντος ἐξάπτεσθαι τῆς πορείας. τούτου δὲ γενομένου καὶ*
κατὰ πλείω μέρη προσπεσόντων τῶν βαρβάρων, οὐχ οὕτως
ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ὡς ὑπὸ τῶν τόπων πολὺς ἐγίνετο φθόρος
τῶν Καρχηδονίων, καὶ μάλιστα τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑπο-
4 *ζυγίων· οὔσης γὰρ οὐ μόνον στενῆς καὶ τραχείας τῆς προσ-*
βολῆς ἀλλὰ καὶ κρημνώδους, ἀπὸ παντὸς κινήματος καὶ
πάσης ταραχῆς ἐφέρετο κατὰ τῶν κρημνῶν ὁμόσε τοῖς
5 *φορτίοις πολλὰ τῶν ὑποζυγίων. καὶ μάλιστα τὴν τοιαύ-*
την ταραχὴν ἐποίουν οἱ τραυματιζόμενοι τῶν ἵππων· τού-
των γὰρ οἱ μὲν ἀντίοι συμπίπτοντες τοῖς ὑποζυγίοις, ὁπότε
διαπτοηθεῖεν ἐκ τῆς πληγῆς, οἱ δὲ κατὰ τὴν εἰς τοὔμπρο-
σθεν ὁρμὴν ἐξωθοῦντες πᾶν τὸ παραπῖπτον ἐν ταῖς δυσχω-
6 *ρίαις, μεγάλην ἀπειργάζοντο ταραχήν. εἰς ἃ βλέπων Ἀν-*
νίβας, καὶ συλλογιζόμενος ὡς οὐδὲ τοῖς διαφυγοῦσι τὸν
κίνδυνον ἔστι σωτηρία τοῦ σκευοφόρου διαφθαρέντος, ἀνα-
λαβὼν τοὺς προκατασχόντας τὴν νύκτα τὰς ὑπερβολὰς ὥρ-

3. *ἐμφανῶς Ca* pro *ἀφανῶς* 6. *κατέλειπε* A, *κατέλειπεν* F 8. *ἀνακεχωρηκότων* C 11. *θεασάμενοι* CDE 14. *καὶ βραδέως Na* 240 *ἐξεκλίθησαν* AFB, corr. DE (*ἐξεκηλήθησαν* C) 16. *πλείωι* F 21. *ὁμόσε* A (FB), *ὁμῶς σὺν* R 21. 22. *τοῖς ὑποζυγίοις καὶ φορτίοις πολλὰ τῶν ἀχθοφόρων* C (corr. ead. m. in marg.) 26. *παραπίπτον* AR 29. *ἔστι* F, *ἔτι* A, *ἐστι* R *σκευοφορικοῦ* C 30. *προκατασχῶντας* F

240, 28]
μησε παραβοηθήσων τοῖς τῇ πορείᾳ προλαβοῦσιν. οὗ 7
γενομένου πολλοὶ μὲν τῶν πολεμίων ἀπώλλυντο διὰ τὸ
ποιεῖσθαι τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερδεξίων τὸν Ἀννίβαν, οὐκ
ἐλάττους δὲ καὶ τῶν ἰδίων· ὁ γὰρ κατὰ τὴν πορείαν θό- 8
241 *ρυβος ἐξ ἀμφοῖν ηὔξετο διὰ τὴν τῶν προειρημένων κραυγὴν*
καὶ συμπλοκήν. ἐπεὶ δὲ τοὺς μὲν πλείστους τῶν Ἀλλοβρί- 9
γων ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς τρεψάμενος ἠνάγκασε φυ-
γεῖν εἰς τὴν οἰκείαν, τότε δὴ τὸ μὲν ἔτι περιλειπόμενον
πλῆθος τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἵππων μόλις καὶ ταλαι-
πώρως διήνυε τὰς δυσχωρίας, αὐτὸς δὲ συναθροίσας ὅσους 10
ἠδύνατο πλείστους ἐκ τοῦ κινδύνου προσέβαλε πρὸς τὴν
πόλιν ἐξ ἧς ἐποιήσαντο τὴν ὁρμὴν οἱ πολέμιοι, καταλα- 11
βὼν δὲ σχεδὸν ἔρημον διὰ τὸ πάντας ἐκκληθῆναι πρὸς τὰς
ὠφελείας ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς πόλεως. ἐκ δὲ τούτου
πολλὰ συνέβη τῶν χρησίμων αὐτῷ πρός τε τὸ παρὸν καὶ
πρὸς τὸ μέλλον· παραυτίκα μὲν γὰρ ἐκομίσατο πλῆθος 12
ἵππων καὶ ὑποζυγίων καὶ τῶν ἅμα τούτοις ἑαλωκότων
ἀνδρῶν, εἰς δὲ τὸ μέλλον ἔσχε μὲν καὶ σίτου καὶ θρεμ-
μάτων ἐπὶ δυεῖν καὶ τρισὶν ἡμέραις εὐπορίαν, τὸ δὲ συν- 13
έχον, φόβον ἐνειργάσατο τοῖς ἑξῆς πρὸς τὸ μὴ τολμᾶν
αὐτῷ ῥᾳδίως ἐγχειρεῖν μηδένα τῶν παρακειμένων ταῖς
ἀναβολαῖς.

Τότε μὲν οὖν αὐτοῦ ποιησάμενος τὴν παρεμβολήν, 52
καὶ μίαν ἐπιμείνας ἡμέραν, αὖθις ὥρμα· ταῖς δ' ἑξῆς μέχρι 2
μέν τινος ἀσφαλῶς διῆγε τὴν στρατιάν, ἤδη δὲ τεταρταῖος
ὢν αὖθις εἰς κινδύνους παρεγένετο μεγάλους. οἱ γὰρ περὶ 3
τὴν δίοδον οἰκοῦντες, συμφρονήσαντες ἐπὶ δόλῳ, συνήντων
αὐτῷ θαλλοὺς ἔχοντες καὶ στεφάνους· τοῦτο γὰρ σχεδὸν
πᾶσι τοῖς βαρβάροις ἐστὶ σύνθημα φιλίας, καθάπερ τὸ
κηρύκειον τοῖς Ἕλλησιν. εὐλαβῶς δὲ διακείμενος πρὸς τὴν 4

1. *προσβάλλουσιν* AFR, *προβάλλουσιν* C, corr. *Ca* 8. *οἰκίαν* F *περιλιπόμενον* C 9. *ταλαιπόρως* F 10. *διήνυε* AB, *διήνυσε* FCD^{s}E^s 13. *ἐκκλιθῆναι* F, *ἐκβληθῆναι* B^{s}C 14. *πόλεως*: des. F 19. *ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας* coni. *Sch* (sed conf. Krebsium *Präpos. bei Polyb.* p. 86) *δυεῖν* AB, *δυοῖν* R *τρισὶν* C, *τρεῖς* AR 20. *ἐνειργάσατο* *Sch* pro *εἰργάσατο* 24. *ὁρμα* (sine acc.) A, *ὁρμᾷ* B, corr. R 30. *κηρύκιο*| A(R), corr. C (item Suid. v. *κηρύκειον* et *σύνθημα*)

τοιαύτην πίστιν Ἀννίβας ἐξήτασε φιλοτίμως τὴν ἐπίνοιαν
5 *αὐτῶν καὶ τὴν ὅλην ἐπιβολήν. τῶν δὲ φασκόντων καλῶς*
εἰδέναι καὶ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν καὶ τὴν τῶν ἐγχειρη-
σάντων αὐτὸν ἀδικεῖν ἀπώλειαν, καὶ διασαφούντων ὅτι
πάρεισι διὰ ταῦτα βουλόμενοι μήτε ποιῆσαι μήτε παθεῖν 242
δυσχερὲς μηδέν, ὑπισχνουμένων δὲ καὶ δώσειν ἐξ αὑτῶν
6 *ὅμηρα, πολὺν μὲν χρόνον ηὐλαβεῖτο καὶ διηπίστει τοῖς*
λεγομένοις, συλλογιζόμενος δὲ * *ὡς δεξάμενος μὲν τὰ προ-*
τεινόμενα, τάχ᾽ ἂν ἴσως εὐλαβεστέρους καὶ πρᾳοτέρους
ποιήσαι τοὺς παραγεγονότας, μὴ προσδεξάμενος δὲ προ-
δήλους ἕξει πολεμίους αὐτούς, συγκατένευσε τοῖς λεγομέ-
7 *νοις καὶ συνυπεκρίθη τίθεσθαι φιλίαν πρὸς αὐτούς. τῶν*
δὲ βαρβάρων τὰ ὅμηρα παραδόντων καὶ θρέμμασι χορη-
γούντων ἀφθόνως καὶ καθόλου διδόντων σφᾶς αὐτοὺς εἰς
τὰς χεῖρας ἀπαρατηρήτως, ἐπὶ ποσὸν ἐπίστευσαν οἱ περὶ
τὸν Ἀννίβαν, ὥστε καὶ καθηγεμόσιν αὐτοῖς χρῆσθαι πρὸς
8 *τὰς ἑξῆς δυσχωρίας. προπορευομένων δ᾽ αὐτῶν ἐπὶ δύ᾽*
ἡμέραις, συναθροισθέντες οἱ προειρημένοι καὶ συνακολου-
θήσαντες ἐπιτίθενται, φάραγγά τινα δύσβατον καὶ κρη-
53 *μνώδη περαιουμένων αὐτῶν. ἐν ᾧ καιρῷ πάντας ἂν ἄρ-*
δην ἀπολέσθαι συνέβη τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν, εἰ μὴ δε-
διότες ἀκμὴν ἐπὶ ποσὸν καὶ προορώμενοι τὸ μέλλον τὰ
μὲν σκευοφόρα καὶ τοὺς ἱππεῖς εἶχον ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ,
2 *τοὺς δ᾽ ὁπλίτας ἐπὶ τῆς οὐραγίας. τούτων δ᾽ ἐφεδρευόν-*
των ἔλαττον συνέβη γενέσθαι τὸ πάθος· οὗτοι γὰρ ἔστε-
3 *ξαν τὴν ἐπιφορὰν τῶν βαρβάρων. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τού-*
του συγκυρήσαντος πολύ τι πλῆθος καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ

---

3. 4. *ἐγχειρησάν αὐτὸν* A[1], corr. A[r] (nisi forte *ἐγχειρησάντων* omisso *αὐτὸν* olim fuit) 4. *αὐτὸν ἀδικεῖν*] *κατ᾽ αὐτοῦ* C 6. *δυσ|χερὲς μηδὲν* A[1](R), A[2] *μηδὲν* puncto notavit et praeterea notis " et ' praefixis ordinem verborum mutavit (unde *μηδὲν δυσχερές* *BW* praef. 24), *τι δυσχερὲς μηδὲν* Suid. utroque loco 8. *συλλογιζόμενος* | *μὲν τὰ* A(R), post *μὲν* add. C *ὡς εἰ λάβοι* (conf. praef.) 9. *ἀβλαβεστέρους* *Rei* 227 (sed conf. praef.) *πραοτέρους* AR 10. *ποιῆσαι* A 11. *ἕξῃ* A 17. *δύ᾽* ABE, *δύο* CD 18. *ἡμέρας* coni. *Sch* (conf. 3, 51, 12) 20. *πάντας* | *ἄρδην* A(R), *ἂν* add. *Sca* 23. *πρωτοπορίαι* A 24. *δὲ* R[s] 26. 27. *τούτους συγκυρήσαν|τες* A(B), corr. R

242, 24]

τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἵππων διεφθάρη· τῶν γὰρ τόπων 4
ὑπερδεξίων ὄντων τοῖς πολεμίοις, ἀντιπαράγοντες οἱ βάρ-
βαροι ταῖς παρωρείαις, καὶ τοῖς μὲν τὰς πέτρας ἐπικυ-
λίοντες τοὺς δ' ἐκ χειρὸς τοῖς λίθοις τύπτοντες, εἰς ὁλο-
243 σχερῆ διατροπὴν καὶ κίνδυνον ἦγον, οὕτως ὥστ' ἀναγκα- 5
σθῆναι τὸν Ἀννίβαν μετὰ τῆς ἡμισείας δυνάμεως νυκτε-
ρεῦσαι περί τι λευκόπετρον ὀχυρὸν χωρὶς τῶν ἵππων καὶ
τῶν ὑποζυγίων, ἐφεδρεύοντα τούτοις, ἕως ἐν ὅλῃ τῇ νυκτὶ
ταῦτα μόλις ἐξεμηρύσατο τῆς χαράδρας.
Τῇ δ' ἐπαύριον τῶν πολεμίων χωρισθέντων, συνάψας 6
τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ὑποζυγίοις προῆγε πρὸς τὰς ὑπερ-
βολὰς τὰς ἀνωτάτω τῶν Ἄλπεων, ὁλοσχερεῖ μὲν οὐδενὶ πε-
ριπίπτων ἔτι συστήματι τῶν βαρβάρων, κατὰ μέρη δὲ καὶ
κατὰ τόπους παρενοχλούμενος ὑπ' αὐτῶν· ὧν οἱ μὲν ἀπὸ 7
τῆς οὐραγίας οἱ δ' ἀπὸ τῆς πρωτοπορείας ἀπέσπων τῶν
σκευοφόρων ἔνια, προσπίπτοντες εὐκαίρως. μεγίστην δ' 8
αὐτῷ παρείχετο χρείαν τὰ θηρία· καθ' ὃν γὰρ ἂν τόπον
ὑπάρχοι τῆς πορείας ταῦτα, πρὸς τοῦτο τὸ μέρος οὐκ
ἐτόλμων οἱ πολέμιοι προσιέναι, τὸ παράδοξον ἐκπληττό-
μενοι τῆς τῶν ζῴων φαντασίας. ἐναταῖος δὲ διανύσας 9
εἰς τὰς ὑπερβολὰς αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε καὶ δύ' ἡμέ-
ρας προσέμεινε, βουλόμενος ἅμα μὲν ἀναπαῦσαι τοὺς δια-
σῳζομένους ἅμα δὲ προσδέξασθαι τοὺς ἀπολειπομένους·
ἐν ᾧ καιρῷ συνέβη πολλοὺς μὲν ἵππους τῶν ἀπεπτοημέ- 10
νων πολλὰ δ' ὑποζύγια τῶν ἀπερριφότων τὰ φορτία πα-
ραδόξως ἀναδραμεῖν τοῖς στίβοις ἑπόμενα καὶ συνάψαι
πρὸς τὴν παρεμβολήν. τῆς δὲ χιόνος ἤδη περὶ τοὺς ἄκρους 54
ἀθροιζομένης διὰ τὸ συνάπτειν τὴν τῆς Πλειάδος δύσιν,
θεωρῶν τὰ πλήθη δυσθύμως διακείμενα καὶ διὰ τὴν προ-
γεγενημένην ταλαιπωρίαν καὶ διὰ τὴν ἔτι προσδοκωμένην,

---

4. λίθοις A² ex λίθας, ut videtur 8. ἕως *Rei* 228 pro ὡς 8. 9. ὁ δὲ Ἀννίβας ἐν ὅλῃ τῇ νυκτὶ μόλις ἐξεμηρύσατο τὰς χαράδρας Suid. v. ἐξεμηρύσατο 15. δὲ AR πρωτοπορίας A 17. ἂν del. *Di* 20. ζώων AR 22. ἔμεινε CDE διασωζομένους AR 23. ὑπολειπομένους vulgo ex C 27. τὰ ἄκρα C², τοῖς ἄκροις *Sca* (neutrum ex his Polybius: vide 18, 21, 8; 18, 24. 3) 28. τὴν add. C

2 ἐπειρᾶτο συναθροίσας παρακαλεῖν, μίαν ἔχων ἀφορμὴν
εἰς τοῦτο τὴν τῆς Ἰταλίας ἐνάργειαν· οὕτως γὰρ ὑποπε-
πτώκει τοῖς προειρημένοις ὄρεσιν ὥστε συνθεωρουμένων
ἀμφοῖν ἀκροπόλεως φαίνεσθαι διάθεσιν ἔχειν τὰς Ἄλπεις
3 τῆς ὅλης Ἰταλίας. διόπερ ἐνδεικνύμενος αὐτοῖς τὰ περὶ
τὸν Πάδον πεδία, καὶ καθόλου τῆς εὐνοίας ὑπομιμνήσκων 244
τῆς τῶν κατοικούντων αὐτὰ Γαλατῶν, ἅμα δὲ καὶ τὸν τῆς
Ῥώμης αὐτῆς τόπον ὑποδεικνύων, ἐπὶ ποσὸν εὐθαρσεῖς
ἐποίησε τοὺς ἀνθρώπους.
4 Τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζεύξας ἐνήρχετο τῆς καταβάσεως,
ἐν ᾗ πολεμίοις μὲν οὐκέτι περιέτυχε πλὴν τῶν λάθρᾳ κα-
κοποιούντων, ὑπὸ δὲ τῶν τόπων καὶ τῆς χιόνος οὐ πολλῷ
λείποντας ἀπέβαλε τῶν κατὰ τὴν ἀνάβασιν φθαρέντων·
5 οὔσης γὰρ στενῆς καὶ κατωφεροῦς τῆς καταβάσεως, τῆς δὲ
χιόνος ἄδηλον ποιούσης ἑκάστοις τὴν ἐπίβασιν, πᾶν τὸ πα-
ραπεσὸν τῆς ὁδοῦ καὶ σφαλὲν ἐφέρετο κατὰ τῶν κρημνῶν.
6 οὐ μὴν ἀλλὰ ταύτην μὲν ὑπέφερον τὴν ταλαιπωρίαν ἅτε
7 συνήθεις ὄντες ἤδη τοῖς τοιούτοις κακοῖς· ἅμα δὲ τῷ πα-
ραγενέσθαι πρὸς τοιοῦτον τόπον ὃν οὔτε τοῖς θηρίοις οὔτε
τοῖς ὑποζυγίοις δυνατὸν ἦν παρελθεῖν διὰ τὴν στενότητα,
σχεδὸν ἐπὶ τρί' ἡμιστάδια τῆς ἀπορρῶγος καὶ πρὸ τοῦ
μὲν οὔσης, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἔτι προσφάτως ἀπερρωγυίας,
ἐνταῦθα πάλιν ἀθυμῆσαι καὶ διατραπῆναι συνέβη τὸ πλῆ-
8 θος. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπεβάλετο περιελθεῖν τὰς δυσ-
χωρίας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγός, ἐπιγενομένης δὲ
χιόνος καὶ ταύτην ἀδύνατον ποιούσης τὴν πορείαν ἀπέστη
55 τῆς ἐπιβολῆς. τὸ γὰρ συμβαῖνον ἴδιον ἦν καὶ παρηλλαγ-
μένον. ἐπὶ γὰρ τὴν προϋπάρχουσαν χιόνα καὶ διαμεμενη-
κυῖαν ἐκ τοῦ πρότερον χειμῶνος ἄρτι τῆς ἐπετοῦς πεπτω-
κυίας, ταύτην μὲν εὐδιάκοπτον εἶναι συνέβαινε καὶ διὰ τὸ

2. ἐνέργειαν AB, corr. R 8. τόπον A^2 ex τὸ παν 15. παραπεσὸν *Sca* pro περιπεσὸν 21. τρία AR τῆς ἀπερρωγος | A^1, ε in ο corr. A^2, τῆς ἀποῤῥωγυίας B, τῆς γῆς ἀπερῤῥωγυίας CDE 22. ἔτι *Ur* 158^a pro ὅτι 24. ἐπεβάλλετο Stichius (vide praef.) 26. ταύτης AR, corr. B 29. ἐπετοῦς *Hu*, ἐπὶ τοὺς AB, ἐπιετοῦς vulgo ex R (ἐπετής pro ἐπέτειος aliis locis frequentato Polybium posuisse non incredibile est; at quid ἐπιετής, a correctore XIII fere saeculi commentum?)

244, 26]

*πρόσφατον οὖσαν ἁπαλὴν ὑπάρχειν καὶ διὰ τὸ μηδέπω
βάθος ἔχειν· ὁπότε δὲ ταύτην διαπατήσαντες ἐπὶ τὴν ὑπο-* 2
*κάτω καὶ συνεστηκυῖαν ἐπιβαῖεν, οὐκέτι διέκοπτον ἀλλ'
ἐπέπλεον ὀλισθάνοντες ἀμφοτέροις ἅμα τοῖς ποσί, καθά-
περ ἐπὶ τῇ γῇ συμβαίνει τοῖς διὰ τῶν ἀκροπήλων πορευο-*
245 *μένοις. τὸ δὲ συνεξακολουθοῦν τούτοις ἔτι δυσχερέστερον* 3
ὑπῆρχεν. οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες οὐ δυνάμενοι τὴν κάτω χιόνα 4
*διακόπτειν, ὁπότε πεσόντες βουληθεῖεν ἢ τοῖς γόνασιν ἢ
ταῖς χερσὶ προσεξερείσασθαι πρὸς τὴν ἐξανάστασιν, τότε
καὶ μᾶλλον ἐπέπλεον ἅμα πᾶσι τοῖς ἐρείσμασιν, ἐπὶ πολὺ
καταφερῶν ὄντων τῶν χωρίων· τὰ δ' ὑποζύγια διέκοπτεν,* 5
*ὅτε πέσοι, τὴν κάτω χιόνα κατὰ τὴν διανάστασιν, διακό-
ψαντα δ' ἔμενε μετὰ τῶν φορτίων οἷον καταπεπηγότα
διά τε τὸ βάρος καὶ διὰ τὸ πῆγμα τῆς προϋπαρχούσης
χιόνος. ὅθεν ἀποστὰς τῆς τοιαύτης ἐλπίδος ἐστρατοπέ-* 6
*δευσε περὶ τὴν ῥάχιν, διαμησάμενος τὴν ἐπ' αὐτῇ χιόνα,
καὶ μετὰ ταῦτα παραστήσας τὰ πλήθη τὸν κρημνὸν ἐξῳ-
κοδόμει μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας. τοῖς μὲν οὖν ὑπο-* 7
*ζυγίοις καὶ τοῖς ἵπποις ἱκανὴν ἐποίησε πάροδον ἐν ἡμέρᾳ
μιᾷ· διὸ καὶ ταῦτα μὲν εὐθέως διαγαγὼν καὶ καταστρα-
τοπεδεύσας περὶ τοὺς ἐκφεύγοντας ἤδη τὴν χιόνα τόπους
διαφῆκε πρὸς τὰς νομάς, τοὺς δὲ Νομάδας ἀνὰ μέρος προ-* 8
*ῆγε πρὸς τὴν οἰκοδομίαν, καὶ μόλις ἐν ἡμέραις τρισὶ κα-
κοπαθήσας διήγαγε τὰ θηρία. καὶ τάδε συνέβαινε κακῶς
ὑπὸ τοῦ λιμοῦ διατεθεῖσθαι· τῶν γὰρ Ἄλπεων τὰ μὲν* 9
*ἄκρα καὶ τὰ πρὸς τὰς ὑπερβολὰς ἀνήκοντα τελέως ἄδενδρα
καὶ ψιλὰ πάντ' ἐστὶ διὰ τὸ συνεχῶς ἐπιμένειν τὴν χιόνα
καὶ θέρους καὶ χειμῶνος, τὰ δ' ὑπὸ μέσην τὴν παρώρειαν
ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν ὑλοφόρα καὶ δενδροφόρα καὶ τὸ
ὅλον οἰκήσιμά ἐστιν.*

---

4. *ἔπλεον* CDE *ὀλισθάνοντες* A, in marg. *ι* adscriptum esse videtur, unde *ὀλισθαίνοντες* R 6. *ἐξακολουθοῦν* C 10. *ἔτι ἔπλεον* coni. *Sch* 11. *κατα|φέρων* A, *κατωφερῶν* vulgo ex R 13. *δὲ* Rs 14. *βάθος* C² 16. *ῥάχιν* *Ur* 158ª pro *ἀρχὴν* 23. *ἐν* om. C 25. *δια-τεθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ λιμοῦ* CDE 26. *τὰ* om. C 30. *οἰκήσιμ' ἔστιν* *BW* auctore *Ben*, *οἰκήσιμα*, deleto *ἔστιν*, *Hu*

56 *Ἀννίβας δὲ συναθροίσας ὁμοῦ πᾶσαν τὴν δύναμιν κατ-
έβαινε, καὶ τριταῖος ἀπὸ τῶν προειρημένων κρημνῶν δια-
2 νύσας ἥψατο τῶν ἐπιπέδων, πολλοὺς μὲν ἀπολωλεκὼς τῶν
στρατιωτῶν ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ τῶν ποταμῶν ἐν
τῇ καθόλου πορείᾳ, πολλοὺς δ' ὑπὸ τῶν κρημνῶν καὶ τῶν
δυσχωριῶν κατὰ τὰς Ἄλπεις, οὐ μόνον ἄνδρας, ἔτι δὲ
3 πλείους ἵππους καὶ ὑποζύγια. τέλος δὲ τὴν μὲν πᾶσαν
πορείαν ἐκ Καινῆς πόλεως ἐν πέντε μησὶ ποιησάμενος τὴν 246
δὲ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέραις δεκαπέντε, κατῆρε τολ-
μηρῶς εἰς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία καὶ τὸ τῶν Ἰνσόμβρων
4 ἔθνος, ἔχων τὸ διασῳζόμενον μέρος τῆς μὲν τῶν Λιβύων
δυνάμεως πεζοὺς μυρίους καὶ δισχιλίους, τῆς δὲ τῶν Ἰβή-
ρων εἰς ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τοὺς πάντας οὐ πλείους
ἑξακισχιλίων, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ στήλῃ τῇ περὶ τοῦ πλήθους
5 ἐχούσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ Λακινίῳ διασαφεῖ. κατὰ δὲ
τοὺς αὐτοὺς καιρούς, ὡς ἐπάνω προεῖπα, Πόπλιος ἀπο-
λελοιπὼς τὰς δυνάμεις Γναίῳ τἀδελφῷ, καὶ παρακεκλη-
κὼς αὐτὸν ἔχεσθαι τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ πραγμάτων καὶ πολε-
μεῖν ἐρρωμένως Ἀσδρούβᾳ, κατέπλευσε μετ' ὀλίγων αὐ-
6 τὸς εἰς Πίσας. ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν διὰ Τυρ-
ρηνίας, καὶ παραλαβὼν τὰ παρὰ τῶν ἑξαπελέκεων στρα-
τόπεδα τὰ προκαθήμενα καὶ προσπολεμοῦντα τοῖς Βοί-
οις, ἧκε πρὸς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία καὶ καταστρα-
τοπεδεύσας ἐπεῖχε τοῖς πολεμίοις, σπεύδων συμβαλεῖν
εἰς μάχην.*

57 *Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ καὶ τὴν διήγησιν καὶ τοὺς ἡγεμόνας
ἀμφοτέρων καὶ τὸν πόλεμον εἰς Ἰταλίαν ἠγάγομεν, πρὸ τοῦ
τῶν ἀγώνων ἄρξασθαι βραχέα βουλόμεθα περὶ τῶν ἁρμο-
2 ζόντων τῇ πραγματείᾳ διελθεῖν. ἴσως γὰρ δή τινες ἐπι-*

---

2. *εἰρημένων* C 9. *πεντεκαίδεκα* C 10. *ἰσόμβρων* AR 11. *διασωζόμενον* AR 14. *τῶν* ante *ἑξακ.* add. D 15. *ἐπιλακινείωι* A(R), corr. E (*ἐπὶ λαβινίῳ* C[1]) 16. *προεῖπον* R 17. *τῶ ἀδελφῶ* A(R) 21. *ἐξαπελέκεων* A(B), *ἑξαπελέκων* CDE 22. *προσκαθήμενα* Sca *προπολεμοῦντα* B *βοιοις* (sine acc.) A 23. *ἧκε*** πρὸς* A 26. *δὲ* R[s] 28. inc. M: *Ὅτι φησὶν ὁ πολύβιος ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ· βραχέα δὲ βουλόμεθα* cet. 29. *δή* om. C *ἐπιζητοῦσι* MCDE

246, 23]

*ζητήσουσι πῶς, πεποιημένοι τὸν πλεῖστον λόγον ὑπὲρ τῶν
κατὰ Λιβύην καὶ κατ' Ἰβηρίαν τόπων, οὔτε περὶ τοῦ καθ'
Ἡρακλέους στήλας στόματος οὐδὲν ἐπὶ πλεῖον εἰρήκαμεν
οὔτε περὶ τῆς ἔξω θαλάττης καὶ τῶν ἐν ταύτῃ συμβαινόν-
των ἰδιωμάτων, οὐδὲ μὴν περὶ τῶν Βρεττανικῶν νήσων καὶ* 3
*τῆς τοῦ καττιτέρου κατασκευῆς, ἔτι δὲ τῶν ἀργυρείων καὶ
χρυσείων τῶν κατ' αὐτὴν Ἰβηρίαν, ὑπὲρ ὧν οἱ συγγραφεῖς*
247 *ἀμφισβητοῦντες πρὸς ἀλλήλους τὸν πλεῖστον διατίθενται
λόγον. ἡμεῖς δ' οὐχὶ νομίζοντες ἀλλότριον εἶναι τοῦτο τὸ* 4
*μέρος τῆς ἱστορίας, διὰ τοῦτο παρελείπομεν, ἀλλὰ πρῶτον
μὲν οὐ βουλόμενοι παρ' ἕκαστα διασπᾶν τὴν διήγησιν οὐδ'
ἀποπλανᾶν ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ὑποθέσεως τοὺς φιλη-
κοοῦντας, δεύτερον δὲ κρίνοντες οὐ διερριμμένην οὐδ' ἐν* 5
*παρέργῳ ποιήσασθαι τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην, ἀλλὰ κατ'
ἰδίαν καὶ τόπον καὶ καιρὸν ἀπονείμαντες τῷ μέρει τούτῳ,
καθ' ὅσον οἷοί τ' ἐσμέν, τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν ἐξηγή-
σασθαι. διόπερ οὐ χρὴ θαυμάζειν οὐδ' ἐν τοῖς ἑξῆς, ἐὰν* 6
*ἐπί τινας τόπους ἐρχόμενοι τοιούτους παραλείπωμεν τοῦτο
τὸ μέρος διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. εἰ δέ τινες πάν-* 7
*τως ἐπιζητοῦσι κατὰ τόπον καὶ κατὰ μέρος τῶν τοιούτων
ἀκούειν, ἴσως ἀγνοοῦσι παραπλήσιόν τι πάσχοντες τοῖς λίχ-
νοις τῶν δειπνητῶν. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, πάντων ἀπογευό-* 8
*μενοι τῶν παρακειμένων, οὔτε κατὰ τὸ παρὸν οὐδενὸς ἀλη-
θινῶς ἀπολαύουσι τῶν βρωμάτων οὔτ' εἰς τὸ μέλλον ὠφέ-
λιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν καὶ τροφὴν κομίζονται, πᾶν
δὲ τοὐναντίον. οἵ τε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τὸ παραπλήσιον* 9
*ποιοῦντες οὔτε τῆς παραυτίκα διαγωγῆς ἀληθινῶς οὔτε
τῆς εἰς τὸ μέλλον ὠφελείας στοχάζονται δεόντως.*

Διότι μὲν οὖν, εἰ καί τι τῶν τῆς ἱστορίας μερῶν ἄλλο, 58
*καὶ τοῦτο προσδεῖ λόγου καὶ διορθώσεως ἀληθινωτέρας,
προφανὲς ἐκ πολλῶν, μάλιστα δ' ἐκ τούτων. σχεδὸν γὰρ* 2

---

3. *ἡρακλέους* AB, *ἡρακλείους* M^{s}R 4. *ταύτῃ* M^{s}C, *ταύταις* AR 6. 7. *ἀργυρίων καὶ χρυσίων* AMR, corr. C 7. *κατ' αὐτὴν* AB, *κατὰ τὴν* M^{s}CE, *κατὰ* D 9. *τὸ* om. ADE (item MB, ut videtur), add. C 10. *παρελείπομεν* AMDE, *παρελίπομεν* vulgo ex C 14. *ποιήσασθαι* A^2 ex *ποι*σασθαι* *μνήμην*] *γνώμην* M 29. *οὖν* om. C

*πάντων, εἰ δὲ μή γε τῶν πλείστων συγγραφέων πεπειρα-
μένων μὲν ἐξηγεῖσθαι τὰς ἰδιότητας καὶ θέσεις τῶν περὶ
τὰς ἐσχατιὰς τόπων τῆς καθ᾽ ἡμᾶς οἰκουμένης, ἐν πολλοῖς
3 δὲ τῶν πλείστων διημαρτηκότων, παραλείπειν μὲν οὐδαμῶς
καθήκει, ῥητέον δέ τι πρὸς αὐτοὺς οὐκ ἐκ παρέργου καὶ
4 διερριμμένως ἀλλ᾽ ἐξ ἐπιστάσεως, καὶ ῥητέον οὐκ ἐπιτι-
μῶντας οὐδ᾽ ἐπιπλήττοντας, ἐπαινοῦντας δὲ μᾶλλον καὶ
διορθουμένους τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν, γινώσκοντας ὅτι κἀ- 248
κεῖνοι τῶν νῦν καιρῶν ἐπιλαβόμενοι πολλὰ τῶν αὐτοῖς
5 εἰρημένων εἰς διόρθωσιν ἂν καὶ μετάθεσιν ἤγαγον. ἐν μὲν
γὰρ τῷ προγεγονότι χρόνῳ σπανίους ἂν εὕροι τις τῶν Ἑλ-
λήνων τοὺς ἐπιβεβλημένους πολυπραγμονεῖν τὰ κατὰ τὰς
6 ἐσχατιὰς διὰ τὸ τῆς ἐπιβολῆς ἀδύνατον· πολλοὶ μὲν γὰρ
ἦσαν οἱ κατὰ θάλατταν τότε κίνδυνοι καὶ δυσεξαρίθμητοι,
7 πολλαπλάσιοι δὲ τούτων οἱ κατὰ γῆν. ἀλλ᾽ εἰ καί τις ἢ
κατ᾽ ἀνάγκην ἢ κατὰ προαίρεσιν ἐξίκοιτο πρὸς τὰ πέρατα
8 τῆς οἰκουμένης, οὐδ᾽ οὕτως ἤνυεν τὸ προκείμενον· δυσχε-
ρὲς μὲν γὰρ ἐπὶ πλέον τινῶν αὐτόπτην γενέσθαι διὰ τὸ
τοὺς μὲν ἐκβεβαρβαρῶσθαι τοὺς δ᾽ ἐρήμους εἶναι τόπους,
ἔτι δὲ χαλεπώτερον τὸ περὶ τῶν ὁραθέντων διὰ λόγου τι
9 γνῶναι καὶ μαθεῖν διὰ τὸ τῆς φωνῆς ἐξηλλαγμένον· ἐὰν
δὲ καὶ γνῷ τις, ἔτι τῶν πρὸ τοῦ δυσχερέστερον τὸ τῶν
ἑωρακότων τινὰ μετρίῳ χρῆσθαι τρόπῳ, καὶ καταφρονή-
σαντα τῆς παραδοξολογίας καὶ τερατείας ἑαυτοῦ χάριν προ-
τιμῆσαι τὴν ἀλήθειαν καὶ μηδὲν τῶν πάρεξ ὄντων ἡμῖν
ἀναγγεῖλαι. διόπερ οὐ δυσχεροῦς ἀλλ᾽ ἀδυνάτου σχεδὸν
ὑπαρχούσης κατά γε τοὺς προγεγονότας καιροὺς τῆς ἀλη-
θοῦς ἱστορίας ὑπὲρ τῶν προειρημένων, οὐκ εἴ τι παρέλι-
πον οἱ συγγραφεῖς ἢ διήμαρτον ἐπιτιμᾶν αὐτοῖς ἄξιον,*

---

1. *εἰ δὲ μή, τῶν γε* *Re* 4. *παραλείπειν* M, *παραλειπεῖν* A, *παραλιπεῖν* vulgo ex R 8. *γιγνώσκοντας* A 11. *σπανίως* DE 14. *κίνδυνοι τότε* M 17. *ἤνυε* MR^s 19. *ἐκβεβαρβαρῶσθαι* M^s *Re**, *ἐκβαρβαρῶσθαι* AR 20. *τί* A 22. *γνώῃ* A(DE), *γνοίη* $M^s B^s$ C, corr. *Be* 24. *ἑαυτῆς* alii (vide praef.) 25. *πάρεξ τῶν ὄντων* *Ca* 26. *ἀναγγεῖλαι*] *ἀπαγγεῖλαι τὴν ἀλήθειαν* M *ἀλλὰ δυνατοῦ* A^1 (corr. A^r) M 28. *παρέλειπον* AM

248, 23]

ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἔγνωσάν τι καὶ προεβίβασαν τὴν ἐμπειρίαν 2
τὴν περὶ τούτων ἐν τοιούτοις καιροῖς, ἐπαινεῖν καὶ θαυ-
μάζειν αὐτοὺς δίκαιον. ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς τῶν μὲν 3
κατὰ τὴν Ἀσίαν διὰ τὴν Ἀλεξάνδρου δυναστείαν τῶν δὲ
λοιπῶν τόπων διὰ τὴν Ῥωμαίων ὑπεροχὴν σχεδὸν ἁπάν-
των πλωτῶν καὶ πορευτῶν γεγονότων, ἀπολελυμένων δὲ 4
καὶ τῶν πρακτικῶν ἀνδρῶν τῆς περὶ τὰς πολεμικὰς καὶ
πολιτικὰς πράξεις φιλοτιμίας, ἐκ δὲ τούτων μεγάλας ἀφορ-
249 *μὰς εἰληφότων εἰς τὸ πολυπραγμονεῖν καὶ φιλομαθεῖν*
περὶ τῶν προειρημένων, δέον ἂν εἴη καὶ βέλτιον γινώσκειν 5
καὶ ἀληθινώτερον ὑπὲρ τῶν πρότερον ἀγνοουμένων. ὅπερ 6
ἡμεῖς αὐτοί τε πειρασόμεθα ποιεῖν, λαβόντες ἁρμόζοντα
τόπον ἐν τῇ πραγματείᾳ τῷ μέρει τούτῳ, τούς τε φιλο-
πευστοῦντας ὁλοσχερέστερον βουλησόμεθα συνεπιστῆσαι
περὶ τῶν προειρημένων, ἐπειδὴ καὶ τὸ πλεῖον τούτου χάριν 7
ὑπεδεξάμεθα τοὺς κινδύνους [καὶ τὰς κακοπαθείας] τοὺς
συμβάντας ἡμῖν ἐν πλάνῃ τῇ κατὰ Λιβύην καὶ κατ' Ἰβη-
ρίαν ἔτι δὲ Γαλατίαν καὶ τὴν ἔξωθεν ταύταις ταῖς χώραις
συγκυροῦσαν θάλατταν, ἵνα διορθωσάμενοι τὴν τῶν προ- 8
γεγονότων ἄγνοιαν ἐν τούτοις γνώριμα ποιήσωμεν τοῖς
Ἕλλησι καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. νῦν δ' ἀνα- 9
δραμόντες ἐπὶ τὴν παρέκβασιν τῆς διηγήσεως, πειρασό-
μεθα δηλοῦν τοὺς γενομένους ἐκ παρατάξεως ἐν Ἰταλίᾳ
Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἀγῶνας.

Τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῆς δυνάμεως, ὅσον *ἔχων Ἀννίβας* 60
ἐνέβαλεν εἰς Ἰταλίαν, ἤδη δεδηλώκαμεν· μετὰ δὲ τὴν εἰσ- 2
βολὴν καταστρατοπεδεύσας ὑπ' αὐτὴν τὴν παρώρειαν τῶν

---

1. *προεβίβασαν* M[s] *Ur* 158[a], *προσεβίβασαν* AR 2. *τοῖς* ante *τοιούτοις* add. C 8. post *πράξεις* add. *καὶ* AM *μεγάλας* (vel *τὰς μεγίστας*) *Rei* 231, *τὰς μεγάλας* AMR, *τινὰς μεγάλας* coni. *Hu*, *πολλὰς καὶ μεγάλας* *BW* praef. 86 10. 11. *γινώσκειν καὶ ἀληθ.* *Be* (*γινώσκειν κἀληθ.* *BW*), *καὶ γινώσκειν | ἀληθινώτερον* A(MR), *καὶ ἀληθ. γιν.* *Ca* 12. *παραστησόμεθα* C 14. *βουλευσόμεθα* M 16. *τὰς κακοπαθείας καὶ τοὺς κινδύνους* coni. *Sch* (conf. praef.) *καὶ τὰς* AR, *ἅμα* (vel *ἔτι*) *δὲ* M (conf. praef.) 16. 17. *τὰς συμβάσας* *Be* 21. *οἰκουμένης*: des. M 25. *ὅσον* *Di* Fleckeiseni annal. 1869 p. 117, om. A (et B, ut videtur), *ὅπερ* R, *ἣν* coni. *Hu* 26. *ὡς* ante *ἤδη* add. B

3 *Ἄλπεων τὰς μὲν ἀρχὰς ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις. οὐ γὰρ
μόνον ὑπὸ τῶν ἀναβάσεων καὶ καταβάσεων ἔτι δὲ τραχυ-
τήτων τῶν κατὰ τὰς ὑπερβολὰς δεινῶς τεταλαιπωρήκει τὸ
σύμπαν αὐτῷ στρατόπεδον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν ἐπιτηδείων
σπάνει καὶ ταῖς τῶν σωμάτων ἀθεραπευσίαις κακῶς ἀπήλ-*
4 *λαττε. πολλοὶ δὲ καὶ καθυφεῖνϑ' ἑαυτοὺς ὁλοσχερῶς διὰ
τὴν ἔνδειαν καὶ συνέχειαν τῶν πόνων· οὔτε γὰρ διακομί-
ζειν εἰς τοσαύτας μυριάδας διὰ τοιούτων τόπων δαψιλῆ
τὰ πρὸς τὴν τροφὴν οἷοί τ' ἦσαν, ἅ τε καὶ παρεκόμιζον,
ἅμα τῇ τῶν ὑποζυγίων καταφθορᾷ καὶ τούτων τὰ πλεῖστα*
5 *συναπώλλυτο. διόπερ ὁρμήσας ἀπὸ τῆς τοῦ Ῥοδανοῦ δια-* 250
*βάσεως πεζοὺς μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους καὶ τρισμυρίους ἔχων
ἱππεῖς δὲ πλείους ὀκτακισχιλίων, σχεδόν που τὴν ἡμίσειαν
τῆς δυνάμεως, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἐν ταῖς ὑπερβο-*
6 *λαῖς διέφθειρεν. οἵ γε μὴν σωθέντες καὶ ταῖς ἐπιφανείαις
καὶ τῇ λοιπῇ διαθέσει διὰ τὴν συνέχειαν τῶν προειρημέ-*
7 *νων πόνων οἷον ἀποτεθηριωμένοι πάντες ἦσαν. πολλὴν
οὖν ποιούμενος πρόνοιαν Ἀννίβας τῆς ἐπιμελείας αὐτῶν
ἀνεκτᾶτο καὶ τὰς ψυχὰς ἅμα καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν,*
8 *ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἵππων. μετὰ δὲ ταῦτα, προσανειλη-
φυίας ἤδη τῆς δυνάμεως, τῶν Ταυρίνων, οἳ τυγχάνουσι
πρὸς τῇ παρωρείᾳ κατοικοῦντες, στασιαζόντων μὲν πρὸς*
9 *τοὺς Ἴνσομβρας ἀπιστούντων δὲ τοῖς Καρχηδονίοις, τὸ μὲν
πρῶτον αὐτοὺς εἰς φιλίαν προυκαλεῖτο καὶ συμμαχίαν, οὐχ
ὑπακουόντων δὲ περιστρατοπεδεύσας τὴν βαρυτάτην πόλιν*
10 *ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐξεπολιόρκησεν, κατασφάξας δὲ τοὺς
ἐναντιωθέντας αὐτῷ τοιοῦτον ἐνειργάσατο φόβον τοῖς σύν-
εγγυς κατοικοῦσιν τῶν βαρβάρων ὥστε πάντας ἐκ χειρὸς*
11 *παραγίνεσθαι διδόντας αὑτοὺς εἰς τὴν πίστιν. τὸ δὲ λοι-
πὸν πλῆθος τῶν τὰ πεδία κατοικούντων Κελτῶν ἐσπού-*

---

4. *τῇ** A 5. *σπάνιν* A[1], erasis *ιν* corr. *ει* A[2] 6. *καθυφεῖντο* AR Suid. h. v. 7. *γὰρ* add. *Ca* 11. *συναπώλοντο* CDE 13. *ὀκτακισχιλίους* ADE, corr. C 20. *καὶ* A, *τὰ* vulgo ex R, *καὶ τὰ* coni. *Di* 20 21. *ταυρινων* (sine acc.) A, *ταυρινῶν* DE, *ταυρηνῶν* C 23. *ἴσομβρας* R[s] 25. *αὐτῶν* ante *πόλιν* add. *Na* 125 coll. 3, 13, 5 28. *κατοικοῦσι* R[s]

250, 21]

*δαζε μὲν κοινωνεῖν τοῖς Καρχηδονίοις τῶν πραγμάτων
κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολήν, παρηλλαχότων δὲ τῶν Ῥω-* 12
*μαϊκῶν στρατοπέδων ἤδη τοὺς πλείστους αὐτῶν καὶ δια-
κεκλεικότων ἡσυχίαν ἦγον· τινὲς δὲ καὶ συστρατεύειν ἠναγ-
κάζοντο τοῖς Ῥωμαίοις. εἰς ἃ βλέπων Ἀννίβας ἔκρινε μὴ* 13
*μέλλειν ἀλλὰ προάγειν εἰς τοὔμπροσθεν καὶ πράττειν τι
πρὸς τὸ θαρρῆσαι τοὺς βουλομένους μετέχειν σφίσι τῶν
αὐτῶν ἐλπίδων.*

Προθέμενος δὲ ταῦτα, καὶ τὸν Πόπλιον ἀκούων ἤδη 61
*διαβεβηκέναι τὸν Πάδον μετὰ τῶν δυνάμεων καὶ σύνεγγυς
εἶναι, τὸ μὲν πρῶτον ἠπίστει τοῖς προσαγγελλομένοις, ἐν-* 2
251 *θυμούμενος μὲν ὅτι πρότερον ἡμέραις ὀλίγαις αὐτὸν ἀπέ-
λιπε περὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν, καὶ συλλογιζόμενος
τόν τε πλοῦν τὸν ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Τυρρηνίαν, ὡς μα-
κρὸς καὶ δυσπαρακόμιστος εἴη, πρὸς δὲ τούτοις τὴν πο-* 3
*ρείαν ἱστορῶν τὴν ἀπὸ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους διὰ τῆς
Ἰταλίας μέχρι πρὸς τὰς Ἄλπεις, ὡς πολλὴ καὶ δυσδίοδος
ὑπάρχει στρατοπέδοις· πλειόνων δὲ καὶ σαφεστέρως ἀεὶ* 4
*προσαγγελλόντων, ἐθαύμαζε καὶ κατεπέπληκτο τὴν ὅλην
ἐπιβολὴν καὶ τὴν πρᾶξιν τοῦ στρατηγοῦ. τὸ δὲ παραπλή-* 5
*σιον συνέβαινε πάσχειν καὶ τὸν Πόπλιον· τὰς μὲν γὰρ
ἀρχὰς οὐδ' ἐπιβαλέσθαι τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων ἤλπισε πο-
ρείᾳ τὸν Ἀννίβαν δυνάμεσιν ἀλλοφύλοις, εἰ δὲ καὶ τολμή-
σαι, καταφθαρήσεσθαι προδήλως αὐτὸν ὑπελάμβανεν. διό-* 6
*περ ἐν τοιούτοις ὢν διαλογισμοῖς, ὡς ἐπυνθάνετο καὶ σε-
σῶσθαι καὶ πολιορκεῖν αὐτὸν ἤδη τινὰς πόλεις ἐν Ἰταλίᾳ,
κατεπέπληκτο τὴν τόλμαν καὶ τὸ παράβολον τἀνδρός. τὸ* 7
*δ' αὐτὸ συνέβαινεν καὶ τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ πεπονθέναι περὶ
τῶν προσπιπτόντων· ἄρτι γὰρ τῆς τελευταίας φήμης κα-* 8

---

3. *ἤδη* om. C *διακεκλικότων* AR, corr. *Rei* 232 (nisi forte olim fuit *διακεκληκότων*: conf. 3, 63, 3) 4. *συσστρατεύειν* A² (recte *συστρ.* A¹) 6. *τι* om. C 11. *προσαγγελλομένοις Ca* pro *προαγγ.* 12. *ἀπέλειπε* A 18. *σαφεστέρων* AR, *σαφέστερον* vulgo post *Sch*, corr. *Sca* (conf. Eberhard. observ. Polyb. p. 22) *ἀεὶ* A² ex *δεῖ*, ut videtur 19. *κατεπλήττετο* C 22. *ἐπιβαλέσθαι Hu* quaest. I 24 pro *ἐπιβάλλεσθαι* (*ἐπιβαλεῖσθαι* coni. *Sch*, *ἂν ἐπιβαλέσθαι Na* 345) *τῇ* A² ex *τ** 23. *τὸν* Aʳ ex *το** *πολεμῆσαι* C 28. *συνέβαινε* Rˢ

*ταληγούσης ὑπὲρ τῶν Καρχηδονίων ὅτι Ζάκανθαν εἰλήφα-
σιν, καὶ πρὸς ταύτην βεβουλευμένων τὴν ἔννοιαν, καὶ τὸν
μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἐξαπεσταλκότων εἰς τὴν Λιβύην
ὡς αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα πολιορκήσοντα, τὸν ἕτερον δ' εἰς
Ἰβηρίαν ὡς πρὸς Ἀννίβαν ἐκεῖ διαπολεμήσοντα, παρῆν ἀγ-
γελία διότι πάρεστιν Ἀννίβας μετὰ δυνάμεως καὶ πολιορ-*
9 *κεῖ τινὰς ἤδη πόλεις ἐν Ἰταλίᾳ. διὸ καὶ παραδόξου φανέν-
τος αὐτοῖς τοῦ γινομένου, διαταραχθέντες παραχρῆμα πρὸς
τὸν Τεβέριον εἰς τὸ Λιλύβαιον ἐξαπέστελλον, δηλοῦντες
μὲν τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων, οἰόμενοι δὲ δεῖν ἀφέ-
μενον τῶν προκειμένων κατὰ σπουδὴν βοηθεῖν τοῖς ἰδίοις*
10 *πράγμασιν. ὁ δὲ Τεβέριος τοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ στόλου παρ-
αυτίκα συναθροίσας ἐξέπεμψε, παραγγείλας ποιεῖσθαι* 252
*τὸν πλοῦν ὡς ἐπ' οἴκου, τὰς δὲ πεζικὰς δυνάμεις ἐξώρκισε
διὰ τῶν χιλιάρχων, τάξας ἡμέραν ἐν ᾗ δεήσει πάντας ἐν*
11 *Ἀριμίνῳ γενέσθαι κοιταίους· αὕτη δ' ἐστὶ πόλις παρὰ
τὸν Ἀδρίαν ἐπὶ τῷ πέρατι κειμένη τῶν περὶ τὸν Πάδον*
12 *πεδίων ὡς ἀπὸ μεσημβρίας. πανταχόθεν δὲ τοῦ κινήμα-
τος ἅμα γινομένου, καὶ τῶν συμβαινόντων πᾶσι παρὰ δό-
ξαν προσπιπτόντων, ἦν παρ' ἑκάστοις ἐπίστασις ὑπὲρ τοῦ
μέλλοντος οὐκ εὐκαταφρόνητος.*

62 *Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἤδη συνεγγίζοντες ἀλλήλοις
Ἀννίβας καὶ Πόπλιος ἐπεβάλοντο παρακαλεῖν τὰς ἑαυτῶν
δυνάμεις, ἑκάτερος προθέμενος τὰ πρέποντα τοῖς παροῦσι*
2 *καιροῖς. Ἀννίβας μὲν οὖν διὰ τοιοῦδέ τινος ἐνεχείρει τρό-*
3 *που ποιεῖσθαι τὴν παραίνεσιν. συναγαγὼν γὰρ τὰ πλήθη
παρήγαγεν νεανίσκους τῶν αἰχμαλώτων, οὓς εἰλήφει κακο-
ποιοῦντας τὴν πορείαν ἐν ταῖς περὶ τὰς Ἄλπεις δυσχω-*
4 *ρίαις. τούτους δὲ κακῶς διετίθετο παρασκευαζόμενος πρὸς*

1. *εἰλήφασι* R^s 4. **αὐτὴν* A *τὸν δ' ἕτερον* CDE 5. *διαπολεμήσοντα**, eraso *σ*, A^2 7. *διὸ καὶ Hu* (conf. 5, 18, 6), *διότι* AR (ortum ex proximo *διότι*) 9. *τιβέριον* et *τεβέριον* A per dittogr., *τιβέριον* R 12. *τε|βέριος* A, *τιβέριος* R 14. *ἐξώρμισε* DE, *ἐξώρμησε* C 16. *ἀριμήνωι* AR, corr. D^2 24. *προσθέμενος* AB 25. inc. F fol. 21^r: *ἀννίβας μὲν οὖν* cet., adscripto ad marginem glossemate *εὕρεμα πονηρὸν μὲν τῷ καιρῷ δὲ ἁρμόδιον·* 27. *παρήγαγε* R^s, *παρεισήγαγε Na* 256 28. *δυσχωρίας* A^1, corr. A^2

252, 18]

τὸ μέλλον· καὶ γὰρ δεσμοὺς εἶχον βαρεῖς καὶ τῷ λιμῷ
συνέσχηντο, καὶ ταῖς πληγαῖς αὐτῶν τὰ σώματα διέφθαρτο.
καθίσας οὖν τούτους εἰς τὸ μέσον προέθηκε πανοπλίας 5
Γαλατικάς, οἵαις εἰώθασιν οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, ὅταν μονο-
μαχεῖν μέλλωσιν, κατακοσμεῖσθαι· πρὸς δὲ τούτοις ἵππους
παρέστησε καὶ σάγους εἰσήνεγκε πολυτελεῖς. κἄπειτα τῶν 6
νεανίσκων ἤρετο τίνες αὐτῶν βούλονται διαγωνίσασθαι
πρὸς ἀλλήλους ἐφ᾽ ᾧ τὸν μὲν νικήσαντα τὰ προκείμενα
λαμβάνειν ἆθλα, τὸν δ᾽ ἡττηθέντα τῶν παρόντων ἀπηλ-
λάχθαι κακῶν τελευτήσαντα τὸν βίον. πάντων δ᾽ ἀναβοη- 7
σάντων ἅμα καὶ δηλούντων ὅτι βούλονται μονομαχεῖν, κλη-
ρώσασθαι προσέταξε, καὶ δύο τοὺς λαχόντας καθοπλισα-
μένους ἐκέλευσε μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. παραυτίκα μὲν 8
οὖν ἀκούσαντες οἱ νεανίσκοι ταῦτα, καὶ τὰς χεῖρας ἐξαί-
253 ροντες, εὔχοντο τοῖς θεοῖς, σπεύδων ἕκαστος αὐτὸς γενέ-
σθαι τῶν λαχόντων· ἐπεὶ δ᾽ ἐδηλώθη τὰ κατὰ τὸν κλῆ- 9
ρον, ἦσαν οἱ μὲν εἰληχότες περιχαρεῖς οἱ δ᾽ ἄλλοι τοὐναν-
τίον. γενομένης δὲ τῆς μάχης οὐχ ἧττον ἐμακάριζον οἱ 10
περιλειπόμενοι τῶν αἰχμαλώτων τὸν τεθνεῶτα τοῦ νενικη-
κότος ὡς πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἐκείνου μὲν ἀπολε-
λυμένου, σφᾶς δ᾽ αὐτοὺς ἀκμὴν ὑπομένοντας. ἦν δὲ πα- 11
ραπλησία καὶ περὶ τοὺς πολλοὺς τῶν Καρχηδονίων ἡ διά-
ληψις· ἐκ παραθέσεως γὰρ θεωρουμένης τῆς τῶν ἀγομέ-
νων καὶ ζώντων ταλαιπωρίας τούτους μὲν ἠλέουν, τὸν δὲ
τεθνεῶτα πάντες ἐμακάριζον. Ἀννίβας δὲ διὰ τῶν προει- 63
ρημένων τὴν προκειμένην διάθεσιν ἐνεργασάμενος ταῖς τῶν
δυνάμεων ψυχαῖς, μετὰ ταῦτα προελθὼν αὐτὸς τούτου χά- 2
ριν ἔφη παρεισάγειν τοὺς αἰχμαλώτους, ἵν᾽ ἐπὶ τῶν ἀλλο-
τρίων συμπτωμάτων ἐναργῶς θεασάμενοι τὸ συμβαῖνον
βέλτιον ὑπὲρ τῶν σφίσι παρόντων βουλεύσωνται πραγμά-

---

2. *συνέσχηντο* AFB, *συνείχοντο* R 4. *οἵαις Sca* pro *οἵας* 5. *μέλλωσι* | A, *μέλλωσι* FR *τούτοις* A² ex *τούτους*, ut videtur 12. *καθοπλησαμένους* F, *καθοπλισμένους* (voluit *καθωπλ.*) D, *καθοπλισάμενος Sca* 15. *αὐτὸς* om. F, *αὐτῶν* DE 28. *παρεισαγαγεῖν Ca* 30. *παρόντων* om. FCDE *βουλεύσονται* A¹, *βουλεύωνται* A²R, *βουλεύονται* F, corr. *Hu*

3 των. εἰς παραπλήσιον γὰρ αὐτοὺς ἀγῶνα καὶ καιρὸν τὴν
τύχην συγκεκληκέναι, καὶ παραπλήσια τοῖς νῦν ἆθλα προ-
4 τεθεικέναι. δεῖν γὰρ ἢ νικᾶν ἢ θνήσκειν ἢ τοῖς ἐχθροῖς
ὑποχειρίους γενέσθαι ζῶντας, εἶναι δ' ἐκ μὲν τοῦ νικᾶν
ἆθλον οὐχ ἵππους καὶ σάγους, ἀλλὰ τὸ πάντων ἀνθρώπων
γενέσθαι μακαριωτάτους κρατήσαντας τῆς Ῥωμαίων εὐδαι-
5 μονίας, ἐκ δὲ τοῦ μαχομένους τι παθεῖν, διαγωνιζομένους
ἕως τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς ὑπὲρ τῆς καλλίστης ἐλπίδος μετ-
αλλάξαι τὸν βίον ἐν χειρῶν νόμῳ, μηδενὸς κακοῦ λαβόν-
6 τας πεῖραν, τοῖς δ' ἡττωμένοις καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸ ζῆν
ἐπιθυμίαν ὑπομένουσι φεύγειν ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον
ἑλομένοις τὸ ζῆν παντὸς κακοῦ καὶ πάσης ἀτυχίας μετα-
7 σχεῖν· οὐδένα γὰρ οὕτως ἀλόγιστον οὐδὲ νωθρὸν αὐτῶν
ὑπάρχειν ὃς μνημονεύων μὲν τοῦ μήκους τῆς ὁδοῦ τῆς διη-
νυσμένης ἐκ τῶν πατρίδων, μνημονεύων δὲ τοῦ πλήθους
τῶν μεταξὺ πολεμίων, εἰδὼς δὲ τὰ μεγέθη τῶν ποταμῶν 254
ὧν διεπέρασεν, ἐλπίσαι ποτ' ἂν ὅτι φεύγων εἰς τὴν οἰκείαν
8 ἀφίξεται. διόπερ ᾤετο δεῖν αὐτούς, ἀποκεκομμένης καθό-
λου τῆς τοιαύτης ἐλπίδος, τὴν αὐτὴν διάληψιν ποιεῖσθαι
περὶ τῶν καθ' αὑτοὺς πραγμάτων ἥνπερ ἀρτίως ἐποιοῦντο
9 περὶ τῶν ἀλλοτρίων συμπτωμάτων. καθάπερ γὰρ ἐπ'
ἐκείνων τὸν μὲν νικήσαντα καὶ τεθνεῶτα πάντες ἐμακά-
ριζον τοὺς δὲ ζῶντας ἠλέουν, οὕτως ᾤετο δεῖν καὶ περὶ
τῶν καθ' αὑτοὺς διαλαμβάνειν, καὶ πάντας ἰέναι πρὸς τοὺς
ἀγῶνας μάλιστα μὲν νικήσοντας, ἂν δὲ μὴ τοῦτ' ᾖ δυνα-
10 τόν, ἀποθανουμένους. τὴν δὲ τοῦ ζῆν ἡττημένους ἐλπίδα
11 κατὰ μηδένα τρόπον ἠξίου λαμβάνειν ἐν νῷ. τούτῳ γὰρ
χρησαμένων αὐτῶν τῷ λογισμῷ καὶ τῇ προθέσει ταύτῃ,

2. *συγκεκληκέναι* AFR, *συγκεκλεικέναι* C, corr. *Na* 118 *προτεθηκέναι* F 4. *γενέσθαι* A[1] in marg. FR, *εἶναι* A[1] in contextu (ortum ex proximo *εἶναι*) 7. *τί* A 11. *ὑπομένουσι* A[r]B, *ὑπὸ μὲν οὓς* A[1]F, *οἰομένοις* CDE 14. *τὸ μῆκος* C 16. *πολέ|μων* A(FR), corr. *Rei* 234 coll. Liv. 21, 43, 9 *μεγέθει* F 17. *πότ'* A *οἰκίαν* CDE 19. *τὴν αὐτὴν* *Sch*, *τὴν τοιαύτην* AFBE, *τοιαύτην* CD (mendum ortum ex proximo *τῆς τοιαύτης*) 20. *κατ' αὐτοὺς* CDE, item vs. 24 22. post *ἐκείνων* glossema *τῶν συμπτωμάτων* irrepsit in FCDE *τὸν* ante *τεθνεῶτα* add. *Rei* 235 27. *ἠξίουν* CD

254, 14]
*καὶ τὸ νικᾶν ἅμα καὶ τὸ σῴζεσθαι προδήλως σφίσι συν-
εξακολουθήσειν· πάντας γὰρ τοὺς ἢ κατὰ προαίρεσιν ἢ* 12
*κατ' ἀνάγκην τοιαύτῃ προθέσει κεχρημένους οὐδέποτε διε-
ψεῦσθαι τοῦ κρατεῖν τῶν ἀντιταξαμένων. ὅταν δὲ δὴ καὶ* 13
*τοῖς πολεμίοις συμβαίνῃ τὴν ἐναντίαν ἐλπίδα ταύτης ὑπάρ-
χειν, ὃ νῦν ἐστι περὶ Ῥωμαίους, ὥστε φεύγουσι πρόδηλον
εἶναι τοῖς πλείστοις τὴν σωτηρίαν παρακειμένης αὐτοῖς τῆς
οἰκείας, δῆλον ὡς ἀνυπόστατος γίνοιτ' ἂν ἡ τῶν ἀπηλπι-
κότων τόλμα. τῶν δὲ πολλῶν ἀποδεχομένων τό τε παρά-* 14
*δειγμα καὶ τοὺς λόγους, καὶ λαμβανόντων ὁρμὴν καὶ πα-
ράστασιν οἵαν ὁ παρακαλῶν ἐσπούδασε, τότε μὲν ἐπαινέ-
σας αὐτοὺς διαφῆκε, τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζυγὴν ἅμα τῷ
φωτὶ παρήγγειλε.*

Πόπλιος δὲ περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τὸν Πάδον ποτα- 64
*μὸν ἤδη πεπεραιωμένος, τὸν δὲ Τίκινον κρίνων εἰς τοὔμ-
προσθεν διαβαίνειν, τοῖς μὲν ἐπιτηδείοις γεφυροποιεῖν*
255 *παρήγγειλε, τὰς δὲ λοιπὰς δυνάμεις συναγαγὼν παρεκάλει.
τὰ μὲν οὖν πολλὰ τῶν λεγομένων ἦν περί τε τοῦ τῆς πα-* 2
*τρίδος ἀξιώματος καὶ τῶν προγονικῶν πράξεων, τὰ δὲ τοῦ
παρεστῶτος καιροῦ τοιάδε. ἔφη γὰρ δεῖν καὶ μηδεμίαν* 3
*μὲν εἰληφότας πεῖραν ἐπὶ τοῦ παρόντος τῶν ὑπεναντίων,
αὐτὸ δὲ τοῦτο γινώσκοντας ὅτι μέλλουσι πρὸς Καρχηδο-
νίους κινδυνεύειν, ἀναμφισβήτητον ἔχειν τὴν τοῦ νικᾶν ἐλ-
πίδα, καὶ καθόλου δεινὸν ἡγεῖσθαι καὶ παράλογον εἰ τολ-* 4
*μῶσι Καρχηδόνιοι Ῥωμαίοις ἀντοφθαλμεῖν πολλάκις μὲν
ὑπ' αὐτῶν ἡττημένοι, πολλοὺς δ' ἐξενηνοχότες φόρους,
μόνον δ' οὐχὶ δουλεύοντες αὐτοῖς ἤδη τοσούτους χρόνους.
ὅταν δέ, χωρὶς τῶν προειρημένων, καὶ τῶν νῦν παρόντων* 5
ἀνδρῶν ἔχωμεν ἐπὶ ποσὸν πεῖραν ὅτι μένειν οὐ τολμῶσι

---

1. *σώζεσθαι* R^s 3. *προθέσῃ* F 4. *δὲ* om. DE 5. *συμβαίνει* F 8. *γένοιτ'* FR vulgo 11. *ἐσπούδαζε* vulgo invitis libris 12. *διαφῆκε* des. F 14. *ἡμέρας | πρὸς τὸν* A(R), corr. *Sch* 15. *περαιούμενος* CDE *τήκινον* AR, corr. *Sch* *εις τὸ συμπροσθεν* (sine acc.) A(B), corr. R 21. *μὲν* om. C 27. *μόνον δ' οὐχὶ* A^rB, *μον δ' οὐχὶ* A^1, *μονονουχὶ* R (*οὐχὶ* a Goetzelero de Polyb. elocutione p. 34 scriptori nostro abiudicatum redit 2, 61, 8; 3, 57, 4; 9, 29, 2) 29. *μόνον οὐ* AR, [*μόνον*] *οὐ Be*, *μόνον οὐχὶ οὐ* Paulus La-Roche *Charakte-*

κατὰ πρόσωπον ἰδόντες ἡμᾶς, τίνα χρὴ διάληψιν ποιεῖσθαι
6 *περὶ τοῦ μέλλοντος τοὺς ὀρθῶς λογιζομένους; καὶ μὴν οὔτε*
τοὺς ἱππεῖς συμπεσόντας τοῖς παρ᾽ αὐτῶν ἱππεῦσι περὶ
τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν ἀπαλλάξαι καλῶς, ἀλλὰ πολλοὺς
ἀποβαλόντας αὐτῶν φυγεῖν αἰσχρῶς μέχρι τῆς ἰδίας παρ-
7 *εμβολῆς· τόν τε στρατηγὸν αὐτῶν καὶ τὴν σύμπασαν*
δύναμιν, ἐπιγνόντας τὴν παρουσίαν τῶν ἡμετέρων στρατιω-
τῶν, φυγῇ παραπλησίαν ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν, καὶ
παρὰ τὴν αὐτῶν προαίρεσιν διὰ τὸν φόβον κεχρῆσθαι τῇ
8 *διὰ τῶν Ἄλπεων πορείᾳ. παρεῖναι δὲ καὶ νῦν ἔφη τὸν*
Ἀννίβαν κατεφθαρκότα μὲν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς δυνά-
μεως, τὸ δὲ περιλειπόμενον ἀδύνατον καὶ δύσχρηστον ἔχον-
τα διὰ τὴν κακουχίαν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἵππων τοὺς μὲν
πλείστους ἀπολωλεκότα τοὺς δὲ λοιποὺς ἠχρειωκότα διὰ
9 *τὸ μῆκος καὶ τὴν δυσχέρειαν τῆς ὁδοῦ. δι᾽ ὧν ἐπιδεικνύειν*
10 *ἐπειρᾶτο διότι μόνον ἐπιφανῆναι δεῖ τοῖς πολεμίοις. μά-*
λιστα δ᾽ ἠξίου θαρρεῖν αὐτοὺς βλέποντας εἰς τὴν αὐτοῦ
παρουσίαν· οὐδέποτε γὰρ ἂν ἀπολιπὼν τὸν στόλον καὶ
τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις, ἐφ᾽ ἃς ἀπεστάλη, δεῦρο μετὰ τοι-
αύτης ἐλθεῖν σπουδῆς, εἰ μὴ καὶ λίαν ἐκ τῶν κατὰ λόγον 256
ἑώρα τὴν πρᾶξιν ταύτην ἀναγκαίαν μὲν οὖσαν τῇ πατρίδι,
11 *πρόδηλον δ᾽ ἐν αὐτῇ τὴν νίκην ὑπάρχουσαν. πάντων δὲ*
καὶ διὰ τὴν τοῦ λέγοντος πίστιν καὶ διὰ τὴν τῶν λεγομέ-
νων ἀλήθειαν ἐκθύμως ἐχόντων πρὸς τὸ κινδυνεύειν, ἀπο-
δεξάμενος αὐτῶν τὴν ὁρμὴν διαφῆκε, προσπαρακαλέσας
ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὸ παραγγελλόμενον.

65 *Τῇ δὲ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ προῆγον ἀμφότεροι παρὰ*
τὸν ποταμὸν ἐκ τοῦ πρὸς τὰς Ἄλπεις μέρους, ἔχοντες εὐώ-
νυμον μὲν οἱ Ῥωμαῖοι δεξιὸν δὲ τὸν ῥοῦν οἱ Καρχηδόνιοι.
2 *γνόντες δὲ τῇ δευτέρᾳ διὰ τῶν προνομευόντων ὅτι σύνεγ-*
γύς εἰσιν ἀλλήλων, τότε μὲν αὐτοῦ καταστρατοπεδεύσαντες

---

ristik des Polyb. p. 64, corr. *Hu* auctore *BW*, qui *μένοντες οὐ* coni. in Fleckeiseni annal. 1884 p. 117 1. *ἰδόντες Hu* pro *ἰδεῖν* coll. 1, 31, 5; 6, 55, 2 2. *περὶ* om. C 6. *αὐτὸν* D[1] 18. *ἀπολειπὼν* A, sed *ει* punctis notatum 19. *ἐφ᾽ ἃς Ca* pro *σφὰς* *ἀπεστάλην* C 21. *ἑώρων* C 27. *παρὰ*] *κατὰ* CDE 28. *τὸν*] *τινα* Paulus La-Roche *N. Schweizer. Mus.* 1863 p. 192 s.

256, 13]
ἔμειναν, τῇ δ' ἐπαύριον πᾶσαν τὴν ἵππον ἀναλαβόντες 3
ἀμφότεροι, Πόπλιος δὲ καὶ τῶν πεζῶν τοὺς ἀκοντιστάς,
προῆγον διὰ τοῦ πεδίου σπεύδοντες κατοπτεῦσαι τὰς ἀλ-
λήλων δυνάμεις. ἅμα δὲ τῷ πλησιάζειν αὐτοῖς καὶ συνι- 4
δεῖν τὸν κονιορτὸν ἐξαιρόμενον εὐθέως συνετάττοντο πρὸς
μάχην. ὁ μὲν οὖν Πόπλιος προθέμενος τοὺς ἀκοντιστὰς 5
καὶ τοὺς ἅμα τούτοις Γαλατικοὺς ἱππεῖς, τοὺς δὲ λοιποὺς
ἐν μετώπῳ καταστήσας, προήει βάδην· ὁ δ' Ἀννίβας τὴν 6
μὲν κεχαλινωμένην ἵππον καὶ πᾶν τὸ στάσιμον αὐτῆς κατὰ
πρόσωπον τάξας ἀπήντα τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ Νομαδι-
κοὺς ἱππεῖς ἀφ' ἑκατέρου τοῦ κέρατος ἡτοιμάκει πρὸς κύ-
κλωσιν. ἀμφοτέρων δὲ καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἱππέων 7
φιλοτίμως διακειμένων πρὸς τὸν κίνδυνον, τοιαύτην συνέβη
γενέσθαι τὴν πρώτην σύμπτωσιν ὥστε τοὺς ἀκοντιστὰς μὴ
φθάσαι τὸ πρῶτον ἐκβαλόντας βέλος, φεύγειν δ' ἐγκλίναν-
τας εὐθέως διὰ τῶν διαστημάτων ὑπὸ τὰς παρ' αὐτῶν
ἴλας, καταπλαγέντας τὴν ἐπιφορὰν καὶ περιδεεῖς γενομέ-
νους μὴ συμπατηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐπιφερομένων ἱππέων.
οἱ μὲν οὖν κατὰ πρόσωπον ἀλλήλοις συμπεσόντες ἐπὶ πολὺν 8
χρόνον ἐποίουν ἰσόρροπον τὸν κίνδυνον· ὁμοῦ γὰρ ἦν ἱπ- 9
257 πομαχία καὶ πεζομαχία διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρακαταβαι-
νόντων ἀνδρῶν ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ. τῶν δὲ Νομάδων κυκλω- 10
σάντων καὶ κατόπιν ἐπιπεσόντων οἱ μὲν πεζακοντισταί,
τὸ πρῶτον διαφυγόντες τὴν σύμπτωσιν τῶν ἱππέων, τότε
συνεπατήθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἐπιφορᾶς τῶν
Νομάδων· οἱ δὲ κατὰ πρόσωπον ἐξ ἀρχῆς διαμαχόμενοι 11
πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπολωλεκό-
τες, ἔτι δὲ πλείους τῶν Καρχηδονίων διεφθαρκότες, συν-
επιθεμένων ἀπ' οὐρᾶς τῶν Νομάδων ἐτράπησαν, οἱ μὲν
πολλοὶ σποράδες τινὲς δὲ περὶ τὸν ἡγεμόνα συστρα-
φέντες.

---

4. αὐτοὺς C[2] 10. νομαδικοὺς A[2] ex νομαδ*κοὺς 15. ἐκκλί-
ναντας CDE (conf. praef. ad 1, 19, 2) 17. εἴλας (sine spir.) A(DE),
corr. C 22. post ἀνδρῶν lacunam statuit Friedersdorffius *Philologischer
Anzeiger* a. 1869 p. 128 30. σποράδην C[1] ἡγεμόνα] *vulneratum
consulem* Perottus, unde ἡγεμόνα τραυματισθέντα coni. *Sch*

66 *Πόπλιος μὲν οὖν ἀναζεύξας προσῆγε διὰ τῶν πεδίων
ἐπὶ τὴν τοῦ Πάδου γέφυραν, σπεύδων φθάσαι διαβιβάσας
2 τὰ στρατόπεδα· θεωρῶν γὰρ τοὺς μὲν τόπους ἐπιπέδους
ὄντας τοὺς δ' ὑπεναντίους ἱπποκρατοῦντας, αὐτὸν δὲ βαρυ-
νόμενον ὑπὸ τοῦ τραύματος, εἰς ἀσφαλὲς ἔκρινε δεῖν ἀπο-
3 καταστῆσαι τὰς δυνάμεις. Ἀννίβας δὲ μέχρι μέν τινος
ὑπέλαβε τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις αὐτοὺς διακινδυνεύ-
σειν· συνιδὼν δὲ κεκινηκότας ἐκ τῆς παρεμβολῆς, ἕως μὲν
τοῦ [πρώτου] ποταμοῦ καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ γεφύρας ἠκο-
4 λούθει, καταλαβὼν δὲ τὰς μὲν πλείστας τῶν σανίδων ἀνε-
σπασμένας τοὺς δὲ φυλάττοντας τὴν γέφυραν ἔτι περὶ τὸν
ποταμὸν ὑπολειπομένους, τούτων μὲν ἐγκρατὴς ἐγένετο,
5 σχεδὸν ἑξακοσίων ὄντων τὸν ἀριθμόν, τοὺς δὲ λοιποὺς
ἀκούων ἤδη πολὺ προειληφέναι, μεταβαλόμενος αὖθις εἰς
τἀναντία παρὰ τὸν ποταμὸν ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, σπεύ-
6 δων ἐπὶ τόπον εὐγεφύρωτον ἀφικέσθαι τοῦ Πάδου. κατα-
λύσας δὲ δευτεραῖος, καὶ γεφυρώσας τοῖς ποταμίοις πλοίοις
τὴν διάβασιν, Ἀσδρούβᾳ μὲν ἐπέταξεν διακομίζειν τὸ
πλῆθος, αὐτὸς δὲ διαβὰς εὐθέως ἐχρημάτιζε τοῖς παραγε-
7 γονόσι πρεσβευταῖς ἀπὸ τῶν σύνεγγυς τόπων· ἅμα γὰρ τῷ
γενέσθαι τὸ προτέρημα πάντες ἔσπευδον οἱ παρακείμενοι 258
Κελτοὶ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν καὶ φίλοι γίνεσθαι
8 καὶ χορηγεῖν καὶ συστρατεύειν τοῖς Καρχηδονίοις. ἀπο-
δεξάμενος δὲ τοὺς παρόντας φιλανθρώπως, καὶ κομισά-
μενος τὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ πέραν, προῆγεν παρὰ τὸν πο-
ταμὸν τὴν ἐναντίαν ποιούμενος τῇ πρόσθεν παρόδῳ· κατὰ
ῥοῦν γὰρ ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, σπεύδων συνάψαι τοῖς
9 ὑπεναντίοις. ὁ δὲ Πόπλιος περαιωθεὶς τὸν Πάδον καὶ*

---

1. *προῆγε* vulgo ex R 5. *ὑπὸ*] *ἐκ* C 7. *διακινδυνεύσειν Ca* pro *διακινδυνεύειν* (etenim futurum esse aliquid putabat Hannibal, quod non evenisse scriptor statim addit) 9. *πρώτου*] *Πάδου* Perottus, *προειρημένου Gro* (alii de Ticino cogitant), del. *Hu* (scilicet ex cap. 66, 1 manifestum est *τοῦ ποταμοῦ* intellegi *Padi fluvii*, et conf. Mommsenum hist. Rom. I p. 587 edit. VI, C. Jacoby Philol. XLV 330) *ἐπηκολούθει* C 14. *μεταβαλλόμενος* R[s] 18. *ἐπέταξε* R[s] 20. *γὰρ* add. A[r]C 21. *οὖν* post *πάντες* add. B 25. *προῆγε* R[s] 26. *ποιούμενος* suspectum videtur coll. 4, 10, 2

258, 9]
στρατοπεδεύσας περὶ πόλιν Πλακεντίαν, ἥτις ἦν ἀποικία
Ῥωμαίων, ἅμα μὲν αὑτὸν ἐθεράπευε καὶ τοὺς ἄλλους τραυ-
ματίας, ἅμα δὲ τὰς δυνάμεις εἰς ἀσφαλὲς ἀπηρεῖσθαι νο-
μίζων ἦγε τὴν ἡσυχίαν. Ἀννίβας δὲ παραγενόμενος δευ- 10
τεραῖος ἀπὸ τῆς διαβάσεως ἐγγὺς τῶν πολεμίων, τῇ τρίτῃ
παρέταξε τὴν δύναμιν ἐν συνόψει τοῖς ὑπεναντίοις· οὐ- 11
δενὸς δὲ σφίσιν ἀντεξάγοντος κατεστρατοπέδευσε, λαβὼν
περὶ πεντήκοντα στάδια τὸ μεταξὺ διάστημα τῶν στρα-
τοπέδων.

Οἱ δὲ συστρατευόμενοι Κελτοὶ τοῖς Ῥωμαίοις θεω- 67
ροῦντες ἐπικυδεστέρας τὰς τῶν Καρχηδονίων ἐλπίδας, συν-
ταξάμενοι πρὸς ἀλλήλους καιρὸν ἐπετήρουν πρὸς ἐπίθε-
σιν, μένοντες ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἕκαστοι σκηναῖς. δειπνο- 2
ποιησαμένων δὲ καὶ κατακοιμισθέντων τῶν ἐν τῷ χάρακι,
παρελθεῖν ἐάσαντες τὸ πλεῖον μέρος τῆς νυκτός, καθω-
πλισμένοι περὶ τὴν ἑωθινὴν φυλακὴν ἐπιτίθενται τοῖς
σύνεγγυς τῶν Ῥωμαίων παραστρατοπεδεύουσι. καὶ πολ- 3
λοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, οὐκ ὀλίγους δὲ κατετραυμά-
τισαν· τέλος δὲ τὰς κεφαλὰς ἀποτεμόντες τῶν τεθνεώτων
ἀπεχώρουν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ὄντες πεζοὶ μὲν εἰς
δισχιλίους ἱππεῖς δὲ μικρῷ λείποντες διακοσίων. Ἀννίβας 4
δὲ φιλοφρόνως ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν παρουσίαν, τού-
τους μὲν εὐθέως παρακαλέσας καὶ δωρεὰς ἑκάστοις τὰς
ἁρμοζούσας ἐπαγγειλάμενος ἐξέπεμψεν εἰς τὰς αὑτῶν πό-
259 λεις, δηλώσοντας μὲν τὰ πεπραγμένα τοῖς πολίταις, πα-
ρακαλέσοντας δὲ πρὸς τὴν αὑτοῦ συμμαχίαν· ᾔδει γὰρ ὅτι 5
πάντες κατ' ἀνάγκην αὐτῷ κοινωνήσουσι τῶν πραγμάτων,
ἐπιγνόντες τὸ γεγονὸς ἐκ τῶν σφετέρων πολιτῶν παρα-
σπόνδημα κατὰ τῶν Ῥωμαίων. ἅμα δὲ τούτοις καὶ τῶν 6
Βοίων παραγεγονότων καὶ τοὺς τρεῖς ἄνδρας ἐγχειριζόν-
των αὐτῷ τοὺς ἐπὶ τὴν διάδοσιν τῆς χώρας ὑπὸ Ῥωμαίων
ἐξαπεσταλμένους, ὧν κατ' ἀρχὰς ἐκυρίευσαν τοῦ πολέμου

---

14. κατακοιμηθέντων vulgo ex C 15. καθωπλισάμενοι AR, καθοπλισάμενοι vulgo ante *Di* ex C, corr. *Sch* 24. ἑαυτῶν C 27. κοινωνήσωσι A 30. βοιων (sine acc.) A

7 *παρασπονδήσαντες καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἀποδεξά-
μενος Ἀννίβας τὴν εὔνοιαν αὐτῶν ὑπὲρ μὲν τῆς φιλίας
καὶ συμμαχίας ἔθετο πρὸς τοὺς παρόντας πίστεις, τούς
γε μὴν ἄνδρας αὐτοῖς ἀπέδωκε, παραγγείλας τηρεῖν, ἵνα
παρὰ τούτων κομίσωνται τοὺς αὐτῶν ὁμήρους κατὰ τὴν
ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν.*

8 *Πόπλιος δὲ σχετλιάζων ἐπὶ τῷ γεγονότι παρασπονδή-
ματι, καὶ συλλογισάμενος ὅτι πάλαι τῶν Κελτῶν πρὸς αὐ-
τοὺς ἀλλοτρίως διακειμένων, τούτων ἐπιγεγονότων πάντας
τοὺς πέριξ Γαλάτας συμβήσεται πρὸς τοὺς Καρχηδονίους
9 ἀπονεύειν, ἔγνω δεῖν εὐλαβηθῆναι τὸ μέλλον. διόπερ ἐπι-
γενομένης τῆς νυκτός, ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἀναζεύξας ἐποιεῖτο
τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὸν Τρεβίαν ποταμὸν καὶ τοὺς τούτῳ
συνάπτοντας γεωλόφους, πιστεύων τῇ τε τῶν τόπων ὀχυ-
68 ρότητι καὶ τοῖς παροικοῦσι τῶν συμμάχων. Ἀννίβας δὲ
τὴν ἀναζυγὴν αὐτῶν ἐπιγνοὺς παραντίκα μὲν τοὺς Νομα-
δικοὺς ἱππεῖς ἐξαπέστελλε, μετ' οὐ πολὺ δὲ τοὺς ἄλλους·
τούτοις δ' ἐκ ποδὸς τὴν δύναμιν ἔχων αὐτὸς εἵπετο κατό-
2 πιν. οἱ μὲν οὖν Νομάδες εἰς ἔρημον τὴν στρατοπεδείαν
3 ἐμπεσόντες ταύτην ἐνεπίμπρασαν. ὃ δὴ καὶ σφόδρα συνή-
νεγκε τοῖς Ῥωμαίοις, ὡς εἴπερ οὗτοι κατὰ πόδας ἀκολου-
θήσαντες συνῆψαν ταῖς ἀποσκευαῖς, πολλοὺς ἂν αὐτῶν
ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐν τοῖς ἐπιπέδοις συνέβη διαφθαρῆναι.
4 νῦν δ' οἱ πλείους ἔφθασαν διαβάντες τὸν Τρεβίαν πο-
ταμόν· τῶν δὲ καταλειφθέντων ἐπὶ τῆς οὐραγίας οἱ μὲν* 260
διεφθάρησαν οἱ δὲ ζῶντες ἑάλωσαν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων.

5 *Πόπλιος μὲν οὖν διαβὰς τὸν προειρημένον ποταμὸν
6 ἐστρατοπέδευσε περὶ τοὺς πρώτους λόφους, καὶ περιλαβὼν
τάφρῳ καὶ χάρακι τὴν παρεμβολὴν ἀνεδέχετο μὲν τὸν Τε-
βέριον καὶ τὰς μετ' ἐκείνου δυνάμεις, ἐθεράπευε δ' αὐτὸν*

---

1. *παρασπονδεύσαντες* A 5. *παρὰ τούτων*, i. e. a Romanis (conf. Kaelkerum de eloc. Polyb. p. 269), om. C, *διὰ τούτων Sca* (conf. 3, 40, 10), *ἀντὶ τούτων* coni. *Sch*, *ὑπὲρ τούτων* edidit idem (probat Krebsius *Präpos. bei Polyb.* p. 41) 13. *τούτων* AB, *τοῦτον* DE, corr. C 18. *τούτοις* A^{2}B^{3}C, *τούτους* A^{1}DE 22. *ἂν* om. C 24. *δ' οἱ Ca*, *δ' ὧς* AR 25. *καταληφθέντων* ADE, corr. C 28. *περιλαβὼν Sch* in lexico p. 465 pro *περιβαλὼν* 29. *τιβέριον* AR

260, 7]
ἐπιμελῶς, σπουδάζων εἰ δύναιτο κοινωνῆσαι τοῦ μέλλοντος
κινδύνου. Ἀννίβας δὲ περὶ τετταράκοντα σταδίους ἀπο- 7
σχὼν τῶν πολεμίων αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε. τὸ δὲ τῶν 8
Κελτῶν πλῆθος τὸ τὰ πεδία κατοικοῦν, συνεξεστηκὸς ταῖς
τῶν Καρχηδονίων ἐλπίσι, δαψιλῶς μὲν ἐχορήγει τὸ στρα-
τόπεδον τοῖς ἐπιτηδείοις, ἕτοιμον δ' ἦν παντὸς κοινωνεῖν
ἔργου καὶ κινδύνου τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. οἱ δ' ἐν τῇ 9
Ῥώμῃ προσπεπτωκότων τῶν κατὰ τὴν ἱππομαχίαν ἐξενί-
ζοντο μὲν τῷ τὸ συμβεβηκὸς εἶναι παρὰ τὴν προσδοκίαν,
οὐ μὴν ἠπόρουν γε σκήψεων πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν αὐτοῖς ἧτ-
ταν εἶναι τὸ γεγονός, ἀλλ' οἱ μὲν ᾐτιῶντο τὴν τοῦ στρα- 10
τηγοῦ προπέτειαν οἱ δὲ τὴν τῶν Κελτῶν ἐθελοκάκησιν,
στοχαζόμενοι διὰ τῆς τελευταίας ἀποστάσεως. καθόλου 11
δὲ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων ἀκεραίων ὄντων ἀκεραίους
εἶναι διελάμβανον τὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐλπίδας. ὅθεν καὶ 12
συνάψαντος τοῦ Τεβερίου καὶ τῶν μετ' ἐκείνου στρατοπέ-
δων, καὶ διαπορευομένων διὰ τῆς Ῥώμης, ἐξ ἐπιφανείας
ἐδόξαζον κριθήσεσθαι τὴν μάχην. ἀθροισθέντων δὲ τῶν 13
στρατιωτῶν κατὰ τὸν ὅρκον εἰς Ἀρίμινον, ἀναλαβὼν αὐ-
τοὺς ὁ στρατηγὸς προῆγε, σπεύδων συνάψαι τοῖς περὶ τὸν
Πόπλιον. συμμίξας δὲ καὶ καταστρατοπεδεύσας [παρὰ] 14
ταῖς οἰκείαις δυνάμεσι τὸ μὲν πλῆθος ἀνελάμβανε τῶν
ἀνδρῶν ὡς ἂν ἐκ Λιλυβαίου τετταράκοντα συνεχῶς ἡμέρας
πεπεζοπορηκότων εἰς Ἀρίμινον, τὰς δὲ παρασκευὰς ἐποι-
εῖτο πάσας ὡς πρὸς μάχην. αὐτὸς δ' ἐπιμελῶς συνή- 15
261 δρευε τῷ Ποπλίῳ, τὰ μὲν ἤδη γεγονότα πυνθανόμενος,
περὶ δὲ τῶν παρόντων συνδιανοούμενος.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀννίβας πραξικοπήσας 69
πόλιν Κλαστίδιον, ἐνδόντος ἑαυτὸν τοῦ πεπιστευμένου παρὰ

4. *συνεστηκὸς Sch*, *συνεξεστηκὸς* coni. idem, *συνεξικὸς* et *συνεξηκὸς* A per dittogr., *συνεξηκὸς* R (*συνεζηκὸς* D), *συνεξηρκὸς Re* 9. *μὲν τῷ Ca* pro *μέν τοι* 10. *σκήψεων Sca* pro *σκέψεων* 14. *ἀκερέων — ἀκερέους* A 15. *ὅθεν καὶ συνάψαντος* cet.] res quae abhinc a Polybio traduntur iam ad annum u. c. 537 refert Henricus Matzat *Kritische Zeittafeln* etc., progr. Weilburg. 1887 p. 12 ss. 16. *τιβερίου* AR 19. *ἀριμηνον* (sine acc.) A (R) 21. *παραστρατοπεδεύσας* C *παρὰ*] *παρ' αὐτοῖς Sch*, del. *Ca* 24. *ἀριμη|νόν* A (R) 29. *κλαστα-*

2 *Ῥωμαίων, ἀνδρὸς Βρεντεσίνου, κατέσχε. γενόμενος δὲ κύ-
ριος τῆς φρουρᾶς καὶ τῆς τοῦ σίτου παραθέσεως, τούτῳ
μὲν πρὸς τὸ παρὸν ἐχρήσατο, τοὺς δὲ παραληφθέντας ἄν-*
3 *δρας ἀβλαβεῖς μεθ' ἑαυτοῦ προῆγε, δεῖγμα βουλόμενος ἐκ-
φέρειν τῆς σφετέρας προαιρέσεως πρὸς τὸ μὴ δεδιότας
ἀπελπίζειν τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν τοὺς ὑπὸ τῶν καιρῶν*
4 *καταλαμβανομένους. τὸν δὲ προδότην ἐτίμησε μεγαλείως
ἐκκαλέσασθαι σπουδάζων τοὺς ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους
πρὸς τὰς Καρχηδονίων ἐλπίδας.*

5 *Μετὰ δὲ ταῦτα συνθεωρήσας τινὰς τῶν Κελτῶν, οἳ
κατῴκουν μεταξὺ τοῦ Πάδου καὶ τοῦ Τρεβία ποταμοῦ, πε-
ποιημένους μὲν καὶ πρὸς αὐτὸν φιλίαν διαπεμπομένους
δὲ καὶ πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πεπεισμένους τῷ τοιούτῳ τρόπῳ*
6 *τὴν παρ' ἀμφοῖν ἀσφάλειαν αὐτοῖς ὑπάρξειν, ἐξαποστέλ-
λει πεζοὺς μὲν δισχιλίους ἱππεῖς δὲ Κελτοὺς καὶ Νομάδας*
7 *εἰς χιλίους, προστάξας ἐπιδραμεῖν αὐτῶν τὴν χώραν. τῶν
δὲ πραξάντων τὸ προσταχθὲν καὶ πολλὴν περιβαλομένων
λείαν, εὐθέως οἱ Κελτοὶ παρῆσαν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥω-*
8 *μαίων δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν. Τεβέριος δὲ καὶ πάλαι
ζητῶν ἀφορμὴν τοῦ πράττειν τι, τότε λαβὼν πρόφασιν
ἐξαπέστειλε τῶν μὲν ἱππέων τὸ πλεῖστον μέρος, πεζοὺς*
9 *δὲ σὺν τούτοις ἀκοντιστὰς εἰς χιλίους. σπουδῇ δὲ τούτων
προσμιξάντων πέραν τοῦ Τρεβία καὶ διαμαχομένων τοῖς
πολεμίοις ὑπὲρ τῆς λείας, ἐτράπησαν οἱ Κελτοὶ σὺν τοῖς
Νομάσιν, καὶ τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὸν ἑαυτῶν ἐποιοῦντο*
10 *χάρακα. ταχὺ δὲ συννοήσαντες τὸ γινόμενον οἱ προκαθή-
μενοι τῆς τῶν Καρχηδονίων παρεμβολῆς ἐντεῦθεν ταῖς ἐφε-* 262
δρείαις ἐβοήθουν τοῖς πιεζομένοις· οὗ γενομένου τραπέν-

διον (sine acc.) A(R) *ἑαυτῶ* A(R), *αὑτῷ* vulgo ex C, corr. *Hu* coll. 3, 13, 6 *Δασίου* ante *τοῦ πεπιστευμένου* add. Bentenus observ. crit. p. 31 coll. Liv. 21, 48, 9 (at Polybius consulto hoc nomen omisit) 1. *βρεγγεσινοῦ* AR, *βρεντεσινοῦ* *Ur* 158 b 2. *τῆς τε φρ.* C[s] *Ca* 3. *παραλειφθέντας* AR, corr. C 4. *περιῆγε* coni. *Be* 6. *παραυτῶ* A(R), *παρ' αὐτῶν* D, *παρ' αὐτοῦ* *Di* 21 *ὑπὸ* *Sca* pro *ἀπὸ* 7. *μεγάλως* C[1]D 9. *τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐλπ.* Suid. v. *ἐκκαλέσασθαι* 17. *περιβαλλομένων* BDE, *περιλαβομένων* C 19. *τι|βέριος* et *τε|βέριος* A per dittogr., *τιβέριος* R 20. *τι* add. *Sch* 23. *πέρα* C 25. *νομάσι* R[s]

262, 3]
τες οἱ Ῥωμαῖοι πάλιν ἐποιοῦντο τὴν ἀπόλυσιν εἰς τὴν
ἑαυτῶν παρεμβολήν. Τεβέριος δὲ συνορῶν τὸ γινόμενον 11
πάντας ἐπαφῆκε τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ἀκοντιστάς. τού-
του δὲ συμπεσόντος αὖθις ἐγκλίναντες οἱ Κελτοὶ πρὸς τὴν
ἑαυτῶν ἀσφάλειαν ἀπεχώρουν. ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Καρ- 12
χηδονίων ἀπαράσκευος ὢν πρὸς τὸ κρίνειν τὰ ὅλα, καὶ νο-
μίζων δεῖν μηδέποτε χωρὶς προθέσεως μηδ' ἐκ πάσης
ἀφορμῆς ποιεῖσθαι τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους, ὅπερ εἶναι
φατέον ἡγεμόνος ἔργον ἀγαθοῦ, τότε μὲν ἐπέσχε τοὺς παρ' 13
αὑτοῦ συνεγγίσαντας τῷ χάρακι, καὶ στῆναι μὲν ἐκ μετα-
βολῆς ἠνάγκασε, διώκειν δὲ καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολε-
μίοις ἐκώλυσε, διὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ σαλπιγκτῶν ἀνακα-
λούμενος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι βραχὺν ἐπισχόντες χρόνον ἀνέλυ- 14
σαν, ὀλίγους μὲν αὑτῶν ἀποβαλόντες, πλείους δὲ τῶν Καρ-
χηδονίων διεφθαρκότες.

Ὁ δὲ Τεβέριος μετεωρισθεὶς καὶ περιχαρὴς γενόμενος 70
ἐπὶ τῷ προτερήματι φιλοτίμως εἶχε πρὸς τὸ τὴν ταχίστην
κρῖναι τὰ ὅλα. προέκειτο μὲν οὖν αὐτῷ κατὰ τὴν ἰδίαν 2
γνώμην χρῆσθαι τοῖς παροῦσι διὰ τὸ τὸν Πόπλιον ἀρρω-
στεῖν· ὅμως δὲ βουλόμενος προσλαβέσθαι καὶ τὴν τοῦ
συνάρχοντος γνώμην ἐποιεῖτο λόγους περὶ τούτων πρὸς αὐ-
τόν. ὁ δὲ Πόπλιος τὴν ἐναντίαν εἶχε διάληψιν περὶ τῶν 3
ἐνεστώτων· τὰ γὰρ στρατόπεδα χειμασκήσαντα βελτίω τὰ 4
παρ' αὑτῶν ὑπελάμβανε γενήσεσθαι, τήν τε τῶν Κελτῶν
ἀθεσίαν οὐκ ἐμμενεῖν ἐν τῇ πίστει τῶν Καρχηδονίων ἀπρα-
γούντων καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀναγκαζομένων ἄγειν, ἀλλὰ και-
νοτομήσειν τι πάλιν κατ' ἐκείνων. πρὸς δὲ τούτοις αὐτὸς 5
ὑγιασθεὶς ἐκ τοῦ τραύματος ἀληθινὴν παρέξεσθαι χρείαν
263 ἤλπιζε τοῖς κοινοῖς πράγμασιν. διὸ καὶ τοιούτοις χρώμε- 6

2. τεβέριος A, τιβέριος R γενόμενον C 5. ὑπεχώρουν vulgo ex C 9. 10. παραυτοῦ A[1], παραυτοου A[2] (voluit παρ' αὐτῶν, quod est in B), παρ' αὐτῷ CDE 16. inc. F fol. 22[v]: ὁ δὲ τεβέριος cet., adscripto ad marginem titulo πόλεμος ῥωμαίων καὶ καρχηδονίων ἐν τῷ τρεβίᾳ ποταμῷ τεβέριος AF, τιβέριος R 17. τὸ om. Suid. v. την ταχίστην 23. τὰ γὰρ *Ca*, τὰ δὲ AFR, τά τε γὰρ coni. *Be* 24. παρ' αὐτῶν] πράγματα Suid. v. χειμασκήσαντα 25. ἐμμένειν AFR, corr. *Ca* 28. παρέχεσθαι Suid. v. χρεία

νος λογισμοῖς μένειν ἠξίου τὸν Τεβέριον ἐπὶ τῶν προκει-
7 *μένων. ὁ δὲ προειρημένος ᾔδει μὲν ἕκαστα τούτων ἀλη-*
θινῶς λεγόμενα καὶ δεόντως, ὑπὸ δὲ τῆς φιλοδοξίας ἐλαυ-
νόμενος καὶ καταπιστεύων τοῖς πράγμασι παραλόγως
ἔσπευδεν κρῖναι δι᾽ αὑτοῦ τὰ ὅλα καὶ μήτε τὸν Πόπλιον
δύνασθαι παρατυχεῖν τῇ μάχῃ μήτε τοὺς ἐπικαθισταμένους
στρατηγοὺς φθάσαι παραλαβόντας τὴν ἀρχήν· οὗτος γὰρ
8 *ἦν ὁ χρόνος. διόπερ οὐ τὸν τῶν πραγμάτων καιρὸν ἐκλε-*
γόμενος ἀλλὰ τὸν ἴδιον, ἔμελλε τοῦ δέοντος σφαλήσεσθαι
9 *προφανῶς. ὁ δ᾽ Ἀννίβας παραπλησίους ἔχων ἐπινοίας*
Ποπλίῳ περὶ τῶν ἐνεστώτων κατὰ τοὐναντίον ἔσπευδε
συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις, θέλων μὲν πρῶτον ἀκεραίοις
10 *ἀποχρήσασθαι ταῖς τῶν Κελτῶν ὁρμαῖς, δεύτερον ἀνασκή-*
τοις καὶ νεοσυλλόγοις συμβαλεῖν τοῖς τῶν Ῥωμαίων στρα-
τοπέδοις, τρίτον ἀδυνατοῦντος ἔτι τοῦ Ποπλίου ποιήσα-
σθαι τὸν κίνδυνον, τὸ δὲ μέγιστον, πράττειν τι καὶ μὴ
11 *προΐεσθαι διὰ κενῆς τὸν χρόνον. τῷ γὰρ εἰς ἀλλοτρίαν*
καθέντι χώραν στρατόπεδα καὶ παραδόξοις ἐγχειροῦντι
πράγμασιν εἷς τρόπος ἐστὶν οὗτος σωτηρίας, τὸ συνεχῶς
καινοποιεῖν ἀεὶ τὰς τῶν συμμάχων ἐλπίδας.

Ἀννίβας μὲν οὖν εἰδὼς τὴν ἐσομένην ὁρμὴν τοῦ Τεβε-
71 *ρίου πρὸς τούτοις ἦν· πάλαι δὲ συνεωρακὼς μεταξὺ τῶν*
στρατοπέδων τόπον ἐπίπεδον μὲν καὶ ψιλόν, εὐφυῆ δὲ πρὸς
ἐνέδραν διά τι ῥεῖθρον ἔχον ὀφρύν, ἐπὶ δὲ ταύτης ἀκάνθας
καὶ βάτους συνεχεῖς ἐπιπεφυκότας, ἐγίνετο πρὸς τῷ στρα-

1. *μὴ* ante *μένειν* add. Herwerdenus Mnemos. N. S. II 75 (sed conf. Schenkelium *Jahresbericht* etc. XII [1884] vol. 38 p. 246) *τεβέριον* AF, *τιβέριον* R *ὑποκειμένων* *Gro* (sed conf. *Sch* ad h. l. et Schenkelium l. c.) 2. *ἤιδη* F 5. *ἔσπευδεν* AF, *ἔσπευδε* R[s] *δι᾽ αὑτοῦ κρῖναι* Suid. v. *ἐκλεγόμενος* *καί*] *τοῦ* *Rei* 244 (conf. *Hu* Fleckeiseni annal. 1864 p. 447 s., 1884 p. 742 s.) 6. *ἐπικαθεσταμένους* Kondos *Bulletin de corresp. hellénique* I (1877) p. 63 s. (sed conf. Stichium *Philologischer Anzeiger* XIII 830 s.) 8. *ἐκλεγόμενος καιρὸν* Suid. 10. *ὑπονοίας* C 12. *πρῶτον μὲν* *Be* (sed conf. praef. ad 3, 109, 1 *β*) *ἀκεραίοις* A^2R, *ἀκεραίους* A^1F 13. *χρήσασθαι* Suid. v. *ἀκέραιος* 20. *ἀεὶ* om. D 21. *τοῦ* om. C *τιβερίου* AFR 24. *διατηρειθρον* (sine acc.) A^1, *η* in *ι* corr. A^2, accentus add. A^r *ἔχων* FB 25. *πρὸς τὸ στρατηγεῖν* FD, *πρὸς τὸ καταστρατηγεῖν* C, *πρὸς τῷ καταστρατηγεῖν* E (de CDE vide *Sch* vol. VI 539 s.)

263, 27]

τηγεῖν τοὺς ὑπεναντίους. ἔμελλεν δ' εὐχερῶς λήσειν· οἱ 2
γὰρ Ῥωμαῖοι πρὸς μὲν τοὺς ὑλώδεις τόπους ὑπόπτως εἶχον
διὰ τὸ τοὺς Κελτοὺς ἀεὶ τιθέναι τὰς ἐνέδρας ἐν τοῖς τοιού-
τοις χωρίοις, τοῖς δ' ἐπιπέδοις καὶ ψιλοῖς ἀπεπίστευον,
264 *οὐκ εἰδότες ὅτι καὶ πρὸς τὸ λαθεῖν καὶ πρὸς τὸ μηδὲν* 3
παθεῖν τοὺς ἐνεδρεύσαντας εὐφυέστεροι τυγχάνουσιν ὄντες
τῶν ὑλωδῶν διὰ τὸ δύνασθαι μὲν ἐκ πολλοῦ προορᾶν
πάντα τοὺς ἐνεδρεύοντας, εἶναι δ' ἐπιπροσθήσεις ἱκανὰς
ἐν τοῖς πλείστοις τόποις. τὸ γὰρ τυχὸν ῥεῖθρον μετὰ 4
βραχείας ὀφρύος, ποτὲ δὲ κάλαμοι καὶ πτέρεις καί τι γένος
ἀκανθῶν, οὐ μόνον πεζοὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐνίοτε
δύναται κρύπτειν, ἐὰν βραχέα τις προνοηθῇ τοῦ τὰ μὲν
ἐπίσημα τῶν ὅπλων ὕπτια τιθέναι πρὸς τὴν γῆν, τὰς δὲ
περικεφαλαίας ὑποτιθέναι τοῖς ὅπλοις. πλὴν ὅ γε τῶν 5
Καρχηδονίων στρατηγὸς κοινολογηθεὶς Μάγωνι τἀδελφῷ
καὶ τοῖς συνέδροις περὶ τοῦ μέλλοντος ἀγῶνος, συγκατα-
τιθεμένων αὐτῷ πάντων ταῖς ἐπιβολαῖς, ἅμα τῷ δειπνο- 6
ποιήσασθαι τὸ στρατόπεδον ἀνακαλεσάμενος Μάγωνα τὸν
ἀδελφόν, ὄντα νέον μὲν ὁρμῆς δὲ πλήρη καὶ παιδομαθῆ
περὶ τὰ πολεμικά, συνέστησε τῶν ἱππέων ἄνδρας ἑκατὸν
καὶ πεζοὺς τοὺς ἴσους. ἔτι δὲ τῆς ἡμέρας οὔσης ἐξ ὅλου 7
τοῦ στρατοπέδου σημηνάμενος τοὺς εὐρωστοτάτους παρηγ-
γέλκει δειπνοποιησαμένους ἥκειν ἐπὶ τὴν αὑτοῦ σκηνήν.
παρακαλέσας δὲ καὶ παραστήσας τούτοις τὴν πρέπουσαν 8
ὁρμὴν τῷ καιρῷ, παρήγγελλε δέκα τοὺς ἀνδρωδεστάτους

---

1. *ἔμελλεν* AF, *ἔμελλε* R^{s} 2. *ὑπόπτως* CD, *ὑπόπτους* A^{1}FBE, *ὑπόπτοις* A^{2} (voluisse videtur *ὑπόπτοος*) 4. *τοῖς δ'*] *ἐν δὲ τοῖς* Suid. v. *ἀπεπίστευον* *ἐπίστευον* B 5. *πρὸς τὸ* (ante *μηδὲν*) om. Suid. v. *πτερίνη* *μηδὲν* A^{r}R, *μὴ δειν* A^{1}, *μὴ δεῖν* F 6. *ἐνεδρεύοντας* C (invito etiam Suida) 8. *πάντας* AFR Suid., corr. *Ca* 10. *καὶ* ante *κάλαμοι* vulgo ex C additum om. AFR Suid. *καλαμὶς* C *πτέροις* F, *πτερὶς* C *τι*] *τὸ* Suid. 11. *τοὺς* om. Suid. 13. *ὕπτια* A^{r}R, *ὑπτία* A^{1}F 15. *τ' ἀδελφῶι* A(BDE), *ταδελφῶ* F, *τῷ ἀδελφῷ* C 17. *αὑτοῦ* coni. *Sch* *τῶι δειπνωι ποιήσασθαι* A(DE^{1}), *τὸ δεῖπνον ποιήσασθαι* FE^{2}, *τῷ τὸ δεῖπνον ποιήσασθαι* C, corr. B 20. *συναν-έστησε* DE 22. *σημηνάμενον* *Ca* ex Liv. 21, 54, 2 25. *παρήγγελλε* ADE, *παρήγγηλε* F, *παρήγγελε* BC, *παρήγγειλε* vulgo post *He* *δέκα* *Rei* 246, *δὲ|καὶ* A(FR), *καὶ* C, *καὶ θ'* *Gro* ex Liv. 21, 54, 3

[264, 22

ἕκαστον ἐπιλεξάμενον ἐκ τῶν ἰδίων τάξεων ἥκειν εἴς τινα
9 τόπον ἤδη τῆς στρατοπεδείας. τῶν δὲ πραξάντων τὸ συν-
ταχθέν, τούτους μὲν ὄντας ἱππεῖς χιλίους καὶ πεζοὺς ἄλ-
λους τοσούτους ἐξαπέστειλε νυκτὸς εἰς τὴν ἐνέδραν, συστή-
σας ὁδηγοὺς καὶ τἀδελφῷ διαταξάμενος περὶ τοῦ καιροῦ
10 τῆς ἐπιθέσεως· αὐτὸς δ' ἅμα τῷ φωτὶ τοὺς Νομαδικοὺς
ἱππεῖς συναγαγών, ὄντας φερεκάκους διαφερόντως, παρ-
εκάλεσε, καί τινας δωρεὰς ἐπαγγειλάμενος τοῖς ἀνδραγα- 265
θήσασι προσέταξε πελάσαντας τῷ τῶν ἐναντίων χάρακι
κατὰ σπουδὴν ἐπιδιαβαίνειν τὸν ποταμὸν καὶ προσακρο-
βολιζομένους κινεῖν τοὺς πολεμίους, βουλόμενος ἀναρίστους
καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀπαρασκεύους λαβεῖν τοὺς ὑπεναν-
11 τίους. τοὺς δὲ λοιποὺς ἡγεμόνας ἀθροίσας ὁμοίως παρε-
κάλεσε πρὸς τὸν κίνδυνον, καὶ πᾶσιν ἀριστοποιεῖσθαι παρ-
ήγγειλε καὶ περὶ τὴν τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἵππων γίνεσθαι
θεραπείαν.

72 Ὁ δὲ Τεβέριος, ἅμα τῷ συνιδεῖν ἐγγίζοντας τοὺς Νο-
μαδικοὺς ἱππεῖς, παραυτίκα μὲν αὐτὴν τὴν ἵππον ἐξαπέ-
στελλε, προστάξας ἔχεσθαι καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολε-
2 μίοις, ἑξῆς δὲ τούτοις ἐξέπεμπε τοὺς πεζακοντιστὰς εἰς
ἑξακισχιλίους· ἐκίνει δὲ καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν ἐκ τοῦ
χάρακος ὡς ἐξ ἐπιφανείας κριθησομένων τῶν ὅλων, ἐπαι-
ρόμενος τῷ τε πλήθει τῶν ἀνδρῶν καὶ τῷ γεγονότι τῇ προ-
3 τεραίᾳ περὶ τοὺς ἱππεῖς εὐημερήματι. οὔσης δὲ τῆς ὥρας
περὶ χειμερινὰς τροπὰς καὶ τῆς ἡμέρας νιφετώδους καὶ
ψυχρᾶς διαφερόντως, τῶν δ' ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων σχεδὸν
ὡς εἰπεῖν ἁπάντων ἀναρίστων ἐκπεπορευμένων, τὸ μὲν
4 πρῶτον ὁρμῇ καὶ προθυμίᾳ περιῆν τὸ πλῆθος, ἐπιγενο-

---

2. ἤδη FR, ἡ**δη A, ἤδη γνώριμον vel ἤδη προειρημένον *Rei* 246, συνήθη coni. *Hu* in edit. priore, ὃν ᾔδει *BW* praef. 33, ἀποδειχθέντα vel ῥητὸν Wundererus act. semin. Erlang. IV 237 s. 9. πελάσαντας *Ur* 158ᵇ pro πελάσαντα 17. τεβέριος AF, τιβέριος R 18. αὐτὴν om. C ἐξαπέστελλε post πολεμίοις transposuit F, sed super primam litteram verbi προστάξας adscripta est nota ψ, qua librarius peccatum esse aliquid in verborum collocatione significavit 19. τοῖς πολε|οις A 23. προγεγονότι D 27. ἐκπεπορευομένων A¹F, corr. A² (eraso ο) R 28. ὁρμῆι καὶ προθυμίαι AF, ὁρμὴ καὶ προθυμία Rˢ

265, 22]

μένης δὲ τῆς τοῦ Τρεβία ποταμοῦ διαβάσεως, καὶ προσ-
αναβεβηκότος τῷ ῥεύματι διὰ τὸν ἐν τῇ νυκτὶ γενόμενον
ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατόπεδα τόποις ὄμβρον, μόλις ἕως τῶν
μασθῶν οἱ πεζοὶ βαπτιζόμενοι διέβαινον· ἐξ ὧν ἐκακο- 5
πάθει τὸ στρατόπεδον ὑπό τε τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἐνδείας
ὡς ἂν ἤδη καὶ τῆς ἡμέρας προβαινούσης. οἱ δὲ Καρχη- 6
δόνιοι κατὰ σκηνὰς βεβρωκότες καὶ πεπωκότες, καὶ τοὺς
ἵππους ἡτοιμακότες, ἠλείφοντο καὶ καθωπλίζοντο περὶ τὰ
πυρὰ πάντες. Ἀννίβας δὲ τὸν καιρὸν ἐπιτηρῶν, ἅμα τῷ 7
266 *συνιδεῖν διαβεβηκότας τοὺς Ῥωμαίους τὸν ποταμὸν προ-*
βαλόμενος ἐφεδρείαν τοὺς λογχοφόρους καὶ Βαλιαρεῖς, ὄν-
τας εἰς ὀκτακισχιλίους, ἐξῆγε τὴν δύναμιν. καὶ προαγαγὼν 8
ὡς ὀκτὼ στάδια πρὸ τῆς στρατοπεδείας τοὺς μὲν πεζοὺς
ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν παρενέβαλε, περὶ δισμυρίους ὄντας τὸν
ἀριθμόν, Ἴβηρας καὶ Κελτοὺς καὶ Λίβυας, τοὺς δ' ἱππεῖς 9
διελὼν ἐφ' ἑκάτερον παρέστησε τὸ κέρας, πλείους ὄντας
μυρίων σὺν τοῖς παρὰ τῶν Κελτῶν συμμάχοις, τὰ δὲ θη-
ρία μερίσας πρὸ τῶν κεράτων δι' ἀμφοτέρων προεβάλετο.
Τεβέριος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τοὺς μὲν ἱππεῖς ἀνε- 10
καλεῖτο, θεωρῶν οὐκ ἔχοντας ὅ τι χρήσονται τοῖς ὑπεναν-
τίοις διὰ τὸ τοὺς Νομάδας ἀποχωρεῖν μὲν εὐχερῶς καὶ
σποράδην ἐπικεῖσθαι δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς τολμηρῶς
καὶ θρασέως (τὸ γὰρ τῆς Νομαδικῆς μάχης ἴδιόν ἐστι τοῦ-
το), τοὺς δὲ πεζοὺς παρενέβαλε κατὰ τὰς εἰθισμένας παρ' 11
αὐτοῖς τάξεις, ὄντας τοὺς μὲν Ῥωμαίους εἰς μυρίους ἑξα-
κισχιλίους τοὺς δὲ συμμάχους εἰς δισμυρίους· τὸ γὰρ τέ- 12
λειον στρατόπεδον παρ' αὐτοῖς πρὸς τὰς ὁλοσχερεῖς ἐπι-

---

vulgo *περιῆν* *Hu* pro *περὶ* (conf. praef.) post *πλῆθος* vulgo *ἦν* additum ex CE² 1. *προαναβεβηκότος* A¹, *σ* superscr. ead. manus 2. *τοῦ ῥεύματος* CE² *τῇ* om. F 3. *ὄμβρον* A² ex *ὄμβροον*, *ὄμβρων* (sic) F 4. *μαστῶν* vulgo ex C *διέμενον* C *ἐκακοπάθη* F 6. *καὶ* om. C 7. *τὰς* ante *σκηνὰς* add. *Sch* *πεποκότες* AFDE 8. *καθοπλίζοντο* F 10. *προβαλόμενος* FCE, *προλαβόμενος* et *προβαλόμενος* A per dittogr., *προβαλλόμενος* BD 12. *ὀκταχιλίους* F, *ἑξακισχιλίους* C 16. *ἐφ' ἑκάστε* (sic) F, *ἐφ' ἑκάτερα* C *τοῖς κέρασι* C *πλίους* F 18. *μερήσας* F *προεβάλλετο* AFDE 19. *τιβέριος* AFR 20. *θερῶν* F 25. *duodeviginti milia Romana* Liv. 21, 55, 4

βολὰς ἐκ τοσούτων ἀνδρῶν ἐστιν, ὅταν ὁμοῦ τοὺς ὑπάτους
13 ἑκατέρους οἱ καιροὶ συνάγωσιν. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς
ἐφ' ἑκάτερον θεὶς τὸ κέρας, ὄντας εἰς τετρακισχιλίους,
ἐπῄει τοῖς ὑπεναντίοις σοβαρῶς, ἐν τάξει καὶ βάδην ποιού-
78 μενος τὴν ἔφοδον. ἤδη δὲ σύνεγγυς ὄντων ἀλλήλοις συνε-
2 πλέκησαν οἱ προκείμενοι τῶν δυνάμεων εὔζωνοι. τούτου
δὲ συμβάντος οἱ μὲν Ῥωμαῖοι κατὰ πολλοὺς τρόπους ἠλατ-
τοῦντο, τοῖς δὲ Καρχηδονίοις ὑπερδέξιον γίνεσθαι συνέ-
3 βαινε τὴν χρείαν, ἅτε δὴ τῶν μὲν Ῥωμαίων πεζακοντιστῶν
κακοπαθούντων ἐξ ὄρθρου καὶ προεμένων τὰ πλεῖστα βέλη
κατὰ τὴν πρὸς τοὺς Νομάδας συμπλοκήν, τῶν δὲ κατα-
λειπομένων βελῶν ἠχρειωμένων αὐτοῖς διὰ τὴν συνέχειαν
4 τῆς νοτίδος. παραπλήσια δὲ τούτοις συνέβαινε καὶ περὶ 267
τοὺς ἱππεῖς γίνεσθαι καὶ περὶ τὸ σύμπαν αὐτοῖς στρα-
5 τόπεδον. περί γε μὴν τοὺς Καρχηδονίους ὑπῆρχε τἀναν-
τία τούτων· ἀκμαῖοι γὰρ παρατεταγμένοι καὶ νεαλεῖς ἀεὶ
6 πρὸς τὸ δέον εὐχρήστως καὶ προθύμως εἶχον. διόπερ ἅμα
τῷ δέξασθαι διὰ τῶν διαστημάτων τοὺς προκινδυνεύοντας
καὶ συμπεσεῖν τὰ βαρέα τῶν ὅπλων ἀλλήλοις, οἱ μὲν ἱπ-
πεῖς οἱ τῶν Καρχηδονίων εὐθέως ἀπ' ἀμφοῖν τοῖν κεράτοιν
ἐπίεζον τοὺς ὑπεναντίους ὡς ἂν τῷ πλήθει πολὺ διαφέ-
ροντες καὶ ταῖς ἀκμαῖς αὐτῶν τε καὶ τῶν ἵππων διὰ τὴν
7 προειρημένην ἀκεραιότητα περὶ τὴν ἔξοδον· τοῖς δὲ Ῥω-
μαίοις τῶν ἱππέων ὑποχωρησάντων καὶ ψιλωθέντων τῶν
τῆς φάλαγγος κεράτων οἵ τε λογχοφόροι τῶν Καρχηδονίων
καὶ τὸ τῶν Νομάδων πλῆθος, ὑπεραίροντες τοὺς προτε-
ταγμένους τῶν ἰδίων καὶ πρὸς τὰ κέρατα προσπίπτοντες
τοῖς Ῥωμαίοις, πολλὰ καὶ κακὰ διειργάζοντο, καὶ μάχεσθαι
8 τοῖς κατὰ πρόσωπον οὐκ εἴων. οἱ δ' ἐν τοῖς βαρέσιν

---

3. *ἐφ' ἑκάτερον He*, *ἀφεκα|τερον* (sine acc.) A, *ἀφ ἑκάτερον* F(R), *ὑφ' ἑκάτερον* C 5. *συνεπλέκησαν* F, *συνεπλεκεισαν* et *συνεπλεκησαν* A per dittogr., *συνεπλάκησαν* C (reliqui incerti) 8. *συνέβαινε γίγνεσθαι* C ex cap. 74, 1 9. *ατελη* (sine spir. et acc.) A, *ἀτελὴ* F, *ἀτελῆ* R, corr. C 10. *προειμένων* coni. *Be* 12. *συνέχιαν* F 18. *τῶ* A, *τὸ* F 21. *τῷ*] *το* (sine acc.) F 22. *αὐτῶν* AR, ****αὖ τῶν* F *ἵππων Sca*, *ἱππέων* AR, *ἱππέων* F

267, 18]
ὅπλοις, παρ' ἀμφοῖν τὰς πρώτας ἔχοντες καὶ μέσας τῆς
ὅλης παρεμβολῆς τάξεις, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμάχοντο συ-
στάδην ἐφάμιλλον ποιούμενοι τὸν κίνδυνον. ἐν ᾧ καιρῷ 74
διαναστάντων τῶν ἐκ τῆς ἐνέδρας Νομάδων, καὶ προσπε-
σόντων ἄφνω κατὰ νώτου τοῖς ἀγωνιζομένοις περὶ τὰ μέσα,
μεγάλην ταραχὴν καὶ δυσχρηστίαν συνέβαινε γίνεσθαι περὶ
τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις. τέλος δ' ἀμφότερα τὰ κέρατα 2
τῶν περὶ τὸν Τεβέριον πιεζούμενα κατὰ πρόσωπον μὲν
ὑπὸ τῶν θηρίων, πέριξ δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων
ἐπιφανείας ὑπὸ τῶν εὐζώνων, ἐτράπησαν, καὶ συνωθοῦντο
κατὰ τὸν διωγμὸν πρὸς τὸν ὑποκείμενον ποταμόν. τούτου 3
δὲ συμβάντος οἱ κατὰ μέσον τὸν κίνδυνον ταχθέντες τῶν
Ῥωμαίων οἱ μὲν κατόπιν ἐφεστῶτες ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ἐνέ-
δρας προσπεσόντων ἀπώλλυντο καὶ κακῶς ἔπασχον, οἱ δὲ 4
περὶ τὰς πρώτας χώρας ἐπαναγκασθέντες ἐκράτησαν τῶν
268 Κελτῶν καὶ μέρους τινὸς τῶν Λιβύων, καὶ πολλοὺς αὐ-
τῶν ἀποκτείναντες διέκοψαν τὴν τῶν Καρχηδονίων τάξιν.
θεωροῦντες δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν ἰδίων κεράτων ἐκπεπιεσμέ- 5
νους, τὸ μὲν ἐπιβοηθεῖν τούτοις ἢ πάλιν εἰς τὴν ἑαυτῶν
ἀπιέναι παρεμβολὴν ἀπέγνωσαν, ὑφορώμενοι μὲν τὸ πλῆ-
θος τῶν ἱππέων, κωλυόμενοι δὲ διὰ τὸν ποταμὸν καὶ τὴν
ἐπιφορὰν καὶ συστροφὴν τοῦ κατὰ κεφαλὴν ὄμβρου· τη- 6
ροῦντες δὲ τὰς τάξεις ἀθρόοι μετ' ἀσφαλείας ἀπεχώρησαν
εἰς Πλακεντίαν, ὄντες οὐκ ἐλάττους μυρίων. τῶν δὲ λοι- 7
πῶν οἱ μὲν πλεῖστοι περὶ τὸν ποταμὸν ἐφθάρησαν ὑπό
τε τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων, οἱ δὲ διαφυγόντες τῶν 8
πεζῶν καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἱππέων πρὸς τὸ προει-
ρημένον σύστημα ποιούμενοι τὴν ἀποχώρησιν ἀνεκομίσθη-
σαν ἅμα τούτοις εἰς Πλακεντίαν. τὸ δὲ τῶν Καρχηδονίων 9

2. ὅλις F 5. ἀγονιζομένοις F 7. τῶν om. C τὰ om. A[1]F, add. A[r]R 8. τῶν περὶ C, τὸν περὶ A[1], τὰ περὶ A[r]R, om. F τεβέριον F, τιβέριον AR πιεζούμενα A[1]FC, πιεζόμενα A[2]R 9. πλαγειῶ (i. e. πλαγειων) extremo versu A, πλαγεῖων F 10. εὐζόνων F ἀνετράπησαν DE συνοθοῦντο F, συνεωθοῦντο *Di* (sed conf. praef. ad 1, 48, 8) 12. κίνδυνονον (sic) F 14. ἀπώλλοντο C (voluit ἀπώλοντο, ut dedit *Ca*) 18. θεοροῦντες F 22. τειροῦντες F 27. τὸ εἰρημένον BC

στρατόπεδον ἕως τοῦ ποταμοῦ καταδιῶξαν τοὺς πολεμίους,
ὑπὸ δὲ τοῦ χειμῶνος οὐκέτι δυνάμενον πορρωτέρω προ-
10 βαίνειν, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν παρεμβολήν. καὶ πάντες
ἐπὶ μὲν τῇ μάχῃ περιχαρεῖς ἦσαν ὡς κατωρθωκότες (συνέ-
βαινε γὰρ ὀλίγους μὲν τῶν Ἰβήρων καὶ Λιβύων, τοὺς δὲ
11 πλείους ἀπολωλέναι τῶν Κελτῶν), ὑπὸ δὲ τῶν ὄμβρων
καὶ τῆς ἐπιγινομένης χιόνος οὕτως διετίθεντο δεινῶς ὥστε
τὰ μὲν θηρία διαφθαρῆναι πλὴν ἑνός, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν
ἀνδρῶν ἀπόλλυσθαι καὶ τῶν ἵππων διὰ τὸ ψῦχος.
75 Ὁ δὲ Τεβέριος εἰδὼς μὲν τὰ συμβεβηκότα, βουλόμενος
δὲ κατὰ δύναμιν ἐπικρύπτεσθαι τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸ γεγο-
νός, ἔπεμψε τοὺς ἀπαγγελοῦντας ὅτι μάχης γενομένης τὴν
2 νίκην αὐτῶν ὁ χειμὼν ἀφείλετο. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παραυ-
τίκα μὲν ἐπίστευον τοῖς προσπίπτουσιν, μετ' οὐ πολὺ δὲ
πυνθανόμενοι τοὺς μὲν Καρχηδονίους καὶ τὴν παρεμβολὴν
τὴν αὐτῶν τηρεῖν καὶ τοὺς Κελτοὺς πάντας ἀπονενευκέναι
3 πρὸς τὴν ἐκείνων φιλίαν, τοὺς δὲ παρ' αὐτῶν ἀπολελοιπό-
τας τὴν παρεμβολὴν ἐκ τῆς μάχης ἀνακεχωρηκέναι καὶ συν-
ηθροῖσθαι πάντας εἰς τὰς πόλεις, καὶ χορηγεῖσθαι δὲ
τοῖς ἀναγκαίοις ἐκ θαλάττης ἀνὰ τὸν Πάδον ποταμόν, καὶ 269
4 λίαν σαφῶς ἔγνωσαν τὰ γεγονότα περὶ τὸν κίνδυνον. διὸ
καὶ παραδόξου φανέντος αὐτοῖς τοῦ πράγματος, περὶ τὰς
λοιπὰς παρασκευὰς διαφερόντως ἐγίνοντο καὶ περὶ φυλα-
κὴν τῶν προκειμένων τόπων, πέμποντες εἰς Σαρδόνα καὶ
Σικελίαν στρατόπεδα, πρὸς δὲ τούτοις εἰς Τάραντα προ-
φυλακὰς καὶ τῶν ἄλλων τόπων εἰς τοὺς εὐκαίρους· παρε-
5 σκεύασαν δὲ καὶ ναῦς ἑξήκοντα πεντήρεις. Γναῖος δὲ Σερ-
ουίλιος καὶ Γάιος Φλαμίνιος, οἵπερ ἔτυχον ὕπατοι τότε

---

1. κατεδίωξαν AFR, corr. D 2. χειμόνος F δυναμένων F
4. κατορθωκότες F 7. ἐπιγενομένης FC vulgo 9. ἱππέων AF
10. Ὁ δὲ Τεβέριος] in marg. add. A¹ τοιαῦτα καὶ τὰ φωκικὰ νυνὶ τελομ§ τιβέριος et τεβέριος A per dittogr., τεβέριος F, τιβέριος R
13. χημὸν F 16. τὴν om. DE 19. εἰς τὰς in F add. prima m.
20. τῆς ante θαλάττης add. DE 21. γεγωνότα F 23. ἐγίνοντο: des. F 25. προσφυλακας (sine acc.) A(R), corr. *Sch* 27. γνάϊος AR (et sic reliquis quoque locis) 28. γάϊος *Ur* 158ᵇ pro γνάϊος ὕπατοι Aʳ ex ὑπὸ τοῦ

269, 10]
καθεσταμένοι, συνῆγον τοὺς συμμάχους καὶ κατέγραφον τὰ
παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα. παρῆγον δὲ καὶ τὰς ἀγορὰς τὰς 6
μὲν εἰς Ἀρίμινον τὰς δ' εἰς Τυρρηνίαν, ὡς ἐπὶ τούτοις
ποιησόμενοι τοῖς τόποις τὴν ἔξοδον. ἔπεμψαν δὲ καὶ πρὸς 7
Ἱέρωνα περὶ βοηθείας, ὃς καὶ πεντακοσίους αὐτοῖς ἐξαπέ-
στειλε Κρῆτας καὶ χιλίους πελτοφόρους. πάντα δὲ καὶ
πανταχόθεν ἐνεργῶς ἡτοίμαζον· τότε γάρ εἰσι φοβερώτα- 8
τοι Ῥωμαῖοι καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν, ὅταν αὐτοὺς περι-
στῇ φόβος ἀληθινός.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Γναῖος Κορνήλιος ὁ κα- 76
ταλειφθεὶς ὑπὸ τἀδελφοῦ Ποπλίου στρατηγὸς ἐπὶ τῆς ναυ-
τικῆς δυνάμεως, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἀναχθεὶς ἀπὸ
τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων παντὶ τῷ στόλῳ προσέσχε τῆς
Ἰβηρίας πρὸς τοὺς κατὰ τὸ καλούμενον Ἐμπόριον τόπους.
ἀρξάμενος δ' ἐντεῦθεν ἀποβάσεις ἐποιεῖτο, καὶ τοὺς μὲν 2
ἀπειθοῦντας ἐπολιόρκει τῶν τὴν παραλίαν κατοικούντων
ἕως Ἴβηρος ποταμοῦ, τοὺς δὲ προσδεχομένους ἐφιλανθρώ-
πει, τὴν ἐνδεχομένην ποιούμενος περὶ αὐτῶν προμήθειαν.
ἀσφαλισάμενος δὲ τοὺς προσκεχωρηκότας τῶν παραθαλατ- 3
τίων, προῆγε παντὶ τῷ στρατεύματι ποιούμενος τὴν πορείαν
εἰς τὴν μεσόγαιον· πολὺ γὰρ ἤδη καὶ τὸ συμμαχικὸν ἠθροί- 4
κει τῶν Ἰβήρων. ἅμα δὲ προϊὼν ἃς μὲν προσήγετο τὰς
270 δὲ κατεστρέφετο τῶν πόλεων. τῶν δὲ Καρχηδονίων, οὓς 5
ἔχων ἐπὶ τούτων ἀπελείφθη τῶν τόπων Ἄννων, ἀντιστρα-
τοπεδευσάντων αὐτοῖς περὶ πόλιν προσαγορευομένην Κίσ-
σαν, συμβαλὼν ὁ Γναῖος ἐκ παρατάξεως καὶ νικήσας τῇ
μάχῃ πολλῶν μὲν χρημάτων ἐγένετ' ἐγκρατὴς ὡς ἂν ἁπά-
σης τῆς ἀποσκευῆς τῶν εἰς Ἰταλίαν ὁρμησάντων παρὰ
τούτοις ἀπολελειμμένης, πάντας δὲ τοὺς ἐντὸς Ἴβηρος πο- 6
ταμοῦ συμμάχους ἐποιήσατο καὶ φίλους, ζωγρίᾳ δὲ τόν τε

2. παρ' αὐτῶν coni. *Sch* 3. ἀριμηνὸν A 7. τότε — 9. ἀληθινός habet F in marg. folii 26[r] 7. γάρ εἰσι φοβερότατοι F 12. ὑπὸ C 14. ἐμπορίον A(B), ἐμπορεῖον R 19. προκεχωρηκότας AR, corr. C 21. τὴν] τὸ C 22. τὰς μὲν B 27. χρημάτων ἐγένετο ABE, χρημάτων D, ἐγένετο χρημάτων vulgo ex C 30. ζωγρία A, ζωγρείᾳ R[s] 30. 1. τῶν τε τῶν A, τόν τε, omisso τῶν,

τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸν Ἄννωνα καὶ τὸν τῶν Ἰβήρων
7 *Ἀνδοβάλην ἔλαβε· τοῦτον δὲ συνέβαινε τύραννον μὲν*
εἶναι τῶν κατὰ τὴν μεσόγαιον τόπων, εὔνουν δὲ διαφερόν-
8 *τως ἀεί ποτε Καρχηδονίοις. ταχὺ δὲ συνεὶς τὸ γεγονὸς*
Ἀσδρούβας ἧκε παραβοηθῶν διαβὰς τὸν Ἴβηρα ποταμόν.
9 *καὶ καταμαθὼν ἀπολελειμμένους τοὺς ἀπὸ τοῦ στόλου τῶν*
Ῥωμαίων ῥαθύμως καὶ κατατεθαρρηκότως ἀναστρεφομέ-
νους διὰ τὸ προτέρημα τῶν πεζικῶν στρατοπέδων, παρα-
10 *λαβὼν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως πεζοὺς μὲν εἰς ὀκτακισχι-*
λίους ἱππεῖς δὲ περὶ χιλίους, *καὶ καταλαβὼν ἐσκεδασμένους*
κατὰ τῆς χώρας τοὺς ἀπὸ τῶν πλοίων, πολλοὺς μὲν αὐτῶν
ἀπέκτεινεν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν ἐπὶ τὰς ναῦς.
11 *οὗτος μὲν οὖν ἀναχωρήσας, καὶ διαβὰς αὖθις τὸν Ἴβηρα*
ποταμόν, ἐγίνετο περὶ παρασκευὴν καὶ φυλακὴν τῶν ἐντὸς
τοῦ ποταμοῦ τόπων, ποιούμενος τὴν παραχειμασίαν ἐν
12 *Καινῇ πόλει· ὁ δὲ Γναῖος συνάψας τῷ στόλῳ, καὶ τοὺς*
αἰτίους τῶν συμβεβηκότων κατὰ τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐθισμοὺς
κολάσας, τὸ λοιπὸν ἤδη συναγαγὼν ἐπὶ ταὐτὸ τήν τε πεζὴν
καὶ τὴν ναυτικὴν στρατιὰν ἐν Ταρράκωνι τὴν παραχειμα-
13 *σίαν ἐποιεῖτο. διαδοὺς δὲ τὴν λείαν ἴσως τοῖς στρατιώ-*
ταις μεγάλην εὔνοιαν καὶ προθυμίαν ἐνειργάσατο πρὸς τὸ
μέλλον.

77 *Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἐν τούτοις ἦν· ἐνιστα-* 271
μένης δὲ τῆς ἐαρινῆς ὥρας Γάιος μὲν Φλαμίνιος ἀναλαβὼν a. u. 537
τὰς αὑτοῦ δυνάμεις προῆγε διὰ Τυρρηνίας καὶ κατεστρα-
2 *τοπέδευσε πρὸ τῆς τῶν Ἀρρητίνων πόλεως, Γναῖος δὲ Σερ-*
ουίλιος τοὔμπαλιν ὡς ἐπ' Ἀριμίνου, ταύτῃ παρατηρήσων
3 *τὴν εἰσβολὴν τῶν ὑπεναντίων. Ἀννίβας δὲ παραχειμάζων*
ἐν τῇ Κελτικῇ τοὺς μὲν Ῥωμαίους τῶν ἐκ τῆς μάχης αἰχ-

R^s vulgo 3. *μεσόγαιαν* C 4. *τοῖς* ante *Καρχ.* vulgo additum ex C 6. *ἀπολελειμμένους* delet Campius progr. Ruppin. 1849 p. 12, *ἀπολελυμένως* C 7. *ῥαθύμως* AR 10. *ἱππεῖς δὲ χιλίους* add. *Re* ex Livio 21, 61, 1, *περὶ* insuper add. *Hu* (conf. 14, 1, 14, quaest. II 8) *ἐσκευασμένους* AR, corr. CE² 13. *αὖθις Rei* 251 pro *αὖθις εἰς* 19. *στρατείαν* ADE, corr. C 24. *γάϊος* A, *γνάϊος* R^s 26. *πρὸ Sch* pro *διὰ* (conf. praef.) *ἀργητίνων* AR, *ἀρητίνων* C, corr. *Ca* 27. *ἐπὶ ριμήνου* AR, *ἐπ' ἀριμήνου* C, corr. *Sch*

271, 8]
μαλώτων ἐν φυλακῇ συνεῖχεν, τὰ μέτρια τῶν ἐπιτηδείων
διδούς, τοὺς δὲ συμμάχους αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῇ 4
πάσῃ φιλανθρωπίᾳ διεξῆγεν, μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν
παρεκάλει, φάσκων οὐκ ἐκείνοις ἥκειν πολεμήσων ἀλλὰ Ῥω-
μαίοις ὑπὲρ ἐκείνων. διόπερ ἔφη δεῖν αὐτούς, ἐὰν ὀρθῶς 5
φρονῶσιν, ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας· παρεῖναι 6
γὰρ πρῶτον μὲν τὴν ἐλευθερίαν ἀνακτησόμενος Ἰταλιώταις,
ὁμοίως δὲ τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν, ἣν ὑπὸ Ῥωμαίων
ἀπολωλεκότες ἕκαστοι τυγχάνουσι, συνανασώσων. ταῦτα 7
δ' εἰπὼν ἀφῆκε πάντας χωρὶς λύτρων εἰς τὴν οἰκείαν, βου-
λόμενος ἅμα μὲν προκαλεῖσθαι διὰ τοιούτου τρόπου πρὸς
αὐτὸν τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἰταλίαν, ἅμα δ' ἀπαλλοτριοῦν
τῆς πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίας, ἐρεθίζειν δὲ τοὺς δοκοῦντας
πόλεσιν ἢ λιμέσιν ἠλαττῶσθαί τι διὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς.

Ἐχρήσατο δέ τινι καὶ Φοινικικῷ στρατηγήματι τοιούτῳ 78
κατὰ τὴν παραχειμασίαν. ἀγωνιῶν γὰρ τὴν ἀθεσίαν τῶν 2
Κελτῶν καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τὰς περὶ τὸ σῶμα διὰ τὸ πρόσ-
φατον τῆς πρὸς αὐτοὺς συστάσεως κατεσκευάσατο περιθε-
τὰς τρίχας, ἁρμοζούσας ταῖς κατὰ τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς
τῶν ἡλικιῶν ἐπιπρεπείαις, καὶ ταύταις ἐχρῆτο συνεχῶς με- 3
τατιθέμενος· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἐσθῆτας μετελάμβανε τὰς
καθηκούσας ἀεὶ ταῖς περιθεταῖς. δι' ὧν οὐ μόνον τοῖς 4
272 *αἰφνιδίως ἰδοῦσι δύσγνωστος ἦν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν συνη-*
θείᾳ γεγονόσιν.

Θεωρῶν δὲ τοὺς Κελτοὺς δυσχεραίνοντας ἐπὶ τῷ τὸν 5
πόλεμον ἐν τῇ παρ' αὐτῶν χώρᾳ λαμβάνειν τὴν τριβήν,
σπεύδοντας δὲ καὶ μετεώρους ὄντας εἰς τὴν πολεμίαν, προ-
φάσει μὲν διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους ὀργήν, τὸ δὲ πλεῖον διὰ
τὰς ὠφελείας, ἔκρινε τὴν ταχίστην ἀναζευγνύειν καὶ συνεκ-
πληροῦν τὰς τῶν δυνάμεων ὁρμάς. διόπερ ἅμα τῷ τὴν 6

---

1. *συνεῖχε* et 3. *διεξῆγε* R^s 6. *πρὸς αὐτοὺς* C^1 8. *τήν τε χώραν καὶ τὰς πόλεις* Suid. v. *ἀνασώσων* 9. *ἀνασώσων* idem 14. *λειμῶσιν* coni. *Sch* (at conf. 5, 11, 3; 5, 34, 7; 18, 2, 4; 20, 3, 3; *Na* 235 s.) 15. *καὶ* om. C 16. *γὰρ* AR Suid. v. *ἀθεσίαν*, *δὲ* idem v. *ἀγωνιῶ* 17. *περὶ τὸ σῶμα* AR Suid. v. *ἀγωνιῶ*, *καὶ ἐπισειομένας* idem v. *ἀθεσίαν* 19. *ταῖς* R Suid. v. *ἐπιπρεπείαις*, *τὰς* A 28. *πλεῖστον* C

[272, 9

*ὥραν μεταβάλλειν πυνθανόμενος τῶν μάλιστα τῆς χώρας
δοκούντων ἐμπειρεῖν τὰς μὲν ἄλλας ἐμβολὰς τὰς εἰς τὴν
πολεμίαν μακρὰς εὕρισκε καὶ προδήλους τοῖς ὑπεναντίοις,
τὴν δὲ διὰ τῶν ἑλῶν εἰς Τυρρηνίαν φέρουσαν δυσχερῆ μὲν
σύντομον δὲ καὶ παράδοξον φανησομένην τοῖς περὶ τὸν
7 Φλαμίνιον. ἀεὶ δέ πως οἰκεῖος ὢν τῇ φύσει τούτου τοῦ
8 μέρους, ταύτῃ προέθετο ποιεῖσθαι τὴν πορείαν. διαδοθεί-
σης δὲ τῆς φήμης ἐν τῷ στρατοπέδῳ διότι μέλλει διά τι-
νων ἑλῶν ἄγειν αὐτοὺς ὁ στρατηγός, πᾶς τις εὐλαβῶς εἶχε
πρὸς τὴν πορείαν, ὑφορώμενος βάραθρα καὶ τοὺς λιμνώ-
79 δεις τῶν τόπων. Ἀννίβας δ' ἐπιμελῶς ἐξητακὼς τεναγώ-
δεις καὶ στερεοὺς ὑπάρχοντας τοὺς κατὰ τὴν δίοδον τόπους,
ἀναζεύξας εἰς μὲν τὴν πρωτοπορείαν ἔθηκε τοὺς Λίβυας
καὶ Ἴβηρας καὶ πᾶν τὸ χρησιμώτερον μέρος τῆς σφετέρας
δυνάμεως, συγκαταμίξας αὐτοῖς τὴν ἀποσκευήν, ἵνα πρὸς
2 τὸ παρὸν εὐπορῶσι τῶν ἐπιτηδείων (πρὸς γὰρ τὸ μέλλον
εἰς τέλος ἀφροντίστως εἶχε περὶ παντὸς τοῦ σκευοφόρου,
λογιζόμενος ὡς ἐὰν ἅψηται τῆς πολεμίας, ἡττηθεὶς μὲν οὐ
προσδεήσεται τῶν ἀναγκαίων, κρατῶν δὲ τῶν ὑπαίθρων οὐκ
3 ἀπορήσει τῶν ἐπιτηδείων), ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις ἐπέ-
4 βαλε τοὺς Κελτούς, ἐπὶ δὲ πᾶσι τοὺς ἱππεῖς. ἐπιμελητὴν
δὲ τῆς οὐραγίας τὸν ἀδελφὸν ἀπέλιπε Μάγωνα τῶν τε λοι-
πῶν χάριν καὶ μάλιστα τῆς τῶν Κελτῶν μαλακίας καὶ φυ- 273
γοπονίας, ἵν' ἐὰν κακοπαθοῦντες τρέπωνται πάλιν εἰς τοὔ-
πίσω, κωλύῃ διὰ τῶν ἱππέων καὶ προσφέρῃ τὰς χεῖρας
5 αὐτοῖς. οἱ μὲν οὖν Ἴβηρες καὶ Λίβυες δι' ἀκεραίων τῶν
ἑλῶν ποιούμενοι τὴν πορείαν μετρίως κακοπαθοῦντες ἤνυον*

---

2. *ἐμπειρειν* (sine acc.) A, *ἐμπείρειν* DE, *ἐμπείρων* B, corr. C 4. *εἰς|*τυρρηνίαν* A 6. *οἰκεῖος ὢν Sch* pro *οἰκεῖον* 10. *καὶ*] *κατὰ* Emperius opusc. 318 11. *ἐξητακὼς ἐπιμελῶς* D 12. *στενοὺς Na* 237 13. *πρωτοπορίαν* A 14. *τοὺς* ante *Ἴβηρας* add. *BW* praef. 81 (sed conf. Schenkelium *Jahresbericht* etc. XII [1884] vol. 38 p. 244) 15. *συνέταξε τούτοις καὶ τὴν ἀποσκευὴν* Suid. v. *ἀποσκευή* 17. *περὶ τῶν σκευοφόρων* Suid. 20. *τῶν ἐπιτηδείων* AR Suid., del. Schaeferus Philol. XX 177 22. *ἀπέλειπε* ADE, corr. C *μάρωνα* AR, corr. C 23. *διὰ τὰς μαλακίας τῶν Κελτῶν καὶ φυγ.* Suid. v. *μαλακία*

273, 6]
ἅτε καὶ φερέκακοι πάντες ὄντες καὶ συνήθεις ταῖς τοι-
αύταις ταλαιπωρίαις· οἱ δὲ Κελτοὶ δυσχερῶς μὲν εἰς τοὔμ- 6
προσθεν προύβαινον τεταραγμένων καὶ διαπεπατημένων
εἰς βάθος τῶν ἑλῶν, ἐπιπόνως δὲ καὶ ταλαιπώρως ὑπέ-
μενον τὴν κακοπάθειαν ἄπειροι πάσης τῆς τοιαύτης ὄντες
κακουχίας. ἐκωλύοντο δὲ πάλιν ἀπονεύειν εἰς τοὔπίσω 7
διὰ τοὺς ἐφεστῶτας αὐτοῖς ἱππεῖς. πάντες μὲν οὖν ἐκα- 8
κοπάθουν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀγρυπνίαν ὡς ἂν ἑξῆς
ἡμέρας τέτταρας καὶ τρεῖς νύκτας συνεχῶς δι' ὕδατος ποιού-
μενοι τὴν πορείαν· διαφερόντως γε μὴν ἐπόνουν καὶ κατ-
εφθείρονθ' ὑπὲρ τοὺς ἄλλους οἱ Κελτοί. τῶν δ' ὑπο- 9
ζυγίων αὐτοῦ τὰ πλεῖστα πίπτοντα διὰ τοὺς πηλοὺς
ἀπώλλυντο, μίαν παρεχόμενα χρείαν ἐν τῷ πεσεῖν τοῖς
ἀνθρώποις· καθεζόμενοι γὰρ ἐπ' αὐτῶν καὶ τῶν σκευῶν 10
σωρηδὸν ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν ὑπερεῖχον, καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ
βραχὺ μέρος τῆς νυκτὸς ἀπεκοιμῶντο. οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ 11
τῶν ἵππων τὰς ὁπλὰς ἀπέβαλον διὰ τὴν συνέχειαν τῆς
διὰ τῶν πηλῶν πορείας. Ἀννίβας δὲ μόλις ἐπὶ τοῦ περι- 12
λειφθέντος θηρίου διεσώθη μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας,
ὑπεραλγὴς ὢν διὰ τὴν βαρύτητα τῆς ἐπενεχθείσης ὀφθαλ-
μίας αὐτῷ, δι' ἣν καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως,
οὐκ ἐπιδεχομένου τοῦ καιροῦ καταμονὴν οὐδὲ θεραπείαν
διὰ τὸ τῆς περιστάσεως ἀδύνατον.

Διαπεράσας δὲ παραδόξως τοὺς ἑλώδεις τόπους, καὶ 80
καταλαβὼν ἐν Τυρρηνίᾳ τὸν Φλαμίνιον στρατοπεδεύοντα
πρὸ τῆς τῶν Ἀρρητίνων πόλεως, τότε μὲν αὐτοῦ πρὸς τοῖς
274 ἕλεσι κατεστρατοπέδευσε, βουλόμενος τήν τε δύναμιν ἀνα- 2
λαβεῖν καὶ πολυπραγμονῆσαι τὰ περὶ τοὺς ὑπεναντίους καὶ
τοὺς προκειμένους τῶν τόπων· πυνθανόμενος δὲ τὴν μὲν 3
χώραν τὴν πρόσθεν πολλῆς γέμειν ὠφελείας, τὸν δὲ Φλα-

1. *ἅτε* AR cod. Ursini, *ὡς ἂν* vulgo ex C 3. *διατεταραγμένων* D 8. *ὡς ἂν* A²R, *ἕως ἂν* A¹C 10. *κατεφθείροντο* AR 11. *δὲ* AR 13. *ἀπώλλοντο* C (conf. ad p. 266, 11. 285, 14) 15. post *σωρηδὸν* add. *συνηγμένων Rei* 255 22. *οὐδὲ*] *ἢ* C¹ 24. inc. F fol. 26ʳ: *διαπεράσας δὲ παραδόξως τοὺς ἑλώδεις τόπους ἀνεῖβας καὶ* cet., adscripto ad marginem titulo *ὁδοιπορία ἀννίβου καὶ πόλεμος μετὰ ῥωμαίων ἐν τῷ αὐλῶνι* 30. *γέμην* F, *γέμουσαν* B

*μίνιον ὀχλοκόπον μὲν καὶ δημαγωγὸν εἶναι τέλειον, πρὸς
ἀληθινῶν δὲ καὶ πολεμικῶν πραγμάτων χειρισμὸν οὐκ εὐ-
φυῆ, πρὸς δὲ τούτοις καταπεπιστευκέναι τοῖς σφετέροις*
4 *πράγμασιν, συνελογίζετο διότι παραλλάξαντος αὐτοῦ τὴν
ἐκείνων στρατοπεδείαν καὶ καθέντος εἰς τοὺς ἔμπροσθεν
τόπους τὰ μὲν ἀγωνιῶν τὸν ἐπιτωθασμὸν τῶν ὄχλων οὐ
δυνήσεται περιορᾶν δῃουμένην τὴν χώραν, τὰ δὲ κατηλγη-
κὼς παρέσται προχείρως εἰς πάντα τόπον ἑπόμενος, σπου-
δάζων δι' αὑτοῦ ποιήσασθαι τὸ προτέρημα καὶ μὴ προσ-*
5 *δέξασθαι τὴν παρουσίαν τοῦ τὴν ἴσην ἀρχὴν ἔχοντος· ἐξ
ὧν πολλοὺς αὐτὸν ὑπελάμβανε παραδώσειν καιροὺς πρὸς
ἐπίθεσιν. πάντα δ' ἐμφρόνως ἐλογίζετο ταῦτα καὶ πραγ-*
81 *ματικῶς· οὐ γὰρ εἰκὸς ἄλλως εἰπεῖν, ὡς εἴ τις οἴεται κυ-
ριώτερόν τι μέρος εἶναι στρατηγίας τοῦ γνῶναι τὴν προαί-
ρεσιν καὶ φύσιν τοῦ τῶν ἐναντίων ἡγεμόνος, ἀγνοεῖ καὶ τε-*
2 *τύφωται. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν κατ' ἄνδρα καὶ ζυγὸν ἀγω-
νισμάτων δεῖ τὸν μέλλοντα νικᾶν συνθεωρεῖν πῶς δυνατὸν
ἐφικέσθαι τοῦ σκοποῦ καὶ τί γυμνὸν ἢ ποῖον ἔξοπλον μέ-*
3 *ρος φαίνεται τῶν ἀνταγωνιστῶν, οὕτως χρὴ καὶ τοὺς ὑπὲρ
τῶν ὅλων προεστῶτας σκοπεῖν οὐχ ὅπου τι τοῦ σώματος
γυμνὸν ἀλλὰ ποῦ τῆς ψυχῆς εὐχείρωτόν τι παραφαίνεται*
4 *τοῦ τῶν ἐναντίων ἡγεμόνος, ἐπειδὴ πολλοὶ μὲν διὰ ῥαθυ-
μίαν καὶ τὴν σύμπασαν ἀργίαν οὐ μόνον τὰς κοινὰς πρά-*
5 *ξεις ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους καταπροΐενται βίους ἄρδην, πολ-
λοὶ δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν οἶνον ἐπιθυμίαν οὐδ' ὑπνῶσαι*
6 *δύνανται χωρὶς ἀλλοιώσεως καὶ μέθης, ἔνιοι δὲ διὰ [τὴν*

---

1. *τέλειον* AFR, *τέλειος* Suid. (qui v. *δημαγωγός* et *ὄχλου* hunc locum citat conversum in orationem rectam), *τελείως* coni. *Hu* 4. *πράγμασι* R[s] 5. *ἐκεῖνου* CE[2] 6. *ἀγονιῶν* F, *ἀγανακτῶν* CE[2] *ἐπιτωθασμὸσ* (sic) F 7. *δηουμένην* AF 11. *αὐτῶν* et *αὐτὸν* A per dittogr., *αὐτὸν* B, *αὐτῶν* CDE, *αὐτοῦ* F 12. *παντ' αδ' εμφρόνως* F 13. *εἰκῶς* F inc. M: *Ὡς εἴ τις* 13. 14. *κυριώτερον μέρος τι* F 16. *ἐπι τὸν* F *ἀγονισμάτων* F 18. *ἀφικέσθαι* F 19. *ἀνταγονιστῶν* F *τοὺς ἐπὶ* Bentenus observ. crit. p. 31 21. *εὐχείροτον τί* F 22. *ῥαθυμίαν* M[s], *ῥαθυμίαν* AFR 23. *ἀργείαν* F 26. 1. *διὰ τὰς τῶν ἀφροδισίων ὁρμὰς* M, *διὰ τὴν πρὸς τὰς τῶν ἀφρ. ὁρμὰς* AFR, *διὰ τὴν πρὸς τὰ τῶν ἀφρ. ὁρμὴν* *Sch* (*τὴν πρὸς* prave repetita esse videntur ex vs. 25)

275, 1]
275 πρὸς] τὰς τῶν ἀφροδισίων ὁρμὰς καὶ τὴν ἐν τούτοις ἔκ-
πληξιν οὐ μόνον πόλεις καὶ βίους ἀναστάτους πεποιή-
κασιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῆν αὐτῶν ἀφῄρηνται μετ' αἰσχύνης.
καὶ μὴν δειλία καὶ βλακεία κατ' ἰδίαν μὲν αὐτοῖς ὄνειδος 7
ἐπιφέρει τοῖς ἔχουσι, περὶ δὲ τὸν τῶν ὅλων ἡγεμόνα γε-
νομένη κοινόν ἐστι καὶ μέγιστον συμπτωμάτων· οὐ γὰρ 8
μόνον ἀπράκτους ποιεῖ τοὺς ὑποταττομένους, πολλάκις
δὲ καὶ κινδύνους ἐπιφέρει τοὺς μεγίστους τοῖς πεπιστευ-
κόσι. προπέτειά γε μὴν καὶ θρασύτης καὶ θυμὸς ἄλογος, 9
ἔτι δὲ κενοδοξία καὶ τῦφος εὐχείρωτα μὲν τοῖς ἐχθροῖς,
ἐπισφαλέστατα δὲ τοῖς φίλοις· πρὸς γὰρ πᾶσαν ἐπιβου-
λὴν ἐνέδραν ἀπάτην ἕτοιμος ὅ γε τοιοῦτος. διόπερ εἴ τις 10
δύναιτο συννοεῖν τὰ περὶ τοὺς πέλας ἁμαρτήματα καὶ
τῇδέ που προσιέναι τοῖς ὑπεναντίοις ᾗ μάλιστα καὶ δι'
ὧν εὐχείρωτος ἔσται ὁ προεστὼς τῶν πολεμίων, τάχιστ'
ἂν τῶν ὅλων κατακρατοίη. καθάπερ γὰρ νεὼς ἐὰν ἀφέλῃ 11
τις τὸν κυβερνήτην, τὸ ὅλον αὔτανδρι σκάφος ὑποχείριον
γίνεται τοῖς ἐχθροῖς, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐὰν τὸν προεστῶτα
[πόλεμον] δυνάμεως χειρώσηταί τις κατὰ τὰς ἐπιβολὰς καὶ
συλλογισμούς, αὔτανδρι γίνεται πολλάκις κρατεῖν τῶν ἀν-
τιταττομένων. ἃ δὴ καὶ τότε προϊδόμενος καὶ συλλογι- 12
σάμενος Ἀννίβας περὶ τοῦ τῶν ἐναντίων ἡγεμόνος οὐ διε-
σφάλη τῆς ἐπιβολῆς.

Ὡς γὰρ θᾶττον ποιησάμενος ἀναζυγὴν ἀπὸ τῶν κατὰ 82
τὴν Φαισόλαν τόπων, καὶ μικρὸν ὑπεράρας τὴν τῶν Ῥω-
μαίων στρατοπεδείαν, ἐνέβαλεν εἰς τὴν προκειμένην χώραν,
εὐθέως μετέωρος ἦν ὁ Φλαμίνιος καὶ θυμοῦ πλήρης, δο- 2

1. καὶ — ἔκπληξιν om. M 2. πολιτῶν ante βίους add. Herwerdenus Mnemos. N. S. II 76 3. ζεῖν αυτῶν ἀφήρηνται μετεσχύνης F 4. βλακεία M^{s}C, βλακία AFR 8. 9. πεπιστευκώσει προπέτει γε F 10. κενοδοξία M^{s}FC, καινοδοξία AR εὐχείροτα F 14. τῆδε ποῦ A, τῆδε, omisso που, F προσιέναι M^{s} Ca, προϊέναι AFR ἥ A, ἦ F 15. ευχεῖροτος F ἔσθ' BW auctoribus Ben et Hu (conf. praef.) 16. κρατοίη M ἐφέλκῃ DE 17. αὐτανδρεὶ M 19. πόλεμον AMFR (seclusit Di 21), ἐν πολέμῳ C, κατὰ πόλεμον Be χειρόση τέ τις F 20. αὐτανδρεὶ AMFE, ἀμαχὶ (immo ἀμαχεί) vel ἀκονιτὶ coni. Be ἀντιτασσομένων B 21. τότε om. M 22. Ἀννίβας transponit M ante προϊδόμενος 23. ἐπιβουλῆς D ἐπιβολῆς: des. M

3 ξάζων ἑαυτὸν ὑπὸ τῶν ἐναντίων καταφρονεῖσθαι. μετὰ δὲ
ταῦτα πορθουμένης τῆς χώρας, καὶ πανταχόθεν τοῦ κα-
πνοῦ σημαίνοντος τὴν καταφθορὰν αὐτῆς, ἐσχετλίαζε δεινὸν
4 ἡγούμενος τὸ γινόμενον. διὸ καὶ τινῶν οἰομένων δεῖν μὴ 276
προχείρως ἐπακολουθεῖν μηδὲ συμπλέκεσθαι τοῖς πολε-
μίοις, φυλάττεσθαι δὲ καὶ προσέχειν τὸ πλῆθος τῶν ἱπ-
πέων, μάλιστα δὲ καὶ τὸν ἕτερον ὕπατον προσλαβεῖν καὶ
πᾶσιν ἐπὶ ταὐτὸ τοῖς στρατοπέδοις ὁμοῦ ποιήσασθαι τὸν
5 κίνδυνον, οὐχ οἷον προσεῖχε τοῖς λεγομένοις, ἀλλ' οὐδ'
6 ἀνείχετο τῶν ἀποφαινομένων ταῦτα, παρεκάλει δ' αὐτοὺς
ἐν νῷ λαμβάνειν τί λέγειν εἰκὸς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι τῆς
μὲν χώρας καταφθειρομένης σχεδὸν ἕως πρὸς αὐτὴν τὴν
Ῥώμην, αὐτῶν δὲ κατόπιν τῶν πολεμίων ἐν Τυρρηνίᾳ
7 στρατοπεδευόντων. τέλος δέ, ταῦτ' εἰπών, ἀναζεύξας
προῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως, οὐ καιρόν, οὐ τόπον προορώ-
μενος, μόνον δὲ σπεύδων συμπεσεῖν τοῖς πολεμίοις ὡς
8 προδήλου τῆς νίκης αὐτοῖς ὑπαρχούσης· τηλικοῦτον γὰρ
προενεβεβλήκει κατελπισμὸν τοῖς ὄχλοις ὥστε πλείους εἶναι
τῶν τὰ ὅπλα φερόντων τοὺς ἐκτὸς παρεπομένους τῆς ὠφε-
λείας χάριν, κομίζοντας ἁλύσεις καὶ πέδας καὶ πᾶσαν τὴν
9 τοιαύτην παρασκευήν. ὅ γε μὴν Ἀννίβας ἅμα μὲν εἰς
τοὔμπροσθεν ὡς πρὸς τὴν Ῥώμην προήει διὰ τῆς Τυρρη-
νίας, εὐώνυμον μὲν πόλιν ἔχων τὴν προσαγορευομένην
Κυρτώνιον καὶ τὰ ταύτης ὄρη, δεξιὰν δὲ τὴν Ταρσιμένην
10 καλουμένην λίμνην· ἅμα δὲ προάγων ἐπυρπόλει καὶ κατ-
έφθειρε τὴν χώραν, βουλόμενος ἐκκαλέσασθαι τὸν θυμὸν
11 τῶν ὑπεναντίων. ἐπεὶ δὲ τὸν Φλαμίνιον ἤδη συνάπτοντα
καθεώρα, τόπους δ' εὐφυεῖς συνεθεώρησε πρὸς τὴν χρείαν,
83 ἐγίνετο πρὸς τὸ διακινδυνεύειν. ὄντος δὲ κατὰ τὴν δίοδον

---

2. ὑπὸ ante τοῦ add. C 6. *προσέχειν δὲ καὶ φυλάττεσθαι Rei* 257 (sed conf. Krebsium *Zur Rection der Casus* I, Monaci 1887, p. 20 s.) *διὰ* ante *τὸ πλ.* add. *Gro* 9. *οὐ* ante *προσεῖχε* add. Suid. v. *οὐχ οἷον* 10. *ἠνείχετο* B Suid. *τῶν ἀποφαινομένων*] *ἀποφαινόμενος* libri Suidae 11. *εἰκῶς* F 13. *αὐτὸν* F *δὲ* om. B 18. *κατεπελπισμὸν* C 23. *ἔχων πόλιν* B 24. *δεξιὰν Sch* pro *δεξιὰ Ταρσιμέννην* Ritschelius (conf. praef.) 24. 25. *καλουμένην ταρσιμένην* C

276, 27]

*αὐλῶνος ἐπιπέδου, τούτου δὲ παρὰ μὲν τὰς εἰς μῆκος
πλευρὰς ἑκατέρας βουνοὺς ἔχοντος ὑψηλοὺς καὶ συνεχεῖς,
παρὰ δὲ τὰς εἰς πλάτος κατὰ μὲν τὴν ἀντικρὺ λόφον ἐπι-
κείμενον ἐρυμνὸν καὶ δύσβατον, κατὰ δὲ τὴν ἀπ' οὐρᾶς
λίμνην τελείως στενὴν ἀπολείπουσαν πάροδον ὡς εἰς τὸν
277 αὐλῶνα παρὰ τὴν παρώρειαν, διελθὼν τὸν αὐλῶνα παρὰ* 2
*τὴν λίμνην τὸν μὲν κατὰ πρόσωπον τῆς πορείας λόφον
αὐτὸς κατελάβετο, καὶ τοὺς Ἴβηρας καὶ τοὺς Λίβυας ἔχων
ἐπ' αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε, τοὺς δὲ Βαλιαρεῖς καὶ* 3
*λογχοφόρους κατὰ τὴν πρωτοπορείαν ἐκπεριάγων ὑπὸ
τοὺς ἐν δεξιᾷ βουνοὺς τῶν παρὰ τὸν αὐλῶνα κειμένων,
ἐπὶ πολὺ παρατείνας, ὑπέστειλε· τοὺς δ' ἱππεῖς καὶ τοὺς* 4
*Κελτοὺς ὁμοίως τῶν εὐωνύμων βουνῶν κύκλῳ περιαγαγὼν
παρεξέτεινε συνεχεῖς, ὥστε τοὺς ἐσχάτους εἶναι κατ' αὐ-
τὴν τὴν εἴσοδον τὴν παρά τε τὴν λίμνην καὶ τὰς παρω-
ρείας φέρουσαν εἰς τὸν προειρημένον τόπον.*

Ὁ μὲν οὖν Ἀννίβας ταῦτα προκατασκευασάμενος τῆς 5
*νυκτός, καὶ περιειληφὼς τὸν αὐλῶνα ταῖς ἐνέδραις, τὴν
ἡσυχίαν εἶχεν· ὁ δὲ Φλαμίνιος εἵπετο κατόπιν σπεύδων* 6
συνάψαι [τῶν πολεμίων]. κατεστρατοπεδευκὼς δὲ τῇ προ- 7
*τεραίᾳ πρὸς αὐτῇ τῇ λίμνῃ τελέως ὀψὲ τῆς ὥρας, μετὰ
ταῦτα τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης εὐθέως ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν
ἦγε τὴν πρωτοπορείαν παρὰ τὴν λίμνην εἰς τὸν ὑποκείμε-
νον αὐλῶνα, βουλόμενος ἐξάπτεσθαι τῶν πολεμίων. οὔσης* 84
*δὲ τῆς ἡμέρας ὀμιχλώδους διαφερόντως, Ἀννίβας ἅμα τῷ
τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πορείας εἰς τὸν αὐλῶνα προσδέξα-*

---

3. *τὴν Re* pro *τὸν* *ἄντιχρυν* F 5. *τὴν* ante *λίμνην* add. G. Faltinus Mus. Rhen. XXXIX 262 s. *τελέως Be* *ὡς εἰς τὸν αὐλῶνα* suspecta videntur *Hu* 6. *παρωρειαν* (sine acc.) A, *παρωρεῖαν* F 6. 7. *παρὰ τὴν λίμνην* del. Faltinus l. c. 8. *τοὺς λίβυας καὶ τοὺς ἴβηρας* C 10. *πρωτοπορίαν* A 10. 11. *ὑπὸ τοὺς* om. F 11. *τὸν*] *των* et *τὸν* A per dittogr. 14. *καὶ|ταύτην* A(FB^2DE), *κατὰ ταύτην* vulgo ex B^1C, corr. Madvigius emendat. Liv. p. 232 19. *εἶχεν* AFB^2DE^1, *ἦγεν* B^1CE^2 *σπεύδον* F, *σπεύδων γε* C 20. *τῶν πολεμίων* AFDE, *τοῖς πολεμίοις* B^sC vulgo (addita haec videntur ex § 7, cum ipse scriptor aut *συνάψαι* absolute posuisse [conf. 3, 86, 3] aut *συνάψαι τοῖς ὑπεναντίοις* [conf. 3, 66, 8] scripsisse videatur) *προτέραι* AF(R), corr. C 22. *ὑπὸ Rei* 258 pro *ἐπὶ* 23. *προτοπορείαν* F *λίμνην* om. F 24. *τῶν*] *τὸν* F 25. *ὀμιχλώδους* $F^s$$R^s$ (conf. praef. ad 1, 18, 5)

*σθαι καὶ συνάπτειν πρὸς αὐτὸν ἤδη τὴν τῶν ἐναντίων
πρωτοπορείαν, ἀποδοὺς τὰ συνθήματα καὶ διαπεμψάμε-
νος πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐνέδραις συνεπεχείρει πανταχόθεν
2 ἅμα τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ περὶ τὸν Φλαμίνιον, παρα-
δόξου γενομένης αὐτοῖς τῆς ἐπιφανείας, ἔτι δὲ δυσσυνό-
πτου τῆς κατὰ τὸν ἀέρα περιστάσεως ὑπαρχούσης καὶ τῶν
πολεμίων κατὰ πολλοὺς τόπους ἐξ ὑπερδεξίου καταφερο-
μένων καὶ προσπιπτόντων, οὐχ οἷον παραβοηθεῖν ἐδύναντο
πρός τι τῶν δεομένων οἱ ταξίαρχοι καὶ χιλίαρχοι τῶν Ῥω-
3 μαίων, ἀλλ' οὐδὲ συννοῆσαι τὸ γινόμενον· ἅμα γὰρ οἱ μὲν* 278
*κατὰ πρόσωπον, οἱ δ' ἀπ' οὐρᾶς, οἱ δ' ἐκ τῶν πλαγίων
4 αὐτοῖς προσέπιπτον. διὸ καὶ συνέβη τοὺς πλείστους ἐν
αὐτῷ τῷ τῆς πορείας σχήματι κατακοπῆναι, μὴ δυναμέ-
νους αὐτοῖς βοηθεῖν, ἀλλ' ὡσανεὶ προδεδομένους ὑπὸ τῆς
5 τοῦ προεστῶτος ἀκρισίας· ἔτι γὰρ διαβουλευόμενοι τί δεῖ
6 πράττειν, ἀπώλλυντο παραδόξως. ἐν ᾧ καιρῷ καὶ τὸν
Φλαμίνιον αὐτὸν δυσχρηστούμενον καὶ περικακοῦντα τοῖς
7 ὅλοις προσπεσόντες τινὲς τῶν Κελτῶν ἀπέκτειναν. ἔπεσον
οὖν τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὸν αὐλῶνα σχεδὸν εἰς μυρίους
καὶ πεντακισχιλίους, οὔτ' εἴκειν τοῖς παροῦσιν οὔτε πράτ-
τειν οὐδὲν δυνάμενοι, τοῦτο δ' ἐκ τῶν ἐθισμῶν αὐτὸ περὶ
πλείστου ποιούμενοι, τὸ μὴ φεύγειν μηδὲ λείπειν τὰς τά-
8 ξεις. οἱ δὲ κατὰ πορείαν μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τῆς παρ-
ωρείας ἐν τοῖς στενοῖς συγκλεισθέντες αἰσχρῶς, ἔτι δὲ
9 μᾶλλον ταλαιπώρως διεφθείροντο· συνωθούμενοι [μὲν]
γὰρ εἰς τὴν λίμνην οἱ μὲν διὰ τὴν παράστασιν τῆς δια-
νοίας ὁρμῶντες ἐπὶ τὸ νήχεσθαι σὺν τοῖς ὅπλοις ἀπεπνί-
γοντο, τὸ δὲ πολὺ πλῆθος μέχρι μὲν τοῦ δυνατοῦ προ-
βαῖνον εἰς τὴν λίμνην ἔμενε τὰς κεφαλὰς αὐτὰς ὑπὲρ τὸ
10 ὑγρὸν ὑπερίσχον, ἐπιγενομένων δὲ τῶν ἱππέων καὶ προ-*

2. *προτοπορεῖαν* F *διαπεμψάμενον* A¹F, *διαπεμψάμενου* A² 5. *δυσσυνόπτου** A²(R), *δυσσυνόπτους* A¹F 12. *συναῖβη* F *τοὺς πλείστους* | *τοὺς ἐν* A (FR), corr. *Rei* 259 18. *προσπεσώντες* F 21. *ἐθισμῶν* A³, *εἰθισμὸν* F, *εἰθισμῶν* R *αυτῶν* F 22. *λείπειν* C, *λειπεῖν* F, *λιπειν* (sine acc.) A(R) 23. *κατὰ πορείαν Ca*, *καταπορεῖαν* F, *κατ' ἀπορίαν* AR 24. *ἐσχρῶς* F 25. *ταλεπόρως διεφθεῖροντω* *συνοθουμενοι* F *μὲν* om. E¹ *Rei* 259 27. *ὁρμόντες* F

278, 22]
*δήλου γενομένης ἀπωλείας ἐξαίροντες τὰς χεῖρας καὶ δεό-
μενοι ζωγρεῖν καὶ πᾶσαν προϊέμενοι φωνὴν τὸ τελευταῖον
οἱ μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων, τινὲς δὲ παρακαλέσαντες αὐ-
τοὺς διεφθάρησαν. ἑξακισχίλιοι δ' ἴσως τῶν κατὰ τὸν* 11
*αὐλῶνα τοὺς κατὰ πρόσωπον νικήσαντες παραβοηθεῖν μὲν
τοῖς ἰδίοις καὶ περιίστασθαι τοὺς ὑπεναντίους ἠδυνάτουν
διὰ τὸ μηδὲν συνορᾶν τῶν γινομένων, καίπερ μεγάλην δυ-
νάμενοι πρὸς τὰ ὅλα παρέχεσθαι χρείαν· ἀεὶ δὲ τοῦ πρό-* 12
*σθεν ὀρεγόμενοι προῆγον, πεπεισμένοι συμπεσεῖσθαί τισιν,
ἕως ἔλαθον ἐκπεσόντες πρὸς τοὺς ὑπερδεξίους τόπους.*
279 *γενόμενοι δ' ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ τῆς ὁμίχλης ἤδη πεπτω-* 13
*κυίας συνέντες τὸ γεγονὸς ἀτύχημα, καὶ ποιεῖν οὐδὲν ὄν-
τες ἔτι δυνατοὶ διὰ τὸ τοῖς ὅλοις ἐπικρατεῖν καὶ πάντα
προκατέχειν ἤδη τοὺς πολεμίους, συστραφέντες ἀπεχώρη-
σαν εἴς τινα κώμην Τυρρηνίδα. μετὰ δὲ τὴν μάχην ἀπο-* 14
*σταλέντος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ μετὰ τῶν Ἰβήρων καὶ λογχο-
φόρων Μαάρβα καὶ περιστρατοπεδεύσαντος τὴν κώμην,
ποικίλης αὐτοῖς ἀπορίας περιεστώσης, ἀποθέμενοι τὰ ὅπλα
παρέδοσαν αὑτοὺς ὑποσπόνδους ὡς τευξόμενοι τῆς σω-
τηρίας.*

Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν ὅλον κίνδυνον τὸν γενόμενον ἐν 15
*Τυρρηνίᾳ Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις τοῦτον ἐπετελέσθη
τὸν τρόπον· Ἀννίβας δέ, πρὸς αὑτὸν ἐπαναχθέντων τῶν* 85
*ὑποσπόνδων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων, συν-
αγαγὼν πάντας ὄντας πλείους τῶν μυρίων καὶ πεντακισχι-
λίων, πρῶτον μὲν διεσάφησεν ὅτι Μαάρβας οὐκ εἴη κύριος* 2
*ἄνευ τῆς αὑτοῦ γνώμης διδοὺς τὴν ἀσφάλειαν τοῖς ὑπο-
σπόνδοις, μετὰ δὲ ταῦτα κατηγορίαν ἐποιήσατο Ῥωμαίων.
λήξας δὲ τούτων, ὅσοι μὲν ἦσαν Ῥωμαῖοι τῶν ἑαλωκότων,* 3

---

1. *γινομένης* C[1] *ἀπολείας* F, *τῆς ἀπωλείας* Hertleinius Fleckeiseni annal. 1877 p. 34 3. 4. post *αὑτοὺς* forsitan addendum sit *αὐτοὶ* vel *αὐτομάτως* (*sese inmergunt* Liv. 22, 6, 6) 5. *νικήσαντας* F 6. *οἰκείοις* C 11. *δὲ* R[s] *ὁμίχλης* F[s]R[s] 12. *γεγωνος* F 13. *δυνατοὶ ἔτι* A[1]FR, transposuit A[2] notis '' et ' praefixis 15. *τυραννίδα* F 17. *μααρβα* (sine acc.) A *περιστρατοπεδεύσαντες* AFR, corr. *Re* 19. *παρέδωσαν* F 22. *ἀπετελέσθη* C, *ἐτελέσθη* DE 27. *διδόναι* Bentenus observ. crit. p. 33 28. *κατηγορίας* B

διέδωκεν εἰς φυλακὴν ἐπὶ τὰ τάγματα, τοὺς δὲ συμμάχους
4 *ἀπέλυσε χωρὶς λύτρων ἅπαντας εἰς τὴν οἰκείαν, ἐπιφθεγξά-*
μενος τὸν αὐτὸν ὃν καὶ πρόσθεν λόγον, ὅτι πάρεστι πο-
λεμήσων οὐκ Ἰταλιώταις ἀλλὰ Ῥωμαίοις ὑπὲρ τῆς Ἰταλιω-
5 *τῶν ἐλευθερίας. τὴν δ' ἑαυτοῦ δύναμιν ἀνελάμβανε, καὶ*
τῶν νεκρῶν τῶν ἐκ τῆς σφετέρας δυνάμεως τοὺς ἐπιφα-
νεστάτους ἔθαψεν, ὄντας εἰς τριάκοντα τὸν ἀριθμόν· οἱ
μὲν γὰρ πάντες εἰς χιλίους καὶ πεντακοσίους ἔπεσον, ὧν
6 *ἦσαν οἱ πλείους Κελτοί. ταῦτα δὲ πράξας διενοεῖτο μετὰ*
τἀδελφοῦ καὶ τῶν φίλων ποῦ καὶ πῶς δεῖ ποιεῖσθαι τὴν
ὁρμήν, εὐθαρσὴς ὢν ἤδη περὶ τῶν ὅλων.
7 *Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεσόντος ἤδη τοῦ γεγονότος*
ἀτυχήματος, στέλλεσθαι μὲν ἢ ταπεινοῦν τὸ συμβεβηκὸς
οἱ προεστῶτες τοῦ πολιτεύματος ἠδυνάτουν διὰ τὸ μέγε- 280
θος τῆς συμφορᾶς, λέγειν δὲ τοῖς πολλοῖς ἠναγκάζοντο τὰ
8 *γεγονότα, συναθροίσαντες τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. διόπερ*
ἅμα τῷ τὸν στρατηγὸν εἰπεῖν τοῖς ὄχλοις ἀπὸ τῶν ἐμβόλων
ὅτι λειπόμεθα μάχῃ μεγάλῃ, τηλικαύτην συνέβη γενέσθαι
διατροπὴν ὥστε τοῖς παραγενομένοις ἐφ' ἑκατέρων τῶν και-
ρῶν πολλῷ μεῖζον τότε φανῆναι τὸ γεγονὸς ἢ παρ' αὐτὸν
9 *τὸν τῆς μάχης καιρόν. καὶ τοῦτ' εἰκότως συνέβη· πολλῶν*
γὰρ χρόνων ἄπειροι καὶ τοῦ ῥήματος καὶ τοῦ πράγματος
ὑπάρχοντες τῆς ὁμολογουμένης ἥττης οὐ μετρίως οὐδὲ κατὰ
10 *σχῆμα τὴν περιπέτειαν ἔφερον. οὐ μὴν ἥ γε σύγκλητος*
ἀλλ' ἐπὶ τοῦ καθήκοντος ἔμενε λογισμοῦ καὶ διενοεῖτο
περὶ τοῦ μέλλοντος, πῶς καὶ τί πρακτέον ἑκάστοις εἴη.
86 *Κατὰ δὲ τοὺς τῆς μάχης καιροὺς Γναῖος Σερουίλιος ὁ*
2 *προκαθήμενος ὕπατος ἐπὶ τῶν κατ' Ἀρίμινον τόπων (οὗ-*
τοι δ' εἰσὶν ἐπὶ τῆς παρὰ τὸν Ἀδρίαν πλευρᾶς, οὗ συν-

1. *διώκειν* AFR, *ἔδωκεν* C, corr. *Rei* 261 5. *ἐλευθερίας*: des. F *δὲ αὐτοῦ* AR, corr. *Di* 9. *μετ' ἀδελφοῦ* AR, corr. *Rei* 261 18. *συνέβη γενέσθαι* ABC Suid. v. *λειπόμεθα*, *συνέβαινε γίγνεσθαι* DE 23. *τῆς ὁμολογουμένης ἥττης* in suspicionem vocat *Na* 120 24. 25. *οὐ μὴν ἀλλ' ἥ γε σύγκλητος ἐπὶ* Bentenus observ. crit. p. 33 27. *καὶ* ante *Γναῖος* add. C 28. *ἀριμηνῶν* A[1], *ἀριμηνὸν* A[2]BDE, *ἀρίμηνον* C

280, 17]
άπτει τὰ Γαλατικὰ πεδία πρὸς τὴν ἄλλην Ἰταλίαν, οὐ
μακρὰν τῆς εἰς θάλατταν ἐκβολῆς τῶν τοῦ Πάδου στομά-
των) ἀκούσας εἰσβεβληκότα τὸν Ἀννίβαν εἰς Τυρρηνίαν 3
ἀντιστρατοπεδεύειν τῷ Φλαμινίῳ, ἐπεβάλετο μὲν πᾶσι τοῖς
στρατοπέδοις αὐτὸς συνάπτειν, ἀδυνατῶν δὲ διὰ τὸ τῆς
στρατιᾶς βάρος Γάιον Κεντήνιον κατὰ σπουδὴν δοὺς τε-
τρακισχιλίους ἱππεῖς προεξαπέστειλε, βουλόμενος, εἰ δέ-
οινθ' οἱ καιροί, πρὸ τῆς αὑτοῦ παρουσίας τούτους κατα-
ταχεῖν. Ἀννίβας δέ, μετὰ τὴν μάχην προσαγγελθείσης 4
αὐτῷ τῆς τῶν ὑπεναντίων βοηθείας, ἐξαποστέλλει Μαάρ-
βαν ἔχοντα τοὺς λογχοφόρους καὶ τὸ μέρος τῶν ἱππέων·
οἳ καὶ συμπεσόντες τοῖς περὶ τὸν Γάιον ἐν αὐτῇ μὲν τῇ 5
πρώτῃ συμπλοκῇ σχεδὸν τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν διέφθειραν,
τοὺς δὲ λοιποὺς εἴς τινα λόφον συνδιώξαντες τῇ κατὰ
πόδας ἡμέρᾳ πάντας ἔλαβον ὑποχειρίους. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ 6
τριταίας οὔσης τῆς κατὰ τὴν μάχην προσαγγελίας, καὶ μά-
281 λιστα τότε τοῦ πάθους κατὰ τὴν πόλιν ὡσανεὶ φλεγμαί-
νοντος, ἐπιγενομένης καὶ ταύτης τῆς περιπετείας οὐ μόνον
τὸ πλῆθος ἀλλὰ καὶ τὴν σύγκλητον αὐτὴν συνέβη διατρα-
πῆναι. διὸ καὶ παρέντες τὴν κατ' ἐνιαυτὸν ἀγωγὴν τῶν 7
πραγμάτων καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν ἀρχόντων μειζόνως ἐπε-
βάλοντο βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων, νομίζοντες αὐ-
τοκράτορος δεῖσθαι στρατηγοῦ τὰ πράγματα καὶ τοὺς περι-
εστῶτας καιρούς.

Ἀννίβας δὲ κατατεθαρρηκὼς τοῖς ὅλοις ἤδη τὸ μὲν συν- 8
εγγίζειν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸ παρὸν ἀπεδοκίμασεν, τὴν δὲ
χώραν ἐπιπορευόμενος ἀδεῶς ἐπόρθει, ποιούμενος τὴν πο-
ρείαν ὡς ἐπὶ τὸν Ἀδρίαν. διανύσας τε τήν τε τῶν Ὄμβρων 9
καλουμένην χώραν καὶ τὴν τῶν Πικέντων ἧκεν δεκαταῖος
πρὸς τοὺς κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπους, πολλῆς μὲν λείας γε- 10

4. ἐπεβάλλετο Stichius (vide praef. ad 3, 54, 8) 6. στρατείας AR, corr. Re 7. προ*εξαπέστειλε, eraso σ, A 7. 8. δεοιν|θ' οἱ A² ex δε*ιν|θ' οἱ 8. κατασχεῖν BD 10. μααρβὰν A 23. καὶ] κατὰ Fr. Osannus commentar. seminarii Gissensis specim. V 1858 p. 16 26. 27. ἐπιπορευόμενος δὲ τὴν χώραν C 27. διεπόρθει D 28. τε (prius) A(B), δὲ vulgo ex CD, om. E 28. 29. τὴν τῶν ἰσόμβρων καλουμένων C 29. ἧκε Rs

γονὼς ἐγκρατής, ὥστε μήτ' ἄγειν μήτε φέρειν δύνασθαι
τὸ στρατόπεδον τὰς ὠφελείας, πολὺ δὲ πλῆθος ἀνθρώπων
11 *ἀπεκταγκὼς κατὰ τὴν δίοδον· καθάπερ γὰρ ἐν ταῖς τῶν*
πόλεων καταλήψεσι, καὶ τότε παράγγελμά τι δεδομένον
ἦν φονεύειν τοὺς ὑποπίπτοντας τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις.
ταῦτα δ' ἐποίει διὰ τὸ προϋπάρχον αὐτῷ μῖσος ἔμφυτον
87 *πρὸς Ῥωμαίους. ἐν ᾧ καιρῷ καταστρατοπεδεύσας παρὰ*
τὸν Ἀδρίαν, ἐν χώρᾳ πρὸς πάντα τὰ γεννήματα διαφε-
ρούσῃ, μεγάλην ἐποιεῖτο σπουδὴν ὑπὲρ τῆς ἀναλήψεως
καὶ θεραπείας τῶν ἀνδρῶν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῶν ἵππων·
2 *ὡς ἂν γὰρ ὑπαίθρου τῆς παραχειμασίας γεγενημένης ἐν*
τοῖς κατὰ Γαλατίαν τόποις, ὑπό τε τοῦ ψύχους καὶ τῆς
ἀνηλειψίας, ἔτι δὲ τῆς μετὰ ταῦτα διὰ τῶν ἑλῶν πορείας
καὶ ταλαιπωρίας ἐπεγεγόνει σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἵπποις,
ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἀνδράσιν, ὁ λεγόμενος λιμόψωρος καὶ
3 *τοιαύτη καχεξία. διὸ γενόμενος ἐγκρατὴς χώρας εὐδαίμο-*
νος ἐσωματοποίησε μὲν τοὺς ἵππους, ἀνεκτήσατο δὲ τά 282
τε σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν στρατιωτῶν, μετακαθώ-
πλισε δὲ τοὺς Λίβυας εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον ἐκλεκτοῖς
4 *ὅπλοις ὡς ἂν γεγονὼς κύριος τοσούτων σκύλων. ἐξαπέ-*
στειλε δὲ κατὰ θάλατταν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ τοὺς
διασαφήσοντας εἰς τὴν Καρχηδόνα περὶ τῶν γεγονότων·
τότε γὰρ πρῶτον ἥψατο θαλάττης ἀφ' οὗ τὴν εἰσβολὴν
5 *ἐποιήσατο τὴν εἰς Ἰταλίαν. ἐφ' οἷς ἀκούσαντες μεγα-*
λείως ἐχάρησαν οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ πολλὴν ἐποιοῦντο
σπουδὴν καὶ πρόνοιαν ὑπὲρ τοῦ κατὰ πάντα τρόπον ἐπι-
κουρεῖν καὶ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασι.

---

1. *μήτε ἄγειν* AR 3. *ἀπεκτακὼς* B[s]C, *ἀπεκταγὼς* DE 4. *καὶ τότε παράγ|γελματι* A[1], *καὶ τότε παραγ|γέλματι* A[2], *καὶ τῷ τότε παραγγέλματι* DE 6. *δὲ* R[s] 8. *γενήματα* ADE 9. *τῆς* om. Suid. v. *ἀνάληψις* 12. *ὑπὸ δὲ* Suid. v. *λιμόψωρος* 13. *δὲ | της μεταταῦτα* A[1] (CDE), *δὲ τῆς | ἐν ταῖς μεταταῦτα* A[2], *δὲ τῆς ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα* B 18. *τε* om. Suid. v. *σωματοποιεῖν* *στρατιωτῶν* AR, *ἀνδρῶν* C, *ἀνθρώπων* Suid. *μεθώπλισε* *Na* 255 (sed conf. *BW* praef. 78) 19. 20. *τρόπον ὡς ἂν πολλῶν ὅπλων γεγονὼς κύριος ἐκ τῶν τοσούτων σκύλων* C 19. *ἐκδὲ τοῖς* A (R), corr. *Be* coll. 3, 114, 1 24. *μεγάλως* DE (Cobetum Mnemos. N. S. IV 362 [Collect. crit. 10] hanc formam praeferentem refellit *BW* Fleckeiseni annal. 1884 p. 120) 27. *καὶ* prius om. C

282, 12]

Ῥωμαῖοι δὲ δικτάτορα μὲν κατέστησαν Κόιντον Φάβιον, 6
ἄνδρα καὶ φρονήσει διαφέροντα καὶ πεφυκότα καλῶς· ἔτι
γοῦν ἐπεκαλοῦντο καὶ καθ' ἡμᾶς οἱ ταύτης τῆς οἰκίας Μά-
ξιμοι, τοῦτο δ' ἐστὶ μέγιστοι, διὰ τὰς ἐκείνου τἀνδρὸς ἐπι-
τυχίας καὶ πράξεις. ὁ δὲ δικτάτωρ ταύτην ἔχει τὴν δια- 7
φορὰν τῶν ὑπάτων· τῶν μὲν γὰρ ὑπάτων ἑκατέρῳ δώδεκα
πελέκεις ἀκολουθοῦσι, τούτῳ δ' εἴκοσι καὶ τέτταρες, κἀ- 8
κεῖνοι μὲν ἐν πολλοῖς προσδέονται τῆς συγκλήτου πρὸς τὸ
συντελεῖν τὰς ἐπιβολάς, οὗτος δ' ἐστὶν αὐτοκράτωρ στρα-
τηγός, οὗ κατασταθέντος παραχρῆμα διαλύεσθαι συμβαίνει
πάσας τὰς ἀρχὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ πλὴν τῶν δημάρχων. οὐ 9
μὴν ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ἄλλοις ἀκριβεστέραν ποιη-
σόμεθα τὴν διαστολήν· ἅμα δὲ τῷ δικτάτορι κατέστησαν
ἱππάρχην Μάρκον Μινύκιον. οὗτος δὲ τέτακται μὲν ὑπὸ
τὸν αὐτοκράτορα, γίνεται δ' οἱονεὶ διάδοχος τῆς ἀρχῆς ἐν
τοῖς ἐκείνου περισπασμοῖς.

Ἀννίβας δὲ κατὰ βραχὺ μεταθεὶς τὴν παρεμβολὴν 88
ἐνδιέτριβε τῇ παρὰ τὸν Ἀδρίαν χώρᾳ, καὶ τοὺς μὲν ἵππους
ἐκλούων τοῖς παλαιοῖς οἴνοις διὰ τὸ πλῆθος ἐξεθεράπευσε
283 τὴν καχεξίαν αὐτῶν καὶ τὴν ψώραν, παραπλησίως δὲ καὶ 2
τῶν ἀνδρῶν τοὺς μὲν τραυματίας ἐξυγίασε, τοὺς δὲ λοιποὺς
εὐέκτας παρεσκεύασε καὶ προθύμους εἰς τὰς ἐπιφερομένας
χρείας. διελθὼν δὲ καὶ καταφθείρας τήν τε Πραιτεττια- 3
νὴν καὶ τὴν Ἀδριανὴν ἔτι δὲ τὴν Μαρρουκίνην καὶ Φρεν-
τανὴν χώραν, ὥρμησε ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς τὴν Ἰαπυ-
γίαν, ἧς διῃρημένης εἰς τρεῖς ὀνομασίας, καὶ τῶν μὲν προσ- 4
αγορευομένων Δαυνίων * * τῶν δὲ Μεσσαπίων, εἰς πρώτην
ἐνέβαλε τὴν Δαυνίαν. ἀρξάμενος δὲ ταύτης ἀπὸ Λουκαρίας, 5
οὔσης ἀποικίας Ῥωμαίων, ἐπόρθει τὴν χώραν. μετὰ δὲ 6

---

1. *δικτάτωρα Re* 3. *ἐπικαλοῦνται* Bentenus observ. crit. p. 34 5. post *ταύτην* add. *γε* C 13. *δικτάτωρι Re* 14. *Μινούκιον* vulgo ex C ante *Di* 17. *ὁ δὲ ἀννίβας* C *μετατιθεὶς Be* 21. *ὑγίαζε* D^2 23. *πραιτεττειανὴν* A^1, corr. A^2 (*ει* punctis notata) BDE, *πρεντε-τιανὴν* C 24. *μαρουκίνην* AR, corr. *Sch* *φρεντάνην* AR (*φρετοτά-νην* D) 25. *εἰς* AR, *ὡς ἐπὶ* vulgo ex C ante *Di* 27. post *Δαυνίων* add. *τῶν δὲ Πευκετίων* Cluverus Ital. p. 1208 *μεσσατίων* AR, corr. CE^2 28. *Λουκερίας* vulgo ex AR (conf. ad 3, 100, 1)

*ταῦτα καταστρατοπεδεύσας περὶ τὸ καλούμενον Οἰβώνιον
ἐπέτρεχε τὴν Ἀργυριππανήν, καὶ πᾶσαν ἀδεῶς ἐλεηλάτει
7 τὴν Δαυνίαν. ἐν ᾧ καιρῷ καὶ Φάβιος, μετὰ τὴν κατάστα-
σιν θύσας τοῖς θεοῖς, ἐξώρμησε μετὰ τοῦ συνάρχοντος καὶ
τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ καταγραφέντων τεττάρων στρατοπέδων.
8 συμμίξας δὲ ταῖς ἀπ' Ἀριμίνου βοηθούσαις δυνάμεσι περὶ
τὴν Δαυνίαν, Γναῖον μὲν τὸν ὑπάρχοντα στρατηγὸν ἀπολύ-
σας τῆς κατὰ γῆν στρατείας ἐξαπέστειλε μετὰ παραπομπῆς
εἰς τὴν Ῥώμην, ἐντειλάμενος, ἐάν τι κατὰ θάλατταν κινῶν-
ται Καρχηδόνιοι, βοηθεῖν ἀεὶ τοῖς ὑποπίπτουσι καιροῖς,
9 αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ συνάρχοντος παραλαβὼν τὰς δυνάμεις
ἀντεστρατοπέδευσε τοῖς Καρχηδονίοις περὶ τὰς Αἴκας κα-
λουμένας, ἀπέχων τῶν πολεμίων περὶ πεντήκοντα σταδίους.
89 Ἀννίβας δὲ συνεὶς τὴν παρουσίαν τοῦ Φαβίου καὶ βουλό-
μενος ἐξ ἐφόδου καταπλήξασθαι τοὺς ὑπεναντίους, ἐξαγα-
γὼν τὴν δύναμιν καὶ συνεγγίσας τῷ τῶν Ῥωμαίων χάρακι
παρετάξατο· χρόνον δέ τινα μείνας, οὐδενὸς ἐπεξιόντος,
2 αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ παρεμβολήν. ὁ γὰρ Φά-
βιος διεγνωκὼς μήτε παραβάλλεσθαι μήτε διακινδυνεύειν,
στοχάζεσθαι δὲ πρῶτον καὶ μάλιστα τῆς ἀσφαλείας τῶν* 284
*ὑποταττομένων, ἔμενε βεβαίως ἐπὶ τῆς διαλήψεως ταύτης.
3 τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς κατεφρονεῖτο καὶ παρεῖχε λόγον ὡς
ἀποδεδειλιακὼς καὶ καταπεπληγμένος τὸν κίνδυνον· τῷ δὲ
χρόνῳ πάντας ἠνάγκασε παρομολογῆσαι καὶ συγχωρεῖν ὡς
οὔτε νουνεχέστερον οὔτε φρονιμώτερον οὐδένα δυνατὸν ἦν
4 χρῆσθαι τοῖς τότε περιεστῶσι καιροῖς. ταχὺ δὲ καὶ τὰ
πράγματα προσεμαρτύρησε τοῖς λογισμοῖς αὐτοῦ. καὶ τοῦτ'
5 εἰκότως ἐγένετο. τὰς μὲν γὰρ τῶν ὑπεναντίων δυνάμεις
συνέβαινε γεγυμνάσθαι μὲν ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας συνεχῶς
ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἡγεμόνι δὲ χρῆσθαι συντεθραμμένῳ
σφίσι καὶ παιδομαθεῖ περὶ τὰς ἐν τοῖς ὑπαίθροις χρείας,*

---

1. *περὶ*] *ἐπὶ* B *ἰβώνιον* C 2. *ἀργυριππανην* (sine acc.) A, *ἀργυριππάνην* B, *ἀργυριπάνην* DE 6. *ἀριμηνοῦ* AR, *ι* pro *η* corr. D[2] 7. *δαυνίαν* A[2] (vel A[r])R, *δ∗∗∗νίαν* A[1] (conf. praef.), *Ναρνίαν* Seeckius *Hermes* XII 509 s. 8. *στρατιᾶς* ADE 12. *αἴ|γας* A(R), corr. J. F. Gronovius ad Liv. 23, 1, 1 31. *περὶ*] *πρὸς* D

284, 13]

νενικηκέναι δὲ πολλὰς μὲν ἐν Ἰβηρίᾳ μάχας δὶς δὲ Ῥω- 6
μαίους ἑξῆς καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, τὸ δὲ μέγιστον,
ἀπεγνωκότας πάντα μίαν ἔχειν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τὴν
ἐν τῷ νικᾶν· περὶ δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων στρατιὰν τἀναντία 7
τούτοις ὑπῆρχε. διόπερ εἰς μὲν τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων κίν- 8
δυνον οὐχ οἷός τ᾽ ἦν συγκαταβαίνειν, προδήλου τῆς ἐλατ-
τώσεως ὑπαρχούσης· εἰς δὲ τὰ σφέτερα προτερήματα τοῖς
λογισμοῖς ἀναχωρήσας ἐν τούτοις διέτριβε καὶ διὰ τούτων
ἐχείριζε τὸν πόλεμον. ἦν δὲ τὰ προτερήματα Ῥωμαίων 9
ἀκατάτριπτα χορήγια καὶ χειρῶν πλῆθος. διόπερ κατὰ 90
τοὺς ἑξῆς χρόνους ἀντιπαρῆγεν τοῖς πολεμίοις ἀεί, καὶ τοὺς
εὐκαίρους προκατελάμβανε τόπους κατὰ τὴν ἐμπειρίαν.
ἔχων δὲ κατὰ νώτου τὰς χορηγίας ἀφθόνους, οὐδέποτε τοὺς 2
στρατιώτας ἠφίει προνομεύειν οὐδὲ χωρίζεσθαι καθάπαξ
ἐκ τοῦ χάρακος, ἄθρους δ᾽ ἀεὶ καὶ συνεστραμμένους τηρῶν
ἐφήδρευε τοῖς τόποις καὶ καιροῖς, καὶ πολλοὺς τῶν πολε- 3
μίων, ἀποσπωμένους ἀπὸ τῆς ἰδίας παρεμβολῆς ἐπὶ τὰς
προνομὰς διὰ τὸ καταφρονεῖν, ὑποχειρίους ἐλάμβανε καὶ
κατέφθειρε τῷ τοιούτῳ τρόπῳ. ταῦτα δ᾽ ἐποίει βουλόμε- 4
νος ἅμα μὲν ἀφ᾽ ὡρισμένου πλήθους ἐλαττοῦν ἀεὶ τοὺς
285 ὑπεναντίους, ἅμα δὲ τὰς τῶν ἰδίων δυνάμεων ψυχάς, προητ-
τημένας τοῖς ὅλοις, διὰ τῶν κατὰ μέρος προτερημάτων
κατὰ βραχὺ σωματοποιεῖν καὶ προσαναλαμβάνειν. εἰς ὁλο- 5
σχερῆ δὲ κρίσιν ἐξ ὁμολόγου συγκαταβαίνειν οὐδαμῶς οἷός
τ᾽ ἦν. οὐ μὴν Μάρκῳ γε τῷ συνάρχοντι τούτων οὐδὲν 6
ἤρεσκεν, σύμψηφον δὲ τοῖς ὄχλοις ποιῶν αὑτὸν τὸν μὲν
Φάβιον κατελάλει πρὸς πάντας ὡς ἀγεννῶς χρώμενον τοῖς
πράγμασιν καὶ νωθρῶς, αὐτὸς δὲ πρόθυμος ἦν παραβάλ-
λεσθαι καὶ διακινδυνεύειν.

---

3. ἔχειν ἐλπίδα *Ben* pro ἐλπίδα ἔχειν (conf. *BW* praef. 81 s.) 5. ὅλων *Ur* 159ᵇ (ὁμαλῶν *Rei* 266) pro νομάδων 10. ακατα|τριτταχορηγία (sic) A(R), ἄφθονος χορηγία CE² (ex cap. 90, 2), ἀκατάτριπτα corr. *Re*, χορήγια *Sch* 11. ἀντιπαρῆγε Rˢ, ἀντιπαρεξῆγε D 12. κατὰ] διὰ C 14. κὰν ἅπαξ A(R), corr. *Di* 15. άθρους (sine spir.) A, ἀθρόους Rˢ 19. δὲ A 20. ἀφ᾽ ὡρισμένου *Be* pro ἀφωρισμένου 21. προηττημεναι (sine acc.) A, corr. Aʳ in marg. 23. προσαναλαμβάνειν *Sch* pro προσλαμβάνειν 28. πράγμασι Rˢ 29. δια-

7 *Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι καταφθείραντες τοὺς προειρημένους
τόπους ὑπερέβαλον τὸν Ἀπεννῖνον, καὶ κατάραντες εἰς τὴν
Σαυνῖτιν χώραν, οὖσαν εὐδαίμονα καὶ πολλῶν χρόνων ἀπο-
λέμητον, ἐν τοιαύτῃ περιουσίᾳ τῶν ἐπιτηδείων ἦσαν ὥστε
μήτε χρωμένους μήτε καταφθείροντας ἀνύειν δύνασθαι τὰς
8 λείας. κατέδραμον δὲ καὶ τὴν Οὐενοαντανήν, Ῥωμαίων
ἀποικίαν ὑπάρχουσαν· εἷλον δὲ καὶ πόλιν Οὐενουσίαν,
ἀτείχιστον οὖσαν καὶ πολλῆς καὶ παντοδαπῆς ἀποσκευῆς
9 γέμουσαν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατόπιν μὲν εἵποντο συνεχῶς,
μιᾶς καὶ δυεῖν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχοντες, ἐγγίζειν γε μὴν
10 καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις οὐχ οἷοί τ' ἦσαν. διόπερ
Ἀννίβας ὁρῶν τὸν Φάβιον φυγομαχοῦντα μὲν προδήλως
τοῖς δ' ὅλοις οὐκ ἐκχωροῦντα τῶν ὑπαίθρων, ὥρμησε τολ-
μηρῶς εἰς τὰ περὶ Καπύην πεδία, καὶ τούτων εἰς τὸν προσ-
11 αγορευόμενον Φάλερνον τόπον, πεπεισμένος δυεῖν θά-
τερον, ἢ μάχεσθαι τοὺς πολεμίους ἀναγκάσειν, ἢ πᾶσι
δῆλον ποιήσειν ὅτι κρατεῖ τῶν ὅλων καὶ παραχωροῦσι Ῥω-
12 μαῖοι τῶν ὑπαίθρων αὐτοῖς· οὗ γενομένου καταπλαγείσας
ἤλπιζε τὰς πόλεις ὁρμήσειν πρὸς τὴν ἀπὸ Ῥωμαίων ἀπό-
13 στασιν. ἕως γὰρ τότε δυσὶ μάχαις ἤδη λελειμμένων αὐ-
τῶν οὐδεμία πόλις ἀπέστη τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν πρὸς
Καρχηδονίους, ἀλλὰ διετήρουν τὴν πίστιν, καίπερ ἔνιαι 286
14 πάσχουσαι κακῶς. ἐξ ὧν καὶ παρασημήναιτ' ἄν τις τὴν
κατάπληξιν καὶ καταξίωσιν παρὰ τοῖς συμμάχοις τοῦ Ῥω-
μαίων πολιτεύματος.*

91 *Οὐ μὴν ἀλλ' ὅ γ' Ἀννίβας εἰκότως ἐπὶ τούτους κατ-
2 ήντα τοὺς λογισμούς. τὰ γὰρ πεδία τὰ κατὰ Καπύην
ἐπιφανέστατα μέν ἐστι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ διὰ τὴν
ἀρετὴν καὶ διὰ τὸ κάλλος καὶ διὰ τὸ πρὸς αὐτῇ κεῖσθαι*

κινδυνεύειν Be pro *παρακινδυνεύειν* (conf. 3, 89, 2; 3, 94, 10) 2. *ἀπέν-νινον* A^s D, *ἀπεννῖνον* B^s, *ἀπεννινὸν* E, *ἀπενῖνον* C 3. *σαυνῖτιν* AR 5. *μὴ χρωμένους* A 6. *οὐενοαντάνην* AR, *Οὐενεουεντανήν Di* 7. *Τελεσίαν* Cluverus Ital. p. 1224 ex Liv. 22, 13, 1 (conf. Henr. Stuerenburgium de Romanorum cladibus Trasumenna et Cannensi, progr. Thom. Lipsiae 1883, p. 14) 10. *δυεῖν* AB, *δυοῖν* vulgo ex R 11. *τε* R^s 15. *δυοῖν* AR (conf. praef. ad 3, 22, 2) 19. *ὡρμήσειν* A 21. post *πρὸς* add. *τοὺς* B 24. *παρὰ τοῖς συμ* 26. *γε* AR

286, 9]

τῇ θαλάττῃ καὶ τούτοις χρῆσθαι τοῖς ἐμπορίοις εἰς ἃ σχε-
δὸν ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης κατατρέχουσιν οἱ πλέοντες εἰς
Ἰταλίαν, περιέχουσι δὲ καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας καὶ καλλί- 3
στας πόλεις τῆς Ἰταλίας ἐν αὑτοῖς. τὴν μὲν γὰρ παρα- 4
λίαν αὐτῶν Σενουεσανοὶ καὶ Κυμαῖοι καὶ Δικαιαρχῖται
νέμονται, πρὸς δὲ τούτοις Νεαπολῖται, τελευταῖον δὲ τὸ
τῶν Νουκερίνων ἔθνος· τῆς δὲ μεσογαίου τὰ μὲν πρὸς 5
τὰς ἄρκτους Καληνοὶ καὶ Τιανῖται κατοικοῦσι, τὰ δὲ πρὸς
ἕω καὶ μεσημβρίαν Δαύνιοι καὶ Νωλανοί· κατὰ μέσα δὲ 6
τὰ πεδία κεῖσθαι συμβαίνει τὴν πασῶν ποτε μακαριωτά-
την γεγονυῖαν πόλιν Καπύην. ἐπιεικέστατος δὲ καὶ παρὰ 7
τοῖς μυθογράφοις ὁ περὶ τούτων τῶν πεδίων λέγεται λό-
γος· προσαγορεύεται δὲ καὶ ταῦτα Φλεγραῖα, καθάπερ
καὶ ἕτερα τῶν ἐπιφανῶν πεδίων· θεούς γε μὴν μάλιστα
περὶ τούτων εἰκὸς ἠρικέναι διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀρετὴν
αὐτῶν. ἅμα δὲ τοῖς προειρημένοις ὀχυρὰ δοκεῖ καὶ δυσ- 8
έμβολα τελέως εἶναι τὰ πεδία· τὰ μὲν γὰρ θαλάττῃ, τὸ
δὲ πλεῖον ὄρεσι μεγάλοις πάντῃ καὶ συνεχέσι περιέχεται,
δι᾽ ὧν εἰσβολαὶ τρεῖς ὑπάρχουσι μόνον ἐκ τῆς μεσογαίου
στεναὶ καὶ δύσβατοι, μία μὲν ἀπὸ τῆς Σαυνίτιδος, * * * 9
287 ἡ δὲ κατάλοιπος ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς Ἱρπίνους τόπων. διό- 10
περ ἔμελλον εἰς ταῦτα καταστρατοπεδεύσαντες ὥσπερ εἰς
θέατρον οἱ Καρχηδόνιοι καταπλήξεσθαι μὲν τῷ παραλόγῳ
πάντας, ἐκθεατριεῖν δὲ τοὺς πολεμίους φυγομαχοῦντας, αὐ-
τοὶ δ᾽ ἐξ ὁμολόγου φανήσεσθαι τῶν ὑπαίθρων κρατοῦντες.

---

1. *χρῆσθαι τοῖς ἐμπορίοις Ben* pro *τοῖς ἐμπορίοις χρῆσθαι* *ἐμπορείοις* ADE 2. *ἐκ πάσης Ur* 159[b] pro *ἁπάσης* 4. *τῆς Ἰταλίας* om. C 5. *σεννουεσάνοι*** (*οι* A[2] vel A[r]) A(DE), *σενουεσάνοι* B[s]C, *Σενοεσσανοὶ* Steph. Byz., *Σενουεσσανοὶ* vulgo post *Sch* 6. *νεαπολίται* AR, corr. E 8. *καλληνοι* (sine acc.) A, *κάλληνοι* B, *κάλλη* | C, *καλληνοὶ* DE, alterum *λ* expulit *Ca* *τιανίται* AB (*τυανίται* C), accentum corr. DE 9. *δαυνιοι* (sine acc.) A(R), *Καυδίνοι* Holstenius apud *Gro* ad h. l., *Καλατῖνοι* Schaeferus Philol. XX 176 *νωλανοι* (sine acc.) A, *νωλάνοι* C, *νωλάνοὶ* E, accentum corr. D 15. *ἠριxέναι Ur* 159[b] pro *εἰρηκέναι* 16. *δυσέμβολα Ca* pro *δυσέκβολα* 17. *τελέως* AB[2]R, *τελείως* B[1] 18. *πλέον* C 20. post *Σαυνίτιδος* add. *δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ ἐριβανοῦ* C ex cap. 92, 1, *δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ* (immo *δ᾽ ἀπὸ*) *τῆς Λατίνων χώρας* coni. *Sch*, *δευτέρα δ᾽ ἀπὸ τῆς Λατίνης BW* 21. *ἰριπινοὺς* AR, corr. *Sch* 25. *δὲ* R[s]

92 *Ἀννίβας μὲν οὖν τοιούτοις χρησάμενος λογισμοῖς, καὶ
διελθὼν ἐκ τῆς Σαυνίτιδος τὰ στενὰ κατὰ τὸν Ἐριβιανὸν
καλούμενον λόφον, κατεστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Ἄθυρ-
νον ποταμόν, ὃς σχεδὸν δίχα διαιρεῖ τὰ προειρημένα πε-*
2 *δία. καὶ τὴν μὲν παρεμβολὴν ἐκ τοῦ πρὸς Ῥώμην μέρους
εἶχε, ταῖς δὲ προνομαῖς πᾶν ἐπιτρέχων ἐπόρθει τὸ πεδίον*
3 *ἀδεῶς. Φάβιος δὲ κατεπέπληκτο μὲν τὴν ἐπιβολὴν καὶ
τόλμαν τῶν ὑπεναντίων, τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῶν κε-*
4 *κριμένων ἔμενεν. ὁ δὲ συνάρχων αὐτοῦ Μάρκος καὶ πάν-
τες οἱ κατὰ τὸ στρατόπεδον χιλίαρχοι καὶ ταξίαρχοι, νομί-
ζοντες ἐν καλῷ τοὺς πολεμίους ἀπειληφέναι, σπεύδειν ᾤον-
το δεῖν καὶ συνάπτειν εἰς τὰ πεδία καὶ μὴ περιορᾶν τὴν*
5 *ἐπιφανεστάτην χώραν δηουμένην. Φάβιος δὲ μέχρι μὲν
τοῦ συνάψαι τοῖς τόποις ἔσπευδε καὶ συνυπεκρίνετο τοῖς*
6 *προθύμως καὶ φιλοκινδύνως διακειμένοις, ἐγγίσας δὲ τῷ
Φαλέρνῳ ταῖς μὲν παρωρείαις ἐπιφαινόμενος ἀντιπαρῆγε
τοῖς πολεμίοις, ὥστε μὴ δοκεῖν τοῖς αὑτῶν συμμάχοις ἐκ-*
7 *χωρεῖν τῶν ὑπαίθρων, εἰς δὲ τὸ πεδίον οὐ καθίει τὴν δύ-
ναμιν, εὐλαβούμενος τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους διά τε τὰς
προειρημένας αἰτίας καὶ διὰ τὸ προφανῶς ἱπποκρατεῖν
παρὰ πολὺ τοὺς ὑπεναντίους.*
8 *Ἀννίβας δ᾽ ἐπειδὴ καταπειράσας τῶν πολεμίων καὶ
καταφθείρας πᾶν τὸ πεδίον ἤθροισε λείας ἄπλετον πλῆ-* 288
9 *θος, ἐγίνετο πρὸς ἀναζυγήν, βουλόμενος μὴ καταφθεῖραι
τὴν λείαν, ἀλλ᾽ εἰς τοιοῦτον ἀπερείσασθαι τόπον ἐν ᾧ καὶ
τὴν παραχειμασίαν δυνήσεται ποιήσασθαι, ἵνα μὴ μόνον
κατὰ τὸ παρὸν εὐωχίαν ἀλλὰ συνεχῶς δαψίλειαν ἔχῃ τῶν*

---

1. inc. F fol. 29v: *ἀννίβας μὲν οὖν* cet., adscripto ad marginem titulo *ἀννίβου ὁδοιπορία καὶ ἐπίνοια στρατηγική* 2. *τὰ* ante *κατὰ* add. *Di* *ἐριβιακὸν* F 3. *Οὔλθυρνον* vulgo post *Sch*, librorum scripturam restituit Teuffelius Mus. Rhen. VII 471 s. (et conf. Carolum Jacoby Philol. XLV 332) 4. *διχὰ* A, *διχᾶ* F *διαιρεῖ* C, *διαιρεῖται* AFB (*θεωρεῖται* DE) 5. *τὴν* ante *Ῥώμην* add. C 6. *ἐπόρθη* F 8. *εναντίων* (sine spir.) F *τοιούτω* AF(R), *καὶ οὕτω* C, corr. *Be* auctore *Sch* 13. *δηουμένην* AF (item, ut videtur, R) *φλαμίνιος* C, item p. 307, 1 17. *αὐτοῖς* AFR, corr. C 18. *καθαίει* F 22. *δὲ* R[s] 23. *ασπετον* C 24. *περὶ Di* vol. IV p. 166 27. post *ἀλλὰ* add. *καὶ* C

288, 6]
ἐπιτηδείων τὸ στρατόπεδον. Φάβιος δὲ καὶ κατανοῶν αὐ- 10
τοῦ τὴν ἐπιβολήν, ὅτι προχειρίζεται ποιεῖσθαι τὴν ἐπάνο-
δον ἧπερ ἐποιήσατο καὶ τὴν εἴσοδον, καὶ θεωρῶν τοὺς
τόπους στενοὺς ὄντας καὶ καθ' ὑπερβολὴν εὐφυεῖς πρὸς
ἐπίθεσιν, ἐπ' αὐτῆς μὲν τῆς διεκβολῆς περὶ τετρακισχι- 11
λίους ἐπέστησε, παρακαλέσας χρήσασθαι τῇ προθυμίᾳ σὺν
καιρῷ μετὰ τῆς τῶν τόπων εὐφυΐας, αὐτὸς δὲ τὸ πολὺ
μέρος ἔχων τῆς δυνάμεως ἐπί τινα λόφον ὑπερδέξιον πρὸ
τῶν στενῶν κατεστρατοπέδευσε. παραγενομένων δὲ τῶν **93**
Καρχηδονίων καὶ ποιησαμένων τὴν παρεμβολὴν ἐν τοῖς
ἐπιπέδοις ὑπ' αὐτὴν τὴν παρώρειαν, τὴν μὲν λείαν αὐ-
τῶν ἤλπισεν ἀδηρίτως περισυρεῖν, ὡς δὲ τὸ πολὺ καὶ τοῖς
ὅλοις πέρας ἐπιθήσειν διὰ τὴν τῶν τόπων εὐκαιρίαν. καὶ 2
δὴ περὶ ταῦτα καὶ πρὸς τούτοις ἐγίνετο τοῖς διαβουλίοις,
διανοούμενος πῇ καὶ πῶς χρήσεται τοῖς τόποις καὶ τίνες
καὶ πόθεν πρῶτον ἐγχειρήσουσι τοῖς ὑπεναντίοις. Ἀννίβας 3
δέ, ταῦτα πρὸς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν παρασκευαζομένων
τῶν πολεμίων, συλλογιζόμενος ἐκ τῶν εἰκότων οὐκ ἔδωκε
χρόνον οὐδ' ἀναστροφὴν ταῖς ἐπιβολαῖς αὐτῶν, ἀνακαλε- 4
σάμενος δὲ τὸν ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τεταγμένον Ἀσδρού-
βαν παρήγγειλε λαμπάδας δεσμεύειν ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ παν-
τοδαπῆς ὕλης κατὰ τάχος ὡς πλείστας, καὶ τῶν ἐργατῶν
βοῶν ἐκλέξαντ' ἐκ πάσης τῆς λείας τοὺς εὐρωστοτάτους
εἰς δισχιλίους ἀθροῖσαι πρὸ τῆς παρεμβολῆς. γενομένου 5
δὲ τούτου συναγαγὼν ὑπέδειξε τοῖς λειτουργοῖς ὑπερβολήν
289 *τινα μεταξὺ κειμένην τῆς αὐτοῦ στρατοπεδείας καὶ τῶν*
στενῶν δι' ὧν ἔμελλε ποιεῖσθαι τὴν πορείαν, πρὸς ἣν
ἐκέλευε προσελαύνειν τοὺς βοῦς ἐνεργῶς καὶ μετὰ βίας,
ὅταν δοθῇ τὸ παράγγελμα, μέχρι συνάψωσι τοῖς ἄκροις.

1. *ἐπιτηδίων* F *καὶ* om. BC *Sch* 7. *τὸ* om. F 8. *πρὸ* R, *πρὸ** A2, *προς* A1F 9. *τῶν* prius] *τὸν* F 12. *ἤλπισεν* AFR Suid. v. *ἀδήριτος*, *ἤλπιζεν* B1 *ἀδήριτον περιαιρεῖν* Suid. 15. *διανοούμενος* C, *διαγενόμενος* AFR, *διατεινόμενος* coni. *Hu* 18. post *εἰκότων* add. *τὸ συμβησόμενον* Suid. v. *εἰκότα* *οὐ δέδωκε* AFR, corr. *Be* (conf. 11, 12, 6) 22. *τάχως* F 23. *ἐκλέξαντας* AFR, *ἐκλέξαντα* *Be* auctore *Gro* *λείας*] *λειτουργίας* C *εὐροστοτάτους* F 26. *στρατοπεδίας* F 28. *ἐνεργῶς προσελαύνειν τὰς βοῦς* C 29. *μέχρις ἂν* coni. *Di* 55

[289, 5

6 *μετὰ δὲ τοῦτο δειπνοποιησαμένοις ἀναπαύεσθαι καθ'*
7 *ὥραν παρήγγειλε πᾶσιν. ἅμα δὲ τῷ κλῖναι τὸ τρίτον μέρος*
τῆς νυκτὸς εὐθέως ἐξῆγε τοὺς λειτουργούς, καὶ προσδεῖν
8 *ἐκέλευσε πρὸς τὰ κέρατα τοῖς βουσὶ τὰς λαμπάδας. ταχὺ*
δὲ τούτου γενομένου διὰ τὸ πλῆθος ἀνάψαι παρήγγειλε
πάσας, καὶ τοὺς μὲν βοῦς ἐλαύνειν καὶ προσβάλλειν πρὸς
9 *τὰς ἀκρωρείας ἐπέταξε, τοὺς δὲ λογχοφόρους κατόπιν ἐπι-*
στήσας τούτοις ἕως μέν τινος συνεργεῖν παρεκελεύετο τοῖς
ἐλαύνουσιν, ὅταν δὲ τὴν πρώτην ἅπαξ ὁρμὴν λάβῃ τὰ ζῷα,
παρατρέχοντας παρὰ τὰ πλάγια καὶ συγκρούοντας ἅμα
τῶν ὑπερδεξίων ἀντέχεσθαι τόπων καὶ προκαταλαμβάνειν
τὰς ἀκρωρείας, ἵνα παραβοηθῶσι καὶ συμπλέκωνται τοῖς
10 *πολεμίοις, ἐάν που συναντῶσι πρὸς τὰς ὑπερβολάς. κατὰ*
δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον αὐτὸς ἀναλαβὼν πρῶτα μὲν τὰ βα-
ρέα τῶν ὅπλων, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς, ἑξῆς δὲ τὴν
λείαν, ἐπὶ δὲ πᾶσι τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτούς, ἧκε πρὸς
94 *τὰ στενὰ καὶ τὰς διεκβολάς. τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ μὲν ἐπὶ*
τοῖς στενοῖς φυλάττοντες, ἅμα τῷ συνιδεῖν τὰ φῶτα προσ-
βάλλοντα πρὸς τὰς ὑπερβολὰς νομίσαντες ταύτῃ ποιεῖσθαι
τὴν ὁρμὴν τὸν Ἀννίβαν, ἀπολιπόντες τὰς δυσχωρίας παρε-
2 *βοήθουν τοῖς ἄκροις. ἐγγίζοντες δὲ τοῖς βουσὶν ἠποροῦντο*
διὰ τὰ φῶτα, μεῖζόν τι τοῦ συμβαίνοντος καὶ δεινότερον
3 *ἀναπλάττοντες καὶ προσδοκῶντες. ἐπιγενομένων δὲ τῶν*
λογχοφόρων, οὗτοι μὲν βραχέα πρὸς ἀλλήλους ἀκροβολι-
σάμενοι, τῶν βοῶν αὐτοῖς ἐμπιπτόντων, ἔμειναν διαστάν-
τες ἐπὶ τῶν ἄκρων ἀμφότεροι, καὶ προσανεῖχον καραδο-
κοῦντες τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἡμέρας διὰ τὸ μὴ δύνασθαι
4 *γνῶναι τὸ γινόμενον· Φάβιος δὲ τὰ μὲν ἀπορούμενος ἐπὶ*
τῷ συμβαίνοντι καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν ὀισσάμενος δόλον **290**

(sed conf. *Hu* Fleckeiseni annal. 1868 p. 765 s., *BW* praef. 67) 1. *δεῖπνον ποησάμενος* F, exitum *άμενος* in *αμένοις* corr. prima m. in F 2. *τῷ*] *τὸ* F 5. *γινομένου διὰ το** F 6. *παρὰ* C 9. *ζῶα* AFR 12. *συμπλέκονται* F 13. *τὰς προσβολὰς*, omisso *πρὸς*, C 15. *τοὺς* om. AFR, add. C 16. *τοὺς* ante *Κελτούς* add. D 18. *τῷ*] *τὸ* F 20. *ἀπολιπόντες* AFR, sed in F prima m. *ε* addidit super *ι* 23. *προσδοκόντες* F 29. *ὀϊσσαμενος* (sine acc.) A(R), *ὀϊσάμενος* D Suid. v. *ἐκκυβεύειν* ex Hom. Od. *K* 232. 258

290, 2]

εἶναι, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν οὐδαμῶς κρίνων
ἐκκυβεύειν οὐδὲ παραβάλλεσθαι τοῖς ὅλοις, ἦγε τὴν ἡσυ-
χίαν ἐπὶ τῷ χάρακι καὶ προσεδέχετο τὴν ἡμέραν. κατὰ 5
δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ἀννίβας, προχωρούντων αὐτῷ τῶν
πραγμάτων κατὰ τὴν ἐπιβολήν, τήν τε δύναμιν διεκόμισε
διὰ τῶν στενῶν μετ' ἀσφαλείας καὶ τὴν λείαν, λελοιπό-
των τοὺς τόπους τῶν παραφυλαττόντων τὰς δυσχωρίας.
ἅμα δὲ τῷ φωτὶ συνιδὼν τοὺς ἐν τοῖς ἄκροις ἀντικαθη- 6
μένους τοῖς λογχοφόροις ἐπαπέστειλέ τινας τῶν Ἰβήρων,
οἳ καὶ συμμίξαντες κατέβαλον μὲν τῶν Ῥωμαίων εἰς χιλίους,
ῥᾳδίως δὲ τοὺς παρὰ σφῶν εὐζώνους ἐκδεξάμενοι κατε-
βίβασαν.

Ἀννίβας μὲν οὖν τοιαύτην ἐκ τοῦ Φαλέρνου ποιησά- 7
μενος τὴν ἔξοδον, λοιπὸν ἤδη στρατοπεδεύων ἀσφαλῶς κατ-
εσκέπτετο καὶ προυνοεῖτο περὶ τῆς χειμασίας, ποῦ καὶ
πῶς ποιήσεται, μέγαν φόβον καὶ πολλὴν ἀπορίαν παρεστα-
κὼς ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνθρώποις.
Φάβιος δὲ κακῶς μὲν ἤκουε παρὰ τοῖς πολλοῖς ὡς ἀνάν- 8
δρως ἐκ τοιούτων τόπων προέμενος τοὺς ὑπεναντίους, οὐ
μὴν ἀφίστατό γε τῆς προθέσεως. καὶ ἀναγκασθεὶς δὲ 9
μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπί τινας ἀπελθεῖν θυσίας εἰς τὴν Ῥώ-
μην παρέδωκεν τῷ συνάρχοντι τὰ στρατόπεδα, καὶ πολλὰ
χωριζόμενος ἐνετείλατο μὴ τοσαύτην ποιεῖσθαι σπουδὴν
ὑπὲρ τοῦ βλάψαι τοὺς πολεμίους ἡλίκην ὑπὲρ τοῦ μηδὲν
αὐτοὺς παθεῖν δεινόν. ὧν οὐδὲ μικρὸν ἐν νῷ τιθέμενος 10
Μάρκος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ταῦτα πρὸς τῷ παραβάλλεσθαι
καὶ τῷ διακινδυνεύειν ὅλος καὶ πᾶς ἦν.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἰταλίαν τοιαύτην εἶχε τὴν διά- 95
θεσιν· κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ταῖς προειρημέναις 2

---

2. *ἐκκυβεύειν — τοῖς ὅλοις*] conf. 2, 63, 2 cum adnot. 4. *τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀννίβας* B 7. *παραφυλα|τόντων* F 9. *ἰβήρων* F 11. *κατεβήβασαν* F 17. *ἀνθρώποις*: des. F 20. *καὶ ἀναγκασθεὶς*] *καταναγκασθεὶς* *BW* auctore *Di* 42 22. *παρέδωκε* R[s] 23. *ἐνετέλλετο* Suid. v. *ἡλίκον* *τοιαύτην* AR Suid., corr. *Be* 25. *αὐτὸς* Cobetus Mnemos. N. S. IX 209 (voluit sine dubio *αὐτὸν*) 26. *πρὸς τῷ* A (R Suid. v. *παραβάλλεσθαι*), *πρὸς τὸ* C Suid. v. *ὅλος καὶ πᾶς* 27. *τῷ* AR, *τὸ* C, om. Suid. utroque loco

πράξεσιν Ἀσδρούβας ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς Ἰβηρίας στρα-
τηγός, κατηρτικὼς ἐν τῇ παραχειμασίᾳ τὰς ὑπὸ τἀδελφοῦ 291
καταλειφθείσας τριάκοντα ναῦς, καὶ δέκα προσπεπληρωκὼς
ἄλλας, ἀρχομένης τῆς θερείας ἀνήχθη τετταράκοντα ναυσὶ
καταφράκτοις ἐκ Καινῆς πόλεως, προχειρισάμενος Ἀμίλ-
3 καν τοῦ στόλου ναύαρχον. ἅμα δὲ καὶ τὴν πεζὴν ἐκ τῆς
παραχειμασίας ἠθροικὼς δύναμιν ἀνέζευξε· καὶ ταῖς μὲν
ναυσὶ παρὰ τὴν χέρσον ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, τοῖς δὲ πεζοῖς
τὴν πορείαν παρὰ τὸν αἰγιαλόν, σπεύδων ἀμφοτέραις ἅμα
4 ταῖς δυνάμεσι καταζεῦξαι πρὸς τὸν Ἴβηρα ποταμόν. Γναῖος
δὲ τὰς ἐπιβολὰς συλλογιζόμενος τῶν Καρχηδονίων, τὸ μὲν
πρῶτον ἐπεβάλετο κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐκ τῆς
5 παραχειμασίας ποιεῖσθαι τὴν ἀπάντησιν· ἀκούων δὲ τὸ
πλῆθος τῶν δυνάμεων καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς
τὸ μὲν κατὰ γῆν ἀπαντᾶν ἀπεδοκίμασε, συμπληρώσας δὲ
πέντε καὶ τριάκοντα ναῦς καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ πεζικοῦ στρα-
τεύματος τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἄνδρας πρὸς τὴν ἐπιβα-
τικὴν χρείαν ἀνήχθη, καὶ κατῆρε δευτεραῖος ἐκ Ταρρά-
6 κωνος εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἴβηρα ποταμὸν τόπους. καθορ-
μισθεὶς δὲ τῶν πολεμίων ἐν ἀποστήματι περὶ τοὺς ὀγδοή-
κοντα σταδίους προαπέστειλε κατασκεψομένας δύο ναῦς
ταχυπλοούσας Μασσαλιητικάς· καὶ γὰρ προκαθηγοῦντο
καὶ προεκινδύνευον οὗτοι, καὶ πᾶσαν ἀποτόμως σφίσι
7 παρείχοντο τὴν χρείαν. εὐγενῶς γάρ, εἰ καί τινες ἕτεροι,
κεκοινωνήκασι Ῥωμαίοις πραγμάτων καὶ Μασσαλιῶται,
πολλάκις μὲν καὶ μετὰ ταῦτα, μάλιστα δὲ κατὰ τὸν Ἀν-
8 νιβιακὸν πόλεμον. διασαφούντων δὲ τῶν ἐπὶ τὴν κατα-
σκοπὴν ἐκπεμφθέντων ὅτι περὶ τὸ στόμα τοῦ ποταμοῦ
συμβαίνει τὸν τῶν ὑπεναντίων ὁρμεῖν στόλον, ἀνήγετο κατὰ
σπουδήν, βουλόμενος ἄφνω προσπεσεῖν τοῖς πολεμίοις.
96 οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, σημαινόντων αὐτοῖς τῶν σκο-

---

5. *Himilconi* Liv. 22, 19, 3 7. *ἠθροικὼς* A 12. *ἐπεβάλλετο* Stichius (vide praef. ad 3, 54, 8) *γῆν καὶ κατὰ* add. *Di* auctore *Ca*, qui *καὶ κατὰ γῆν* cet. coni. *θάλατταν* AR, *γῆν* vulgo ex C 21. *κατα-σκεψόμενος* AR, corr. C 22. *Μασσαλιωτικάς* vulgo ex C ante *Di* 26. *ἀννιβαϊκὸν* C 31. *σημανόν|των* A(DE et B, ut videtur), *σημη-*

291, 31]

πῶν ἐκ πολλοῦ τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων, ἅμα τὰς
πεζικὰς ἐξέταττον δυνάμεις παρὰ τὸν αἰγιαλὸν καὶ τοῖς
292 πληρώμασι παρήγγελλον ἐμβαίνειν εἰς τὰς ναῦς. ἤδη δὲ 2
καὶ τῶν Ῥωμαίων σύνεγγυς ὄντων σημήναντες πολεμικὸν
ἀνήγοντο, κρίναντες ναυμαχεῖν. συμβαλόντες δὲ τοῖς πο-
λεμίοις βραχὺν μέν τινα χρόνον ἀντεποιήσαντο τῆς νίκης,
μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ πρὸς τὸ κλίνειν ὥρμησαν· ἡ γὰρ ἐφε- 3
δρεία τῶν πεζῶν ἡ περὶ τὸν αἰγιαλὸν οὐχ οὕτως αὐτοὺς
ὤνησε, θάρσος παριστάνουσα πρὸς τὸν κίνδυνον, ὡς ἔβλα-
ψε, τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἑτοίμην παρασκευάζουσα.
πλὴν δύο μὲν αὐτάνδρους νῆας ἀποβαλόντες, τεττάρων δὲ 4
τοὺς ταρσοὺς καὶ τοὺς ἐπιβάτας, ἔφευγον ἐκκλίναντες εἰς
γῆν. ἐπικειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐκθύμως τὰς 5
μὲν ναῦς ἐξέβαλον εἰς τὸν αἰγιαλόν, αὐτοὶ δ᾽ ἀποπηδή-
σαντες ἐκ τῶν πλοίων ἐσῴζοντο πρὸς τοὺς παρατεταγμέ-
νους. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τολμηρῶς συνεγγίσαντες τῇ γῇ, καὶ 6
τὰ δυνάμενα κινεῖσθαι τῶν πλοίων ἀναδησάμενοι, μετὰ
χαρᾶς ὑπερβαλλούσης ἀπέπλεον, νενικηκότες μὲν ἐξ ἐφόδου
τοὺς ὑπεναντίους, κρατοῦντες δὲ τῆς θαλάττης, εἴκοσι δὲ
καὶ πέντε ναῦς ἔχοντες τῶν πολεμίων.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀπὸ τούτων ἐπικυδεστέ- 7
ρας εἰλήφει τοῖς Ῥωμαίοις τὰς ἐλπίδας διὰ τὸ προειρημέ-
νον κατόρθωμα· οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, προσπεσόντος αὐτοῖς 8
τοῦ γεγονότος ἐλαττώματος, παραχρῆμα πληρώσαντες ἑβδο-
μήκοντα νῆας ἐξαπέστειλαν, κρίναντες ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς
πάσας τὰς ἐπιβολὰς ἀντέχεσθαι τῆς θαλάττης. αἳ τὸ μὲν 9
πρῶτον εἰς Σαρδόνα, ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τοὺς περὶ Πίσας τό-
πους τῆς Ἰταλίας προσέβαλον, πεπεισμένων τῶν ἐπιπλεόν-
των συμμίξειν ἐνθάδε τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. ταχὺ δὲ 10
τῶν Ῥωμαίων ἀναχθέντων ἐπ᾽ αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς τῆς Ῥώμης
ἑκατὸν εἴκοσι σκάφεσι πεντηρικοῖς, πυθόμενοι τὸν ἀνά-

νάντων vulgo ex C 3. παρήγγελον B 8. παρὰ coni. *Be* (conf. vs. 2) 9. ὡς ἔβλαψε *Sca* pro ὡσεὶ βλάψαι 12. ἐγκλίναντες *Be* (conf. praef. ad 1, 19, 2) 15. ἐσώζοντο AR 18. ὑπερβαλούσης CDE 20. ἑλόντες *Na* 227 21. τούτων | κυδεστέρας A(R), corr. Ernestus 26. αἳ] καὶ C 27. σαρδῶ B

πλουν οὗτοι μὲν αὖθις ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Σαρδόνα, μετὰ
11 δὲ ταῦτα πάλιν εἰς Καρχηδόνα· Γναῖος δὲ Σερουίλιος
ἔχων τὸν προειρημένον στόλον ἕως μέν τινος ἐπηκολού-
θει τοῖς Καρχηδονίοις, συνάψειν πεπεισμένος, πολὺ δὲ 293
12 καθυστερῶν ἀπέγνω. καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῆς Σικελίας
Λιλυβαίῳ προσέσχε, μετὰ δὲ ταῦτα καταπλεύσας τῆς Λι-
βύης ὡς ἐπὶ τὴν τῶν Κερκινητῶν νῆσον, καὶ λαβὼν παρ᾽ αὐ-
13 τῶν χρήματα τοῦ μὴ πορθῆσαι τὴν χώραν, ἀπηλλάγη. κατὰ
δὲ τὸν ἀνάπλουν γενόμενος κύριος νήσου Κοσσύρου, καὶ
φρουρὰν εἰς τὸ πολισμάτιον εἰσαγαγών, αὖθις εἰς τὸ Λιλύ-
14 βαιον κατῆρε. καὶ τὸ λοιπὸν οὗτος μὲν αὐτοῦ συνορμίσας
τὸν στόλον, μετ᾽ οὐ πολὺν χρόνον αὐτὸς ἀνεκομίσθη πρὸς
97 τὰς πεζικὰς δυνάμεις· οἱ δ᾽ ἐκ τῆς συγκλήτου πυθόμενοι
τὸ γεγονὸς προτέρημα διὰ τοῦ Γναίου περὶ τὴν ναυμαχίαν
καὶ νομίσαντες χρήσιμον εἶναι, μᾶλλον δ᾽ ἀναγκαῖον τὸ μὴ
προΐεσθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀλλ᾽ ἐνίστασθαι τοῖς Καρ-
2 χηδονίοις καὶ τὸν πόλεμον αὔξειν, προχειρισάμενοι ναῦς
εἴκοσι καὶ στρατηγὸν ἐπιστήσαντες Πόπλιον Σκιπίωνα κατὰ
τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἐξαπέστελλον μετὰ σπουδῆς πρὸς
τὸν ἀδελφὸν Γναῖον, κοινῇ πράξοντα μετ᾽ ἐκείνου τὰ κατὰ
3 τὴν Ἰβηρίαν. πάνυ γὰρ ἠγωνίων μὴ κρατήσαντες Καρχη-
δόνιοι τῶν τόπων ἐκείνων, καὶ περιποιησάμενοι χορηγίας
ἀφθόνους καὶ χεῖρας, ἀντιποιήσωνται μὲν τῆς θαλάττης
ὁλοσχερέστερον, συνεπιθῶνται δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν,
στρατόπεδα πέμποντες καὶ χρήματα τοῖς περὶ τὸν Ἀν-
4 νίβαν. διόπερ ἐν μεγάλῳ τιθέμενοι καὶ τοῦτον τὸν πό-
λεμον, ἐξαπέστειλαν τάς τε ναῦς καὶ τὸν Πόπλιον, ὃς
καὶ παραγενόμενος εἰς Ἰβηρίαν καὶ συμμίξας τἀδελφῷ
5 μεγάλην παρεῖχε χρείαν τοῖς κοινοῖς πράγμασιν. οὐδέ-
ποτε γὰρ πρότερον θαρρήσαντες διαβῆναι τὸν Ἴβηρα πο-
ταμόν, ἀλλ᾽ ἀσμενίζοντες τῇ τῶν ἐπὶ τάδε φιλίᾳ καὶ

5. τῷ ante τῆς add. CD 6. λυβαί|ωι A 7. κερκἤνητῶν A 11. συνορμήσας C[1] 12. post αὐτὸς add. μὲν B 18. *triginta* Liv. 22, 22, 1 σκιπίονα $B^s D^s E^s$, σκηπίονα C 19. ἐξαπέστελον B, ἐξαπέστειλαν C ex § 4 23. χρείας C 24. συνεπίθωνται C

293, 29]
συμμαχίᾳ, τότε διέβησαν καὶ τότε πρῶτον ἐθάρρησαν ἀν-
τιποιεῖσθαι τῶν πέραν πραγμάτων, μεγάλα καὶ τοῦ αὐ-
τομάτου συνεργήσαντος σφίσι πρὸς τοὺς περιεστῶτας
καιρούς.
294 Ἐπειδὴ γὰρ καταπληξάμενοι τοὺς περὶ τὴν διάβασιν 6
οἰκοῦντας τῶν Ἰβήρων ἧκον πρὸς τὴν τῶν Ζακανθαίων πό-
λιν, ἀποσχόντες σταδίους ὡς τετταράκοντα περὶ τὸ τῆς
Ἀφροδίτης ἱερὸν κατεστρατοπέδευσαν, λαβόντες τόπον εὐ- 7
φυῶς κείμενον πρός τε τὴν ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀσφάλειαν
καὶ πρὸς τὴν ἐκ θαλάττης χορηγίαν· ὁμοῦ γὰρ αὐτοῖς συν- 8
έβαινε καὶ τὸν στόλον ποιεῖσθαι τὸν παράπλουν. ἔνθα
δὴ γίνεταί τις πραγμάτων περιπέτεια τοιάδε. καθ' οὓς 98
καιροὺς Ἀννίβας ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς Ἰταλίαν, ὅσαις
πόλεσιν ἠπίστησε τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἔλαβε παρὰ τού-
των ὅμηρα τοὺς υἱεῖς τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν· οὓς
πάντας εἰς τὴν Ζακανθαίων ἀπέθετο πόλιν διά τε τὴν
ὀχυρότητα καὶ διὰ τὴν τῶν ἀπολειπομένων ἐπ' αὐτῆς ἀν-
δρῶν πίστιν. ἦν δέ τις ἀνὴρ Ἴβηρ Ἀβίλυξ ὄνομα, κατὰ 2
μὲν τὴν δόξαν καὶ τὴν τοῦ βίου περίστασιν οὐδενὸς δεύτε-
ρος Ἰβήρων, κατὰ δὲ τὴν πρὸς Καρχηδονίους εὔνοιαν καὶ
πίστιν πολύ τι διαφέρειν δοκῶν τῶν ἄλλων. οὗτος θεω- 3
ρῶν τὰ πράγματα, καὶ νομίσας ἐπικυδεστέρας εἶναι τὰς
τῶν Ῥωμαίων ἐλπίδας, συνελογίσατο παρ' ἑαυτῷ περὶ τῆς
τῶν ὁμήρων προδοσίας συλλογισμὸν Ἰβηρικὸν καὶ βαρβαρι-
κόν. πεισθεὶς γὰρ διότι δύναται μέγας γενέσθαι παρὰ 4
Ῥωμαίοις προσενεγκάμενος ἐν καιρῷ πίστιν ἅμα καὶ χρείαν,
ἐγίνετο πρὸς τῷ παρασπονδήσας τοὺς Καρχηδονίους ἐγχει-
ρίσαι τοὺς ὁμήρους τοῖς Ῥωμαίοις. θεωρῶν δὲ τὸν Βώ- 5

---

2. ταὐτομάτου *Ben* (conf. Philol. XIV 295) 7. κἀποσχόντες coni. *Hu* 9. ἀπὸ om. B 10. τῆς ante θαλάττης add. C γὰρ AR, δὲ C (contraria per errorem ad h. l. affert *Sch*) 11. ποιεῖσθαι ἐ | τὸν A (R), καὶ del. *Ca* (an C?) 15. υἱοὺς R[s] vulgo 17. ἀπ' αὐτῆς A[1], corr. A[2]

18. ἀν[ρ]ἴβηραβιλυξ A (ἀνὴρ βηραβίλυξ D[1]E[1]) 20. Καρχηδόνα Suid. v. περίστασις 27. τῷ A(R), τὸ vulgo ex C (dativum restituit *Hu* quaest. I 20, vulgatam praefert Krebsius *Präpos. bei Polyb.* p. 124 s.) 28. βωστορα (sine acc.) A

στορα τὸν τῶν Καρχηδονίων στρατηγόν, ὃς ἀπεστάλη μὲν
ὑπ' Ἀσδρούβου κωλύσων τοὺς Ῥωμαίους διαβαίνειν τὸν
ποταμόν, οὐ θαρρήσας δὲ τοῦτο ποιεῖν ἀνακεχωρηκὼς
ἐστρατοπέδευε τῆς Ζακάνθης ἐν τοῖς πρὸς θάλατταν μέρε-
σιν, τοῦτον μὲν ἄκακον ὄντα τὸν ἄνδρα καὶ πρᾶον τῇ φύσει,
6 πιστῶς δὲ τὰ πρὸς αὐτὸν διακείμενον, ποιεῖται λόγους
ὑπὲρ τῶν ὁμήρων πρὸς τὸν Βώστορα, φάσκων, ἐπειδὴ δια-
βεβήκασι Ῥωμαῖοι τὸν ποταμόν, οὐκέτι δύνασθαι Καρχη-
δονίους φόβῳ συνέχειν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, προσδεῖσθαι
7 δὲ τοὺς καιροὺς τῆς τῶν ὑποταττομένων εὐνοίας· νῦν οὖν
ἠγγικότων Ῥωμαίων καὶ προσκαθεζομένων τῇ Ζακάνθῃ καὶ
κινδυνευούσης τῆς πόλεως, ἐὰν ἐξαγαγὼν τοὺς ὁμήρους ἀπο-
καταστήσῃ τοῖς γονεῦσι καὶ ταῖς πόλεσιν, ἐκλύσειν μὲν αὐ-
τὸν τῶν Ῥωμαίων τὴν φιλοτιμίαν (τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ
μάλιστα σπουδάζειν ἐκείνους πρᾶξαι κυριεύοντας τῶν ὁμή-
8 ρων), ἐκκαλέσεσθαι δὲ τὴν τῶν Ἰβήρων πάντων πρὸς Καρ-
χηδονίους εὔνοιαν, προϊδόμενον τὸ μέλλον καὶ προνοηθέντα
τῆς τῶν ὁμήρων ἀσφαλείας. τὴν δὲ χάριν αὐξήσειν ἔφη
πολλαπλασίαν αὐτὸς γενόμενος χειριστὴς τοῦ πράγματος·
9 ἀποκαθιστάνων γὰρ εἰς τὰς πόλεις τοὺς παῖδας οὐ μόνον
τὴν παρ' αὐτῶν εὔνοιαν ἐπισπάσεσθαι τῶν γεννησάντων
ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν πολλῶν, ὑπὸ τὴν ὄψιν τιθεὶς διὰ τοῦ
συμβαίνοντος τὴν Καρχηδονίων πρὸς τοὺς συμμάχους αἵρε-
10 σιν καὶ μεγαλοψυχίαν. προσδοκᾶν δ' αὐτὸν ἐκέλευσε καὶ
δώρων πλῆθος ἰδίᾳ παρὰ τῶν τὰ τέκνα κομιζομένων· πα-
ραδόξως γὰρ ἑκάστους ἐγκρατεῖς γινομένους τῶν ἀναγκαιο-
τάτων ἅμιλλαν ποιήσεσθαι τῆς εἰς τὸν κύριον τῶν πραγ-
11 μάτων εὐεργεσίας. παραπλήσια δὲ τούτοις ἕτερα καὶ πλείω
πρὸς τὸν αὐτὸν τρόπον διαλεχθεὶς ἔπεισε τὸν Βώστορα
99 συγκαταθέσθαι τοῖς λεγομένοις. καὶ τότε μὲν ἐπανῆλθε,
ταξάμενος ἡμέραν ᾗ παρέσται μετὰ τῶν ἐπιτηδείων πρὸς

4. μέρεσι R[s] 5. πρᾶον AR 16. ἐκκαλέσεσθαι *Sca* pro ἐκκαλέσασθαι 20. πόλεις A[2] ex πόδας (sed α non satis perspicuum) 21. ἐπισπάσεσθαι *Ur* 160[a] pro ἐπισπάσασθαι 27. ποιήσεσθαι idem pro ποιήσασθαι

295, 25]

τὴν ἀνακομιδὴν τῶν παίδων· παραγενηθεὶς δὲ νυκτὸς ἐπὶ 2
τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον, καὶ συμμίξας τισὶ τῶν συ-
στρατευομένων ἐκείνοις Ἰβήρων, διὰ τούτων εἰσῆλθε πρὸς
τοὺς στρατηγούς, ἐκλογιζόμενος δὲ διὰ πλειόνων τὴν ἐσο- 3
μένην ὁρμὴν καὶ μετάπτωσιν πρὸς αὐτοὺς τῶν Ἰβήρων,
ἐὰν ἐγκρατεῖς γένωνται τῶν ὁμήρων, ἐπηγγείλατο παρα-
δώσειν αὐτοῖς τοὺς παῖδας. τῶν δὲ περὶ τὸν Πόπλιον 4
ὑπερβολῇ προθύμως δεξαμένων τὴν ἐλπίδα καὶ μεγάλας
296 *ὑπισχνουμένων δωρεάς, τότε μὲν εἰς τὴν ἰδίαν ἀπηλλάγη,*
συνθέμενος ἡμέραν καὶ καιρὸν καὶ τόπον ἐν ᾧ δεήσει τοὺς
ἐκδεξομένους αὐτὸν ὑπομένειν· μετὰ δὲ ταῦτα παραλαβὼν 5
τοὺς ἐπιτηδείους τῶν φίλων ἧκε πρὸς τὸν Βώστορα, καὶ
παραδοθέντων αὐτῷ τῶν παίδων ἐκ τῆς Ζακάνθης νυκτὸς
ποιησάμενος τὴν ἔξοδον ὡς θέλων λαθεῖν παραπορευθεὶς
τὸν χάρακα τῶν πολεμίων, ἧκε πρὸς τὸν τεταγμένον καιρὸν
καὶ τόπον, καὶ πάντας ἐνεχείρισε τοὺς ὁμήρους τοῖς ἡγε-
μόσι τῶν Ῥωμαίων. οἱ δὲ περὶ τὸν Πόπλιον ἐτίμησάν τε 6
διαφερόντως τὸν Ἀβίλυγα, καὶ πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν
τῶν ὁμήρων εἰς τὰς πατρίδας ἐχρήσαντο τούτῳ, συμπέμ-
ψαντες τοὺς ἐπιτηδείους· ὃς ἐπιπορευόμενος τὰς πόλεις, 7
καὶ διὰ τῆς τῶν παίδων ἀποκαταστάσεως τιθεὶς ὑπὸ τὴν
ὄψιν τὴν τῶν Ῥωμαίων πρᾳότητα καὶ μεγαλοψυχίαν παρὰ
τὴν Καρχηδονίων ἀπιστίαν καὶ βαρύτητα, καὶ προσπαρατι-
θεὶς τὴν αὑτοῦ μετάθεσιν, πολλοὺς Ἰβήρων παρώρμησε
πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων φιλίαν. Βώστωρ δὲ παιδικώτερον 8
ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν δόξας ἐγκεχειρικέναι τοὺς ὁμήρους τοῖς
πολεμίοις, οὐκ εἰς τοὺς τυχόντας ἐπεπτώκει κινδύνους.
καὶ τότε μέν, ἤδη τῆς ὥρας κατεπειγούσης, διέλυον εἰς 9
παραχειμασίαν ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις, ἱκανοῦ τινος ἐκ τῆς
τύχης γεγονότος συνεργήματος τοῖς Ῥωμαίοις τοῦ περὶ τοὺς
παῖδας πρὸς τὰς ἐπικειμένας ἐπιβολάς.

---

1. *παραγενόμενος* B[s]C 7. *αὐτοῖς* A[2] ex *αὐτοὺς* 8. *προθυμίας* C 9. *ἰδίαν* AR margo C, *οἰκείαν* C[1] (conf. ad p. 297, 6) 16. *ἐνεχείρησε* A 22. *πραότητα* AR 26. *ἢ* add. *Ca* *ἐγκεχειρηκέναι* AR, corr. C 27. *κινδύνους ἐπεπτώκει* C 30. *εὐτυχήματος* C[1] 31. *ὑποκειμένας* vel *προκειμένας* *Rei* 277

100 *Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ
στρατηγὸς Ἀννίβας, ὅθεν ἀπελίπομεν, πυνθανόμενος παρὰ
τῶν κατασκόπων πλεῖστον ὑπάρχειν σῖτον ἐν τῇ περὶ τὴν
Λουκαρίαν καὶ τὸ καλούμενον Γερούνιον χώρᾳ, πρὸς δὲ
2 τὴν συναγωγὴν εὐφυῶς ἔχειν τὸ Γερούνιον, κρίνας ἐκεῖ
ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν, προῆγε ποιούμενος τὴν πο-
ρείαν παρὰ τὸ Λίβυρνον ὄρος ἐπὶ τοὺς προειρημένους τό-
3 πους. ἀφικόμενος δὲ πρὸς τὸ Γερούνιον, ὃ τῆς Λουκαρίας
ἀπέχει διακόσια στάδια, τὰς μὲν ἀρχὰς διὰ λόγων τοὺς
ἐνοικοῦντας εἰς φιλίαν προυκαλεῖτο καὶ πίστεις ἐδίδου τῶν
4 ἐπαγγελιῶν, οὐδενὸς δὲ προσέχοντος πολιορκεῖν ἐπεβάλετο.
ταχὺ δὲ γενόμενος κύριος τοὺς μὲν οἰκήτορας κατέφθειρε,
τὰς δὲ πλείστας οἰκίας ἀκεραίους διεφύλαξε καὶ τὰ τείχη,
βουλόμενος σιτοβολίοις χρήσασθαι πρὸς τὴν παραχειμα-
5 σίαν. τὴν δὲ δύναμιν πρὸ τῆς πόλεως παρεμβαλὼν ὠχυ-
6 ρώσατο τάφρῳ καὶ χάρακι τὴν στρατοπεδείαν. γενόμενος
δ' ἀπὸ τούτων τὰ μὲν δύο μέρη τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν σι-
τολογίαν ἐξέπεμπε, προστάξας καθ' ἑκάστην ἡμέραν τακ-
τὸν ἀναφέρειν μέτρον ἕκαστον τοῖς ἰδίοις [ἐπιβολὴν τοῦ
τάγματος] τοῖς προκεχειρισμένοις ἐπὶ τὴν οἰκονομίαν ταύ-
7 την, τῷ δὲ τρίτῳ μέρει τήν τε στρατοπεδείαν ἐτήρει καὶ
8 τοῖς σιτολογοῦσι παρεφήδρευε κατὰ τόπους. οὔσης δὲ τῆς
μὲν χώρας τῆς πλείστης εὐεφόδου καὶ πεδιάδος, τῶν δὲ
συναγόντων ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀναριθμήτων, ἔτι δὲ τῆς ὥρας
ἀκμαζούσης πρὸς τὴν συγκομιδήν, ἄπλετον συνέβαινε καθ'
ἑκάστην ἡμέραν ἀθροίζεσθαι τοῦ σίτου τὸ πλῆθος.*

101 *Μάρκος δὲ παρειληφὼς τὰς δυνάμεις παρὰ Φαβίου*

---

2. *ἀπελείπομεν* AE 3. *παρασκόπων* AR, corr. CE², *σκοπῶν* Wundererus act. semin. Erlang. II 212, IV 250 (sed conf. Schenkelium *Jahresbericht* etc. vol. 38 p. 249, Stichium *Philol. Anzeiger* XIII 829) *σῖτον* C, *εἰς τὸν* AR 4. *λουκαρίαν* AR (item per *α* vs. 8) Steph. Byz., *Λουκερίαν* vulgo 7. *λιβυρνον* (sine acc.) A, *Τάβυρνον* coni. *Sch* 8. *Λουκερίας* vulgo 9. *στάδια διακόσια* C 14. *τὴν* om. Suid. v. *σιτοβολίοις* 16. *γενόμενος* B^s C, *γινόμενος* ADE 17. *ἀπὸ*] *ἐπὶ* C 19. *ἐπιβολὴν*] *σιτοβόλοις* vel *σιτοβολεῦσι* *Ca*, *σιτοβόλοις* et tum *ὑφ' ἑκάστου τάγματος προκεχειρισμένοις* Campius progr. Ruppin. 1849 p. 12, glossema indicavit *Hu* 25. post *πρὸς* add. *δὲ* ABE 26. *ἀθροί-ζεσθαι* A

297, 21]
τὸ μὲν πρῶτον ἀντιπαρῆγε ταῖς ἀκρωρείαις, πεπεισμένος
ἀεὶ περὶ τὰς ὑπερβολὰς συμπεσεῖσθαί ποτε τοῖς Καρχη-
δονίοις· ἀκούσας δὲ τὸ μὲν Γερούνιον τοὺς περὶ τὸν Ἀν- 2
νίβαν *ἤδη κατέχειν, τὴν δὲ χώραν σιτολογεῖν, πρὸ δὲ τῆς*
πόλεως χάρακα βεβλημένους στρατοπεδεύειν, ἐπιστρέψας
ἐκ τῶν ἀκρωρειῶν *κατέβαινε κατὰ τὴν ἐπὶ τὰ πεδία κατα-*
τείνουσαν ῥάχιν. ἀφικόμενος δ' ἐπὶ τὴν ἄκραν ἣ κεῖται 3
μὲν ἐπὶ τῆς Λαρινάτιδος χώρας προσαγορεύεται δὲ Κα-
298 *λήνη, κατεστρατοπέδευσε περὶ ταύτην, πρόχειρος ὢν ἐκ*
παντὸς τρόπου συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις. Ἀννίβας δὲ 4
θεωρῶν ἐγγίζοντας τοὺς πολεμίους τὸ μὲν τρίτον μέρος
τῆς δυνάμεως εἴασε σιτολογεῖν, τὰ δὲ δύο μέρη λαβών, καὶ
προελθὼν ἀπὸ τῆς πόλεως ἑκκαίδεκα σταδίους πρὸς τοὺς
πολεμίους, ἐπί τινος βουνοῦ κατεστρατοπέδευσε, βουλόμε-
νος ἅμα μὲν καταπλήξασθαι τοὺς ὑπεναντίους ἅμα δὲ τοῖς
σιτολογοῦσι τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. μετὰ δὲ ταῦτα, 5
γεωλόφου τινὸς ὑπάρχοντος μεταξὺ τῶν στρατοπέδων, ὃς
εὐκαίρως καὶ σύνεγγυς ἐπέκειτο τῇ τῶν πολεμίων παρεμ-
βολῇ, τοῦτον ἔτι νυκτὸς ἐξαποστείλας περὶ δισχιλίους τῶν
λογχοφόρων κατελάβετο. οὓς ἐπιγενομένης τῆς ἡμέρας συν- 6
ιδὼν Μάρκος ἐξῆγε τοὺς εὐζώνους καὶ προσέβαλε τῷ λό-
φῳ. γενομένου δ' ἀκροβολισμοῦ νεανικοῦ τέλος ἐπεκρά- 7
τησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ὅλην στρατοπεδείαν
μετεβίβασαν εἰς τοῦτον τὸν τόπον. ὁ δ' Ἀννίβας ἕως μέν τι- 8
νος διὰ τὴν ἀντιστρατοπεδείαν συνεῖχεν τὸ πλεῖστον μέρος
τῆς δυνάμεως ἐφ' αὑτόν, πλειόνων δὲ γενομένων ἡμερῶν 9
ἠναγκάζετο τοὺς μὲν ἐπὶ τὴν νομὴν τῶν θρεμμάτων ἀπο-
μερίζειν τοὺς δ' ἐπὶ τὴν σιτολογίαν, σπουδάζων κατὰ τὴν 10

---

3. *περὶ τὸν ἀννίβαν* add. A^r BDE, *καρχηδονίους* add. C, om. A extremo versu in lacuna (non in rasura) tredecim fere litterarum 5. *προβεβλημένους* C *ἐπιτρέψας* C 6. *ἀκρωρειῶν* om. A extremo versu in lacuna, item B, add. A^r CDE *κατὰ* om. C *παρατείνουσαν* B[1] 8. *Λαρινάτιδος Ur* 160[a] pro *δαρινάτιδος* *καλήλη* C 13. *ἀπὸ* C (*duo ferme a Gereonio milia* Liv. 22, 24, 5), *κατὰ* AR 20. *κατεβάλετο* A[1], corr. A[2] 21. *ἐξῆγε Re* pro *ἐξῆρε* 22. *δὲ* R[s] 23. *στρατοπεδίαν* A 25. *διὰ μὲν|τὴν* A(DE), *μὲν* del. BC *ἀντιστρατοπεδίαν* A editio princ. *συνεῖχε* R[s] 26. *ἐφ' ἑαυτὸν* D, *ἐπ' αὐτὸν* C

ἐν ἀρχῇ πρόθεσιν μήτε τὴν λείαν καταφθεῖραι τόν τε σῖ-
τον ὡς πλεῖστον συναγαγεῖν, ἵνα πάντων ᾖ κατὰ τὴν πα-
ραχειμασίαν δαψίλεια τοῖς ἀνδράσιν, μὴ χεῖρον δὲ τοῖς
11 ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἵπποις· εἶχε γὰρ τὰς πλείστας ἐλπί-
102 δας τῆς αὑτοῦ δυνάμεως ἐν τῷ τῶν ἱππέων τάγματι. καθ'
ὃν δὴ καιρὸν Μάρκος συνθεωρήσας τὸ πολὺ μέρος τῶν
ὑπεναντίων ἐπὶ τὰς προειρημένας χρείας κατὰ τῆς χώρας
σκεδαννύμενον, λαβὼν τὸν ἀκμαιότατον καιρὸν τῆς ἡμέρας
2 ἐξῆγε τὴν δύναμιν, καὶ συνεγγίσας τῇ παρεμβολῇ τῶν Καρ-
χηδονίων τὰ μὲν βαρέα τῶν ὅπλων ἐξέταξε, τοὺς δ' ἱπ-
πεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους κατὰ μέρη διελὼν ἐπαφῆκε τοῖς
3 προνομεύουσι, παραγγείλας μηδένα ζωγρεῖν. Ἀννίβας δὲ
τούτου συμβάντος εἰς ἀπορίαν ἐνεπεπτώκει μεγάλην· οὔτε 299
γὰρ ἀντεξάγειν τοῖς παρατεταγμένοις ἀξιόχρεως ἦν οὔτε
4 παραβοηθεῖν τοῖς ἐπὶ τῆς χώρας διεσπαρμένοις. τῶν δὲ
Ῥωμαίων οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς προνομεύοντας ἐξαποσταλέντες
πολλοὺς τῶν ἐσκεδασμένων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ παρατεταγ-
μένοι τέλος εἰς τοῦτ' ἦλθον καταφρονήσεως ὥστε καὶ δια-
σπᾶν τὸν χάρακα καὶ μόνον οὐ πολιορκεῖν τοὺς Καρχηδο-
5 νίους. ὁ δ' Ἀννίβας ἦν μὲν ἐν κακοῖς, ὅμως δὲ χειμαζό-
μενος ἔμενε, τοὺς πελάζοντας ἀποτριβόμενος καὶ μόλις
6 διαφυλάττων τὴν παρεμβολήν, ἕως Ἀσδρούβας ἀναλαβὼν
τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας συμπεφευγότας εἰς τὸν χάρακα τὸν
περὶ τὸ Γερούνιον, ὄντας εἰς τετρακισχιλίους, ἧκε παρα-
7 βοηθῶν. τότε δὲ μικρὸν ἀναθαρρήσας ἐπεξῆλθε, καὶ βραχὺ
πρὸ τῆς στρατοπεδείας παρεμβαλὼν μόλις ἀπεστρέψατο
8 τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον. Μάρκος δὲ πολλοὺς μὲν ἐν τῇ
περὶ τὸν χάρακα συμπλοκῇ τῶν πολεμίων ἀποκτείνας, ἔτι
δὲ πλείους ἐπὶ τῆς χώρας διεφθαρκώς, τότε μὲν ἐπανῆλθεν
9 μεγάλας ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, τῇ δ' ἐπαύριον

1. πρόθεσιν|την** λείαν A, μήτε extremo versu add. A² τὴν om. D 2. ὡς] εἰς C 3. ἀνδράσι R^s 5. συντάγματι DE 10. ἐξέταζε CDE 13. μεγίστην C 19. μονονοὺ AR, μονονουχὶ C 21. τοὺς πολεμίους Suid. v. ἀπότριψις 25. δὴ C 26. ἀπετρέψατο C, ἀπετρίψατο vulgo auctore Wesselingio ad Diod. vol. II p. 6 (conf. supra vs. 21) 27. ἐνεστῶτα B^s D, ἐ|στῶτα A(CE) 29. ἐπανῆλθε R^s

299, 19]
ἐκλιπόντων τὸν χάρακα τῶν Καρχηδονίων ἐπέβη καὶ κατε-
λάβετο τὴν ἐκείνων παρεμβολήν· ὁ γὰρ Ἀννίβας διαγω- 10
νιάσας τοὺς Ῥωμαίους, μὴ καταλαβόμενοι νυκτὸς ἔρημον
ὄντα τὸν ἐπὶ τῷ Γερουνίῳ χάρακα κύριοι γένωνται τῆς
ἀποσκευῆς καὶ τῶν παραθέσεων, ἔκρινεν αὐτὸς ἀναχωρεῖν
καὶ πάλιν ἐκεῖ ποιεῖσθαι τὴν στρατοπεδείαν. ἀπὸ δὲ τού- 11
των τῶν καιρῶν οἱ μὲν Καρχηδόνιοι ταῖς προνομαῖς εὐλα-
βέστερον ἐχρῶντο καὶ φυλακτικώτερον, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τἀ-
ναντία θαρραλεώτερον καὶ προπετέστερον.

Οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ, προσπεσόντος σφίσι τοῦ γεγονότος 103
μειζόνως ἢ κατὰ τὴν ἀλήθειαν, περιχαρεῖς ἦσαν διὰ τὸ
πρῶτον μὲν ἐκ τῆς προϋπαρχούσης ὑπὲρ τῶν ὅλων δυσελ-
πιστίας οἱονεὶ μεταβολήν τινα πρὸς τὸ βέλτιον αὐτοῖς
προφαίνεσθαι, δεύτερον δὲ καὶ διὰ τὸ δοκεῖν τὸν πρὸ τού- 2
300 του χρόνον τὴν ἀπραγίαν καὶ κατάπληξιν τῶν στρατοπέ-
δων μὴ παρὰ τὴν τῶν δυνάμεων ἀποδειλίασιν ἀλλὰ παρὰ
τὴν τοῦ προεστῶτος εὐλάβειαν γεγονέναι. διὸ καὶ τὸν μὲν 3
Φάβιον ᾐτιῶντο καὶ κατεμέμφοντο πάντες ὡς ἀτόλμως χρώ-
μενον τοῖς καιροῖς, τὸν δὲ Μάρκον ἐπὶ τοσοῦτον ηὖξον
διὰ τὸ συμβεβηκὸς ὥστε τότε γενέσθαι τὸ μηδέποτε γε-
γονός· αὐτοκράτορα γὰρ κἀκεῖνον κατέστησαν, πεπεισμέ- 4
νοι ταχέως αὐτὸν τέλος ἐπιθήσειν τοῖς πράγμασι, καὶ δὴ
δύο δικτάτορες ἐγεγόνεισαν ἐπὶ τὰς αὐτὰς πράξεις, ὃ πρό-
τερον οὐδέποτε συνεβεβήκει παρὰ Ῥωμαίοις. τῷ δὲ Μάρκῳ 5
διασαφηθείσης τῆς τε τοῦ πλήθους εὐνοίας καὶ τῆς παρὰ
τοῦ δήμου δεδομένης ἀρχῆς αὐτῷ, διπλασίως παρωρμήθη
πρὸς τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κατατολμᾶν τῶν πολεμίων.
ἧκε δὲ καὶ Φάβιος ἐπὶ τὰς δυνάμεις οὐδὲν ἠλλοιωμένος 6
ὑπὸ τῶν συμβεβηκότων, ἔτι δὲ βεβαιότερον μένων ἐπὶ τῆς
ἐξ ἀρχῆς διαλήψεως. θεωρῶν δὲ τὸν Μάρκον ἐκπεφυση- 7

2. διαγωνισας et διαγωνιάσας A per dittogr. 4. ἐπὶ] ἐν C[1] 10. γε|γονότος *** A, γεγονότος προτερήματος Wundererus act. semin. Erlang. IV 251 (sed conf. *Hu Berliner Philol. Wochenschrift* 1887 p. 1146 s.) 15. δυσπραγίαν C 19. ηὖξον *Sca* pro ηὔξων 24. συμβεβήκει coni. *Hu* δὲ] γὰρ C 27. παραλαβέσθαι AR, corr. C καὶ add. *Sca* (conf. 18, 36, 2) 29. post συμβεβηκότων add. δυστυχημάτων Suid. v. ἠλλοιωμένος 30. ὁρῶν Suid. v. ἐκπεφυσημένον

μένον καὶ πρὸς πάντ' ἀντιφιλονεικοῦντα καὶ καθόλου πο-
λὺν ὄντα πρὸς τῷ διακινδυνεύειν, αἵρεσιν αὐτῷ προύτεινε
τοιαύτην, ἢ κατὰ μέρος ἄρχειν ἢ διελόμενον τὰς δυνάμεις
χρῆσθαι τοῖς σφετέροις στρατοπέδοις κατὰ τὴν αὑτοῦ
8 προαίρεσιν. τοῦ δὲ καὶ λίαν ἀσμένως δεξαμένου τὸν με-
ρισμόν, διελόμενοι τὸ πλῆθος χωρὶς ἐστρατοπέδευσαν ἀλ-
104 λήλων, ἀπέχοντες ὡς δώδεκα σταδίους. Ἀννίβας δὲ τὰ
μὲν ἀκούων τῶν ἁλισκομένων αἰχμαλώτων, τὰ δὲ θεωρῶν
ἐκ τῶν πραττομένων, ᾔδει τήν τε τῶν ἡγεμόνων πρὸς ἀλ-
λήλους φιλοτιμίαν καὶ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν φιλοδοξίαν τοῦ
2 Μάρκου. διόπερ οὐ καθ' αὑτοῦ, πρὸς αὑτοῦ δὲ νομίσας
εἶναι τὰ συμβαίνοντα περὶ τοὺς ἐναντίους, ἐγίνετο περὶ
τὸν Μάρκον, σπουδάζων τὴν τόλμαν ἀφελέσθαι καὶ προ-
3 καταλαβεῖν αὐτοῦ τὴν ὁρμήν. οὔσης δέ τινος ὑπεροχῆς
μεταξὺ τῆς αὑτοῦ καὶ τῆς τοῦ Μάρκου στρατοπεδείας, 301
δυναμένης ἑκατέρους βλάπτειν, ἐπεβάλετο καταλαβεῖν ταύ-
την. σαφῶς δὲ γινώσκων ἐκ τοῦ προγεγονότος κατορθώ-
ματος ὅτι παρέσται βοηθῶν ἐκ χειρὸς πρὸς ταύτην τὴν
4 ἐπιβολήν, ἐπινοεῖ τι τοιοῦτον. τῶν γὰρ τόπων τῶν περὶ
τὸν λόφον ὑπαρχόντων ψιλῶν μέν, πολλὰς δὲ καὶ παν-
τοδαπὰς ἐχόντων περικλάσεις καὶ κοιλότητας, ἐξέπεμψε
τῆς νυκτὸς εἰς τὰς ἐπιτηδειοτάτας ὑποβολὰς ἀνὰ διακο-
σίους καὶ τριακοσίους, πεντακοσίους μὲν ἱππεῖς, ψιλοὺς
5 δὲ καὶ πεζοὺς τοὺς πάντας εἰς πεντακισχιλίους. ἵνα
δὲ μὴ πρωὶ κατοπτευθῶσιν ὑπὸ τῶν εἰς τὰς προνομὰς
ἐκπορευομένων, ἅμα τῷ διαυγάζειν κατελάμβανε τοῖς εὐζώ-
6 νοις τὸν λόφον. ὁ δὲ Μάρκος θεωρῶν τὸ γινόμενον καὶ

1. πάντα AR 1. 2. πλύνοντα AR, πληθύνοντα C, corr. *Rei* 279 s. 2. πρὸς τὸ C 3. ἢ συναμφοτέρους ἀνὰ μέρος ἄρχειν ἢ διελομένους Kaelkerus de eloc. Polyb. p. 285 4. post στρατοπέδοις add. ἑκάτερον *Na* 129 7. inc. F fol. 31ᵛ: ἀννῖβας δὲ τὰ cet., idem paulo infra ad marginem adscripsit πόλεμος ῥωμ καὶ καρχηδονίων 9. ᾕιδει AR, ᾔδει F, ἤδη C 11. κατ' αὐτοῦ C Suid. v. πρὸς αὐτοῦ πρὸς αὐτοῦ AFR Suid. 15. αὐτοῦ A, αὑτοῦ FRˢ vulgo 16. δυναμένης Aʳ ex δυναμέν*ς, δυναμένους F 17. κατορθόματος F 20. ψιλῶ F 22. ἐπιτηδιοτάτας F ὑποβολὰς *Rei* 280 pro ὑπερβολὰς 23. καὶ ante πεντακοσίους add. AFR, del. *Sch* 26. τῷ] τὸ F 27. τὸν] τῶν F

301, 14]
νομίσας ἑρμαῖον εἶναι παραυτίκα μὲν ἐξαπέστειλε τοὺς
ψιλούς, κελεύσας ἀγωνίζεσθαι καὶ διαμάχεσθαι περὶ τοῦ
τόπου, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς· ἑξῆς δὲ τούτοις κατ- 7
όπιν αὐτὸς ἦγε συνεχῆ τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, καθάπερ
καὶ πρότερον, ἑκάστων ποιούμενος παραπλήσιον τὸν χει-
ρισμόν. ἄρτι δὲ τῆς ἡμέρας διαφαινούσης, καὶ πάντων 105
ταῖς τε διανοίαις καὶ τοῖς ὄμμασι περιεσπασμένων περὶ
τοὺς ἐν τῷ γεωλόφῳ κινδυνεύοντας, ἀνύποπτος ἦν ἡ τῶν
ἐνεδρευόντων ὑποβολή. τοῦ δ' Ἀννίβου συνεχῶς μὲν ἐπα- 2
ποστέλλοντος τοῖς ἐν τῷ λόφῳ τοὺς βοηθήσοντας, ἑπομέ-
νου δὲ κατὰ πόδας αὐτοῦ μετὰ τῶν ἱππέων καὶ τῆς δυνά-
μεως, ταχέως συνέβη καὶ τοὺς ἱππεῖς συμπεσεῖν ἀλλήλοις.
οὗ γενομένου, καὶ πιεζομένων τῶν Ῥωμαίων εὐζώνων ὑπὸ 3
τοῦ πλήθους τῶν ἱππέων, ἅμα μὲν οὗτοι καταφεύγοντες
εἰς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων θόρυβον ἐποίουν, ἅμα δὲ τοῦ 4
συνθήματος ἀποδοθέντος τοῖς ἐν ταῖς ἐνέδραις, πανταχό-
θεν ἐπιφαινομένων καὶ προσπιπτόντων τούτων οὐκέτι περὶ
302 τοὺς εὐζώνους μόνον ἀλλὰ περὶ πᾶν τὸ στράτευμα μέγας
κίνδυνος συνειστήκει τοῖς Ῥωμαίοις. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν 5
τοῦτον Φάβιος θεωρῶν τὸ γινόμενον, καὶ διαγωνιάσας μὴ
σφαλῶσι τοῖς ὅλοις, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις καὶ κατὰ σπουδὴν
ἐβοήθει τοῖς κινδυνεύουσι. ταχὺ δὲ συνεγγίσαντος αὐτοῦ 6
πάλιν ἀναθαρρήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι, καίπερ λελυκότες ἤδη
τὴν ὅλην τάξιν, αὖθις ἀθροιζόμενοι περὶ τὰς σημαίας ἀνε-
χώρουν καὶ κατέφευγον ὑπὸ τὴν τούτων ἀσφάλειαν, πολ-
λοὺς μὲν ἀπολωλεκότες τῶν εὐζώνων, ἔτι δὲ πλείους ἐκ
τῶν ταγμάτων καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας. οἱ δὲ περὶ τὸν 7
Ἀννίβαν καταπλαγέντες τὴν ἀκεραιότητα καὶ σύνταξιν τῶν
παραβεβοηθηκότων στρατοπέδων, ἀπέστησαν τοῦ διωγμοῦ

1. ἑρμαῖον A, ἑρμαῖον F, ἕρμαιον R^s vulgo 2. τοῦ τόπου] τούτου F 5. ἑκάστω AF(R), corr. *Re* χορισμὸν F 8. γαιο*λόφωι A(R), γεολόφω F, corr. C 9. ἐπιβολὴ F 10. τοὺς ἐν AFR, corr. C 11. αὐτῶν AFR, om. C, corr. *Be* post ἱππέων add. αὐτοῦ C 12. ἀλλήλους A^1F, corr. A^2R 13. πιεζομένω F 14. οὗτοι F 18. post ἀλλὰ add. καὶ C 19. συνιστήκει AF 20. διαγονιάσας F 24. σημείας AFR, corr. C

8 *καὶ τῆς μάχης. τοῖς μὲν οὖν παρ᾽ αὐτὸν γενομένοις τὸν
κίνδυνον ἦν ἐναργὲς ὅτι διὰ μὲν τὴν Μάρκου τόλμαν ἀπό-
λωλε τὰ ὅλα, διὰ δὲ τὴν εὐλάβειαν τοῦ Φαβίου σέσωσται
9 καὶ πρὸ τοῦ καὶ νῦν· τοῖς δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ τότ᾽ ἐγένετο φα-
νερὸν ὁμολογουμένως τί διαφέρει στρατιωτικῆς προπετείας
καὶ κενοδοξίας στρατηγικὴ πρόνοια καὶ λογισμὸς ἑστὼς
10 καὶ νουνεχής. οὐ μὴν ἀλλ᾽ οἱ μὲν Ῥωμαῖοι διδαχθέντες
ὑπὸ τῶν πραγμάτων καὶ βαλόμενοι χάρακα πάλιν ἕνα πάν-
τες ἐστρατοπέδευσαν ὁμόσε, καὶ λοιπὸν ἤδη Φαβίῳ προσ-
11 εἶχον τὸν νοῦν καὶ τοῖς ὑπὸ τούτου παραγγελλομένοις· οἱ
δὲ Καρχηδόνιοι τὸν μὲν μεταξὺ τόπον τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς
σφετέρας παρεμβολῆς διετάφρευσαν, περὶ δὲ τὴν κορυφὴν
τοῦ καταληφθέντος λόφου χάρακα περιβαλόντες καὶ φυλα-
κὴν ἐπιστήσαντες λοιπὸν ἤδη πρὸς τὴν χειμασίαν ἀσφαλῶς
ἡτοιμάζοντο.*

106 *Τῆς δὲ τῶν ἀρχαιρεσίων ὥρας συνεγγιζούσης εἵλοντο* a. 53
*στρατηγοὺς οἱ Ῥωμαῖοι Λεύκιον Αἰμίλιον καὶ Γάιον Τε-
ρέντιον· ὧν κατασταθέντων οἱ μὲν δικτάτορες ἀπέθεντο
2 τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ προϋπάρχοντες ὕπατοι, Γναῖος Σερουίλιος
καὶ Μάρκος Ῥήγουλος ὁ μετὰ τὴν Φλαμινίου τελευτὴν ἐπι-
κατασταθείς, τότε προχειρισθέντες ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰμί-* 30
*λιον ἀντιστράτηγοι καὶ παραλαβόντες τὴν ἐν τοῖς ὑπαί-
θροις ἐξουσίαν, ἐχείριζον κατὰ τὴν ἑαυτῶν γνώμην τὰ κατὰ
3 τὰς δυνάμεις. οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰμίλιον βουλευσάμενοι
μετὰ τῆς συγκλήτου, τὸ μὲν ἐλλεῖπον πλῆθος ἔτι τῶν στρα-
τιωτῶν πρὸς τὴν ὅλην ἐπιβολὴν παραχρῆμα καταγράψαν-
4 τες ἐξαπέστειλαν, τοῖς δὲ περὶ τὸν Γναῖον διεσάφησαν
ὁλοσχερῆ μὲν κίνδυνον κατὰ μηδένα τρόπον συνίστασθαι,
τοὺς δὲ κατὰ μέρος ἀκροβολισμοὺς ὡς ἐνεργοτάτους ποιεῖ-
σθαι καὶ συνεχεστάτους χάριν τοῦ γυμνάζειν καὶ παρα-*

---

1. τους μὲν AF, corr. R 2. ἀπώλωλε F 3. 4. σέσωστε καὶ πρὸ τούτου F 4. τότε AFR 6. καινοδοξίας AFDE 7. οὐ μέν· ἀλλ᾽ F 8. ἕνα πάντες *Sch*, εν ἅπαντες A[1], ἐνάπαντες F, ἅπαντες A[r]R 9. ἐστράτευσαν C 10. παραγγελλομένοις: des. F 13. καταλειφθέντος CDE 19. προϋπάρξαντες D 20. ῥηγουλος (sine acc.) A 23. τὰ κατὰ om. C

303, 11]

*σκευάζειν εὐθαρσεῖς τοὺς νέους πρὸς τοὺς ὁλοσχερεῖς ἀγῶ-
νας, τῷ καὶ τὰ πρότερον αὐτοῖς συμπτώματα δοκεῖν οὐχ* 5
*ἥκιστα γεγονέναι διὰ τὸ νεοσυλλόγοις καὶ τελέως ἀνασκή-
τοις κεχρῆσθαι τοῖς στρατοπέδοις. αὐτοὶ δὲ Λεύκιον μὲν* 6
*Ποστούμιον, ἑξαπέλεκυν ὄντα στρατηγόν, στρατόπεδον δόν-
τες εἰς Γαλατίαν ἐξαπέστειλαν, βουλόμενοι ποιεῖν ἀντιπε-
ρίσπασμα τοῖς Κελτοῖς τοῖς μετ᾽ Ἀννίβου στρατευομένοις·
πρόνοιαν δ᾽ ἐποιήσαντο καὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ παραχει-* 7
*μάζοντος ἐν τῷ Λιλυβαίῳ στόλου, διεπέμψαντο δὲ καὶ
τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ στρατηγοῖς πάντα τὰ κατεπείγοντα πρὸς
τὴν χρείαν. οὗτοι μὲν οὖν περὶ ταῦτα καὶ περὶ τὰς λοι-* 8
πὰς ἐγίνοντο παρασκευὰς ἐπιμελῶς· οἱ δὲ περὶ τὸν Γναῖον, 9
*κομισάμενοι τὰς παρὰ τῶν ὑπάτων ἐντολάς, πάντα τὰ
κατὰ μέρος ἐχείριζον κατὰ τὴν ἐκείνων γνώμην. διὸ καὶ* 10
*τὸ πλείω γράφειν ὑπὲρ αὐτῶν παρήσομεν· ὁλοσχερὲς μὲν
γὰρ ἢ μνήμης ἄξιον ἁπλῶς οὐδὲν ἐπράχθη διὰ τὴν ἐντο-
λὴν καὶ διὰ τὴν τοῦ καιροῦ περίστασιν, ἀκροβολισμοὶ δὲ* 11
*μόνον καὶ συμπλοκαὶ κατὰ μέρος ἐγίνοντο πλείους, ἐν αἷς
εὐδοκίμουν οἱ προεστῶτες τῶν Ῥωμαίων· καὶ γὰρ ἀνδρω-
δῶς καὶ νουνεχῶς ἐδόκουν ἕκαστα χειρίζειν.*

Τὸν μὲν οὖν χειμῶνα καὶ τὴν ἐαρινὴν ὥραν διέμειναν 107
*ἀντιστρατοπεδεύοντες ἀλλήλοις· ἤδη δὲ παραδιδόντος τοῦ
καιροῦ τὴν ἐκ τῶν ἐπετείων καρπῶν χορηγίαν, ἐκίνει τὴν*
304 *δύναμιν ἐκ τοῦ περὶ τὸ Γερούνιον χάρακος Ἀννίβας. κρί-* 2
*νων δὲ συμφέρειν τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀναγκάσαι μάχε-
σθαι τοὺς πολεμίους, καταλαμβάνει τὴν τῆς Κάννης προσ-
αγορευομένης πόλεως ἄκραν· εἰς γὰρ ταύτην συνέβαινε τόν* 3
*τε σῖτον καὶ τὰς λοιπὰς χορηγίας ἀθροίζεσθαι τοῖς Ῥω-
μαίοις ἐκ τῶν περὶ Κανύσιον τόπων, ἐκ δὲ ταύτης ἀεὶ πρὸς
τὴν χρείαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον παρακομίζεσθαι. τὴν μὲν* 4
οὖν πόλιν ἔτι πρότερον συνέβαινε κατεσκάφθαι, τῆς παρα-

6. *γαλατεῖαν* A *ἀντιπερίσπασμα* AR Suid. b. v., *ἀντιπέρασμα* C
10. *κατεπείγοντο* A 13. *τὰς* add. *Na* 129 15. *τὸ* AR, *τὰ* C
20. *ἕκαστα ἐδόκουν* C 23. *ἐπετίων* AR, corr. C 26. *Κάννης Ca*
pro *καινῆς* *προσαγορευομένην* AR, corr. *Re* 29. *καννσιον* (sine
acc.) A(R), *κανήσιον* B 31. *ἔτει πρότερον ἐνὶ* C

[304, 9

σκευῆς δὲ καὶ τῆς ἄκρας τότε καταληφθείσης οὐ μικρὰν
συνέπεσε ταραχὴν γενέσθαι περὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνά-
5 μεις· οὐ γὰρ μόνον διὰ τὰς χορηγίας ἐδυσχρηστοῦντ' ἐπὶ
τῷ κατειλῆφθαι τὸν προειρημένον τόπον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ
6 κατὰ τὴν πέριξ εὐφυῶς κεῖσθαι χώραν. πέμποντες οὖν εἰς
τὴν Ῥώμην συνεχῶς ἐπυνθάνοντο τί δεῖ ποιεῖν, ὡς ἐὰν
ἐγγίσωσι τοῖς πολεμίοις, οὐ δυνησόμενοι φυγομαχεῖν, τῆς
μὲν χώρας καταφθειρομένης, τῶν δὲ συμμάχων πάντων
7 μετεώρων ὄντων ταῖς διανοίαις. οἱ δ' ἐβουλεύσαντο μά-
χεσθαι καὶ συμβάλλειν τοῖς πολεμίοις. τοῖς μὲν οὖν περὶ
τὸν Γναῖον ἐπισχεῖν ἔτι διεσάφησαν, αὐτοὶ δὲ τοὺς ὑπάτους
8 ἐξαπέστελλον. συνέβαινε δὲ πάντας εἰς τὸν Αἰμίλιον ἀπο-
βλέπειν καὶ πρὸς τοῦτον ἀπερείδεσθαι τὰς πλείστας ἐλπί-
δας διά τε τὴν ἐκ τοῦ λοιποῦ βίου καλοκαγαθίαν καὶ διὰ
τὸ μικροῖς πρότερον χρόνοις ἀνδρωδῶς ἅμα καὶ συμφερόν-
9 τως δοκεῖν κεχειρικέναι τὸν πρὸς Ἰλλυριοὺς πόλεμον. προέ-
θεντο δὲ στρατοπέδοις ὀκτὼ διακινδυνεύειν, ὃ πρότερον
οὐδέποτ' ἐγεγόνει παρὰ Ῥωμαίοις, ἑκάστου τῶν στρατοπέ-
δων ἔχοντος ἄνδρας εἰς πεντακισχιλίους χωρὶς τῶν συμμά-
10 χων. Ῥωμαῖοι γάρ, καθά που καὶ πρότερον εἰρήκαμεν,
ἀεί ποτε τέτταρα στρατόπεδα προχειρίζονται, τὸ δὲ στρα-
τόπεδον πεζοὺς μὲν λαμβάνει περὶ τετρακισχιλίους ἱππεῖς
11 δὲ διακοσίους. ἐπὰν δέ τις ὁλοσχερεστέρα προφαίνηται 305
χρεία, τοὺς μὲν πεζοὺς ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ ποιοῦσι
12 περὶ πεντακισχιλίους τοὺς δ' ἱππεῖς τριακοσίους. τῶν δὲ
συμμάχων τὸ μὲν τῶν πεζῶν πλῆθος πάρισον ποιοῦσι τοῖς
Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, τὸ δὲ τῶν ἱππέων ὡς ἐπίπαν

---

3. *ἐδυσχρηστοῦντο* AR *ἐπὶ* del. *Di* praef. vol. IV p. x 5. *κατὰ* om. DE *τῆς — χώρας* *Di* auctore *Sch* (sed conf. Krebsium *Präpos. bei Polyb.* p. 130) 9. *οἱ δὲ* add. *Re* 10. *συμβαλεῖν* AR, corr. C 11. *γναϊον* C, *γάϊον* AR 12. *ἐξαπέστελον* B 16. *κεχειρηκέναι* AR, corr. C 20. *καθάπου* A(R), *καθάπερ* vulgo ante *Sch* (conf. 9, 1, 4) 21. 22. *προχειρο* . . | *πεζους* (sine acc.) A, *προχειρι* . . . *πεζοὺς* (maiore spatio vacuo) B, *προχειροῦσι πεζοὺς* A^r DE, *προχειροῦσι . τὸ δὲ στρατόπεδον πεζοὺς* C, *προχειρίζονται* corr. *Sch* 23. *πρόφαίνῃ* DE 26. *τῶν πεζῶν*] *πεζὸν* CD 27. *ῥωμαίοις* AR, corr. B secundum constantem scriptoris usum (quamquam etiam *Ῥωμαίων* coniicere licet coll. 6, 30, 3)

305, 6]
τριπλάσιον. τούτων δὲ τοὺς ἡμίσεις τῶν συμμάχων καὶ τὰ 13
δύο στρατόπεδα δόντες ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων ἐξαποστέλ-
λουσιν ἐπὶ τὰς πράξεις. καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἀγῶνας 14
δι' ἑνὸς ὑπάτου καὶ δύο στρατοπέδων καὶ τοῦ προειρη-
μένου πλήθους τῶν συμμάχων κρίνουσι, σπανίως δὲ πᾶσι
πρὸς ἕνα καιρὸν καὶ πρὸς ἕνα χρῶνται κίνδυνον. τότε γε 15
μὴν οὕτως ἐκπλαγεῖς ἦσαν καὶ κατάφοβοι τὸ μέλλον ὡς
οὐ μόνον τέτταρσιν ἀλλ' ὀκτὼ στρατοπέδοις Ῥωμαϊκοῖς
ὁμοῦ προῄρηντο διακινδυνεύειν.

Διὸ καὶ παρακαλέσαντες τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον, καὶ 108
πρὸ ὀφθαλμῶν θέντες τὸ μέγεθος τῶν εἰς ἑκάτερον τὸ
μέρος ἀποβησομένων ἐκ τῆς μάχης, ἐξαπέστειλαν ἐντειλά-
μενοι σὺν καιρῷ κρίνειν τὰ ὅλα γενναίως καὶ τῆς πατρίδος
ἀξίως. οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ συνα- 2
θροίσαντες τὰ πλήθη τήν τε τῆς συγκλήτου γνώμην διεσά-
φησαν τοῖς πολλοῖς καὶ παρεκάλουν τὰ πρέποντα τοῖς παρ-
εστῶσι καιροῖς, ἐξ αὐτοπαθείας τοῦ Λευκίου διατιθεμέ-
νου τοὺς λόγους. ἦν δὲ τὰ πλεῖστα τῶν λεγομένων πρὸς 3
τοῦτον τείνοντα τὸν νοῦν, τὸν ὑπὲρ τῶν νεωστὶ γεγονότων
συμπτωμάτων· ὧδε γὰρ καὶ τῇδέ που συνέβαινε διατετρά-
φθαι καὶ προσδεῖσθαι παραινέσεως τοὺς πολλούς. διόπερ 4
ἐπειρᾶτο συνιστάνειν ὅτι τῶν μὲν ἐν ταῖς προγεγενημέναις
μάχαις ἐλαττωμάτων οὐχ ἓν οὐδὲ δεύτερον, καὶ πλείω δ'
ἂν εὕροι τις αἴτια δι' ἃ τοιοῦτον αὐτῶν ἐξέβη τὸ τέλος,
306 *ἐπὶ δὲ τῶν νῦν καιρῶν οὐδεμία λείπεται πρόφασις, ἐὰν* 5
ἄνδρες ὦσι, τοῦ μὴ νικᾶν τοὺς ἐχθρούς. τότε μὲν γὰρ 6

---

1. *διπλάσιον* ora libri Vossiani ex Liv. 22, 36, 3 (quod comprobat Tellius Philol. XI 107; contra *τριπλάσιον* tuetur Hesselbarthius de pugna Cannensi, Gottingae 1874, p. 28 s.) *τῶν συμμάχων*] *συμμάχους* C 2. *ἑκατέρω**, eraso *ν*, A 6. 7. *γε μὴν Hu*, *μὲν* AR, *δὲ* B² vulgo post *Sch* 10. *παρακαλοῦντες* et 11. *ὁρῶντες* D 14. inc. F fol. 32ᵛ: *οἱ δὲ τῶν ῥωμαίων ὕπατοι λεύκιος. εμίλιος καὶ γάϊος. τερέντιος· παραγενόμενοι* cet., adscripto ad marginem titulo *πόλεμος ῥωμαίων καὶ καρχηδωνίων ἐν κάνναις* 17. *αὐτοπαθίας* A 19. *τὸν* (ante *ὑπὲρ*) A²B, *τῶν* A¹FR, del. Schenkelius *Jahresbericht* etc. XII (1884) vol. 38 p. 237 21. *παρένεσεως* (sic) F 23. *ἐλαττομάτων* F *πλείους* B 24. *αἰτίας· διὸ* AR, *αἴτιας διὸ* F, corr. *Rei* 283 *τοιούτων* F *τὸ* om. F

100 *Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ
στρατηγὸς Ἀννίβας, ὅθεν ἀπελίπομεν, πυνθανόμενος παρὰ
τῶν κατασκόπων πλεῖστον ὑπάρχειν σῖτον ἐν τῇ περὶ τὴν
Λουκαρίαν καὶ τὸ καλούμενον Γερούνιον χώρᾳ, πρὸς δὲ
2 τὴν συναγωγὴν εὐφυῶς ἔχειν τὸ Γερούνιον, κρίνας ἐκεῖ
ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν, προῆγε ποιούμενος τὴν πο-
ρείαν παρὰ τὸ Λίβυρνον ὄρος ἐπὶ τοὺς προειρημένους τό-
3 πους. ἀφικόμενος δὲ πρὸς τὸ Γερούνιον, ὃ τῆς Λουκαρίας 297
ἀπέχει διακόσια στάδια, τὰς μὲν ἀρχὰς διὰ λόγων τοὺς
ἐνοικοῦντας εἰς φιλίαν προυκαλεῖτο καὶ πίστεις ἐδίδου τῶν
4 ἐπαγγελιῶν, οὐδενὸς δὲ προσέχοντος πολιορκεῖν ἐπεβάλετο.
ταχὺ δὲ γενόμενος κύριος τοὺς μὲν οἰκήτορας κατέφθειρε,
τὰς δὲ πλείστας οἰκίας ἀκεραίους διεφύλαξε καὶ τὰ τείχη,
βουλόμενος σιτοβολίοις χρήσασθαι πρὸς τὴν παραχειμα-
5 σίαν. τὴν δὲ δύναμιν πρὸ τῆς πόλεως παρεμβαλὼν ὠχυ-
6 ρώσατο τάφρῳ καὶ χάρακι τὴν στρατοπεδείαν. γενόμενος
δ' ἀπὸ τούτων τὰ μὲν δύο μέρη τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν σι-
τολογίαν ἐξέπεμπε, προστάξας καθ' ἑκάστην ἡμέραν τακ-
τὸν ἀναφέρειν μέτρον ἕκαστον τοῖς ἰδίοις [ἐπιβολὴν τοῦ
τάγματος] τοῖς προκεχειρισμένοις ἐπὶ τὴν οἰκονομίαν ταύ-
7 την, τῷ δὲ τρίτῳ μέρει τήν τε στρατοπεδείαν ἐτήρει καὶ
8 τοῖς σιτολογοῦσι παρεφήδρευε κατὰ τόπους. οὔσης δὲ τῆς
μὲν χώρας τῆς πλείστης εὐεφόδου καὶ πεδιάδος, τῶν δὲ
συναγόντων ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀναριθμήτων, ἔτι δὲ τῆς ὥρας
ἀκμαζούσης πρὸς τὴν συγκομιδήν, ἄπλετον συνέβαινε καθ'
ἑκάστην ἡμέραν ἀθροίζεσθαι τοῦ σίτου τὸ πλῆθος.*
101 *Μάρκος δὲ παρειληφὼς τὰς δυνάμεις παρὰ Φαβίου*

2. *ἀπελείπομεν* AE 3. *παρασκόπων* AR, corr. CE², *σκοπῶν* Wundererus act. semin. Erlang. II 212, IV 250 (sed conf. Schenkelium *Jahresbericht* etc. vol. 38 p. 249, Stichium *Philol. Anzeiger* XIII 829) *σῖτον* C, *εἰς τὸν* AR 4. *λουκαρίαν* AR (item per *α* vs. 8) Steph. Byz., *Λουκερίαν* vulgo 7. *λιβυρνον* (sine acc.) A, *Τάβυρνον* coni. *Sch* 8. *Λουκερίας* vulgo 9. *στάδια διακόσια* C 14. *τὴν* om. Suid. v. *σιτοβολίοις* 16. *γενόμενος* B^s C, *γινόμενος* ADE 17. *ἀπὸ*] *ἐπὶ* C 19. *ἐπιβολὴν*] *σιτοβόλοις* vel *σιτοβολεῦσι* *Ca*, *σιτοβόλοις* et tum *ὑφ' ἑκάστου τάγματος προκεχειρισμένοις* Campius progr. Ruppin. 1849 p. 12, glossema indicavit *Hu* 25. post *πρὸς* add. *δὲ* ABE 26. *ἀθροίζεσθαι* A

297, 21]

τὸ μὲν πρῶτον ἀντιπαρῆγε ταῖς ἀκρωρείαις, πεπεισμένος
ἀεὶ περὶ τὰς ὑπερβολὰς συμπεσεῖσθαί ποτε τοῖς Καρχη-
δονίοις· ἀκούσας δὲ τὸ μὲν Γερούνιον τοὺς περὶ τὸν Ἀν- 2
νίβαν ἤδη κατέχειν, τὴν δὲ χώραν σιτολογεῖν, πρὸ δὲ τῆς
πόλεως χάρακα βεβλημένους στρατοπεδεύειν, ἐπιστρέψας
ἐκ τῶν ἀκρωρειῶν κατέβαινε κατὰ τὴν ἐπὶ τὰ πεδία κατα-
τείνουσαν ῥάχιν. ἀφικόμενος δ' ἐπὶ τὴν ἄκραν ἣ κεῖται 3
μὲν ἐπὶ τῆς Λαρινάτιδος χώρας προσαγορεύεται δὲ Κα-
298 λήνη, κατεστρατοπέδευσε περὶ ταύτην, πρόχειρος ὢν ἐκ
παντὸς τρόπου συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις. Ἀννίβας δὲ 4
θεωρῶν ἐγγίζοντας τοὺς πολεμίους τὸ μὲν τρίτον μέρος
τῆς δυνάμεως εἴασε σιτολογεῖν, τὰ δὲ δύο μέρη λαβών, καὶ
προελθὼν ἀπὸ τῆς πόλεως ἑκκαίδεκα σταδίους πρὸς τοὺς
πολεμίους, ἐπί τινος βουνοῦ κατεστρατοπέδευσε, βουλόμε-
νος ἅμα μὲν καταπλήξασθαι τοὺς ὑπεναντίους ἅμα δὲ τοῖς
σιτολογοῦσι τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. μετὰ δὲ ταῦτα, 5
γεωλόφου τινὸς ὑπάρχοντος μεταξὺ τῶν στρατοπέδων, ὃς
εὐκαίρως καὶ σύνεγγυς ἐπέκειτο τῇ τῶν πολεμίων παρεμ-
βολῇ, τοῦτον ἔτι νυκτὸς ἐξαποστείλας περὶ δισχιλίους τῶν
λογχοφόρων κατελάβετο. οὓς ἐπιγενομένης τῆς ἡμέρας συν- 6
ιδὼν Μάρκος ἐξῆγε τοὺς εὐζώνους καὶ προσέβαλε τῷ λό-
φῳ. γενομένου δ' ἀκροβολισμοῦ νεανικοῦ τέλος ἐπεκρά- 7
τησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ὅλην στρατοπεδείαν
μετεβίβασαν εἰς τοῦτον τὸν τόπον. ὁ δ' Ἀννίβας ἕως μέν τι- 8
νος διὰ τὴν ἀντιστρατοπεδείαν συνεῖχεν τὸ πλεῖστον μέρος
τῆς δυνάμεως ἐφ' αὑτόν, πλειόνων δὲ γενομένων ἡμερῶν 9
ἠναγκάζετο τοὺς μὲν ἐπὶ τὴν νομὴν τῶν θρεμμάτων ἀπο-
μερίζειν τοὺς δ' ἐπὶ τὴν σιτολογίαν, σπουδάζων κατὰ τὴν 10

---

3. *περὶ τὸν ἀννίβαν* add. A[r]BDE, *καρχηδονίους* add. C, om. A extremo versu in lacuna (non in rasura) tredecim fere litterarum 5. *προβεβλημένους* C *ἐπιτρέψας* C 6. *ἀκρωρειῶν* om. A extremo versu in lacuna, item B, add. A[r] CDE *κατὰ* om. C *παρατείνουσαν* B[1] 8. *Λαρινάτιδος* *Ur* 160[a] pro *δαρινάτιδος* *καλήλη* C 13. *ἀπὸ* C (*duo ferme a Gereonio milia* Liv. 22, 24, 5), *κατὰ* AR 20. *κατεβάλετο* A[1], corr. A[2] 21. *ἐξῆγε* *Re* pro *ἐξῆρε* 22. *δὲ* R[s] 23. *στρατοπεδίαν* A 25. *διὰ μὲν|τὴν* A(DE), *μὲν* del. BC *ἀντιστρατοπεδίαν* A editio princ. *συνεῖχε* R[s] 26. *ἐφ' ἑαυτὸν* D, *ἐπ' αὐτὸν* C

ἐν ἀρχῇ πρόθεσιν μήτε τὴν λείαν καταφθεῖραι τόν τε σῖ-
τον ὡς πλεῖστον συναγαγεῖν, ἵνα πάντων ᾖ κατὰ τὴν πα-
ραχειμασίαν δαψίλεια τοῖς ἀνδράσιν, μὴ χεῖρον δὲ τοῖς
11 ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἵπποις· εἶχε γὰρ τὰς πλείστας ἐλπί-
102 δας τῆς αὑτοῦ δυνάμεως ἐν τῷ τῶν ἱππέων τάγματι. καθ'
ὃν δὴ καιρὸν Μάρκος συνθεωρήσας τὸ πολὺ μέρος τῶν
ὑπεναντίων ἐπὶ τὰς προειρημένας χρείας κατὰ τῆς χώρας
σκεδαννύμενον, λαβὼν τὸν ἀκμαιότατον καιρὸν τῆς ἡμέρας
2 ἐξῆγε τὴν δύναμιν, καὶ συνεγγίσας τῇ παρεμβολῇ τῶν Καρ-
χηδονίων τὰ μὲν βαρέα τῶν ὅπλων ἐξέταξε, τοὺς δ' ἱπ-
πεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους κατὰ μέρη διελὼν ἐπαφῆκε τοῖς
3 προνομεύουσι, παραγγείλας μηδένα ζωγρεῖν. Ἀννίβας δὲ
τούτου συμβάντος εἰς ἀπορίαν ἐνεπεπτώκει μεγάλην· οὔτε 299
γὰρ ἀντεξάγειν τοῖς παρατεταγμένοις ἀξιόχρεως ἦν οὔτε
4 παραβοηθεῖν τοῖς ἐπὶ τῆς χώρας διεσπαρμένοις. τῶν δὲ
Ῥωμαίων οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς προνομεύοντας ἐξαποσταλέντες
πολλοὺς τῶν ἐσκεδασμένων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ παρατεταγ-
μένοι τέλος εἰς τοῦτ' ἦλθον καταφρονήσεως ὥστε καὶ δια-
σπᾶν τὸν χάρακα καὶ μόνον οὐ πολιορκεῖν τοὺς Καρχηδο-
5 νίους. ὁ δ' Ἀννίβας ἦν μὲν ἐν κακοῖς, ὅμως δὲ χειμαζό-
μενος ἔμενε, τοὺς πελάζοντας ἀποτριβόμενος καὶ μόλις
6 διαφυλάττων τὴν παρεμβολήν, ἕως Ἀσδρούβας ἀναλαβὼν
τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας συμπεφευγότας εἰς τὸν χάρακα τὸν
περὶ τὸ Γερούνιον, ὄντας εἰς τετρακισχιλίους, ἧκε παρα-
7 βοηθῶν. τότε δὲ μικρὸν ἀναθαρρήσας ἐπεξῆλθε, καὶ βραχὺ
πρὸ τῆς στρατοπεδείας παρεμβαλὼν μόλις ἀπεστρέψατο
8 τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον. Μάρκος δὲ πολλοὺς μὲν ἐν τῇ
περὶ τὸν χάρακα συμπλοκῇ τῶν πολεμίων ἀποκτείνας, ἔτι
δὲ πλείους ἐπὶ τῆς χώρας διεφθαρκώς, τότε μὲν ἐπανῆλθεν
9 μεγάλας ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, τῇ δ' ἐπαύριον

1. πρόθεσιν|την** λείαν A, μήτε extremo versu add. A² τὴν om. D 2. ὡς] εἰς C 3. ἀνδράσι R^s 5. συντάγματι DE 10. ἐξέταζε CDE 13. μεγίστην C 19. μονονοὺ AR, μονονουχὶ C 21. τοὺς πολεμίους Suid. v. ἀπότριψις 25. δὴ C 26. ἀπετρέψατο C, ἀπετρίψατο vulgo auctore Wesselingio ad Diod. vol. II p. 6 (conf. supra vs. 21) 27. ἐνεστῶτα B^s D, ἐ|στῶτα A(CE) 29. ἐπανῆλθε R^s

299, 19]
ἐκλιπόντων τὸν χάρακα τῶν Καρχηδονίων ἐπέβη καὶ κατε-
λάβετο τὴν ἐκείνων παρεμβολήν· ὁ γὰρ Ἀννίβας διαγω- 10
νιάσας τοὺς Ῥωμαίους, μὴ καταλαβόμενοι νυκτὸς ἔρημον
ὄντα τὸν ἐπὶ τῷ Γερουνίῳ χάρακα κύριοι γένωνται τῆς
ἀποσκευῆς καὶ τῶν παραθέσεων, ἔκρινεν αὐτὸς ἀναχωρεῖν
καὶ πάλιν ἐκεῖ ποιεῖσθαι τὴν στρατοπεδείαν. ἀπὸ δὲ τού- 11
των τῶν καιρῶν οἱ μὲν Καρχηδόνιοι ταῖς προνομαῖς εὐλα-
βέστερον ἐχρῶντο καὶ φυλακτικώτερον, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τἀ-
ναντία θαρραλεώτερον καὶ προπετέστερον.

Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, προσπεσόντος σφίσι τοῦ γεγονότος 103
μειζόνως ἢ κατὰ τὴν ἀλήθειαν, περιχαρεῖς ἦσαν διὰ τὸ
πρῶτον μὲν ἐκ τῆς προϋπαρχούσης ὑπὲρ τῶν ὅλων δυσελ-
πιστίας οἱονεὶ μεταβολήν τινα πρὸς τὸ βέλτιον αὐτοῖς
προφαίνεσθαι, δεύτερον δὲ καὶ διὰ τὸ δοκεῖν τὸν πρὸ τού- 2
300 του χρόνον τὴν ἀπραγίαν καὶ κατάπληξιν τῶν στρατοπέ-
δων μὴ παρὰ τὴν τῶν δυνάμεων ἀποδειλίασιν ἀλλὰ παρὰ
τὴν τοῦ προεστῶτος εὐλάβειαν γεγονέναι. διὸ καὶ τὸν μὲν 3
Φάβιον ᾐτιῶντο καὶ κατεμέμφοντο πάντες ὡς ἀτόλμως χρώ-
μενον τοῖς καιροῖς, τὸν δὲ Μάρκον ἐπὶ τοσοῦτον ηὖξον
διὰ τὸ συμβεβηκὸς ὥστε τότε γενέσθαι τὸ μηδέποτε γε-
γονός· αὐτοκράτορα γὰρ κἀκεῖνον κατέστησαν, πεπεισμέ- 4
νοι ταχέως αὐτὸν τέλος ἐπιθήσειν τοῖς πράγμασι, καὶ δὴ
δύο δικτάτορες ἐγεγόνεισαν ἐπὶ τὰς αὐτὰς πράξεις, ὃ πρό-
τερον οὐδέποτε συνεβεβήκει παρὰ Ῥωμαίοις. τῷ δὲ Μάρκῳ 5
διασαφηθείσης τῆς τε τοῦ πλήθους εὐνοίας καὶ τῆς παρὰ
τοῦ δήμου δεδομένης ἀρχῆς αὐτῷ, διπλασίως παρωρμήθη
πρὸς τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κατατολμᾶν τῶν πολεμίων.
ἧκε δὲ καὶ Φάβιος ἐπὶ τὰς δυνάμεις οὐδὲν ἠλλοιωμένος 6
ὑπὸ τῶν συμβεβηκότων, ἔτι δὲ βεβαιότερον μένων ἐπὶ τῆς
ἐξ ἀρχῆς διαλήψεως. θεωρῶν δὲ τὸν Μάρκον ἐκπεφυση- 7

2. *διαγωνισας* et *διαγωνιάσας* A per dittogr. 4. *ἐπὶ*] *ἐν* C[1] 10. *γε|γονότος* *** A, *γεγονότος προτερήματος* Wundererus act. semin. Erlang. IV 251 (sed conf. *Hu Berliner Philol. Wochenschrift* 1887 p. 1146 s.) 15. *δυσπραγίαν* C 19. *ηὖξον* *Sca* pro *ηὖξων* 24. *συμβεβήκει* coni. *Hu* *δὲ*] *γὰρ* C 27. *παραλαβέσθαι* AR, corr. C *καὶ* add. *Sca* (conf. 18, 36, 2) 29. post *συμβεβηκότων* add. *δυστυχημάτων* Suid. v. *ἠλλοιωμένος* 30. *ὁρῶν* Suid. v. *ἐκπεφυσημένον*

μένον καὶ πρὸς πάντ' ἀντιφιλονεικοῦντα καὶ καθόλου πο-
λὺν ὄντα πρὸς τῷ διακινδυνεύειν, αἵρεσιν αὐτῷ προύτεινε
τοιαύτην, ἢ κατὰ μέρος ἄρχειν ἢ διελόμενον τὰς δυνάμεις
χρῆσθαι τοῖς σφετέροις στρατοπέδοις κατὰ τὴν αὑτοῦ
8 προαίρεσιν. τοῦ δὲ καὶ λίαν ἀσμένως δεξαμένου τὸν με-
ρισμόν, διελόμενοι τὸ πλῆθος χωρὶς ἐστρατοπέδευσαν ἀλ-
104 λήλων, ἀπέχοντες ὡς δώδεκα σταδίους. Ἀννίβας δὲ τὰ
μὲν ἀκούων τῶν ἁλισκομένων αἰχμαλώτων, τὰ δὲ θεωρῶν
ἐκ τῶν πραττομένων, ᾔδει τήν τε τῶν ἡγεμόνων πρὸς ἀλ-
λήλους φιλοτιμίαν καὶ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν φιλοδοξίαν τοῦ
2 Μάρκου. διόπερ οὐ καθ' αὑτοῦ, πρὸς αὑτοῦ δὲ νομίσας
εἶναι τὰ συμβαίνοντα περὶ τοὺς ἐναντίους, ἐγίνετο περὶ
τὸν Μάρκον, σπουδάζων τὴν τόλμαν ἀφελέσθαι καὶ προ-
3 καταλαβεῖν αὐτοῦ τὴν ὁρμήν. οὔσης δέ τινος ὑπεροχῆς
μεταξὺ τῆς αὑτοῦ καὶ τῆς τοῦ Μάρκου στρατοπεδείας, 301
δυναμένης ἑκατέρους βλάπτειν, ἐπεβάλετο καταλαβεῖν ταύ-
την. σαφῶς δὲ γινώσκων ἐκ τοῦ προγεγονότος κατορθώ-
ματος ὅτι παρέσται βοηθῶν ἐκ χειρὸς πρὸς ταύτην τὴν
4 ἐπιβολήν, ἐπινοεῖ τι τοιοῦτον. τῶν γὰρ τόπων τῶν περὶ
τὸν λόφον ὑπαρχόντων ψιλῶν μέν, πολλὰς δὲ καὶ παν-
τοδαπὰς ἐχόντων περικλάσεις καὶ κοιλότητας, ἐξέπεμψε
τῆς νυκτὸς εἰς τὰς ἐπιτηδειοτάτας ὑποβολὰς ἀνὰ διακο-
σίους καὶ τριακοσίους, πεντακοσίους μὲν ἱππεῖς, ψιλοὺς
5 δὲ καὶ πεζοὺς τοὺς πάντας εἰς πεντακισχιλίους. ἵνα
δὲ μὴ πρωὶ κατοπτευθῶσιν ὑπὸ τῶν εἰς τὰς προνομὰς
ἐκπορευομένων, ἅμα τῷ διαυγάζειν κατελάμβανε τοῖς εὐζώ-
6 νοις τὸν λόφον. ὁ δὲ Μάρκος θεωρῶν τὸ γινόμενον καὶ

1. πάντα AR 1. 2. πλύνοντα AR, πληθύνοντα C, corr. *Rei* 279 s. 2. πρὸς τὸ C 3. ἢ συναμφοτέρους ἀνὰ μέρος ἄρχειν ἢ διελομένους Kaelkerus de eloc. Polyb. p. 285 4. post στρατοπέδοις add. ἑκάτερον *Na* 129 7. inc. F fol. 31^{v}: ἀννῖβας δὲ τὰ cet., idem paulo infra ad marginem adscripsit πόλεμος ῥωμ καὶ καρχηδονίων 9. ἤιδει AR, ἤδει F, ἤδη C 11. κατ' αὐτοῦ C Suid. v. πρὸς αὐτοῦ πρὸς αὐτοῦ AFR Suid. 15. αὐτοῦ A, αὑτοῦ FR^{s} vulgo 16. δυναμένης A^{r} ex δυναμέν*ς, δυναμένους F 17. κατορθόματος F 20. ψιλῶ F 22. ἐπιτηδιοτάτας F ὑποβολὰς *Rei* 280 pro ὑπερβολὰς 23. καὶ ante πεντακοσίους add. AFR, del. *Sch* 26. τῷ] τὸ F 27. τὸν] τῶν F

301, 14]

νομίσας ἑρμαῖον εἶναι παραυτίκα μὲν ἐξαπέστειλε τοὺς
ψιλούς, κελεύσας ἀγωνίζεσθαι καὶ διαμάχεσθαι περὶ τοῦ
τόπου, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς· ἑξῆς δὲ τούτοις κατ- 7
όπιν αὐτὸς ἦγε συνεχῆ τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, καθάπερ
καὶ πρότερον, ἑκάστων ποιούμενος παραπλήσιον τὸν χει-
ρισμόν. ἄρτι δὲ τῆς ἡμέρας διαφαινούσης, καὶ πάντων 105
ταῖς τε διανοίαις καὶ τοῖς ὄμμασι περιεσπασμένων περὶ
τοὺς ἐν τῷ γεωλόφῳ κινδυνεύοντας, ἀνύποπτος ἦν ἡ τῶν
ἐνεδρευόντων ὑποβολή. τοῦ δ᾽ Ἀννίβου συνεχῶς μὲν ἐπα- 2
ποστέλλοντος τοῖς ἐν τῷ λόφῳ τοὺς βοηθήσοντας, ἑπομέ-
νου δὲ κατὰ πόδας αὐτοῦ μετὰ τῶν ἱππέων καὶ τῆς δυνά-
μεως, ταχέως συνέβη καὶ τοὺς ἱππεῖς συμπεσεῖν ἀλλήλοις.
οὗ γενομένου, καὶ πιεζομένων τῶν Ῥωμαίων εὐζώνων ὑπὸ 3
τοῦ πλήθους τῶν ἱππέων, ἅμα μὲν οὗτοι καταφεύγοντες
εἰς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων θόρυβον ἐποίουν, ἅμα δὲ τοῦ 4
συνθήματος ἀποδοθέντος τοῖς ἐν ταῖς ἐνέδραις, πανταχό-
θεν ἐπιφαινομένων καὶ προσπιπτόντων τούτων οὐκέτι περὶ
302 τοὺς εὐζώνους μόνον ἀλλὰ περὶ πᾶν τὸ στράτευμα μέγας
κίνδυνος συνειστήκει τοῖς Ῥωμαίοις. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν 5
τοῦτον Φάβιος θεωρῶν τὸ γινόμενον, καὶ διαγωνιάσας μὴ
σφαλῶσι τοῖς ὅλοις, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις καὶ κατὰ σπουδὴν
ἐβοήθει τοῖς κινδυνεύουσι. ταχὺ δὲ συνεγγίσαντος αὐτοῦ 6
πάλιν ἀναθαρρήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι, καίπερ λελυκότες ἤδη
τὴν ὅλην τάξιν, αὖθις ἀθροιζόμενοι περὶ τὰς σημαίας ἀνε-
χώρουν καὶ κατέφευγον ὑπὸ τὴν τούτων ἀσφάλειαν, πολ-
λοὺς μὲν ἀπολωλεκότες τῶν εὐζώνων, ἔτι δὲ πλείους ἐκ
τῶν ταγμάτων καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας. οἱ δὲ περὶ τὸν 7
Ἀννίβαν καταπλαγέντες τὴν ἀκεραιότητα καὶ σύνταξιν τῶν
παραβεβοηθηκότων στρατοπέδων, ἀπέστησαν τοῦ διωγμοῦ

---

1. ἑρμαῖον A, ἑρμαῖον F, ἕρμαιον R[s] vulgo 2. τοῦ τόπου] τούτου F 5. ἑκάστω AF(R), corr. *Re* χορισμὸν F 8. γαιο*λόφωι A(R), γεολόφω F, corr. C 9. ἐπιβολὴ F 10. τοὺς ἐν AFR, corr. C 11. αὐτῶν AFR, om. C, corr. *Be* post ἱππέων add. αὐτοῦ C 12. ἀλλήλους A[1]F, corr. A[2]R 13. πιεζομένω F 14. οὗτοι F 18. post ἀλλὰ add. καὶ C 19. συνιστήκει AF 20. διαγονιάσας F 24. σημείας AFR, corr. C

8 *καὶ τῆς μάχης. τοῖς μὲν οὖν παρ' αὐτὸν γενομένοις τὸν
κίνδυνον ἦν ἐναργὲς ὅτι διὰ μὲν τὴν Μάρκου τόλμαν ἀπό-
λωλε τὰ ὅλα, διὰ δὲ τὴν εὐλάβειαν τοῦ Φαβίου σέσωσται*
9 *καὶ πρὸ τοῦ καὶ νῦν· τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τότ' ἐγένετο φα-
νερὸν ὁμολογουμένως τί διαφέρει στρατιωτικῆς προπετείας
καὶ κενοδοξίας στρατηγικὴ πρόνοια καὶ λογισμὸς ἑστὼς*
10 *καὶ νουνεχής. οὐ μὴν ἀλλ' οἱ μὲν Ῥωμαῖοι διδαχθέντες
ὑπὸ τῶν πραγμάτων καὶ βαλόμενοι χάρακα πάλιν ἕνα πάν-
τες ἐστρατοπέδευσαν ὁμόσε, καὶ λοιπὸν ἤδη Φαβίῳ προσ-*
11 *εῖχον τὸν νοῦν καὶ τοῖς ὑπὸ τούτου παραγγελλομένοις· οἱ
δὲ Καρχηδόνιοι τὸν μὲν μεταξὺ τόπον τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς
σφετέρας παρεμβολῆς διετάφρευσαν, περὶ δὲ τὴν κορυφὴν
τοῦ καταληφθέντος λόφου χάρακα περιβαλόντες καὶ φυλα-
κὴν ἐπιστήσαντες λοιπὸν ἤδη πρὸς τὴν χειμασίαν ἀσφαλῶς
ἡτοιμάζοντο.*

106 *Τῆς δὲ τῶν ἀρχαιρεσίων ὥρας συνεγγιζούσης εἵλοντο* *a. u. 538*
*στρατηγοὺς οἱ Ῥωμαῖοι Λεύκιον Αἰμίλιον καὶ Γάιον Τε-
ρέντιον· ὧν κατασταθέντων οἱ μὲν δικτάτορες ἀπέθεντο*
2 *τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ προϋπάρχοντες ὕπατοι, Γναῖος Σερουίλιος
καὶ Μάρκος Ῥήγουλος ὁ μετὰ τὴν Φλαμινίου τελευτὴν ἐπι-
κατασταθείς, τότε προχειρισθέντες ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰμί-* **303**
*λιον ἀντιστράτηγοι καὶ παραλαβόντες τὴν ἐν τοῖς ὑπαί-
θροις ἐξουσίαν, ἐχείριζον κατὰ τὴν ἑαυτῶν γνώμην τὰ κατὰ*
3 *τὰς δυνάμεις. οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰμίλιον βουλευσάμενοι
μετὰ τῆς συγκλήτου, τὸ μὲν ἐλλεῖπον πλῆθος ἔτι τῶν στρα-
τιωτῶν πρὸς τὴν ὅλην ἐπιβολὴν παραχρῆμα καταγράψαν-*
4 *τες ἐξαπέστειλαν, τοῖς δὲ περὶ τὸν Γναῖον διεσάφησαν
ὁλοσχερῆ μὲν κίνδυνον κατὰ μηδένα τρόπον συνίστασθαι,
τοὺς δὲ κατὰ μέρος ἀκροβολισμοὺς ὡς ἐνεργοτάτους ποιεῖ-
σθαι καὶ συνεχεστάτους χάριν τοῦ γυμνάζειν καὶ παρα-*

---

1. *τους μὲν* AF, corr. R 2. *ἀπώλωλε* F 3. 4. *σέσωστε καὶ πρὸ τούτου* F 4. *τότε* AFR 6. *καινοδοξίας* AFDE 7. *οὐ μέν· ἀλλ'* F 8. *ἕνα πάντες Sch*, *εν ἅπαντες* A[1], *ἐνάπαντες* F, *ἅπαντες* A[r]R 9. *ἐστράτευσαν* C 10. *παραγγελλομένοις*: des. F 13. *καταλειφθέντος* CDE 19. *προϋπάρξαντες* D 20. *ῥηγουλος* (sine acc.) A 23. *τὰ κατὰ* om. C

303, 11]

σκευάζειν εὐθαρσεῖς τοὺς νέους πρὸς τοὺς ὁλοσχερεῖς ἀγῶ-
νας, τῷ καὶ τὰ πρότερον αὐτοῖς συμπτώματα δοκεῖν οὐχ 5
ἥκιστα γεγονέναι διὰ τὸ νεοσυλλόγοις καὶ τελέως ἀνασκή-
τοις κεχρῆσθαι τοῖς στρατοπέδοις. αὐτοὶ δὲ Λεύκιον μὲν 6
Ποστούμιον, ἑξαπέλεκυν ὄντα στρατηγόν, στρατόπεδον δόν-
τες εἰς Γαλατίαν ἐξαπέστειλαν, βουλόμενοι ποιεῖν ἀντιπε-
ρίσπασμα τοῖς Κελτοῖς τοῖς μετ' Ἀννίβου στρατευομένοις·
πρόνοιαν δ' ἐποιήσαντο καὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ παραχει- 7
μάζοντος ἐν τῷ Λιλυβαίῳ στόλου, διεπέμψαντο δὲ καὶ
τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ στρατηγοῖς πάντα τὰ κατεπείγοντα πρὸς
τὴν χρείαν. οὗτοι μὲν οὖν περὶ ταῦτα καὶ περὶ τὰς λοι- 8
πὰς ἐγίνοντο παρασκευὰς ἐπιμελῶς· οἱ δὲ περὶ τὸν Γναῖον, 9
κομισάμενοι τὰς παρὰ τῶν ὑπάτων ἐντολάς, πάντα τὰ
κατὰ μέρος ἐχείριζον κατὰ τὴν ἐκείνων γνώμην. διὸ καὶ 10
τὸ πλείω γράφειν ὑπὲρ αὐτῶν παρήσομεν· ὁλοσχερὲς μὲν
γὰρ ἢ μνήμης ἄξιον ἁπλῶς οὐδὲν ἐπράχθη διὰ τὴν ἐντο-
λὴν καὶ διὰ τὴν τοῦ καιροῦ περίστασιν, ἀκροβολισμοὶ δὲ 11
μόνον καὶ συμπλοκαὶ κατὰ μέρος ἐγίνοντο πλείους, ἐν αἷς
εὐδοκίμουν οἱ προεστῶτες τῶν Ῥωμαίων· καὶ γὰρ ἀνδρω-
δῶς καὶ νουνεχῶς ἐδόκουν ἕκαστα χειρίζειν.

Τὸν μὲν οὖν χειμῶνα καὶ τὴν ἐαρινὴν ὥραν διέμειναν 107
ἀντιστρατοπεδεύοντες ἀλλήλοις· ἤδη δὲ παραδιδόντος τοῦ
καιροῦ τὴν ἐκ τῶν ἐπετείων καρπῶν χορηγίαν, ἐκίνει τὴν
304 *δύναμιν ἐκ τοῦ περὶ τὸ Γερούνιον χάρακος Ἀννίβας. κρί-* 2
νων δὲ συμφέρειν τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀναγκάσαι μάχε-
σθαι τοὺς πολεμίους, καταλαμβάνει τὴν τῆς Κάννης προσ-
αγορευομένης πόλεως ἄκραν· εἰς γὰρ ταύτην συνέβαινε τόν 3
τε σῖτον καὶ τὰς λοιπὰς χορηγίας ἀθροίζεσθαι τοῖς Ῥω-
μαίοις ἐκ τῶν περὶ Κανύσιον τόπων, ἐκ δὲ ταύτης ἀεὶ πρὸς
τὴν χρείαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον παρακομίζεσθαι. τὴν μὲν 4
οὖν πόλιν ἔτι πρότερον συνέβαινε κατεσκάφθαι, τῆς παρα-

---

6. *γαλατείαν* A *ἀντιπερίσπασμα* AR Suid. h. v., *ἀντιπέρασμα* C 10. *κατεπείγοντο* A 13. *τὰς* add. *Na* 129 15. *τὸ* AR, *τὰ* C 20. *ἕκαστα ἐδόκουν* C 23. *ἐπετίων* AR, corr. C 26. *Κάννης Ca* pro *καινῆς* *προσαγορευομένην* AR, corr. *Re* 29. *καννσιον* (sine acc.) A(R), *κανήσιον* B 31. *ἔτει πρότερον ἐνὶ* C

[304, 9

σκευῆς δὲ καὶ τῆς ἄκρας τότε καταληφθείσης οὐ μικρὰν
συνέπεσε ταραχὴν γενέσθαι περὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνά-
5 μεις· οὐ γὰρ μόνον διὰ τὰς χορηγίας ἐδυσχρηστοῦντ' ἐπὶ
τῷ κατειλῆφθαι τὸν προειρημένον τόπον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ
6 κατὰ τὴν πέριξ εὐφυῶς κεῖσθαι χώραν. πέμποντες οὖν εἰς
τὴν Ῥώμην συνεχῶς ἐπυνθάνοντο τί δεῖ ποιεῖν, ὡς ἐὰν
ἐγγίσωσι τοῖς πολεμίοις, οὐ δυνησόμενοι φυγομαχεῖν, τῆς
μὲν χώρας καταφθειρομένης, τῶν δὲ συμμάχων πάντων
7 μετεώρων ὄντων ταῖς διανοίαις. οἱ δ' ἐβουλεύσαντο μά-
χεσθαι καὶ συμβάλλειν τοῖς πολεμίοις. τοῖς μὲν οὖν περὶ
τὸν Γναῖον ἐπισχεῖν ἔτι διεσάφησαν, αὐτοὶ δὲ τοὺς ὑπάτους
8 ἐξαπέστελλον. συνέβαινε δὲ πάντας εἰς τὸν Αἰμίλιον ἀπο-
βλέπειν καὶ πρὸς τοῦτον ἀπερείδεσθαι τὰς πλείστας ἐλπί-
δας διά τε τὴν ἐκ τοῦ λοιποῦ βίου καλοκαγαθίαν καὶ διὰ
τὸ μικροῖς πρότερον χρόνοις ἀνδρωδῶς ἅμα καὶ συμφερόν-
9 τως δοκεῖν κεχειρικέναι τὸν πρὸς Ἰλλυριοὺς πόλεμον. προέ-
θεντο δὲ στρατοπέδοις ὀκτὼ διακινδυνεύειν, ὃ πρότερον
οὐδέποτ' ἐγεγόνει παρὰ Ῥωμαίοις, ἑκάστου τῶν στρατοπέ-
δων ἔχοντος ἄνδρας εἰς πεντακισχιλίους χωρὶς τῶν συμμά-
10 χων. Ῥωμαῖοι γάρ, καθά που καὶ πρότερον εἰρήκαμεν,
ἀεί ποτε τέτταρα στρατόπεδα προχειρίζονται, τὸ δὲ στρα-
τόπεδον πεζοὺς μὲν λαμβάνει περὶ τετρακισχιλίους ἱππεῖς
11 δὲ διακοσίους. ἐπὰν δέ τις ὁλοσχερεστέρα προφαίνηται 305
χρεία, τοὺς μὲν πεζοὺς ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ ποιοῦσι
12 περὶ πεντακισχιλίους τοὺς δ' ἱππεῖς τριακοσίους. τῶν δὲ
συμμάχων τὸ μὲν τῶν πεζῶν πλῆθος πάρισον ποιοῦσι τοῖς
Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, τὸ δὲ τῶν ἱππέων ὡς ἐπίπαν

---

3. ἐδυσχρηστοῦντο AR ἐπὶ del. *Di* praef. vol. IV p. x 5. κατὰ om. DE τῆς — χώρας *Di* auctore *Sch* (sed conf. Krebsium *Präpos. bei Polyb.* p. 130) 9. οἱ δὲ add. *Re* 10. συμβαλεῖν AR, corr. C 11. γναΐον C, γάϊον AR 12. ἐξαπέστελον B 16. κεχειρηκέναι AR, corr. C 20. καθάπου A(R), καθάπερ vulgo ante *Sch* (conf. 9, 1, 4) 21. 22. προχειρο .. | πεζους (sine acc.) A, προχειρι ... πεζοὺς (maiore spatio vacuo) B, προχειροῦσι πεζοὺς A[r] DE, προχειροῦσι. τὸ δὲ στρατόπεδον πεζοὺς C, προχειρίζονται corr. *Sch* 23. πρόφαινῃ DE 26. τῶν πεζῶν] πεζὸν CD 27. ῥωμαίοις AR, corr. B secundum constantem scriptoris usum (quamquam etiam Ῥωμαίων coniicere licet coll. 6, 30, 3)

305, 6]
τριπλάσιον. τούτων δὲ τοὺς ἡμίσεις τῶν συμμάχων καὶ τὰ 13
δύο στρατόπεδα δόντες ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων ἐξαποστέλ-
λουσιν ἐπὶ τὰς πράξεις. καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἀγῶνας 14
δι' ἑνὸς ὑπάτου καὶ δύο στρατοπέδων καὶ τοῦ προειρη-
μένου πλήθους τῶν συμμάχων κρίνουσι, σπανίως δὲ πᾶσι
πρὸς ἕνα καιρὸν καὶ πρὸς ἕνα χρῶνται κίνδυνον. τότε γε 15
μὴν οὕτως ἐκπλαγεῖς ἦσαν καὶ κατάφοβοι τὸ μέλλον ὡς
οὐ μόνον τέτταρσιν ἀλλ' ὀκτὼ στρατοπέδοις Ῥωμαϊκοῖς
ὁμοῦ προήρηντο διακινδυνεύειν.
Διὸ καὶ παρακαλέσαντες τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον, καὶ 108
πρὸ ὀφθαλμῶν θέντες τὸ μέγεθος τῶν εἰς ἑκάτερον τὸ
μέρος ἀποβησομένων ἐκ τῆς μάχης, ἐξαπέστειλαν ἐντειλά-
μενοι σὺν καιρῷ κρίνειν τὰ ὅλα γενναίως καὶ τῆς πατρίδος
ἀξίως. οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ συνα- 2
θροίσαντες τὰ πλήθη τήν τε τῆς συγκλήτου γνώμην διεσά-
φησαν τοῖς πολλοῖς καὶ παρεκάλουν τὰ πρέποντα τοῖς παρ-
εστῶσι καιροῖς, ἐξ αὐτοπαθείας τοῦ Λευκίου διατιθεμέ-
νου τοὺς λόγους. ἦν δὲ τὰ πλεῖστα τῶν λεγομένων πρὸς 3
τοῦτον τείνοντα τὸν νοῦν, τὸν ὑπὲρ τῶν νεωστὶ γεγονότων
συμπτωμάτων· ὧδε γὰρ καὶ τῇδέ που συνέβαινε διατετρά-
φθαι καὶ προσδεῖσθαι παραινέσεως τοὺς πολλούς. διόπερ 4
ἐπειρᾶτο συνιστάνειν ὅτι τῶν μὲν ἐν ταῖς προγεγενημέναις
μάχαις ἐλαττωμάτων οὐχ ἓν οὐδὲ δεύτερον, καὶ πλείω δ'
ἂν εὕροι τις αἴτια δι' ἃ τοιοῦτον αὐτῶν ἐξέβη τὸ τέλος,
306 ἐπὶ δὲ τῶν νῦν καιρῶν οὐδεμία λείπεται πρόφασις, ἐὰν 5
ἄνδρες ὦσι, τοῦ μὴ νικᾶν τοὺς ἐχθρούς. τότε μὲν γὰρ 6

1. *διπλάσιον* ora libri Vossiani ex Liv. 22, 36, 3 (quod comprobat Tellius Philol. XI 107; contra *τριπλάσιον* tuetur Hesselbarthius de pugna Cannensi, Gottingae 1874, p. 28 s.) *τῶν συμμάχων*] *συμμάχους* C 2. *ἑκατέρω**, eraso *ν*, A 6. 7. *γε μὴν Hu*, *μὲν* AR, *δὲ* B² vulgo post *Sch* 10. *παρακαλοῦντες* et 11. *ὁρῶντες* D 14. inc. F fol. 32ᵛ: *οἱ δὲ τῶν ῥωμαίων ὕπατοι λεύκιος. εμίλιος καὶ γάϊος. τερέντιος· παραγενόμενοι* cet., adscripto ad marginem titulo *πόλεμος ῥωμαίων καὶ καρχηδωνίων ἐν κάνναις* 17. *αὐτοπαθίας* A 19. *τὸν* (ante *ὑπὲρ*) A²B, *τῶν* A¹FR, del. Schenkelius *Jahresbericht* etc. XII (1884) vol. 38 p. 237 21. *παρένεσεως* (sic) F 23. *ἐλαττομάτων* F *πλείους* B 24. *αἰτίας· διὸ* AR, *αἴτιας διὸ* F, corr. *Rei* 283 *τοιούτων* F *τὸ* om. F

*οὔτε τοὺς ἡγεμόνας ἀμφοτέρους οὐδέποτε συνηγωνίσθαι
τοῖς στρατοπέδοις, οὔτε ταῖς δυνάμεσι κεχρῆσθαι γεγυ-
μνασμέναις ἀλλὰ νεοσυλλόγοις καὶ ἀοράτοις παντὸς δεινοῦ·*
7 *τό τε μέγιστον, ἐπὶ τοσοῦτον ἀγνοεῖσθαι παρ' αὐτοῖς πρό-
τερον τὰ κατὰ τοὺς ὑπεναντίους ὥστε σχεδὸν μηδ' ἑωρα-
κότας τοὺς ἀνταγωνιστὰς παρατάττεσθαι καὶ συγκαταβαί-*
8 *νειν εἰς τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους. "οἱ μὲν γὰρ περὶ τὸν
Τρεβίαν ποταμὸν σφαλέντες, ἐκ Σικελίας τῇ προτεραίᾳ
παραγενηθέντες, ἅμα τῷ φωτὶ τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ παρε-*
9 *τάξαντο· τοῖς δὲ κατὰ Τυρρηνίαν ἀγωνισαμένοις οὐχ οἷον
πρότερον ἀλλ' οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ συνιδεῖν ἐξεγένετο
τοὺς πολεμίους διὰ τὸ περὶ τὸν ἀέρα γενόμενον σύμπτωμα.*
10 *νῦν γε μὴν πάντα τἀναντία τοῖς προειρημένοις ὑπάρχει.*
109 *πρῶτον γὰρ ἡμεῖς ἀμφότεροι πάρεσμεν, οὐ μόνον αὐτοὶ
κοινωνήσοντες ὑμῖν τῶν κινδύνων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ τοῦ
πρότερον ἔτους ἄρχοντας ἑτοίμους παρεσκευάκαμεν πρὸς*
2 *τὸ μένειν καὶ μετέχειν τῶν αὐτῶν ἀγώνων. ὑμεῖς γε μὴν
οὐ μόνον ἑωράκατε τοὺς καθοπλισμούς, τὰς τάξεις, τὰ
πλήθη τῶν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ διαμαχόμενοι μόνον οὐ
καθ' ἑκάστην ἡμέραν δεύτερον ἐνιαυτὸν ἤδη διατελεῖτε.*
3 *πάντων οὖν τῶν κατὰ μέρος ἐναντίως ἐχόντων ταῖς προ-
γεγενημέναις μάχαις, εἰκὸς καὶ τὸ τέλος ἐναντίον ἐκβήσε-*
4 *σθαι τοῦ νῦν ἀγῶνος. καὶ γὰρ ἄτοπον, μᾶλλον δ' ὡς
εἰπεῖν ἀδύνατον, ἐν μὲν τοῖς κατὰ μέρος ἀκροβολισμοῖς
ἴσους πρὸς ἴσους συμπίπτοντας, τὸ πλεῖον ἐπικρατεῖν,
ὁμοῦ δὲ πάντας παραταξαμένους πλείους ὄντας ἢ διπλα-*
5 *σίους τῶν ὑπεναντίων, ἐλαττωθῆναι. διόπερ, ὦ ἄνδρες,
πάντων ὑμῖν παρεσκευασμένων πρὸς τὸ νικᾶν, ἑνὸς προσ-
δεῖται τὰ πράγματα, τῆς ὑμετέρας βουλήσεως καὶ προθυ-
μίας, ὑπὲρ ἧς οὐδὲ παρακαλεῖσθαι πλείω πρέπειν ὑμῖν*

---

4. *ἀγνωεῖσθαι* F 5. *τὰ* om. F 6. *παρατά|τεσθαι* F 9. *παραγεγονότας* B teste *Sch* I 634 10. *ἀγωνησαμένοις* F 11. *οὐδ' ἒν* F 14. post *πρῶτον* vulgo *μὲν* additum ex C (conf. praef.) 16. *ἔτους Rei* 283, *ἐς τοὺς* AFR, *ἑστῶτας* CE² 22. *εἰκῶς* F *ἐναντίον* post *ἀγῶνος* transponit C 28. *ὑμῖν Ca* pro *ὑμῶν* 29. *ἡμετέρας* A¹F, corr. A²R 30. *πρέπει* F

307 ὑπολαμβάνω. τοῖς μέν γε μισθοῦ παρά τισι στρατευο- 6
μένοις ἢ τοῖς κατὰ συμμαχίαν ὑπὲρ τῶν πέλας μέλλουσι
κινδυνεύειν, οἷς κατ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα καιρός ἐστι δεινό-
τατος, τὰ δ' ἐκ τῶν ἀποβαινόντων βραχεῖαν ἔχει διαφοράν,
ἀναγκαῖος ὁ τῆς παρακλήσεως γίνεται τρόπος· οἷς δέ, 7
καθάπερ ὑμῖν νῦν, οὐχ ὑπὲρ ἑτέρων ἀλλ' ὑπὲρ σφῶν
αὐτῶν καὶ πατρίδος καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων ὁ κίνδυνος
συνέστηκεν, καὶ πολλαπλασίαν τὰ μετὰ ταῦτα συμβαίνοντα
τὴν διαφορὰν ἔχει τῶν ἐνεστώτων ἀεὶ κινδύνων, ὑπομνήσεως
μόνον, παρακλήσεως δ' οὐ προσδεῖ· τίς γὰρ οὐκ ἂν βού- 8
λοιτο μάλιστα μὲν νικᾶν ἀγωνιζόμενος, εἰ δὲ μὴ τοῦτ' εἴη
δυνατόν, τεθνάναι πρόσθεν μαχόμενος ἢ ζῶν ἐπιδεῖν τὴν
τῶν προειρημένων ὕβριν καὶ καταφθοράν; διόπερ, ὦ ἄν- 9
δρες, χωρὶς τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων, αὐτοὶ λαμβάνοντες
πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐκ τοῦ λείπεσθαι καὶ τοῦ νικᾶν δια-
φορὰν καὶ τὰ συνεξακολουθοῦντα τούτοις, οὕτως ἑαυτοὺς
παραστήσεσθε πρὸς τὴν μάχην ὡς τῆς πατρίδος οὐ κινδυ-
νευούσης νῦν αὐτοῖς τοῖς στρατοπέδοις ἀλλὰ τοῖς ὅλοις. τί 10
γὰρ ἔτι προσθεῖσα τοῖς ὑποκειμένοις, ἐὰν ἄλλως πως τὰ
παρόντα κριθῇ, περιγενήσεται τῶν ἐχθρῶν, οὐκ ἔχει· πᾶ- 11
σαν γὰρ τὴν αὑτῆς προθυμίαν καὶ δύναμιν εἰς ὑμᾶς ἀπή-
ρεισται, καὶ πάσας τὰς ἐλπίδας ἔχει τῆς σωτηρίας ἐν ὑμῖν.
ὧν ὑμεῖς αὐτὴν μὴ διαψευσθῆτε νῦν, ἀλλ' ἀπόδοτε μὲν τῇ 12
πατρίδι τὰς ἁρμοζούσας χάριτας, φανερὸν δὲ πᾶσιν ἀνθρώ-
ποις ποιήσατε διότι καὶ τὰ πρότερον ἐλαττώματα γέγονεν
οὐ διὰ τὸ Ῥωμαίους χείρους ἄνδρας εἶναι Καρχηδονίων,
ἀλλὰ δι' ἀπειρίαν τῶν τότε μαχομένων καὶ διὰ τὰς ἐκ τῶν
καιρῶν περιστάσεις."

Τότε μὲν οὖν ταῦτα καὶ τοιαῦτα παρακαλέσας ὁ Λεύ- 13

---

1. γε] γὰρ *Re** 6. νῦν AR, νοῦν F 8. συνέστηκε R[s] 10. μόνον] μὲν *Na* 127 (sed conf. praef. ad 3, 109, 1, δ) 16. συνεξακολουθοῦντα F οὕτωσε αὐτοὺς F 17. παραστήσεσθε A[1], παραστήσασθε A[2]R vulgo, παραστήσασθαι F 19. προσθεῖσα AFE[1], προσθήσω BCD, προσθεῖσω E[2] 20. περιγενήσεται AF, περιγενήσεσθαι BDE, περιγενέσθαι C οὐκ ἔχει del. *Na* 120 22. ἔχει τὰς ἐλπίδας DE 23. αὐτῇ*, eraso ν, A, αὐτῇ F, αὐτῷ R, corr. *Re* ἀπόδοται F

110 *κιος διαφῆκε τοὺς πολλούς· τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζεύξαντες
ἦγον τὴν δύναμιν οὗ τοὺς πολεμίους ἤκουον στρατοπε-
δεύειν. δευτεραῖοι δ' ἐπιβαλόντες παρενέβαλον, περὶ πεν-* 308
2 *τήκοντα σταδίους ἀποσχόντες τῶν πολεμίων. ὁ μὲν οὖν
Λεύκιος συνθεασάμενος ἐπιπέδους καὶ ψιλοὺς ὄντας τοὺς
πέριξ τόπους, οὐκ ἔφη δεῖν συμβάλλειν ἱπποκρατούντων
τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἐπισπᾶσθαι καὶ προάγειν μᾶλλον εἰς
τόπους τοιούτους ἐν οἷς τὸ πλέον ἔσται διὰ τῶν πεζικῶν*
3 *στρατοπέδων ἡ μάχη· τοῦ δὲ Γαΐου διὰ τὴν ἀπειρίαν
ὑπὲρ τῆς ἐναντίας ὑπάρχοντος γνώμης, ἣν ἀμφισβήτησις
καὶ δυσχρηστία περὶ τοὺς ἡγεμόνας, ὃ πάντων ἐστὶ σφα-*
4 *λερώτατον. τῆς δ' ἡγεμονίας τῷ Γαΐῳ καθηκούσης εἰς τὴν
ἐπιοῦσαν ἡμέραν διὰ τὸ παρὰ μίαν ἐκ τῶν ἐθισμῶν με-
ταλαμβάνειν τὴν ἀρχὴν τοὺς ὑπάτους, ἀναστρατοπεδεύσας
προῆγε, βουλόμενος ἐγγίσαι τοῖς πολεμίοις, πολλὰ διαμαρ-*
5 *τυρομένου καὶ κωλύοντος τοῦ Λευκίου. ὁ δ' Ἀννίβας ἀνα-
λαβὼν τοὺς εὐζώνους καὶ τοὺς ἱππεῖς ἀπήντα, καὶ προσ-
πεσὼν ἔτι κατὰ πορείαν οὖσι παραδόξως συνεπλέκετο, καὶ*
6 *πολὺν ἐν αὐτοῖς ἐποιεῖτο θόρυβον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὴν μὲν
πρώτην ἐπιφορὰν ἐδέξαντο, προθέμενοί τινας τῶν ἐν τοῖς
βαρέσι καθοπλισμοῖς· μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἀκοντιστὰς καὶ
τοὺς ἱππεῖς ἐπαφέντες ἐπροτέρουν κατὰ τὴν ὅλην συμπλο-
κὴν διὰ τὸ τοῖς μὲν Καρχηδονίοις μηδὲν ἐφεδρεύειν ἀξιό-
λογον, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἀναμεμιγμένας τοῖς εὐζώνοις ὁμόσε*
7 *κινδυνεύειν τινὰς σπείρας. τότε μὲν οὖν ἐπιγενομένης νυ-
κτὸς ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων, οὐ κατὰ τὴν ἐλπίδα τοῖς*
8 *Καρχηδονίοις ἐκβάσης τῆς ἐπιθέσεως· εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον
ὁ Λεύκιος, οὔτε μάχεσθαι κρίνων οὔτε μὴν ἀπάγειν ἀσφα-
λῶς τὴν στρατιὰν ἔτι δυνάμενος, τοῖς μὲν δυσὶ μέρεσι*

---

2. *οὖ*] *οὐ* F 3. *ἐπιβαλλοντες* (sine acc.) AF(R), corr. B *παρεν-
έβαλλον* FDE 8. *τόπους Sch* pro *τοὺς* 9. *τῇ μάχῃ* B 10. *ὑπὲρ*]
ἐπὶ Sca 11. *σφαλερότατον* F 12. *ἡγεμονείας* AFDE 13. *τὸν
ἔθισμον* F 19. *ἐποίει Di* praef. ad Diod. vol. III p. VI 20. *ἐπι-
φωρᾶν* F 22. *ἐπρῶτέρουν* (sic) F *ὅλην* AR, *ωλην* (sine spir. et
acc.) F, *πρώτην* C 27. *ἐκβάσεις* F 29. *στρατείαν* ADE, *στρα-
τεῖαν* F

308, 28]

κατεστρατοπέδευσεν παρὰ τὸν Αὔφιδον καλούμενον ποτα-
μόν, ὃς μόνος διαρρεῖ τὸν Ἀπεννῖνον (τοῦτο δ' ἐστὶν ὄρος 9
συνεχές, ὃ διείργει πάσας τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ῥύσεις,
τὰς μὲν εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος τὰς δ' εἰς τὸν Ἀδρίαν·
309 *δι' οὗ ῥέοντα συμβαίνει τὸν Αὔφιδον τὰς μὲν πηγὰς*
ἔχειν ἐν τοῖς πρὸς τὸ Τυρρηνικὸν κλίμασι τῆς Ἰταλίας,
ποιεῖσθαι δὲ τὴν ἐκβολὴν εἰς τὸν Ἀδρίαν), τῷ δὲ τρίτῳ 10
πέραν, ἀπὸ διαβάσεως πρὸς τὰς ἀνατολάς, ἐβάλετο χάρακα,
τῆς μὲν ἰδίας παρεμβολῆς περὶ δέκα στάδι' ἀποσχών, τῆς
δὲ τῶν ὑπεναντίων μικρῷ πλεῖον, βουλόμενος διὰ τούτων 11
προκαθῆσθαι μὲν τῶν ἐκ τῆς πέραν παρεμβολῆς προνο-
μευόντων, ἐπικεῖσθαι δὲ τοῖς παρὰ τῶν Καρχηδονίων.

Ἀννίβας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν θεωρῶν ὅτι καλεῖ 111
τὰ πράγματα μάχεσθαι καὶ συμβάλλειν τοῖς πολεμίοις, εὐ-
λαβούμενος δὲ μὴ διατέτραπται τὸ πλῆθος ἐκ τοῦ προγε-
γονότος ἐλαττώματος, κρίνας προσδεῖσθαι παρακλήσεως
τὸν καιρὸν συνῆγε τοὺς πολλούς. ἀθροισθέντων δέ, περιβλέ- 2
ψαι κελεύσας πάντας εἰς τοὺς πέριξ τόπους, ἤρετο τί μεῖ-
ζον εὔξασθαι τοῖς θεοῖς κατὰ τοὺς παρόντας ἐδύναντο και-
ρούς, δοθείσης αὐτοῖς ἐξουσίας, τοῦ παρὰ πολὺ τῶν πολε-
μίων ἱπποκρατοῦντας ἐν τοιούτοις τόποις διακριθῆναι περὶ
τῶν ὅλων. πάντων δὲ τὸ ῥηθὲν ἐπισημηναμένων διὰ τὴν 3
ἐνάργειαν "τούτου τοιγαροῦν" ἔφη "πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς
ἔχετε χάριν (ἐκεῖνοι γὰρ ἡμῖν συγκατασκευάζοντες τὴν νίκην
εἰς τοιούτους τόπους ἤχασι τοὺς ἐχθρούς), δεύτερον δ' ἡμῖν, 4
ὅτι καὶ μάχεσθαι τοὺς πολεμίους συνηναγκάσαμεν (οὐ γὰρ
ἔτι δύνανται τοῦτο διαφυγεῖν) καὶ μάχεσθαι προφανῶς ἐν

---

1. *κατεστρατοπέδευσαι* F, *κατεστρατοπέδευσε* R[s] *ποταμον καλούμενον* AFR vulgo, sed in A eadem manus notis " et ' praefixis contrarium ordinem designavit 2. *διαιρεῖ* C *ἀπεννῖνον* AFE, *ἀπεννίνον* B[s], *ἀπέννινον* D, *ἀπενίνον* C 4. *τα | δὲ* A, *τὰς δὲ* FR 9. *σταδίων* AFR, *σταδίους* vulgo ex C (conf. Fleckeiseni annal. 1867 p. 315) 11. *τῶν ἐκ τῆς πέραν Sch* pro *τῆς ἐκ τῶν ἰβήρων* 17. *ἀθροισθέντων* A 19. *ἂν* ante *εὔξασθαι* add. Hertleinius *Conjecturen* etc. III, progr. Wertheim. 1873, p. 4 20. *δοθήσεις* F 21. *ἱπποκρατοῖντας*] conf. praef. ad 2, 18, 6 23. *ἐνάργειαν* F[2]CE[2], *ἐνέργειαν* AF[1]R 24. *συνκατασκευάζοντες* F 25. *ἤχασι* A[1]B, *εἴχασι* F, *ἦγον* A[r]R

5 τοῖς ἡμετέροις προτερήμασιν. τὸ δὲ παρακαλεῖν ὑμᾶς
νῦν διὰ πλειόνων εὐθαρσεῖς καὶ προθύμους εἶναι πρὸς
6 τὸν κίνδυνον οὐδαμῶς μοι δοκεῖ καθήκειν. ὅτε μὲν γὰρ
ἀπείρως διέκεισθε τῆς πρὸς Ῥωμαίους μάχης, ἔδει τοῦτο
ποιεῖν, καὶ μεθ᾽ ὑποδειγμάτων ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς πολλοὺς
7 διεθέμην λόγους· ὅτε δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς τρισὶ μάχαις
τηλικαύταις ἐξ ὁμολογουμένου νενικήκατε Ῥωμαίους, ποῖος
ἂν ἔτι λόγος ὑμῖν ἰσχυρότερον παραστήσαι θάρσος αὐτῶν
8 τῶν ἔργων; διὰ μὲν οὖν τῶν πρὸ τοῦ κινδύνων κεκρατή-
κατε τῆς χώρας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀγαθῶν κατὰ τὰς ἡμε- 310
τέρας ἐπαγγελίας, ἀψευστούντων ἡμῶν ἐν πᾶσι τοῖς πρὸς
ὑμᾶς εἰρημένοις· ὁ δὲ νῦν ἀγὼν ἐνέστηκεν περὶ τῶν πόλεων
9 καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἀγαθῶν. οὗ κρατήσαντες κύριοι μὲν
ἔσεσθε παραχρῆμα πάσης Ἰταλίας, ἀπαλλαγέντες δὲ τῶν
νῦν πόνων, γενόμενοι συμπάσης ἐγκρατεῖς τῆς Ῥωμαίων
εὐδαιμονίας, ἡγεμόνες ἅμα καὶ δεσπόται πάντων γενήσεσθε
10 διὰ ταύτης τῆς μάχης. διόπερ οὐκέτι λόγων ἀλλ᾽ ἔργων
ἐστὶν ἡ χρεία· θεῶν γὰρ βουλομένων ὅσον οὔπω βεβαιώ-
σειν ὑμῖν πέπεισμαι τὰς ἐπαγγελίας."
11 Ταῦτα δὲ καὶ τούτοις παραπλήσια διαλεχθείς, προ-
θύμως αὐτὸν ἐπισημαινομένου τοῦ πλήθους, ἐπαινέσας καὶ
δεξάμενος αὐτῶν τὴν ὁρμὴν ἀφῆκε, καὶ παραχρῆμα κατε-
στρατοπέδευσε, ποιούμενος τὸν χάρακα παρὰ τὴν αὐτὴν
πλευρὰν τοῦ ποταμοῦ τῇ μείζονι στρατοπεδείᾳ τῶν ὑπε-
12 ναντίων. τῇ δ᾽ ἐχομένῃ περὶ παρασκευὴν καὶ θεραπείαν
παρήγγειλε γίνεσθαι πᾶσι. τῇ δ᾽ ἑξῆς παρὰ τὸν ποτα-
μὸν ἐξέταττε τὰ στρατόπεδα καὶ δῆλος ἦν μάχεσθαι σπεύ-
2 δων τοῖς ὑπεναντίοις. ὁ δὲ Λεύκιος δυσαρεστούμενος μὲν
τοῖς τόποις, ὁρῶν δ᾽ ὅτι ταχέως ἀναγκασθήσονται μετα-
στρατοπεδεύειν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τὸν πορισμὸν τῶν ἐπι-

1. ἡμετέροις FB[s]C, ὑμετέροις ADE 4. διέκεισθαι F 7. ἐξ ὁμολόγου Ca 8. παραστῆσαι A 9. τῶν πρὸ] τὸν πρὸ F 12. ἐνέστηκε R[s], ἔστηκεν F 14. ἔσεσθαι F 16. γενήσεσθαι AFDE 18. ἡ om. C 20. post καὶ add. τὰ DE 21. ἐπισημενομένου F, ἐπισημαιναμένου B, ἐπισημηναμένου editio princ. 24. μείζωνι F 25. δ᾽ ἐχομένηι A[r](R), δεχομένηι A[1]F 28. τοῖς ὑπεναντίοις om. C μὲν om. F

310, 22]
τηδείων, εἶχε τὴν ἡσυχίαν, ἀσφαλισάμενος ταῖς ἐφεδρείαις
τὰς παρεμβολάς. Ἀννίβας δὲ χρόνον ἱκανὸν μείνας, οὐδε- 3
νὸς ἀντεξιόντος, τὴν μὲν λοιπὴν δύναμιν αὖθις εἰς χάρακα
κατέστησεν, τοὺς δὲ Νομάδας ἐπαφῆκε τοῖς ὑδρευομένοις
ἀπὸ τῆς ἐλάττονος παρεμβολῆς. τῶν δὲ Νομάδων ἕως πρὸς 4
αὐτὸν τὸν χάρακα προσπιπτόντων καὶ διακωλυόντων τὴν
ὑδρείαν, ὅ τε Γάιος ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τούτοις παρωξύνετο,
τά τε πλήθη πρὸς τὸν κίνδυνον ὁρμὴν εἶχεν καὶ δυσχερῶς
ἔφερε τὰς ὑπερθέσεις. βαρύτατος γὰρ δὴ πᾶσιν ἀνθρώ- 5
ποις ὁ τοῦ μέλλειν γίνεται χρόνος· ὅταν δ' ἅπαξ κριθῇ,
ὅ τι ἂν ᾖ πάσχειν πάντων τῶν δοκούντων εἶναι δεινῶν
ὑπομενετέον.

311 Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεπτωκότος ὅτι παραστρατο- 6
πεδεύουσιν ἀλλήλοις καὶ συμπλοκαὶ γίνονται τῶν προκιν-
δυνευόντων ἀν' ἑκάστην ἡμέραν, ὀρθὴ καὶ περίφοβος ἦν ἡ
πόλις, δεδιότων μὲν τῶν πολλῶν τὸ μέλλον διὰ τὸ πολλά- 7
κις ἤδη προηττῆσθαι, προορωμένων δὲ καὶ προλαμβανόν-
των τὰ συμβησόμενα ταῖς ἐννοίαις, ἐὰν σφάλλωνται τοῖς
ὅλοις. πάντα δ' ἦν τὰ παρ' αὐτοῖς λόγια πᾶσι τότε διὰ 8
στόματος, σημείων δὲ καὶ τεράτων πᾶν μὲν ἱερὸν πᾶσα
δ' ἦν οἰκία πλήρης, ἐξ ὧν εὐχαὶ καὶ θυσίαι καὶ θεῶν
ἱκετηρίαι καὶ δεήσεις ἐπεῖχον τὴν πόλιν. δεινοὶ γὰρ ἐν 9
ταῖς περιστάσεσι Ῥωμαῖοι καὶ θεοὺς ἐξιλάσασθαι καὶ
ἀνθρώπους, καὶ μηδὲν ἀπρεπὲς μηδ' ἀγεννὲς ἐν τοῖς
τοιούτοις καιροῖς ἡγεῖσθαι τῶν περὶ ταῦτα συντελου-
μένων.

Ὁ δὲ Γάιος ἅμα τῷ παραλαβεῖν τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ 113
τὴν ἀρχήν, ἄρτι τῆς κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολῆς ἐπιφαι-
νομένης, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐξ ἑκατέρας ἅμα τῆς παρεμβο-
λῆς, καὶ τοὺς μὲν ἐκ τοῦ μείζονος χάρακος διαβιβάζων τὸν 2

5. ἐλάττωνος F 6. προπιπτόντων *Rei* 286 7. ἐπὶ τούτοις ἔτι μᾶλλον C παροξύνετο F 8. εἶχεν AF, εἶχε R[s] 10. μέλλοντος C 13. προσπεπτοκότος F 15. ἀνὰ AFR 18. ἐνοίαις ἐὰν σφάλλονται F 21. οἰκεῖα πλήρεις F 23. ἐξιλάσκεσθαι vulgo ante *Di* ex C 24. ἀγενὲς F 27. τῶ A, το (sine acc.) F τὴν — ἡμέραν C

ποταμὸν εὐθέως παρενέβαλε, τοὺς δ' ἐκ θατέρου συνά-
πτων τούτοις ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἐξέταττε, λαμβάνων
3 πᾶσι τὴν ἐπιφάνειαν τὴν πρὸς μεσημβρίαν. τοὺς μὲν οὖν
τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐπὶ τοῦ δε-
ξιοῦ κέρατος κατέστησε, τοὺς δὲ πεζοὺς συνεχεῖς τούτοις
ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας ἐξέτεινε, πυκνοτέρας ἢ πρόσθεν
τὰς σημαίας καθιστάνων, καὶ ποιῶν πολλαπλάσιον τὸ βά-
4 θος ἐν ταῖς σπείραις τοῦ μετώπου· τοὺς δὲ τῶν συμμά-
χων ἱππεῖς εἰς τὸ λαιὸν κέρας παρενέβαλε· πάσης δὲ τῆς
5 δυνάμεως προέστησε τοὺς εὐζώνους ἐν ἀποστάσει. ἦσαν
δὲ σὺν τοῖς συμμάχοις πεζῶν μὲν εἰς ὀκτὼ μυριάδας ἱπ-
6 πεῖς δὲ μικρῷ πλείους τῶν ἑξακισχιλίων. Ἀννίβας δὲ κατὰ
τὸν αὐτὸν καιρὸν τοὺς μὲν Βαλιαρεῖς καὶ λογχοφόρους δια-
βιβάσας τὸν ποταμὸν προεβάλετο τῆς δυνάμεως, τοὺς δὲ
λοιποὺς ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ χάρακος, καὶ περαιώσας κατὰ
διττοὺς τόπους τὸ ῥεῖθρον, ἀντετάττετο τοῖς πολεμίοις. 312
7 ἐτίθει δ' ἐπ' αὐτὸν μὲν τὸν ποταμόν, ἐπὶ τῶν εὐωνύμων,
τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτοὺς ἱππεῖς ἀντίους τοῖς τῶν Ῥωμαίων
ἱππεῦσι, συνεχεῖς δὲ τούτοις πεζοὺς τοὺς ἡμίσεις τῶν ἐν
τοῖς βαρέσι καθοπλισμοῖς Λιβύων, ἑξῆς δὲ τοῖς εἰρημένοις
Ἴβηρας καὶ Κελτούς. παρὰ δὲ τούτοις τὸ λοιπὸν μέρος
ἔθηκε τῶν Λιβύων, ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ κέρως ἐπέταξε τοὺς
8 Νομαδικοὺς ἱππεῖς. ἐπεὶ δὲ πάντ' ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν ἐξέ-
τεινε, μετὰ ταῦτα λαβὼν τὰ μέσα τῶν Ἰβήρων καὶ Κελτῶν
τάγματα προῆγε, καὶ τἆλλα τούτοις ἐκ τοῦ κατὰ λόγον παρ-
ίστανε ζυγοῦντα, μηνοειδὲς ποιῶν τὸ κύρτωμα καὶ λεπτύ-
9 νων τὸ τούτων αὐτῶν σχῆμα, βουλόμενος ἐφεδρείας μὲν τά-
ξιν ἐν τῇ μάχῃ τοὺς Λίβυας αὐτῶν ἔχειν, προκινδυνεῦσαι
114 δὲ τοῖς Ἴβηρσι καὶ Κελτοῖς. ἦν δ' ὁ καθοπλισμὸς τῶν

---

1. δ' add. C 2. λαμβάνον F 3. πᾶσαν C 6. ἐξέτειναι F 7. σημείας AFR, corr. C καθεστάνων F βάθ*ος F 10. προέστησαν C ἀποσπάσει AFR, corr. C 13. 14. hoc fere loco ad marginem σύνταξις χαρχη[δ]:∾ adscripsit F 15. περεῶσας F 17. δὲ AFR 22. ἔθικε F 23. ἐπεὶ δὲ AR, ἐπὶ δὲ F 25. *παρίστανε* *Sch* pro παριστάναι 26. λεπτύνον F 28. αὐτὸν C¹, αὐτῷ *Re* 29. ἴβηρσιν F

312, 15]
*μὲν Λιβύων Ῥωμαϊκός, οὓς πάντας Ἀννίβας τοῖς ἐκ τῆς
προγεγενημένης μάχης σκύλοις ἐκλέξας κατακεκοσμήκει· τῶν* 2
*δ' Ἰβήρων καὶ Κελτῶν ὁ μὲν θυρεὸς ἦν παραπλήσιος, τὰ
δὲ ξίφη τὴν ἐναντίαν εἶχε διάθεσιν· τῆς μὲν γὰρ οὐκ ἔλατ-* 3
*τον τὸ κέντημα τῆς καταφορᾶς ἴσχυε πρὸς τὸ βλάπτειν, ἡ
δὲ Γαλατικὴ μάχαιρα μίαν εἶχε χρείαν τὴν ἐκ καταφορᾶς,
καὶ ταύτην ἐξ ἀποστάσεως. ἐναλλὰξ δὲ ταῖς σπείραις αὐ-* 4
*τῶν παρατεταγμένων, καὶ τῶν μὲν Κελτῶν γυμνῶν τῶν δ'
Ἰβήρων λινοῖς περιπορφύροις χιτωνίσκοις κεκοσμημένων
κατὰ τὰ πάτρια, ξενίζουσαν ἅμα καὶ καταπληκτικὴν συν-
έβαινε γίνεσθαι τὴν πρόσοψιν. ἦν δὲ τὸ μὲν τῶν ἱππι-* 5
*κῶν πλῆθος τὸ σύμπαν τοῖς Καρχηδονίοις εἰς μυρίους, τὸ
δὲ τῶν πεζῶν οὐ πολὺ πλείους τετρακισμυρίων σὺν τοῖς
Κελτοῖς. εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν τῶν Ῥωμαίων Αἰμίλιος, τὸ* 6
*δ' εὐώνυμον Γάιος, τὰ δὲ μέσα Μάρκος καὶ Γναῖος οἱ
τῷ πρότερον ἔτει στρατηγοῦντες. τῶν δὲ Καρχηδονίων* 7
τὸ μὲν εὐώνυμον Ἀσδρούβας εἶχε, τὸ δὲ δεξιὸν Ἄννων·
313 *ἐπὶ δὲ τοῖς μέσοις αὐτὸς ἦν Ἀννίβας, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ
Μάγωνα τὸν ἀδελφόν. βλεπούσης δὲ τῆς μὲν τῶν Ῥω-* 8
*μαίων τάξεως πρὸς μεσημβρίαν, ὡς ἐπάνω προεῖπα, τῆς
δὲ τῶν Καρχηδονίων πρὸς τὰς ἄρκτους, ἑκατέροις ἀβλαβῆ
συνέβαινε γίνεσθαι τὴν κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολήν.*

Γενομένης δὲ τῆς συμπλοκῆς τῆς πρώτης ἐκ τῶν προ- 115
*τεταγμένων, τὰς μὲν ἀρχὰς αὐτῶν τῶν εὐζώνων ἐπ' ἴσον ἦν
ὁ κίνδυνος, ἅμα δὲ τῷ τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτοὺς ἱππεῖς* 2
*ἀπὸ τῶν εὐωνύμων πελάσαι τοῖς Ῥωμαίοις, ἐποίουν οὗτοι
μάχην ἀληθινὴν καὶ βαρβαρικήν· οὐ γὰρ ἦν κατὰ νόμους* 3
ἐξ ἀναστροφῆς καὶ μεταβολῆς ὁ κίνδυνος, ἀλλ' εἰσάπαξ

1. *τοῖς ἐκ τῆς Ca, ἐκ* | *τῆς* A[1], *ἐκ τοῖς τῆς* A[2]FDE, *ἐν τοῖς τῆς* C (B incertus), *τὰχ τῆς* et tum *σκῦλ' ἐκλέξας* coni. *Hu* 2. *κυλοις* (sine acc.) F 3. *ἰβήρων* F, item vs. 9 *παραπλησίως* F 7. *καὶ ταύτην Rei* 290, *κατ' αὐτὴν τὴν* AR, *καταυτὴν τὴν* F *δὲ* add. *Ca* 8. *δὲ* R[s] 9. *λίνοις* A *χιτονίσκοις* F 11. *πρόσωψιν* F *τὸ*] *τῶν* F 13. *πλεῖον* C 15. *δὲ εὐών.* AFR *καὶ γάϊος* F 16. *τῷ πρότερον ἔτι* | A, *τὸ πρώτερον ἔτι* F, *τὸ πρότερον ἔτι* R, corr. C 17. *δὲ* om. AFE 20. *προεῖπον* C 24. *ἔπισος* AFR, corr. *Hu* coll. 2, 30, 7; 6, 38, 4; 8, 3, 2, *ἐπ' ἴσης Di* 56 coll. 10, 16, 9 25. *τῷ* A, *τὸ* F 28. *εἰς ἅπαξ* A

συμπεσόντες ἐμάχοντο συμπλεκόμενοι κατ᾽ ἄνδρα, παρακα-
4 ταβαίνοντες ἀπὸ τῶν ἵππων. ἐπειδὴ δ᾽ ἐκράτησαν οἱ παρὰ
τῶν Καρχηδονίων, καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν ἐν
τῇ συμπλοκῇ, πάντων ἐκθύμως καὶ γενναίως διαγωνιζομέ-
νων τῶν Ῥωμαίων, τοὺς δὲ λοιποὺς ἤλαυνον παρὰ τὸν πο-
ταμὸν φονεύοντες καὶ προσφέροντες τὰς χεῖρας ἀπαραι-
τήτως, τότε δὴ τὰ πεζικὰ στρατόπεδα διαδεξάμενα τοὺς
5 εὐζώνους συνέπεσεν ἀλλήλοις. ἐπὶ βραχὺ μὲν οὖν τῶν
Ἰβήρων καὶ τῶν Κελτῶν ἔμενον αἱ τάξεις καὶ διεμάχοντο
τοῖς Ῥωμαίοις γενναίως· μετὰ δὲ ταῦτα τῷ βάρει θλιβό-
μενοι κλίνοντες ὑπεχώρουν εἰς τοὐπίσω, λύσαντες τὸν
6 μηνίσκον. αἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων σπεῖραι κατὰ τὴν ἐκθυμίαν
ἑπόμεναι τούτοις διέκοψαν ῥᾳδίως τὴν τῶν ὑπεναντίων
τάξιν, ἅτε δὴ τῶν μὲν Κελτῶν ἐπὶ λεπτὸν ἐκτεταγμένων,
αὐτοὶ δὲ πεπυκνωκότες ἀπὸ τῶν κεράτων ἐπὶ τὰ μέσα
7 καὶ τὸν κινδυνεύοντα τόπον· οὐ γὰρ ἅμα συνέβαινε τὰ
κέρατα καὶ τὰ μέσα συμπίπτειν, ἀλλὰ πρῶτα τὰ μέσα
διὰ τὸ τοὺς Κελτοὺς ἐν μηνοειδεῖ σχήματι τεταγμένους
πολὺ προπεπτωκέναι τῶν κεράτων ἅτε τοῦ μηνίσκου τὸ
8 κύρτωμα πρὸς τοὺς πολεμίους ἔχοντος. πλὴν ἑπόμενοί
γε τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ συντρέχοντες ἐπὶ τὰ μέσα καὶ
τὸν εἴκοντα τόπον τῶν πολεμίων, οὕτως ἐπὶ πολὺ προέ- 314
πεσον ὥστ᾽ ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους κατὰ τὰς ἐκ τῶν πλα-
γίων ἐπιφανείας τοὺς Λίβυας αὐτῶν γενέσθαι τοὺς ἐν
9 τοῖς βαρέσι καθοπλισμοῖς· ὧν οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέ-
ρατος κλίναντες ἐπ᾽ ἀσπίδα καὶ τὴν ἐμβολὴν ἐκ δόρατος
10 ποιούμενοι παρίσταντο παρὰ πλευρὰν τοῖς πολεμίοις, οἱ
δ᾽ ἀπὸ τῶν εὐωνύμων ἐπὶ δόρυ ποιούμενοι τὴν κλίσιν
ἐξ ἀσπίδος ἐπιπαρενέβαλλον, αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὃ δέον

---

2. δὲ R[s] 4. συμπλοκη F 5. παρὰ AR, κατα (sine acc.) F(C) 6. ἀπαρατετήτως F 7. διαδεξάμενοι C 8. συνέπεσαν F βραχὺν AF 14. τῶν A[2] in ras. 17. συνάπτειν C[1] 18. τὸ add. C κελτους (sine acc.) A μηνοειδὴ F 21. γε] γε καὶ D, τε *Rei* 291 οἱ om. F 23. ὥστ᾽ AR, ὥσται᾽ (qua scriptura etiam aliis locis pro ὥστε uti solet) F 28. δόροι F 29. ἐπειπαρενέβαλλον A[1], ἐπεῖ παρενέβαλλον F, ἐπεὶ παρενέβαλλον DE, ἐπεὶ παρενέβαλον B, corr. A[2]C

314, 9]
ἣν ποιεῖν ὑποδεικνύντος. ἐξ οὗ συνέβη κατὰ τὴν Ἀννίβου 11
πρόνοιαν μέσους ἀποληφθῆναι τοὺς Ῥωμαίους ὑπὸ τῶν
Λιβύων κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς παράπτωσιν· οὗτοι 12
μὲν οὖν οὐκέτι φαλαγγηδὸν ἀλλὰ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ σπεί-
ρας στρεφόμενοι πρὸς τοὺς ἐκ τῶν πλαγίων προσπεπτω-
κότας ἐποιοῦντο τὴν μάχην· Λεύκιος δέ, καίπερ ὢν ἐξ 116
ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος καὶ μετασχὼν ἐπί τι τοῦ
τῶν ἱππέων ἀγῶνος, ὅμως ἔτι τότε διεσῴζετο. βουλόμε- 2
νος δὲ τοῖς κατὰ τὴν παράκλησιν λόγοις ἀκολούθως ἐπ'
αὐτῶν γίνεσθαι τῶν ἔργων, καὶ θεωρῶν τὸ συνέχον τῆς
κατὰ τὸν ἀγῶνα κρίσεως ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις κεί-
μενον, παριππεύων ἐπὶ τὰ μέσα τῆς ὅλης παρατάξεως 3
ἅμα μὲν αὐτὸς συνεπλέκετο καὶ προσέφερε τὰς χεῖρας τοῖς
ὑπεναντίοις, ἅμα δὲ παρεκάλει καὶ παρώξυνε τοὺς παρ' αὐ-
τοῦ στρατιώτας. τὸ δὲ παραπλήσιον Ἀννίβας ἐποίει· καὶ 4
γὰρ οὗτος ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐπέστη τῆς
δυνάμεως. οἱ δὲ Νομάδες ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος προσ- 5
πίπτοντες τοῖς ὑπεναντίοις ἱππεῦσι τοῖς ἐπὶ τῶν εὐωνύ-
μων τεταγμένοις μέγα μὲν οὔτ' ἐποίουν οὐδὲν οὔτ' ἔπα-
σχον διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς μάχης, ἀπράκτους γε μὴν τοὺς
πολεμίους παρεσκεύαζον περισπῶντες καὶ πανταχόθεν
προσπίπτοντες. ἐπεὶ δ' οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀποκτεί- 6
ναντες τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν ἱππεῖς πλὴν παντελῶς ὀλί-
γων, παρεβοήθησαν ἀπὸ τῶν εὐωνύμων τοῖς Νομάσιν,
315 τότε προϊδόμενοι τὴν ἔφοδον αὐτῶν οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥω-
μαίων ἱππεῖς ἐκκλίναντες ἀπεχώρουν. ἐν ᾧ καιρῷ πραγ- 7
ματικὸν δοκεῖ ποιῆσαι καὶ φρόνιμον ἔργον Ἀσδρούβας·
θεωρῶν γὰρ τοὺς Νομάδας τῷ τε πλήθει πολλοὺς ὄντας

3. *πρόπτωσιν Rei* 291 4. *οὖν οὐκέτι Rei* 291, *οὖνκέτι* A[1], ut videtur, *οὐκέτι* A[2]FR *φαλαγγιδῶν* F *σπεῖρας* F 5. *προσπεπτωκότας* AR, *πρὸ*, omissis reliquis, F 7. *τι* add. *Rei* 291 8. *τότε*] *τε* F *διεσώζετο* AR, *διεσώζοντο* F *βουλομένου* AB, *βουλομένῳ* F 9. *παράκλισιν* F 11. *τὸν*] *τῶν* F 12. *παριππεύον* F 13. *αὐτοῖς* F 16. *ἐπέστη Rei* 291 pro *ἐπέστησε* 17. *προσπίπτωντες* F 21. *περισπόντες* F 23. *παρὰ* Woelfflinus act. semin. Erlang. II 159 26. *ἐκκλίναντες* AFR, *ἐγκλίναντες* C (conf. praef. ad 1, 19, 2) 27. *δοκεῖ ποιῆσαι* AR, *ποιεῖ δοκεῖ* F, *ποιεῖν δοκεῖ* C *ἀσδροῦβας* F 28. *τό τε πλήθη* F

*καὶ πρακτικωτάτους καὶ φοβερωτάτους τοῖς ἅπαξ ἐγκλί-
νασιν, τοὺς μὲν φεύγοντας παρέδωκε τοῖς Νομάσιν, πρὸς
δὲ τὴν τῶν πεζῶν μάχην ἡγεῖτο σπεύδων παραβοηθῆσαι
8 τοῖς Λίβυσι. προσπεσὼν δὲ τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέ-
δοις κατὰ νώτου, καὶ ποιούμενος ἐκ διαδοχῆς ταῖς ἴλαις
ἐμβολὰς ἅμα κατὰ πολλοὺς τόπους, ἐπέρρωσε μὲν τοὺς
Λίβυας, ἐταπείνωσε δὲ καὶ κατέπληξε ταῖς ψυχαῖς τοὺς
9 Ῥωμαίους. ἐν ᾧ καιρῷ καὶ Λεύκιος Αἰμίλιος περιπεσὼν
βιαίοις πληγαῖς ἐν χειρῶν νόμῳ μετήλλαξε τὸν βίον, ἀνὴρ
πάντα τὰ δίκαια τῇ πατρίδι κατὰ τὸν λοιπὸν βίον καὶ
10 κατὰ τὸν ἔσχατον καιρόν, εἰ καί τις ἕτερος, ποιήσας. οἱ
δὲ Ῥωμαῖοι μέχρι μὲν ἐμάχοντο κατὰ τὰς ἐπιφανείας στρε-
11 φόμενοι πρὸς τοὺς κεκυκλωκότας, ἀντεῖχον· ἀεὶ δὲ τῶν
πέριξ ἀπολλυμένων, καὶ κατὰ βραχὺ συγκλειόμενοι, τέλος
αὐτοῦ πάντες, ἐν οἷς καὶ Μάρκος καὶ Γναῖος, ἔπεσον, οἱ
τὸ πρότερον ἔτος ὕπατοι γεγονότες, ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ
12 τῆς Ῥώμης ἄξιοι γενόμενοι κατὰ τὸν κίνδυνον. κατὰ δὲ
τὸν τούτων φόνον καὶ τὴν συμπλοκὴν οἱ Νομάδες, ἑπό-
μενοι τοῖς φεύγουσι τῶν ἱππέων, τοὺς μὲν πλείστους
13 ἀπέκτειναν τοὺς δὲ κατεκρήμνισαν ἀπὸ τῶν ἵππων. ὀλί-
γοι δέ τινες εἰς Οὐενουσίαν διέφυγον, ἐν οἷς ἦν καὶ Γάιος
Τερέντιος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγός, ἀνὴρ αἰσχρὰν μὲν
τὴν φυγὴν ἀλυσιτελῆ δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν αὑτοῦ τῇ πατρίδι
πεποιημένος.*

117 *Ἡ μὲν οὖν περὶ Κάνναν γενομένη μάχη Ῥωμαίων καὶ
Καρχηδονίων ἐπετελέσθη τὸν τρόπον τοῦτον, μάχη γενναιο-
τάτους ἄνδρας ἔχουσα καὶ τοὺς νικήσαντας καὶ τοὺς ἡττη-* 316

1. *πρακτικοτάτους* F *ἐγκλίνασι* R[s] 2. *παραδέδωκε* AFBE *νομάσι* R[s] 5. *καὶ* om. B *ποιουμένοις* AFBE *εἴλαις* A, *εἶλαις* F 7. *κατεπλήξατο* *Hey* ad excerpt. gnom. Vatic. p. 49, 21 7. 8. *τὰς ψυχὰς τῶν ῥωμαίων* C 10. *κατά τε τὸν* coni. *Be* 12. *ἐπιφανει.ς*| (litterae *ει.ς* superant legitimam versus longitudinem) A, *ἐπιφανεῖς* FDE 13. *κε|κλυκλωκότας* A[1], corr. A[2], *κυκλωκότας* F 15. *αὐτοὶ* C *καὶ γάϊος* F (ut supra 3, 114, 6) 16. *γεγωνότες* F 18. *φόρον* F 20. *κατεκρήμνησαν* F 21. *οὐ∗ενουσίαν* A(R), *οὐσενουσίαν* F, *οὐεσεενουσίαν* C 23. *φυγὴν* Emperius opusc. 318 pro *ψυχὴν* 25. *οὖν* om. C *κᾶνναν* F *γενομένη* om. D 27. *ἡττηθέντας*] *νικηθέντας* D[1]

316, 2]

θέντας. δῆλον δὲ τοῦτ᾽ ἐγένετ᾽ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. 2
τῶν μὲν γὰρ ἑξακισχιλίων ἱππέων ἑβδομήκοντα μὲν εἰς Οὐ-
ενουσίαν μετὰ Γαΐου διέφυγον, περὶ τριακοσίους δὲ τῶν
συμμάχων σποράδες εἰς τὰς πόλεις ἐσώθησαν· ἐκ δὲ τῶν 3
πεζῶν μαχόμενοι μὲν ἑάλωσαν εἰς μυρίους, οἱ δ᾽ ἐκτὸς ὄν-
τες τῆς μάχης, ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ κινδύνου τρισχίλιοι μόνον
ἴσως εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις διέφυγον. οἱ δὲ λοιποὶ 4
πάντες, ὄντες εἰς ἑπτὰ μυριάδας, ἀπέθανον εὐγενῶς, τὴν
μεγίστην χρείαν παρεσχημένου τοῖς Καρχηδονίοις εἰς τὸ
νικᾶν καὶ τότε καὶ πρὸ τοῦ τοῦ τῶν ἱππέων ὄχλου. καὶ 5
δῆλον ἐγένετο τοῖς ἐπιγενομένοις ὅτι κρεῖττόν ἐστι πρὸς
τοὺς τῶν πολέμων καιροὺς ἡμίσεις ἔχειν πεζούς, ἱπποκρα-
τεῖν δὲ τοῖς ὅλοις, μᾶλλον ἢ πάντα πάρισα τοῖς πολεμίοις
ἔχοντα διακινδυνεύειν. τῶν δὲ μετ᾽ Ἀννίβου Κελτοὶ μὲν 6
ἔπεσον εἰς τετρακισχιλίους, Ἴβηρες δὲ καὶ Λίβυες εἰς χι-
λίους καὶ πεντακοσίους, ἱππεῖς δὲ περὶ διακοσίους. οἱ δὲ 7
ζωγρηθέντες τῶν Ῥωμαίων ἐκτὸς ἐγένοντο τοῦ κινδύνου
καὶ διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Λεύκιος ἀπέλιπε μυρίους πεζοὺς 8
ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ παρεμβολῆς, ἵν᾽ ἐὰν μὲν Ἀννίβας ὀλιγωρή-
σας τοῦ χάρακος ἐκτάξῃ πᾶσι, παραπεσόντες οὗτοι κατὰ
τὸν τῆς μάχης καιρὸν ἐγκρατεῖς γένωνται τῆς τῶν πολεμίων
ἀποσκευῆς, ἐὰν δὲ προϊδόμενος τὸ μέλλον ἀπολίπῃ φυλα- 9
κὴν ἀξιόχρεων, πρὸς ἐλάττους αὐτοῖς ὁ περὶ τῶν ὅλων γέ-
νηται κίνδυνος. ἑάλωσαν δὲ τοιούτῳ τινὶ τρόπῳ. καταλι- 10
πόντος Ἀννίβου φυλακὴν ἀρκοῦσαν ἐπὶ τοῦ χάρακος, ἅμα
τῷ κατάρξασθαι τὴν μάχην κατὰ τὸ συνταχθὲν ἐπολιόρκουν
οἱ Ῥωμαῖοι προσβάλλοντες τοὺς ἀπολελειμμένους ἐν τῷ
τῶν Καρχηδονίων χάρακι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἀντεῖχον· 11
ἤδη δ᾽ αὐτῶν πιεζομένων, ἐπειδὴ κατὰ πάντα τὰ μέρη τὴν

---

1. *ἐγένετο* AFR 4. *σποράδες* A²R, *σποράδας* A¹F 5. *μυρίους οἱ* AFR, *χιλίους, ὀκτακισχίλιοι Hu* et Campius (vide praef.) 6. *δὲ* om. C 9. *παρεσχημένου Ur* 160ᵇ pro *παρεσχημένοι* 10. *τοῦ* alterum add. *Ca* 12. *πολέμων* C, *πολεμίων* AFR 14. *ἔχοντα* om. FC 15. *τετρακισχιλίους*: des. F 18. *καὶ διὰ*] *κατά τινα* coni. *Hu* 22. *ἀπολείπηι* AR, corr. C 23. *ἀξιόχρεω* C *γενήσεται* C 27. *τοῖς ἀπολελειμμένοις* C 28. *χαρκη|δονίων* A

μάχην Ἀννίβας ἔκρινε, καὶ τότε παραβοηθήσας καὶ τρεψά- 317
μενος συνέκλεισε τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν,
καὶ δισχιλίους μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τῶν δὲ λοιπῶν ἐγκρα-
12 *τὴς ἐγένετο ζωγρίᾳ πάντων. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἐπὶ τὰ*
κατὰ τὴν χώραν ἐρύματα συμπεφευγότας ἐκπολιορκήσαντες
οἱ Νομάδες ἐπανῆγον, ὄντας εἰς δισχιλίους τῶν εἰς φυγὴν
τραπέντων ἱππέων.

118 *Βραβευθείσης δὲ τῆς μάχης τὸν προειρημένον τρόπον,*
ἀκόλουθον εἰλήφει τὰ ὅλα κρίσιν τοῖς ὑπ' ἀμφοτέρων προσ-
2 *δοκωμένοις. Καρχηδόνιοι μὲν γὰρ διὰ τῆς πράξεως ταύτης*
παραχρῆμα τῆς μὲν λοιπῆς παραλίας σχεδὸν πάσης ἦσαν
3 *ἐγκρατεῖς (Ταραντῖνοί τε γὰρ εὐθέως ἐνεχείριζον αὑτούς,*
Ἀργυριππανοὶ δὲ καὶ Καπυανῶν τινες ἐκάλουν τὸν Ἀννί-
βαν, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀπέβλεπον ἤδη τότε πρὸς Καρ-
4 *χηδονίους), μεγάλας δ' εἶχον ἐλπίδας ἐξ ἐφόδου καὶ τῆς*
5 *Ῥώμης αὐτῆς ἔσεσθαι κύριοι· Ῥωμαῖοί γε μὴν τὴν Ἰταλιω-*
τῶν δυναστείαν παραχρῆμα διὰ τὴν ἧτταν ἀπεγνώκεισαν,
ἐν μεγάλοις δὲ φόβοις καὶ κινδύνοις ἦσαν περί τε σφῶν
αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους, ὅσον οὔπω
6 *προσδοκῶντες ἥξειν αὐτὸν τὸν Ἀννίβαν. καὶ γὰρ ὥσπερ*
ἐπιμετρούσης καὶ συνεπαγωνιζομένης τοῖς γεγονόσι τῆς
τύχης, συνέβη μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τοῦ φόβου κατέχοντος
τὴν πόλιν καὶ τὸν εἰς τὴν Γαλατίαν στρατηγὸν ἀποστα-
λέντ' εἰς ἐνέδραν ἐμπεσόντα παραδόξως ἄρδην ὑπὸ τῶν
7 *Κελτῶν διαφθαρῆναι μετὰ τῆς δυνάμεως. οὐ μὴν ἥ γε*
σύγκλητος οὐδὲν ἀπέλειπε τῶν ἐνδεχομένων, ἀλλὰ παρε-
κάλει μὲν τοὺς πολλούς, ἠσφαλίζετο δὲ τὰ κατὰ τὴν πόλιν,
ἐβουλεύετο δὲ περὶ τῶν ἐνεστώτων ἀνδρωδῶς. τοῦτο δ'
8 *ἐγένετο φανερὸν ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων· ὁμολο-*

---

4. *ζωγρεία* A(R) 11. *πα|λαιᾶς* A(R), *ἰταλίας* D²E², corr. E³ post *πάσης* add. *καὶ μεγάλης καλουμένης ἑλλάδος* CD² 12. *ταραντι-νοι* (sine acc.) A 13. *αὐγυριπ|πανοι* (sine acc.) A(B), *αἰγυρπανοὶ* C *καπυανοί*, omisso *τινες*, C 16. *τὴν μὲν Ἰταλ.* coni. *Be* (sed conf. praef. ad 3, 109, 1, δ) 19. *ἐδάφους* A (conf. praef. ad 1, 18, 5) 23. *τὴν* alterum om. C *γαλατείαν* A¹, corr. A² *ἀποσταλέντα* AR 26. *ἀπέ-λιπε* BC²D

317, 30]

γουμένως γὰρ Ῥωμαίων ἡττηθέντων τότε καὶ παραχωρη-
σάντων τῆς ἐν τοῖς ὅπλοις ἀρετῆς, τῇ τοῦ πολιτεύματος 9
ἰδιότητι καὶ τῷ βουλεύεσθαι καλῶς οὐ μόνον ἀνεκτήσαντο
318 *τὴν τῆς Ἰταλίας δυναστείαν, νικήσαντες μετὰ ταῦτα Καρ-*
χηδονίους, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἐγκρατεῖς ἐγέ-
νοντο μετ' ὀλίγους χρόνους. διόπερ ἡμεῖς ταύτην μὲν τὴν 10
βύβλον ἐπὶ τούτων τῶν ἔργων καταστρέψομεν, ἃ περιέ-
λαβεν Ἰβηρικῶν καὶ τῶν Ἰταλικῶν ἡ τετταρακοστὴ πρὸς
ταῖς ἑκατὸν ὀλυμπιάσι δηλώσαντες· ὅταν δὲ τὰς Ἑλληνι- 11
κὰς πράξεις τὰς κατὰ τὴν αὐτὴν ὀλυμπιάδα γενομένας
διεξιόντες ἐπιστῶμεν τοῖς καιροῖς τούτοις, τότ' ἤδη προ-
θέμενοι ψιλῶς τὸν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς Ῥωμαίων πολιτείας
ποιησόμεθα λόγον, νομίζοντες οὐ μόνον πρὸς τὴν τῆς ἱστο- 12
ρίας σύνταξιν οἰκείαν εἶναι τὴν περὶ αὐτῆς ἐξήγησιν, ἀλλὰ
καὶ πρὸς τὰς τῶν πολιτευμάτων διορθώσεις καὶ κατα-
σκευὰς μεγάλα συμβάλλεσθαι τοῖς φιλομαθοῦσι καὶ πραγ-
ματικοῖς τῶν ἀνδρῶν.

---

2. *τῆς* Ar ex *τοῖς* 7. *βίβλον* AR *κατεστρέψαμεν* B 10. *κατ' αὐτὴν τὴν* C *γενόμε|να* A[1], corr. Ar 12. *τῶν* ante *Ῥωμαίων* add. DE 17. in fine add. A *πολυβίου ἱστορι̃* | Γ̂: ~

Lipsiae typis J. B. Hirschfeld.

	M. Pf.
auti comoediae ed. Leo. I.	—.90
otini Enneades ed. Müller. I.	3.—
— — II.	4.50
utarchi Themistocles et Pericles ed. Sintenis.	—.45
— Agis et Cleomenes. Tiberius et Gaius Gracchus ed. Sintenis.	—.45
— Aristides et Cato maior ed. Hercher.	—.45
lybius ed. Hultsch. I. Editio altera.	
— — II.	3.—
— — III.	3.—
— — IV.	3.—
llust ed. Jordan. Editio tertia.	1.50
necae libri de beneficiis ed. Gertz.	2.40
— tragoediae ed. Leo. I.	1.80
— — II.	3.—
phoclis tragoediae ed. Nauck.	1.50
Einzelne Stücke: Ajax — Electra — Oedipus tyrannus — Antigone — Trachiniae — Philoktetes — Oedipus Coloneus à	—.30
acitus ed. Nipperdey. I.	—.60
— — II.	—.60
— — III.	—.90
— — IV.	—.90
alerius Flaccus ed. Schenkl.	1.50
ergili Bucolica et Georgica ed. Ladewig.	—.45
— Aeneis ed. Ladewig.	*fehlt.*
enophontis opera ed. Schenkl. I.: Anabasis	—.90
— — — II.: Libri Socratici	1.20

---

sconii Pediani orationum Ciceronis quinque enarratio. Recensuerunt A. Kiessling et R. Schoell	3.60
Bionis et Moschi carmina. Recensuit G. Hermannus	1.50
Callimachi hymni et epigrammata. U. de Wilamowitz-Moellendorff recognovit	—.75
Catulli Veronensis liber ad optimos codices denuo collatos. L. Schwabius recognovit	1.50

